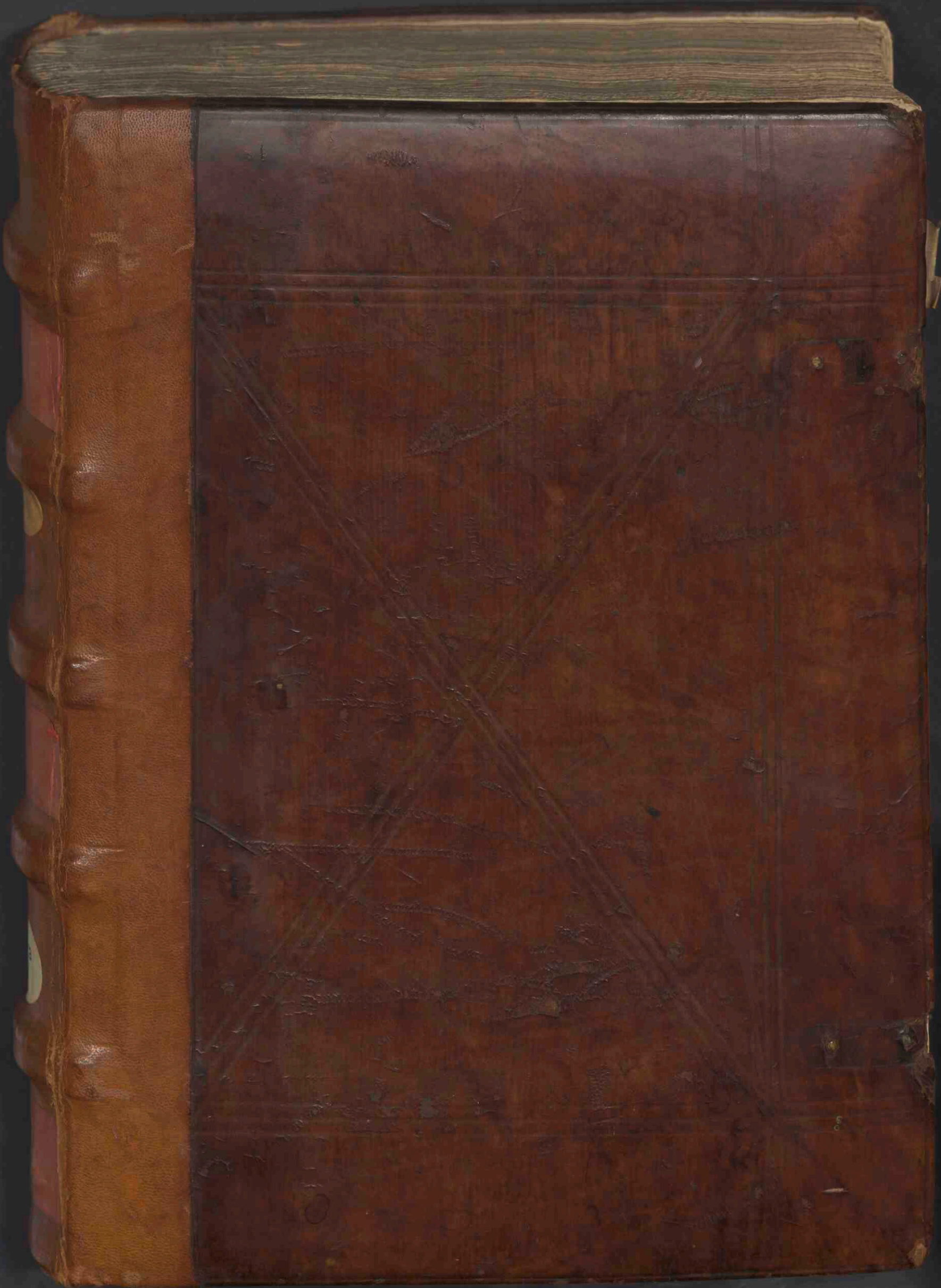

Zophilogium

<https://hdl.handle.net/1874/461484>

Cm

Dit boek is gescand in het kader van het Incunabelen project.

Een incunabel of wiegendruk is een boek of geschrift dat gedrukt is vóór 1 januari 1501. Gezien de bijzondere aard van deze vroege gedrukte werken is besloten deze uitgebreid te beschrijven en te digitaliseren.

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:
<https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/>

Bij deze boeken wordt ook de volledige buitenkant gescand en een scan gemaakt van het geopende boek. De hierna volgende scans zijn (in volgorde waarop ze getoond worden):

- het midden van het geopende boek*
 - de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnode
 - de staartsnode
 - het achterplat

*Een deel van de banden in deze collectie bevatten meerdere titels, het is dus mogelijk dat de pagina's in deze overzichtsscan horen bij een andere titel.

This book has been digitized as part of the Incunabula project.

An incunable or incunabulum is a book, pamphlet, or broadside that was printed before January 1st 1501. Due to their special nature a project has been started to better describe and then digitize these early printed works in our collection.

More information on this collection is available here:

<https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/>

The digitized version of these books includes scans of the outside of the book and a scan of the open book. The scans after this notice are (in the order in which they are shown):

- the open book (opened approximately in the middle)*
 - the spine
 - the head edge
 - the fore edge
 - the bottom edge
 - the back board

*Some of the bindings in this collection contain multiple titles, therefore it is possible that this scan shows pages which belong to a different title.

Ca. xv. De perseverancia in bono

Ene agere parum prodest sine boni operis perseverancia. Vnde in proverbiis sapientium dicitur. Nihil prodest didicisse bene: & facere si cesses. Nam turpe est bona cepta deserere. Vnde Quintilianus libro quarto de oratoria instigacione perseverandum est. quia sepius et si vires deficiunt animo tamen perseveramus. Nam teste Tulio in primo itborice. Perseverancia est in ratione bene considerata: stabilis perpetuaque permansio. Illi igitur perseverant qui bona incepta continuant. Diceret forsitan te perseverare non posse. Que teste Seneca in thieste. Leve quidem est miserias ferre: sed ferendo perseverare graue est. Et idem in hercule furente. Per multa inquit opera virtus laxari solet. Quibus attentis mirum est: si quis perseverare possit. Huic autem dubietati respondeo omnino agendis modum debere preberi: ut enim perseveres non oportet ut laboribus incessanter insistas: sed ut malevites. et horis oportunis bonis intendas. & si frequenter bona facere nequeas: saltem dum feceris diu persevera. Iuxta illud Seneca in edipo. Quod sepe fieri non potest: fiat diu. Sed quod dicemus de his qui non gloriantur: nisi excogitando meritorum varietatem nullamque observantes stabilitatem. Vna etenim die vota ieiuniorum observant. altera die studio tempore dispendant: orare idem pretermittunt: et continere in posterum preordinant. et postea hiis omnino contraria faciunt. Rursus vno tempore velut heremite vivunt et altero publico conviviis assistunt. Tales enim vna die videbuntur tam mestos tam tristes: tam maridos et pallidos ut in se mortui credantur. innumerabilesque penas pro regno celorum pati existimantur. Eosdem quoque postmodum videbis risibus delectos et iocis. porcorum ebrietatibus dissolutos: mulierum tactibus infectos: & quicquid a sua voluptate subtraxerint hoc postmodum inepte superaddunt. In ipsis

enim nulla est perseverancia. eo quod ab eis non desideratur nisi fastus & appareria. Talibus utique prodesset si potius studerent in bonis inceptis perseverare quam si novitatem meritorum: et ut melius dicam apparatus excogitare sollicitentur. Vnde Seneca ad Lucillum epistola. xvi. Plus operis est ut proposita custodies quam ut honesta propones. Perseverandum est enim et assiduo studio attendendum quousque bona mens fiat bona voluntas. Et idem epistola. xxii. Turpe est credere hominem luctari cum officio quod semel recepit. quia vir non est fortis ac strenuus qui laborem fugit. Et oracius in libro carminum Equam memeto rebus in arduis servare mentem. Nempe qui vult et fortis et perseverans fieri: potius in bonis crescere quam incepta deserere debet: nec cum fortuna debet mutari. quod tamen instabiles faciunt. Vnde Quidius in libro de tristibus. Rara inquit virtus quam nomen fortune gubernat. Que maneat stabilis confugit illa pede. Nam qui cecidit stabili non erat ille gradu. Ut inquit Boetius primo de consolacione. Et Quidius li. epistolarum. Cepisti melius quam desinis ultima primis. Cadunt dissiles hic vir. et ille puer. Quasi. id est. quod constans melius desinit. et alius inconstans facilliter decedit. Et plerique se viros appellant qui femineis moribus titubant: minimeque perseverant. De quibus Oracius in epistola. Quod petiit spernit repetit quod nupersum omisit. Estuat & vite discouenit ordine toto. Quod faciunt inconstantes qui sue instabilitatis caliginem locis imponunt. Ita quod loca incessanter mutant. nec tamen per amplius ab his bona contrahunt. Vnde socrates. Cuidam quenti cur mutacio locorum nihil tibi prodesset ad adeptionem bonorum. Respondit quid miraris nihil tibi peregrinari prodesse: cum te circumferas. Quasi diceret qui viciosus est non ex mutacione loci: sed mentis variatur et melioratur. Vnde Seneca epistola. xxviii. Animum debet mutare non celum. Fastum enim si pertransieris mare: secum

B. fol.
111

Rariora

Cm

Cm

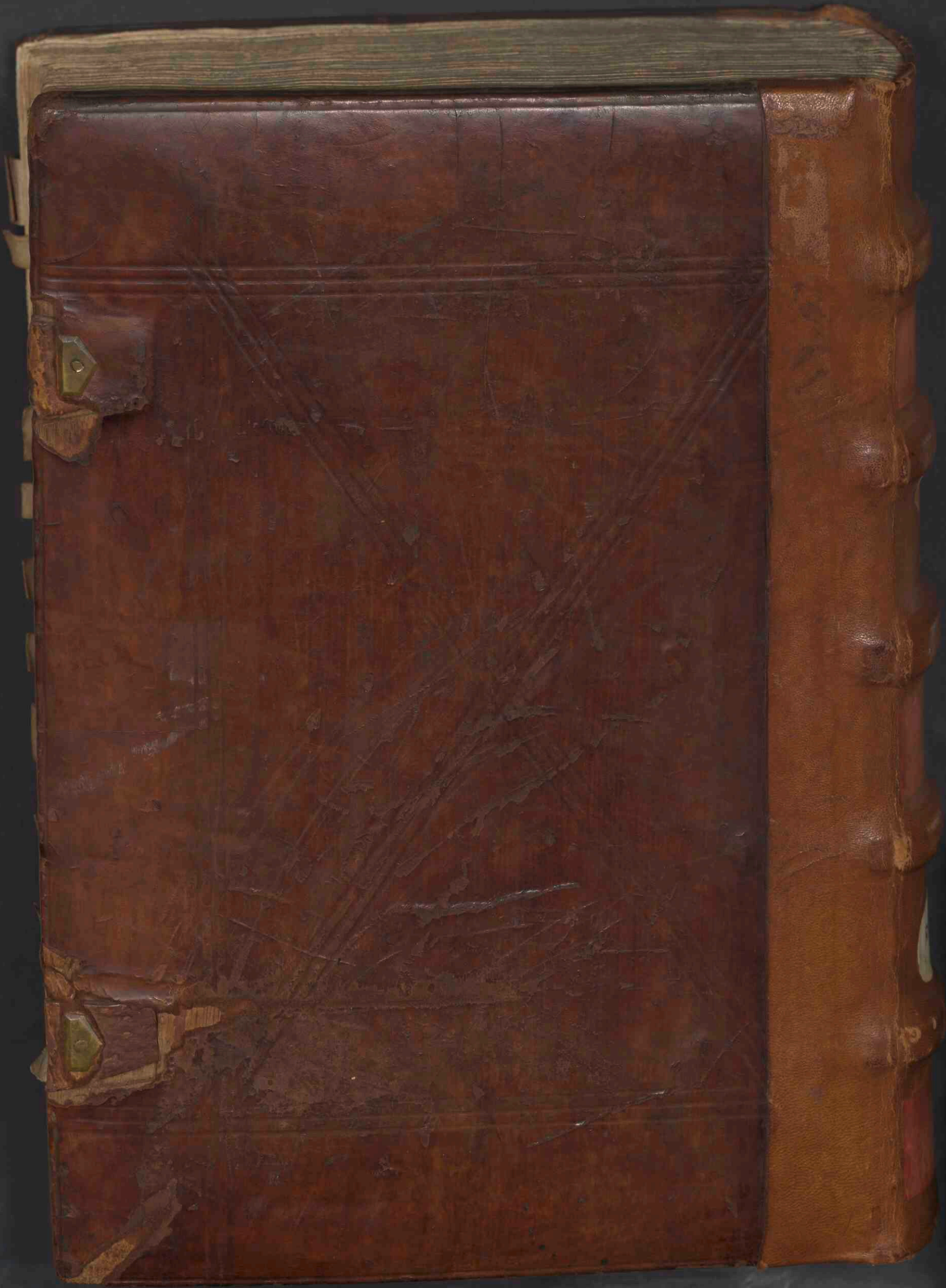
148.

C.

Cm

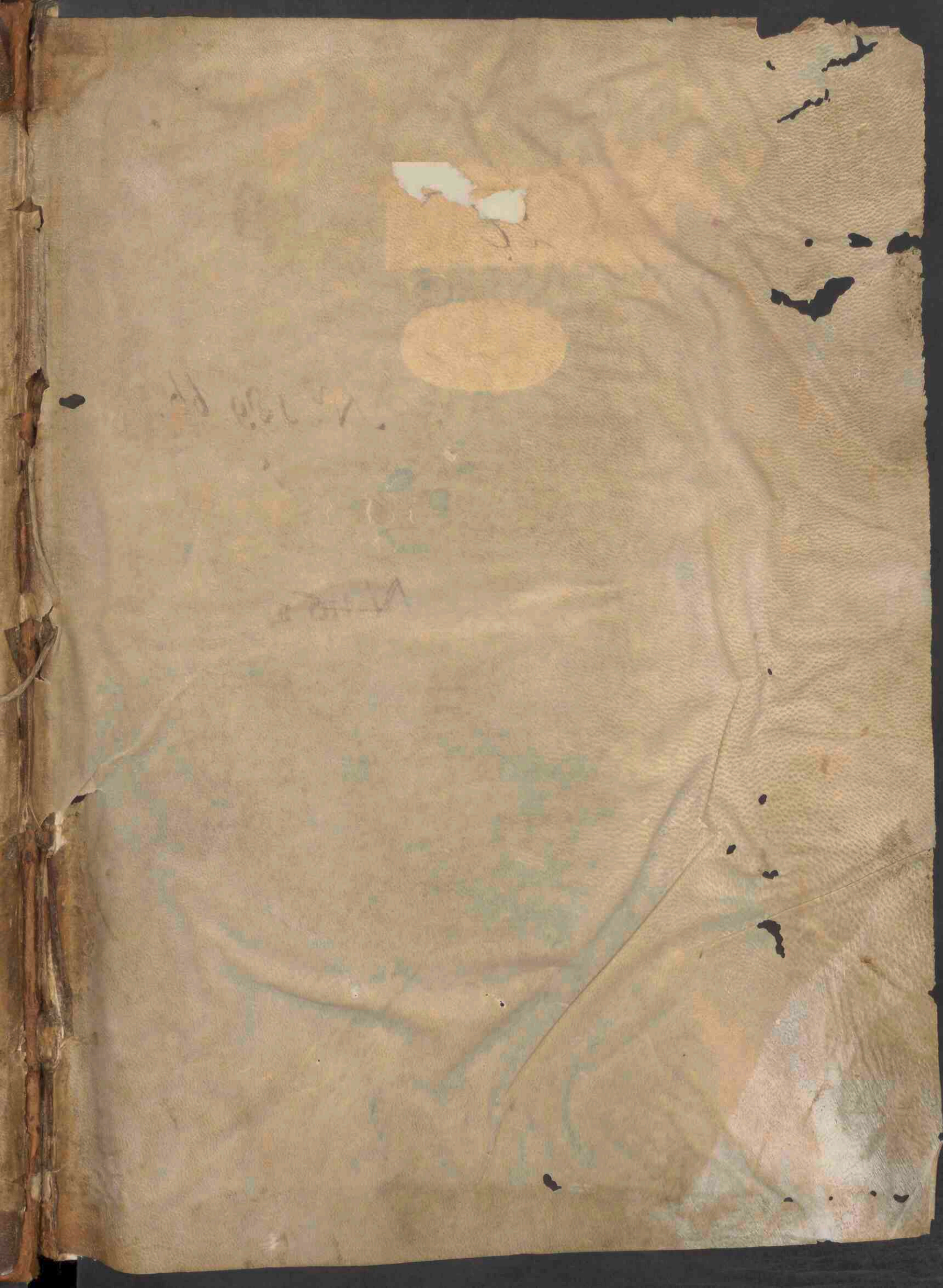

340. **Jacobus Magni**, *Sophologium*. [Straatsburg, Ado Rusch] z. j.
2o. B. 2o. 111

Type 1. — HC* 10471. — BMC I p. 62. — Pr. 240. — Zie over den drukker
de aantek. bij nr. 81.

Op het 1e en het laatste bl.: „Pertinet ad Carthusienses extra muros
traiectenses”. Op het laatste bl.: „Sum Cartusianorum prope Vltraiec-
tum”. — In oorspr. led. band, waaraan de sloten ontbreken. — In den
catalogus van 1608.

Biblia Latina.

Saxxy. bibl. Hagana.

Hagan.

Symbolae

et

Museum

Gallandis

Craxius

- 8. 408. 409. 55. 56.
8. 235. 140. 141.
8. 267-268.
- fol. 170. 295. 296.
4. 82.
- fol. 298. 297. 299.
4. 220.
fol. 300. 301. 271. 215.
216.
8. 136-138 + 132-5¹³
fol. 36. 95. 96. 33. 48.
8. 203. 204. 110.
4. 134.
fol. 193. 19. 20.
8. 211. 192. 130.
4. 136. 133. 82.
8. 415. 393. 82-92.

Miscellanea Litteraria

Folio nº. III.

B. fol.
III

Nº 189. 66.

N 115. B

Capitula tractat9 pmi. libri pmi Incipiunt	
De inducētibus ad amorem sapiēcie	i
Quomodo antiqui sapiēciā amauerūt	ii
Quomodo mulieres artes inuenerūt	iii
De studio a iuuetute	iiii
De sapiēcia regibus necessaria	v
Quomodo sapiens omīa possidet	vi
De disposicione ad sapiēciā & de qete cōtēplāciū	vii
Quomodo sapiēcia docet omīa	viii
Quomodo iugiter sit studendū	ix
Non solū sufficit legere sed etiā audire oportet	x
De modo docendi	xi
De philosophia & ei9 descripcōe & usu	xii
De dignitate & vtilitate philosophie & sapiēcie	xiii
De famosis illustribq; phisq; sapiēciā amauerūt	xiiii
De studiis & sectis philosophorū	xv
Quomodo magice artes sunt inutiles	xvi
Capitula secūdi tractatus. libri pmi	
De gramatica & ei9 inuētorib9	i
De logica & ei9 auctorib9 seu inuentorib9	ii
De rethorica & ei9 inuentorib9	iii
De nomie poetrie & auctorib9 ei9 & de fine ppter quē inuenta est poetria	iiii
Quomodo poetria nō est cōtempnenda.	v
De arismetica	vi
De geometria & ei9 inuētoribus	vii
De musica & auctorib9 ei9 siue inuētoribus	viii
De astronomia & ei9 inuentoribus	ix
De medicina & ei9 inuentoribus	x
De auctoribus legum	xi
De regimine ciuitatis & electione pncipis	xii
Quomodo princeps suos subditos diligere debet & defendere	xiii
De legibus & earum inuentoribus	xiiii

Incipit ad carthysienſem qđ maroſ tractat9

D e yconomia	xv
Q uomodo paterfamilias debz sibi acqrere amicos	xvi
C apitula primi tractatus libri secūdi. Incipiunt	
Q uomodo virtutes sunt naturaliter appetende	i
Q uomodo natura cupit virtutes	ii
Q uomodo virtutes nō querūt mercedme tēporalē.	iii
Q uomodo virtus consistit in medio	iiii
Q uomodo mens naturaliter respuit vicia	v
D e honestate vite intus & deforis	vi
D e bona consuetudine	vii
Q uomodo vitanda est mala vita et mundi vanitas.	viii
Q uomodo est mala peccandi oportunitas	ix
D e cautela vitandi & cognoscendi peccata	x
Q uomodo peccata leuiora sunt vitanda ne contingant grauiora	xi
D e sinceritate vite antiquorum	xii
C apitula tractatus secūdi. libri secundi	
Q uomodo credendum est articulis fidei	i
D e cultu & ueneratione dei	ii
D e ydolatria & nominibus deorum & dearum	iii
Q uomodo p fidem saluamur	iiii
D e consolacione spei	v
D e perpetuitate anime & spe vite future	vi
D e utilitate vere amicicie & caritatis	vii
D e uera amicicia & eius fidelitate	viii
D e correctione caritatiua	ix
D e pietate	x
D e pace & concordia	xi
D e uero & ficto amore	xii
D e adulatione que est ficta amicicia	xiii
D e hospitalitate	xiiii
C apitula tractatus tercii. libri secundi	
D e uera iusticia	i
D e eloquencia aduocatorum	ii

D e equitate iudiciorum	iii
D e misericordia iusticia et temperancia	iiii
D e modestia lingue	v
D e mendacio & piurio	vi
D e regimine temperato corporis	vii
D e prudentia acquirenda	viii
D e prouidencia circa fortuita	ix
D e facili crudelitate reprobanda	x
D e stulticia fugienda	xi
D e stulto amore cauendo	xii
D e fortitudine & costancia mentis habenda	xiii
D e perseverancia in bono habenda	xiiii
D e inconstancia fugienda	xv
D e constancia seruanda	xvi
C apitula tractatus quarti. libri secundi	
Q uomodo humilitas placet deo.	i
Q uomodo humilitas exaltat & supbia deprimat.	ii
Q uomodo humilitas facit homines acceptos	iii
D e superbia fugienda	iiii
D e uana gloria minime affectanda	v
D e habenda paciencia	vi
D e ira vitanda.	vii
D e odio & crudelitate	viii
D e contencione & peccitate.	ix
D e abstinentia & sobrietate	x
D e ebrietate	xi
D e gula	xii
D e penitencia non differenda	xiii
D e liberalitate	xiiii
D e beneficiis cito & gratuite dandis.	xv
D e beneficiis recognoscendis	xvi
D e paupertate voluntaria	xvii
D e auaricia vitanda	xviii
D e rapina & fraude	xix

De fortune instabilitate	xx
De contemptu seculi & diuiciarum	xxi
De contemptu diuiciarum	xxii
De negligencia & pigricia	xxiii
De castitate & pudicia	xxiiii
De luxuria vitanda	xxv
De uoluptate carnis	xxvi
De inuidia	xxvii
Capitula tractatus primi. libri tercii Incipiūt	
De miseria & huius vite breuitate	i
Quomodo presens vita est carcer anime	ii
De contemptu mortis	iii
De morte bona & preparacione ad illam	iiii
De paciencia mortis sub spe glorie future	v
De resurrectione mortuoz & immortalitate anime	vi
De consideracione mortis	vii
De prouidencia futurorum	viii
Capitula tractatus secundi. libri tercii	
Quomodo viri ecclesiastici debent habere curam subdi	
torum in moribus & sciencia	i
De exemplaritate prelatorum	ii
De electione prelatorum	iii
De cura & electione prelatorum	iiii
De moribus sacerdotum	v
De continencia virorum ecclesiasticorum	vi
De moribus prelatorum	vii
De oracione facienda sic ut vnus oret pro alio	viii
De predicatoribus	ix
De scolasticis	x
Capitula tractatus tercii. libri tercii	
De clemencia nobilium & principum	i
De bonis principibus	ii
De pietate & misericordia principum	iii
Quomodo principes debent colere deum	iiii
De moribus principum	v

D e viciis principum	vi
D e paciencia & clemencia principum	vii
D e ludis principum	viii
D e dominio pncipū quomodo debet esse virtuosū	ix
D e tirannide principum	x
E xemplum atbeniensium de iusticia principum	xi
Q uomodo victoria a deo est	xii
D e principum humilitate	xiii
D e castitate principum	xiiii
D e moribus principum	xv
D e largitate principum	xvi
D e paciencia principum	xvii
D e legibus principum	xviii
D e consilio principum	xix
D e militibus	xx
D e fidelitate principum	xxi
D e bellis exercendis	xxii
D e regimine militum	xxiii
Capitula tractatus quarti. libri tercii	
D e diuitibus & eorum statu	i
D e pauperibus & eorum statu	ii
D e mercatura	iii
D e seruis & laboratoribus	iiii
D e peregrinatione	v
Q uomodo senes debent esse virtuosī	vi
D e sapientia senum	vii
Q uomodo coniuges viuere debent in amicicia	viii
D e fidelitate coniugum	ix
Q uomodo coniugia legitime sūt contrahenda	x
D e parentibus erga filios	xi
D e filiis erga parentes	xii
D e obediencia filiorum erga parentes	xiii
D e uerecundia mulierum	xiiii
D e virginibus	xv
D e viduis	xvi

Illustrissimi principis regis francorum
deuotissimo confessori domino Michae
li diuina prouidencia seu prouidēte gra
cia episcopo Antisyodorenſi. humilis ſui
patrocini capellanus: frater iacobus mag
ni ordinis fratrum heremitarum ſancti Auguſtini con
tinuū famulatum ſeu famulandi affectum. **L**ecta colli
gere & ad ſūmam ordinatū redigere q̄ utile ſit expe
riencia ſepe didici: q̄ obrem preſentem librum ex dic
tis poetarum precipue compegi: quem zophilogiū intē
pretor: eo q̄ principalis intencio eſt inducere legentis
animum ad amorem ſapiencie. **D**iuidiſ autem preſens
liber in tres libros parciales. **P**rimus eſt de amore ſapi
encie. **S**ecundus de amore virtutū. **T**ercius de inſtruc
tione ſtatū. **R**urſus prim⁹ diuidiſ in duos tractatus
Primus eſt de quibuſdā que inducunt ad amorē ſapien
cie. **S**ecundus eſt de inuencione ſcienciarū & earum fi
ne. **S**ecundus autem liber diuidiſ in quatuor tractus.
Primus eſt de quibuſdam inducentibus ad amorē vir
tutum. **S**ecundus eſt de virtutibus theologicis. **T**erci
us de virtutibus cardinalibus. **Q**uartus eſt de capita
libus. **H**e autem virtutes omnes ſūt neceſſarie vo
lentiſ ſapientes fieri. **T**ercius vero liber diuidiſ in
quatuor tractatus. **P**rimus eſt de caſu ſtatū mundi
& de conſideracione mortis. **S**ecundus eſt de ſtatu ec
cleſiaſticorum. **T**ercius de ſtatu nobilium. **Q**uart⁹ de
ſtatu plebeorum. **H**orum autem ſtatū cognicio ad ſa
pienciam prodeſt: cum nil ſit vtilius uolenti fieri ſapi
ens q̄ cognicio ſui

Tractatus primus huius primi libri: eſt de quibodam
que inducunt ad amorem ſapiencie. **C**uius primum ca
pitulum eſt de inducentibus ad amorem ſapiencie

Dicit Ariſtotiles decimo ethicoꝝ q̄ homo ſapiēs
maxime felix eſt. & Seneca ad Lucillum. **B**ea
tā inq̄ vitam ſapiencia perfecta efficit. **F**

I

sequitur. Scio inquit neminem bene vivere sine sapientie studio. Vnde veteres philosophi acquisitis necessariis vite incipiebant philosophari: inquit Aristoteles in probemio methaphisice. Quo enim iure tam famosus Salomon habetur: nempe sapientie munere obtinuit principatum & honorem. Ipso dicente sapientie. Preposui inquit illam regnis & sedibus. Et sequitur. Infinitus enim thesaurus est hominibus. & puerbioque secundo. Melior est inquit adquisicio eius negociacione auri & argenti. Ipsa enim preciosior est cunctis opibus. Quid amplius: nam philosophi ueteres ymaginem sapientie in foribus omnium templorum pingi faciebant: scilicet usque me genuit: peperit memoria: & sophiam me vocant greci: latini sapientiam. Hi autem sapientiam non amant qui legibus rectis nutum preferunt corruptum. quod fecisse gentiles quosdam narrat. Polieratus li. iiii. capitulo. v. Qui tamen gentiles se iactabant sapientie fore amatores. Attendant igitur lector quod ille sapientiam amat qui vere conscientie opera confirmat. De tali loquens sapientia. Salomon Sapientie. viii. ait. Hanc amavi & exquisivi a iuuentute mea: & quesivi eam mihi sponsam accipere. Et ibidem septimo. Optavi & datus est mihi sensus: inuocaui & venit in me spiritus sapientie. Quo enim pacto philosophi ita vocati sunt. Nam philosophia sapientie amor est: quod obrem philosophus est nomen honoris. Vnde Alphorabius in libro suo de diuisione philosophie. Philosophia inquit est humanarumque diuinarumque rerum cognitio cum studio bene viuendi. Hi igitur sapientes non sunt quorum studia patent criminosa: nam ubi malicia ibi aut non est aut vacat uera sapientia. Rursus posco conspiciamus quod alexander qui toti mundo dominabatur sapientiam elegit amicam cuius opere potius quam viribus sublimatus est. Habuit enim Aristotilem in doctorem. Narrate enim Agellio libro nocturnarum acticarum. Vnde pater Alexadri scilicet philippus macedo Alexandro nato: Aristotili

misit epistolam talem. scilicet **P**hilippus aristotili salu-
tem. **F**iliū inq̃t genitū mibi scito: quā ppter diis graci-
as reddere debeo uel habeo: nō quia natus est mibi sed
quia tuis temporibus ip̃sū nasci cōtigīt. **S**pero enī q̃
tua erudicione fiet dignus regno. **I**nsuper **A**lexander
necau in libro de naturis rerum refert qualiter **A**risto-
tiles occasione **A**lexandri logicam scripsit: & sedulus
naturarum inq̃sitor extitit. **E**cce q̃ laudabile principē
amatorem sapiencie fore: cum occasione sapientes fiāt
sapientiores: & suos principatus reddunt stabiliore.
Adhuc inq̃ramus quanto studio **A**lexander vitam ex-
posuit. **N**arrat enī **A**lexander necau ubi supra: quomo-
do **A**lexāder in vase vitreo mare intrauit: ut pisciū na-
turas deprehenderet. **I**nsuper **P**linius. **A**lexander in-
quit inflāatus cupidine cogitandi animalīū naturas
Aristotili sūme ī omni doctrina eruditissimo: milia ho-
minum conuocauit itaq̃ totius asie atq̃ grecie anima-
lia uenatu: & aues aucupio recipi fecit quolibet: vsq̃ d̃
qualibet specie aliqd haberet: ut nullius rei naturam
ignoraret. **C**uius occasione **A**ristotiles fere quinq̃
g̃i ta libros de animalibus scripsit. **R**ursus **S**eneca epi-
stola. xciii. **A**lexander inq̃t geometriam studuit: & cū
sciuisset q̃ terra mota erat: tūc ait q̃ **A**lexander mag-
nus vocari non deberet: eo q̃ terre pugillo dominabāt
Itaq̃ geometrie studio sui dominiū quantitātē agnouit
His igit̃ narrationibus concludit̃ q̃ qui fama & nomi-
ne cupit ditari: sollicitē debet sapienciā uenerari & ue-
nari.

Capitulum secundū quomodo antiqui sapienciā amauerūt
Ulixes ut tradit ouidius libro. ix. metamorpho-
seos contra berculem: gloriā milicie obtinuit
cū sapiens esset. **I**lle autē fortissimus leonisq̃
oppressor: nam illustriorem reddit sapiencia
virum q̃ corporis vires. **V**nde **A**puleius ī libro de deo
Socratis. **S**i laudas inquit virum quia diues: hoc fortu-

I

ne debet. **S**i quia fortis egritudine fatigabit. **S**i quia
nobilis non ipsū: sed parentes eius laudas. **S**i quia pul
cer: pulcritudo in senectute abiet. **S**ed si laudas viz: sa
pientem: quantūlibet bonis moribus ornatū: tūc ipm
vere laudas: quia hoc non est etate caducum: casu pen
dulum. nec a genitoribus hereditariū. **H**ec in effectu
Apuleius. **C**eterū veterū studia cōmemoremus. **N**ar
ratur enī in prologo historie triptite: qualiter theodo
sius in armis p diem exercitabat: & noctibz sollicite li
bris intuebat: quā ppter maximus fuisse naturalis ex
dictis 303omei colligit. **V**nde boe. libro. i. de cōso. p. ca
quarto narrat platonem dixisse: q resp. felix esse inci
peret si eam studiosi sapientia regerent: uel si eius rec
tores sapientie studere contigisset. **I**dem ponit **V**aleri
us li. vii. capi. i. **I**demq; **S**ocratem dixisse narrat **P**oli
cratus. li. iiii. ca. vi. **Q**ui tamen socrates ab apolline sa
pientissimus vocatus fuit. **Q**uid amplius: nunqd abra
ham qui fuit pater multaz gencium peritus fuit ī om
ni sapiēcia egiptioz. **A**ctuū. vii. **N**unqd **D**avid habu
it sapiēciam sicut angelus dei. ii. **R**egū. xiii. **N**unqd
salomō petiuit sapiēciam ad populū regendū: & obti
nuit. iii. **R**egū. iii. **N**am regale opus est sapere & diu
dicare: vt ait **T**ulius li. i. de diuinationibus. **V**nde ec
clesiastici. x. iudex sapiens iudicabit populum suum.
Rursus & alios principes legimus sapiēcie studiū di
lexisse. **N**ero enī quāq; crudelis esset: elegit tamē **S**e
necam sapientem in doctorem: qui de clemencia librū:
eius occasione scripsit: nunquid troyanus habuit **P**lu
tarcum: cui9 occasiōe factus est liber de instructione
trayani: ut patet ex epistola quam sibi scripsit: in qua
trayanus plus laudabat sapiēciā plutarci q suā fortu
nam uel potēciam. **C**eterū de iulio cesare legimus q
studiosissimus extitit: cursūq; solis investigās dies per
horas & momenta diuisit: bisextum inuenit: & mul
tos alios libros scripsit: ut patet ī libro de vita cesaris

parte prima : de cuius doctrina Solinus libro primo .
pmo capitulo. Doctrina inqt Iulii: recta ratione fūda-
ta est. & eodem libro parū ante finem. Cesare inqt nul-
lus celerius scripsit: nullus uelocius legit. Vnde qua-
tuor epistolas simul dictasse pbibet. His ergo principa-
tus debebat: quia sapienciam dilexerūt p quam reges
regnant: & principes imperant. Vnde seneca ad Lucil-
lum epistola . xciiii. In illo inqt seculo quod aureū voca-
bat: sapientes regnabāt: qui vtilia suadebant: & inuti-
lia dissuadebant: cauebant pericula & augebant bene-
ficia. Dos ergo principum sapiencia est. Vnde narra-
t in ecclesiastica historia ca .v. qualiter ptolomeus sapiē-
ciam dilexit: non solum humanam sed diuinam. Vnde
lxx. interptes conuocauit ut noticiā diuine legis habe-
ret: & sapientibus regni sui cōmunicaret. Idem tāgit
Aug⁹. viii. de ci. dei ca. xl. Rursus de Caralo magno
legimus q studiosissim⁹ fuit. Et in libris Augustin⁹.
precipue legit Alquinūq; doctorem elegit: a quo dya-
leticam rethoricam & astrologiam didicit. Vir ergo
illustris fieri cupiens scilicet doctus: necesse est vt doc-
torem habeat: et sapiens fiat. Nam David secum ha-
bebat nathan pph etā: & sadoch sacerdotem: ut sapiē-
tum consilia non egeret. His ergo narrationibus cla-
re colligit: q sapiencia studiose querenda est: ut hono-
ris nomen adipisci possit. Quod obtinuerūt qui sapien-
ciā dilexerūt. Cui⁹ amor artes sapiēciasq; singlas siue
sciencias ministravit. Quis enī dedit moisi ut litteras
iuenirz. ūde habuit Gorgias retoricā Apollo medicinā
Pythagoras arismetricā Nilo geometriā Abrahā astro-
logiam Tubal musicam Phorone⁹ solon: aut ligurgus
leges. Ni enim hec omnia adinuenerūt: eo q sapiencie
studio adheferunt

Capitulum tercium quomo-
do mulieres artes inuenerunt
In Empe plures artes femine reperierunt sapien-
cie dono cui adheferūt. Nam Ysis regina egip

I

ciorum litteras egipcias inuenit. **V**t ponit. Ysidorus libro primo ethimologiaz. **E**t carmentis nymphe: alio nomine dicta **N**icostrates primo litteras tradidit ytalicis. **E**t noema soror **T**utalcayn mechanicas adinuenit artes. **E**ritrea q̄ atq; **T**yburtiua alieq; sibille futura: multiplici carmine descripserūt put narrat **L**actāci⁹ in libro. x. sibillaz. **R**ursus libia sua sapientia dirigente gloriosissime regnauit. Itaq; meruit ut suo nomine: regnū suū nūcuparet. **A**lmathea q̄ alio nomine dicta deiphebes. virgo fuit inclita & ānis lōgeua: referentibusq; poetis sua virginitate diuinitatem obtinuit: uaticiniq; plura scripsit in babilone iuxta lacum ubi dicunt suū fuisse oraculū. **Q**uod quidem oraculū vsq; in hodiernum diem intuentibus inducit admiracionem. **D**e hac referē q̄ p plurima vixit secula: & **T**arqno psto nouem libros quos ediderat attulit. de quib; tres conbussit. & sex residuos romani cū magna diligencia seruauerūt. **C**eterz semiramis regina uetustissima sua fortitudine & sapientia regna plurima subiugauit: armazq; uiris intollerabilia portauit. **O**pis q̄ alio nomine dicta. **O**ps femina fuit que sua prudentia louem nepotunū atq; **P**lutonem suos filios vna cū saturno: contra hostes seuissimos a morte liberauit. & ideo fuit adeptata tam grande nomen ut ipsa diceret mater deorum. **V**nde publica templa fuerunt sibi consecrata. **R**ursus Iuno que fuit **O**pis filia: & Ioui tandem nupta olim regina celoz arbitrata est. **E**t ut eius memoria non periret templum sibi grande fecerūt ueteres. & ex marmore vario eius ymaginem sculpi fecerunt: temploq; pposuerūt. **C**eterū minerua alio nomine dicta **P**allas ut quidam referūt numeros primo inuenit: & in ordinem reduxit: quibus utimur vsq; in hodiernum diem. **D**e ipsa referūt poete q̄ ex osse tibie vnus auis fistulas pastorales pmo inuenit. **D**icūt tamē aliqui q̄ de calamo & non de osse fistulam primo cōposuit. **H**ec etiā

Minerua apud athenienses dea sapientie nūcupata est.
 Rursus Mephesia sua sapiēcia & fortitudie regna ob-
 tinuit: mamillamq; dexteram abstulit ne a sagitaciois
 exercicio impediret. Aragnes asiatica q; pbebeia fe-
 mina fuit. que artē texture atq; lanificii reperisse fert.
 Hiis ergo narrationibus patet feminas sapientie ad-
 besisse eiusq; gracia nomē honoris adeptas fuisse. Nū-
 qd insuper alias feminas sapientie. viguisse legimus.
 Nunqd filium suū iacob. Rebecca instruxit ut bene.
 dicionem obtineret suoq; cōsilio a fratris persecutioe
 ipsū liberavit. vt tradit liber Gene. Nunqd Bersabee
 suo sermone prudenti suo p filio Salomone regnū ad-
 epta est: ut tradit liber regū. Hester quoq; suo sapiēti
 sermone ab Assuero rege quod voluit obtinuit. Abi-
 gael q; sua sapiencia Nabal viz suū a morte eripuit. &
 Iudith ab Olouerno populū suū liberavit. Femīe igiē
 sapiēcie gracia viguerunt suiq; sexus ebetudinem coo-
 peruerunt. **Capitulū quartū de studio a iuuetute**

A Pud hebreos mos erat olim iuuenes instruere
 in his scienciis que secure erāt vt recitat Ori-
 genes super cātica i principio. Quia teste Ari-
 stotile. v. ethicoz. In his delectari est nob; na-
 turale: in quibus ab infancia delectari incepimus. Vn-
 de Anselmus i libro de similitudinibus ca. liii. Mol-
 lis inqt cera imaginem sigilli facili ter recipit: sed cū i-
 durata fuerit retinet nec de facili dimittit. Adolescé-
 tes ergo ab exordio in scienciis & virtutibus iſtrui de-
 bent: put faciendū tradit Augu. xii. de ci. dei. ca. xv
 Infans inqt suā capacitatem non excedat. quasi dicat
 q; sapientie studiū téperamento regulari deberet. Re-
 pbāda ergo est illoz hominū vita siue iuuenū quorum
 occupacio vanitas est. & senectus mox dissipacō erit:
 scelerat atq; abissus. Cur enī artes liberales dicunt: nisi
 quia liberis signanter nobiliū debent. Vtinā hi attēde-
 rent quāto sapientie studio predecessores vacarūt i se

I

nectute pariter & iuuetute. **N**arrat enī **A**gellius li-
bro. vii. ca. x. qualiter **E**uclides sapientie studiū tā-
dilexit vt periculo mortis se exponeret. **Q**uia nō ob-
sta te decreto atheniensū **S**ocratis doctrinā audire dispo-
suit. **I**nsup Iero. ep. xxxiii. narrat qualiter aliqui phi-
losophi ppter studiū calcabant honores. **A**li piciebāt
diuicias. **A**li acceptis iniuriis gaudebant. **A**li penas
spreuerūt. **A**li heremū ī trantes soli philosophie se de-
dicart. **V**nde teste **V**alerio **C**arnaides. xc. ānis studio
sapientie vacauit ita ut studii causa: nutrimentū accipe-
sepi9 pretermitteret. **I**nsup **H**ugo in didascalicon pte
secūda narrat qualiter plurimi omnia relinquebāt: vt
sapientie studio vacarent. **N**am **P**ermenides. xv. ānis
in rupe egipciaca sedisse legit causa studii: & **P**rotha-
ceus meditandi causa in monte **C**aucason vulturi expo-
situs memorat. **T**henustides q̄ expletis. c. ānis & vii
mortem suā deflebat dicens se dolere mori cū sapientie
cepisset. **P**lato q̄. lxxxi. ānis scribens mortuus est. &
Socrates. xcix. ānos in docendo & scribendo cōpleuit.
His ergo exemplis patet q̄ amandum sit sapientie stu-
diū: cui9 sūt due clauē quas expressit quidam senex
carnotensis: narrāte **P**olicrato li. vii. capi. xiii. **P**rima
clauis est amor docēciū: put ait **Q**uintilianus libro de
instructione oratoris. **S**ecūda clauis est sollicitudo stu-
dēciū: quia tūc optime docet qui legit si amat eos qui
bus legit. & audientes pficiūt si attēte & sollicite au-
diunt. **Q** q̄ enorme pigritūq; studiū plurimoz reperit:
quot sunt patres pmittentes filios sterilefcere. **V**nde
Tuli9 in prima rethorica. **Q**uid inqt agis: cur perdis
adulescentem. **E**t sūt verba **T**herencii poete. **E**t idem
Tulius in tusculanis questionibus li. i. capi. xxxviii.
Adolescens inqt maiores debet vereri & viros proba-
tissimos diligere: quoz cōsilio & auctoritate vtaf. **I**n-
sup **C**risostimus sup **M**o melia. xlix. **S**icut inqt ter-
ra ifructuosa: sic iuuentus neglecta: nil ergo laudabil9

iuuentute culta & studiosa. Vnde Valeri⁹ li. vii. ca. v.
 Ciuitas inq̃t nostra nobiliū iuuenū ingenia ab insolē-
 tia reuocando: magnos & vtilēs ciues fecit: honorib⁹
 q̃ meritos. q̃ pobrem lero. libro de instructione filie. ni-
 hil inq̃t discat audire uel loqui nisi quod p̃tinet ad ti-
 morem dei: turpia non intelligat: mūdi cantica igno-
 rat: eiusq̃ lingua psalmis dulcibus imbuat. **Ecclesiā-**
stici. vii. Filie si tibi sūt: serua corpus earū & non osten-
 das hilarem faciem tuā ad eas. Idem beatus **Gregori⁹**
 ī registro. **Peto** inq̃t vt tuos paruulos quos nutris mo-
 ribus precipue instruere cures: vt scilicet ea loqui de-
 beant que mentes eorū in caritate postulant. Iuxta illd
Ecclesiastici. x. Letare iuuenis in adolescēcia tua & in
 bonis sit cor tuū. **Nūc** autē sapiencie studio relicto iu-
 uenes vice doctoꝝ sceleratos imitantē corruptores mo-
 rum. **Qua** p̃pter dicit lero. ep̃. lxxxix. **Eligendus** est
 inq̃t magister p̃be etatis sanēq̃ vite & erudicionis: vt
 scilicet eius exemplo iuuenes ībuanē qui mala diligūt
 in quibus nutriunt. **Sic** enī de alexandro legim⁹ q̃ ex
 emplo **Leomidis** magistri sui multa vicia retinuit: qui
 bus carere omnino non potuit. **Vnde** lero. in ep̃. lxxx
 vii. In tenera inq̃t etate facilius sancte conuersacionis
 vsus inualefcit animusq̃ induratus non de facili ad ar-
 bitriū uolentis trahi potest. Ideo **Tuli⁹** in libro p̃mo.
 de senectute ca. iiii. dicit. **Pueri** inq̃t admouendi sūt
 quia infirmitas pueroꝝ est nimia. Ipsi enī sūt ad leui-
 tates p̃mpti. **Vnde** vinū pueris negandū docet **Bene.**
 libro. ii. de ira. Ipsos q̃ cibis non infāmādos esse do-
 cuit **Plato.** Nam castrermargia sapiencie studio nimis
 contradicit: eo q̃ nutrix est voluptatis q̃ maxime p̃bie
 inimicat inq̃t **Augusti.** libro. iiii. contra Iulianū. **Vn-**
de Hugo in didascalicon parte. ii. narrat qualiter a q̃-
 dam sapienti fuit petitū que erāt necessaria studentī.
Qui respondit mens humilis: vita quieta: scrutinium
 tacitū: leta paupertas: terra aliena: non erubescere petē

do: & sciencia adepta neminem contempnere. **E**t con-
cludit ibidem q̄ quatuor portāt lecticam philosophie.
scilicet amor: labor: cura: & vigilia. **H**is ergo modis sci-
encia acq̄ri potest: que tunc sortit̄ efficaciam si vita scien-
cie conformet̄. **V**nde Iero. ep̄. xxxiiii. narrat qualiter
Ipocras discipulos suos adiurauit anteq̄ eos doceret q̄
mansuetudini & moribus insisterent. **S**ocrates eciam
vniuersam philosophiam ad mores corrigendos reduxit
vt ait seneca ep̄. lxxiiii. **E**t **A**ugu. iiii. de ci. dei. ca. iiii
Idem ponit **T**ulius in tusculanis questionibus li. v. cir-
ca principium. **R**ursus iuuenis attendat ne prauam doc-
trinam discat. **V**nde apud Lacedones libri archiloci de
ciuitate sua deiectioni fuerunt: eo q̄ quedam turpia: licet sub-
tilia continebant. **N**arranta Valerio li. iiii. ca. vi. **D**i-
scat ergo iuuenis doctrinas sanas. Nam sane doctrine
falsitatibus sunt pmixte: atq̄ doctrine non merent̄ dici
Vnde sup̄ cantica **B**ern. ome. xxxv. **E**st inq̄t om̄s scie-
ncia bona dummodo subnixa sit ueritati. **S**ed quidam sci-
re volūt eo fine tantū vt sciāt: sed turpis curiositas est
Sunt eciam qui scire volūt vt scire videant̄: s̄ turpis vani-
tas ē. **E**t subdit. **S**ic inq̄t cibus idigest⁹ corp⁹ corrū-
pit sic eciam sciencia igne caritatis scilicet bonis operibus
non digesta: anime corruptio est. **D**e tali sapientia loq̄-
tur sapiens **E**ccl̄e p̄mo. In multa sapientia multa idig-
natio. **C**apitulū. v. de sapientia regibus necessaria
Ioseph nō diuiciarū multitudinē sed p̄ sapientiam
obtinuit vt dominaret̄ in om̄i terra egipti. **G**e-
xlii. **V**nde **V**egecius libro p̄mo de re militari
Null⁹ est inq̄t cui sapientia magis congruat q̄ p̄n-
cipi: cuius doctrina omnibus debet prodesse subditis.
Ideo iuuenes non debent fieri principes. quia non con-
stat eos esse prudentes ut dicit̄. iiii. **T**hopicorū. **N**ā sa-
piencia fecit romanos dominari. vt inq̄t **P**olicrat⁹ li.
vii. & li. iiii. **R**omani inq̄t viguerūt q̄diu litterati fu-
erunt. **S**ed ex quo litterarū virtus in eis languet extūc

manus armata: infirmata est: & cecidit principatus.
 Quoniam sapientia ait. p me reges regnant. puer. viii
 Cur enī troianus olim hortabat regem francoꝝ: ut fili
 os suos in artibus liberalibus erudiri iuberet. narrāte
 Policrato li. vi nisi q̄a rex illiterat⁹ est asin⁹ coronat⁹
 Nam rex insipiens perdit populū suū. Ecclesiastici. x.
 Vnde Iheroboā ex sua imprudencia. x. regna perdidit: q̄
 sibi dimisit pater suus Salomō. Sapientia ergo regna
 stabilia facit. Vnde ī morali dogmate philosophorum
 narrat̄ q̄litē Xerxes rex iudeoꝝ innumerabilē habēs exe
 citum cōtra paucos grecos bellatur⁹ accessit. Cui qui
 dam dictus Damacetus. Ista inq̄t multitudo tibi pla
 cet domīe mi rex: sed metuēda est. quia dubium est in
 doctam multitudinem regi posse: nec durari diu potest
 quod regi non valet. Vnde Vegetius li. iiii. dicebat se
 esse deceptum eo q̄ multos habebat homines: sed nul
 los habebat discipline subiectos. Prudencia ergo prin
 cipibus victoriam prebet: viteq̄ honestatē. quia ī possi
 bile est prudentem non esse bonū. vi ethicoꝝ. Vtinam
 ergo prudentiā principes diligerēt & sapienciā: sed for
 tassī supbia eleuat corda eoꝝ. ita q̄ negligūt omīa q̄
 a sapientibus & prudentibus scrutari debēt. Vtinam
 reminiscant̄ qualiter Dionisiū licet tirānus Platonē
 sapientem honorifice suscepit: narrante Policrato. li.
 vii. ca. xxxvi. Sed hi sapientes non amāt qui sapientes
 fieri non curant. Eoꝝ ergo principatus ruine gerit ti
 morem

Capitulū. vi sapiens omnia possidet

Nihil possidet qui seipsū non habet. Stultus ue
 ro se non possidet eo q̄ se regere nescit. Sapientē
 tis autē sūt omnia. quia nullo eget. Vnde Se
 neca ad Lucillū ep̄. ix. allegat Crisippum dicentē. Sa
 pientem nulla re egere: & tñ multis rebus illi opus es
 se. Contra stulto nulla res opus est. Nulla enī re uti
 scit. Nempe egere ille dicit̄ qui desiderat q̄d ab eo nō
 habet & exinde molestatur: quod sapiens non facit. quia

ex sibi possibilibus contentat. Vnde idē Seneca li. vii.
de beneficiis. Dicitis Ostoici sapientis omnia esse: quo
modo ergo aliquis potest dare sapienti si omnia eius sunt
Nihil inquit prohibet bona Ciceronis esse & sapientis. Sed
quomodo sua erunt si ea non possidet. Ideo enim sua esse di
cunt quia suo subsunt imperio. & quomodo subsunt ex quo
ea non habet: reuera. nec habet nec habere petit. & si
petit tunc ea habebit. alias enim petere sapientis non est
Ecce ergo cum sapientis sunt omnia. Studeat igitur sapiens
fieri homo: nec prestudiat ditari: quia omnis sapiens
diues. multi uero diuites credunt qui non sunt sapien
tes. Vnde Lactancius li. de falsa sapientia. Naturā in
quit hominis deus hanc esse voluit: ut duarum rerum cupidus
homo ac appetens esset scilicet religionis & sapientie
Sed homines ideo falluntur quoniam a religionē sine sapi
entia suscipiunt: aut sapientie soli student religionē omis
sa: cum tamen alterum sine altero esse non potest. Nomine
autem religionis honestas capit. & nomine sapientie ve
ra philosophia: qua mores astruunt. Vnde plato dixit
amatorē dei esse philosophū: teste Augu. viii. de ci. dei
Nec tamē credat quis uerā philosophiā esse illā quam
studio humano acquirimus: sed illā quā nemo mortalis
assecutus est. Vnde Tullius in libro de amicitia. Negāt
inquit scilicet ueteres quemquam esse bonū uiz nisi sapientē
Sed illā sapientiā interpretantur quā nemo mortalis est
assecutus. Quereres fortassis que sit illa uera sapientia
Reuera ipsa est qua deus cognoscit. Vnde lactancius
libro de uero cultu. Sic in itinere celebrando nihil prodest
uiam nosse: nisi conatus & vires suppetant ambulandi
ita uerā sciencia nihil prodest si uirtus propria deficiat: sci
entia autem uera est deū nosse. Diceret tamē sapientie
plures esse partes: suprema autem pars est qua deus cog
noscit & alia pars est qua homo in agendis dirigit De
qua Tullius in tus. ques. li. v. Sapientis propriū est: nihil
quod penitere possit facere: nihil inuite sed splendide

et constanter omnia peragere: nihil expectare pro certo futuro: nihil cum acciderit admirari suisque stare iudiciis. **O** quam desideranda est hec sapientia qua bene viuunt: qua liber homo efficitur. **V**nde **T**ulius libro de paradoxis. Sic in probo & stulto homine bene esse non potest. Sic vir bonus & sapiens miser esse non potest: omnis sapiens liber omnis stultus seruus. **H**uic tamen sapientie stulti contradicunt: illosque predicant stultos quorum studia sapientie insistant quorum tamen teste **S**eneca ad lucillum ep. xxiiii. nunquam intantum conualescit nequeia: nunquam sic contra virtutes comminabitur: ut non philosophie nomen honorabile & sacrum maneat. **Q**uonia ut ex puerbis sapientum colligitur: rem maximam promittit sapientia tibi: ut te reducat. **S**ed hanc paucissimi habent. **V**nde **C**atho. **S**ermo datur cunctis animi sapientia paucis. **S**i tamen sapientia haberetur: diuicie que magno labore acquiruntur uelut inutiles premittentur. **V**nde **C**laudianus in maiori. **M**agnas ingenii copia vincit opes. quia scilicet homo ingeniosus & sapiens vincit magnas opes. **N**am opibus non fit sapiens homo sed sapientia diues.

Capitulum .vii. de dispositione ad sapientiam & de quiete contemplantium

Nulla est via melior ad sapientiam quam vita virtuosa. **V**nde **A**ugu. lxxxiii. questione allegat dictum cuiusdam sapientis **F**onteii nomine quod scripsit quidam paganus postmodum baptizatus. **H**oc inquit agite miseri scilicet baptisemini ne hoc domicilium vnum polluat spiritus malignus: ne sensibus inmixtus incestet anime sanctitatem: lucemque mentis obnubilet. **N**am ipsis adheret somnis: latet in ira: impeditque omnis meatus sapientie & intelligentie per quos lumen rationis solet infundi. **I**taque apparet quod sancte & catholice viuere est medium uere sapientie. **S**ed quia in virtutibus reperiunt stulti amaritudinem: & in criminibus voluptatem. **I**deo mala per bonis amplectuntur.

Vnde **L**actancius in libro de falsa religione. **Q**uia inquit
 in virtutibus amaritudo pmixta est. **V**icia uero uolup
 tate condita sūt. Ideo stulti illa amaritudine offensi &
 voluptate decepti: mala p bonis amplexant. **E**t idem
Lactancius libro de uera religione & sapiencia. **V**eri
 tas inquit acerba omnibus his qui vitam suā mortife
 ris voluptatibus dederunt. **S**3 reuera menti virtuose
 nil pulcrius studio sapiencie est. **V**nde **Q**uintilianus li
 bro viii. **P**ulcerrimū opus est studio vacare quia mēs
 non viciis sed studio libera est. **I**lli ergo reprobandi sūt
 qui studio vacare pigrescūt. **V**nde ex puerbiis sapien
 tum colligitur: vt auri aliquid extraham⁹ terras euer
 timus: vt autem sūmum occupemus pectus scrutari
 piget. quia scilicet omnes labores accipimus vt aurum
 possideamus. **S**ed p sapiencia qua deus cognoscitur la
 borare pretermittimus. **A**rbitror enim peccata hoc fa
 cere. **V**nde **S**eneca ad **L**ucillum ep. lvi. **V**icia sua con
 fiteri suauitatis iudicium est. **Q**ui igit sapiens fieri cu
 pit delicta tollat quibus studium offendi. **V**nde pru
 dencius: quociens animam vicioꝝ peste repulsa sensi
 bus incaluisse deo: quociens tepefactum ingeniū cele
 ste: luctū post gaudia retrogressisse ī stomacho. **Q**uod
 nil aliud sonat: nisi quod viciis repulsis anima inheret
 studio sapiencie: sed per vicia retardat. **V**nde **P**rosper
 in libro epigramaton. **C**or mundum & sapiens fructu
 virtutis alat: & xpi ī nostro pectore regnet amor. **N**ē
 pe amor studentem excitat & moram facere non per
 mittit. **S**ollicitum ergo erit studium in amore si fun
 dat. **V**nde **Q**uidius libro de arte amandi. ii. **E**st mora
 tuta breuis lentescunt tēpora cure. **V**anescitq; absens
 et nouus intrat amor. **V**ir ergo studiosus sapienciam
 querat qua mens perficit: qua eciam in hoc crescit ho
 mo in quo brutis dominatur. **R**ursus petunt homines
 quietem. **S**ed quietus esse non potest qui sapiens non
 est. **V**nde **S**eneca ad **L**ucillum epistola. lvi. **N**ulla pla

cida est quies: nisi quam ratio cōposuit: nullaq; res sapientis animum euocat: nullusq; animi contentus interrumpit cogitationes bonas solidasq; iā & certas: itaq; in bonis cogitationibus & studiis qes est. Vnde nārat Agellius li. pmo quomodo socrates a solis otu vsq; ad occasum immobilis studio vacabat: atq; oculis i eundē locum directis contemplacioni insistebat: de mūdi sollicitudinibus mīme curabat: tocinsq; mundi se incolā esse & ciuem arbitrabatur. Nil autem scire se dicebat nisi hocipsū q; nihil sciret. Vnde & Carneades sapientie studio vacans cibum capere sepius pretermisit vt alibi dictum est: narrente valerio libro. viii. Cur ergo mundani quietem non habent quia nō in diuinorū sed in humanorum studio occupant. Vnde Seneca ad Lucillum epistola. viii. Mibi crede nā qui nihil agere videntur maiora agunt humana diuināq; simul tractant. q; d. q; humano studio non ita est insistendū qn etiā diuino intēdendū sit: alias mentis qes haberi non potē dicente Augustino domine, inquietum est cor nostrū donec quiescat inte. Huius autem quietis via: est via virtuosa.

Ca. viii. Quomodo sapientia docet oīa
Sapientia omīa complectit & singulorū noticiam prebet. O igitur q; amanda est: qd enim iocundius aut felicius tibi q; cū hūana cōceperis diuina sententia. Reuera prebet pabulum anime studium sapientie. Attendamus ergo q; sit delectabile naturalia pscrutari. Vnde Tullius in dyalogo ad Hortensium. Et inquit animorū ingeniorumq; naturale quasi pabulum quoddam contemplacio nature. Et didimus ad Alexandrū. Nulla inqt spectacula vel certamina tantum affectamus sicut scilicet sapientie studium: in q; sapientia videmus coelū pulcre formatum signorum varietate: stellarū fulgore rutilare: videmusq; pelagus purpureo colore venustum germinaturam terrā amplecti cui9 pelagi mul-

I

tiformes pisces p equora siue vndas salt⁹ exercent: cā
porum eciam virencium specie delectamur: ex quibus
odor gratissimus flores suauitatis exalans: oculos si
mul pascit & animum: nemorum q̄ adest opacitas: &
fontium arridet amenitas: **A**ssunt concinnantes dul
cissimos melos: **H**ec inquit sūt nature spectacula que
& imitari difficile est: & refutare culpabile. **S**ed nun
quid hec omīa sapiencia prebet: reuera sic quia omni
um naturas docet. **V**nde **S**eneca de naturalibus que
stionibus libro. iiii. dicit: sapientem debere naturaliū
inquisitioni vacari: dulce inquit spectaculum est: sin
gula scrutari: sed reuera pretermisso sapiencie studio
plures manibus occupationibus agitant & querūt ex
tra studium campum: ext̄ nemora sapiencie feras. **I**ta
q̄ enim malunt rerum corruptibilium vsum: quā no
ticiam perpetue duraturam. **V**nde **F**ulgencius libro
secūdo micologiarum narrat q̄ cum dyagenes dolore
gravi torqueretur & vidisset homīes ad amphiteatz
currentes aiebat. **Q**ualis inq̄t hoīm stulticia ērit: vt
videant homines repugnare feras & me pretēmittūt
cū naturali dolore certantem. **H**y etenī sapientes non
erant quia cursibus non acquirūt sens⁹ sed opere bono
seduloq̄ studio. **V**nde **V**irgilius ingeorgicis libro pri
mo. **F**elix q̄ potuit rex cognoscere causas. **E**t **T**ul. libro
primo de diuinacōe. **S**iquis mortales oīm colligacio
nes causarū aīno p̄spicere posset: nihil ei p̄fecto fal
leret. **N**am ex noticia mortalium cognicio perpendit̄
conditoris. **V**nde **P**rosper in libro epigramaton. **E**n
miris operum signis ostenditur actor: **A**ctorem q̄ suū
conditi queq̄ canunt. **C**um igitur sapiens humana ra
tione p̄spexerit: deum inueniet in cuius contemplacio
ne quietabitur. **A**udisti ergo sapienciam naturaz cau
sas edocere: nunc ergo de diuinis loquentem medite
mur. **N**ā ipsa sapiencia infima & excelsa p̄scrutāt: si
enim eā possideres q̄ntum tibi suppetit omnia cogno

sces. **V**nde **L**actancius de origine erroris: nobis inquit
proprie datum est coelum intueri: vt deum quem ocu
lo videre non possumus animo contemplemur. **V**nde
Tulius. libro quinto de natura deorum. **N**ihil inquit
difficilius q̃ a cōsuetudine oculorum aciem mentis ab
ducere. **E**cce quanta difficultas deum venari: cuius tñ
cognitionem ex visibilibus sapiēcia prebet. Iuxta illud
Ap̃li. inuisibilia dei p̃ ea que facta sunt a creatura mū
di intellecta conspiciuntur. **V**nde. **T**ul. ī libro de cre
acione mundi dicit pentē huius vniuersitatis inuenire
difficile est: quia soli sapiētes deum cognoscere possūt
Vulgus autem sapienti credit. **C**onspiciat ergo sapiēs
creaturas dei vt deū cognoscat ipse: **V**nde **B**oe. li. v. de
con. **Q**ui recto coelum vultu petis in sublime feras aīm
quoq̃. **E**t **I**uuentus li. primo felices puro qui coelū cor
de tuentur: **V**isibilis deus his per secula cuncta mane
bit. **N**am & deus homī vultū erectū prebuit vt coelū
aspiciēdo deū cognosceret. **B**ruta vero trā cernunt in
quā resoluit eorū vita: **V**nde. **Q**uidius ī primo metha
marfoseos. pronāq̃ cū spectant aīalia cetera terrā. **O**s
homī sublime dedit coelūq̃ videre: iussit & erectos ad
sidera tollere vultus. **E**t **B**ernb. siluestri in suo micro
cosmo. **B**ruta patenter habent tardos animalia sensus
Cornua deiectis: vultibus ora ferunt: sed maiestatem
mentis testante figura. **T**ollet homo sanctum solus ad
astra caput. **V**t celi leges inde flexosq̃ meatus **E**xem
pla vite possit habere sue. **V**n cū quidā ab **E**mpedecle
philosopho querēt: cur viueret? respondit vt **A**stra in
quit aspiciam: coelum subtrabe & null⁹ ero: **I**ste ē **E**m
pedecles qui sic descripsisse deum legitur. **D**eus ē in
quit sphaera cuius centrum est vbiq̃ & circūferencia nus
qm. **A**libi tamē legi democritum hoc dixisse. **Q**uicq̃
sit tamen **E**mpedecles sapientie studio mediāte deum
pro viribus inuestigauit. **E**t vt refert **L**actancius mō
tem sibi intulit eo q̃ animas eternas suspicabatur. **E**x

I

predictis ergo patet qualiter sapientia naturalium & diuinorum noticiam prestant.

Capitulum. ix. Quomodo iugiter sit studendum

Hoc datus est homini intellectus ut intelligat & cognoscat. Via autem cognitionis studium & contemplatio est: sed quia teste ipocrate in amphorismis: vita brevis ars vero longa. Congruit ergo volenti sapiens fieri studiosissime atque sollicitè scientias contemplari. Nam & licet predicta verba de arte medicine dicta sint: nihilominus tamen quelibet ars & scientia longa est & ad eius adeptum neminem vix humana vita sufficere potest. Nam teste **Tullius** in dialogo ad **Hortensium**. Omnis cognitio multis est abstructa difficultatibus. Est enim & in ipsis rebus obscuritas: & in iudiciis nostris infirmitas. Vnde fertur quod **Teofrastus** **Aristotilis** discipulus accusabat dicens. Cur igitur cervis & cornicibus diuturniorem vitam prestas quam hominibus: quorum si etas possit esse longior omnibus perfectis artibus eorum vita erudiretur. Vita ergo brevis. Sint ergo studia sollicita. Quid enim dulcius ocio literato: inquit **Tullius** in **tus. quest. li. v.** Erubescant ergo indociles & ideote quibus discere nulla cura est: aut quomodo scientiam spernant quam ignorant: aut quia scientiam iactant se habere quam non habent. Nam teste **Tullius** li. primo de diuinationibus: Omnibus in rebus temeritas turpis est. Vnde **Socrates** nihil scire dicebat cum sapientissimus esset: ne igitur tollat studium tuum desidia vel superbia. Nam teste **Quintus** libro de tristibus ingenium longa rubigine torpet lesura. Quod verum est de his qui minime student. Nam studendo & contemplando gaudet natura veritate: ut ponit **Varro** in suis sententiis. Et **Aristoteles** primo ethicorum. Optimus est qui a seipso omnia intelligit: bonus autem & rursus ille qui bene discit quod audit. Qui autem nec ipse intelligit neque alium audiens in mente iacit: hic inutilis

videtur. Quid enim inter humanas occupationes delectabilius quā sciencias meditari: veritates contemplari & artibus illustrari. Nihil enī meli⁹ inter humanas complacencias noui. Nam studio & contemplatione fit homo sapiens: & felix & amabilis cūctis. Vnde narrat Valerius maximus q̄ Marcellus captis siraculis Archidemo philosopho pepercit: ei⁹ visa prudentia qua floruit studiumq; sapientie: olī queuis beneficia impetrauit. Attendamus enī: quoniā teste Seneca ad Lucillum epistola. xlix. Dociles natura nos edidit & rationem dedit imperfectā sed que p̄fici potest. Et epistola: lxxvi: q̄diu uiuis tamdiu discas. Et Quintilianus li. ii. Sicut officium preceptorum est docere sic discipulorum dociles se prebere. Sciencia namq; cōualescere nescit nisi tradentis & accipientis concordia sociata fuerit. Itaq; cōgruit se studio exhibere aut saltem in aliquo se occupare licita arte: nihil tamen studio sapientie melius. Sed prout ait Appolleius li. de deo Socratis: in quibusdam inquit mirandum ē q̄ minime dicere volunt & causam eorū que vident negligunt: huiusmodi sunt qui sapientes fieri non curāt: q̄ pro solo statu aut corporis victu laborant: Vtinam hi attenderent: Socratis studia de quo refert Valerius libro. viii. q̄ addiscere non desistebat: de Pitagore eciā fertur q̄ doctrinis iugiter insistebat. Vnde Eunodius: arcium mater est constancia nouerca erudiciois est negligencia. Ideo Catbo Instrue preceptis aīn ne discere cesses: Nam sine doctrina vita ē q̄i mortis imago: Nō pudeas que nescieris te velle doceri: Scire aliquid laus est pudor est nil discere velle. Posco igitur vt attendat lector superbie matrem existere. Plures namq; vano fastu seducti discere verentur a doctoribus illis ne eorum detegatur ignorancia. Malūt enī vt arbitrentur eos homines scire qđ nesciunt q̄ interrogādo scienciam acquirere quā adepti nō sunt: Tales ete.

nim in sua ignorancia vitam suam deducunt: parumq;
 proficiunt: quia docētem non libenter audiunt: maxie
 tamē desiderant scientes fieri vt famam habeant. **Nā**
 eorū desiderii gloria ē. **Eo** tamen pacto quo scire pe
 tunt ut bonerentur: scire recusant ne humiliētur Ita
 q; superbia scienciam postulat quā accipere dependent
 recusat: ignarus tamē semper erit q; discere erubescit
Si nempe fieri peroptas felix: vt omnes cupiunt viuē
 tes: quomodo ergo sapiencie studium contemnis: cur
 rennuis doceris? **Nam** teste ouidio li. metha. phas est
 eciam ab hoste doceri. **Quia** nullo casu debet illud ob
 mitti qd mentē perficit. **Vnde** **Quidius** li. primo de
 arte amandi ingenium celeste suis velocius annis sur
 git. **Sed** non nisi per doctrinam: que a scientibus po
 stulanda est **Rursus** queso aīaduertamus quanto zel9
 veteres sapiencie studio ad heserunt: **Sepe** nempe qd
 dam numeravi & numeratus sum. **Sed** non adest scri
 bendi facultas eorum: quorum studia iure cōmemorā
 da sunt. **Plures** nanq; meditationem ita dilexerunt vt
 relinquerēt vrbes locupletissimas & vastam solitudi
 nem elegerunt. **Quia** nil porro menti studiose ita con
 gruū sicut solitudo: nā qui cū multis est secum non est
 & qui sibi abest: contemplari nescit. **Vnde** **Tul.** li. de
 officiis. **Multi** inquit tranquillitatem sperātes: a nego
 ciis publicis se remouerunt: inter quos nobilissimi vi
 ri philosophi & homīes graues fuerunt: qui nec popu
 li nec principū mores ferre potuerunt: vixeruntq; nō
 nulli in agris: **Vnde** **Seneca** li. viii. de naturalib; que
 stionibus: fac inquit: tu **Lucilli** quod facere consueui
 sti: & a turba quantum poteris: te separa. **Et** idem ad
Lucillum ep. ii. primum argumentum compositae mē
 tis existimo posse consistere & secum morari. **Et** epi.
 vii. **Inimica** est multorū cōuersatio. & vtiq; quo maiō
 est populus cui miscetur: hic plus periculi est: **Et** epi.
 xv. **Quicquid** facies cito redi a corpore ad animū tuū

illūq; diebus ac noctibus exerce. Et epi. xix. Si potes
 subduc te istis occupationibus: his enim documentis
 clare deducitur. **Q**uod contemplantibus bona ē solitudo
 Vnde in puer. sapientum dicitur: rē maximā tibi sapi
 encia pmittit vt reducat te. tibi solitudine: qui vult
 cum innocentibus viuere: Et ouidius. iii. tristiū: viuere
 tibi: & nomīa longe magna fuge. Vnde Prosper li. epi
 gramaton: scrutari legem possunt. si a strepitu mundi
 libera corda vacent: itaq; contemplacionis locus solitu
 do est. Sed nunqd solitudo melancoliā gignit. Quis
 autem melancolicus studere valet. Attende nēpe quo
 niam melancolia pro tristitia capitur sepe. & ita studi
 um impedire solet. Si autem melācolia suscipitur pro
 ea natura que melancolia dicitur: melancolicus fieri ne
 dubites: quia ceteris complexionibus melancolia est in
 geniosior. Et licet sit terrestrior est tñ cognitione acu
 cior: dicente Tul. in tuftu. questi. libro primo Aresto
 teles inquit ait omnes ingeniosos melancolicos meq; tā
 diorem his esse: moleste non feram. **C**api. x. **Q**uod
 non solum sufficit legere sed eciam audire oportet.

Libros euoluere p studio nō sufficit: sed do
 ctiores ido. audire congruit: nā auditus via
 est ad disciplinam. Si vis ergo doctus fieri
 virum elige doctum cui obtemperes: cuius
 doctrine acquiescas. Nam discipulum proficere facile
 non ē: si proteruire aut redarguere suum presūmat do
 ctorem. Vnde in li. primo musice veteris fertur. qd cū
 pitagoras discipulos instrueret: nullus sibi contradice
 re audebat nec rationem querere eorū que dicebat: sed
 erat eius ratio docentis auctoritas. Nā in philosophia
 Guillerini de conchis quā duci normanorum ascripsit
 me legisse recolo: qd olim discipuli: per septēnium suos
 magistros audiebant anteqm aliquid loquerētur. Hu
 ius vero temporis scolares: suos redarguere doctores
 non verent: qnīmo & de questi. de qua interrogāt de

terminare presumunt: qđ facere non est via ad discipli-
nam: fortassis etiam doctoris insufficiencia viam disci-
pline claudit: & auditorem temeritatem propter ebe-
tudinem refrenare nō audent: doctus igitur fieri si po-
scas idoneum exquiras doctorem. Vnde Varro in suis
sentenciis: Illū qđem eruditore elige: qm̄ magis mire-
ris in suis qm̄ i alienis: Nil enim magnificū docebit: q
a se nil didicerit: Sed absit a te vt doctorem ineptū eli-
gas: qm̄mo i limitibus tui ingenii consistas: tueq; capa-
citati magistrū idoneū exquiras & hoc maxie cum iu-
uenis es teneriorisq; etatis. Tunc enim quicquid con-
ceperis facilius radicabitur: vt tangit Quintilianus li-
primo. Vnde Varro in suis sentenciis: sapiunt vasa qđ
quid prius acceperunt: sic inquit: est de infantibus. Et
Aug. primo confess. de seipso lamentabiliter fateſ lu-
uentutem ludis & non studiis semper exposuisse. i sco-
lis inquit: sum datus vt litteras discerem: i quibus qđ
vtilitatis esset ignorabam miser. sed ludere delectabā
Cū ergo vir tante doctrine extitit: vt narrare nequea-
mus: si de modico iuuentutis ludo lamentatur. Hi po-
tissime erubescant: qui totam iuuetutē lasciuię prebu-
erunt: nec tamē congruit artibus quibuscunq; animū
exhibere. aut quorumlibet scrutiniorum noticiā adipi-
sci. Nam cui metas hie capacitatis transcendit: cū pu-
tat ad scienciarum culmen peruenisse: errorū tenebris
nubilatur. Ideo Cattho. Mitte archana dei: cœlum per-
quirere quid sit? Cū sis mortalis que sūt mortalia cu-
ra. Vnde Oracius li. carminum: Nec scire phas est oīa
desistant ideo superstitiosi scrutatores magice artis
fallacias euitare: in quibus non nisi dyabolica fraus cō-
tinetur. Nempe mirabile esset si princeps tenebrarum
& errorum: demones scilicet sciencie collatores essent
mirabile: si maleficia si īdebita sacrificia: si characteres
vanęq; cerimonie sapienciam prebere inueniantur. Ta-
libus enim viis a deo fonte sapiencie recedit. Et sicut

a sole elongatus eo minus videt quo magis distat. Sic etiam quicquid homines dicant. quicquid liber sortilegiorum scribant. His non obstantibus quis eo fit stultior: quo a diuino cultu & fidei obediencia sit distancior. Vnde **Therécus**: vt quid aliena cures que ad te non pertinent: aliena enim sunt ea potissime scrutinia quæ diabolus inuentor est. Vnde **Varro** in suis sententiis nusquam deueniet qui tot sequitur calles. Pretermittas ergo vana scrutinia artibusque veris intendas. Sollicite ergo doctorem audias: frequenter legito. nempe continuacio: discipulum magistrum facit. Vnde **Plinius** in epistola ad **Vrsum**. Sicut faces assidua concussione ignem custodiunt: dimissumque egerrime ceperant. Sic & doctus calor: & audientis intencio continuacione seruetur & remissione languescit. **Ca. xi. De modo docendi**

In omnibus exigatur modus: in hoc tamen precipue quod est docere. Quia teste **Aristotele** primo methaphis. Signum scientis est posse docere. Siquis ergo se scire dicat: & docere negat: dubius est sermo eius. Vt autem quis bene doceat expedit vt modum audienti utilem exquirat eiusque capacitatem etatem & sensum concernat nec incipiat instruere artes sed prius artes imbuat. Plures enim aliarum scienciarum documenta que audierunt quia tamen artes ignorant: ideo vix ad plenum aliquid intelligunt. Assit ergo docenti scilicet instruendi forma. Vnde **Palladius** lib. primo de agricultura. Prima inquit pars prudentie est: vt consideres personam eius cui precepturus es. Neque enim informator aut instructor agricolæ debet artibus & eloquencia artes imitari. Nam stultum est rusticos pitissimorum virorum alloqui stilo. Vnde **Varro** in suis sentenciis lucidissimum inquit genus docendi est exemplorum subiectio. His ergo concluditur docendi oportere habere modum vt scilicet audientis: consideretur qualitas exemplorumque conformitas.

I

non pretermittatur. Rursus doctore congruit eloque-
tem esse: verborum enī honesta abundantia intēcionē
declarat loquētis. Quia teste **Se.** ad **Lu.** ep. xl. Inopia
verborum & exilitas minus intentum auditorem fa-
cit. Fortassis tamen qñq; contingit vt verborū inopiā
ignorācia causat. Nam teste **Quidio.** v. tristiū Quod
minime nouit nemo dicere potest. Nequis ergo doce-
re presūmat qđ nescit: attendat qm turpe ppiā igno-
rāciam suo sermone attestari: pulcrū tamē est & lau-
dabile nimis id erudire qđ scitur. Quia teste **Lactan-**
cio de vero cultu. Nil tam preclarum homī conueni-
ens esse potest q̄ homines ad iusticiam erudire. Nam
legere discentib; prodest sed viua vox magis: & opus
maxime: de voce etenim **Simachus** ait. Apercius est
negociis intimandis viue vocis iudicium. Et **Quidio** 19
li. primo de fastis: prospera lux oritur lignis animisq;
fauere. Nunc dicenda bono sūt bona verba die: veztn
mīme sufficit: vt verbo quis doceat: nisi opere instru-
at. Hec enim optima sapiencie via est: opera sanis con-
formare doctrinis. Vnde **prosper** li. epig. nō est satis
domini precepta euoluere lingua: is meminit legis: qui
memor est operis. O quot sunt doctores quorum ope-
ra doctrinis contradicūt: ideo sepe condemnūt qđ do-
cent. Sed vtinam multi tā bene facerent qm bene lo-
quntur: Vt **Optat** **Lactancius** li. de vera religione &
sapiencia: & in prouer sapientum dicitur: qđ docto tur-
pis est qui in officio labitur cui9 vult esse magister: &
Seneca ad **Lucillum.** xxiiii. epi. hoc turpissimum est
qđ nobis obici solet: verba nos philosophie non opera
tractare. Vnde **Catbo.** Que culpā soles: ea tu ne fe-
ceris ipse. Turpe est doctore cum culpa redarguit ip-
sum. Plurimi tamen doctrinis sanis intendunt: q
vitam brutalem ducunt. Vt tangit philosoph9 primo
ethicorum: quos odio habuisse qdam dictus: **Patuni9**
fertur: vt poit **Agellius** & **Elimandus** i cronis suis

de quibus **L**actancius li. de falsa sapientia. Quidam i-
quit sub obtentu sapientie: vicia sua celantes: domifa-
ciunt ea que in scolis arguunt. **S**icq; docent tantum nec
faciunt: ipsi preceptis suis pondus detrahunt. **E**t ibi-
dem. **T**urpe est ad p̄fiam tendere: & sapientie opera
non agere. **T**alis enim vita nō vera sed palliata ē. **Q**uo
modo enim putas veteres suis profuisse doctrinis: nisi
quia verbis & operibus docuerunt. **L**egimus enī p̄m
Xenatorē. suis doctrinis multos correxisse. **V**nde nar-
rat **V**alerius li. vi. q̄ cum **P**olenius quidam iuuenis lu-
xuria & voluptate infamis esset: necnon de tali infami-
a gaudiosus: accidit tñ vt quodam mane predicti phi-
losophi scolas ingrederetur: quem cū xenocrates vidis-
set: pretēmissio sue lectionis p̄posito: de domestica atq;
temperancia & continencia loq; incepit: & predicti **P**o-
leni aīm a dissolucione vite euocauit: quod facere neq;
uisset: nisi opera doctrine confirmia exhibuisset. **N**am
teste **S**e. ad **L**u. ep̄. xxiii. **T**urpe est aliquid loqui
& aliud sentire: **H**is sermonibus distant viri pruden-
tes docendi formā: suosq; discipulos fieri studiosos sua-
deant: non solum libros euoluendo sed eciam mores cō-
ponendo. **V**erum q̄ vir speculationi deditus & qui li-
bros amat a criminum feditate facillime abstinet: eāq;
multo maiorem instudio complacenciā inuenit. qm vo-
luptas exhibere possit: inconsulta. **V**eruntamen quorū-
dam doctrina est & inmodesta quorundā studia. **O**m-
nia enī opera quantūcūq; bona fuerint mensuram pe-
tunt: nec decet laboribus aut studio vires suas destitu-
ere. **Q**uod faciunt qui sine requie docent legūt vel stu-
dent. **N**am teste **Q**uidio de arte amandi habenda est
requies: dat inquit requiem quietus ager bene cre-
dita reddit. **E**t **C**attho: Interpone tuis interdum gau-
dia curis. **V**nde **T**ibullius: Ite procul cure: durum ge-
nus: ite labores. **E**t **M**aximianus intermissa min⁹ scir-
cina pondus habet. **E**t magister **X**eylo. **M**e grauat il-

I

le labor incui9 pōdere labor. **Et Qui. i. ep.** Quod caēt
alterna requie: durabile non est: hec repat vires: fessul
q̄ membrabili nouat: Itaq; labor moderatus studiūq;
non fastidū vires ampliant. **Vnde Cassiodorus epi.**
xxii. latet sub ocio laudabilis fortitudo: q̄a scilicet gau
dium interpositum cure fortificat animum.

Ca. xii. de p̄ia & eius descriptione & vsu

Quia philosophia sapientie amor ē: illa nō
est sapientia que stulta suadet fieri: cuius
modi est sapiēcia animalis & dyabolica c9
doctrina seductio est: c9 amor nō p̄ia: sed
mōtis via est. **Quēso igitur vt conspiciamus gentiles**
vera p̄ia floruisse. **Erubescant igitur cristiani qui sa**
pienciam pretermittūt: & si philosophie studio inten
dant: quo solū querūt apparatus vēbales: & instructi
ones non exquirunt morales. **Nam Socrates & Sere**
ca sic studio sapientie vacarunt: q̄ difficultatibus na
turalibus: bonos mores premiserunt. **Vnde Socrates**
ad cōrigēdos mores vniuersam philosophiā applicauit
vt testatur Aug. viii. de ci. dei ca. iiii. Et Hieronimus
contra Iovinianū in suis epistolis ep. lx. Quid inqt da
uid: de manu hostis extorsit gladiū: & Goliē caput p̄
prio mucrone trūcauit vt dicitur. i. Re. xvii. Hoc siq
dem p̄i propriis dictis egerunt tanq̄ dicat: q̄ p̄i su
is documētis malos mores suppresserūt: sic dā Goliā
gigantem suppressit. dicamus igitur p̄ioz sanam esse
doctrinam dūmodo quedam superflua abradantur. vñ
leroninus vbi supra. Quid inquit mirum si sapienciā
secularem propter venustatem eloq̄ ancillam israheliti
cam facere cupio. Nā quicquid in ea mortuum est ido
latia vñ voluptate prescindo vel rado. Et tūc ex ea vē
miculos genero domino deo sabaoth Ibiq; multa enu
merat exempla de sacris doctoribus qui vsi sunt phi
losophia ad vtilitatem ecclesie. Ipsi ergo sileant: q̄ verā
philosophiam reprobant dicentes philosophorū dicta

11

inutilia fore. Si enim mihi non credant: saltem sancto Ieronimo credant. Nullum enim inconueniens apparz cuiuscunq; gentis dicta colligere: & suo proposito rationaliter applicare. Vnde Seneca ad Lucillum epi. xix. Non mireris ex eadem materia: suis studiis quemq; apta intelligere. In eodem enim prato bos herbā terit: canis leporem: cicania lacertam: tanqm dicat: nullius doctrinam spernendam esse: quia sapiens inquolibet querit qđ bonum est: & ita proficit: & reprobat qđ malū ē: & illud ita tollit: qđ alios inficit. Quanqm igitur sacra eloquia quibuscunq; philosophorū dictis stabiliora: & merito laudabiliora sint: nullatenus tñ depri-menda. Vnde Isay. xxiii. Erubescet sidon ait mare. Super quo verbo. Grego. primo mora. post principium in sidone inquit figuratur stabilitas positorum in lege: in mari autem vita gentilium. Erubescet ergo sidon ait mare: quia ex vita gentilium redarguitur vita sub lege positorum: atq; ex actione secularium redarguitur vita religiosorum: & eorum actio confunditur. dū illi etiam promittendo non seruant qđ in preceptis audiunt: & isti etiam viuendo ea custodiunt: in quibus nequaquam mandatis legalibus astringuntur: iuxta illud ad Ro. ii. Gentes enim que leges non habent que legis sūt faciunt. Que omnia ideo allegata sūt: eo qđ dicta philosophorum gentilium non sūt condēnenda: quia prodesse sepius inueniunt: & si mala intencione & laudis causa flagella tulerint: eorum exemplo redarguuntur. Si pro eterna felicitate ea ferre contēdimus: que pro terrena voluptate protulerunt Ipsīs ergo malis instrui-mur: nō qđ imitationē mereātur: sed quia potius ea propter deum facienda sūt que ipsi propter inanē vanitatem pegerūt. Vnde August. in de. ci. dei li. v. ca. xviii. postqm romanorum acta magnifica nārat cōcludit qđ si romani pro ciuitatis terrene gloria tantum fecerunt. nos potius pro eterna. Vnde Crisostomus sup Mat

I

Omelia. xvii. ante finem. **E**xcogitate grecorum inquit philosophorum acta: & tunc scietis quāto supplicio sumus digni: eo quod leges diuinas transgredimur: quibus omnibus attentis patet quomodo philosophica doctrina utilis est: ipsamque reuelatam gentilibus philosophis refferunt plures: ut tangit **Aug.** viii. de ci. dei ca. xlviii. Nempe gentiles infideles gentilium testimoniis alligantur: quibus quam sacra scriptura non egeat: illi tamen egent: qui cum sint gentiles: absque testimonio gentilium conuerti recusant. **V**nde Iulianus apostata volens subuertere ecclesiam dei interdixit filiis Gallileorum: poetarum atque philosophorum legere disciplinas. Nouerat enim in ipsis multa contineri legis sacre testimonia. **C**oncludamus itaque gentilium dicta: vere sapientie prodesse. **Capitulum. xiii. De dignitate & utilitate philosophie.**

Quod sepe dictum est philosophia vere sapientie amor est: cui philosophi vere inheserunt eo quod teste **Seneca** ad **Lucillum** ep. lxxxviii. A sapientia inquit nunquam recedit religio iusticia & pietas: que nullum putat bonum nisi quod honestum est: que nec hominis nec fortune deleri potest munerebus. Cuius hoc peccatum est: non posse precio capi. **O** igitur quantus est sapientie amor. cuius studio nil occurrit preferendum: cuius adeptio nullo potest pretio comparari: ideo prouer. xvii dicitur. **Q**uid prodest stulto habere diuicias: cum sapientiam emere non possit. **R**euera nil sapientia melius: cuius verus amor philosophia est: de qua **Tul.** li. ii. de offi. ca. primo. **Q**uid enim est preter deos optabilius: quid prestantius: quid melius: quid homini dignius sapientia: qua philosophi nominantur. **N**on est inquit aliud philosophia preter studium sapientie: cuius nomen adipisci non merentur hi quorum stulta vita est. **V**nde olim non decebat aliquem philosophum appellari nisi vita viueret honesta. **V**nde

Agellius li. x. **A**bominabile inquit fuit apud philosophos no-
 biles: quod vita ignobiles seu degeneres appellerent philosophi:
 nec in merito: quia philosophus vel philosophi
 nomen sanctum est: de qua philosophia loquens. **T**uli-
 us in tus. questi. li. ii. ca. iii. **P**hilosophia inquit medetur
 animis: inanes solitudines detrahit a cupiditatibus li-
 berat: pellit timores. **E**t **S**eneca ad **L**u. ep. xvi. hec in-
 quit quieta est & contemni non potest: quoniam apud per-
 fectos honor est. **E**t **A**ug. xxii. de ci. dei. ca. xxii. phi-
 losophia inquit vel sapientia donum dei est: & auxiliū
 contra miseras huius vite: de qua loquens **A**puleius in
 libro de deo **S**ocratis in fine: hac inquit comitante omnia
 horreda **V**lixes subiit: omnia aduersa superauit: **E**a quod
 pe adiutrice demeauit ad inferos sed ascendit: cilla na-
 uigauit: sed ereptus est: caribdim transiit nec deten-
 tus est: ad lothophagos accessit: nec remansit: **S**irenes
 audiuit nec accessit: nec enim aliud in eodem **V**lixes ome-
 rus docet: nisi quod semper comitem voluit esse prudenti-
 am: quam poetico ritu: minervam nūcupauit: nunc ego
 sapientia amabilis est que aduersitati succurrere solet
Reuera sic ipsius autem amor ut sepe diximus philoso-
 phia est: de qua **T**ulius in tus. questi. li. v. philosophia
 inquit est vite dux: virtutum indagatrix: inuentrix le-
 gum: magistra morum & discipline: **N**am ipsa est lex
 vite: ut inquit **S**eneca ad **L**u. ep. lxxxviii. ipsius ego stu-
 dium commendabile: dummodo licito terminatur fine: quia
 nihil prodest philosophari: nisi finis sit adeptio vite be-
 ate. **V**nde refert **A**ug. li. iii. sermonum: sermone. lxxiiii
 de quodam philosopho **I**ohanne: qui cum interrogaretur
 quare philosopharetur: **R**espondit propter beatam vitam
Et querenti quoniam haberet illam. **R**espondit: cum hoc co-
 pus reliquero in terra. **I**taque finis philosophie honesta
 vita per quam vita beata potest adipisci. **I**deo **S**eneca ep. lxx
 xxiii. **I**pse scribis scribe ut dum scribis legas: omnia ad
 mores: & credendam rabiem effectum. **I**lli ergo philoso-

I

phi non merentur appellari: quorum finis non est cor-
rectio morū. Vnde Polycratus li. iiii. ca. ix. loquens de
philosophis sic ait: in ipsis inqt fuit imago virtutis: &
utinam inueniatur in nobis: qui virtutis imaginem te-
neat. Quis enim umbras virtutum induit: quibus vi-
demus floruisse gentiles. Quis Themistoclis deligen-
ciam. Fronconis grauitatem: continenciam Socratis
Fabricii fidem: pudiciam Scipionis: longanimitatem
Vlixis: Catbonis parcitatem. Titi pietatem imitatur
Hi enim laudabiles viri: quasi quedam seculorum suo-
rum sidera splendorum illustrantes tēpa sua. Quis
ergo sapienciam amicam nō constituet ex quo laudem
& omnium bonorum genera prestat.

Capitulū. xiiii. De famosis illustribusq; philosophis,
qui sapienciam amauerunt.

Durimi philosophi sapiencie studio florue-
runt: inter quos precipue septem sapiētes
dicti extiterunt: vt tangit Aug. xviii. de
ci. dei ca. xviii. quorum muneribus subli-
mata est ciuitas atheniensis: quorum responsis tanq̃m
celestibus oraculis totus orbis certificatus est: & tan-
q̃m planetis septem non erraticis illustratus: philoso-
phorum cum queso vt laudes specificem. Refert enī
Agellius li. xii. q. Solon vnus fuit ex septem sapienti-
bus qui prius Atheniensibus legē instituit. Et vt re-
fert Pompeius li. ii. athenienses loco legum libitum
habebāt. Sed fuit Solon vir insignis electus vt leges
ciuitati propicias ederet: qđ fecisse nō dubitatur. Hic
autem studiosissimus extitit: proximusq; morti sapien-
cie indagari vacabat: vt refert Valerius li. viii. ca. vii
Veritatē etiā dicē nō timuit. Quia prout refert Tul-
li. de senectute: phisitarcus tyrannus eū interrogauit.
qua spe spretus tam audacter sibi responderet. Quire
spondit senectute. Quasi diceret pro dicenda verita-
te se paratum mori. Rursus Anaxagoras sapienciam

sic amauit: vt se natum ad eius contemplacionem fate
 retnr. **Q**ui eciam videns suas possessiones desertas mi
 me curauit: vt inquit **V**alerius li. viii. ca. viii. motem
 q̄ contempsit. **V**nde vt refert **T**ulius in tust. quest. li.
 primo cuidam querenti ante mortem: an in patriā su
 am vellet deferri. **R**espōdit: nō est necesse: vndiq̄ enī
 ad inferos tantundū via est. **C**eterum dyogenis sapiē
 ciam legimus: qui ob eius amorem diuicias contempsit
 vt refert Ieronimus contra Iouinianū omnibusq̄ vēdi
 tis solum palliolum pro veste seruauit: & in dolio vo
 lubili pro domicilio morabatur: vt tangit **I**uuenalis li.
 primo satbira secunda. **V**nde gloriabatur: q̄ fuit ex di
 uite factus pauper nilq̄ sibi deerat: quia nil desidera
 bat: iniurias q̄ non timuit. **V**nde cū quidā adolescens
 faciem eius conspuerat iratus non erat: vt refert **S**e.
 neca li. iii. de ira ante finem. **C**unq̄ eciam quidam di
 ctus lentulus in faciem eius conspuisset: loco vindicte
 suam faciem abstersit. **H**ic eciam mori non timuit: nec
 ecia sepulture fastū quesuit. **Q**uinimo vt refert **T**ul
 in tust. quest. li. i. moriens iussit se proici inhumatū
 seu insepultum. **R**ursus cōmemoremus **S**ocratis lau
 des: qui princeps fuit philosophie: & de celo eam con
 uocauit in vrbib⁹ q̄ collocauit: vt inquit **T**ul li. p̄rio
 de tust. quest. **H**uic eciam **S**ocrati comes fuit spirit⁹
 ipsum in multis erudiens. sicut ait **A**puleius qui pre
 libanum spiritum deum **S**ocratis credidit. **E**t ob oc li
 brum quendam de deo **S**ocratis intitulauit. **H**ic autē
Socrates de se nihil presumpsit: ymmo se nihil scire af
 firmavit: vt ponit cōmendator li. primo ethicorū. vi
 te q̄ sobriissime fuit vt refert **A**gell⁹ li. xxi. paciētis
 simus q̄ fuit vt dicit **S**e. ad **L**u. ep̄. xvii. **E**xemplum
 inquit si desideratis accipite **S**ocratē senem: per omīa
 aspera iactatum inuinctum: quia scilicet in aduersita
 tibus patientissimus extitit: omnesq̄ diuicias contem
 pit: vt inquit **T**ul de tust. quest. li. v. **V**nde & p̄iceps

philosophorum meruit fieri: ydolaq; venerari recusa-
uit vt **Thuli**: vbi supra li. xii. **Taceo** inquit de philo-
sophis: **Socrate** contentus qui in contumeliam deorū
quēcū canē degerebat. **Sed** & propter mortuus ē **So-**
crates: q̄a deus destruebat: vt refert **Poe.** i. de cō ca.
iii. **Et Aug.** li. de vera religione ca. primo. ipsum cō-
mendat eo q̄ p̄ deos iurare contēpsit. **Vnde** refert cō-
mendator **Poe.** q̄ **Socrates** vnum deum professus est
in cuius nomine venenum sumpsit: & sibi nō nocuit: s̄
in nomine plurium deorum venenum coactus sūmere
mortuus est. **Sed** quis docuit **Socratem** vnum deum
confiteri nisi vera sapiencia cuius amator extitit suis
q̄ doctrinis: complices suiq; temporis homines illustra-
uit: nec tyrannorum minis territus est. **Sed** potius eo
dem vultu quo triginta tyrannos solos in orbe redige-
rat: eodē vultu carcerē intrauit: nec enī poterat cācer
videri in quo **Socrates** erat: vt refert **Seneca** ad **Eli-**
nam. **Et idem Seneca** li. de prouidencia post principi-
um: **Socrates** inquit illam pocionem publice mixtam
non aliud qm̄ medicamentum immortalitatis obduxit
& de morte disputauit vsq; ad ipsam: suamq; mortem
presomniauit: **Vt** refert **Tul.** li. primo de diuinatione
ca. xi. sepultureq; culmen spreuit: vt tangit **Tul.** i. **tul-**
questi. lib. primo ante finem. **Ceterum Platonis** phi-
quasi diuini laudes non pretermittamus. quem multi
referunt non aliter nisi de partu virginis editū: vt re-
fert **Anaxilides** libro tercio philosophie. **Cuius narra-**
cio licet falsa sit **Platoni** cum laudes ascripsit. **De quo**
eciam refert **Tul.** libro primo de diuinationibus capi.
xvi. **Q** cum in cunis paruulus dormiret: apes ī suis la-
biolis confedebant: sueq; future facundie signum fuis-
se responsum est. **Cuius** eciam partus matri eius ex q̄
dam diuina reuelacione ītimatus est: vt habetur ī li.
qui dicitur suda: **Hic** eciam **Plato** egiptū p̄atesq; yta-
lie transcurrit: vt philosophie disciplinam adipiscetur

Vnde ad tantā eminenciā philosophiē: suo ingemo atq;
studio peruenit: vt tam antecessoribus qm̄ eciam suc-
cessoribus philosophis imperare visus ē: vt refert **Po-**
licratus li. vii. ca. v. **V**nde **Cicero** **Platonē** vocauit de-
um philosophorum: vt refert **Aug.** li. cōtra Iulianum
primo ca. iiii. ante finem. **H**ic eciam **Plato** libidinum
atq; concupiscenciarum sectas fugauit: & ab vrbe rece-
dens villam **Achademie** pro studio sapiencie seu philo-
sophie elegit: & de mōte cogitās nō cōplacenciā ī mū-
do constituit. **V**nde philosophiā meditationem mōtis
dixit: vt refert **Macrobius** li. primo ca. xxxi. **H**ūc eci-
am **Aug.** ceteris philosophis prefert. viii. de ci. dei ca.
viii. **E**t idem **Aug.** in li. confes. fatetur se legisse in li-
bris **Platonis** principium euāgelii Iohannis. **V**bi habe-
tur. **I**n principio erat verbum & verbum erat apud de-
um: & deus erat verbum. **H**uuc eciam **Platonem** innu-
merabiles historie commendant. eiusque doctrine lau-
dibus legitur digna. **N**am meditacōni sapiencie ita in-
besit: vt cogitando atque meditando moreretur: vt ip-
sum ad deos trāsllatum fertur anno vite sue .lxxx. de
cuius obitu refert **Policratus** li. vi. qd sol e celo visus ē
cecidisse: die qua philosophorum princeps **Plato** rebo-
exessit humanis. **R**ursus **Arestoteles** eius discipuli sum-
miquē philosophi laudes decurramus. **Q**ui cum luue-
nis esset: doctrinam eloquencie docebat: vt habetur in
commentis **Omeri**. **E**t cum factus esset. xvii. annorū
philosophari athenis accessit: & cum **Socrate** tribus ā-
nis moratus est: & **Socrate** mortuo. **Platoni** viginti ā-
nis ad besit. **P**ost mortem **Platonis** vixit. xxiii. annis
in quibus partim docuit **Alexandrū**: & in parte cōpo-
snit libros: cuius consilio fuit **Alexander** doctus: vt p9
modum toti orbi imperaret: de quo **Arestoteles** loquēs
Aug. viii. de ci. dei. ca. v. **Arestoteles** inquit **Platois**
discipulus vir excellentis ingenii sectam paripateticā
condidit. **E**t **Thul.** li. primo de diuinatione capitulo

xi. **A**restoteles inquit singulari & pene diuino ingenio floruit: fuitque moderate vite: & voluptates respuebat: respuendaſq; docebat: vt inqt **V**ale. li. vii. ca. vii. Hunc eciam egregium p̄m nuncupat **A**uicenna libro tercio ſue metha. ca. v. Et p̄borum principem. **R**abi Moises ipſum appellat li. iiii. Ceterum alii philoſophi fama grandi & nomine floruerūt ſc3 **X**enocrates mūdi contemptor diuinarūque ſpretor. Nam **A**lexandri munera repulit: vt refert **T**uſ. in tuſ. queſ. libro quinto: floruit eciam **P**hēdio **S**ocraticus qui librum de immortalitate edidit: vt refert **A**gellius libro tercio: floruerunt **A**puleus **E**geſipp⁹ virtutib⁹ ingenioque grādi. **T**heofraſtus q̄ **A**reſtote. diſcipulus. plurimos ſcripſiſſe libros fertur. **P**itagoras q̄ ſapiencie ſtudio totā ſolitudinem ſuam exhibuit. Qui cū interrogaretur an ſapiēs eſſet. Reſpondit. q̄ non ſapiens: ſed ſapiencie amator exiſteret. Itaque hoc nomen philoſophus extūc manauit vt ponit **T**uſ. in tuſ. queſti. libro. v. Nā philoſophus ſapiencie amator interpretatur. Hic ecia **P**itagoras muſicam adinueniſſe fertur: vt ponit **M**acrobius libro ſecūdo poſt principium. Ruſ⁹ **C**arnaydes fuit vehementiſſimi ſtudii: vt ponit **V**alerius li. viii. capitulo. viii. Et **D**emoſtenes induſtrioſus extitit & elegācia prefloruit. **M**ocrates q̄ **D**emocrīt⁹ **I**pocrates ſapiencie ſtudio vigerunt: virtutibuſque ſūme adheſerunt. vt tangit **A**gellius libro ſecundo. Ruſ⁹ **K**e non conſtancia atque moderancia clariuit: & **T**haunus paciencia. **S**toicusque magnanimitate: philoſophi illuſtres floruerunt. Ceterum laudes immirabiles de **M**arco **T**ulio: de **C**hilone. **S**eneca. pluria deſcribi poſſent quorum laudibus breuitatis cauſa pretermiſſis cōcludamus philoſophos illuſtres dono ſapiencie quam dilexerunt excitiſſe.

Capitulū. xv. **D**e ſtudiis & ſectis philoſophorū

Philosophorum varie sunt secte diuersaque studia commemorantur. Vnde inter sectas famosas: quedam paripatetica dicta ē quā **A**restoteles condidit: **A**lia autē fuit secta dicta **S**toicorū: cuius principes fuerūt **X**enon & **C**ri sippus vt ait **A**gellius: & recitat **A**ugustinus nono de ci. dei ca. iiii. **E**t **S**eneca ad **E**lbiam dicit q̄ a **X**enone incipit rigida & virilis **S**toicorum sapientia: & apud illos dolor dicebatur indifferens & non malum. dicebant enim q̄ passiones non caderent insipientē. **E**t teste **T**ibulio libro. iiii. de officiis ca. ii. **H**i dicebant sapientes esse amicos sapientibz: & nihil esse amabili⁹ virtutibus: vt ponit **T**ulius libro de natura deorum. **D**icebant enim omnes insipientes insanire: vt ponit idem **T**ulius in tul. questi. libro. iiii. **C**eterum alia fuit secta **A**cademicorum qui sūt dicti ab **A**cademia ciuitate: quā plato pro studio elegerat: & ex qua oriund⁹ erat qui de singulis dubitabant nihilq; affirmabant cētum. **Q**uorum opinionem confirmasse videtur **E**raclitus veruntamē in hoc defecerunt. q̄ nihil certum cōdiderūt: quia saltem apud eos certum erat: nil esse cer prout arguit **A**ug. in plurimis tamen scienciis & virtutibus huius secte philosophi claruerunt: licet in predicta opinione defecerunt: insup alia fuit secta **E**picurorum que fuit ab **E**picuro atheniense: qui posuit voluptatem esse sūmum bonum: vt ponit **A**gellius libro xiiii. ponit eciam duo esse bona scilicet corpus sine dolore: & animum sine turbacione: vt ponit **S**eneca epi. lxxix ad **L**u. **H**uiusmodi autem secta que felicitatem ī voluptate carnis posuit reprobanda est. **S**i autem ī voluptate mentis supportanda est **E**t ita posuisse **E**picurum arbitratur. **S**eneca libro de cōstancia sapiētis: & libro. iiii. de beneficiis ca. ii. vbi declarat **E**picurū felicitatem in voluptate mentis credidisse. **H**is igit nar rationibus aperte ostenditur multiplicem fuisse phi

I

lofophorum feftam: oim tamen finis fuit attingere fa-
pienciam: & licet ad diuina non peruenerunt: humano
tamen ingenio artibus inuencionibusq; humanis inten-
derunt apropiantes gramaticam lune: logicam soli.
Mercurio rethoricam: **V**eneri arifmetricā: **M**arti mu-
ficam: **I**oui geometriā: **S**aturno aftronomiam: aliaque
fcrutinia aliis affcripferunt: **H**orum infuper quedā fa-
mofa ftudia cōmemorentur: que olī a principibus ftu-
diosis exordium acceperunt: vtinam ab indoctis prin-
cipibus cafum habere non incipiant. **V**nde **A**lexander
neceffaria libro de naturis rerum cōmemorando antiq;
tempora fic ait. **O** felicia antiquorum tempora in qui-
bus imperantes: mundum fufientantes feipfos philofo-
phie dederunt. vt **A**lexander **I**ulius **P**tolomeus: q; fue-
runt viri ftudiofi. **E**t fubdit. **C**uiuslibet inquit regni
gloria creuit in inmenfum: q̄m diu arcium floruerunt
ftudia. **V**ictoria enim milicie & gloriam philofophie
quafi fimul concurrerunt. **N**am ex quo **G**reci **R**oma-
nique: ftudia perdiderunt: extunc femp̄ deciderūt
Vnde regnantibus athenienfibus mineruā id eft fapie-
ciam coluerunt: vt refert **A**ug. xviii. de ci. dei capi.
octauo. **N**umeremus ergo que philofophorū famofa
ftudia fuerunt: & cum **H**iftoriographis dicamus tria
fuiſſe ceteris folenniora ftudia. **Q**uorū primum atbe-
nienſe. fecundum romanum. terciū parienſe. **D**e ftu-
dio **A**thenienſi refertur q̄ folenniſſimum extitit. **V**n-
de **A**thene nutrix fuit liberalium arcium atq; philofo-
phorum. **V**nde **I**eronimus prelibatam ciuitatem cōmē-
dat: dicens ftudio aptiſſimam fore: primaq; leges tra-
didit: aliisq; ciuitatibus iura tranſmiſit. **I**n qua fuit di-
oniſius criſtiane religionis doctor eximius huius autē
ftudii ſcilicet athenienſis introitus: ſolis patientibus p-
mittebatur. **V**nde ad portum ciuitatis sedebat ſenex
ad obiurgandum intrare volentes: & ſi videbat ſigna
impaciencie repellebantur. **S**i autem paciencie admit-

H

tebantur. Aliud autem fuit studium solenne dictum Romanum: in quo floruit ytalicum genus philosophorum. Ibiq; refulserunt Iulius cesar Catbo Virgilius Tullius. Nam de Iulio q; floruit patet libro de vita cesaris de Catbone narrat Solinus li: primo: Ibiq; docuit Rethoricam Aug. vt ipsemet fatetur li: ii. confel. Ceterum & aliud studium & terciū ē dictū parisiense quod florere cepit tempore Caroli magni. Quod quidam studium Alcinus de Roma ptulit. Huiusque studii quatuor fuerunt fundatores scz Rabanus Alcinus: & Claudius: & Iohannes Scotus. Et prout in cronicis narrat metropolitanis arelatensium tēpore Caroli magni duo monachi Scoti: cum mercatoribus ad Franciam accesserunt. & interrogabat si quis sapienciam emere vellet: ob hoc plurimi ipsos stultos putabant: nihilominus tamē hec verba ad regem peruenerunt: quibus adductis interrogabat rex an sapienciam haberent quā vendere vellent: qui responderunt q; sic. Quibus rex quid pro ea vultis: qui responderunt: tria petimus: locū optimū discipulos ingeniosos: & victum & vestitū. Quibus concessis studium parisiense inceptum ē: & extūc dilatatum est. Tunc vero temporis erat quodā castrū dictum Yseos sic dictum a nomine cuiusdam dee Isis: q; ibi colebatur: quod castrum nunc Meldunū vocatur. Et inde pisius nomen accepit: quia dicitur parisius q; par yseos. Nā in hoc par erat quia supra secanā q; modum meldunū sita est: de hac ciuitate parisiensi loquitur Boe. primo de disciplina scolarium: in ciuitate inqt Iulii que pisi dicebat: multas artes mendicare pspeximus: vbi ait expositō q; Iulius cesar ampliauit parisius sed non fundauit. **Capitulum. xvi.**

Quomodo magice artes sunt inutiles.

Magice artes non sunt nisi seductiones & adiuuenciones dyaboli: & ideo inter numerū scienciarum non debent situari: sed potius

refecari debent tanquam herbe uullaten⁹ seminande i agro vere sapiencie. Solent autem nominari artes magice septem. Quedam enim dicitur geomancia: cuius diuinacio fit in terra. Nam ge idem est quod terra: & mancia diuinacio vocatur. Secunda ars dicitur ydromancia ab ydros quod est aqua quia eius diuinacio in aqua fieri solet. Tercia ars dicitur aeremancia: cuius diuinacio fit in aere. Quarta dicitur pyromancia: cuius diuinacio fit in igne: na pir idem e q ignis. Quinta dicitur cyromancia: cuius diuinacio fieri solet i manibus. Nam cirus idem est q manus. Sexta ars dicitur aromancia: cuius diuinacio solet fieri in scapulis bestiarum: Nam armus scapula dicitur. Septima ars dicitur Nigromancia: cuius diuinacio fieri solet cum inuocacionibus demonum: qui nigri compatiue dicuntur. Harum autem arcium tanta est superstitio: itas: ut non solum veritatem non contineant: quimmo solis mendaciis replete sunt. nec solum male sunt qa prohibite immo potius ideo prohibite quia pessime. & vsquequaq; friuole sunt. Verum q talium arcium amatores qui dicta voluntaria reputarent: nisi ratio aliqualis ostenderetur. Inquiramus an aliqua in predictis artibus veritas contineatur: & rationibus respondeamus eorum q ita opinari videntur. Scrutando ergo dubietatis huius veritatem catholice pfiteri habemus predictas artes & quascuq; similes friuolas iutiles & falsidicas omnino existere: ipsarumq; studium nulli sapienti congruere. Vnde Leui. xix. precipiendo dicitur: neq; decline tis ad magos: nec ab ariolis aliquid sciscitemini. Vnde nec saul abstulit magos de terra & ariolos: & interfecit eos qui phitones habebant in ventre ut dicitur primo Regum. xviii. postmodum tamen consilium a muliere phithonissa acceperit: & non sperauit in domino Ideo interfecit eum dominus: & transtulit regnu eius ut dicitur primo parali. x. Rursus & manasses a dno

punit⁹ fuit: eo q̄ somnia & auguria obseruauit magos
 q̄ & incantaciones habuit: vt patet. ii palipomenon. x
 xxiii. **V**nde Ecclesiastici xxxiii. dicitur q̄ diuinacio er
 roris & auguria mendacia & somnia maleficum vani
 tas est. **E**t Zacharie. x. dicitur q̄ diuini viderunt me
 dadium: & somniatores locuti sūt frustra. **S**ed restat
 vt rationibus obiciencium respondeamus. **Q**uis enim
 dicere posset q̄ cum demonibus loqui peccatum non ē
 quia & hoc fecisse cristum legimus vt patet **M**ath. v
 vbi habetur q̄ cristus demonem interrogauit dicēs ei
 quod est tibi nomen. **Q**ui respondit legio: multi enī su
 mus. **S**i ergo nigromancia cum demonibus loqui doce
 at prohibendum non apparet. **H**uic autem ambiguita
 ti respondere phas est: dicendo q̄ demonem interroga
 re. nigromancia non est: sed sortem aut spem in demo
 nibus constituere supersticiosum est: quod cristum fe
 cisse absit vt credamus. **A**it enī vade retro sabbanas
 huic autem responsioni alludit. **B**eda super **M**ath. viii
Rursus diuinaciones quidam asstruunt veridicas. **N**ā
 saul interroganti de euentu futuri belli a muliere spi
 ritum phitonicum habentem: responsum fuit illud qđ
 postmodum accidit: vt patet primo **R**egum. viii. **V**i
 dentur igitur diuinaciones veritatem continere quod
 absit. **N**am demones qñq̄ vera dixisse non dubitamus
 suosq̄ sectatores illudentes. **S**ed subtilissimus ille me
 dax ideo vera qñq̄ pfert: vt suis mendacijs aggreget
 fautores. **N**am mētītus si seūper fuisset: qs ei crede
 ret. **N**imirum ergo si diuinatores qñq̄ vera dixisse le
 gamus: hoc tamen nō ex se habet ars aliqua magica: s̄
 dyabolica astucia: vera quantoq̄ propinat. vt ad sup̄e
 sticiosam credulitatem homines alliciat. **V**nde **A**ug.
 libro. ii. de doctrina cristiana cōcludit: q̄ omnes tales
 artes ordinantur ad malum finem vt ad deceptionem
 & ad idolatrie speciem. **S**ed quid dicem⁹ de Ioseph q
 auguriari solebat cum cypho suo: qui positus fuit ī sac.

I

cam beniamin: vt patet genisis. lxxiii. Videtur auguri
ari non sit illicitū. hic dicemus q̄ ioseph se diuinatōre
solūmodo fingeat: vt suis fratribus terrorem induce
ret. Omnes enim suos fratres cognoscebat: & tamen
per augurium se cognoscere simulabat: **R**urs⁹ quid di
cemus: quoniam in auibus auguria q̄q̄ videntur seu
creduntur. Vnde Iere. viii. dicitur: vt miluus in celo
cognouit tempus suum. Refert etiam **E**utropius quō
Romulus a vulturibus: suum futurum imperium di
dicit. **E**t **C**arolus magn⁹ auum vociferatu hoc idem
accepit. His vero non obstantibus auguria vana sunt a
uium tamen nature multe sunt: & temporum varieta
tem q̄q̄ designant: nec est diuinatio temporis: quali
tatem ab auibus recipere: quinimo vera philosophia ē
Sed & sup̄sticiose credulitatē adhibere vanitas & sup
sticio est. **M**isterio tamen diuino aut fortassis dyabo
bolico: multum miranda: cum auibus fieri potuerunt
Nulla est tamen in auguriis arbitrāda veritas nisi q̄n
tum ex rerum naturis temporis cōmunes passionēs ac
cipi possunt. **E**t hoc est quod credimus Ieremiam di
xisse velle miluo. **R**ursus quid dicemus: q̄a narrat Io
sephus libro antiquitatum iudaice qualiter in ciuita
tis destructione iherusalem: quidam exorcista iudeorū
mediantibus herbis quibusdam: **E**t aliquib⁹ **C**aracte
ribus: quēdam demoniacū a demonio liberauit: & hoc
factū fuisse corā **T**ito & vespasianō refert: potestas etiā
hoc faciendi erat exorcistarum iudeorum put affir
mabant. **E**t insignum expulsionis demonis ponebant
peluim aqua plenam: & demon exiēs subuertebat **T**a
lis autem subuersio suum exitū designabat: **A**lbertus
etiam libro de minerabilibus multa mirabilia refert fa
cta in partibus germanie mediantibus impressis cara
cteribus in lapidibus preciosis. **E**x q̄bus narrationib⁹
videtur sortem posse poni ī his que per diuinationem
sunt. **N**ihilominus tamen oporteret vt dicemus nul

H

lam in istis virtutem: negare tamen nō possumus mira-
bilia quā plurima mediantibus herbis & lapidibus fa-
cta fuisse: **T**alium autem virtus non ē magica sed na-
turalis est. **D**e characteribus autem dicemus nullā vir-
tutem ipsas habuisse: sed omnia que facta sunt ex vir-
tute officii aut ex fraude demonis pacta fuisse: crede-
re libet: virtus autē officii hec potuit esse: quia exhor-
ciste: eciam veteris legis sue vocacionis & dignitatis
ratione quedam agere potuerunt. **E**t sicut de nostris
acolitibus dicimus: sic fortassis super demones aliquales
& fortassis magnam potestatem habuerūt: **C**eterum
quid dicemus de arte notoria que magica sentire vi-
detur. **P**lures enim ipsam asserūt validam veritatem
habere: & esse veracem & efficacem. **H**uius autem ar-
tis libellos duos vidi mihi alieno motu exhibitos: quo-
rum vnus incipit. **E**go sum alpha & o: cuius composi-
tor **P**tolomeus creditur. **A**lius vero incipit: aue gra-
cia plena. **C**uius inuentor Iohannes monachus carno-
tensis refertur. **Q**uorum librorum volumina prima fa-
cie grata apparebant: & diuinationibus qm̄ plura fa-
uere videbantur: pluribusq; testimoniis predictorum
compositorum quibus suū intentū astruebant. **Q**uid ē
go dicimus nūquid arti notorie prebemus fauorē eci-
am diuinationes aspernendo: hoc nequaquā: quia magi-
cis artibus atq; diuinationibus ars notoria valde & ni-
mis vicina est: **S**ed restat vt satisfaciem⁹ predictis te-
stimoniis: ipsis autem satisfacere facile est. **S**ibi enim
mutuo contradicentes seipsas interimunt. **N**am Iohan-
nes carnotensis artem **P**tolomei repudiat & omnino ca-
lumniare nitit̄: eo q̄ verba quedam oculta ī arte **P**to-
lomei inseruntur: quibus vt affirmat dyaboli inuocan-
tur. **S**ed mirum q̄ ipse Iohannes hoc dicere nō veretur
viso q̄ sue artis fabulosum compendium eundem conti-
nere effectum inuenitur: verbis quoq; occultis & extra-
neis vtens: potius decipere qm̄ instruere videt̄ & sciē

ciarum infusionem sub tali forma deposcit: vt narrare
 non nisi delusio sit huius ergo artis compositores con-
 tradicunt sibiipsis: hoc ideo est: quia ex regno dyaboli
 sunt: omne autem regnum diuisum desolabitur: Nun-
 quid enim sciencia: donum dei est dicente Apostolo. i
 ad Corin. xii. hec omnia operatur vnus atq; idem spi-
 ritus sanctus diuidens singulis prout vult. Stultum ē
 ergo arbitrari sciencias posse acquirere: diuinum deso-
 lando cultum. Nam Aug. x. de ci. dei allegat porphi-
 rium fatentem & dicentem: q; ab operibus demonum
 non cōsurgit purgatio anime nec ydoneitas intellectus
 Nam soli deo conuenit sciencias infundere. Sic enī le-
 gimus sapienciam Salomoni infusam fuisse vt dicitur
 iii. Reg. ii. & ii. Paral. i. Similit̃ eciā fuit infusa apo-
 stolis. Vnde luce xxi. Ego inquit dabo vobis os & sa-
 pienciam cui nō potuerunt resistere omnes aduersarii
 vestri. Adbuc restat vt dicamus cur demones non po-
 tuerunt sciencias infundere: cum possint tempora trāf-
 mutare: vt inquit Aug. libro primo de ci. dei. Hic di-
 cemus demones multa reuelare posse deo permittēte
 & quantum in eis est: semper decipere petūt: ab ipsis
 ergo si aliquid bonum prodeat: est non ipsorum: s; dei
 donum est. Quis ergo tam amēs vt deo spreto: pro sci-
 enciis dyabolū imploret. Omnia enī dei sūt. Vnde Au-
 gustinus xxi. de ci. dei Alliciuntur inquit demones p
 creaturas quas non ipsi sed deus condidit: Si ergo de-
 us condidit omnia: quis aliū inuocabit Fortassis dice-
 res q; ars notoria dyabolū inuocare non precipit: po-
 tius oracionibus & ieiuniis vocare iubet. Hec autem
 nunquid honesta & bona sunt. Dicemus q; ieiunare &
 orare quantum est ex se bona opera sunt: dummodo fi-
 nem bonum pretendunt. Sed finis ille bonus nō ē: qñ
 quis suis operibus sortem addit vlt̃ adhibet: credēs su-
 as cerimonias huius virtutis existere: vt sciēcias ī mo-
 mento acquirat. Non sufficit ergo vt opera videātur

bona: sed congruit ut bono fine fiant: & huic bono fini imitemur. **V**nde **Aug.** li. primo de fide cristiana doctrinas ceremonias magicas malas asserit: quantum cuncte bone videantur: quia malo innituntur fini: eadem sententiam tangit **Crisost.** super **Math.** **A**dbuc autem restat quod de somniis inquiramus an scilicet reuelacionem aliquam innuere videantur: plures enim dicunt omne somnium aliquid designare futurum vel venturum: **E**t ad hoc roborandum quedam alligari possunt. **N**am **Ge-**deon qui positus est in numero sanctorum ut patet ad hebreos. ii. ipse credidit interpretacioni somniorum ut in Iudicum septimo. Ioseph quoque interpretatus fuit somnium **P**haraonis ut habetur **Gen.** xl. **E**t daniel interpretatus fuit somnium regis **B**abilonis ut apparet danielis. ii. & .iiii. **A**uerrois etiam libro de somno & vigilia dicit somnia esse ab angelis. **N**urquid ergo somnia quedam sunt signa futurorum: & fere quedam presagia. **E**x predictis sic apparet. **S**ed obstat illud deuteronomii. xviii. **N**on inuenietur in te qui obseruet somnia. **E**t **C**atho ait. **S**omnia ne cures. **H**uius autem controuersione enodacio talis est. **D**icimus enim quod somnia quicquid sunt signa futurorum: eo quod quicquid causantur iuxta dispositionem corporis vel temporis. **V**nde **Albertus** magnus super li. de somno & vigilia narrat qualiter quidam somniauit semel: quod pix nigra fundebatur super pectus suum: & in crastinum per coleram nigram emisit spiritum. **Q**uapropterea idem **Albertus** cum **A**ristotele concludit quod medicis prodest de somniis interrogare: quia quicquid sunt signa qualitatis corporis. **H**oc autem modo somnia interpretari: non est superstitiosum sed rationale. **A**lio vero modo contingit interpretari somnia secundam diuinam reuelacionem. **I**uxta illud **Numeri** xii. **S**i quis fuerit inter vos propheta domini: apparebo ei vel per somnia loquar ad illum. **H**oc enim modo somnia interpretari magnum & laudabile est: sed non omnibus con-

I

cessum est. Hoc autē modo Ioseph & daniel vt pie creditur somnia interpretati fuerunt. Si quis autē somnia interpretetur secundū vpluntariā cōiecturam aut supersticiosam adhesionem: seu demonis suggestionē talis interpretatio friuola & vana est: & a religiōe cristiana recedit. His ergo rationibus concludim⁹: somnia diuinaciōes artesq; magicas nullius existere vtilitatis. Quāobrem merito prohibentur in decreto xxvi q. ii. & v. Et deutro. xviii. dicitur. Nō sit q phitones consulat neq; diuinos. Ex quibus omnib⁹ cōcluditur predictū problema siue prouerbium.

ExPLICIT primus tractatus libri primi. Incipit tractatus secundus qui est de septem artibus liberalib⁹. Cuius primum Ca. est de Gramatica & eius inuentorib⁹

Oramatice exordium inuentoresq; narrare supest. Ad cui⁹ euidentia aduertendū q; gramatica dicit a grama qd ē littera & ycos sciēcia: q; sciēcia de litteris: & consequenter de ydeomatib⁹. Vnde sciendū q; gramatica docet ydeoma congruum & artificiosum commune nacionibus multis: que diuisa quantū ad ligua propria olim fuerunt. Vnde autem processit liguarū diuisio satis patet ex libro genisi. Isidorus etiā libro nono ethicoz; narrat diuersitatem liguarum exō tam fuisse in edificacione turris babilonem. Nam qui dam Nemroth dictus superbia tumens: vt populo dominaretur secretaq; dei audire poss; turrim altissimā construxit: sed occasione superbie eius: liguas diuisisse creditur de⁹. Prius enim lingua vnica erat: ydeomatū vero multitudo secundum aliquos numerata ē: numero filiorum qui processerunt a filiis Noe. Sciendum ē go q; a filiis Noe processerunt gentes lxxiii. vel secundum aliquos lxxii. sc; ab ipso Sem xxvii. ab ipso Cam xxxi. ab ipso Iaphet xv. Et tottidē lingue diuidi ceperunt. Aduertendum tamen q; tres sunt lingue principa

les: ceterisque excellenciores scilicet **E**braica **G**reca & **L**atina: inter quas linguas: prima fuit **E**brea omnium linguarum mater nominata. **V**tuntur autem hebrei viginti duabus litteris: quarum inuentor creditur **M**oy ses **S**yrorum autem & **C**aldeorum litere: credunt ab **A**brabam inuente fuisse: hebreorum autem caldeorum & syrorum littere: & in numero & sonis concordant solisque figuris & characteribus discrepant. **E**gipciorum vero litteras isis regina machati. **A**lii habent machi filia de greca veniens in egiptum reperit. & egipcii tradidit. **V**erum quod egipcii differentes habent litteras quasdam scilicet pro vulgo: & quasdam pro sacerdotibus. **S**ecunda autem principalis lingua dicitur greca: litterarum autem grecarum usum primi phenices inuenerunt ut tradit **L**ucanus. **S**ed **C**adinus agenoris natus: grecas primus in greciam attulit scilicet xvii. & postmodum alie littere addite fuerunt. **N**am palamides de bello troyano rediens. tres adidit. **E**t symonides postmodum tres adiunxit. **E**t tandem pythagoras **S**anus y. grecum prius formauit: ut tradit percius. **H**abent autem greci quinquaginta litteras mysticas: quarum una dicitur **T**ebca: que motum designat. **N**am habet per medium sui telum vel lineam que mortis signum est. **V**nde iudices olim litteram illam apponebant nominibus illorum quos affligi volebant. **S**ecunda littera mystica dicitur y grecum que designat vitam humanam: eo quod semper tendit ad tenuitatem more vite humane. **T**ercia littera mystica dicitur thau que figuram habet dominice crucis de qua dictum est in Ezechiele per angelum transi per medium iherusalem. & signa thau in frontes virorum gemencium & dolencium. **R**ursus alie duo sunt littere mystice scilicet quarum una dicitur **A**lpha: & vltima que dicitur **O**. **E**t istas duas vendicat sibi christus iuxta illud **A**poca. primo **E**go sum alpha & o principium & finis. **O**mnes autem littere apud grecos. & verba componunt & numeros fa-

I

ciunt. Nam alpha significat vnum. Bettha duo. Gamma
tria. Delta quatuor & cetera. Notandum etiam quod omnes
littere grece incipiunt nomina sua a propria voce quam
habent. & desinunt in vocalem ut alpha: bettha: et cete
ra. Aduertendum etiam quod greci non habent litteram b quam
ymmo ei9 loco habet lra3 quod dicitur bicha. Verum quod latini quod
proferunt b. ipsam vocant bettha. Sed greci talem lit
teram nunquam proferunt. quia strictis labiis nihil pro
ferre solebant seu consueuerunt: sed laxis labiis & den
tibus omnia proferunt. Et hoc modo littere b. non po
test proferri: quinimo sonus littere b nisi stringantur
labia: mutatur in sonum littere v consonantis. Vteri
us aduertendum quod alpha de se apud grecos est pura vo
calis & tantum valet quantum a. Sed si iungatur quibus
dam vocalibus: tunc mutat sonum suum & fit dyptongus.
Et similiter dicendum est de epenthe littera & de
lotha & de omicro: que omnes littere mutant sonum
suum quando vocalibus quibusdam adiunguntur. V
vero quinta vocalis apud grecos dicitur pura diptongus
nec solet scribi nisi sibi iungatur omicro & ipsilo. Rur
sus sciendum quod iste quatuor littere thita phi chi psi non
habentur apud latinos: sed loco ipsarum plures litteras
scribimus. Nam pro thita scribimus th. pro phi scribi
mus ph. pro chi scribimus ch. pro psi scribi
mus ps. pro phi scribimus ph. pro chi scribimus ch. ve
rum quod greci carent aliquibus litteris latinis: quia non
habent C nec q. sed loco ipsarum scribunt litteram cappam.
Notabimus quod littera epenthe: hoc nomen apud grecos
accepit eo quod quintum locum teneret in alphabeto ipso
rum: & eundem locum in alphabeto nostro accepit. nam
pentha grece idem est quod quinque latine. Vterius nota
bimus quod greci habent duo I quorum vnum dicitur ita &
aliud yota: & habent sonum satis conformem: in hoc ta
men differunt: quod ita est diptongus: & yota pura vocalis
& brevis. Habent enim duplex o quorum vnum di
citur omicro: & aliud othomega: & habent sonum eundem

differunt tamen in hoc: q̄ omicro est pura vocalis & o-
 thomega est dyptongus. Vnde omicro id est paruum
 o Othomega id est magnum O. Rursus principaliter
 aduertendum q̄ tertia lingua principalis dicitur lati-
 na, quam plures dicūt esse quadruplicem. Quedā enī
 est prisca. Quedā romana, quedam mixta: quedam p̄-
 fecta. Omnes tamen sunt vna lingua. Sed a modo pro-
 nunciandi talis differentia est orta. Nam diuerse naci-
 ones diuersimode pronunciant: esto etiam q̄ eandem
 linguam habeant. Sic dicimus q̄ gentes orientales ver-
 ba communiter formant in guttore sicut hebrei & sy-
 ri. Occidentales autem formant verba in dentibus vt
 ytalici & hispani. Gentes mediterraneae v̄ba formāt
 in palato: vt greci & asiani. Ex tali ēgo varietate pro-
 nunciandi differentia predicta oriri potuit. Sed inq̄-
 ramus quis litteras latinas inuenit. Refert ysidorus
 quo ad ista narrator maxim⁹: q̄ nymp̄ha carmentis lit-
 teras latinas primo tradidit ytalicis: que carmentis a-
 lio nomine nicostates vocata ē. Verum quidā q̄ xvii.
 litteras exhibuit: postmodum vero alie littere addite
 sunt. Vnde prime xvii. littere erant iste. A. b. c. d. e.
 f. g. i. l. m. n. o. p. r. s. t. v. postmodum h. littera pro
 nota aspiracionis addita est. Vnde proprie non littera
 sed aspiracionis nota vocatur: litteram etiam. g. latini
 in processu temporis inuenerūt: loco cui⁹ veteres scri-
 bebant. c. Hanc autem litteram. q. hebrei non habent
 nec greci: sed solum latini. Rursus Salustius ludi ma-
 gister prius litteram. l. adinuenit: loco cui⁹ veteres
 scribebant. c. & q. Et super vacua a quibusdā nomi-
 natur. Insup ex tempore augusti. x. litera adinuenta ē
 Et postremo tempore Augusti eiusdem latini a gre-
 cis duas litteras mutuauerunt scilicet y. grecum & z
 propter nomina greca meli⁹ scribenda: prius autē lo-
 co z. scribebant duo ss. Et loco ipsius y. grecum scribe-
 bant i. latinum: omnib⁹q̄ computatis ex viginti tri-

bus litteris alphabetum latinorum constare dinoscitur.
 Rursus gramatice inuentores enarremus. Nuper enī
 legi in quadam Cronica scilicet martiniana: latinum i
 ventum fuisse a quodam rege romanorum qui nomina
 batur latinus: & exinde latinum nomen tale accepit.
 Nostre autem gramatice plures fuerunt precipui scri
 ptores: sicut Donatus Pristia. & qm plurimi alii: int
 quos numerari potest Ennius qui metra primo com
 posuit. Cui successerūt Anatreon Scipho Archiloys
 Symoides Calophois Astlepius Vir. Qui Ora. Ome
 Phetydes vt tradit Theren. Ceterum refert Isidorus
 q homines primitus scripserunt super foliis maluarū
 & hoc narrat Catululus. Postmodum autem greci cū
 stilo ferreo in cera scribere ceperunt. Et exinde roma
 ni cum stilo osseo scripserunt. Vnde in satyra quadā
 romana dicitur: vertamus vomerem in ceram mucro
 neq aremus osseo: postea vero ciues ciuitatis memphi
 tis cartas papireas inuenerunt. Vnde Lucanus Con
 ficitur fibulo menipheis carta papiro. Et p temporis
 successum reges pgamenorum vsum pagameni primo
 docuerunt. Vnde pgamenum ita vocatum est. Et po
 stremo romani mēbranis politissimis primo infuserūt
 Ceterum apud romanos Enulios primus libros compo
 suit. Et Marcus Varro grādem bibliothecam primi
 tus condidit. Sed Pollio bibliothecas rome primus pu
 blicauit. Et deinde Calterus & Omerus grece scribē
 ceperunt: quibus Marcus Therenius & Varrō lati
 ni successerunt.

Capitulum. ii.

De Loyca & eius autoribus seu inuentoribus

Este Isidoro libro. iii. etymoloi. Loyca ē
 rationalis sciencia in qua disputatur qmad
 modum in rerum causis aut vite moribus
 vt veritas ipsa quereatur. Et dicitur loyca
 a logos qd ē sermo eo q circa sermonem racionacinū
 versatur. Alio etiam nomine dyaletica vocat eo q di

sputacio ex duoz sermoe cōficiē. hanc autē sciēciā scz
 dyaleticā pmo inuenit **P**lato q floruit cathegoriis p9
 modum eius discipulus **P**orphirius floruit ylagogys
Et **B**oe. zophismatibus. **A**ugustinus qz enigmatibus
Arestoteles quoqz libros plurimos scripsit de hac sciē
 cia scilicet dyaletica: videlicet librum periarmentias in
 quo agit de terminis: librum predicamentorum i quo
 agit de ordine terminorum ad sua genera: librum pri
 orum in quo agit de sylogissimis: librum thopicorum
 in quo agit de locis: libru elencorum i quo agit de fal
 laciis: librum posteriorum in quo agit de demonstra
 tionibus. **A**ugustinus eciam logicam scripsit quā incō
 pletam vidi. **V**lterius aduertendum q dyaletica diciē
 ars arcu sciēcia sciēciaz sine q nulla sciēcia pfecte sciē
 vñ Isido. li. ii. dyaletica est disciplina ad differēdas re
 rum causas inuenta. **E**t diuiditur secundum **R**ichar
 dum in li. exscripcionum in gramaticam & rationē dif
 ferendi. **S**ed hec diuisio cōmunis nō est. **A**lio ergo mō
 potest dici q logica tres habet partes: quia scilcet con
 siderat determinis: de proposicionibus: & de argumē
 tacionibus. **V**nde argumentacō est subiectū logice eo
 q omnia que in loyca considerantur ad argumentacio
 nem reducuntur. **A**rgumentacionum autem duo sunt
 genera: quia quedam ē formalis scz sylogistica: que te
 net in omnibns terminis consimili forma retenta. **F**or
 ma autem tunc tenetur: quando qualitas & quātitas
 proposicionum seruantur. **A**lia est argumentacio ma
 terialis: que tenet solummodo gracia terminorum cu
 iusmodi sunt consequencie que fiunt in locis. **R**ursus
 in dyaletica quedam zophismata dicuntur insolubilia
 non quia solui non possunt: sed quia de difficili soluun
 tur ratione implicacionis: eo q falsificant seipsa: **V**lte
 rius in loyca est quedam ars que vocatur obligacionū
 per quam docetur homo pertinenter respondere: & p
 pter concessionē possibilis ab ipossibili cauere. **H**ec au

I
tem omnia & singula speciali tractatu indigent: pñc
autē scire sufficiat q̄ dyaletica docet verum a falso dis
cernere licite arguere fallacias euitare. **Ca. iii.**

De Rethorica & eius inuentoribus.

Queste lūdero. Rethorica est benedicēdi sci
encia. et nominatur a copia locucionis. Nā
relis apud grecos locutio dicitur differt au
tem rethorica a dyaletica in duobus pro
ut tangit Boecius. in topicis. Primo quia dyaletica
considerat oraciones in se sine circumstanciis non curā
do de rebus. Rethorica vero considerat cur quis. quā
do & huiusmodi. Et secundo differt quia dyaletica
vtitur proposicionibus breuibus & discontinuis. Re
thorica vero continuo sermone porat. huius autem sci
encie inuentores apud grecos fuerunt. Gorgias hēmo
gora. Apud latinos floruit Tullius. Finis autem retho
rice est pulcre loqui: verū suadere & huiusmodi: qui
bus orator in suo sermone placidus redditur. Continet
autē rethorica colores varios. Nam quidam dicuntur
colores verborum: quorum ornatus confurgit ex ver
bis & vocabulis: cuiusmodi sūt repetitio: gradatio. Nā
repetitio confurgit ex repetitione alicuius dictionis i
pluribus oracionibus consequenter se habentibus. Sic
diceremus supbia fecit cadē potēciā. supbia rēnuīt
amicum: & parem contemnit. Supbia semp petit pre
esse: pati q̄ recusat. Alii autem sūt colores dicti sentē
ciarum quorum ornatus non ex terminis sed ex rebus
& sentēciis accipiūt: huiusmodi sūt colores q̄ dicuntur
similitudines contriōz. Sic enī desupbo dicēmus: hic mo
re lapidis dur⁹ itumescit humilē terram ex q̄ proces
sit non imitatur: de his autem omnibus multo latius
alibi scripsi. Rursus aduertendum q̄ a rethorica dicti
sūt rethores. qui alio nomine dicti sūt oratores: quorū
institutio facta fuit pro defensione iuris rei q̄ publice
Vnde Quintilianus i li. de oratoria institutione: dicit

q̄ orator debet esse vir celebris: & in rep. debet tenē
statum medium: nullumq̄ formidare iuri assistere: se-
creta tenere. Vnde Isidorus libro ethimologiaz Oratō
inquit est vir bonus dicendi peritus: vitaq̄ moribz &
artibus imbutus cui scilicet oratori memoria maxime
congruit. Quia teste Tulio li. de Oratore. Memoria ē
thesaurus omnium rerum: que nisi rebus inuentis cu-
stodiatur: omnia in mente oratoris periunt.

Ca. iiii. De nomine poetrie & autoribus ei⁹: & de
fine propter quem inuenta est poetria.

Hephorabius in libro de diuisione scienciaz
dicit poetriam vltimam esse partem logice.
Vnde dicit q̄ poetria est sciencia ordinan-
di metra: secundum proportionē dictionuz
& pedum. Nihilominus tamen poetria proprie non ha-
bet pro obiecto metrificare: sed poti⁹ fingere: siue sit
in prosa siue ī metro. Vnde poetria dicit̄ a poys quod
est fingere. Huius autem sciencie multi fuerunt auto-
res famosi sicut Omerus apud grecos. Virgilius apud
latinos. Narrat tamen Lactancius li. ii. capitulo ix. q̄
poetria inuenta fuit a sapientibus romanorū: eo q̄ ve-
ritatem dicere clare non audebāt: ob hoc victis sermo-
nibus loqui didicerunt. Vnde Ouidi. ob hanc causam
librum de tristibus compegit ī quo poetico sermone ea
describit que plano eloquio dicere non audebat vt pa-
tet librum intuenti. Rursus sciendum q̄ poetria nō ē
inuenta propter mētiri aut prop̄ turpia de diis finge-
re. Quinimo Bocacius nouell⁹ poeta a li. de genologia
deorum. illos poetas redarguit: vt qui suorum deorū
canūt illecebras. Finis ergo poetarum non est menti-
ri vel irritare. Sed ex similitudinibus rerum: vnam p̄
aliam intelligere: & ita veritate semp̄ intenta ficto ser-
mone suum conceptum exprimere. Quis enī credidisset
argum habuisse centum oculos: aut yo in faccam o-
uersam fuisse: aut lichaonem in lupum. Hee autē om̄

nes fictiones fuerūt non tamen mendacia. **Q**ui ymo ali
 quas hystorias veras ad mentē actoris referūt: & nos
 alias hystorias p̄ illas intelligimus. **Q**uia vt plurimum
 mentem poetarum ignoramus: verbi gracia: **S**i rome
 virgo aliqua violata fuit ab imperatore: cui⁹ virginis
 custos fuisset vir aliquis oculatissimus & sapientissi-
 mus. **N**ungd rationabiliter fingere potuit yō a yōne vio-
 latam fuisse: & in vaccam conuersam: ratione peccati
 carnis: & quod brutale est: argumq; eam custoduisse
 fingere. **H**is enim similitudinibus fictiones rationabi-
 liter inuente fuerunt: & ex bona sciencia procedunt ī
 genioq; sano. **S**unt autem poetarum septem genera se-
 cundum q̄ contingit septem modis facere poesēs. **V**n-
 de poesīs septem sunt species scilicet **C**omedia trage-
 dia: **I**nuectio: **S**athira: **F**abula: **H**ystoria: **A**rgumētū. **E**st
 autem comedia poesīs habens principium triste. letū
 q̄ finem. **T**ragedia vero a leto principio inchoat: & fi-
 nem tristem habet. **I**nuectio est carmen reprehensoriū
 mala intencione compositum. **S**athira vero est carmē
 reprehensorium bona intencione compositum. **F**abula
 autem est narratio que nec vera nec veri similis scilicet
 ad litteram: **V**eruntamen veritatem aliquam semper
 intendit: alias non meretur dici poesīs. **H**istoria autē
 est geste rei narratio. **A**rgumentum est vilis volunta-
 ria similitudo. **S**ciendum insuper q̄ poete quidam sūt
 dicti lyrici eo q̄ eorū carmina cū lira canebantur. **A**lii
 vero dicti sunt tragedi eo q̄n canebant sua carmina ha-
 bebant hircum p̄ premio. qui apud grecos vocatur tra-
 gos. **A**lii vero **A**ppellati sūt **C**omedi a commessacione
 eo q̄ homines solebant post cibum: vtp̄uta prandiū ire
 ad audiendum carmina eorum. **A**lii autem dicti sūt **S**a-
 thirici vel sathiri a saturitate: eo q̄ de pluribus rebus
 canebant: & audiencium animos saturabāt. **N**otandū
 insuper: q̄ quedam sūt poesēs in quibus solus poeta lo-
 quitur: sicut **V**ir. in georgicis: & dicuntur characteres

Alie autem sūt in quibz nunqm poeta loquitur. Et dicuntur carmina dragmatica huiusmodi sūt comuniter comedie & tragedie. Alie autem poeses sūt mixte qz scilicet poeta loquitur aliqn & aliqn non. Et huiusmodi est liber Eneydum. Ceterum aduertendum qz poesis multa sortitur nomina. Nam qnqz dicitur prosa qn scilicet non habet legem pedum seu certos pedes. Aliqn vero dicitur metrificata. qn certis pedibus mensuratur. Quandoqz etiam carmē rigmaticū appellat qn fine simili terminatur. Et si carmē cōtineat paucos versus a quibusdam vocabatur ydilion. Si autem contineat duos versus vocatur distinctio. Si vero vnum versū contineat vocat monasticū. Et si carmīa multos contineant vers9 de multis rebz tūc vocant tentenes. Si autē carmē loquatur de pastoribus vocatur buccolicū: & dicitur a bobus. Et si loquatur de gestis hoīm forcium tunc dicitur herroicum. Nam heroes dicuntur qsi viri erei & celo digni propter sapienciam & fortitudinē. Si autē conueniat miseris tūc dicitur elegiacū & si cōtineat lamentum: tunc vocatur trenos. Et si conueniat sepulcro tunc vocatur epithaphium. Si autem carmen sit aliquis titulus vel subscriptio epigrama nominatur. Insuper fabule sūt duplices. Quedam enī dicunt Eso-pice: que fingūt animalia bruta mutuo loqui: Alie sūt libistice: que fingunt homines cum brutis loqui & eauerfo bruta cum hominibus. **Capitulum. v.**

Quomodo poetria non est contemnenda.

Dicte enim plures famosi fuerunt: int quos Virgilius floruisse fertur: qui poetarū fuit preclarissim9: vt inquit Aug. qninto de ci. dei. ca. iiii. Qui Virgi. dict9 est a virga eo qz matri eius somniauit se peperisse quandam virgā que vsqz ad celū pertingeret: quod nihil aliud fuit nisi qz virgilium pitura erat: quo loquente de altis celū tāgeret: prout ait Hugo. Hic autem virgilius in philo-

I

forbia & in nigromancia fuit peritissimus. **Mirabilia**
q̄ eum fecisse refert **Alexander** neccam li. de naturis
rerum. Refert enim q̄ cum ciuitas **Neapolitana**: pe-
ste saguisugarum vexaretur: liberata est ab eo: prociē-
do saguisugam seu irundinem auream in fundo putei
Euolutisq̄ postmodum multis temporibus: predicta y-
rundo de puteo extracta est: & mox tota ciuitas reple-
ta irundinibus seu sanguisugis: nec sedata est pestis a-
teq̄m saguisuga in puteum remitteretur. **Rursus** de i-
pso idem refert q̄ pontem aereum construxit: & **Ro-**
me palacium solenne edificauit nomine coliseū: in quo
cuiuslibet regionis ymago lignea: campanam manu te-
nebat: & quociens aliq̄ regio romanis rebellabat: mox
campanam imago regionis illius pulsabat: & miles ene-
us in summitate predicti pallacii stabat: & hastā vibra-
bat in illam partem: que regionem illā respiciebat: hoc
etiam idem narrat **Hugo**. Vnde licet arti nigromacie
admiratio non debeat. operibus tamen **Virgili** ad-
miratio debetur: eiusq̄ subtilitas huiusmodi narratio-
nibus declaratur. **Rursus** alii fuerunt famosi poete vt
Quidius: & qui precessit **Omerus**: quorum dicta q̄si
vaticinia nūcupata sūt. **Floruit** etiam **Esopus**: cuius fa-
bulas commendat **Agellius** li. ii. Sed mirū ē si fabule
sint mendose an ipsis vti liceat. Quibusdam enī appa-
ret non licere: quoniam ars poetica nō ē scenicas seu me-
retrículas numeratur vt ponit commentator **Boe. pri-**
de con. ca. primo. Vnde **plato** iussit poetas de ciuitate
expelli. eo q̄ dicebat eos virtutibus inimicos. Et i hoc
commendat eum **Tul.** in tul. ques. li. ii. Quibusdā igit̃
poetiam fore detestandam visum est. quorum imagi-
nacioni non credo. quia poetia utilis ē: si debito innit̃
fini: i licito exerceatur vsu. Vnde **Aug.** libro primo 2
fess. loquens de poetis sic ait: didici inquit in eis mul-
ta verba inutilia. Vnde & sacra scriptura fictionibus
vti q̄nq̄ inuenitur. Nam i libro iudicū fertur: q̄ lingua

sibi regem fecerunt si loqui nesciant. **R**euera sic fictio
 fuit: quod significatio intenta verissima extitit: itaque non
 fuit fictum quod intenditur: sed fictum est quod ex pre-
 dictis prima facie concipitur. **D**e vera autem poetria
 conformiter fatebimur: cuius finis non est mentiri sed
 sub verbis fictis veritatem describere. **V**erum quidem
 quod fictionum quedam sunt inutiles: alie autem utiles. **V**n-
 de **M**acrobius libro primo. Quedam inquit sunt fabu-
 le voluptatis gracia: & alie exhortacionis gracia. **P**ri-
 mas eliminavit sapiencia: & in aliis quoniam loquitur. **V**n-
 de sicut dicitur in li. de ortu scienciarum. **S**ancti docto-
 res in libris fabulas quoniam introduxerunt. **S**icut **A**mbro-
 sius qui libro. iii. officiorum: recitat fabulam de illo qui
 inuenit annulum in equo eneo sub terra: quem cum habe-
 ret in manu a nullo videri potuit: de qua fabula dicit **A**m-
 brosius: & si vim veritatis non habeat: tamen ratione
 habet: ut iuxta eam possit veritas manifestari. **E**andem
 etiam fabulam narrat **T**ullius. li. iii. offi. **T**ales igitur fabule
 quibus veritas pretenditur reprobande non sunt. **V**n-
 de idem **A**mbrosius super lucam ix. interserit fabulam
 de illo rege qui cum aliquid tangeret: aurum fiebat: &
 sic fercula mortalia sibi fiebant: & cibus in ore non ali-
 menta sed vulnera dabat: potum quoque de glutire neque-
 bat. **T**alia inquit **A**mbrosius. sunt beneficia ydolorum ut
 cum videantur prodesse plus noceant. **E**cce videmus
 fabulam documentum pretendisse. **R**ursus **A**ugu. li.
 ii. sermonum sermone. xxvii. introducit fabulam illius
 de quo fertur quod vires sue augebantur quociens terram
 tangebatur. **Q**uoadmodum igitur pugnaret eo quod pacto cum
 aduersariis eum prostrabat ille in viribus preualebat. **Q**ua-
 fictionem christo convenisse **A**ugu. tradidit qui cecidit pro
 mortem ut gloriosius resurgeret. **C**eterum Ieronimus
 ep. C. ix. introduxit fabulam **E**sopiana de cane tenen-
 te os in ore: qui cum vidisset maiorem umbram ossis in
 fonte: os quod tenebat dimisit propter umbram. **E**x his.

I

apparet igitur q̄ fabularū genus quoddam est vtile & in sacris eloquiis quandoq̄ honestum. Sed qd̄ dicem⁹ ad ea que in contrariū dicebant. Dicebat enī Agel. q̄ poetria meretrice ē. Et Rome Plato poetas expulit de ciuitate vt refert Tul. dicem⁹ ergo q̄ poetria ideo meretrice dicitur. quia ex principalibus sciēciis nō est vna. sed inter minus principales numeratur. Alias enī sapiencie non assistisset: cui tamen assistebat eciam vt inquit preallegatus expositor Boe. Rursus ad Platonem dicemus q̄ illos reprobat poetas quib⁹ mentiri vsus est: & quorum fictiones turpia sonant. Alios autē poetas repudiare non intendit. quorum fictiones veritatem pretendūt. Alias enim doctores sancti ipsos exponendo: cristo non applicassent. Insup & philosophos vt fabulis nouimus. Vnde Apuleus libro de deo Socratis fabulam introducit de coruo tenēte carnē in ore. Qui cum vulpecula dixisset: q̄ cignus meli⁹ cantabat illo. Coruus probare volens contrariū: aperuit os: & sic amisit carnem: & volens cantare potius crocitauit qm̄ cantauit: suūq̄ defectum publicauit. Hec enim fabula banc veritatem pretendit: quoniā scz multi magnificare se volentes vltra modum ruinam paciuntur. Insuper Titus Liuius li. ii. introducit fabulam de cōspiratione mēbrorū contra stomachum: ex hoc q̄ omnia cōsumebat: quibus laborant membra. Et cum fuisset ad iudicatum q̄ stomacho nihil daret: mēbra omnia laquearūt. Vnde oportuit stomacho iterū dare intra qd̄ mēbris distribueret. Hec si quidam fabula hāc pretendit veritatem: quia scz multi de alienis bonis derogat a quibus tamen sustentātur & cū procurauerint eorum destitutionem. ipsi procurantes indigenciores fiunt: illi usq̄ vel illorum postulant restitutionem: cui vel quib⁹ subtrahendum suaserunt. Hanc eciam eandem fabulā introducit Policratus libro sexto ca. xx. Ex quibus omnibus clare patescit poemata nō esse repudiāda eo mō

quo aliqui poetriam ignorantes repudiāt. Quia teste eodem polocrato li. vii. ca. ix. Sicut inquit omnia animācia fuerunt concessa homini: excepto quod non deberet comedere carnem cum sanguine ut patet Gen. ix. Sic omnes scripture tam poetarum quam etiam gentilium legi possunt ad utilitatem. exclusis tamen erroribus qui per sanguinem intelliguntur. **Ca. vi. De Arismetica**

Arismetica est disciplina numerorum. Greci enim numerum richmon vocant quem scriptores secularium litterarum inter disciplinas mathematicas: ideo primam esse volebant: quoniam ipsa ut sic: nulla alia indiget disciplina Musica autem & astronomia & geometria que secuntur: ut sunt atque subsistant: istius egent auxilio. De autoribus arismetice. Numeri disciplinam apud grecos primum pitagoram nuncupant scripsisse ac deinde anthomato diffusius esse dispositam: quam apud latinos primus Apuleus deinde Boetius transtulerunt. Quid sit numerus. Numerus autem est multitudo ex unitatibus constituta. Nam unum semel numerum esse non dicimus. Unde sunt numeri dicti. Numero nummus nomen dedit: & a sui frequentatione vocabulum indidit unus a greco nomen trahit. Greci enim unum enna dicunt. Sic duo & tres sunt. quos illi dya & tria appellant. Quatuor vero a figura quadrata nomen supererunt. Quicquid autem non secundum naturam sed secundum placitum voluntatis vocabulum acceperunt ab eo qui numerus nomina indidit. Sex autem & septem a greco veniunt. In multis enim nominibus que in greco aspirationem habent: nos pro aspiratione sponimus. Inde est quod pro hexa sex: pro hepta septem: sicut pro berpilla herba serpillum dicimus. Octo vero per translationem sicut illi & nos ita illi nea nos vero nouem: illi deca nos decem: dicti autem decem a greca thimolo: eo quod ligant & coniungunt infra iacentes numeros. nam de seuos coniungere vel ligare apud

I

eos dicitur. Porro viginti dicti sunt decem bis geniti
& pro b littera positi. **T**riginta que trinario denario gi-
gnantur: sic vsq; ad nonaginta. **C**entum vero vocati a
cantu: quod est circulum: ducenti a duo centum: sic &
reliqua vsq; ad mille. **M**ille vero a multitudine. Inde &
milicia: Inde & milia q̄si milicia. que grece mutata lit-
tera mirriadies vocat. **Q**uid prestat numeri. **R**acō nu-
merorum contemnenda non est in multis enim sacrarū
scripturarum locis quātum misterium habet lucet: nō
enim frustra dicitur in laudibus dei: omnia in mensu-
ra numero & pondere fecisti. **S**enari⁹ namq; numerus
qui partibus suis perfectus est: perfectionem mundi q̄
dam numeri significatione declarat. **S**imiliter & dies
quadraginta quibus **M**oyse & **H**elias: & ipse domi⁹
ieiunauerunt: sine numerorum cognitione non intelli-
guntur. **S**ic & alii in scripturis sacris numeri existunt
quorū figuras non nisi noti huius artis scire & soluere
possunt: datum est eciam nobis ex aliqua parte sub nu-
merorum consistere disciplina: qñ horas p eas discim⁹
qñ de mensium circulo qñ spaciū anni redeuntis cog-
noscimus per numerum. **S**i quidem ne cor funcamur
instruimur. **T**olle numerum in rebus & omnia pereūt
adūne seculo computum. & cuncta ignorancia comple-
ctit: nec differri possunt a ceteris animalibus: que cal-
culi nesciunt rationem. **Capitulum. septimum.**

De Geometria & eius inuētoribus & vocabulo.
Geometrica disciplina primū ab egipciis re-
perta dicitur q̄ vndante nilo & omībo pos-
sessionibus eius limo obductis initium ter-
re diuidende: p lineas & mensuras nomē a
tri dedit: q̄ deinde laci⁹ acūmē sapientū puecta maris
celi & aeris spacia meciuntur. **N**am puocati studio sic
reperunt post terre dimensionem & celi spacia querē
quanto interuallo luna a terris: a luna sol ipse distaret
& vsq; ad verticem celi quāta se mensura descenderet

Sicq; interualla ipsa: celi orbi q; ambitum p numerum
 stadiorum ratione probabili distinxerūt. Sed quia ex
 terre dimensione hec disciplina accepit ex inicio sui &
 nomē seruauit. Nam geometria de terra: de mensura
 nūcupata est. Terra enim grece ergo vocat metra de
 mensura: huius discipline ars continet in se lineamenta
 interualla magnitudinis figuras dimensioēs & nume
 ros. **De Geometrie diuisione.** Geometrice quadriper
 tita est dimensio: in planum i magnitudinē numerale
 in magnitudinem rationalem & i figuras solidas. Pla
 ne figure sunt que & longitudine & latitudine conti
 nentur. Que sunt iuxta Platonem numero qnq;. Nu
 meralis magnitudo est quo numerus Arismetrice di
 uidi potest. Magnitudines rationales sūt quorum mē
 suras scire possumus: irracionales vero quorum mensu
 re quātitas cognita non habetur. Figure solide sunt q;
 longitudine & latitudine continetur vt est circulus.
De differencia arismetrice & musice. Inter Arismetri
 cam & geometriam & musicam hoc interest vt media
 inuenias in arismetrica primo si queris: cōiūgis extre
 ma & diuidis & facis medium: vtputa fac extrema es
 se sex & duodecim sūp coniungis & faciunt xviii. pti
 ris media & facies nouem: quod est annaloicum Aris
 metrice vt medius quot monadibus superat primum
 his superaretur ab extremo. Superat enim sex tribus
 monadibus: his superatur a duodecim. **Secundum Ge**
ometriam vero ita queris extrema multiplicata tantū
 faciunt quantum & media multiplicata: vtputa sex et
 duodecim multiplicata faciunt septuagies dispondius
 media viii. & ix. multiplicata tantundē faciūt. **Secun**
dum musicam ita qua primi pāte superat medius: pri
 mum ex eadem extremi pāte superat medius ab extre
 mo: vtputa sex & octo duabo pātibus superant: que due
 partes sunt iiii. senarii pars media parte viii. scz iiii. su
 peratur ab vltima que est xii. cuius tertia pars sunt q;

I

tuor. **Q** numeri infiniti existunt. Numeros autem infinitos esse certissimum est: quoniam in quocunque numero faciendum finem putaueris id est ipse uno addito non dico augeri, sed quantumcunque sit magnus: & quantumlibet ingentem multitudinem continens in ipsa ratione atque scientia numerorum non solum duplicari verum etiam multiplicari potest: ita vero suis quicquid numerus proprietati bus imminutus, ut nullus eorum par esse cuiusque alteri possit. Ergo & dispares inter se atque diuersi sunt & singuli quique finiti sunt & omnes infiniti sunt.

Capitulum. viii. De Musica & autoribus eius.

Hortis musice utilitas describere ad declarationem huius propositionis aduertendum: quod teste Aristotele viii. pollicitorum: iuuenes debent erudiri in musicalibus. Nempe Iuuenes plus ceteris hominum statibus: in continua mutabilitate deoluuntur lasciuia infestant: ipsis igitur utile si operibus de bonorum genere complacent adhereant: alias enim iuuenis lasciuie deseruiet: itaque cum senuerit in pietas amator erit. Quoniam ut dicitur v. ethicorum. In his delectari est nobis naturale in quibus ab infancia delectari incipimus. Si igitur in musicalibus iuuenis eam reperiatur complacenciam quam in vanitatibus querere solet sibi: tunc facile apparebit que praua sunt relinquere & potiori complacencie animum exhibere. Ex quibus colligitur prima musice utilitas, quod est iuuenes a malis concupiscenciis reuocare. Alia utilitas est quia letificat tristes: etiam letos magis ac magis letificat ut ponit Aristoteles in suis problematibus parte xix. problemate primo. Et idem viii. pollicitorum Anima inquit naturaliter delectatur in musica: & facit animas sic intentas ut nihil aliud cogitetur ut dicit Cassi. Rursum Constantinus in suo viatico refert orpheum dixisse quod multum in hoc per suam musicam mutabat principum corda de tristitia ad leticiam. Ceterum musica excitat

dormientes & dormire facit vigilantes: sanat a me-
 lancholia. Vnde **A**restoteles viii. polliticoꝝ dicit q̄ mu-
 fica est amica om̄i etati signanter iuuenili. Vnde musi-
 cam amant animalia sic boues: **C**erui: aues: pisces. **N**ā
 aues incessanter cantant si audiūt canentes: & ad me-
 lodiam pisces congregantur. Vnde refert **A**gellius li-
 bro xviii. noctium articularum: q̄ arreon in mare proie-
 ctus a delphinibus saluatus est: eo q̄ cum cythara dul-
 cem sonum pegerat priusquā submergeret. **E**t idem
 refert **P**linius. **F**ingit eciam **Q**uidius q̄ **O**rpheus cy-
 thare carmine arbores cōgregauit. **H**uius autem ar-
 tis melodiam non perpendens rex nuda: aut saltem de
 musica male iudicans: aures suas in aures asinales mu-
 tatas habuit dixerat enim q̄ deus **P**an dulcius armoni-
 fabat: cum cānis segetalibus: qm̄ appollo cam cythara
Licet tamen hec fictio sit: tamen designat sano intelle-
 ctui armoniam debere placere. **D**e inuentoribus artis
 musice: **M**usice inuentores designantur. **A**d cui⁹ eui-
 denciam commemoremus ea que legim⁹. **R**eferūt enī
 greci **P**itagoram philosophū: musice artē in sonis mal-
 leorum primo excogitasse audiens enim ex malleis so-
 norum disparitatem atq; melodiā causari. cōclūsit me-
 rito armoniā humana voce p̄ amplius fieri posse. **H**uic
 eciam narrationi alludit **B**oe. & **M**ocrobis. **A**lii autē
Iubal musice inuentorem excitisse referūt: de quo tra-
 dunt hystorie: q̄ cum artem musice adinuenisset in co-
 lumna duplici eam scripsit: q̄rum vna marmorea: altē a
 latericea erat: **A**udierat enim **A**dā prophetasse du-
 o futura mundi diluuiā: vnum videlicet aqueū: & ali-
 ud igneum: vt igitur ars p̄ eum inuenta non deleteretur
 ipsam in marmore scripsit ne per aquam periret: & in
 lateribus ne incendio vreretur. Vnde **I**osephus has du-
 as colūnas narrat in terra syrie hucusq; p̄mansisse. **H**u-
 ic autem narrationi alludit **M**oyse gen. v. **P**atrē enī
 musicorum ipsum appellāt. **C**eterum aliq̄ dicūt **M**oy-

sen mūſice inuentorem fuiſſe: aquarūq; ſonitu armoni-
 as primitus ppendiſſe. Rurſus qdam veteres philoſo-
 phi armonias dicunt a celorum motibus originem ac-
 cepiſſe. Affirmantes q ex celorū motibus maxima cō-
 ſurgat melodia: ratione contractionis corporū celeſtiū
 in quibus maxima creditur amicicia ſeu concordia: vt
 docuit **Empedecles**. Inſuper affirmauerunt q ab orbi-
 bus celeſtibus maxima cauſatur melodia ſed non ppen-
 dimus: eo q vt dicunt ab exordio natiuitatis ſub orbi-
 bus nutriti ſumus: & ita ex aſſiduitate audire non cre-
 dimus. Ad robur autem ſue ymaginacionis adducunt
 exemplum de hys qui a iuuetute nutriti inter fabros
 malleorum ictus: aut nō audiunt: aut ſaltem ſe audire
 non attendūt. Huic opinioni proximus videtur fuiſſe
Plato: qui ſuper quemlibet vnā ſyrenem ſtare puta-
 uit. Horum autem opinionem reprobat **Areſtoteles** li-
 bro de proprietatibus elementorum. Harum autē nā-
 rationum controuerſia: nec ratione nec experientia po-
 teſt diſſolui. Non enim ratione quia in facto h yſtoria
 rum oportet credere nārationibus: nec experientia quā-
 predictę narrationes noſtra tempora preceſſerūt. Ar-
 bitrandum eſt tan ē q mlti fuerūt inuentores iuxta
 varietatem temporum & regionum. Si autem in grā
 quis inter omnes inuentores prior extiterit: puto q ip-
 ſe iubaſ fuit quia ipſe ceteros tempore preceſſit. **Sacra**
 eciam ſcriptura ipſū inuentorez cōmemorat alios autē
 nequaquam. **Capitulū. ix. De Aſtronomia.**

Aſtronomia eſt aſtorum lex: que curſus ſy-
 derum & figuras & habitudines ſtellarum
 circa ſe & circa terram indagabili ratiōe p-
 currit. De Inuētoribz Aſtronomye. Aſtro-
 nomiam primi egipci inuenerunt. Aſtrogiam vero
 & natiuitatis obſeruanciam: caldei primi docuerūt. **A**-
 braham autem iſtituiſſe egipcios aſtronomiā Ioseph
 auctor aſſeruit. **G**reci autē dicunt hanc atē ab athlāte

primitus extogitatam fuisse: i deoq; dictus est sustinu-
 isse cœlum. Quisq; autem ille fuit motu cœli: & ratio-
 ne animi excitatus p temporum vires: p astrorum ra-
 tos diffinitosq; cursus: p interuallorum spacia modera-
 ta considerauit dimensiones quasdam: & numeros: que
 diffiniendo ac se cernendo ordinem nectens: astrologiā
 reperit: in vtraq; autem lingua diuersorum quidem sūt
 de astronomia scripta volumina: inter quos tamen pto-
 lomeus rex Alexandrie: apud grecos precipuus habet
 hic etiam & canones instituit quibus cursus astrorū
 inuenitur. De differencia Astronomie & astrologie.
 Inter astrologiam & astronomiam aliquid differt. Nā
 astronomia cœli cōuersionē ornatus ortus: obitus: mo-
 tusq; siderum continet: vel ex qua causa ita vocetur. A-
 strologia vero ptim naturalis: ptim supsticiosa ē. Na-
 turalis dum exequitur solis & lune cursum vel stellaz
 certis temporum staciones. Supersticiosa vero illa est
 quā mathematici sequunt qui in stellis auguriant. Qui-
 q; etiam celi. xii. signa & per singula vel corporis mē-
 bra disponunt: syderūq; cursu natiuitates hoīm & mo-
 res predicare conant. De Astronomie ratione. Astro-
 nomie ratio modis pluribus constat: diffinit enim qd
 sit mundus: qd cœlum qd spere: sit? & cursus: qd axes
 celi & poli: quid sint climata cœli: quid cursus solis &
 lune atq; astrorum. Capitulum. x. **De Medicina.**

Medicina est que corporis: vel tuetur: vel re-
 staurat salutem: cuius materia versatur in
 morbis & vulnerib. Ad hāc vt iq; pertinet
 non ea tantum que ars eorum exhibet: q p-
 prie medici nominantur: sed etiam cibus potus: & te-
 gimen defensio omnis est atq; municio: qui nostrū cor-
 pus aduersus extremos ictus casusq; seruatur. De no-
 mine medicine. Nomine autem medicine a modo: id ē
 temporamēto impositum existimatur: vt non satis sed
 paulatim adhibeatur: nam in multo constrictatur natū

I

ra: mediocriter autem gaudet. Vnde & qui pigmeta
& antitoda satis vel assidue biberunt vexantur: immo
deracio enim hominis: non salutem sed periculum affert.
De inuentoribus medicine. Medicine autem artis actio
& rector apud grecos prohibetur. Appollo: hanc filius eius
Esculapius laude vel opere ampliauit. Sed postquam ful-
minis ictu Esculapius interijt: interdicta fertur mede-
di cura: & ars simul cum autore defecit: latuitque per an-
nos pene quingentos usque ad tempus Artaxerxis re-
gis persarum: tunc eam reuocauit in lucem yocrates
Asclepio patre genitus insula thoe. **Capitulum. xi.**
De Auctoribus legum.

Moyses gentis Hebraice primus omnium diui-
nas leges sacris litteris explicauit. Forone-
us rex grecis primus leges iudiciaque con-
stituit. Mercurius trimergistus primus le-
ges egipcius tradidit. Solon prius leges atbeniensis
dedit. Ligurgus prius lacedoniis iura ex appollonis au-
thoritate confinxit. Numa pampilius qui romulo suc-
cessit in regno prius leges romanis edidit: deinde cum
populus sediciosus magistratus ferre non potuisset
decem viros legibus scribendis creauit: qui leges ex li-
bris Solonis: in latinum sermonem translatas duodecim
tabulas exposuerunt. Fuerunt autem hi Apud Clau-
dium Gemitius Veterius Iulius Manilius Sulpitius Sex-
tius Romelius posthunius. Hi decem viri legum ascri-
bendarum electi sunt: leges autem redigere in libris pri-
mus consul Pompeyus instituere voluit sed non perse-
uerauit obtrectatorum metu: deinde Cesar fecit id face-
re sed ante interfectus est. Paulatim autem antiqui le-
ges vetustate atque iniuria excaluerunt. Quarum & si
nullus iam usus est: noticia tamen videtur necessaria. Non
ne a Constantino cesare ceperunt: & reliquis succedentibus:
erantque permixte & inordinate. Postea Theodo-
sius minor Augustus ad similitudinem Gregoriani &

armoginiani codicem factum: constitutionem a Constantini temporibus: sub proprio cuiusque imperatoris titulo disposuit que a suo nomine Theodosium vocauit.

Capitulum duodecesimum. De Regimine ciuitatis & electione principis signanter.

Pollicia dicitur a polis quod est ciuitas & ycos sciencia: quia finis pollicie est ciuitatem bene regi. Vnde sciencia poltica est sciencia qua vrbes reguntur seu respu. dirigunt ut pace respu. fruatur: ut satis innuit Sanctus Augustinus libro xix de ci. dei Pollicia igitur concernit regimen ciuitatis. Est autem ciuitas quasi ciuium vnitas. Et secundum Isidorum xv. ethimologiaz. Ciuitas est concors hominum multitudo societatis vinculo adunata: que aliquando vrbs vocatur: & aliquando respu. nuncupatur. Quam diffiniens Scipio dicit eam esse rem populi. populus autem dicitur multitudo non quolibet sed solum illa que habet vnionem & sensum ad communem vtilitatem. Hec narrat Augustinus. I. secundo de ci. dei. Et Isidorus xix. ethimologiaz. Aduertendum quod respu. est sicut quoddam diuinum corpus quod diuino munere animatur & regitur ut tangit Helimadus in cronica li. ii. Huius autem corporis caput dicitur princeps: & senatores cordis locum tenent. Iudices autem & presides tenent locum oculorum & aurium. Et Oratores locum lingue. Ceterisque membris persone alie rei publice: comparari possunt. dicuntur ergo senatores a senio eo quod antiquitus senes in senatores eligebantur: quod institutionem Romulus inuenit & nomina eorum presentem populo in tabulas aureas contulit. Olimque filii senatorum illi dicebantur: qui nascebant tempore quo patres senatores erant: Alii vero non. Et hoc scripsit Vulpicius suo libro ut patet in digestis li. primo. Rursum in pollicia eligendus non est princeps: nisi secundum genturam principatum quis obtineat qui princeps non cupidus aut viciosus inueniatur. Vnde Tullius in libro

paradoxis. **Q**uō inquit imperabit vrbi qui non potest
 cupiditatibus imperare. **R**efrenat ergo princeps libidi-
 nes: spernat voluptates: iracundiam teneat: auariciam
 coherceat: ceterasque animi labes repellat. **P**rin-
 ceptus etiam eligi non debet nimis pauper aut nimis diues. **V**nde o-
 lim: prout refert **V**alerius libro vi. duo viri coram **S**ci-
 pione ut ad hispaniam mitterentur coram senatu con-
 tendebant quorum vnus ditissimus: alter pauperrimus
 de quibus ait **S**cipio ait **N**euter inquit mihi placet eo-
 quod alter nihil habet: alteri nihil satis. **C**eterum indignus
 est principatu aut gradu superiori: qui se non bene re-
 git in inferiori: ut ponit **P**ompey libro xii. **N**ec debet
 quis appetere regnum vel principatum: quia teste **S**e-
 neca li. iiii. de beneficiis. **R**egnum est nolle regnare cum
 possis. **V**nde poeta **A**sperius nihil est humili cum ten-
 dit in altum. **E**t **G**amfredus. **S**i bene vis duci te cetero
 committe duci. **I**llud tamen **O**ratio sepius accidit: i. li. enim
 sermonum ait: **P**opulus quoque stultus honores sepe dat
 indignis. **E**t laudamus in maiori: iam nunc ad culmina
 rerum: iniustos creuisse queror. **T**olluntur in altum: ut
 lapsu grauiori ruant. **Q**uibusdam princeps nullus pla-
 cet omnibusque detrahitur. **I**llud **S**ydoni in epistolari suo
 libro v. dicere videtur. dicunt enim. si elegimus humi-
 lem vocatur abiectus: si erectum superbus: si doctum
 inflatus dicetur. **S**i imperitum irridebitur. **S**i seuerus
 crudelis erit. **S**i indulgentem facilliter culpabitur: **S**i
 simplicem despicietur. **S**i diligentem suspiciosus cre-
 detur. **S**i quietum ignarus vocabitur. **S**i abstinentem
 auarus. **S**i bene pascentem gulosus putabit. **H**is igitur
 nulla virtus placet. **Q**uicquid sit tamen virtuosus semper eli-
 gendi sunt principes: quorum conditiones & mores enun-
 rat. **H**elimandus ubi supra. **P**rinceptus inquit constitu-
 tus non multiplicabit seruos: nec canes aut bestias: sed
 quod satis est tenebit: hystriones: mimos lenones mere-
 trices repudiabit inferiores non corrumpet exemplo

Quia teste Claudiano libro. iii. **M**obile mutatur semper cū principe vulgus: vxoresq; nō habebit plures: literis intendit: & cum iudicabit ad alteram partē non declinabit: deum precipue colit: munera non acceptabit: suosque officiales frequenter non mutabit. **V**nde Thyberius prout refert Iosephus suos procuratores vix aut nunq; mutabit Inde enī se dicebat pācere plebi. Nam procuratores scientes ad modicum tempus habere procuracionem quicquid possunt recipiunt.

Capitulum. xiii. **Q**uomodo princeps debet suos subditos diligere & defendere.

Princes habeat milites bellicosos qui preliari debent non pro iniuria vel vindicta inferenda sed pro iniuria repellēda: patriaq; defensanda. Nec debent timere viri bellici q; deo non placeāt: quia sanct⁹ dauid bellis intendebat. Et centurio pariter: qui dommo ait: domine non sum dignus vt intres subtectum meum. **H**ec Aug. ad Bonifacium. Et idem Aug. de verbis domī. **M**ilitare inquit non est delictum: sed propter predā militari peccatum est. Neq; rempu. gerere est criminofū: sed ideo agere remp. vt diuicias augeas videtur esse damnabile. **V**nde prelia nō debent fieri crudelitate aut cupiditate: pacis studio gerantur: & mali coherceant: & boni subleuantur. **V**nde Gregorius vniuersis militibus neapolitanis scribens. Summa inquit milicie laus: inter alia bona merita hec ē obedienciam reipu. vtilitatibus exhibere. **C**eterum Iside. li. ix. ethimo. iustum iquit est bellum qd ex edicto gerit de rebus repetēdis aut pulsandorum homīm causa. **V**nde Aug. libro questio. dominus inquit noster deus ad ihesū naue iubet vt cōstituet sibi retrorsum insidias scz insidiātes bellatores ad insidiandum hostibus. Et ibidem Iusta inquit bella gerebantur a filiis israhel contra Amorreos a quib; transitus negabatur. qui iure equissimo humane socie

I

tatis patē debebat. **A**duertant autē bellatores vt non
preliantur iniuriā inferendo: sed ab iniuria se defendē
do. **V**nde **Ambrosius** libro primo de offi. non inferen
da sed repellenda iniuria lex virtutis est. **E**t **Anastasi**
us papa. **Q**ui inquit potest obuiare & pturbare puer
sos & non facit. nihil aliud est qm fauere impietati eo
rum: nec caret scrupulo societatis eorū occulto qui ma
nifesto facinori desinit obuiare. **E**andem sententiā tan
git **Ambrosius** libro de offi. **E**t **Ieronimus** sup **Sopho**
niam. **R**ursus **Elimandus** vbi supra dicit principē sic
debere viuere: vt a subditis diligat. **N**ā **codrus** atbe
nienſium rex p victoria populi ſui ſeipſum morti tra
didit. **N**am mutato regio habitu ſarmēta colligens ca
ſtraq; hoſtium ingreſſus a milite quem falce in iurgio
percuſſerat interfectus eſt. **R**ex igit aut princeps ſic
ſuos diligat: vt eciam pro ipſis mori non timeat. **V**nde
Iulius ceſar dicere ſolitus erat: dux inquit qui nō labo
rat vt militibus carus ſit: militem nescit amare. **V**nde
Seneca. **S**i vis amari ama. **N**am **Iulius** pastorem vin
culauit eo q sibi meliorem panem qm ceteris militib;
attulerat. **A**lexander q; videns militem ſuum macedo
nem pre nimia ſenectute: frigore obſtup eſactum de ſe
de ſublīmi deſcendit: & in ſuis manibus dictum milite
in ſede poſuit. **N**am princeps qui a ſuis militibus non
diligitur tanq; tyrann⁹ d ominatur: nec ſecuritate vbi
eſt fruſtur. **V**nde cum **Dyonisius** tyrannus iuberet ſu
um corpus a multis militibus cuſtodiri. **P**lato ei dixit
Quod inquit malum feciſti. q a tot militibus cuſtodi
eris. **V**nde **claudius**: non ſunt excubie non circumſtan
cia tela tueatur amor quaſi diceret: q qui amatur non
eget cuſtodia. **Capitulum. xiiii.**

De legibus & inuentoribus earum.

M **O**fficia legibus dirigenda eſt: **T**eſte autem
Iſidero quinto ethimoloiaz. leges vero aut
diuine ſunt aut humane. **L**ex autem diuina

genti hebreæ p **M**oyſen primitus data eſt. **L**egū autē
humanarum plures fuerunt inuētores: ſc3 **F**oroneus
rex: q grecis primus leges iudiciaq cōſtituit. **E**t **M**e-
curius trimegift9 egipciis leges tradidit. **E**t poſtmo-
dum viros quosdam decreuit qui tranſtulerunt in lati-
num leges ex libris **S**olonis. Fuerunt autem viri ordi-
nati per eum **A**pius **C**laudius **G**emicius **V**eterius **I**u-
lius **M**anilius **S**ulpicius **S**extinus **R**omilius **P**oſthu-
mius. **A**duertendum autem q leges diuine preferen-
de ſunt humanis. **V**nde **G**racianus. **C**ōſtituciones in-
quit principum eccleſiaſticis inſtitucionibus non pree-
minent. ſed eccleſiaſticis legibus poſtponēde ſūt. **V**n-
de **E**limandus in cronicis libro xi. **H**umane inquit le-
ges eatenus valent quatenus a diuinis non diſcrepant
alioquin falſum eſt quod in lege ſcriptū eſt. **Q**uod pri-
cipi placet ſc3 deo. legis habet vigorem. **C**eterum ad-
uertendum: q ſicut lex eſt commune preceptum ſic ex
communi conſenſu confici debet: vt trahitur ex ſūma
aſonis. **V**nde **P**apinianus libro primo diffinicionū: lex
inquit eſt commune preceptum virorum prudentium.
Que lex fieri non debet propter aliquem caſum parti-
cularem: ſed pro cohercione malorum: que vt commū-
ter contingere poſſunt reip. vt ponit **I**ulius ceſſus li.
quinto. **V**nde legis effectus eſt imperare necare puni-
re: inquit **M**odeſtius libro priō regulaz: princeps igi-
tur nō ſolum armis ſed eciam legibus remp. debet de-
fenſare vt tangit **I**uſtinianus libro inſtitucionum **R**ur-
ſus aduertendum q ius canonicum & ciuile quodam-
modo ſunt partes poliſitice: ita q poliſitica ſciencia ē cō-
manis ad omīa iura. **V**nde ius nomen ē generale. **L**ex
autem ſpecies eius. **V**nde ius dicitur quia iuſtum eſt.
ſeu dicitur a iuſticia. vt ponit **V**ulpianus libro primo i-
nſtitucionum. **L**ex autem dicitur a ligando. quia ligat
Aut ab eligando quia eligitur. **S**unt autem multe ſpe-
cies iuris. **Q**uoddam ius dicitur publicum: qd pertinz

I

sacerdotibus & magistratibus. Aliud priuatum quod ad vniusc9q; pertinet vtilitatē. Quoddam eciam ē ius gentium: quod concernit illud qđ debetur deo & parentibus: vt ponit pompeius. Aliud ē ius pretorū qđ pretores introduxerunt pro salute reip. quod commemorat Papinianus libro primo diffinitionum. Quodā est ius humanum: quod dicitur positiuū: quia positū ē ab homine. Aliud est ius ciuile quod pertinet ad populū vel ciuitatē: diuina humanaq; causa constituit eā. Aliud est ius quiritem id est romanum: quia quirites id est romani ipsum inuenerunt. Ius autem canonicū dicitur ecclesiastica institucō. Cuius plurimi fuerūt scriptores: Primus fuit Isidorus: qui primus scripsit libz apostolicum decretorum deinde Iuo episcopus carnotensis regulas canonū capitula ordinauit & ad numezq; decem librorum redegit: multeq; abreuiaciōes postea facte sunt. Actores non occurrunt. Verū & Gracian⁹ decretū scripsit. Ceterū aduertendū qđ ius ciuile a duabus ciuitatibus emanauit: scz ab atthenis: & a lacedemone. Vnde regnante Ioab in iuda Ligurgus lacedemonis iura iposuit. Qui Ligurg⁹ quēcūq; precepit prius obseruauit vt tāgit Iustinianus libro iii. Primo enī statuit vt auri & argenti vsus non haberetur: terrasq; vti & patrimoia p eqlia diuisit: & cōmunicari omnes publice iussit iuuenes voluit vna sola veste p āno Virgines voluit absq; dote despōsari. Multaq; alia decreuit: narratione longa. Rursus aput romanos postmodum creuit. Vnde Pompei⁹ libro singulari Eucheridii tradidit romulum diuissse romam in tres pātes: quas curias appellauit: quia ibi cause agebātur: legesq; fiebāt in predictis curis: que omnes conscripte fuerunt tēpore Sixti pampirii: qui fuit tēpore Tarquinii supbi. Liber autem illarum legum vocatus est liber papirianus: non quia papireos eos fecisset: sed quia eos ordinate scripsit: postmodum autē romani decem viros

constituerunt: qui leges a ciuiatibus grecorum collegerunt: q̄s acceperunt scriptas in tabulis eburneis datumq; illis fuit posse vt illas leges cōrigerent: & ideo duas tabulas predictis tabulis adiunxerunt. Vnde leges duodecim tabularum vocabantur: quia duodecim tabule in omib; erant. P9 hoc **A**pi9 **C**laudi9 leges reduxit ad librum vnum: & **F**lāuius scriba libētinus populo tradidit. Vnde senator fieri meruit: deinde **C**ornutānus prius scienciam iuris ciuili publice profess9 est. Verum q̄ **P**apirius **P**ublius: leges regias pri9 in vnum volumen contulerat. Et **A**pius **C**laudi9 duodecim tabulas ex legibus scripsit. **P**ublius vero decē libros reliquit iuris **M**utilius totidem. **B**rucus septem Et **M**ucius publi filius: iuris ciuili sciēciā ad libros octo redegit: qui digesti sunt ab ausudio. Multiq; alii scripserunt: quorum fama vetustissima ē: De nouellis autē memoria publica est. **Ca. xv. De Iconomica.**

Iconomica est ars vel sciencia qua domesticarum rerum sapienter ordo disponitur: vt inquit **I**sidorus libro etimologiarum. **R**ichardus autem libro descriptionum dicit q̄ Iconomica est sciencia famularis officii curā mediocri dispositione disponens distribuit. Hac ergo sciencia indiget quicumq; paterfamilias: vt suam domum sapienter regat & dirigat. Quia dominus ex domo honestat: vt tangit **T**ulius libro de offi. Nam decorum valde ē patere domum illustrium virorum hospitibus illustrib; vt tangit idē libro ii. Vnde **T**ul9. contra **S**alustium ipsum reprobando dicebat. Nec quicqm inquit turpius domui tue qm tu. Et **v**alerius maxim9 li. ii. Quid prodest foris esse strenuum si domi male viuitur. Et ibidem **Q**uorum opera splendorem suum procul obtinuisse videntur eorum dignitatem. Indignum enim ē & difforme domi collabi. Vnde **T**uli9 Quid prodesse potest pondus graue diuitis auri aruaque piguia si fū

dant munera boues. Quid ve domus prodest frigus i
 nixa calumnis. **A**urateque trabes marmoreumque so
 lum: quasi diceret: ista nihil prodesse nisi domus recte
 gubernetur. **I**deo **S**eneca de quatuor virtutibus dicit
 q sapiens non debet velle vocari dominus a domo: sed
 domus a dño debz nuncupari. **C**irca igitur regimen
 domus maxime attendendū est ad regimen vxoris q
 nihil est crudelius infesta muliere vt ponit **E**ulgenci⁹
 libro suo mirrologiarum. **S**i tamen mulier bona fuerit
 domum optime disponit: vt autem bona sit maximum
 remedium est si vir ipse bonus fuerit. **V**nde narrat **l**e
 ronimus cōtra Iouianum libro primo de quodam: qui
 cum vxore sua pudicissime vixit. **V**nde cum os sibi fe
 teret: ipso tamen ignorante: sibi quidam impperauit
 & vxori sue dixit: cur ei non intimauerat: que respon
 dit: putabam inquit sic omnibus viris os olere: itaque
 sūma castitas in ambobus fuit. **V**nde **T**ibulli⁹ li. pri
 mo **C**asta precor coniūx maneat sanctique pudoris as
 fideat custos sedula semper anus. **Q**ui vers⁹ pretēdūt
 vt fidelis custodia assit mulieri: quia muliē de se fra
 gilis est: faciliterque decipitur. **V**nde narrante **V**ale
 rio maximo **S**ocrates cuidā querenti an sibi expedirz
 nubē vl. **R**ndit penitēciā se factū qd cūq fecisset **S**i i
 qt nō nupseris solitudo te affligz & si vxorem duxeris
 sollicitudo concitabit. **E**ortassis autē ideo coniugia sūt
 onerosa: quia decenter non cōtrahuntur amore: sed cu
 piditate interueniente fiunt. **V**nde narrat **V**alerius li
 bro vii. de quodam qui habens vnicā filiā petiuit. **T**e
 mistoclem philosophum vtrum eam pauperi & proba
 to vel diuiti & non probato daretur. **C**ui ille respōdit
Melius enim est inquit virum pecunia: qm pecuniam
 viro indigere. **N**arrat eciam de **M**arcia filia **C**atbois
 iuniori: q cū peteret ab ea: cur perduto viro denuo nō
 nuberet. **R**espondit: se non inuenire virum qui magis
 vellet qm sua. **N**on sūt igitur vxores proptē pecuniā

assummende: alias enim cōiugia male fiūt. **Nā** & phi-
 losophi plures timētes ī iugio fraudari nubere distu-
 lerunt. **Nā** Cicero rogatus ab Hirceo vt post repudiū
 Therencie sororem eius duceret omnino facere super-
 sedit dicens: nō posse se vxori & philosophie parit ope-
 ra dare. **Nam** si pulcra fuerit: ē difficile custodire qđ
 plures amant. Si autem turpis: molestū est possidere
 qđ nēo habere dignat̃. plures ergo nubē contēpserunt
 cōiugia tamē licita sūt dum iuste contrabantur. **Quia**
 teste **Quidio** li. de remediis. Turpi vir & mulier mo-
 do iuncti: protinus hostes. **Quia** scz qđ malo titulo iun-
 ctum est: malo terminatur fine: plurimāq; contingunt
 incommoda. **Vnde** **Therēcius** vno quoq; animo omēs
 socrus oderunt nuros. **Ecce** odiū. **Et** **Quidius** li. me-
 thamōphoseos imminet exicio vir coniugis illa mariti
 filius ante diem patos inquit in annos. **Ecce** labores
Sed etiam plura insurgunt comoda vtpota educacō fi-
 liorū. corporisq; proprii custodia. **Rursus** aduertēdū
 qđ **Iconomica** exigit filios debite nutriri. **Vnde** **Quinti-**
lianus libro pmo **Vtinam** inquit liberorum nostrorum
 mores: nos ipsi non pderem? **Nā** mollis educacō quā
 indulgenciam vocamus: nervos omnes mentis & cōpo-
 ris frangit. Itaq; pueri sūt corrigendi non tñ nimis af-
 pere. **Quia** teste **Quintiliano** libro ii. **Ingenia** puerorū
 nimia emendacionis seueritate deficiunt. **Nam** & dis-
 perant & dolent: & nouissime odiunt: qđ maxime no-
 cium est: qđ dū omīa timent nihil conantur. **Modera-**
te igitur sūt corrigendi: sed multī non attendūt quia
 tanqm viros puerulos concuciunt vt ponit **Valerius** li-
 bro ii. **Alii** vero liberos suos non instruunt. **Cuius** op-
 positum fecisse **Augustus** cesar legitur. **Nam** filiā suā
 & nepotes fecit lanificio insistere: vt ponit **Suetonius**
 libro. ii. de xii. cesaribus. **Rursus** patfamilias suos de-
 bet discrete regere seruos: non spernendo sed amicabi-
 liter alloquendo. **Vñ** **Seneca** ad **Lu.** epistola lxxvii. II

los inquit rideo qui turpe estimant cum seruis suis cenare. Hoc enim superbia facit vt cerante domino stantium seruorum turba circumstat. Vnde didimus rex bragmanorum ad Alexandrum magnum in homines nostri similes seruitutem non ponimus alioquin seruicia est in obsequium cogere eos: quos nobis fratres eadem natura progeniuit. & quibus a deo patre communium bonorum spondetur hereditas. Seruis ergo non sunt grauia onera imponenda. Vnde narrat Valerius libro quarto quod cum plato aduersus seruum suum propter delictum vehementer exarsisset: ne vindicte modum haberet castigacionem sui serui Spensippo amico suo commisit. Vnde plautus. Ve autem apud quos vigiliam multam in noctem protrahunt. Tantum enim seruis de vita quantum de nocte auferunt. **Capitulum. xvi** Quomodo pater familias debet sibi acquirere amicos.

Pater familias amicos sibi vendicare debet. Quia teste Seneca lib. iiii. de beneficiis: neminem tam alte secula posuerunt vt non illi amicus eo magis desit: quo nihil absit seu abest. Et idem Seneca. libro de remediis fortuitorum. Quere inquit amicos inter honesta officia: quere in laboribus ad mensum res ista non queratur. Nam modicus amicus est qui dumtaxat est amicus mense. de tali amico dicit Sapiens. Vinum nouum amicus nouus. Expedit ergo sapienti yconomus amicos bonos conquestare: nec de facili pretermittenda est incepta amicitia. Quia teste Tulio. li. de amicitia veterum amicitia sic vinum veteris dicitur suauissima. Maxima est enim vis vetustatis & consuetudinis. Eligat ergo amicum sapiens quem semper custodiat: & cui sicut sibiipsum credat: alias enim non est amicus: vt inquit Seneca epistola tertia ad Lucillum. Sed talem amicum difficile est possidere: nisi bonus sit qui amat & qui amatur. Quamobrem amicitia de libertate contrahenda est: sed contracta cum fuerit manu de

bet teneri. Vnde Suetoni⁹ libro ii. de xii cesarib⁹ nar-
 rat. quia Augustus cesar non facile amicitias admisit
 sed constantissime retinuit. Ideo Plautus in aulularia
 In amicitiam inquit & fidē stultū ne receperis. Nam
 insipientum atq; reproborum facilius est odiū qm col-
 legium. Qui ergo sapiēs ē bonos insequitur: & amicū
 elegit prudentem: quem multi non reperiunt: qā mul-
 tos amicos habere nolunt: & ignotos notis proferunt
 Quibus contradicit Theofrast⁹. Expedi inquit ami-
 cos iam probatos amare: nō amatos probare. Vnde ca-
 tho Ignotū tibi tu noli preponere notis. Et sequit̃ Cū
 tibi vel socium vel fidum queris amicum. Non tibi fō-
 tuna hominis sed vita petenda est. Et cum amicū etiā
 bonū sapiēs iuenerit: comode diligat vñ Ca. Dilige sic
 alios: vt sis tibi car⁹ amicus. Sic bonus esto bonis: ne
 te mala damna sequantur. Ceterum amico nō sūt one-
 ra imponenda incongrua: ne forsan pdaē. Vnde Mo-
 crobius in libro saturnalium: Ita amicum habeas: vt in
 inimicum posse fieri putes. Et Salusti⁹: veros inq̃t ami-
 cos neq; armis cogere neq; auro parare queras. Sed of-
 ficiorum fide parantur: cum quibus amicis breues ra-
 ciones: & longas amicitias habere oporteret. Exordi-
 um autem amicitie est bene loqui. Et principium ini-
 micie maledictio est. Amicus enim cito amittitur &
 raro acquiritur. Hec Socrates. Ceterum yconomicus
 bona que possidet prudēt distribuē debet. Vñ Maiō
 est in conseruandis rebus: q̃ in reperiendis ad habē-
 da cautela: vt ponit Cassiodor⁹ epistola xxxiii. Vnde
 Claudianus in maiori volumine. Plus est inquit seruas-
 se quesitum: qm que fuisse nouum. Vnde philosophus q-
 dam dictus domas: amico inquit me rogāte desiderio
 pecuniam & amicum mutuo: & ipsū & peccuniā pdo.
 Quid verum est apud auaros Itaq; bona sunt discrete
 distribuenda. Veruntamen q mutuo capit: gratis red-
 dere debet. Vnde ex prouerbiis sapientum colligitur

et fraus est accipere: quod non posset reddere. Et am-
 brosius in libro de Tobia. Plautas inquit non habet
 crimen: sed debere verecundum: & non reddere vere-
 cundi est. Et subdit si diues es nullam paciaris petendi ne-
 cessitatem. Si pauper es: soluendi considera difficulta-
 tem. Vnde Seneca libro de beneficiis: primo inquit do-
 cendi sunt qui libenter accipiunt: libenter reddere. Quia
 si beneficia gratis collata reddenda sunt: multo forcius
 mutua. His autem sermonibus mutuare non dissuadet
 nisi non amicis aut his qui reddere nolunt Vnde Au-
 gustinus libro de doctrina christiana docet amicis suc-
 currendum. Cum inquit omnibus prodesse non possis
 His potissime succurras qui tibi tempore sue oportuni-
 tatis quasi quidam sorte iungunt: quia scilicet amicis bona pro-
 pria mutuo vel dono sunt distribuenda.

ExPLICIT liber Topilogii primi. Incipit secundi libri
 Topilogii tractatus primus de inducentibus ad amo-
 rem virtutum. Cuius Capitulum primum est Quomo-
 do virtutes sunt appetende.

Quoniam medicina est corporis pariter & ani-
 me: virtutes igitur appetere unicuique na-
 turale est. Cuiuslibet igitur studium pro
 adipiscendis virtutibus applicari. Vnde
 Boetius in de con. Omnis inquit mortalium
 cura quam multiplicium studiorum labor exercet, diuer-
 so quidam calle procedit: sed vnum tamen beatitudi-
 nis terminum nititur peruenire: quo quis adepto nihil ul-
 tra desiderare querit. Est enim cuncta inter se bona
 continens. Hoc enim bonum medio virtutis adipisci po-
 test. Quod multi credentes obtinere: itinera minus vir-
 tuosa sectati sunt. Vnde Augustinus xviii. de ci dei na-
 rat qualiter philosophi quidam summam felicitatem in
 voluptate constituerunt ut Aristippus Alii in virtute
 ut antisthenes Alii in sensibus corporis. Omnes tamen
 aut a sensu naturali defecerunt aut bonum & virtutem

11

apprecierunt. Nam virtus sua dignitate animum a vo-
luptatibus retrahit: ipsumque ad maius bonum disponit.
Sicut & arbor diligitur propter fructum. ut ponit Tu-
lius primo rethorice. Nam omnia honesta concordant
rationi. Inquit Aristoteles in ethica noua. Et Quin-
tilianus de oratoria institutione libro primo. Nihil in-
quit potest placere quod non decet sed voluntati non cor-
rupte. Bonum animi appetere naturale est. Vnde Se-
neca ad Lucillum ep. xlvii. Omne inquit honestum vo-
luntarium est. Non enim potest honestum esse quod non est
liberum. Et libro quarto de beneficiis Rerum honesta-
rum precium in ipsis est. Et in suo edipio inquit. tur-
pe est medicina sanari & piget. Ex quibus aperte con-
cluditur quod mens humana virtutes naturaliter appetit
Vnde Tullius libro ii. de offi. dicit id ipsum quod hone-
stum decorosumque dicimus per se nobis placet: animosque om-
nium natura sua commouet. Idem ponit libro quarto quia
scilicet natura id appetit quod honestum est vel saltem videtur
esse. Si autem iudicium fallit hoc peccatum agit. Vn-
de Tullius li. de paradoxis. Quod inquit honestum est id
solum esse bonum stoici testantur. Vnde Hecaton sto-
icus. Omne inquit honestum in arduo est quia scilicet
mens ardescit: ut quod honestum est habeat: cuiusmo-
di est virtus. Quia teste Tullio in de amicitia. Nihil est
virtute amabilius nihil quod alliciat ad diligendum. Nam
propter virtutem & probitatem eos quos nunquam vidimus
diligimus. Omnis igitur virtus amabilis est. Nempe
ipse Tullius in primo rethorice. Virtus inquit est habi-
tus anime iudicio rationis consentaneus. Et ibidem: vir-
tus est habitus a quo quis bonus existit & opus suum
bonum reddit. Vnde Aristoteles ii. ethicoz. Virtus
est que habentem perficit & opus eius bonum reddit. Et
Tullius in libro de legibus. virtus est recta ratio. Et i.
libro de fine boni & mali. virtus est conformis iudicio
rationis. Et primo libro de officiis. virtus est per quam

laus in actione consistit: ipsius autem virtutis comes ē inuidia quia scz virtuosus multi inuident. Vnde affrica no virtus emulos multos comparauit **T**ulius ii. rethorice. Nihilōq inqt virtus vincit omia: quoniam virtuti omnia parent: vt ponit **S**alustius i Cathelinario: p virtutem opns redditur & res prius apparens impossibilis: redditur possibilis: vt refertur dixisse ypocritēs in suis exhortacionibus: narrante calcidio m probe mio super **T**himeum **P**latonis: Sapiens igitur virtutes quērat p quas obliuisci poterat: damnorū que gessit. Vnde **S**eneca ad **L**u. ep. lxxvii. Quādiu iquit virtus salua fuerit non scies quid abscesserit. Nam cupiditas & pericula p virtutem pretereūt. Et ibidem Nulla inquit virtus latet: & si lateat non est ipsius dānum: veniet enim ipsius dies qua publicabit. vnde **S**eneca in libro de matura morte. vna inquit res est virtus que nobis immortalitatem donare potest & pares facere diis. Per virtutes enim homo sapiens fieri potest. Vnde **L**actancius libro de falsa sapientia. virtus inqt cum sciencia coniuncta sapientia est. Nimirum ergo si iuxta probleuma appetenda est. **Capitulū. ii.**

Quomodo natura cupit virtutes.

Virtutes nature innatum ē suscipere. Vnde **A**restoteles primo ethicoz: neque inquit a natura nec preter naturam fiunt virtutes innatum est nobis p assuefactionem recipere eas: ex similibus enim actibus fiūt similes habit9. Vnde **p**roper in libro epigramaton nos hortatē dicens: ad patriam vite de noctis valle vocati: virtutum gradibus scanditur lucis iter. Omnis virtutum semper substantia salua est: Inuitus cristi munera nemo rapit. **R**urs9 **G**amfredus in sua poetria noua. Sectemur inquit honesta & mala vitemus: quia virtus optima rerum: pessima res vicium: nihil eq pnciosum. Et **I**uuenalis li. tercio. Nobilitas inquit animi virtus est. **Q**uis ergo

virtuosus fieri non desiderat. **N**ā teste maximiano Iu-
 lio virtus auro preciosior est: nec putrescit sed ī aduer-
 sis crescit ipsa virtus: vt inquit lucanus li. iiii. **S**i ergo
 virtutis amator esse cupis attēde quomodo virtus ni-
 hil aliud est nisi exemplar honesti. **I**nquit **L**ucanus li.
 ix. **N**empe virtus ridet in aduersis **S**tudeat ergo vn⁹
 qui q̃ in virtutibus abundare vt in se habeat quod in
 aliis amat: prout ex prouerbiis sapientū edoceť. **V**ir-
 tus enim ad beatam vitam pducit. **V**nde **T**ulius libro
 primo de legibus. **V**irtus inquit est perfecta: omnino
 q̃ certa in natura est. **I**taque nihil prestabilius: hāc na-
 tura peperit: q̃a constat nos ad iusticiā esse natos. vir-
 tus enim omnium animos natura sua commouet. **I**nq̃t
Tulius libro de offi. **R**euera multo magis ē secundū
 naturam communitas iusticia & libertas: q̃m cupidi-
 tas aut voluptas. **N**ihil enim tam secundum naturam
 est sicut humilitas. **H**ec **T**hulius li. iiii. de offi. **S**i er-
 go laudabile est naturam imitari nūquit virtutes ha-
 bere desiderandum est. **V**nde idem **T**ulius de amici-
 cia illos inquit viros bonos appellandos putemus: qui
 affecuntur quantum possunt habere naturam optimā
 bene viuendi. **E**t **Q**uintilianus de **O**ratoria institutio-
 ne libro priō. **O**mnia inquit que ars consumauerit cētū
 est a natura iniciū duxisse. **N**obis igit̃ ad virtutes sūt
 semina nature concessa. eciā ante q̃m doceamur. **S**i enī
 in virtutibus foret auxietas: & criminib⁹ insistere so-
 lū delectabile esset fortassis virtuosos fieri fieret pe-
 nosum: & bene agendi excusatio preberetur. **S**ed ī vir-
 tutibus gaudium perfectum habetur. **E**t homo ex cō-
 ditione sue nature ad honesta ducitur: nullatenus er-
 go excusatur. **V**nde **S**eneca ad **L**uc. habet inquit hoc
 optimum in se animus generos⁹ q̃ cōcitāt ad honesta
Magnarum rerum species ad se vocat & attollit: docī-
 lesque natura nos edidit & rationem dedit inperfectaz
 que virtutibus tamen p̃fici pōť. **H**ec **S**ene. epi. xlviii

Rursus si virtuosus fieri coactionis opus esset laudabile opus: fortassis non videtur. **N**ullas enim laudabilis est i eo q̄ vitare nequit cum vellet. **S**ed procul dubio opera virtutum libere fiunt nutoq̄ spōtaneo coassumuntur. vt ponit didimus in epistola ad **A**lexandrum. **N**ullum inquit virtutis incium est quod mutari non possit. **N**am ad bene viuendum libero concitatur arbitrio. **S**ed plurimi virtutes opinantur graues: quia bene viuere nolunt. **S**ed queso vt hi saltē doleant q̄ bona voluntate carent. **S**i enim boni fieri cuperēt virtutibus faciliter insisterēt. **N**ulla enim tam facilis res quin difficilis sit: q̄n inuite fit. **V**tinam ergo hi libēt animo bona desiderarent: vt saltē mala que facere neq̄unt non appeterēt. Iuxta illud **T**herencii poete. **Q**uādo inq̄t non potes quod vis illud velis quod potes. ita q̄ mala que cupis explere: si non vales bona tunc facis que peragere potes. **S**ed aliqui dicunt ad plurima virtutum opera se cogi: qui si verum dicant stulti ergo reputandi sūt. **Q**uia teste **T**ulio in libro de padoxis: soli sapienti conuenit: vt nihil faciat inuitus nihil dolēs nihil coactus. **V**nde stoyci dixerunt voluntate solū ea desideria que rationabilia sūt. **V**nde in solo sapiēte voluntatem esse dixerunt. vt refertur **T**ul. in tus. quēlibro iiii. **S**i ergo in stultis est libido incitata: aut cupiditas effrenata non voluntas sed appetitus est: quia voluntas racōne dirigitur & appetit⁹ a sensualitate decipitur. **O**utinam qui mali sunt saltem boni fieri cupiant. **N**am magna pars bonitatis velle fieri bonū vt inquit **S**eneca ad **L**ucillum ep̄. xxxiii. **S**i enim dicas hoc velle non posse audi **T**ulum libro de fato. **M**otus inquit voluntarius eā naturam continet in se vt sic in nostra potestate: vobisq̄ pareat. **N**am omne honestū voluntarium est. non enim honestum est quod non ē liberum. **I**nquit **S**eneca ad **L**ucillum epistola lxi. **S**ed prochdolor plures nec bene agunt ymo nec emendari.

H

petunt. Veruntamen magna pars profectus est felle/
re proficere: vt inquit Seneca epistola lxxi. Nūqd er
go laudabile foret si q̄ deo placent: homo solū velit. Vñ
Se. ad Lu. ep̄. lxxiiii. placeat inqt hōi q̄cqt deo placz
Sed multis hoc graue ē nec de facili potest eorum im
pietas reuocari. Quia teste Quintiliano libro iiii. de o
ratoria institucōe. Nihil facile psuadetur inuitis. Si
qs eciā inuitus qd agat: laudem non promeretur. Vñ
de nārante Valerio maximo li. ii. Sigs olim bona inui
tus fundebat p̄ rep. maior laus dabatur exigenti: qm̄
prestāti. Ex inuito enim opere laudem nullus repōtat
Nec tñ hy laude priuantur qui bonum quod cupiunt
facē nequeūt. Vnde Quidius li. de ponto. Sponte sua
probitas officiumq; inuat. Si desint vires tamen ē lau
danda voluntas. Rursus & in er eos q̄ bona bene agūt
Hy sūt laudabiliores qui bene faciunt amore qm̄ timo
re. qui eciā mala pretermittunt caritate quam dei
formidine. Singulis tamen laus licet nō equalis datur
de Quibus Horacius in epistolis Oderunt peccare ma
li formidine pene: Qui mali eciā peccā qñq; dimittūt
eo q̄ ipsa facē non possunt. Vñ maximian⁹ inquit. am
plecti non dum quorundā vota laborant. Sed votis ob
stat: verbere trita caro. Nam nos a viciis mūdani s se
pe redardat. Corporis anxietas damna flagella fames
De talibus enim fatendū apparet. q̄ peccata non dese
runt: potius erim a peccatis deseruntur. que si sponte
desererēt: nulla mutacione facta quantū ad labores ip
forum: eo pacto mererent quo demerent distat ego
sapiens virtutes acquirere quas natnra appetit. quibz
eciā totus pficitur homo. **Capitulum. iiii.**

Quomodo virtutes non querunt mercedem tempalē.
Virtus nō ita pficeret si seruilē hominem red
deret: aut si tempalis fructus mercedē dū
taxat conquestaret. Sūt igitur virtutes p
pter se diligende: sic tñ q̄ p̄pt aliquid crea

tum nō queratur: sed ad increatu bonum solum referant. **V**nde **Se.** li. i. de clemēcia. **R**ecte factorū id ē o-
perū virtuosorū verus fructus in ipsis ē: nec vllū pre-
ciū virtutibz dignū ext ipas ē qđ de precio creato ac-
cipiendū ē. **E**t idē **Se.** li. iiii. de beneficiis rez bone-
starz precū i ipsis ē. **V**nde **Plini** 9 in ep. ad **Catulum**
Magnitudo animi nihil ad ostentacionem sed omīa ad
conscienciam refert **R**ecte qz facti: non ex populi ser-
mone mercedē: sed ex facto petit. **I**lli ergo virtutes fō-
tassis non habent. qui ex operibus mercedem tempalē
expectant. vnde **Tul.** i. dialogo ad **Hortensiu**. **N**ulla
inquit virtus esse potest nisi gtuata. **N**ā si mercede ali-
qua ad officium impellit non virtus sed fallax quedam
imitacō ac sil iacō ē virtutis. **V**nde idē **Tul.** li. i. de le-
gibus: id ipsum quoqz iustissimū ē iusticie mercedē nō
querere. **E**t **Claudian** 9 in maiori producit: non empta
fides nec pectora merces alligat. **I**psa quidē virt 9 pre-
ciū si sol aqz late. **F**ortūa secure nitet nec fastibus vllis
Exigit plausu nec petit clarescere vulgo. **N**on querit
precium vitā que debz amor. **G**audia premissi cumu-
lant inopiā dolores. proch dolor ergo multorum opera
suspicione non carent: qui bene agere secrete nō curāt
sed palā ideo bonum faciunt: vt laude fruant publica
fortunāqz mūdi preferūt virtuti. **V**n **Qui.** li. de pōto-
Nunc tñ fōtūa stat caditqz fides. **N**ec facile reperies
multis in milibz virtutē precū qđ putāt esse sui: ipse
decor recti facti si prima desint. **N**on mouet & gratis
penitet esse probū: nil nisi qđ pdesse potest caz ē men-
ti vanoꝝ. **S**pem fruct 9 nemo auide petend 9 erit. **E**t
subdit. **S**ponte sua pbitas officiumqz iuuēt. **M**ercede
caret pseq petenda ē **E**xterius virtus incōmutata bo-
nis. **N**unquit ergo delectabile ē si quis ea fecerit que
virtuosa videntur. **E**t ex desiderio premii temporalis
opeꝝ suoꝝ fructū pdat: dolendum est enī qz nullus vir
tute cōplectit vt premia sibi tollat: vt inquit **Iuena**l

li. iiii. Nihilomin⁹ cū virtus debet fortūe preesse. nec
 est appetenda virtus: vt fortūe munera succedant. vñ
 Tul. in rethorica secūda. Sola inq̃ virtus in sua pote
 state est: oīa que pret̃ eā sub fortūe subiecta sūt domi
 nacōne. Nā diuicie virtutis pedisseq̃ sunt. Ille p̃ liber
 estimandus est: qui nulli turpitudini seruit. Si ego cu
 piūt omnes homīes liberi esse: cur virtutibus abiectis
 seruiles diuicias preferunt. Sic enī agere: maxīa sapiē
 cia est. Quia teste Tulio de padoxis. Omnis sapiēs li
 ber: omnis stultus seruus. Quid ē libertas potestas vi
 uendi vt vis. Quis autē viuit vt vult: nisi qui recte vi
 uit. Qui gaudet officio: qui nec legibus propter metū
 paret: sed sequit̃. Tolit vt qui nihil facit nihil dicit ni
 hil cogitat nisi libent̃ ac libē. Soli ergo sapienti conue
 nit vt nihil faciat inuitus: nihil dolēs nihil coactus: cū
 seruus sit obediencie. Et subdit. rūquid ille liber est
 cui mulier imperat: cui leges imponit: prescribit: iubz
 & vetat. Quid ei videtur: nec illi imp̃ ant̃ aliquid ne
 gare potest: vel audet recusare. Ergo inquit. Tu istū
 solum seruū: sed etiā nequissimū appellandū puto: licz
 amplissima familia natus sit. Omnis enī animi humili
 fracta timiditas: seruitus est. hec ille. Que igitur glo
 ria restat amaliis veneris: qui tunc maxime famulant̃
 etiā fedissime turpitudini: qñ eoz iudicio maxie glo
 riantur itaq̃ sensus eorū ita ebetant̃ vt gloriā credant
 ignominiā & seruitutē principatū. Hy ego suomet vi
 cio miseri sunt. Quia teste Se. ep̃. lxxxvii. Nemo nisi
 suo vicō miser ē. Si ego cupis liber fieri vicia euita: nā
 liber & gulosus esse non potes. Inquit Marcial⁹ coqu⁹
 Et subdit Cōtet⁹ tua si potes esse toga: liberi⁹ vtq̃
 rege viue potes. Vereant̃ igit diuites seclī h⁹: q se pu
 tāt liberos & maxie subseruiūt. Nō qd̃ deo & hoībo
 sed nūmis & pecudinib⁹: suozq̃ aratroz & familiaruz
 curam gerunt tanta sollicitudine vt quietē pdāt. Nec
 tñ sana sollicitudo reprobanda ē sed illa quā cupiditas

infert que vtrique hominem seruile reddit. Vnde **Se.** i
 tyeſte. Noſcis cupidi regnū: quo iacet loco: regnū non
 faciunt opes nō veſtes tyrie color: non auro nitide tra
 bes. Rex ē quē ambicō vulgique fauor nō mouet: qui
 eſt ī tuto poſitus loco & oīa infra ſe videt. Et **Claudia**
 nō ī maiori. Si metuis ſi plura cupis ſi duceriſ ira: ſer
 uicii paciencie iugū tollerabiſ iniquiſ interi⁹ leges. Et
 ſequitur. Tunc omnia iure tenebiſ: cū poteris rex eſſe
 tui. Nā illi ſoli liberi ſūt qui ſibi ipſiſ domiranē. Quid
 igit hōib⁹ prodeſt moleſtiaꝝ cauſas acerbare. Hoc enī
 faciunt qui delictorum occaſiones ī laborib⁹ querunt
 Nunc feminaꝝ imitando collegia. nūc pomparū aſſum
 mendo faſtigia: nūc honoꝝ cupiendo eucenia. Hec enī
 omnia ruinoſa & labilia ſunt: libertatem auferunt
 & criminum morboſ ampliānt: ſeruitutemque aggra
 uant & ab omni bono retardant. Tantum enim cer
 nim⁹ diuites ad bonū fieri tepidiores q̄ntū ſiūt di
 ciores. Vnde pſper in libro epigramatū Quid iuuat ī
 longū cauſas producere morbi. Cor dubium expectat
 cras hodierna ſolus. Scimus correctis veniā nō eſſe ne
 gandā. Sed nulli noſtrū ē vltia nota dies. Libertas nō
 la eſt maior ve poteſtas. Quā ſeruire deo cui ſeruit hō
 ſine iugo: peniteque nūc eſt iudicionis amica voluntas
 Que viget affectu non gemit imperio. Et **Ganfred⁹**
 ī poetria noua: liber ē a vicis qui non ſeruit abundan
 ciis. Cui ſatis ē qd habet: paup ē qui pl⁹ cupit. Ecce
 igit pat⁹ virtutē ſeruile nō eſſe: nec ſperare mūdī pre
 mia: q̄ premia nō niſi bonis deficiūt. Vñ **Euno** **Se** per
 nūc ſtudiis merces reſecant hōneſtis. Qui vult ego li
 ber fieri virtutū querat ornatū mundanis abiectis.

Ca. iiii. **Quomodo virtus conſiſtit in medio.**
Quomodo in medio conſiſtit virtus. Effectus
 ergo virtutis eſt mediū tenere & ad extre
 ma non vergi. Vnde **Hora.** ī li. epistolaz
 Virtus ē medium vicōrū vtrique redact⁹

11

quia scz virtus recedit ab omibz viciis. **Et** **Se.** ad lucillum ep. lxxvi. **O**mnis virtus in medio est. Illi igitur virtuosii non sūt q extrema querūt. **Nā** & bona qdem faciūt: sed nec bene: quia quod nimū ē assummūt: ne pe ieiunare bonum est: sed nimis ieiunare virtus non ē. **V**irtus enim semper medium querit. **V**nde in prouerbiis sapientum dicitur. **O**mnis bonarum rerum nimia consuetudo passiva est. **O**mne enim nimium fertur in vicium. **S**ed miraris quomodo ī bonis posset esse nimietas. **N**am si nimietas fuerit iam res bona non est. **A**t tende queso quia res multe bone sunt ex fama & ex se sed fortassis in te bona non sunt: eo q a te bene nō fiūt. **Q**uis enim formidat penitenciam esse bonam: si vero ī discrete eam facis in te bona non est. Itaque penitēcia ex se hominem perficit: sed homo insipiens per eā non semper perficitur. **S**ic enim experimur q ventus suavis nutrit ignem sed excessius extinguit. **V**nde **O**uidius libro secundo de remediis: vento nutritur: vento extinguitur ignis. **I**gnis levis alit flammās grandior aura necat. **E**apropter ipsemet **O**uidius libro secundo methamorphoseos ait: inter vtrunque mediū si tenes tutissimus ibis. **E**t **M**aximianus. **M**aior enim mediis gracia rebus adest. **V**nde **G**amfredus in poetria noua. **I**n omnibus vna est virtus seruare modum: iuxta illud prouerbiū commune. **O**mnibus adde modum & cetera. **S**apiens igitur virtutes acquirat vt medium & modum in omibz teneat. **Q**uia teste **H**oracio in libro sermonum. **E**st modus in rebus: sunt certi denique fines. **Q**uos vltra citraque nequit consistere rectū. **V**nde **A**restoteles primo ethicorum ostendit q virt9 tollit superfluum & tenet medium: Itaque libertas ē medium inter auariciam & prodigalitem. **S**ed fortassis an int vicia aliquod medium sit: quod si fuerit virtus esse putabitur. **H**ic dices vtique omne peccatum fore extremum: licet alterum altero sit extremius: vir

rus autem mediat quia sc3 peccata vndique repudiat
 Nam omnia cupere viciū est: omnia indebite erogare
 stulticia est. Quid autē congruit tenere: & quid li-
 cet bylariter distribuere: liberalitas est: medium er-
 go sapiens in omnibus teneat. Vnde Omerus virtutē
 immitte furori: furorem virtute erige. Verum q̄ plu-
 rimi tenere medium nesciunt: vnūq̄ viciū extremū
 vitare volentes in aliud extremum incidunt. Nam mlt̄
 tos vidi tanta temeritate superbos vt ceteros asperne-
 rent & rursus deprehenſi & ppria ymaginacione du-
 ctū ita se prostituēbant vt potius abiecti qm̄ humiles
 viderentur: eorum q̄ inclinacio locum nō habebat: A-
 lios vidi furiosos vbi tamē occasio nō mouebat: & rur-
 sus beniuoli & taciturni videbantur: vbi tñ reprehen-
 siois stimulu9 nō adderat de talibus Horaci9 libro ser-
 monum ait: dum stulti vitant vicia incōtraria currūt
 Omnibus hoc viciū est cantoribus inter amicos: vt
 nunq̄ inducant animum cantare rogati. Et idem Ho-
 racius in epistolis. Alter in obsequium plus equo pro-
 nus. Alter rixatur sepe de lana caprina. Si ergo petis
 virtutes habere: medium queras: quod tenere pluri-
 bus difficile est: signantur qñ tristia occurrunt: Vnde
 teste Aristotele quarto ethicoz. Mollicies inquit est
 fugere laboriosa: difficili9 ē tristia sufferre cū a dele-
 ctacionibus retineri: itaq̄ difficilis qñq̄ ē inuencō me-
 dii: qñ grauis imminet anxietas. Repenibile tamē est
 medium si assit bona voluntas. Verum q̄ virtus ē cir-
 ca difficile peccare autem facillimum est. Nec mirum
 q̄ cadere possunt q̄ sūt ipotentes surgē autē nequeunt
 Peccare enim deficere & cadē est. Sed viuere virtuo-
 se potēcia est. Vnde Se. de naturalib9 questionibus li-
 bro vii. difficile inquit inuenta est virtus, dux ducem
 rectorēq̄ desiderat sed sine mgro vicia discunt. Vnde
 Qui. de ate amadi: li. secūdo. Et nulla nisi ardua vir-
 tus. Et idem libro de ponto Tendit ardua virt9. Ita

q̄ virtus in arduis & necessariis probat̄: in q̄bus homo
p̄ficiť. Vnde p̄sper li. epiḡmaton. **A**mplius limite cel
sa petit: quia sc̄z vie oblique sūt multe. **S**ed via recta ē
vna que petit celsa sc̄z diuina que via ad tenendū diffi
cilis est: nisi homo gracia dei roboret̄. **Q**uia teste **Pe**
tronio. Nihil ē tā arduum qđ im̄p̄bitas nō extorque
at. **V**irtutū igit̄ via difficilis ē: sed recta atq̄ ī om̄ib̄
media. **Ca. v.** **Q**uō mens naturalit̄ respuit vicia.

I peccare prohibitū non esset aduc p̄c̄ta hu
mane displicent menti nō cōrupte: per que
mens ipsa lacerat̄ & cōcutit̄. **V**nde **Quinti**
Lanus de oratoria institucōne li. viii. **N**ihil
est inq̄t tā occupatū tā multiforme tā variis effectib̄
concissum atq̄ laceratū sicut mala mens. **N**ā & cū insi
diať vt malū agat labore constringit̄. & cū sceleribus
intendit tūc solitudine: penarū p̄ expectatione torq̄
tur. **O** igitur cū peccare penosū ē nūc & imposterum
cur mens humana tāto desiderio studet ea facē quib̄
anxiatur. **R**euera hec facit an̄9 egri qui cupē nūq̄ de
sinit: vt ponit **Tul̄** ī **tul̄. ques. li. iii.** **S**ed p̄c̄tor dicit q̄
rez occasione peccet: vt fortassis q̄a diuicie animū ei9
afficiūt. **R**euera sic dicens frustra friuoleq̄ se excusat
Vñ Se. ad Lu. ep̄: xvii. **N**ō ē inq̄t in rebus viciū: sed ī
ipso animo. **E**t id qđ paupertatē nobis grauē facit: diui
cias ec̄iā graues facē potest. **Q**uasi dicet̄: ab an̄ia pro
cedit omne viciū & tediū. **E**t subdit. **Q**uēadmodū ni
hil differt vtrū eḡz ī lecto ligneo aut ī aureo colloces
Quocūq̄ enī trāstuleris illum morbū suū secū trāsser
ret. **S**ic nihil refert vtrū egri anim9 in diuiciis aut in
paupertate ponatur. **M**alū enī suū illū vbiq̄ sequit̄. **E**t
idē ep̄. ii. dicit. **S**i vis oīa subicē tibi: te subice racioni
Multos enī reges si illa te rexerit & ab illa disce quē
admodū & quid agere debes. **Hec Se. fateat̄ igit̄ pec**
cator non a reb̄ p̄c̄m p̄cedere: sed a cōrupto an̄io suo
ga anim9 de p̄c̄to in peccatū cadit. **I**n peccatis tñ nun

II

q̄ requies: i sola virtute enī ges. **Vñ** **Tul** li. iii. de natura deoz̄. **V**ersutos inq̄t eos appello: quoz̄ scelerit er mens versat̄: cuiusmodi sūt peccatores quoz̄ mens in queta. **Q**̄m turpe spectaculum aī⁹ egri: vt ponitur in puer. sapiētū. **E**t refera spectaculū deforme est qñ animus a quo vires pcedere habent: hoīem totū in ru inam ponit: de tali animo loquit̄ **Quidius** li. de tristibus. **O**īa pueras possunt cōrumpere mentes. **S**ūt tñ ille suis oīa tuta locis. **Q**uali. d. q̄ nō a rebz̄ sed ab animo corrupto peccata deriuant̄. **U**tinā anim⁹ peccātis virtutes adamare disponderet. **U**tinā si peccatō deum negligit: saltē se diligat suāq̄ pacē querat **A**tten dat enī p̄ctis pacē nō haberi. **Vñ** p̄sper in li. epig. fallaces inquit curis semp̄ tōquent̄ auaris. **E**t mala mēs nūq̄ pacis gaudia habz̄. **E**t **Ti** bulli⁹ li. ii. **S**ollicitant pectus facta nefanda rez̄. **V**nde **O**ui. li. p̄rio sine titulo. **M**ulta miser timeo quia feci multa p̄terue. **E**xēpli⁹ metu terreor ipse mei. **E**t **O**rator li. ii. **Q** quantum p̄ inania currit mēs ignara boni. **E**t p̄si⁹ **Q** curue in terris anime & celestium inanes. q. d. anīe curue scz̄ male sūt inanes & inanit̄ celestis sedes p̄mittit̄ eis **S**apiēs i p̄cta sua respuat q̄ mentē affligūt: & virtutibz̄ intēdat quibus prestātibz̄ requies hic dat̄ & cēna pax p̄curat̄. vnde **V**ale. li. ix. **Q**uid inquit viciis fedius: quid eciā dānos⁹ quibus virtus atterit̄. victorie lāguescunt sopita gloria in famiā conuertit̄: anīq̄ pariter & cōporis vires expugnant̄. **V**nde **B**oe. iiii. de cō Qui virtute deserta homo esse desinit: cū i diuinā cōdicionē nō potest: vertit̄ i beluā scz̄ i bestia. **C**ū igitur quilibet dicat se velle homīez̄ fore: cur p̄ delicta facit homo vt bestie comparet̄. **N**ā & yo luxuriata i vaccā conuersa fingitur ab **O**ui. li. p̄rio metha. **A**bscedāt ergo vicia inimica virtutis humaneq̄ condicōni. **S**epius enī vicia vident̄ amicari: sed obsūt ea que i merito cōmendamus. **N**ā supbos sepe honorabiles dicim⁹. **I**ra

cundos aiosos. **A**uaro puidos: itaq sub pelle vulpina
 pcta nos inuadut: & qsi virtutes essent ita nobis appa
 tu suo applaudent. **N**a teste **T**ul. i. priā rethorica: vni
 cuiq virtuti vicinū repit viciū secundū appatū: sed est
 reuera contrariū. **S**ic enī p audacia famatur ptinacia
 & p religione supsticō. **S**ed nihilomī9 virtuti viciuz
 contrariat. licet apud vulgū p vicō virtus capiat. hec
 tñ virtutū condicō: ē pcta expellere: viciis q virtutes
 repellunt. **V**n **L**actā. li. de vero cultu. Porro inquit si
 virtututes inferas vicia sponte recedunt. **S**i vicia exi
 mas virtutes vltro subibunt. **S**i enim bonorum malo
 rum cōstituta est natura: vt se semp expellāt: hec tñ
 peccatoz expulsio n axie obiciē. quia sc3 plurimi pcta
 eciā quedā guia nō detestant. **N**a suas libidiēs & cra
 pulas dogmatifant. **V**erū tñ teste **A**ug. iiii. de ci. dei.
 Illi inquit phi: qui veritati ppius accesserunt: irā atq
 libidinē viciofas anī ptes confessi sūt. **C**ur igitur sceler
 rati qdā: ex delictis nō verent. **C**ur veritate audita nō
 ouertunt. **O**bscurata ē enī mens eoz. veritatē q si au
 diūt: lumē tñ nō concipiūt. **V**nde **F**oe. priō de conso
 nubibus inquit aeris: condita nullū fundē possūt sīde
 ra lumē. q. d. quāmodū nubes lumē nō accipiūt: sic
 mentes viciis obscurate: veritatis luē se non corrigūt
O vt hy formidarent tpa mōtis: vite casū: genite tur
 pitudinē. **H**ys enī cōsideratis vir sapiēs reuocabit ani
 mū suū peccareque timebit & virtutibz intēdit. **V**n
 de pspēr i li. epig. scire volens i q sis rez pte locādus
Discute inqt quid timeas qd ve sit qd amas. **N**a cun
 cti genio nascūt fomite mot9 rīdetq suis genia pri
 cipus. **Q**ue verba vadēt q sapiēs disponē volens quid
 sit facturū: respicē habet quid amat quid timet. **E**x
 hys enī duobus fomitibz on ē opus emanat: opaq iun
 guntur suis principis. **Q**uia qualis fuerit amor vel ti
 mor tale opus erit. **Q**ui igitur recte viuē cupit timet
 & amet quid sit timēdū & amādū. **N**a deus ē qui pre

ceteris ē timēd⁹ & amādus. **T**imēdus enī quia iudex:
Amand⁹ quia beneficioꝝ oīm collator ē ipse: quia pre
 stitit anim⁹ vt ratione vtamur p̄fecta: qm̄ igit̄ vile si pe
 cudibus assimilēmur sc̄z si virtute carem⁹. **V**n̄ **T**u. li.
 de padoxis: **C**ū tibi deus vel m̄r oīm natuā dedit aīm
 quo nihil prestācius nihil diuinius. **T**urpe igit̄ si te ita
 p̄sternis vt nihil int̄ te & pecudē esse putes. **E**t idem
Tul. i. philippica ca. ii. **E**o inquit quo maior ē vis anī
 qm̄ corporis: eo grauiora sūt mala q̄ animo concipiunt̄
 qm̄ q̄ corpore ferunt̄. **M**iser est igit̄ qui peccatū conci
 pit qd̄ facere nequid: licet sit vterq; miser. **S**ed vnde
 cecitas tanta: ita vt sit hō ita euersus vt etiā sue creaci
 onis nō remiscat̄. seque racionalē ope nō ostendit: hoc
 enī facit delectacio ceca. **V**nde **C**laudi. i. maiori: beu
 qm̄ cecus inest viciis amor: q̄ scelera p̄creat: & p̄crea
 ta cū fuerint i. maiora cōmutat ineptisq; desideriis cō
 pus & animā p̄t mortificat. **V**nde **S**e. ad **L**u. ep̄. liii.
 In hys q̄ mōbis quib⁹ afficiunt̄ anī: q̄nto quis pei⁹ ha
 bet de tāto minus sentit. **N**ā qd̄libz viciū suū etiā pre
 miū placitū offerre videt̄. **N**ā auaricia pecūiam p̄mit
 tit: luxuria voluptatē: **A**mbicō pompam: **I**taque vicia
 peccatorē sua mercede excecāt: vt tangit idē **S**e ep̄. lx
 ix. **H**ys igit̄ p̄suasionibus cōcludit̄ vicia fore deserēda
Vnde **M**atth. i. li de **T**hōbia. **E**t gūi⁹ meritū pene qm̄
 pena necari: in cruce credo minus qm̄ meruisse crucē
Quid igit̄ dicturi sūt amatores seculi qui de peccatis
 puniri nō timent: dē cū ip̄os vidē fortassis non putant
Vnde **S**e li. de morib⁹. **N**ihil intē quo anīo facias qd̄
 viciosū ē fecisse. **Q**uīmo & si deus atq; p̄ximus ma'ū
 nō videt̄: mīme faciendū esset. **V**nde **T**ul. li. iii. de offi
Certe inqt si omnes deos hōiesq; celae possis: nihil tū
 iuste libidinosē faciendū ē. **Q**uīmo vir bonus nō solū
 nō facē s̄ nec cogitatē qd̄ audebit qd̄ nec audz predica
 re. **E**x q̄b⁹ ptz viciis aspretis virtutib⁹ esse insudandū
 vt sana poscit natura; **Capitulum. .vi.**

De Honestate vite intus & foris.

Uiri virtuosus interius boni exteriorumq; existere debet: Interius cum deus videat. Exteriorumq; ut proximum instruat. Vnde **Se. ad Lu. ep. x.** Sic viue cum hominibus tanquam deus videat. Sic loquere cum deo tanquam homines audiant. Et **ep. xxix.** multo inquit magis tibi expedet nosse quam tibi videaris quam qualis alius. Iuxta illud **Catbois.** plus aliis de te quam tu tibi credere noli. Illos igitur virtuosos esse dubitamus quibus bene viuere te diu est: nisi laudes ab hominibus impendantur eis. Ut attendere ret illud **Se. ep. xli.** Scit inquit inter vos spiritus sedet malorum bonorumque nostrorumq; obseruator & custos: hic putat a nobis tractatus est: ita nos tractat. Si enim bene egeris sufficiat tibi tue conscientie testimonium: quia non est bene agendum ut de te loquantur homines: sed ut ipse tecum loquaris: inquit **Se. ad Lu. ep. lxxvii.** Nepe miser es si conscientie tue testimonium ibidem **ep. xliii.** Sed multi coram hominibus apparent & solitarii deum pretermittunt: quia virtus in eis non est. Cum tamen **Sene.** ubi super **ep. lxxxiii.** dicat sic esse viuendum est tanquam in conspectu alicuius viuamus. Mihi enim ostendit ab homine aliquid esse secretum. sufficit enim quod deo nihil clausum est. coram igitur illo bene agere sufficit: quia coram illo cum agimus sumus tanquam coram iudice omnia conueniente. ut dicit **Poe. i. de dolo.** Sed plurimi famam: pauci vero conscientiam verentur. ut habet in **puer. sapietum.** Vnde **Tibul. li. i.** ne tibi celandi spes sit peccare patri. Est deus occultus qui vetat esse dolos. Vnde **Quint. li. i. de ar. a.** innocue viuere quia nemo ille abest. hec omnia adiecta sunt ideo quia vere virtuosus gloriari non ex opere quirit: sed deum petit in iudice & seipsum in teste: non coram hominibus sed coram deo qui testimonium nouit. Erubescat igitur homo etiam solitarie peccare presumens: & si deum non timeat saltem sue conscientie testimonium erubescat. Vnde **Se. li. de moribus:** nullum peccatorum tuorum conscientium magis timueris quam teipsum. Alium enim effugere potes: te autem nunquam: sed nunquam virtus de foris testimonium petit. Reuera testimonio non eget: sed de foris in exemplum testes si habuerit.

pdest. Nā sic solis radius sparsus pluribus perficit res: sic
 vita beata videntibus pdest. vñ **T**hen. i. adelpb dicit inspi
 ce tanq̃ i speculo vitas hominum iubeo. & **S**e. ad **L**u. ep.
 vii. Cū his versatē q̃ te meliorem facturi sūt illos admit
 te q̃s tu potes facere meliores. Optimum quidē ē maiorū ve
 stigia seq̃ si recte precesserit. Vñ **C**atbo pxi⁹ esto bo
 nis sic potes optim⁹ esse. Nā teste **Q**ui. li. iii. de ar. a.
Tūc bū fortis equ⁹ referato carcere currit. Cū q̃s pre
 tereat cūq̃ seq̃t habet. Nimirū igit q̃ si dñs dicit i euā
 gelio. Sic luceat lux vr̃a corā hominib⁹ & cet̃ea. Tūc enī
 lux lucē dicit: cū bonū opus deforis i exēplū ondit p
 prio enī piclo cauē assistēs instruit: q̃pobrē **T**ibul. li.
 ii. ait: felix q̃cunq̃ dolore alteri⁹ didicit posse cauere
 suū. Vñ **G**amfre. i. poe. no. Syrenes exēplar habē do
 ceant i illis: casib⁹ i letis sp̃ peiora cauē. Nā syrenarū
 cant⁹ letificat s̃ subuersio nauigaciū seq̃t frequenter
Quid ē tñ q̃ multi virtuosos se dicūt: sed nec exēplum
 exhibēt nec iceptis bonis otinuāt: hoc fortassis ideo ē
 q̃a virtuosī non sunt sed tales putantur. **Ca. vii**

De Bona consuetudine.

Quod noua testa capit inueterata sapit. Qui
 igit virtuosus fieri cupit sapiens est. Si iu
 uenis bene agē disponit: pluribus tñ virtuose
 viuere penale ē. Vicinis tñ cū intendūt pene
 subiacent qm̃ exigat opus virtuosū. Cur hoc otingat
 nescio: nisi quia mala cōsuetudo prauaq̃ vita solita ani
 mū rerardat a bonis. Vnde **G**alterus in alexādreycos
 libro vi. Consuetudo potēs est: s̃ natura forcior ē ipsa
 itaq̃ mala consuetudo allicit sed necessario non vincit
Rursus & si mala consuetudo superare potest: fac vt
 tua consuetudo bona sit. Vnde **E**unodius tempore in
 quit difficile veniunt ad aratra iumenta: lenta pati fre
 na docentur equi: ferreus assiduo consummitur annu
 lus vsu. Nihil cōsuetudinē maius qua mala assuesco fer
 re. Vnde ex q̃b⁹ verbis ptz q̃ sic equus p̃ asuefactionē

non reuincit frenū: annulusq; ferreus ex frequentī vī
 consumitur. Sic & peramplius docilis homo bona con
 suetudine mediate virtuosus efficitur. Vnde Sene. li.
 bro de moribus. Educacio & disciplīa mores facit: &
 illud sapit vnusq; quod didicit. Itaque cōsuetudo bo
 na excutit: qđ mala instruxit. Et idē libro priō de na
 ques. Quis inquit non intelligit: omnia consuetudīe vī
 suam perdere. Et ibidem libro quarto: qm̄ diu decur
 runt solita magnitudine eorū consuetudo subicit. Qui
 cupit igitur virtuosus fieri consuetudinē sibi querat
 honestam. Vnde Arestoteles secūdo methaphisice Il
 lud quidem ad quod assueti sumus magis applicabile
 animo est. Vnde multi propter assuefactionem audiē
 di fabulas animum a veritate diuertūt. Quia teste Lu
 lio celsō libro secundo. Rerū omniū magister est vsus.
 Et Salustius in iurgurtino. Plura inquit sunt que li
 cet graua sint: tamen ex consuetudine p̄ nibilo habent
 tur. Vnde plures peccandi consuetudinem habēt ideo
 peccata graua non videntur eis. Si tamen conformit
 virtutibus adhesissent. facilitatem bene agendi equa
 liter & peramplius inuenissent. Vnde Tul. in philip
 pica libro sexto. Omne malum nascens facile opprimi
 tur inueteratum autem plurimum fit robusti9. mala
 igitur antequam vetera sint extirpari debent: quia cō
 suetudinis maxima vis est. Inquit Tullius in tustulaīs
 questionibus libro secūdo vbi de diuinatione consimi
 lem sententiam ponit. Vnde ipse Tullius in oracōne p̄
 Cornelio Ballo. vsus inqt assiduus vim rei deditus &
 ingenium & artem vincit. Quamobrem seuarum rez
 consuetudo pessima est. grauissimumq; consuetudinis
 imperium. Nā consuetudo ē altera natura. vt inquit
 Auerrois: & Horacius in epistolis eandem tangit sen
 tentiam. Hec enim omnia sapientem instruāt vt assue
 scant viuere sancte & prudenter loq. Qui teste Quin
 tili. li. i. Consuetudo est certissima loquendi magistra:

Discat igitur sapiens virtutibus elucescere ut moribus
et vita sibi ceterisque valeat proficere: ad quod proficien-
dum prodest honesta societas: que virtutum exempla
docet. Vnde Seneca epistola vii. ad Lucillum sic inquit. Transi
cum Socrate viue cum Zenone cum Crisippo: cum possi-
doneo. Hi tradent tibi humanorum diuinorumque noticiam
Hi videbunt in opere expedire: ut tantum non scias eloqui
et in oblectatione audientium verba iactare: sed & ani-
mum indurare: & aduersus minas te erigere. Merito
Apostolus i. Corinthios. vi. dicebat. Nolo vos esse socios de-
moniorum. id est peccatorum quoniam iuxta perversum puer-
ris: ut patet per prophetam. Quicumque ergo in virtutibus pro-
fici cupit: bonos & prudentes sequatur viros. Vnde am-
brosius. li. ii. de officiis. Pulchra est inquit societas seniorum & ado-
lescentium. Alii testimonio alii solacio alii magisterio.
alii delectatione conveniunt. Si quis enim hominem vicio-
sum in socium elegerit: ipse cum illo peribit. Vnde puer.
xxvi. dicitur. Noli esse amicus homini iracundo: neque am-
bules cum homine furioso: ne discas semitas eius. Super
quo verbo Gregorius. ome. ix. dicit. In firmi debent deci-
nare societatem pravorum: ne mala que frequenter aspici-
unt: & corrigere non valent: eos amplius inficiant. Et si
de infirmis hoc cauetur: potius ergo hoc de sanis accipi
debet: ne suam sanitatem scilicet more honestatem ali-
eno exemplo perdant

Capitulum viii

Quomodo vitanda est mala vita & mundi vanitas
Num peccatum aliud trahit vnoque habito ni-
si corrigatur homo. totus in abisso merge-
re delictorum. Sed seculi vanitas plurimum correc-
tionem impedit. Vnde Seneca ad Lucium. epistola.
lxxix. Cogito mecum quantum ad spectaculum luso-
rum fiat concursus. Quanta sit contra bonas artes sollicitudo quam Nu-
bealli animo sunt quorum lacertos humerosque miramur.
quia scilicet vanitas seculi peccata consuetudinemque
peccatorum generat. Vnde idem epistola. xvi. ubi inquit causa

sublata est peccādi ibi peccata cōsuetudinis causa me-
tuimus. Nam illicita cōsuetudine amant. Vnde poit
idem Sene. in hercule etheo. Et idem i agamēnone.
Vis inqt ponere mores seculum fuge: p scelera enī ire
tutū iter non est: nec scelus vnicū erit. Vnde Sen. de
benefi. O stoici dicitis: omnes stulti mali sunt: & qui
vnū viciū habet: habet & omnia. Quod si ita est nōne
vndiq; humano genere peccatum cōiunctū est: nonne
publica querela est beneficia perisse: & paucissimos ef-
se qui de bene merētibus non inuicem pessime mercā-
tur. Nescio inqt qui non ex philosophoꝝ domo clamat
Non est hospes ab hospite tutus: nō socer a genero fra-
trū q; gracia rara est. Imminet exicio vir cōiugis illa
mariti: beneficia in scelus versa sūt: & sang vini eorū
non cōpaciunt: p quibus sanguis fundendus est. Hec
ille. Ex quib; uerbis cōcludit q; nūdus totus in mali-
gno positus est: omnisq; virtus periit: & peccata pre-
sident vniuersē gēti: nec graua ex cōsuetudine putan-
tur. ut tāgit Salusti9 in lugurtio. Vnde Plaut9 i au-
lularia paciēcia desidia a criminosa crudelitate afflig-
nant: sic euertunt omnia. itaq; peccatis seruiunt omia
Vnde Boe. iiii. de cōsō. Quātas rez lubrica uertit fō-
tuna vices. Et sequit: Ac diuersa presidēt: sanctaque
nunc calcant. Latet obscuris condita virtus clara te-
nebris. Itaq; sacris morib; preferunt crimina que non
a rebus sed a malis pdeūt hominib;. dicēte Tullio li.
de paradoxis. Nō autē peccata rez euentu: sed viciis
hominum eueniūt. Vtinam autē attēderent homines
quo pacto ueteres sublimati sūt. Nō enim operibus si-
milib; nostris. Vnde Salusti9 in catbelinario. Maio-
res inqt & predecessores plurima bona magnos fere-
runt que nobis nulla sūt. Nā apud eos foris fuit iusti-
cia domi industria: animus in cōsolādo īmunitas in de-
licto libidinis odium. Pro his autē nos habem; luxu-
riam & auariciā & subdit. Omnia inqt virtutis pre-

mia ambicio possidet: & domi est uoluptas. Foris autē
 nō iusticie sed peccunie seruit. Nunqd igit illud Oui
 dii de tristibus uerificari potest. Alta inqt labent ab
 equore retro: vnda dabit flāmas & dabit ignis aquas
 Terra feret stellas cælum scinde aratro. Omnia na-
 ture preposteris legibz ibunt. Omnia iam fient fie-
 riq̃ posse negabam. Que uerba nihil aliud sonant ni-
 si q̃ mundus viis obliq̃ ābulat: & omnia uersa lege fi-
 unt. Vnde Lucanus li. v. Itur in omne nephas: iuuat
 esse nocētes. Idem. Facinus quos ingnat equat. Et
 Ouidius li. i. de arte amādi. Cura est sua vnicuiq̃ vo-
 luptas. & idem li. de tristibus. Nubila sūt nostris tē-
 pora nostra malis. & idē li. i. metha. Effodiunt opes
 incitāmēta maloz. Iāq̃ nocet ferrū ferro nocēcius au-
 rum: & sequit. Filius ante patrem patrios querit ī an-
 nos. Victa iacet pietas. & subdit Quo mare quo tell9
 quo repta quo regia celi ardeat & mūdi moles opero-
 sa laboret. Et sequit. Gignit: quia cū caro clamat eāq̃
 spiritus exaudit cōsensu culpa causat. Inq̃ cr eando ne-
 phas caro fit vir spiritus vxor. Hec enim grādis ab-
 usio est: spiritum carni subici: quod tamē peccatum fa-
 cit. Vitāda sūt igit peccata ne p ipsā dissipeō homo ra-
 cioq̃ pereat. **Capitulum. ix. Quomodo ē ma-**
 la peccandi oportunitas

Purimi igit peccant: eo q̃ peccandi oportu-
 nitatē habent. Si autē peccatum ipsis phi-
 beret: aut si male agēdi facultatē nō inueni-
 rent: sepius male agere desisterēt. Vnde Pro-
 sper in libro epigra. Cū dat iniusto peccādi optata po-
 testas: ut mala mēs que praua cupit efficiat: ira ē mag-
 na dei: qua multos sic punit: ut quibz exultāt crimini-
 bus pereant. Et sequit. Nunqd erit in orbe quod nun-
 q̃ dominabit illi. Cui supā auxiliū: iam medicina ne-
 gat. Quicūq̃ igit filios uel familiares recturi sunt: et
 non corrigunt videant ne oportunitatem peccandi ex

hibeant. Quia nephas pmissum vile sit sepius inquit maximianus. Peccare etiam non incipientibus tanta prohibicio facienda est ne ulla occasione prohibitionis malum cogitare incipiant: quod prius factibile non penderunt. aut ne prohibitione aspera imminente vetitum experiri studeant. Vnde Ovidius li. iii. sine titulo. Nitimur inuentum semper cupimusque negata. Rursus alii plures licentiam se habere putant peccandi: eo quod reprehensores non habent. Fortuna enim eos sic sublimavit: ut quod pauperes iracundia incitante faciunt id superba auctoritate presumunt. Vnde Salustius in Catilinario. Sepe inquit alia aliis licentia est: quia magno predicti ingenio quam volunt agunt et que apud alios iracundia dicitur hoc in eis crudelitas appellatur. In fortuna tamen etiam maxima: peccandi minima licentia est. Vnde Tullius in Philippica. iii. Illud inquit licere dicimus quod legibus institutisque maiorum conceditur. Neque enim quod quisque potest illud ei licet: aut nec propterea quod nemo obstat permittitur scilicet peccandi licentia. Nam & Plato dixisse refertur. Illa inquit est verissima iusticia que erga inferiores servatur. Nam triumphus innocentie est non peccare ubi liceat posse. In quantum igitur plus peccare potes desine: quia scilicet peccandi potestas legitimum opus non reddit. Vnde Claudianus in maiori procliuior usus in peiora dat: suadetque licentia luxum non tibi quod posset: sed quod fecisse decebit. Et Prosper ubi super. Qui se peccatis feliciter gaudet uti: infelix est nimis prosperitate sua. Plurimi tamen licentia occasione a peccatis se excusant: non quod non faciunt: sed dicunt in punire ea facere posse: nullum tamen viciu licite excusationem habet. Tunc enim peccatum non esset. Vnde in puer sapientu dicitur. Omne peccatum est voluntarium. Omitte igitur excusationem: nemo enim peccat inuitus. Tales enim malum peccata sua excusare quam effugere: ut ponit Seneca in declama. li. v. Alii vero mala faciunt sperantes postremo excusari. de quibus

idem Sene. in edippo. Maloz inquit praua spes est.
 Et therēci⁹ in ethtiica. Si q̄s post factā iniuriā se ex
 purget paz sibi p̄d ē Sepi⁹ tñ peccāt aliq̄ ueniā nō d̄
 siderātes obtinere. Itaq̄ dicūt q̄ peccare nunq̄ placu
 isset si remittendum peccatū suū nō putassent. Vnde
 uenia cū amore a delictis tenent de sistere a criminib⁹
 apud eos videt̄ excusacionē prebere. Cōtra quos loq̄
 tur Qui. li. de ponto. Ne factum defendas tuū mala
 causa silenda est Nil nisi sollicite sint tua uerba preces
 Ne tua si fletu scindant̄ uerba nocebit. Interdū lacri
 me pōdera vocis habēt. Que uerba nihil aliud sonant
 nisi q̄ peccator potius lacrimis q̄ excusacionib⁹ inten
 dere debet suūq̄ delictum fateri. Vnde Marcialis co
 quus: simpliciter pereat viciū fortasse pusillū. Quod
 tegit̄ maius credimus esse nephas. Sed in hoc aliqui
 pereūt: quia qualitatē peccati sui nō cognoscūt. Cura
 ri igit̄ nō possūt: eo q̄ incognitū vulnus nō capit me
 delam. Vnde Maximianus. Non intellecti nō est cu
 racio morbi. Si quis ergo peccatū sciat fateat̄ ipm
 excusacionēq̄ deuiam nō querat Vnde fulgēci⁹ li. iii
 mitologiaz. Formidosa inqt̄ suspicio semp̄ excusandi
 suffragia querit. Et subdit. Ignoranciam inqt̄ iuris.
 absoluit uenia que culpā scire nō cōsueuit. Quasi dice
 ret excusacio nulla est: nisi vbi ignorancia inuincibil̄
 habetur

Capitulum. x. de caute
 la vitandi et cognoscēdi peccata

Vltā sūt vicia que virtutis speciem habent.
 a quib⁹ cauere difficile est: nisi caute quis at
 tendat. Vnde Quintilianus de oratoria insti
 tucione li. ii. Est inquit quedā virtutum vi
 ciozq̄ vicinitas: qua temerarius p̄ forti & effusus p̄
 copioso accipit̄. Et Se. ad Lu. ep̄. xlv. Vicia inqt̄ sub
 virtutū nomine nobis occurrunt. Nam temeritas sub
 titulo fortitudinis latet. Moderacio vocatur ignorā
 cia p̄ cauto timidus accipit̄ &c. Et subdit. In his enī

magno periculo erram⁹. Et idem ep̃. lvi. Omnia inq̃t
 vicia ad modū morbi ī apto leuiora sūt: & tūc p̃ncipio
 fūssima quādo dissimilata sanitate succidunt. Quēcūq;
 agim⁹ cū magna deliberacione faciēda sūt op̃isq; cōsi
 liū querēdū cōgruit: ut nature fiat op⁹. Sic tāgit Sa
 i Cathelinario Vnde Tul. ī cathelinā. Habet inq̃t Ca
 thelina viros ī probos sub vmbra virtutis optimisq; vi
 ris se iunctū simulabat. Nunq̃ inq̃t tale mōstz ī ter
 ris visū puto fuisse. Et subdit. Quis enim clarioribus
 viris quādoq; est iocūdior: quis turpioribus est cōiuncti
 or. Quis ciuis aliqñ melior: quis hostis ciuib⁹ deterio
 r: quis voluptatib⁹ inq̃nacios: quis ī laborib⁹ paciēci
 or. quis ī rapacitate auarior: quis ī effusione largior.
 Illud q̃ ī eo erat mirabile regere naturā suā & uersa
 re ad tēp⁹ atq; huc & illuc torquere & flere cū tristi
 bus seuerē cū remissis cū luxuriosis luxuriose viuere.
 Hec om̃ia designāt peccatores & peccata sepi⁹ dissi
 mulari: nec facie prima cōgnosci. Sepe enī cū viris op
 timis iūct⁹ esse putab⁹: et cū vicioz⁹ amatorib⁹ resideb⁹.
 Inq̃rat inq̃t sapiēs qd peccatū vt caueat. q̃s peccator:
 ut sibi se non iūgat. Quod faciebat Sidon⁹ ut patet ī
 suo epistolari li. iiii. de quodā sic dicebat. Est hic ipse
 loquax aut dicax aut let⁹ arrogās aut incōstās curio
 sus uel p̃spicax. Talia enī de ea querēda sūt si nō uoce
 tñ mēte cū quo viuere petis quia timid⁹ se uocat quā
 doq; tantū: & surdidus parcū. ut ex puer. sapientum
 colligit. Nunqd enī sepulcra deaurata sepi⁹ vidim⁹ ī
 quib⁹ nihil nisi putredo latet. Aspectu quidē pollita
 sūt sed int⁹ sordida. Sic vicia quedā honestatis speciē
 gerūt: & tñ ab oī lege & iure recedūt que nō obstāte
 suo apparatu vitāda sūt. Quoniā teste Qui. primo de
 reme. mala sūt vicina bonis errore sub ipso p̃ vicio vir
 tus vicia sepe tulit. Vnde Iuue. li. ii. Fallit eī vicium
 species virtutis & vmbra. Et Camfre. ī poetria. Fel
 modicū totū mel amaricat vnica mēda. totā faciē det

pat. id est defamat. Quāq; igit vicia honesta videant
quia tamē i se maculata sūt merito aspernunt. **Quin-**
ymo bona accipi nō debēt nisi fine bono terminentur.
Vnde **Lactācius** de uero cultu. **Eciā** ea que bona sūt
fines suos habent quos si excesserint i vicia labunt. **Nā**
cōstācia nisi p virtute accepta sit obstinacio est: & for
titudō in temeritatē cōvertit. **His** igit attētis crimi
na sūt precauēda & bona que faciūt iusto fine exequē
da. **Alias** enī efficit vir criminū amator sicut de **Iulio**
legim⁹. **Vnde** **Tu. li. ii. de offi.** inqt i **Iulio** cesare tā
ta libido peccādi fuit: ut peccare ipsū delectaret eciā
si causa nō esset. Idē eciā **Tu. cōtra Cathelinā** absentē
dicebat. **Iam** inqt tecum sic loquor licet te absente ut
odio p̄motus loq videar. **Nep̄** enim is es ut te pudor
a turpitudine aut motus a periculo aut nō a furore re
uocauerit. **Ibi** enī **Tuli.** plura enumerat cōtra **Catheli**
nam que siue uera sint siue nō: nescio faciliter tamē in
peccatis submergit qui peccare non ueret. **Arbitror**
tamē **Tu. i** predictis satis ample locut⁹ fuisse: et po
tius forsan ut **Salustio** cōtradictori suo cōtradicer⁹ q̄
ut ueritatē modeste scriberet. & de **Salu. cōtra Tuli.**
idem opinor. **Vnde** **Salu. cōtra Tu.** seuiſsim⁹ homo.
supplex inimic⁹ cōtumeliosus bonus mercenari⁹ cui⁹
nulla pars corporis a turpitudine vacat: lingua vana.
man⁹ rapacissim⁹: gulosus i mēsa: pedes fugaces & q̄
honeste nominari nō possunt i honestissima cernuntur
His uerbis p̄az adhereo. **Sed** ex predictis sit iste fru
ct⁹ q̄ vicia sepe virtutes apparēt & peccare qui assue
scit vicia vitare nequit. **Nec** tñ credas oīa opera vicia
esse. quia & si decipit qui vicia virtutes credit. **Ille** ta
mē eciā decipit qui omnes malos iudicat act⁹. **Vnde**
multi dicunt illud **Cassiodor.** in poe. **Est** presens blādi
tor absens detractor: amicus apparēs: hostis tect⁹ pos
sessor auar⁹: exactor dur⁹: predo grauis: ambiciosus i
stitor. Itaq; de bonis & malis paria iudicia fornāt qd

minime faciendū ē: sed malū a bono secernēdū: malūq;
pretermisso bonū faciendū. Plures sūt tñ quibz suffi-
ci boni credant bonū fieri nō curāt. Tales enī sūt ho-
mines nō re sed nomine. ut ponit Tu. li. i. de offi. Hi
enim ambitionē p mercede querūt. Sicut enī de Alexā
legim⁹ q tribz insolēcie gradibz sua felicitas exultauit.
Narrate Va. li. ix. Caueat igit vnuq; ne cōparet ei
de quo Sidoni⁹ i suo epistolari li. iiii. Et hic importu-
nus petēdi derogator negati emulator accepti calli-
dus flagittati querulus restituti vēditor prestiti: pu-
blicator occulti iūterficiator sectator epulaz d beneui-
uēti nullā bonā pferēs sētenciā. hic auid⁹ libidini aui-
dior detrahēdi & sic de aliis multis bonis que oīa pch-
dolor de multis uerificantur

**Capitulum. xi. Quomodo peccata leuiora sūt vitanda
ne contingant grauiora**

Vicia quantūcūq; parua semina sūt maiorz. Vñ
Qui. ii. de reme. Parua necat morsu spacio-
sū vippera thauz a cane nō magno sepe tene-
tur aper. Sic etiā vicia que parua videntur:
frequenter hominē ad interitū ducūt: multaq; parua
peccata grande gignūt & nutriūt. Vnde Qui. ibide⁹
Collige de multis granis aceru⁹ erit. Quo tua nō pos-
sūt offendi pectora facto. Forſan hoc alio emē iudice
erit. Grandia p multos terminant flumina riuos. Hi
igit attēdant qui peccata uenialia minime ponderant
Nam amāti deū: omne peccatū pōdus est. Vnde Qui.
iii. metba. Minimū est qd amātibz obstat. Et Tu. li.
primo de offi. Que quidē parua videntē esse delicta: si
a multis intelligi nō possunt. His itaq; sūt declaranda
quia peccatū quantūcūq; parū nocet. His signanter
quoz fragilis est animus vitaz leſa. Vnde Qui d re.
li. ii. Infirmis causa pusilla nocet. Et Narcialis coqu⁹
Si presbiter putet viciū fortasse pusillū. Quod regit
mai⁹ credit esse nephas. Et alibi dictum est. Quis tñ

diceret quęcūq; peccata vitare nō posse. **Cū** **C**atho di
 cat. **N**emo sine crimine viuit. **H**ic dicendū q̄ omīa vi
 tare si nō possis saltē sub spe uenie eciā paruis delictis
 peccare nō presumas. **S**i autē ex lapsu leuiter cōtin
 geret te peccare tua eciā merita pdidisse nō credas.
 quia peccata que uenialia vocant nō obsūt gracie diui
 ne. ita grāde q̄ tollerēt merita. **V**nde **P**rosper li. epi.
Nō merita obscurat grādia culpa leuis. **I**lli igit sunt
 laudabiles qui sine peccato viuūt: si qui fuerint tales
 nec tñ illaudabiles sūt quozq; desideriu est peccare nol
 le: quibz multū pdest. si carnis subiciāt mot⁹ a quibz
 lex mēbrozq; tota dissoluit q̄s mot⁹ repmē difficilimū
 videt. nisi cristianozq; mētī cristus preponat. **V**nde p
 sper li. preallegato. **M**ēs nulla poterit carnis cōpescē
 mot⁹: nisi fuerit cristus semp amore presens. **F**ideles
 igit cristum in exēplar accipiāt: passionisq; sue cōme
 morēt misteriu: ut caro mortificata fletibz viciis non
 germinet. **N**ā facili⁹ est viciozq; inicia p̄hibere q̄ eozq;
 impetū regere. **V**nde **Q**ui. de re. **T**erra inqt saluti
 feras eadēq; nocētes herbas nutrit. & urtice sepe p
 xima rosa est. **V**tile ppositū est seuas extinguere flā
 mas. **E**t subdit. **O**pprime dum noua sūt mala semina
 morbi. **N**ā mora dat vires teneres: mora pcoquit vual
Qui nō est hodie cras min⁹ apt⁹ erit. **V**ide ergo pri
 mū fuit sanabile vuln⁹. **P**er lōge dila tū damnat ipsa
 mora. **Q**ue uerba nihil aliud sonāt nisi q̄ absq; dilacōe
 mot⁹ carnis sūt deprimēdi cupiditāsq; abiciēde. **V**nd
 ex puer. sapientum colligit: q̄ forcior est putandus
 qui cupiditates subicit q̄ qui hostes supat. **A**d hoc au
 tē q̄ cupiditates subiciant nihil tñ pdest: sic si oculus
 & auris a pceptōe mūdanozq; subtrahant. **V**nde **S**ene
 ad lucil. ep. lxxix. **Q**ui inqt deponere vult desideria re
 rū oīm q̄z cupiditate flagrauit oculos & aures ab his
 uertat. **N**ā cito affectus quocūq; se uertit rebellat. &
 idē **S**ene. ep. ii. **P**roice inqt quęcūq; cor tuū dilaniāt

que si alit extrahi nequeat cor tuū ab illis leua. iuxta illud euāgelii. Si ocul⁹ tu⁹ scandalizat te erue eum et pice eū abs te

Capitulum. xii. de Sinceritate vite antiquorum

Queste **Tu.** i. tus. ques. li. v. **Stoici** bonoz finē esse senserunt: & cōgruere nature & cū eo cōueniēter viuere. **Nā** teste **Apuleio**. li. de deo **Socratis**. Nihil est deo graci⁹ & simili⁹ q̄ vir animo pfect⁹ & bonis qui ceteros ātecellat his testimoniis deduciē ueteres vitā bonā collaudasse. **Nā** teste **Tu.** i. oracōe p legato: nihil tā populare q̄ bonitas vite. **Et Lactan.** li. de falsa religiōe. **Benedicere** iquit ad paucos ptinet bñ autē uiuere ad omnes. **Nam** qui male viuūt naturā offendūt: qui autē bñ viuūt naturā cōgrue dotāt. **Vnde Tu.** li. de amicicia. Illos inquit bonos viros appellandos putem⁹ qui affecunt q̄ homies possunt naturā optimā bñuiuedi ducētes. **Et** in tus. ques. li. iiii. **Amplissima** inqt oīm arcū bñuiuedi est disciplina: quā vita magis q̄ litteris quidā psecuti sūt. **Ad** hoc enī nat⁹ est homo ut i virtutib⁹ pficiat. **Vnde Varro** i suis sentēciis. **Viatores** inqt nō essent nisi ut eāt: & vita nō sine causa fit: sed ut i ea ali quid preclaz fit. **Et Sene.** ep. lxxvii. ad **Lu.** **Vita** inquit nō est ipfecta si honesta sit. **Et cōcludit** q̄ tā longa vita est q̄ diuturna sūt bona opera. **Antiqs** igit nō uim⁹ virtutib⁹ itēdisse viteq̄ honestatē precōmēdasse. **Hoz** igit exēplo bñuiuere cristiani discāt quib⁹ ex iure maior obligacō cōpetit. **Nā** teste **Oracō** i sermonib⁹. **Homo** fact⁹ est ad vnguē. q̄ scz vita ei⁹ precise circūuallata est. **Dices** fortassis te bñuiuere nō posse ppter obloq̄ces q̄b⁹ mos est iustoz deridere simplicitatē: & deuotos ypocritas nominare: cultūq̄ dei i derisū subuertere. **Queso** tñ ut hoz loq̄citas a bono aīm tuū nō reuocet: quoz uerbula friuola stultaq̄ & irrita eloquia nullo sūt pōdere digna. **Vnde Catho.** **Cū** rec-

te viuas nō cures uerba maloz. Arbitrii nostri nō est
qd qsq loquaē. Proxim⁹ esto bonis si n̄ potes optim⁹
esse. Quia scdm Ora. li. de carminib⁹. Nihil est ab oī
pte beatū. Tutū est igit̄ pximoz exēplo doceri. At
tēdat igit̄ vir prudēs ut ei⁹ vita bona sit. Hoc caueat
ne virtutes acqrere cesset. Vnde Petr⁹ riga in biblia
Te decet ut eas festiuēsq curre gressus. Virtutum
semp ad meliora celer. Vnde teste Qui. li. iiii. de arte
amādī. Magnū op⁹ est mores opofuisse bonos. Sed re
uera teste Claudiano ī maiori. Inqnat egregios adiūc
ta supbia mores. Quia scz plurimoz vitā supbia ducit
ad ruīnā: aut quia sua presūpcō īpedit eos: ne timeant
deū: aut quia sua temeritate vite acerbitatē attēptāt
quā manu tenere nō valēt. Omnis enī vita bona oīm
q virtutū opa licita sūt sed null⁹ omīa facere potest.
Idē Virgī. ī bucco. Arbores ī siluis pulcerrima poma
ī ortis: popul⁹ ī fluuiis: abietes ī mōtib⁹ altis. & sub
dit. Nō oīa possum⁹ oēs. Quia scz sic null⁹ oēs arbo
res attingere uel seccare potest. Sic nemo viator omēs
virtutes potest adipisci. Sic tñ q oīm opa iugiter ex
erceat oīm tñ virtutib⁹ potest illustrari. Sed quis die
bus his bñuiuere valebit. Nā peccare pudor nō ē sed
poci⁹ viuere sancte plurib⁹ irrisio videt̄: delictoz q ī
numerabilia currūt exēpla. Quis igit̄ resistet. Reuēa
rūc bene agere laus est quādo virtutes dprimunt. nū
quid eī laudaē certamē militū dū hostes irruerūt: nū
quid enī paruu⁹ glob⁹ ī nocte cādescit. Cādela enī ex
ignis suffragio dom⁹ grādis illustrat̄: q nullū ī die p
beret obsequū. Sic eī tua opa lucebūt si ī tenebris bu⁹
rpis fiāt: si bon⁹ ī tēporib⁹ malis īueniaris. Iuxta il
lud Marcia⁹ coci. Tēporib⁹ malis ausus es esse bonus
Quod laudabile est vt quāto asperior est fortuna vi
uēdiq norma difficilior: tāto quis sit melior. Bonitas
uero ī bonis morib⁹ cōsistit: de quib⁹ Sene. ī li. de q
tuor virtutib⁹. Nō sis inqt arrogās nō audax admone

no
vlo
lotti

libenter: reprehēde pacienter: Cōtendēti cede: cūctis
 esto benign⁹: & hui⁹ modi que ipse ibidem extensius
 docet. Vnde idē ep̃. v. ad Lu. Illud inq̃t agam⁹ ut vi
 tā meliorē seq̃mur q̃ vulgus. & subdit. Tēporeſ vita
 inter bonos & publicos Teste Augusti. Turpis ē oīs
 pars vniuerso suo nō cōgruēs. Nec decz viz prudentē
 quorūlibet morib⁹ se cōformare. Quot enī capita tot
 sensus & gest⁹ sufficit enī uolūtati dei se spōte submit
 tere. Quis enī possit tot hominū uolūtati⁹ obedire.
 Nā teste ps̃o. Mille hominum species & rez⁹ discolor
 usus. Velle suū cuiq̃ ē nec uoto uiuīt vno. Et Seduli.
 li. i. Hic loq̃t nimis hic tacet hic ābulat: & hic stat: alt
 amat fletus: alter risus querit diuersisq̃ modis pars ē
 uesania cūctis. Itaq̃ hoīm nō eadē ē uolūtās. Ipsi⁹ igitur
 alludere nō oportet ut bene uiuāt. Quia teste Qui
 li. i. de arte amādi. Nō eadē terra parit omnib⁹ vicib⁹
 illa. Cōuenit hic olea hic bñ faba virēt. Pectorib⁹ mo
 res tot sūt quot ī orbe figure. Qui sapit ī numeris mo
 rib⁹ apt⁹ erit. Sed difficile ē ut quis omnes mores sci
 at. Sufficit enī ad bonā moralitatē virtutib⁹ itendere
 & pacis graciā cū pximis obseruare alieneq̃ cōpati ā
 gustie: & p̃speritate applaudere. Iuxta illud Oracii. ī
 poe. Vt ridētib⁹ arrideāt: ita flētib⁹ assint humāi vul
 tus

Tractatus secundus libri secundi qui est de virtutib⁹
 theologicis. Cui⁹ p̃mū capitulum est quomodo credē
 dū est articulis fidei

In lumine naturali: quedā āticulor⁹ euidecia
 potest haberi. Ad cui⁹ declaracōz p̃mo vidē
 dū est: quid sit lumē naturale & dicūt aliqui
 q̃ est vis anime cōsiderata scđm latitudinez
 eoz q̃ ex puris naturalib⁹ ppēdere potest. Hoc autē lu
 mē vocat ītellect⁹ agēs qui se habet ad ītelligibilia si
 cut lumē ad visibilia. Et ille ītellect⁹ agēs nō ē ītelle
 ctus ītelligēs: sed eius officiū ē species illustrare & in

intellectū actuare. **V**erū ē qd alij pōnt qd ē qddā accidēs
 anime ī natū & creatū **S**ed edo meli⁹ si dicam⁹ qd ē ip
 samet anima cōsiderata put est qddā lumē natāle spiri
 tuale & put seipsū actuat. **V**n si ocul⁹ esset ī se lumen
 extrinsecō lumine īdigeret: sed mediāte seipō visibilia vi
 deret: & tñ alia racōe diceret ocul⁹ & alia racōe lumē.
Sic suo modo de anima imaginat scz qd ipa ē lumē: &
 cū hoc potēcia ītellectiua scdm diuersos respect⁹. **H**is
 autē pmissis pbat pma ppositiō signāter quo ad qtuō
 articulos fidei. **N**ā articl⁹ tñitatis: creacōis: īcarnacōis
 resurrectionis ī lumē natāli qamodo ppēdunt. ergo
 ppositiō uera: cōsequēcia tenet qā isti sūt articl⁹ de qui
 b⁹ min⁹ videt. **S**ed assumptū pbat pmo de articlō tri
 nitatis. **N**ā ī lumē natāli cōgnosct imago tñitatis in
 trib⁹ potēciis anime q sūt vna essēcia. **V**nde **A**ugu.
 xiiii. de tri. c. xv. & ix. de tri. c. vi. & xiiii. hoc īnu
 scz qd p imaginē ī potēciis anime deuenit ī ar. tri. cog
 nicōz. **I**tē aliis reb⁹ ē uestigiū tri. cōgnosibile ī lumē
 natāli. **V**nd alij posuerūt uestigiū cōsistere ī numero
 pōdere & mēsurā: sic sapiēcie. ii. **A**lij uero posuerunt
 pncipiū mediū & finē: sic pitagoras. **A**lij posuerunt
 motū speciē & ordinē sic **A**ugu. iiii. sup **G**enēsi. **A**lij
 subaz virtutē & operacōz iuxta imaginacōz **A**reſto. i.
 celi. **I**taqz ī oīb⁹ reb⁹ ē uestigiū tñitatis: eciā scdm na
 turales. **V**n **A**ugu. sup **G**enē. dicē videt: qd si hō non
 peccasset ī qlibz re clarissime vidisset imaginē aut uesti
 giū tri. ergo ī reb⁹ ē tale uestigiū q sūt cōgnosibili
 les ī lumē natāli. **I**tē dicim⁹ ī naturalib⁹ q effect⁹ ha
 bēt uestigiū supnaz causaz: sic patz de niuib⁹ cadēti
 b⁹ sub forma stellaz ab īfluxu stellaz. **P**atz eciā d na
 tis sub signis q habēt cōdicōes signoz. **I**git a pma eciā
 causa rel pducta similit habēt similitudinē pme causē
 scz tñitatis. **I**tē philosophi natāles ī lumē natāli ad no
 ticiā tñitatis puenerūt. **V**n cōmē. sup. xii. metha. re
 fert ātiq⁹ philosophos sūl posuisse ī diuinis numerum

ternariū. Et **A**resto. pmo celi numez ternariū diuinū
 vocat. Itē **A**ug. v. c. ix. refert ex libris **P**la. suadē
 q̄ i pncipio erat uēbū &c. et **H**ermes de uerbo etēno
Monas qdē monadē gignit & i se reflectit adōrē. id
 ē pat̄ genuit filiū ex q̄b̄ pced^r ardor scz spirit⁹ sancti
 ḡcia. Itē q̄libz sciēcia i lumie nātali possibil: fere i tna
 rio fūdari vidr. Nā cōgruitas ḡmatica: suppositū cū
 appposito t̄b̄ accidētibz cōgrue cōcordat. **A**resto. etiā p
 mo celi. Quia ē pma mltitudo: phisic⁹ t̄b̄ pncipiis cō
 strui docet nātaz. **M**ix igit si sciēcie nātales in t̄nario
 fūdēt & i lumie nātali t̄nitas nō ppēdiē Itē si vna cā
 tura itelligēdo & uolēdo actū pducit: cur de⁹ itelli
 gēdo nō pducēt filiū: & uolēdo spiritū sanctū. vltēri
 us hoc idē pbat d̄ articlo cācōis mūdi: & hoc sic. Sic
 iter res ē nātā: ordo p̄fēcōis & depēdēcie: sic etiam
 debz esse act⁹ duracōis i se: signāter cū pma causa nō
 agat nātālī sed libere. Vñ **A**rest. d^r ordinē esse sūmū
 bonū ut patz. vii. poli. & redāguit **A**riscep. notātē or
 dinē. & **A**lacen. ii. p̄spectiue d^r. Ponū un⁹c⁹q̄ rei est
 ex ordīe decorari. Itē nulla ē ciuitas c⁹ actor nō iueni
 tur. Itē p̄hi nātales q̄ fidē nō habuerūt ad noticiā h⁹
 modi āticuli puenērt. Itē **H**ēmes quē **A**re. patrē phi
 losophoz appellat libro suo d̄ uerbo etēno. c. ii. De⁹ in
 quit nō erat āte mūdi cācōz n̄ i seipō vñ nasci alia ha
 buērt. Itē **G**alē⁹ i sua alchamia nārat **H**ēmetē dixi
 se: q̄ i tabla smaragdīa i uetustissima lra scriptū iue
 nerat mūdū cātū fuisse. Itē **A**ugu. viii. de ci. dei. ca.
 ix. refert **P**la. i suis libris fere de uēbo ad uēbū dixi
 se uēbū **M**oi. In pncipio cāuit de⁹ celū & terrā. Verū
 q̄ aliq̄ dicūt **P**la. descēdisse i egiptū & uidisse li. lbe.
 pphete. **S**z **A**ugu. dicit ibidē. Ex itēcōe pbat hoc fi
 eri nō potuisse ex vicissitudīe tpm. Itē arabes & sacē
 dotes egipti dicūt solē cātū esse i signo leōis: ut refert
Solin⁹ i libro suo de mirabilibz mundi. qd̄ etiā refert
Plato i t̄bi. Itē **P**tholo. i scdo plogo almagesti refert

post multas laudes **A**resto. & cōclud^t q^d iⁿ hoc sibi non
 cōsentit q^d mōm cātū nō dī^t. **V**erū q^d est iō **A**resto. mōm
 nō putasse etnū apte. licz uerba ei⁹ hec sonāe videant^r
 q^d sic sūt itelligēda q^d mō⁹ nātālī loq^dndo potest ppetu
 ari. **V**n̄ **A**resto. deū cātorē nūcupat li. d^r regīe pncipū
 quē edidit ad peticōz **A**lexādri: nārāte **P**hilippo. ei⁹
 īnslatore: & li d^r seētis seētōz piter cōsentit deū esse c
 atorē quē li. edid^t **A**re. teste **I**ohāne īnslatore ei⁹ licz
 mlti obstēt. Itē **I**poēs li. ebdo. d^r planetas eo mō mo
 ueri sic ab exordio mouebant^r. Igit^r exordiū habuerūt
Itē **A**lbumasar li. i. de cōiūctiōib⁹ d^ra pma mūdū ante
 diluuiū solū durasse p duo milia ānoz cū ducētis & se
 cūdo ānis vno mēse t^rbo dieb⁹ & q^rta pte vni⁹ hore &
 differēcia. viii. **C**reauit iqt de⁹ homiez & fecit eū no
 bilissimū aīaliū. **E**t d^ra. x. **E**raclitū ccessisse dix^t mū
 dū originē habuisse. Itē qdā refert q^d qdā sacdos egip
 ci⁹ cuidā p^ho dix^t q^lit lapidē viderat ex dilubris egip
 ciōz delatū: iⁿ q^o scriptū erat q^d mūd⁹. ix. milib⁹ ānorū
 durauerat & eandem sentenciam scripserat sacerdos
 qdā m^ri **A**lexā. egipcōz q^o mlti. c. m. ānoz mōm du
 ratuz putabāt. **Q**ue oīa & si falsa tⁿ mūdū exordiū cō
 fenciūt habuisse. **V**lteri⁹ d^r iⁿ carnacōe hoc idē patz. **N**ā
 viso q^d de⁹ potest supplere qdlibz gen⁹ cause: cur non
 eq^lit potēit sibi unire nāz substācialē sic suū causatū
 q^o facto eq^l bⁿ dⁿabit nāz substācial^r ut nāz humana
 denomīat^r de⁹ esse hō. sic albedo facit sortē dⁿoiari al
 bū. Itē nātāles ad hoc deuenērt scz virginis ptū. **V**n̄
 albumasar iⁿ suo maiori iⁿtroductorio d^ra pma virgīez
 refert suū puez lactātē vidisse & uocē audiuisse dicē
 tē. **H**ec ara dei. Itē **P**luui⁹ viii. nātālīū refert eqs gra
 uidari absq^{ue} masculi odoratu. hoc duplici^r fieri potest
Vno mō flatib⁹ uētoz: alio mō masculi odoratu **E**t ex
 eplū dat d^r pdicib⁹. Itē **O**ui. li. d^r uetula virginis ptū
 d^rsignat. **V**n̄ **A**ugu. viii. d^r ci. dei. c. i. refert q^d **E**rita
Sibilla gētīl sub q^utuor uersib⁹ aduētū cristi d^rsignau^t

& vsq; ad exp[re]ssionē noīs. Vñ q̄tuor linee capitales fa-
 ciūt hec uerba. **I**esuis creistas ceney socher. **L**atīe Ie-
 sus cristus fili9 dei saluator. **H**ec ei sūt uerba bñ exp[re]-
 sa. **E**t ideo miror q̄re magister meus de sancto victōe
 di^r q̄ dicta gētiliū omuni capiunt ad aliū sensū q̄ ipi
 itellexert & nihil ad āticlos fidei faciūt c9 oppositū
 patz ī p̄dicta allegacōe q̄ ip̄e aliq̄ mō tetigit. Vñ **A**u.
 signāter ī li. d. ci. dei utit̄ testimoniis gētiliū. **V**lteri9
 p̄dicta p̄posicō patz q̄ntū ad materiā de xpi resurrec-
 & fuita vita. **N**ā aīa ē dicēda p̄petua: q̄a reflectit sup
 se ip̄az: & cōseq̄nt ē special & imortal. Itē **A**lgazel. li.
 iiii. metha. sue & ca. vl. animā racōnalē di^r imortalē
 Itē **S**ixt9 pitagoric9 fateē suis famul futurā felicitā-
 tē ad esse boīsltē **M**ocrob9 li d. somnio **S**cipi. ait ēca
 exordiū beatos etna ḡla frui. **E**t vāro & **P**or. q̄sdā ī
 surrexisse refert Vñ **P**lini9. vii. natāliū exanimē feīaz
 īfert ad vitā īdisse: & puez. v. ānis īcōmuni spectacu-
 lo mortuū refert totidē ānis post mortē vixisse. Itē **T**u-
 de rep. vi. fingit q̄ post mortē **S**cipi. vid^r eū cū suis
 p̄decessorib9 virtuosis. **Q** somniū exponēs **M**ocrob9
 cōclud^r beatitudinē. Idē sciūt **P**tolome9 ī p̄mo alma-
 gesti ī p̄logo. & albumasar ī. vi. articlo ītroductorii.
 dīa. xxvi. **E**t **A**uicēna. ix. metha. & **O**ui. fluuia īfēna-
 lia sepe cōmemorat c9 uerba licz sint īnsumptiā tñ n̄
 mēdosa. Itē d. cōbustiōe cōporis absq; cōbustiōe satis sūt
 exēpla natālia ut poīt **A**ug. xxi. de ci. de ic. iiii. d. mō-
 tib9 sicilie q̄ ab exordio ēacōis cōburunt & n̄ minuunt.
 Itē de lapide iocustos fit pān9 ī cōbustibil ut īfert **A**l-
 ber. mag. li. d. mino. **E**x q̄b9 oīb9 cōclud^r q̄ āticli fidei
 sūt d. ducibiles ī luīe natāli: & hoc cit̄ demōstracōz. **H**
 tñ notandū aliq̄ dicūt h9mōi auctoritates nil facē ad ā-
 ticloz p̄positū ul̄ eas fuisse ruelatas nil omi9 tñ esti-
 mo q̄ licz p̄les p̄hi habuerūt reuelacōes tñ ī luīe natāli
 mltā d. āticlis excogitāe poterūt **P**ē eciā dici q̄ p̄hi q̄
 ad aliqua viderunt libros prophetarum

Ca. ii de cultu et veneracione dei.

Quod cumq; laudabilia possidemus a deo acceptimus. Si ergo serui dominis obsequuntur: si bos possessorem cognoscat: pampius fidelis deum colere debet: dicente Catbone. Si deus est animus. Et mercurius. Termegistus ad asclopium. Solum inquit homo duplex animal est: quia scilicet animal inter alia et eternum inter eterna. Solus enim homo ex duplici constat natura scilicet mortali et eterna. Et subdit. Mercurius. Illa inquit pars simplex scilicet anima: diuine similitudinis formam habet: ergo humanitas semper memoretur natae & originis: in deitatis imitatione perseveret. Nos ergo agentes gratias adoremus deum. Hic inquit sunt summe intentiones dei cum gratie aguntur a mortalium hominum adoracionibus et laudibus. Talia verba clare innuunt hominem: debere deum colere tanto celebrius: quanto plura beneficia a deo suscepit: et quanto sublimior factus est ceteris rebus per imaginem quam accepit. Vnde Sixtus pitagoricus in suis sentenciis: deus inquit libertatem arbitrii hominibus promisit: ut pure et sine peccato uiuentes similes fierent deo. Nam templum dei est mens pura et altare optimum est ei cor mundum vir castus et sine peccato potestatem accepit a deo esse filius dei scilicet per adoptionem. Ecce vides O homo quin templum dei es. Si igitur in templo cultus dei debetur: nunquid deum tua mens recolere debet. Nam in prouerbio sapientum dicitur. Non aspicias quales sed quod puras quis deo manus offerat: quia non alter nisi optimus animus pulcherrimus cultus dei est. Nil ergo refert: si munera grandia offers deo: sed tua deuotio tue oblacioni valorem imponit. Plus enim pauperula vidua eram exhibendo placuit deo quam cresus talentorum ex munere. Illa siquidem magis placuit: non quod magis obtulit: sed maiori conatu deuotioneque affectori eram uel obulum duos obulos exhibendo placuit non quod magis obtulit sed

quia maiori conatu deuotioneq; obulum obtulit quam
Cresus talēta: ut satis refert **I**heronim⁹ in fine biblie
Plac⁹ igit̃ homī qđ deo placet vt mouet seneca ad lu.
 ep̃. lxxiiii. **T**unc enī homini placet qđ deo placet: qñ
 cultum exhibet q; debetur: quod fecisse p̃hi leguntur.
Nam sicut ait. **P**lato p̃hs ē amator dei ut narrat. **A**u-
 gustinus. viii de. ci. dei. **P**hs non esse si cultum sibi
 subtraheret. **V**nde p̃sper in libro epig̃maton. **H**ac de-
 siderii deus ē pietate colendus iusticie ut merces tota
 sit ipse deus: optima uota deo quorū est dator ipse vo-
 uentur. **E**t subdit libertas nulla est melior maiorq; po-
 testas quā seruire deo: cui bene seruit amor absq; iugo
 posita est dicionis amica voluntas. **Q**ue viget affectu
 non viget imperio. **E**cce clare in notescit q; qui deum
 amat: Ipsum eciam colit: prout iubet catholica fides.
Nam & pecudes suis bouibus eleuantescq; suis flexioni-
 bus celsa venerant̃: arbores crescēdo sursum eleuantur
Elemēta celsorum impressionibus obediunt semperq;
 leges suas celorum orbe subseruant. **Q**uibus attentis
 mirum ē si fidelis maioribus dotatus graciis: obediē-
 ciam pariter et reuerenciā exhibere pret̃mittat. **N**ec
 solum hoc mirum sed ingratitude signum est. **H**os
 tamen non arbitror dignos laude qui deū dum colunt
 plus cerimoniiis quam affectibus intendunt: et que
 putatur eorū deuocio sup̃sticio est: de quibus. **C**icero
 in oracione **E**st eciam quidam religionis modus. **E**st
 subdit: nimiumq; supersticiosum esse non oportet: eos
 eciam commendandos non reputo qui diuino cultui licet
 assistāt: steleribus tamen usqueq;que pleni sunt. **Q**ua-
 le enī horum potest esse obsequium. **R**egi enī non pla-
 cet iniquus seruitō. **Q**uādo igit̃ placebit deo iniquus
 peccator. **T**ales p̃fanatores vident̃ esse sanctuarii dei
Vnde ouidi⁹ libro epistolaz. **P**one deos et q; t̃gendo
 sacra profanas. **N**on bene scelestis impia dextra colit.
Rursus hi redarguendi apparēt in diuinis sacrificiis

II

qui se ingerūt altaribusq; sacris temerarie se iungūt
 Contra quos **T**ibulius libro ii. Vos ab esse pcul iubeo
 discedat ab aris. **C**ui tulit besterna gaudia nocte uen?
 Itaq; veteres deos suos colebāt: & erroribus quāq; sub
 iacebant. **A**pud omnes tñ famosum erat: deos debere
 colere: dicēte p̄ho: et diis parētibus nō potest reddi cō
 dignum. Illi igit̄ qui fidem professi sunt: deum potissi
 me venerari debent. **S**ed quereres quid deum colere
 sit: aut quomodo venerari debeat. **A**ttēde: queso quō
 diuinus cultus oratione perficitur. **V**nde porphirius
 deus inq̄t omnium pater nullius īdiget: sed nobiscum
 bene est: cum per iusticiam et caritatē castitatem deū
 adoramus. Ipsam ad p̄cem eū fundim⁹ per imitationē
 & inquisitionem de eo. Inquisicio enī purgat: imitacio
 deificat affectionē ad bona operandum. **V**nde didim⁹
 ad. **A**lexādrū: verbo de⁹ ppiciat: orātibusq; deus solū
 est cum homine: suaq; similitudinē delectat. **H**is enim
 sermonibus apparat q̄ deum colere: ipsum adorare est
Vnde teste valerio libro viii. **S**oētes humane sapiēcie
 oraculum cōgrue dixit: a diisq; īmortalibus nihil pe
 tendum esse arbitrabatur nisi ut bona tribuerēt: eo q̄
 ipsi sciunt quid vtile nobis sit. **C**uius cōtrariū faciunt
Hii qui pro aliis muneribus deum orando petunt: seq;
 non credunt exauditos nisi habeant numeō qđ postu
 lant: diuine enī prouidencie singula tenentur remitti:
 sperando id deum facturum qđ melius eis erit. Iuxta
 prelibatum. **S**ocratis documentū. **R**ursus peccatores
 ignorātes forsan aut a voluptatibus excecati deo sup
 plicant: ut eorū īpietati coadiuuēt: ut eciā vires pre
 stet quibus sua mala exercere possent. **O** quam stulta
 deprecacio a iusto iudice petere scelus deūq; putare cō
 scium malorum. **V**nde **A**thenodorus stoicus. **N**ihil ī
 quit deū roges: nisi quod posses rogare palam. **E**t iu
 uenalis libro iiii. **O**randum est ut sit mens sana in cor
 pore sano. **N**os igit̄ fideles deū colamus et deprecemur

II

Quoniam teste. Ouidio primo de arte amandi: flectit
iratus voce rogante deus. Et libro de poto. Confugit
interdum templi violator ad aram. Nec petere offensi
numinis orat opem. Quia scz veteres offensis numib9
veniam petebant: deo igit vero pampius idem facie-
dum est. Quia ipsius inestimabilis pietas & potestas:
sed parū nobis profunt nisi incultu & oracione cor sen-
ciat: quod voces exprimūt. Vnde prosper in libro epi-
gramaton: laus vera ī deum pmitur ore precantis. Si
que voce fluūt intima illa habēt. Qui dedit ut queras
addit ut inuenias. Sed deus effectū precibus nō pre-
stat iniquis. Quē bonum sine fine bono persiste repto
Quere non habeant talia vota modū. Nam qui se cre-
dit munere nullius egere. Crescere nō cupiens perdit
adepta tepens. Que verba nihil aliud sonāt: nisi q vir
catholicus iugiter orare debet: et non estimare q nul-
lo egeat. Quia sic opinari presumptio et non oracio est
Vt autem oraciōi fideles melius vacare possint: sacris
diebus cultus adhiberi precipit: ut q ceteris feriis hō
pretermiserit: diebus suppleat colēdis. Vnde Seneca ad
lu. ep̄ xviii. festis maxime diebus animo īperandum ē
ut a voluptatibus maxime abstineat. Et ouidius libro
de fastis. Prospera lux oritur animeq; famelice vacēt
Aures ab insania multumq; protinus absint. Illis enim
diebus sacratis paci & oraciōi est insistendum. Vnde
Tibullius libro ii. luce sacra requiescat arator. Et gra-
ue suspensō vomere cessat opus. Et subdit. Omīa sunt
operata a deo. Non audiat vlla lanifica pēs is īposuisse
manum. Itaq; nullis operibus sacris diebus intendere
debet. Absit tamē ut credat aliquis ideo ecīā a bonis
abstinendum esse operibus: & ab operibus pietatis se
fore excusatum. Nam qui pietatē pretermittit iniqu9
est. Nulla autem die inique agere libet. Vnde p̄sper
ī libro epi9. Nō recte seruat legalia sabata cultu. Qui
pietatis opus credit in his vetitum. Nulla dies actus

hominū non dampnat iniquos. Omnia conueniunt tēpora iusticie. Ex quibus omnibus cōcluditur q̄ sacris diebus sic est a labore abstinendum: ut pietatum mu- nera non pretermittant: nam in bonis operibus cultus maxime seruatur

Capitulum tertium **de idolatria & nominibus deorum**

Quēteres deum inquirere nequientes in quam plurima turpia prolapsi sunt. Vnde deum verum non cognouerūt: ideo finxerūt deos simu- lachra depinxerunt. Sic enī legim⁹. **H**ermetem statu- as posuisse. **E**gipcius q̄ deos posuit ab hominibus pro- ductos. **P**ompilius eciam deos fabricauit quos secum sepeliuit. **A**lii quam plurimi inquirendo deum erraue- runt: vt narrat. **A**ugustinus xiiii. de ci. dei. **H**orū igit̃ theologia non est ipsa quam fides profitetur: sed ipsa est fabulosa que specie doctrine falsissima colorare co- natur. **V**t dicit. **A**ugustinus vi de ci. dei alloquendo. **M**arcum varronem. **D**iscant igit̃ cristiāni horum as- fersiones detestari: quorum studium fuit nouos exco- gitare deos: variisq̄ ornamentis figmentareq̄ solliciti sunt. **N**empe dixerunt barbatū ionem. **S**aturnū senem imberbem: & iuuenem mercurium: dixerūt eciam for- tulum floribus preesse. **C**rediderunt enim inmirabili- bus & sup̄sticiositatib⁹ deos perscrutari: quorum om- nium pater fuit **N**inus rex assiriorum primus idolaē. de quo refert **P**etrus connestor in historia scolastica. **R**efert iquam quod cum mortuus fuisset belus pater **N**ini: tunc ninus ad subleuamē doloris imaginem pa- tris fecit: cui imagini tanquam deo reuerenciam exhi- beat aliosq̄ exhibere faciebat. **Q**uinimo aliis ad se veni- ētib⁹ idulgebat siquidā male egissent dūmodo patris imaginem reuereretur. **D**icta autem fuit eadem ima- go **B**ela nomine patris nini: qui bellus dicebatur. **C**u- ius rei occasiōe alie naciones statuas erexerunt & iux- ta sua ideomata nuncupauerunt. **V**nde apud aliquos

fuit Bel: apud alios boal. Apud alios boali Apud alios
 beel pbebor. Alii beelzebug acceperunt: ut dicit isido
 viii ethimologiaz. Rursus apud egipcios Ysis. Apud
 Cretēses Iupiter. Apud marinos Iuba. Apud latinos
 Faunus. Apud romanos Quirinus. Apud athenienses
 Minerva. Apud sannum Iuno. Apud paphos. Venus
 Apud lemeios. Vulcanus. Apud faxos. Liber. Apud
 delos. Appollo. Rursus apud romanos. Esculapius de
 us medicine nuncupatur. Babilonii quoq. Bel idolum
 acceperūt: de quo superius. Et greci q̄ plures Priapū
 deum ortorum dixerunt. Beelzebug de quo superius:
 fuit deus in achoron. Et interpretatur deus muscaz.
 Nam zebug musca est. Hi ergo sunt dii de quibus pro
 pheta. Omnes dii genciū demonia. Rursusq. legimus
 q̄ Saturnus origo deorum a paganis designatur. Et
 ideo saturnus dictus est a temporis longitudine: seu a
 saturitate annorū quia ipsum atiquissimum referunt:
 de quo eciam referunt q̄ filios suos deuorauit: patris
 que celii refert abscidisse genitalia. Alii enim dicunt
 q̄ ex suis genitalibus ī maris proiectis nata est venus
 Ceterum alii iouem ab amando dictū patrem deorum
 appellant ipsumq. optimū referunt. Et quandoq. fin
 gunt thaurum: quia europam rapuit. Thaurus enim
 maxime libidinosus ē. Quandoq. eciam ipsum fingūt
 aquilam: modo serpentem: modo agnum: scdm varie
 tatem eorum que fecisse creditur. Ceterum aliqui di
 cunt Iānum deum esse celi & Iānitorem: duasq. facies
 ipsum habere referunt: & exconsequenti ipsum bifron
 tem appellant. Ecce quales deos monstruosos. Aliqui
 quoq. Neptunum deum aquarum predicauerūt. Alii
 autem dicunt vulcanum deum igneum. Vnde dicitur
 vulcanus quasi volicanus: quia sua velocitate refertur
 volasse per aera more ignis. De isto dicit Omer⁹ q̄ fu
 it precipitatus de aere in terrā: & exinde fulmina ori
 ri putant. Ipse eciam vulcanus de femore Iunonis re

fertur natus & claudus more ignis : quia nunq̃ recte
 sed curuatim mouetur. Ceterum aliqui **Plut**onem de
 um affirmauerunt quem latini vocāt diespitrem **Alii**
 vero **Archum** ipsum vocant : & referē receptator mor
 tuorum : deusq̃ inferni. **Alii** quoq̃ liberū depinxerunt
 more muliebri delicatum : & deū libidinis ipsum scrip
 serunt. Sed quidam dicunt q̃ non libidinis : sed poti⁹
 vini deus nuncupetur : qui alio nomine bachus dicitur
Referturq̃ q̃ cornutus sit : & corona vitrea coronatus
Insuper alii fingunt mercurium pennas habere : refer
 turq̃ deus sermonis & eloquēcie. **V**nde mercurius ser
 mo est : depingiturq̃ mercurius cum capite canino : &
 alas in capite & pedibus habuisse refertur furtiq̃ ma
 gister creditur. **Insu**per alii mortem dixerunt deum
 belli **Appolinemq̃** alii dixerunt deū medicine : qui eci
 am p̃hebus vel sol vel titan nuncupatur. Ceterum alii
 vltra deos : deas elegerūt. **Q**uidā enim **Dixinam** quā
 dam virginem dixerūt darii : quam eciā **Dianam** dixe
 rūt : quasi duanam : eo q̃ die & nocte apparet. **E**t alio
 nomine lucina vocat̃. **Alii** autem cererem in deam ele
 gerunt : per quam terram intellexerūt : quam dixerūt
 matrem magnam : atq̃ vectam curru cum timpanis &
 cimbali. **Alii** autem **Mineruam** ut atbenienses. **E**t
 dixerūt eam multorum ingeniorum inuentricem : eā
 q̃ de capite Iouis natam. **I**n cuius pectore fingunt ca
 put **Gorgonis**. **Alii** autem **Palladem** : que pallantem
 gigantem interfecit. **Alii** eciā venerem ut dictum ē
Rursus gentilium quidam cupidinem dixerūt deum
 licet videatur nomen femineum. **E**t hunc depixerunt
 sub forma pueri & dixerunt ipsum deum fornicaciōis
Vnde sagittam & facem tenere fingit̃ : quia lubricus
 amor more sagitte vulnerat : & more facis inflamat
Ceteri greci dixerunt **Pan** deum rusticorum quem la
 tini dicunt deum siluarum. **E**t hūc fingunt habere cor
 nua ad similitudinem solis & lune : rubetq̃ eius facies

ad similitudinem etheris. Et fert septem fistulas quibus
 armonizat. Caprinaeque ungulas habere legitur. Insuper
 apud egipcios maximus deus fuit dictus Serapis: qui
 primo fuit rex arginorum & est dictus apis. Sed post
 modum transuectus fuit in egiptum ibique mortuus se
 rapis appellatus est. Ceterum autem apud paganos fauus
 fuit deus sic dictus a faueo: eo quod fauebat eis & futura
 predicebat. His igitur delusionibus gentiles adhaeserunt
 fataque sua & fortunam diis ascripserunt. Deas aquarum
 nimphas appellant. Et deos quos in domo colebant dix
 erunt penates: deosque mortuorum manes. Itaque in suis
 erroribus perseverantes: viam veritatis ignorauerunt
 Rursus de caldeis refert venator quod ipsi elementa & cre
 aturas coluerunt suosque deos custodiendos statuerunt
 ne in confinibus reperirentur. Heu quales dii qui cus
 todia egent. Ipsorum caldeorum plurimi posuerunt ig
 nem deum eo quod omnia deuorare videtur. Sed modica
 est haec ratio immo ridiculosa: nam ignis ab aqua extin
 guitur. Ceterum grecorum errorem narremus qui se
 dicentes sapientes stulti facti sunt. Elegerunt enim
 Saturnum in deum comestorem filiorum Iouem secun
 dum eos adulterum: berculem ebriosum. Etenim egipci
 ceteris deteriores: bruta animalia coluerunt: ut ouem
 vitulum. hircum. porcum. coruum. accipitrem. vul
 turem. aquilam. Cocodrillum. lupum. simeam. draconem
 & aspidem. Itaque brutis occasio cuiuscumque utilitatis
 uel obsequii sacrificabant: ut dicit Tuli. libro primo de
 natura deorum de quibus ysa. xiii facta sunt inquit si
 mulacra eorum similia bestiis & iumentis. Ceterum
 rationi deos ineptos colebant dicentes eorum ope im
 perium suum dilatari: ut tangit Augu. quarto de ci
 dei. Cum tamen gothorum gens ipsos opprimeret. idolis
 iunare nequentibus solo cristi nomine mediante eua
 dere potuerunt. Nec mirum: quia cum dii non essent
 iuuare non poterant. Vnde Crisostomus ad dariam. Quo

inquit possunt nobis esse custodes q̄ cum custoditi non fuerint nocte a canibus uel furibus rapiuntur. Vnde Augu. libro confess. Nonne ergo intelligo & tonantem & adulterantē utiq; non posset hec duo. Veruntū gentiles illorum deorum testantur illecebras in quib; confidunt. Horū tamen fabulis Socrates & plato non adherentes deum summum & vnum cognouerunt

Capitulum. iiii quomodo per fidem saluamur

Fides est fundamentum legis & consequenter via salutis. Vnde fidē quia plures respuerūt ideo celestis glorie plenitudinem non acceperūt. Nempe fides cristianos facit heredes quā tamen multi respuerunt: sicut romani quondam: infelices: se per fidem factos putauerunt. Alii fidem susceperunt sed ab ea recesserunt. Et alii fidem quam susceperunt retinent: sed eius opera negliunt. Hec autem omnia faciunt ut liberi serui fiant: heredesq; p̄ temporalia redduntur exules: quia ratio dammandi orta est p̄ peccato. Pro ut Augu. inquit x libro de ci dei. c. xv. Nec tñ illa vera est romanorum opinio: qui p̄ fidem se factos infelices dicunt. Reminiscant̄ illius historie q̄ narrat Salustius apud eos authenticus. Quam eciā commemorat Augustinus iii libro de ci. dei c. xviii. Narrat enī q̄ ciuitas romana ante fidei suscepcionem ab Hanibale sic oppressa fuit totq; milites romani exercitus corruerunt: q̄ Hanibal in vasor eorum tres modios plenos misit romanis in quibus tantum fuerunt annuli de digitis militum romanorum extracti. Quis enim grauiorem casum legit: nec tamen fidei cristiane: quam nō dum nouerunt imputare possunt. Pocius igit̄ studeāt imputare peccatis suis. Quoniā ut ait Augu. in tractatu de excidio romane vr̄bis deus p̄misit romanos flagellari: quia seruus voluntatē domini sciens & non faciens plagis vapulabit multis. Luce xii Nam in ignē ponitur aurum ut purificetur. Et cum tribula triticū

purgatur. Sic ergo puniti fuerunt ut conuerterentur.
 Vnde Iosephus iudeos alloquens sic inqt. Si nobis ab
 ē longēua persecucio: quid dicam ignoro: nisi q̄ scio q̄
 istis bene est cum quibus deus. q. d. Si male eis ē hoc
 ideo accidit: quia ipsos propter peccata sua deseruit.
 Quam obrem idem Iosephus li vi sic dicit: deus nos de
 seruit nos romanis inseruit quia pietatis cultū deser
 uistis. Sperabatis autem in dominum: qui autem vos
 non defendebat: migravit ad hostes: quem enim cole
 batis: romani nūc venerant: vos autem offendistis zc̄
 Nec verba scribebantur iudeis existentibus in captiui
 tate romanorum. Vnde ibidem subditur: non in mul
 titudine sed ī timore domini Abrahā penetrauit egip
 tum: dormiebat Abraham: & torquebat pharo. Moi
 ses contra egipcios orauit. Iosue Iedeon Ezechias non
 virtute sed amore preualuerunt. Quoniam nō in mul
 titudine exercitus belli victoria sed de celo ē fortitu
 do: ut dicitur primo Machabeorum iii lib°. & Iudicū
 viii. Si deus vobiscū est: cur cōprehenderunt vos hec
 omnia sc̄z mala. Diceret aliquis q̄ mala non habent: q̄
 cum deo sunt per fidem. Qua ppter Augu. eplā ix fi
 dei cristiane impugnatores: sic alloquit. Quomodo enī
 ausi sunt fidem cristianam impugnare: precor sine fi
 de tales milites. tales ritus. tales iudices aut reges:
 quales cristiana lex commendat: exhibet pro laboribus
 talē mercedē: sicut fides p̄mittit nostra. Si quidā lex
 continenciam beniuolenciam: iusticiam atq; concordia
 predicat. Nunquid enim omnia honesta sunt: fortassis
 tamē ignara mens cū audit illorum rationem credere
 recusat experimento: que non videt. Horum enī igno
 ranciam siue ignominiam redarguit Augu. xxii de ci
 dei ca. iiii: dicens stultum fore eorum que creduntur
 rationem postulare: quia in naturalibus plurima fate
 mur quorum rationem ignoramus. Cur enim miraris
 si audis corpus igne cremari: nec tamē consumi. Nam

cicilie montes usque nunc & deinceps flammis estuant
& integri perseverant. Non igitur consumit omne quod
ardet. Non igitur est impossibile nec incredibile homi-
num corpora sempiterno supplicio in igne puniri sine
detrimento. Vnde ibidem Augu. Quis inquit nisi deus
dedit carni pavonis ut non putrescat. Quod tamen im-
possibile videtur. Accidit ut apud carthaginem hec avis
cocta nobis apponeretur: de cuius pectore servari ius-
simus: nec tamen putredinis aliquid in eo invenimus.
Vnde post dies plusquam triginta nulla corruptio inventa
est: nisi quod aliquantulum ibi contraccio quedam fuit. Quis
inquit Augu. dedit palee: ut poma immatura maturet
vel ut obrutas niues reservet. Quid est quod cum ignis est
pulcherrimus colore: lignum denigrat & lapidem deal-
bat. Quid est quod aqua frigida que cum inimicatur igni
calcem feruere facit. Oleum tamen quod magis fomes
est igni nulla perfusio sui feruere facit. Hoc enim si de
longinquis legeremus siue audiremus: & in nostrum ex-
perimentum venire non posset pro ficto haberemus:
vel mendacium putaremus. Quid de magnete dicemus
que rapit ferrum: si tamen adamas ei iungatur ferrum
quod rapuerit mox dimittit. Hec ille. Que omnia hic
adduxi: quia non est quorundam experientia eorum
que creduntur: nec minus credenda sunt: experimento
si careant. Vnde gen. xv. dicitur quod abraham credidit
deo: & reputatum est ei ad iusticiam

Ca. v. de consolacione spei

Spes consolatur mentem: vires eleuat: labores
patienter ferre largitur. Vnde Seneca in ippoli-
to. O spes amancium credula. Et lucanus libro
ii. Liceat inquit sperare timenti. Nam spes prebet ope-
ranti vires: & terminandi opus. Vnde ovidius libro ep-
spes bona dat vires: spes bona sollicito victo timore. Ca-
dit vallit augurio spes bona sepe suo. Ex quibus ver-
bis concluditur quod spes confortat operantem: qua defi-

ciente tepescit. Vnde **T**ibullius lib^o iii. **S**pes vouet &
 melius cras fore semper agit. Itaq^p p^r spem sperat omne
 bonum eis fore futurum. Sed friuola spes est illorum
 qui bonum expectant quod mereri non student. Vnde
Galtesius in lib^o de gestis **A**lexandri magni. **S**pes q^u
 meritum non preuenit a spe deuenit: & verum dat ei
 presumptionis nomen. **C**ur eni in eo speras: quod tibi
 meritis acquirere non vis. **C**ur enim speras quod non
 desideras. **E**t si desideras quare non queris. **R**euerā
 non queris: si habenti qd^d petis non subseruis. **O** quam
 vana spes multorum est. **P**lures enim credunt deum
 p^rpiciū eis cuius precepta contemnunt. **A**lii vero iu
 uentutis pretereūt dies absq^{ue} operibus bonis: & in die
 bus senectutis se bene facturos credunt & confidunt.
Sed quis de longeva vita securus est. **S**tultus ergo q^u
 suam spem in vite sue diurnitate ponit: & sub spe vite
 brevis: alterius successionem habere confidit. **S**tultus
 eciam qui suis somniis spem adhibendo: credit bonum
 affuturum. **Q**uos omnes redarguit **C**atho. **S**omnia in
 quit ne cures: nam mēs humana quod optat: dum vigi
 lat sperat per somnum cernit ad ipsum. **S**tulticia est i
 mortem alterius sperare salutem. **T**empora longa tue
 vite promittere noli. **Q**uocumq^{ue} ingrederis sequitur
 mors corporis vmbra. **N**on igitur hec spes habenda
 est: sed illa de qua p^rpheta **B**eatī qui sperant in deo zc
Plures autem spem in deo nō ponunt: sed abiecta spe
 future glorie: omne quod possunt hec faciunt gaudiū
 licet eciam malum accipiant. **D**icit enim **Q**uintilianus
 nihil est difficilius quam differre gaudium. **Q**uod ve
 rum ē de his q^u tantūmodo visa credūt: & licite speran
 dis animos suos minime alliciunt. **D**icunt enim illud
Quidii iii. de tristibus: deniq^{ue} vllam nō possunt spera
 re salutem. **C**um nō pene causa cruenta mee: hec enim
 plurimi dicunt: dum enim affliguntur se causam habe
 re negāt. **E**t qd^d p^rui ē de salute non sperant. **V**tinam

diceret illud Ouidii lib^o de ponto. Quamuis sit semp
 meritis indebita nostris. Magna tamen spes est in bo
 nitate dei. Nam teste Sedulio in carmine pascali libro
 iiii. Nihil inqt difficile est conferre deo cui adest fa
 cultas ut scilicet possit planare curua: mitigare dura: &
 quicquid natura negat se iudice prestat. Et in carmine
 de mediatore. Hic homo qui deus est spes est antiqua
 priorum. Spes infine piis: hic homo q deus est. Quia
 scz fuit spes antiquorum patrum: & eciam est finalis
 spes iustorum. Nam & ipse homo & deus est: deus au
 tem omnium spes esse profitetur. Vnde arator lib^o ii
 Certeq humanu transcendunt gaudia votum: hoc fa
 cile est prestare deum cui in mensus numerus: hic po
 rior quam nemo putat. Stulti ergo qui se bona habitu
 ros diffidunt ea si fecerint que debent. Sed fortassis
 ideo confidenciam perdunt: quia incessanter cupiunt
 & quod possident perdere metuunt. Contra quos Sen
 ad lu. ep. v. inquit. Apud Catbonem nostrum inueni
 cupiditatum fine. Ecia ad timoris remedia pficere de
 sinens neq timere si sperare no desinerit: quia scilicet illi
 cum timore viuunt: qui semper sperant ea que secura
 non sunt. Speret ergo in eo cuius est prouidere cunctis
 felices enim essent si spe pretermissa vanorum: fiducia
 totam in domino apponerent. Nam teste Sen, ep xii.
 Ille beatissimus est & securus sui possessor q crastinu
 sine sollicitudine expectat: dicente domino in euange
 lio Nihil solliciti sitis. Ve igitur his quoru spes i mun
 do posita est: labilis igitur & caduca est. Sed paupertas
 expedita est & secura: ut ponit Seneca ep lvii. Omnes
 enim qui confidenciam mortalibus prebuerunt: maiori
 sue necessitati succurrere non valuerunt. Vnde narrat Va
 lerius lib^o vii q cum rex ganges: secundu alios giges
 rex lidoru esset opulentissimus ab appoline pecit an
 aliquis mortalium ipso felicior esset: vocemq audiuit
 dicentem archadium philosophum eo feliciorem: qui

tamen pauperrimus erat: etateq; senex: & tamen sui
campi metas nunq; exceſſerat. **R**acio vero cur felicior
eſſet hec erat: quia paup ille ſecurior. **R**ex vero prefa
tus i fortuna timidior. **I**deo lucan⁹ li v. **O** vite tuta fa
cultas pauperis. **E**t iuuenalis lib⁹ iiii. **C**atabat vacu⁹
coram latrone viator. Itaq; in diuiciis ſpes nullatenus
eſt conſtituenda: eo q; in eis nulla eſt ſecuritas. **V**nde
Tibulius lib⁹ pri⁹: diuicias alias fuluo ſibi congregat
auro. **Q**uē labor aſſiduus vicine terret hoſte. **M**e mea
paupertas traducit vita ſecura: dum eius exiguo luce
at igne focus. & idē libro ii. **N**on me regna iuuāt: non
ludus aurifer annis: nec quas terrarū ſuſtinent orbes
opes. **H**ec alii cupiunt licet mihi paupere cultu. **S**ecu
ro vite munere poſſe frui. **Q**ue omnia concludūt inter
renis nullā fore ſecuritātē. inq;bus tñ fere omnes ſpem
ſuam conſtituerunt. **Q**uam obrem in ſpe falluntur ſua
eo q; in bonis eternis oſtitucōnem ſibi aſſuturum pre
ſtiterunt: in quorum ſpe omnis conſolacio ſolidatur

Ca. vi. de perpetuitate anime & ſpe vite future

Anima de nihilo creatur: & non educit de po
tencia materie ut plures putauerunt heretici
dicentes animā cū corpe generari naturali ſe
mine: corruptoq; corpore corrupti itaq; poſt hanc vitā
nullam ſperantes: lubricitatem atq; voluptatem ſum
mam felicitātē crediderūt. **C**uius opinionis fuit **A**riſ
tippus ut in pluribus paſſibus narrat **A**ugustinus de
ci. dei. **D**e talibus loquitur **T**ullius li⁹ ii. de tuſ. queſ.
Vides inquit nō nullos pecuniarum cupidos glorieq;
multos libidinū ſeruos. **E**t **P**olicratus lib⁹ vii. c. pri⁹
Mundum inquit dimenſi ſunt: nature varias ſcrutati
ſunt cauſas & quaſi mola gigātea intumuerunt indux
eruntq; bellum gracie dei: ſed deiectioni ſunt dum alleua
rent. **V**nde **R**o. pri⁹: deus iſtis manifeſtauit & tamē
enumerauerunt in cogitationibus ſuis: & obſcuratum
eſt inſipiēs cor eorum: dicētes enim ſe ſapientes ſtulti

facti sunt. **M**irum enim si phi naturali dictamine dicere videantur animam non perpetuari. **M**irum insuper si post illam vitam: alia vita non debeat sperari: quia legebat **A**ri de pomo: dicentem animam virtuosam suo debere creatori coniungi: homineque viuente affirmat animam humanam in carcerari. **I**tem **P**lato in thimeo dicit quod anima coniuncta est corpori ad hoc ut per sciencias & virtutes venetur creatorem: & si venerit feruore magno a suo creatore benigne accipietur. Si aut non: relegabitur ad infernum. **E**x his igitur concluditur quod naturales phi dicere tenentur animam humanam creari & de nihilo fieri: & ex consequenti eam perpetuari. **P**ro cuius ampliori declaratione quatuor occurrunt rationes. **P**rima est quod anima est indiuisibilis: igitur incorruptibilis: consequentia clara est: quia indiuisibile non potest alterari nec attingi ab aliquo corruptibili. **E**t antecedens patet per phi iii de anima dicentem quod intellectus est simplex immixtus & perpetuus. **E**t ex alia ratione probatur quia anima intellectiua est locus specierum ut dicitur tercio de anima. **S**i igitur species locum non occupant ut deducetur: sequitur quod anima est indiuisibilis in qua recipiuntur: quia quicquid recipitur in aliquo recipitur ad modum rei recipientis. **S**ed quod species non recipiantur occupatiue satis notum est: quis enim est tam ebes ut dicat species seu conceptus humanos locum occupare. **N**am tunc dicere oporteret virum multum sapientem non posse sapienciozem fieri: quia sui conceptus totam animam eius occuparent. **I**taque noui conceptus non possent superaddi: quod est ridiculosum. **I**deo dicebat autor sex principiorum quod anima nullum locum occupat. **S**ecunda ratio est quod anima libera est: eo quod habet liberum arbitrium ut patet per **B**oe. quinto de consolatione. **I**gitur non subest influentiis superioribus & consequens est incorruptibilis. **N**am si eis subesset tunc etiam tanquam brutum secundum diuersitatem influenciarum neces-

sitaretur: cuius oppositum experitur. **I**deo Seneca in suis tragediis lib^o iiii. narrat: qualiter omnia entia naturalia in ceteris legibus stabilita sunt: quas non possunt relinquere: homo vero nullas habet leges quas infringere non posset. **C**oncludamus igitur cum **A**ristotile primo de anima: quod anima siue intellectus est quod diuinum impassibile & immortale. **T**ercia ratio est quia anima siue intellectus reflectitur super se: quia experimur quod anima cognoscat: & quod cognoscit se cognitione per actum reflexum quod non potest facere aliqua potentia organica siue corporalis. Igitur anima est res spiritualis: & consequenter incorruptibilis. **I**deo dicit **A**ri. ii. de anima: quod intellectus est seperatus ab aliis potentiis sicut perpetuum a corruptibili. **Q**uarta ratio est quia iusticia est virtutum preclarissima ut dicitur v. ethicorum: debet igitur maxime conuenire primo enti. **C**um igitur experimur in vita presenti plures impios sublimari & iustos calumniari & opprimi: ponenda est ergo vita post hanc vitam: in qua iusticia unicuique fiet: alias enim oporteret dici vniuersum per iusticiam non regulari atque quod supremum iudicem iusticia non illustrari: quod incredibile & impossibile apparet. **E**x his igitur rationibus concludere possumus animam esse perpetuam: aliamque vitam post illam debere sperari. **E**x quo sequitur quod anima de potentia materie non deducitur: sed potius de nihilo creatur ut prius notatur. **I**deo dicit **T**emiscius. **P**hilosophus quod inter omnia numeranda in rebus naturalibus: est numerandum de anima. **H**oc enim narrat commentator **A**uerrois pri^o de anima. **H**is rationibus tamen non obstantibus plures in speculis huius vanitatis viuere in mundo pro paradiso preelegerunt. **Q**ui similes sunt tigride de quo narrat **P**linius naturalis: quod a venatoribus per specula frequenter decipitur. **C**um quod venatores catulum suum deportant: ipsa tigris venatores insequitur: sed in via specula inueniens in eis

q̄ similitudine sui prospiciens: catulum suum putat se inuenisse: sicq̄ catulū suum perdi & deportari p̄mittit. Similiter faciunt mūdi amatores: quia leticiam vanā cum babuerint paradisum inuenisse credunt: & ita catulum scilicet animam ei collatam damnari permittūt. Vnde venatores scilicet demones humanam fragilitatem cognoscentes: eorum oculis specula humane vanitatis siue mundane preponunt: ut in eis delectari atq̄ quietari studeāt celsamq̄ felicitatem acquirere pretermittant.

Capitulum vii. de vtilitate vere

amicicie & caritatis

Amicicia: omnis boni exordium est: bona si fuerit. Tunc vero bona est si inter bonos extiterit: aliquis enim amicicia nuncupari non meretur. Quoniam amicicia preciosissimum genus est diuiciarum. Malorum autem fedus: non preciosum sed vile ē: ergo amici fieri studeamus: amiciciaq̄ in cristo sit. Tunc enī prosperabimur in spiritu mutuis mocionibus: & in corpore mutuis subsidiis atq̄ adiutoriis. Tunc eadem erit volūtas: idem desiderium. Quid enī melius aut optabilius his. Quam obrem Sen epistola C. xi. dicit q̄ vbi est idem velle & nolle ibi dulcissimū & honestissimum manere est: quoniam cōcursus sensuum & vnanimitas voluntatum: tanq̄ riuulus in amicicia scaturisunt. Vnde Ambro. libro tercio de offi. dicit q̄ custos pietatis est amicicia: que facit ut superior se inferiori exhibeat equalem: & inferior superiori. Inter enim dispares non potest esse amicicia: plurimum tamen amicicia fallax est: & in momēto deficit. Et ideo Ecclesiastici xii dicitur q̄ non cognoscitur amicus in bonis: nec eciam inimicus in malis: sed lex amicicie est ut non plus vel minus velit diligere quam diligat: ut inquit Tul de amicicia libro primo ca. xvii. Nempe beatus Aug⁹. iiii conse: verū aicū se habuisse narrat. Vnde ipso mortuo plāgebat eum dicens se pdidisse dimi

dium vite. Et ibidem cōcludit q̄ non est vera amicitia nisi fuerit conglutinata caritate. Huius enī amicitie cristus exemplum dedit luce xxii. Non dicam vos seruos sed amicos. Vnde Sen ep̄ C. iiii quendam plangentem filium redarguit dicens. Quid inq̄ faceres si amicum perderes ex quo paruulum incerte spei sic plāgis q. d. q̄ filio p̄ferendus est amicus: si verus fuerit. Sic eud cum dicit Tullius libro de offi. primo ca. xvii. In amicitia nulla pestis maior est quam adulacio simula- cioq̄ viciosa que verum iudicium tollit. Vnde Augu- x confessz. q̄ dicit amici adulātes amicitia peruertunt & inimiciam connectunt. Nec tamen amici sunt q̄ bona diuiduntur. Quoniam sicut dicit philosophus ix ethicorum & commentator ibidem. Amicis est anima vna & omnia communia: nec est amicus: nisi amico cor suum prebeat: ut ponit Tullius vbi supra. Et Austu ii confessz dicit q̄ amicitia dulcis est propter vnitatem animorum. Et q̄ amicus est amico omnia communicet. Prima tamen lex amicitie est. ut ab amicis honesta petamus ut inquit Tul vbi supra. Vnde valerius li. iiii c. vi de pluribus narrat quorum vnus pro alio se hosti bus obtulit. Ceterum narrat de duobus qui dicebant hamon & pithias qualiter cum dionisius tirānus vnū voluit occidere: alius exposuit se morti pro eo. Quod cum tyrannus vidisset admiratus supplicium remisit. Nam etiam Augu. iiii confessz de amico loquens dicebat: nescio inq̄ an vellem pro illo mori. Sic enim legitur de boreste & priade qui eligebāt magis simul mori quam non simul viuere. Etenim si attendamus: homo ex natura amicari debet. Quoniam dicit Seneca libro iiii de beneficiis ca. iiii. Hominem inquit non faciunt vguēs neq̄ dētes terribilem: sed nudus natus ut nulli videatur inimicus. Et ibidem concludit: q̄ societas dat homini dominiū animalium: & imperium gen- cium. His itaq̄ sermonibus patet quāta sit societas &

II

amicicia quam plurimi veteres habuerūt. **V**nde refer-
tur de duobus mercatoribus qui se ita dilexerant: ut
vnus illorum qui egipcius erat: vxorem ppriam pul-
cerrimam & maritatam: alteri amico relinqueret: eo
q̄ ipsius amore laguebat: q̄ tamen vxorem ipse egipci-
us nūquam cognouerat. **I**n processu vero temporis cō-
tigit egipcium propter homicidium morti condem-
nari: quod sciens qui beneficium susceperat venit di-
cēs se homicidium fecisse. **E**t loco illius se moriturum
obtulit. **M**alebat enim pro amico mori: quam amicum
mori irremuneratum. **I**deo sapiens dicebat. **S**i inuene-
ris amicum fidelem sit tibi sicut anima tua. **S**ed rep-
bandi sunt hi qui amicos querunt ut ab eis illicita ob-
tineant. **V**erumtamen teste **T**ul. lex amicicie est ut
non rogemus turpia: nec faciamus rogati. **S**unt etiam
redarguendi hi qui omnes putant amicos. **I**deo sapiēs
Multi iquit sunt tibi pacifici: ut vnus sit consiliarius
ex mille scilicet amicus tuus: de quo attendas q̄ bon⁹
sit. **N**am maximum genus infortunii scias tibi contigi-
sse: si de peruerso amicum facias: aut si amicum te ha-
bere putas cum tamen non habeas. **S**ed nunquid expe-
rimur malos frequencius ceteris amicari: feruenciori
q̄ federe sibi inuicem adherē: quam plurimi quorum
fama virtuosa promulgatur. **V**erūtamen teste **T**uli⁹
libro iii de offi. **I**n malis fictio est in bonis amicicia est
Vnde **A**ristotiles viii ethicoz describens tres species
amicicie ostēdit ipsas consistere in triplici genere bo-
ni. **O**mnis igitur amicicia bona est. **V**nde **A**ugu. iiii
confess⁹ statim post principiū dicit q̄ non est amicicia
nisi inter habentes caritatem. **Q**ui enim ex caritate se
non amant sunt de numero eorum de quibus **I**ere. ix.
dicitur. **O**mnis amicus fraudulēter incedit. **T**ales nō
caritate sed vtilitate sepe federant. **I**uxta illud **Q**ui
dii libro de ponto. **V**ulgus amicicias vtilitate probat
Quam obrem talis amicicia minime durat. & si tem-

pore necessitatis durat. tñ ut cōmuniter non p̄seuerat

Capitulum. viii de vera amicicia & eius fidelitate

Queste **Tulio** in de amicicia: amicicia ē omnibus rebus humanis preponēda: nihil enim est nature tam aptum tanq̃ cōueniens prosperis & aduersis quanta sit virtus amicicie. **Et** subdit **Est** autem amicicia nihil aliud nisi omnium dininarū humanarūq̃ rerum cum beniuolencia & caritate consensio. **Et** idem **Tul** in ii rethorice. Amicicia est volūtas erga aliq̃ bonarum rerum illius quem diligit cum pari voluntate. **Ex** quo apparet aperte q̃ amicicia paritate & caritatem semper pretendit. **Vnde** **Secundus** p̄sus **Quid** est amicicia est equalitas animorum. **Sed** quid est amicus: desiderabile nomen homo vix apparens in felicitatis refugium: indefinens felicitas. **Nempe** amicus raro inuenitur: in penuria ppiciatur: & indefinenter amicatur: alias enim amicus non est. **Aliqui** autem amicos se dicunt: cum bona dederunt q̃dam. **Sed** amicus nō est: nisi se ipsum: animumq̃ dederit. **Vnde** **Sene** li. vi de beneficiis. Nescis quātum sit amicicie precium: si non intelligis te ei daturum quem diligis rem similis raram que non alicui magis deest quā vbi creditur habundare: quia scilicet sepius creditur magna amicicia vbi nulla est. **Verū** tamen que duo sunt ad vnum redigit: & mirabili pitate dispares vnit. **Vnde** **Calcidius** in probemio super thimeum platonis. **Tanta** inquit ut opinor est vis amicicie q̃ parificat res ex se diuēsas: cū alter ex amicis alteri voto cōplaciti operis administrat effectum. **Nam** amicicia multos dispares coadunauit: nec tamē vera est amicicia eorum qui quosdam stulte diligunt atq̃ volendo amicicie donum exhibere: se ipsos damnificant & concuciunt. **Quos** redarguēs **Catho** sic dicit. **Dilige** sic alios ut sis tibi carus amicus. **Sic** bonis zc̃ **Talis** igitur absit amicicia: sed vera & discreta non p̄termittatur. **Quia** teste **Ca**

II

thone. **V**tilius est regno meritis acquirere amicos. **E**t
baccaton stoicus. **Q**uid inquit profeci hoc est: qd ami-
cus esse cepi. **N**ihil igitur amicitia utilius: nihil in re-
bus humanis desiderabilius. **V**nde quintilianus c. viii. **N**o-
re pio inquit in rebus humanis praestantius amicitia. **E**t subdit
Quid enim foret humano generi felicius: quam si omnes esse pos-
sent amici: omnia enim mala discederent. **V**nde i. puer.
sapientum dicitur. **Q**uid dulcius quam habere amicum
cum quo omnia audeas: quem sic credas ut te: cui sic lo-
ris ut tecum. **M**ulti tales amicos habere uoluerunt: &
ipsi tales esse non possunt. **V**nde **T**ullius lib. de amicitia
preallegato consimilem ponit sententiam. **R**ursus pa-
rum amicitia prodest si amicitiarum fidelis & constans
adhesio non fuerit. **V**nde **S**eneca intrageste. **Q**uos ve-
rus amor tenuit tenebit. **V**nde **A**ugustinus. cesar amicitias
non facile admisit: sed constantissime retinuit. **V**nde re-
fert **S**uetonius li. ii. **N**am amicus non est qui cito de-
serit amicum: nec amicus est qui de amico cito male iu-
dicat. **V**nde **T**ullius li. de amicitia. **B**oni viri & sapientis
est duo hec tenere in amicitia. **P**rimum est: ne quod
fictum uel simulatum sit. **N**am aperte odisse magis lau-
dabile est quam occultare sententiam: deinde suspiciosus
non debet esse nec existimare aliquid ab amico esse ve-
latum. **N**empe qui suspicatur: iam amicum habere non
arbitratur. **H**eu quot verbales amici qui tempore ne-
cessitatis recedunt: qui nullum diligunt: nisi quantum
beneficia suscipiunt. **C**um **V**alerius li. iiii dicat. **S**in-
cere fidei amici precipue in aduersis rebus cognoscun-
tur: in quibus quicquid prestatur a constanti beniuo-
lencia proficiscitur. **N**am gratum beneficium est quod
mercedis suspicione caret. **A**bsit tamen ut aliquis cre-
dat amicorum occasione se peccare posse: aut eius obse-
quio ea debere agere que prohibetur. **N**am teste **T**ul-
lio de amicitia. **N**ulla est excusatio peccati si amici cau-
sa peccaueris. **N**on debet igitur in malis amicus obe-

II

dire amico. Vnde narrat Valerius li° vi. q. cū Rutilius amico indigna petēti non obediret: tunc amicus dixit **M**ibi non est opus amicicia tua: si quod rogo nō facis **C**ui Rutilius. immo quid mihi tua: si aliquid ppter te inboneste facturus sum. Ideo Cato ait. Nam stultum est petere quod iure posset negari. Non igitur exigit amicicia crimina pro se mutuo cōmitti. Nihilominus teste Claudiano in maiori. Multis delicta nexus fuere amicicie. Quia multi amicorum occasione peccauerunt: hoc tamen absit. Quia teste Tulius li° de offici. Amicis nō tribuere quod recte posset: & tribuere qd non sit equum contra amicicie officium est. Itaq. saluo consciencie iure amicus amico succurrere debet ea pponendo que possessio cōtinet terrena. Vnde Sidonius libro ii. Non magis cordi aut voluptati sit ager cum redditibus amplis quam amicus sed equalis. Omnis enim amicicia paritatem pretendit. Si igitur par est amic⁹ tibi qmodo preponis amico opes tuas: si te sibi parem: plus opibus diligas. Hoc enim si feceris nec paritas nec amicicia est. Cū Galterus in alexandreidos dicat li° viii. q. inter pares & equales est modus amoris. Diligamus igitur animo equum: amicumq. moribus sanum eligamus ne viciorum imminente turpitudine amiciciam desinere iure oporteat. Nam quod honestum est amare natura postulat: quod autem iniquum diu diligere: rationi est molestum. Vnde Tu li° ii. de offi. Quia inquit id ipsum quod honestum decorumq. dicim⁹: per se nobis placet. Idcirco illos in quibus hoc esse arbitramur: naturaliter diligere cogimur. Et li° de amicicia. Nihil est tam aptum nature tanq. conueniēs sicut amicicia. Sed hanc scio in solis debere bonis esse. Sed precor venerant qui vere amicicie fedus seruare recusant. Nam minime attendunt quōdo diligant dummodo eius sub titulo proficiant: nec attēdunt si bon⁹ sed diues & in obsequis prodigus. Ea au

tem que possidēt ipsorum ita sunt: ut communicare nō
audeant nisi cōmunicando sua bona ampliora videant.
Amicorum tamen omnia debēt communia fore. **V**nde
Therencius in adelphis. **V**etus verbū hoc est: commu-
nia esse amicorū inter se omnia. **E**t **S**alustius in **C**athe-
Idem velle: atq; idē nolle vera amicicia est. Itaq; si quis
a culpa vacuus eciam in amiciciam prauorum iciderit
quotidiano vsu atq; illecebris similis aliis efficit. **V**i-
deat igitur qui amat ut quem diligit bonus sit. **I**n ma-
lo enim amicicia non est. **V**nde idem **S**alustius in iu-
gurtino. **O**mnes eadē capere eademq; odisse inter bo-
nos amicicia & inter malos fictio est: & non amicicia.
Quomodo enim amicicia esset ex quo peccatum eos co-
pulat. **N**empe vnum vitium ad aliud trahit & si aua-
rus fuerit amicus forte ira supueniet: uel forte supb9
erit. **S**i autem supbus ira supueniet. **E**cce qualis ami-
cicia. **N**ulla enim est ex quo peccato maculatur. **Q**uis
enī diuisit āgelos nisi supbia: quis fratres primos nisi
superbia. **S**ic & plures qui putantur amici: similibus
causis dissoluuntur. **N**am inter amicos debet fore cari-
tas sine temeritate: communitas sine cupiditate. **V**nde
Seneca ad lu. epistola xlviij. **C**onforciū rerum ōnium
inter nos facit omnia. **E**t subdit: omnia cum amico cō-
munia amicus habebit. **N**am pitagorica opinio fuit:
amicorum omnia esse communia: & amicum esse alterū
se ipsum: ut refert Iero9 contra **R**uffinum. **V**nde **O**ui-
uii de tristib9. **H**i duo cōporibus: mētibus vnus erāt
Et loquitur de amicis. **E**t arator li° ii. **R**epellit errō-
in diuersa trabens: cum spiritus efficit vnum: vnitasq;
ex concordia venit. **C**oncordia vero in bonis est. **V**nde
prosper li° epig. **M**oribus iustissimis pulchra est concō-
dia pacis. **O** igit̃ posco inquiramus quo pacto queat
vera amicicia vendicari. **A**udiamus **Q**uidium ii de ar-
te amandi dicentem: ut ameris amabilis esto: dulcit9
est verbis alliciendus amor. **V**nde **M**a. li° de **T**hobia.

Est prauio dignus amoris amor. Et Heccaton stoicus
 Si vis amari ama. Ex quibus apparet q̄ nullo laqueo
 quis tam cito capitur sicut amore. qui obsequorum dul
 cedine conseruatur. Vnde Catho. Vincere cum possis
 interdum cede sodali. Obsequio dulces quoniam reti
 nentur amici. Ira odium generat cōcordia nutrit amo
 rem. Itaq̄ mutuis pacienciis amicabilis conuictus con
 seruatur. verbisq̄ beniuolis: exhortacōibus & iustis i
 crepacōibus inter sapiētes amor solidatur. Vnde Tu
 li^o de viciis. Vita victus cōsilia: sermones exhortacio
 nes inter lum & obiurgacōes maxime in amicis vigēt
 Illa p̄ est iocundissima amicicia quam similitudo con
 iugauit. Nec mireris si libeat redarguere amicū: quia
 redargutio amore prolata sapienti placet. Ceterū scis
 sitemur. Car amicicie inter homines nō apparēt: aut
 enim homines sunt quales non fuerunt: aut veteres si
 eud nec presentes mutuo se dilexerunt qd̄ absit. Quid
 igitur dicendum libeat non occurrit: nisi q̄ imparitas
 voluntatum & distinctio desideriorū amicicie detra
 hit viam. Teste Oracio in suis epl̄is. Oderunt bilare
 tristes: tristemq̄ iocosi. Sedatum celeres agguet gra
 uemp̄ remissum. Potiores bibuli mediap̄ nocte phaler
 ni. Oderunt porrecta negantem pocula Itaq̄ gulosi ob
 scenos non amant lubrici castos. Quamobrem appeti
 tum varietate confunditur amor. Impiis igitur non
 est fedus huiusmodi adhibendū eo q̄ contrarium amo
 ri impeditatū habent. Vnde plautus in anularia Con
 uentus bachorum & ioca friuola non quero ut amorē
 paciant: utinam nihil odiosum darent. Talibus igitur
 ineptis desideriis verē dilectioni cōdiciē sepe. Rur
 sus animaduerte frequenter quosdam fore amicos nō
 hominum sed mīnerum. Hi sunt sodales non amicicie
 sed fortune. De quorum amicicia inquit Seneē ad lu
 epistola ix. Qui utilitatis causa assumptus est: tā diu
 placebit: q̄ diu utilis fuerit. Nam circa diuites amico

turba circumfedit: sed circa aduersa solitudo est
 quia tales fugiunt amici ubi probantur. Varro in suis
 sentenciis. Si vis amicum experiri calamitosus fias.
 Et **Quantilianus** ca. xv. Nescis inquit an diligat: cuius
 experientia non habentur nisi felicitas. Plures enim
 infelicitate diligunt sed adueniente infortunio desperant
 quia deest fortuna cuius gratia amabant. Vnde **Boe-**
 tius de cōso. Quemque felicitas amicum fecit: infelicitas
 faciet inimicum. Nulla pestis efficacior ad nocendum
 quam familiaris inimicus. Nam causa deficiente amo-
 ris: mirum si deficit zelus antiquus. Nam **Tarquus**
 exilio dat? primo cognouit quos fidos habuit amicos.
 In prosperitate enim non cognouit ut narrat **Tullius** lib.
 de amicicia. De talibus ait **Quintilius** li. de ponto. Vul-
 gus amicicias vtilitate probat. Reuera tamen ut sub-
 dit idem **Quintilius**. Turpe sequi casum & fortune cedere
 amicum. Et nisi sit felix puto esse negare suum. Vnde
 ipse **Quintilius** in exilio positus lib. de tristibus amicis
 suis dicebat. Vix duo tres ve mihi de tot superestis ami-
 ci. Cetera fortune non mea fuit turba. Illud amicicie
 sanctum & venerabile nomen. Ne tibi sub pedibus ia-
 ceat donec eris quod felix. Tempora si fuerint nubila solus
 eris. Et **Petronius**. Cum fortuna manet vultu serua-
 bis amici. Cumque ceciderit turpi verticis ora fugant.
 O qualis amicicia: reuera ficta est. Nam teste **Catho-**
 ne. Vna dies qualis fuerit monstrabit amicus. Proch-
 dolor tamen ut dicit **Matheus** in li. **Thobie**. Fluctuat
 ad sensum venalis amicus egenum. Ne verus resonet
 nec fabricatus amor. Et **Martialis** coquus. Hic quem
 mensa tibi tua preponit amicum. Aprum amat & mu-
 los terrestria: non te. Quod bene si tenerem noster ami-
 cus erit. Tales enim amici sunt empticii: sermonibus
 enim tantummodo coniunguntur: mente vero uel factis
 minime adherent. Vnde **Tibullus** li. ii. Ne vos decipiant
 pendencia brachia collo. Ne capiat blanda sordida

lingua prece. Quia scilicet a talibus est cauendum. **V**n
de **S**edulius in carmine pascale li° v. **T**raditor imittit
idest non mittit fert pditor impius latro. **Q**uod sono
simulat & amica fraude salutat. **H**eu qles quam ficti
amici: nam presentibus fauent: & post tergum insidi
antur. **V**nde **O**racius li° sermonum **A**bsentem qui ro
dit amicum presentem autem defendit alio culpante.
Hunc tu romane sedule caueto. **N**am cauēdi sunt qui
nec secretum tenere sciunt: nec assistere volunt. **C**on
siliū itaq; est ut quis discedat ab amicicia illoz: quoz
finis ratione intentus non est. **V**nde **T**ul li° de amici
cia. **P**recipiendum est bonis vti: si qui in pūorum ami
cicias ignoranter inciderint ne exitiment ita se alli
gatos ut ab amicis in rep. peccantibus non discedant
quia nulla tenenda est amicicia que recto non coniun
gitur fini. **O**mnium autem finis deus est: gracia cui⁹
cetera debent amari. **C**apitulum ix.
de correccione caritatiua

Non est amicus qui peccantē amicum non cor
rigit. **A**micicia enim in cristo esse debet: sed
in cristo non est si peccata libenter permittit.
Vnde **C**atbo **C**umq; mones aliquē nec se velit ille mo
nere. **S**i tibi sit carus noli desi. cep. **Q**uod nosci factū
non recte: noli tacere. **N**e videare malos imitari velle
tacendo. **V**ulnera dum sanas dolor ē medicina doloris
Quia teste **O**ratio in epistolis. **E**t neglecta solent in
cendia sumere vires: quia scilicet peccata non correctā
defacili crescunt. **I**deo **T**ul li° de amicicia. **M**onendi
inquit sunt sepe amici & obiurgandi: sic tamen q; mo
nicio acerbitate: & obiurgacō cōtumelia careat: & tūc
beniuole fiant. **V**erumtamē mos est hodie plurimum
corrigi nolle. **I**psis enim veritas est odium. **I**uxta illud
There. **O**bsēqū amicos veritas odiū parit. **E**t subdit
maxima autem culpa in eo est: qui fra udem querit &
qui veritatem aspernit. **V**nde **S**alustius in Iugurtino

Odium querere extreme demēcie est Illi vero odium
 querūt qui veritate audita correcciōis caritatiue sub
 cōtextu ipacienter audiunt. Nec reputant amorē nisi
 eciam alius faueat illicite voluptati. Verūtāmē qui fi
 delis est a correccione caritatiua non desistat. Iuxta il
 lud Seneē ii de clemencia. Malo eorrigendo offendē
 quam adulando placere. Verumtamen frequēter cor
 reccio caritatiua ab amicis pretermittit: atq; de aliis
 minime curam habent. Dicunt enim in cordibus suis.
 Quid mihi quid alii agunt. Iuxta illud Theren. ut qd
 aliena cures que ad te non pertinet. Alii vero corrigē
 p̄termittunt: eo q̄ eorum amici suscipere correccionē
 recusant: sed minime recusare debēt. Omni enim tem
 pore correccō beniuola bona ē Tunc enī beniuola dicit̄
 quādo asperitati aliqua dulcedo miscet̄. Vnde ī p̄ver
 sapientum dicit̄. Obiurgacioni semper aliquid admis
 ceas blandiciei zelumq; dei commemorare & in te peccā
 tibus miserearis. Sed plurimorū aures clausę sunt &
 veritatem ab amicis audire nequunt vtinam attendē
 rēt illud Seneē ep̄la xxii ad lucil. Mutua emendanda
 sunt vicia: nec amo illum si proficere non curat. Malo
 inquit mihi successum quam fidem abesse Ideo Tuli⁹
 in oratione ad Procellum Ammoneo te ut a rerū t̄pi
 tudine caueas: & ne in alterum dicas que cum dixeris
 dixisse erubescas. Sed quis audebit amicum aut aliū
 redarguere. Nā mūdi tāta supbia ē: ut null⁹ redargui
 velit: non solum priuatim aut personaliter: quinimo ea
 que publice dicunt̄ in obprobrium delictorum: plures
 male accipiūt & pro se ipsis dici paralogisant. Contra
 quos Plaut⁹ in aulularia. Nemo inquit sibi met arbi
 tretur dicere qd̄ nos dicimus populo neq; sibi met cau
 sam constituet: quasi ex ioco Aduertāt autem alios q̄
 corrigere petunt ne corrigendo ea tangant que noue
 runt corrigi non posse. Obstinatis enim predicari non
 prodest. Fortassis enim eorum peccata crescūt eo per

acto quo commemorantur: & peccandi voluntas ex reprehensione frequenter illis accrescit Iuxta illud **Quidii** li° de ponto. **V**ulneris id genus est q̄ cum sanabile non sit: non contractari tucius esse puto curādo. **F**ieri quedam maiora videmus vulnera que melius non tetigisse fuisset. **V**nde idem li° ii de tristibus. **E**ripit interdum: modo dat medicina dolorem. **I**taq̄ correctio non in omni tempore prodest: sed persona & mensura commensuranda est & consideranda. **V**bi tamē quis amicum sentit corrigere non desistat: etiam si moleste capiat quod ei dicitur. **D**urus enim animus assiduis correctionibus ad lacrimam inducitur quandoq̄. **I**psiusq̄ furia correccōis acerbitate moderanda est. **I**uxta illud **Quidii** lib° primo de remediis. **D**um furor in cursu ē curreti cede furori. **D**ifficiles aditus impetus omnis habet. **E**t subdit **I**mpaciens animus nec aduc tractabilis arte. **R**espuit atq̄ odio verba mouentis habet. **E**t ideo sequitur **A**ggrediar melius tunc: cum sua vulnera tangi. **I**am sinet & veri vocibus aptus erit. **C**um de derit lacrimas animumq̄ impleuerit egrum. **I**lle dolo verbis & moderandus erit. **T**emporibus medicina valet data tempore prodest. **E**t data non apto tempore vina nocēt. **I**taq̄ alium corrigere cupiēs presertim amicum temporis oportunitatē querat & mediocrē acerbitem obseruet: ne superbie signaculum aut rācoris maneriē continere videatur: sed potius caritatiua & amicabile perpendatur.

Capitulum. x. de pietate

Pietatem humanā suadet natura. **O**mnes enim homines vnius nature sunt. **Q**uamobrē penes omnes pietatis opera sunt exhibenda. **V**nde **Sen.** in tieste. **N**ulla vis maior pietate vera est. **Q**uofcumq̄ enim verus amor tenuit hos pietas tenebit. q. d. q̄ hi alias non amāt nisi pietatis officio eos confoueat. **A**ttendamus enim: quoniam qui pius est aliis pietatē

pro se ipso impetrat. Vnde Vale li^o v Humanitatis inq^t
 pulcero: & infrenata barbarorū ingenia penetrat: &
 hostiū oculos mollit: & iter districtos tirones placitū
 iter reperit. Nulla inq^t acerbitate fortune: nullis for
 dibus precium pietatis erubescit. Vnde ibidē narrat
 de muliere quadam: q^a apud tribunal capitali crimine
 damnata in carcere necanda tradita fuit: sed carceris
 custos misericordia mot⁹ non eā p^tinus strangulauit:
 prefateq^e mulieris filiam adire permisit: sic tamen q^d
 nullus cibus ei adhiberetur. Transactis igit^r pluribus
 diebus mirabat^r carceris custos: cur mulier non more
 retur. Sed animaduertit q^d filia sua: suo vberē matrem
 suscētabat. Que pietas cum iudicibus notuit prefate
 mulieri veniā impetrauit. Similisq^e historia de q^ddam
 alia filia legitur: que patrem seuissime custodie tradi
 tum pariter gubernauit veniāq^e sua pietas conformit^r
 impetrauit. Nihil igit^r ita propicius: ut delictorum
 obtineatur venia: quā pietatis exercere opera: prout
 caritas petit. Rursus idem Valerius q^d cum rex dari
 us cōtra sitas impetum faceret: interrogauit an fugi
 turi aut pugnaturi essent. Responderunt se nec vrbes
 nec agrorum culturas habere pro quibus dimicarent
 sed ad patrum monumēta confugerēt. Quo dicto bar
 bara gens ab ōni feritatis crimine se redemit. Prima
 igit^r & optima rerum natura pietatis magistra ē que
 nullo vocis ministerio: nullo vsu literarū indigens pro
 priis viribus caritatem parentū: liberor⁹ peccatorib⁹
 infudit. Si enim quis loqui nesciat: nihilominus a na
 tura pietatem doceat. Vnde Valerius vbi supra. Quis
 enim plaustris vagus & siluarum latebris cōpora sua
 regentes: ad modumq^e ferarum: lanicito pecudum vi
 uentes. Sic dario respōdere decuit. q. d. q^d natura do
 cet pietatem inuenire non verbis sed operibus. Que
 quidam natura filium Cresi loquendi usu deficiētem
 ad protegēdam patris vitam instruxit. Nempe inter

omnes pietas esse debet & signanter si consanguinitas
aut parentela habeat. Vnde **Stacius** in thebaidos lib.
xviii. **P**rolis amor crudelia vincit pectora. Et **Tul** in
primo rethorice. **P**ietas est per quā sanguine coniūctis
patrieq; beniuolis: officium & diligens cultus tribuit
Vnde **Petronius**. **Q**uā maxima rerum pietas hominum
tutissima virtus: quē scilicet pietas in hoste probatur
ut inquit **Quidius** in de tristibus. **H**is igitur attētis
erubescāt fideles in quibus modica vel nulla pietas ē
Fortassis enim gentilium: prelibatā pietatem non imi-
tantur: quia non solum pietatē negant his quibus ini-
micantur: sed etiam quibus amicari se iactant. **Q**uod
fecisse veteres tyranni non leguntur. Vnde narrat **Val-**
erius vbi supra. **C**um quidam adolescēs accēsus esset
amore cuiusdam filie tyranni: contigit qd si publice ob-
vians: osculatus publice eam fuisset. **P**refati igitur ti-
ranni suadebat vxor ut capitali supplicio puniret. **C**ui
tyrannus. **S**i eos inquit: qui nos amant interficim⁹ qd
his faciemus quibus odio sumus. **H**ec enim vxor ore
tyranni audiens in hunc modum: filie tulit in iuriam.
Rursus de eodem tyranno refert **Valerius** qd cum **Cra-**
sippus amicus suus ī cena cum eo cōcitaret & iurgio
īterueniēte in eius faciē aspūeret vidictā nihilomin⁹
accipere noluit cū potuit: quinimo suos filios violata
patris maiestate: subuenire cupiētes retraxit. **P**ostea
autem **Crasippo** se humiliāte in pristinum fedus amo-
ris eum sibi reconciliauit. **C**eterum idem **Valerius** de
pirro rege refert: qd cum quosdam audiūisset in conui-
uio tarentinorum turpia de ipso loquentes percūctari
& perscrutari cepit a quibusdam qui ibi fuerant incō-
uinio: an talia de ipso dixissent. **Q**ui respōderunt: nisi
vinum nobis defecisset: quē tibi relata sūt: puca vidē-
tur respectu eorū: quē de te locuti eramus. **Q**uo dicto
urbana crapule excusatio veritatis qd simplex cōfessio
iram regis conuertit in risum: suaq; pietate obtinuit.

ut tarentini sobrii gratias agerent: & in posterū ebrii bene loquerentur. **A**udiuius igitur illud pietate adeptū fuisse: quod crudelitas obtinere insolita est. Illi igitur se homines non dicant qui pietatē humanitati debitam non habent: nec debet putari magnitudo animi virtus sed crudelitas: vbi comes non fuerit pietas. **V**nde **T**ul' li° primo de offi. Porro animi magnitudo: remota pietate & cōiunctione humana feritas quedā & inhumanitas est. **E**t ibidem li° iii. **S**icut quedā amputantē membra si languere & spiritu carere ceperint ne noceāt ceteris partibus corporis. **S**ic in figura illa hominis feritas & inhumanitas a cōmuni humanitate & pietate segreganda est. **N**am pietate condicio humana obseruatur: & indignatus homo mitigat. **N**am teste **O**ratio in epl'is. **N**emo adeo ferus q non mitescere possit. **H**is concluditur sermonibus caritatis opus pietatem esse: naturamq pietatem querere.

Capitulum xi. de pace & concordia

Caritatis filia pax est: nec mutuo cari sunt q concorditer non viuunt. **V**nde **T**ul' **P**hlippana ii. nullum est armatorū presidium: nisi benignolentia & caritate circūseptū sit. **N**omen enim pacis dulce est: & ipsa res salutaris: nec est aliud quā tranquillitas libertas: nec tamen est illa reputanda pax que vicis consentit. **V**nde **S**eneca lib° de moribus: pacem habeto cum hominibus: bellumq cum vicis. **E**t fulgencius li° ii mitologiarum. **S**apiētes viri maiorem cum vicis quam inimicis pugnam gerunt. **N**unqd igitur lamentandum occurrit: si plurimi se pacem habere dicant: quorum voluntates consentanee sunt in malum. **Q**uomodo ergo pax erit vbi princeps discordiarū diabolus regnat: quomodo etiam pax est tecum si tua voluntas tue rationi contradicit. **S**i aliud vis & aliud te debere velle iudicas. **I**n nullo enim scelere pax ē. **R**ursus & pacem habent: qui rem publicam prospere regere

petunt. Nam teste **Salustio** in **Ingrutino**. **Concordia** parue res crescunt: discordia maxime dilabuntur. **Et** **Varro** in suis sentenciis **Alit** autem concordia mores & cohabitancium animos format. **Sapiēter** autem rem publi. non regunt: qui non nisi prelia querūt. **Non** sūt enim querenda prelia: nisi ut pax melior habeat. **Qui** autem bellant ut pacem habeant non discordiam: sed pacem querūt: qui si pacem haberent: utiq; non repugnarent. **Eorum** igitur pugna via pacis est. **Qui** vero punnant pace non intenta dissipatores cōunitatum sunt. **Vnde** **Tn** li^o primo de offi. **Quare** inquit suscipienda sunt bella: nisi ut in pace viuāt itaq; bellum suscipiatur: ut nihil aliud nisi pax haberi videatur. **Vnde** didimus ad **Alexandrum**. **Nos** bella non gerimus: sed pacē moribus non viribus cōfirmamus. **Sola** fortuna est aduersus quam sepe punnamus & semper vincimus. Itaq; non contra pacem: sed contra fortunā pugnabat. **Sic** enim punnanciū scilicet cōtra pacem pūa intencio est. **Vnde** merito & veterum mos vsq; ad presentia tempora habetur: ut in nullis punnare liceat: nisi tractatus pacis precedat. **Vnde** tempus ante pūnam prefigebatur: in qua pars vna alteram alloquitur. **Si** autem pax haberi non possit: prelium sequebatur. **Si** qui autē ad huiusmodi tractum flectere noluerint arbitrando se omnia posse obtinere: nimirum si casus cōtingat illis. **Vnde** **Iulius celsus** in li. de bello gallico ipsius **Cesaris** li^o iii. **Inter** duos inqt bellātes: hoc vnū tempus de pace agendum est: dum sibi vterq; confidit. **Qui** si alteri paululum fortuna tribuerit: vix vtetur condicionibus pacis: qui superior videtur: ne equa parte contemptus erit: qui omnia credit se habiturum. **Et** procul dubio qui pacē abnegat suo renunciare iuri recusareq; videtur. **Aliquando** tamen utiq; melius est iuris partem relinquere: quā sui occasione animas perdere: quia pace nihil melius est. **Vnde** **prosper** li. epig

Moribus in sanctis pulchra est concordia pacis. **S**per-
nuntur mundi prelia pace dei. **E**t **L**ucanus libro pri-
Heu miseri qui belli gerunt. **E**t subdit **I**mpia & eternā
ruperunt secula pacem. **E**t idem libro ii. **M**inima re-
discordia turbat pace summa tenent. **E**t libro x. **N**ul-
la fides pietasque viris qui castra secunt. **V**enalesque ma-
nus iphas ubi maxima merces. **Q**uia scilicet plures re-
putant illud esse licitum quod est lubricundū. **A**bsit
igitur discordia queque a nobis. **Q**uia teste **C**atbone. **I**ra
odiu parit. **E**t prudenci9. **P**ax plenu virtutis opus
pax summa laborum. **N**il placitum est deo sine pace :
nec mun9 ad arā **E**t subdit **O**mnia ppetit paciēs atque
cuncta tenet a deo. **N**unquid lesa dolet cuncta de fen-
acula donat. **E**x quibus apparet quod vir paciēs est paci-
ficus: viri etiā pacifici munera deo placēt: sed litigaz
nunquam

Ca. xii. de vero & ficto amore

Dilectio ficta vel decipere querit vel saltē obse-
dquo non intēdit. **Q**uicūque fuerit fictus amor
p dictione suspect9 est: absit igitur talis: sed verus
amor assistit: quia singula verus amor iungit: offensas
mutuas cauet: obsequia que impendere facit. **V**nde virgi-
in bucoli. **O**mnia vincit amor & nos tendamus amori.
Et idem de amore loquēs li° iiii **E**neidē ait **I**mproba
non moralia pectora cogis. **E**t **Q**uidius in eplis. **R**es
ē sol liciti plena timoris amor. **C**redula res amor ē: au-
rib9 interdū voces captamus. **N**ēpe qui amat sollicitu-
dine placet. **E**t nocere timet protegere etiam querit.
Vnde **Q**uidius in li sine titulo **F**elix qui quā amat defen-
dere fortiter audet. **Q**uod tamen amor improbus non
audet: ut ponit **Q**uidius libro de fastis. **P**auci deū ta-
men amare sciūt. **Q**uoniam amare & sapere vix a deo
conceduntur: ut ex proverbiis sapientum coligit. **P**lu-
res etenim ideo arant quia precium ex amore sperāt.
Tales autem non hominem sed eius munus diligunt.
Quia ut ponit **Q**uidius li° preallegato. **N**on querit p

ciam vitam qui debet amare. Et propter libro epigra
Ancipitis vite quāvis si superare labores. **D**ilige qđ
 vet⁹ amator semper habet **Q**uia sc̃z hō debet cōtētari
 de eo qđ amic⁹: habet nec debz p̃termitti amor si mū
 nerum copia desit. **V**nde teste **S**idonio in suis epl̃is li
 quinto. **P**erfecta dileccio: non tantum debet recolere
 officiorum merita sed & volūtatum quantitātē: quā
 scilicet perfecta dileccio beneficiorum quātitatē nō
 ponderat: sed voluntate contentatur. **N**am teste **M**a
 theo in **T**obia. **G**racia dum nubit nature tunc fructus
 amoris plenior est. **N**ullus enim melior amor est: quā
 ille cui⁹ radix cupiditas nō ē: sed gracia que in cristo
 terminat. **V**nde **S**edulius **F**ordia vincula dedit pecca
 ti seu potestas. **D**ilectis amor cristi: foriora vincula
 dedit. **S**ed procul dubio quamq; teste philosopho om
 nia bonum appetunt: plurimoz tamen inest non cristo
 sed viciis amor. **N**am in quibus nutriti sunt hec dili
 gunt homines. **S**i habeant igitur mali quod diligunt
 abuntur amato. **S**i autem careant: tunc viciorum flā
 ma grādiori escuat amore. **V**nde & qui pauperes quā
 doq; sunt impacientes redduntur & c̃ **E**t sic etiā patet
 de incontinentibus qui feruēciori amore licet prauo
 anhelant. **V**nde **O**uidius li⁹ iii de arte amandi: mora
 semper amātes icitat. **E**t libro iiii methamorphosis
Tempore crenit amor quo magis tegitur ipse. **N**anq;
 rectus magis estuat ignis. **E**t ibidem libro vi. **N**ec ca
 piunt inclusas pectore flammās. **I**ste est mūdānorum
 amor qui nō clarescē sed pal'ere facit. **I**uxta illud **Q**ui
 libro primo de arte amandi: pallet omnis amans: hic ē
 color aptus amanti. **O** vtinā a cordibus iste recedat
 amor: allicit sed inficit: primo placet tādē displicet
Magno labore vendicat: & cū exiguo gaudio possi
 detur. **T**alis enim est terrenorum amor: quorum q̃to
 quis fit maior possessor: tanto iugiter diminuit amor
Discat igitur fidelis bona spiritalia verē adamare.

in quibus dum sperant & non habentur est plenitudo desideriorum: & cum possidentur est amplitudo gaudiorum. Rursus discant homines mutuo se amare sc3 in cristo: alius enī amor cito deperit. **E**xperimentur enim tot in seculo se predicare amicos: inter quos sola fictio est: quia eorum amor non in cristo sed in vanitate est. **A**mor autem vanus semper est fictus & more vanitatis mox decidere solet. **H**oc enim amore: liberi plures suos diligunt parentes: quorū mortem fictis lacrimis plangunt: sed mente eorum: diuturniorem vitam non cupiunt. **D**e quibus **S**enecā ad lu. epistola lxxiii. **Q**uis inquit hos estimat amicos qui negligentissime cū amicos habeant: in sermone lugent: nec amant quempiam nisi perdidierint. **I**deoque tunc effusius merent: quia verentur ne dubium sit: an amauerint. **D**e ipsorum lacrima inquit **T**ul. **N**ihil lacrima citius arefcit. **E**t **I**uuenalis libro v. **M**aiori tumultu planguntur nummi q̃ furera. **F**ingit in occasum summam deducere vestem **C**ontentus vexare oculos humore coacto. **P**lorat lacrimis amissa pecunia veris. **I**taq̃ tales amici nō diligūt sed se diligere fingunt: nec lugent pro amico sed pro damno flere vident: sed hoc faciūt non dolore sed voluntario more. **V**nde **Q**uidius libro ii de re n. **V**t flerēt oculos erudire suos. **E**t **G**alterus in alexandreidos li. sexto. **L**euiter adueniunt: leuiusq̃ recedūt: scilicet lacrima. **E**t subdit **I**mpendūt lacrimas miseris arcētib9 illis: quia scilicet tales se ipsos arcent & cogunt vt flent. **V**tinam tales se ipsos prius flerent: eo q̃ fingunt quod minime habēt. **V**nde **O**racius in poe. **S**i me vis flere dolendum est primum ipse tibi. **T**ristia mestum vultū verba docēt. **N**am huiusmodi ploratores stultis feminabus comparantur. **V**nde **C**atbo. **F**emina dum p'orat: hominem superare laborat. **A**udiui9 igitur eorum reprobandū amorem: quorum fletus p amicis facti sunt & apparentes. **S**ed eorum eciam reproband9

est amor: quorum ficta sunt gaudia. De quibus **Tibullus**.
Heu quam difficile est mutare gaudia falsa. **D**ifficile
 est fingere tristi mente iocum. **N**on bene mendaci ri-
 sus componit ore. **N**on bene sollicitis ebria verba sonant
Vnde **Sidonius** in epistolis libro ii. **Q**uasi quidam inquit
 barbarissimus est morum sermo iocundus: & animus afflic-
 tus. **E**t **Tullius** primo de officiis. **T**urpe est valde per viciosa
 mente in re seu a delicatum ferre sermonem. **Q**ue omnia
 faciunt ficti amici in quibus nulla est veritas.

Capitulum xiii. de adulacione

Adulacio veritatis inimica est: & omnis adula-
 tor verbo vel nutu mentitur. **I**deo veteres sa-
 pientes non solum adulari sed etiam adulatores
 nuncupari timuerunt. **V**nde **Tullius** in ii rethorice. **N**olo
 esse laudator: ne videar adulator. **E**t **Socrates**: presen-
 tem minime laudare decet: nam adulator est diabolus
 blandus. & sireni mortifere cooperatur. **N**am blandus
 auribus & interitum querit. **V**nde **Seneca** li^o viii. de
 naturalibus questionibus. **A**dulatoribus latus non pre-
 beas. **S**unt enim artifices ad captandos superiores.
Hoc enim habet adulacionum blandicie quod etiam cum rei-
 ciuntur placent. **E**t ad id iam demencie venimus: ut
 qui parce adulat pro maligno sumatur. **I**pse enim **Seneca**
 adulari respuebat: ipso dicente libro ii de clemencia.
Malo inquit veris offendere: quam adulando placere.
Raro enim hec simul contingunt ut eadem vox sit dul-
 cis & solida. **T**este ipso **Seneca**. ibidem libro iii. **Q**ui igitur
 sapiens est adulatoribus minime credat: fictis enim
 sermonibus venantur homines: sicut pretextu pabuli
 hamo capiuntur pisces. **V**nde **Petronius**: adulatores ficti
 cum cenas diuitum capiunt prius nihil potius medican-
 tur quam id quod gratissimum auditoribus putant fore.
Vnde **Sidonius** in epistolis libro iii. **S**ectator epularum
 laudabilem profert sententiam: non de bene viuente:
 sed de bene pascente. **T**ales enim cum aliquid volunt

II

prius laudant postmodum postulant. Vnde Varro in
suis sententiis Adulacionis species est: cum laus postu-
lacionem precedit. Quid utinam tales ficti adulesores non
essent: nam errores in principibus generant: suoque ve-
neno suui: aspidis more dormitando tangunt. Habet
enim venenū oratio blanda: quo veneno pasci Dioge-
nes recusauit. Vnde narrat Valerius maximus quod dio-
geni olera lauanti Arisippus dixit: si dionisio adulari
velles: ita non esses. Qui diogenes: si tu ita velles dio-
nisio adulari: non curares. Rursus philosophus quidam dicitur
Speisippus qui fuit nepos Platonis ex sorore adules-
res contempsisse legitur. Vnde cuidam adulanti sic di-
cebat: nihil proficis: cum te intelligā. Et merito. Quo-
niam teste prudencio: latitat lupo ore cruento: lacteo
lam mentitus ouem sub felle molli. Nempe quicquid
adulesores dicunt: decipere nihilominus semper inten-
dunt: quorum impia verborum in peccatis detinet mul-
tos. Vnde prosper libro epigram. lingua assentatrix vicium
peccantis acerbatur: & delectatum crimine laude ligat
viam. Mirum igitur cur sapiens talibus mendaciis siue
mendacibus credat. Sed mirabilius si quis ex laude sue
turpitudinis gloriam accipiat: quod faciunt isti sicut
qui de peccatis gloriantur. De quibus propheta. Quid
gloriaris in malicia qui potes es iniquitate. Horum enim
gloria nimis vana est. Bonus igitur si fueris pro mer-
cede adulesorum: mendacia ne suscipias. Si autem pecca-
ueris tibi adulesori non credas. Absit ut alieno sermo-
ni plusquam consciencie tue credas: dicente Cathone
Plus aliis de te quam tu tibi credere noli. Cuiuscumque
igitur gradus existeris: adulesorem respuas. Vnde Se-
libro de quatuor virtutibus. Tam inquit tibi triste sit
laudari a turpibus quam ut lauderis ob turpia. Diffi-
cilimum tamen opus est assentaciones adulesorum continue
repellere: quorum sermones animum quadam volun-
tate resoluunt: nulliusque per assentacionem amiciciam

merearis: nec aliū tuam obtinere sinas. **E**t subdit nō
acerba sed verba blanda timeas. **H**is tamē diebus adu
latores promouent. **L**icet **P**olicratus libro iii ca pri
dicat: q̄ omnis adulator virtutis inimicus est: licet si
militudinem habet: tamen fraudē & prodicionē semp
intendit. **C**ur igitur diligenter tales & veraces odio
habentur: vtinam adulatorum cōsorcia tanq̄ venenosa
vitarentur exemplo vlixis. **D**e quo refert **S**enec̄ ep̄.
quinq̄gesima quarta q̄ clauderat aures sirenib⁹: qui
bus adultores intelligunt. **I**deo idē **S**enec̄ ep̄. xliii.
Venit inquit ad me pro amico blandus inimicus scilicet
adulatorum **A**dulacio autem ipsum cui fit infatuat:
vt dicit idem epistola lxxii. **Q**uo igit abūt magnatum
sapiēcia **V**ocibus enim adulatorum infatuati sunt. **S**i
autem sapientes existerent: adulatorum oleo non im
pinguerentur. **V**nde propheta. **O**leum peccatoris nō
impinguat caput meū. **S**uper quo verbo dicit **A**ugu⁹
Lingua adulatoris alligat homines in peccatis. **Q**uā
obrem **P**olicratus libro iii ca xiiii. **A**ugusto loquens di
cebat. **S**i deceptores istos idest adultores extermina
ueris. **D**eos te precellere non putabis. **N**am adulator
res suis mēdacis: homines mortales deificāt. **H**i sūt
enim scorpiones facie blandientes: cauda percucientes
vt inquit Ieronimus epistola lxxxiii. **A**būt igit illud
Ezechielis iiii. tibi merito posse dici **C**um scorpionib⁹
habitas. **S**uper quo verbo dicit **G**regori. libro primo
Omelia ix **A**dulator tanquam **S**corpio palpando ince
dit: sed cauda ferit. **E**t sicut **A**pes mel i ore gerit: sed
pungere querit. **E**t idem **G**rego. iiii moralium **A**du
latores lactant illos quos laudāt. **S**ed attende quid la
piens puer. primo dicat. **S**i te lactauerint peccatores
nec acquiescas eis. **V**nde **Y**sa. iiii **P**opule q̄ te beatum
dicunt te seducūt **S**uper quo **I**eronimus **A**dultores
inquit lactant illos quos laudāt & sunt hostes & scin
tille dyaboli: & propinant pocula mortis. **Q**ua prop

ter **A**lexander nequam in libro de naturis rerum: ad u-
lacionem vocat venenum: melle mixtum. **H**i tamē ser-
monibus placēt: quia blādicias licet mēdosas exhibet

Capitulum xiiii. de hospitalitate

Caritas exigit vt fratrem & proximū in hospi-
cio suscipiamus. **N**am **A**brabā hospitalitatis
amator extitit. **V**nde tres angelos quos cre-
debat homines benigne suscepit. **Q**uamobrē meritis
quam plurimis apud deum claruit. **A**ttēdamus enim
quomodo animalia irracionalia hospitalitatem habēt:
prout ait **A**mbro. in suo exameron libro ii. **D**iscant in-
quit homines hospita lia seruare iura: & ex auibus cō-
gnoscat quid hospitibus sit obsequi deputandū. **V**nde
idem refert qualiter cornices ciconias sibi inimicas in
hospicio suo recipiunt. **E**t ideo cristianis loquēs dicit
homines hospitibus ianuas claudunt: quibus aues ani-
mas suas offerunt. **I**nsuper narrat **P**olicratus lib^o viii
ca. xiii q infideles eciam proprios inimicos & hostes
secundum legem eorum in hospicio recipere consueue-
runt. **E**ciam apud eos lex habebatur quisquis hospiti
negabat hospiciū: eciam vsq ad quartum diem in fa-
mis erat: esto eciam q hostis esset regionis aut ciuita-
tis. **S**i tamen vltra quatuor dies detinebat quis hospi-
tem: crimen incurrebat si tamen hospes inimicus erat
Ceterū libro vii ecclesiastice historie ca. xxviii narrat
quomodo sacerdos qui erat custos idolorū & inimic⁹
religionis cristiane: nihilominus **G**regoriū ep̄m ḡtis
suscepit qui cum a sacerdote illo recessit: sacerdos mo-
re solito accedens idolum: responsa petiit: sed illud nō
respondit. **A**ccidit tamen vt denocte demon sibi reue-
laret: qualiter **G**regorius episcopus ipsum de templo
eiecerat: nec ingredi audebat: nisi **G**regorius eū licen-
ciaret. **S**ed tunc sacerdos ad eundem episcopum acce-
dens supplicabat vt propter hospitalitatem damnum
non incurreret. **P**etebat igitur vt idolum suum loque

retur sicut prius. Et tunc Grego. episcopus eplam in
hec verba scripsit Appollini scilicet dyabolo. Permitto
tibi ad tuum locum redire: eciam agere que consueuisti
Quam epistolam detulit sacerdos ille: & tunc idolum
immediate demane sicut prius loquebatur. Quod videns
sacerdos cogitauit quomodo Grego. suo idolo forcior
erat: atque imperabat. **R**elictis igitur idolis ad Gregori.
concurrit: & baptizatus in fide tantum profecit quod in
episcopatu sibi succedere meruit. **E**cce quod bona hospi-
talitas que hospiti salutem ministrabat. **Q**ua propter
Tul. libro ii de beneficiis ca. ii. Recte inquit laudanda
est hospitalitas: quia valde est decorus domos hominum
patere hominibus. **V**nde narrat ibidem de quodam quod
Simo dicebatur: quod hospitalitatem maxime amauit &
suis subditis imperauit ut hospitibus de omnibus prouiderent
Et Grego. libro ii Omelia iii dicit quod non solum
sunt inuitandi sed trabendi **V**nde **C**assianus libro v.
collacionem narrat de quodam: qui si per quinque dies
hospites non habebat: tunc refeccionem suam deferebat
sabato ad ecclesiam diligenterque inquirebat an ibi
essent aliqui peregrini: & pietate motus humana hospi-
tibus prouidebat. **I**deo prima pars. iiii. dicitur hospita-
mini inuicem sine murmuracione. **V**nde **S**eneca libro
iiii de beneficiis ca. xxviii de quodam milite narrat qui
cum benigne fuisset susceptus in hospicio cuiusdam fere
xxx diebus: tunc recessit dicens: faciam tibi gratiam si me
contingat videre dominum meum. **C**um igitur perue-
nisset ad **P**hilippum regem macedonum petiit sibi dari pre-
dia sui hospitis quod sibi placuerat: & suum hospitalem expulit
Cum tamen regi narrata fuisset militis ingratitude pre-
dia iussit restitui patri hospiti. **A**madam est igitur hospitalitas
quod tanta beneficia confert. **V**nde **A**ugu. epistola lxxvii
Omnes inquit sunt recipiendi ne boni excludantur
Tractatus tercius libri secundi de virtutibus cardina-
libus Cuius primum capitulum est de vera iusticia

Iusticiā sibi fieri qui petit: iusticie debet amator fore: vt scilicet vnicuique quod suū est reddat. Iuxta illud Ambro. Iusticia est que suum cuique reddit: alienū non vēdicat: vtilitatē ppriā negligit equitatēque custodit cōmunē. Et iusticia rectissime cardinalis dicitur quia circa illā omnes alie versantur. Nec tamen iusticia valet in eo qui timet: racionē cuius timoris iusticiā facere nō audet. Vnde Tul lib^o iude offi. Nemo iustus esse potest: qui mortem: qui dolorē qui egestatem timet: aut qui contraria equitati antepōnit. Nempe iusticia est vna omnium dōmina & regina virtutum: vt ponit idem Tul libro iii. Fortassis iusticiam facere multi recusant: quia minas vel munera sentiunt: hi etenim instinctum nature subuertunt. Quia teste Tul libro de legibus: nihil prestancius quā intelligi nos ad iusticiam esse natos: nō enim opifione sed natura ius est institutū. Vnde Sene. libro de quatuor virtutibus. Iusticia est nature tacita conuencio. Impii igitur verentur illos in quorū manibus iusticia posita est. Eodem tamen pacto quo iusticiam deserunt naturam ppriam & alienam offendūt: eo quod ius proximi non impendunt. Vnde Iustinianus libro primo in institutionum Iusticia est constans voluntas ius suum vnicuique tribuens. Et hugo Opus iusticie est motus mentis rationalis que secūdm deum incedit a cordis conceptione surgēs: & foras vsq; ad actionē corpalem procedens. Absit igitur vt quis pro munere iusticiam subuertat. Quia teste Tul lib^o preallegato de legib⁹ iusticia est obtemporacio legibus scriptis institutisque populorum. Et subdit. Id ipsum autem iustissimū est iusticie mercedem non querere. Qui enim pro iusticia mercedē querit: iustus non est: eo quod stateram suis muneribus ad alteram partem trahere facit. Omēs autē quo ad iusticiam equales simus. Absit igitur vt ppria comoditate quis seduct⁹: iusticiā alteri faciat. Vnde

III

Mercurius Termegistus iusticia inquit nihil est aliud quam dei vocacio. Et subdit. Deus qui hominē generat & inspirat: omnes esse pares voluit: eandēq; viuendi cōdicionem omnibus pposuit imortalitatem omib; spondit. Nemo apud eum seruus est: nemo dominus: nemo diu pauper ē: nisi qui iusticia indiget. Nemo diues: nisi qui virtutib; plenus est. Ea ppter ait Lactā. libro de vero cultu. Primum inquit iusticie officiū est coniungi cum deo. Secundum: coniungi cum homine. Sed illud primū religio dicitur. Secundum vero humanitas nominatur. Itaq; tam deo quam homini iusticia debetur. Iudex igit sic iudicet vt deum non offēdat: & proximo non iniurietur. Non enim est iusticia vbi crudelitas exercetur. Nempe Cambises tam crudelis fuit: vt iniustū iudicem excoriari fecit: & super iudiciariam sedem pellem iussit extendi: fulamq; eius proiudice sedere mandauit vt iniuste iudicare timeret: ne liberum iudicium pateretur: prout narrat Eli mandus libro xv. Hec siquidem magna seneritas fuit quia quamquam debuerit iubere asperitas obseruari. Senerum tamen nimīū fuit: forsitan iubere excoriari. Illa igit sententia quo ad zelum iusticie facta fuit sed executione aspera nimis: ut quidam affirmāt: quib; dam tamē aliis placet: nimio rigore iusticiam seruare non posse. Vnde Valerius libro vi. narrat de Athlāte q; cum filius eius ppter adulterium vtroq; oculo priuari deberet: ne lex quam ediderat ipsius occasione violaretur: sibi vnum & filio alterum oculos erui fecit. Ecce quam strictē iusticiam seruauerunt. Vnde arbitrator impium iudicem: nimis aspere puniri non posse. Quia teste Quidio libro pri° de arte amandi: nec lex aliqua vult punire sua iura. Nimirū ergo si iudex dānatur lege sua scilicet cum nocens absoluitur. Cur enī condite sunt leges: nisi vt seruarentur. Nam lege rita qui peccat puniendus est illa: signanter qui leges con-

didit ipsasq; violauerit. Vnde narrat Valerius lib^o viii de quodā Licinius nomine qui cum legem itauisset ne quis amplius quam l. agri iuga possideret. Ipse ultra legem comparauit: ut tamē crimen simularet: suo filio dimidiam partem emancipauit. Ob hoc a pompeio accusatus: prim^o lege sua cecidit docuitq; nihil aliud debere sibi impendi: nisi quod & prius imperauit. Nam teste Terculio in apologetico suo: suspecta est lex que probari non vult probataq; si fuerit non dominatur. q. d. q. lex si bona est seruanda est: ab illo signāter qui eam condidit. Vnde Catbo Iudicis auxiliū sub iniqua lege rogato. Patere legem quā tu ipse tuleris. Quoniam & lex si bona non fuerit aduc timenda est. Sed tamen mala lex non meretur lex nominari. Quoniam teste Tulio libro primo de legibus. Lex est ratio insita nature: que iubet ea que faciēda sunt: prohibet que contraria. Et ibidem. Lex est ratio imperandi ac prohibendi quam qui ignorat iniustus est. Et subdit iusticiam est obtēporacio legibus scriptis institutisq; populorum. Ipse tamen idem Tullius. Leges proprie nō putauit humanas: sed bone si fuerint: quasi a deo sunt. Vnde lib^o iii de legibus. Hanc inquit video sapientis simorum virorum esse sentēciam. Legem nec hominū ingeniis excogitatam: nec aliquid esse populorum sed eternum: quod vniuersum mūdum regit imperandi p^{ro}hibendiq; sapiencia. Vnde idem in philippica ii. Lex nihil aliud est quam recta ratio a mente dei tracta imperans honesta & prohibēs contraria. Legum igitur seruanda est fides: vt ponit Virgilius in georgicis li^o quarto. Aliqui tamen stulti iudices volūtatem pro lege sumunt. Vnde Iuuenalis libro ii. Sic volo sic iubeo sit pro ratione voluntas. In his autem nulla iusticia est

Capitulum ii. de loquencia aduocatorum

Pro iusticia exequēda oratores & aduocati cōstituti sunt quorum eloquēcia: non nisi iuri fa

uere debet. **V**e igitur horū eloquencie: qui non nisi fallere petunt. **V**nde didimus a **A**lexandrū. **A**rtem bene loquendi nō discimus neq; facundie rethorum oratorumq; damus operam quorum officium est phaleratis sermonibus figmentare mendacia: & innocencie fidem: fere criminibus priuare: patricidiiq; reos assignare pessimos. **Q**ui dum putant aliene laudis fructum: per iniqua victoriā rapuisse nesciunt: se minoramentū sue consciencie perdidisse. **N**empe huiusmodi plures aduocati reperiuntur. **S**ed utinam multi tam bene uerent quāq; bene loquuntur: ut supplicat lactan. lib^o de vera religione & sapientia. **S**ed prochdolor multis mortifera est sua eloquencia & facundia ut inquit Iuuenalis libro ii. **V**nde prosper libro epig. **N**on prodest cuiquam solum bona dicere verbis. **I**mpia mens habet q; bene lingua sonat. **N**am fari recte miserū est: & uiuere praue. **P**arum igitur prodest facundiam habere & fauori delictorum ipsam applicare. **P**arum insuper prodest eleganciam verbi obtinere: & sapientie non polere. **V**nde **T**ul^{us} in prologo rethorice. **S**apientia quid sine eloquencia parum prodest. **E**loquencia vero sine sapientia nūquam prodest: sed plurimū nimiumq; obest. **S**tudeant igitur oratores: & fari facūde insubsidium iucis. **N**am grata eloquencia veritatem detegit: & ipsius ad amorem auditores allicit. **V**nde qui oratorum funguntur officio ut elegantes fiant studiosissime laborare debēt. **V**nde narrat **V**alerius libro viii. q; cum **D**emostenes primam literam artis rethorice pferret oris sui viciū tanto studio expungnavit: ut nullius expressius qd volebat proferret suamq; vocem gracilem nimis: exercitatione cōtinua ad gratum auribus sonū perduxit. **A**tendant ergo lector ut ibidē **V**alerius dicit q; eloquencie ornamenta in pronūciacione apta: & conuenienti corporis motu consistunt: nec debet orator magnas querere moras. **Q**uia teste **S**eneca in edipio

Quid verba quis veritas odit moras. Nec debet in sin-
 gulis propositis insistere multum: alias enim quod
 principaliter intēdit pretermitteret. Vnde Varro in
 suis sentēciis Nusquam inquit deueniet qui tot videt
 quot sequitur calles: nec debet orator detrahēre veri-
 tati: nucibus aut verbis. Nam sepe veritas offenditur
 ex modo narrandi. Vnde Therencius in phormione.
 Nihil est quin male possit narrando priuari. Et Tuli.
 libro de paradoxis. Nihil est tam incredibile quod di-
 cendo non fiat probabile: nihil tam horridū atq; occul-
 tum quod non splendeat oratione. Sed Orator attē-
 dat ne sua eloquencia sic abutatur. Debet enim plano
 uti sermone. Quia teste Quintiliano libro primo Ora-
 tor uti debet publica forma: vītatē enim tucius uti
 mur nouaq; verba non sine pariculo fingimus. Rursus
 fore debet breuis. Quia teste Tulio ii rethorice. Bre-
 uitas est: cum nullum nisi certum assumitur verbum
 quod oratori facere cōgruit: nec licet ab uti ea re qua
 homo ceteris preponit scilicet eloquencia. Vnde Tul-
 in prologo rethorice. Vnde homines multis in rebus
 meliores sunt bestiis: hac in re maxime videntur pre-
 esse bestiis q̄ loqui possunt. Quare mihi videt q̄dam
 preclarū fore: qui in ea re alios homines ārecessit quia
 in ea homines presunt. Si ergo eloquencia sit dos ora-
 torum: erubescant si abutātur illa: sceleratorum inbe-
 reudo impietati: quod fortassis faciūt plurimi. Vnde
 Plautus in aulularia. Da mihi aduocati gratiam. Et
 subdit. Vende vocem vende linguam. Nec tamen qui
 busdam sufficit: ut suum vēdant eloquium: sed etiam
 vendant silentium. Vnde refert Elimandus libro xi.
 qui cum Demostenes Aristodum autorem fabularū ī
 interrogasset: quantum mercedis pro suis fabulis acce-
 pisset. Respondit talentum. Cui Demostenes plus re-
 cepi ut tacerē. Vnde cum Demostenes a senatu āthe-
 nienſium in patrociniū & aduocatum peteret cōtra

Philippum regem macedoniorum. Respondit se graui
infirmirate detentum. Itaque non solum elogiis: sed etiam
silencio munera sibi vendicant: causasque offensiuas per
regunt. Quibus Quintilianus ca. xii. Qui confessum de
fendit non absolucionem sceleris petit sed licentiam.
Vnde Ouidius libro de ponto. Non est confessi causa
tuenda rei scilicet peccantis. Vnde Simachus li. 1. epist.
pro optimis viris si quis interuenit: non magis illo-
rum debet iuuare comodum: quam suum commendare
iudicium. Cuius contrarium plurimi faciunt non eru-
bescendo impiarum causarum se defensores nuncupari.

Capitulum iii. de equitate iudiciorum

Iudex equus debet esse: nec ita debet indulgere
ut equitatem offendant. Nam teste Tulio libro
secundo de officiis. Iudicis semper est in causis
verum sequi. Et libro iii. Iudex inquit bonis neque con-
tra rem publicam neque contra iusiurandum siue contra
fidem faciat. Etiam si iudex fuerit de ipso amico sed
tantum dabit amico: ut amici causam mallet esse veram
quam oppositam. Non tamen quod falsum defendat. Et
pro moderanda lite tempus quod leges permittunt ac-
comodare poterit: sed iudicet recte cum meminerit se-
deum testem habere. Quorum verba nihil aliud sonant: nisi
quod iudex sic amicitie fauere non debet: ut equitatem pre-
termittat: nec debet prius affligere quam sententiarum.
Vnde Tullius in oratione sua pridie quam iret in exilium
Nemo inquit tam in facinorosa inuentus est vita: ut non
tamen iudicum prius sententia convinceretur: quam
suppliciiis adiceretur. Itaque iudex repente penas infli-
gere non debet: nec fauere muneribus. Vnde Galterus
in Alexandriados libro primo. Si lis inciderit te iudi-
ce dirige: libram iudicii non flectat amor nec munera
palpet. Nec moueat stabilem persone acceptio mentem
Muneris arguit accepti censor iniquus. Munus enim
a norma recti crimine torquet iudices & dextram in-

II

voluit caligine mentem. Cum semel obtinuit viciorū
iuris in aula. Pestis auaricie que sola icarcerat omnes
Virtutum species spreto moderamine iuris. Curritur
in facinus nec legis curiam curant. Mendax ligat cu
ria iustos & iniustos absoluit. Et idem Galterus libro
vii. Censor iniquus auertit aures a pauperis causa. Et
fouet iniustam corrupt⁹ munere causam Vnde Petro
nius. Quid faciunt leges vbi sola pecunia regnat: aut
vbi paupertas nulla vincere potest. Iam nūc iudicium
nihil est nisi publica merces Tuci⁹ est paruo rem per
ditam recuperare. Quamuis ab igne prebet liti venal
populus venalia curia primum zc Itaq; maiestas auro
corrupta latebit. Merito igitur ait Tullius libro pri⁹
de legibus. Idipsum quoq; iustissimū est iusticie mer
cedem non querere Animaduertant igitur iudices ne
fauore munerum seducantur: sed equitate presideāt
Nam sicut colligit ex codice theodosiano libro primo.
Equitas est rerū congruencia: qua cuncta coequipant
& imparibus causis paria iura discernūtur. Sed quid
dicem⁹: quia tes. Quintiliano li⁹ x de oratoria institu
tione: naturale est iudicibus vt his quos libentius au
diūt facilius eciam credāt Quomodo igitur iudex suā
naturā deserere potest: & si eā non deserat: quomodo
eq; iudicabit. Iudex autem a limitibus iuris non rece
dat: si amicis veritate melius prolata: facilius credat.
Peccatum non est: aut si amicorū iustas causas seduli⁹
foueat: naturale est enim. Si autem omnibus paribus
causis equa beneficia impendat. Hoc ceteris meli⁹ &
commēdabilius esset. Rursus caueat iudex iracūdiam
Vnde Claudianus. Ne cunctos paucorū crimine dam
nes. Qui fruitur pena ferus est legumq; videtur. Vin
dictam prestare sibi cū viscera felle. Proxim⁹ ille dis
quem ratio non mouet ad iram. Nam quatuor sunt a
bono iudice vitāda scilicet ira. munus. timor. & fauor
Quorum occasione vel iudicia subuertunt: vel ad tēp⁹

H

indebitum protrahuntur: periuria quoque sepius fiunt:
& predictorum occasione agregantur. Contra que omnia
loquens Ovidius libro primo sine titulo dicit. Non bene
conducti vendunt periuria testes: ne bene silente iudi-
cis archa patet. Non obest tamen si iudex sit quandoque
tardus quantum leges permittunt: ut veritas clarius
inotescat. Quia teste eodem Ovidio libro ii ubi supra
Iudex in culpa non facili quamuis manifesta probatur

Capitulum iiii de misericordia & iusticia

Iusticia sine misericordia: iusticia non est. quia
vera iusticia terminos habet: qui misericordi-
am subintrare permittunt: verum quod sub pretextu
iusticie: crudelitates suas iudices exercent: nec se-
timent casuros aut aliis indigere posse. Vnde in puer.
sapientum dicit. Bona presidia temporat misericordia.
Ab alio enim expectes quod alteri feras: habet ab istis
in aduersis auxilia: qui in prosperis se comodant. Vnde
Quintilianus causa vi. In aliena fame sui quisque miseretur
nam quilibet timere habet: ne fame sibi contingere pos-
set. Hominum est enim miseros fieri posse. Se igitur homi-
nem abnegat: qui alteri non compatitur. Vnde Seneca
in hercule furente. Quemcumque miserum videris: ho-
minem scias. Ideo Cassiodorus epistola xxxviii. Pro-
clinior inquit semper ad misericordiam via bonis men-
tibus patet. Et Lactantius libro de vero cultu. Nullius
opere indulgere se putat: qui suam alteri negat. Qui pe-
rituro succurrere potest & non succurrit necat. Vnde
Ovidius libro de ponto. Regia crede mihi res est suc-
currere lapsis. Animaduertant igitur iudices ut reos
misericorditer puniant: ne sint de numero eorum: de quibus
Galterus in alexandreidos. Desperare inquit solent alios
in tempore duro. Quod multi faciunt desperationis oc-
casione criminosis attribuentes. Attendant enim illud
Tullii in oratione sua pro legato. Nulla inquit de virtu-
tibus administrabilior nec gravior minima. Homines

enim ad deos nulla re propius accedūt quam homini-
 dus dando. **N**ihil eciam habet fortuna melius quā vt
 possit: nec natura melius quam vt velit conseruare q̄
 plurimos. **I**taq̄ natura nulli nocere petit. **S**ed querēs
 quid sit misericordia. **R**espondit **T**ul' in **t**ul. ques. li.
 quarto **M**isericordia inq̄t est egritudo cordis ex mise-
 ria alteri⁹ iūrie laborātis. **I**taq̄ ille misereť qui aliene
 opatiť āxietati **V**nde **Q**uintilia⁹ cā v **V**oluit nos ille ī
 mortalitatis artifex in cōmune succurrē: & p̄ mutuas
 auxiliorum vices quēquā in alterū conferre. **O** igit̄
 iudices clemenciā in vestris iudiciis facite assitricem
 his indulgere acquiescatis: quorum cōdicio vestra est
 quibus eciam similes fieri potestis. **O** vos sublimauit
 fortuna: naturam queso propriam nō negligatis **M**e-
 mento vos cupere deum propiciū iudicemq̄ habere
Sed quo pacto meremini: si nulli miseremini **A**tendi
 te illud **Q**uidio libro de ponto. **P**arcendum est animo
 miserabile vuluus habenti. **Q**ueres fortassis cur iudi-
 ces aliqui indulgere contēdunt. **M**iror inquam & nō
 miror. **M**iror quia legi nature obuiāt. **S**ed non mirō
 quia sibi ipsis non indulgēt: seq̄ peccatis onustos non
 attendunt penarumq̄ infernaliū flagella non redinūt
Vnde **G**alterus in **A**lexandreidos libro viii. **N**on veri
 simile alieno parcit cuiquā: qui sibi non parcit. **V**erū
 tamē vbi quis sibi non parcit alii misereri teneť **I**uxta
 illud **S**eneca de moribus **A**lteri semper ignoscito: tibi
 ipsi nunquam **Q**uia scilicet vnusquisq̄ seipsum punire
 debet secundum ea que commisit delicta. **V**tinā hi igit̄
 qui multos concussisse glorientur: multis pepercisse le-
 tarētur. **Q**uia teste **S**en de quatuor virtutibus **S**cito
 inhonestum & magnum esse vīdicte genus ignoscere
Et **Q**uidius libro ii de arte amādi. **D**exteri precipue
 capiat indulgenciam mentis **A**spernit odiū seuq̄ bel-
 la mouet. **E**t iii de tristibus **Q**uanto quis maior tāto
 placabilis ire. **E**t faciles motus mens generosa cauet.

Et idem libro iii sine titulo. Si sapias indulge vultusq;
seuos erue nec rigidos imitare viros. Ex his arbitrat
nullius ita misereri oportere vt iusticia pretermittat
Vnde Seneca libro primo de clemencia. Tam omnib9
ignoscere: quam omnibus crudelitas est. Quidō tenē
debemus. Sed quia difficile temporamentū est. Ideo
quicquid in partem humananiorē preponderet magni
propriū est animi. Iniurias atq; offensiones despicere
viri est: muliebre autem litigare: & modū ire subgere
Ex quibus apte apparet: q; cum misericordia iusticia
facienda est: potius tamen miserandum vbi iusticia
non contradicit. Nam ex prouer. sapiētum colligitur
Optimum est semper ignoscere: tāquam si ipse q̄tidie
pecces. Res inquit magne clemencie est indulgendo
peccata potius quam iudicando corrigere. Et Oraci9
in libro sermonum Equum est peccāti veniam petēti
reddere. Rursus & assit regula peccatis: que penas ir
roget equas. Itaq; sic est indulgendum vt eciam corri
gendum. His autem precipue indulgēdum est quib9
adeſt sincera veniam petēdo humilitas: quam habere
hi debent: indulgenciam obtinere qui petunt: exēplo
Quidii ii. de tristibus dicentis. His precor exemplis
tua nunc fortissime cesar. Fiat ab ingenio mollior ira
meo. Illa quidē iusta sed nec meminisse negabo. Sed
nisi peccassem quid tu concedere posses. Materiā ve
nie fors tibi nostra dedit. Sed quociens peccant homi
nes sua fulmina mittat Iupiter exiguo tēpore iermis
erit

Ca. v. de misericordia iusticia & tpancia
Ntēporancia corp9 exterminat sensus ebetat
& totum hominem ignominia stulticie detur
pat: nec meretur quis racioē dotatus sentire
qui negādo moderamine liberato non temporat. Ham
teste Tul. Temporācia est in animo continens mode
ratio cupiditatum. Et idem Tul in primo rethorice.
Temporācia est rationis in libidinem & in alios act9

nō rectos impet⁹ animi firma & moderata dominacō
 Et idem in *tul. ques. li. iiii.* **O**mnium inq̃ pturbacionū
 fons est intēporancia que est a recta ratione defectio
Ambro. autē dicit q̃ tēporancia est virtus que modū
 & ordinem eorum que dicenda vel agēda sunt seruat
Hac igit̃ virtute eget sapiēs omīs eo q̃ sine ipsa recte
 viuere non contingit. **V**nde **S**en ad *lucill. ep̃. xxxiiii.*
Omnia inquit dicta & facta tua inter se congruant &
 sibi respōdeant: quia non est amicus rectus cuius acta
 discordant **Q**uod intēporatis contingit eo q̃ imode
 rata opera mutuo discordāt. **S**i enim qui sapiētes sūt
 tēporancie valorem attenderent eius regulas nunq̃
 infringerent. **V**nde **A**gellius *li. primo* refert **S**ocratē
 tante tēporacie extitisse: vt omnia tempora vite sue
 valide obtinuit. **Q**ui **S**octes dicebat multos homines
 velle p̃pterea viuere vt ederent & biberēt: sed docet
 eos edere & bibere vt viuāt. **Q**uia neq̃ potaciōes neq̃
 cōmessaciones nec copule feminarum nec copia pisciū
 vitam faciunt: sed moderata sobriacq̃ nutritio. **M**ulte
 enim ex deliciis molestie generantur. **V**nde **G**amfre.
in poe. noua. **I**n omnibus inquit est vna virtus: seruare
 modum & habitum. **M**odus enim maxime seruādus
 est erga tres criminū insultus scilicet contra libidinē
 cupiditatē & irā. **V**nde teste **L**actā in *de vero cultu*
Poete tres furias esse dixerūt que mētes hominis ex
 agitāt. **N**am ira vlcionem desiderat. **C**upiditas opes
Lubido voluptates. **S**ed de⁹ limites statuit quos t̃ns
 cendere non licet: quia in remediū ire date ē iusticia
In remedium libidinis coniugium p̃sobole p̃paganda
In remedium cupiditatis data sunt nobis necessaria.
Sapiens igitur modeste viuat per q̃ virtuosus effici
 posset. **V**nde **T**ul̃ in *primo rethorice.* **M**odestia est p̃
 quam pudor honestus claram & stabilem auctoritatē
 habere instruit. **I**dē **T**ul̃ *li. i. de offi.* **S**icut non nimis
 ornāda ē dom⁹: sic non nimis corporalis forma. **S**ufficit

enim ut fugiat in humanam negligenciam. In vestibus
 autem mediocritas optima est. Cauendum itaque est ne
 in ingressu tarditatibus mollioribus utamur: ne popaz
 fercul sil'es videamur: ne nimia celeritate in festinaci
 one surripiamur. Et subdit. Sit vox loquentis dulcis
 & non contenciosa. nec languida nec canora: videatur in
 primis de quibus rebus loquatur. Si de seriosis: sene
 ritatem adhibeat Si de iocosis leporē. In omnibus itaque
 modestia seruanda est. Vnde Sen de quatuor virtuti
 bus. Nec paupertas ibi cauenda sit ne parsimonia grā
 nec simplicitas neglecta: nec leuitas languida. Si autē
 res etiā exigue tibi sint: non sicut anguste nec tua de
 fleas: nec aliena mireris. Sermones utiles magis quā
 fatetos: quia non reprehensibilis est risus si est modic⁹
 & puriliter effusus: & si muliebriter fract⁹. Odibile
 quoque facit hominem risus: si superbus & clamorosus:
 si malignus & furtiuus: si malis alienis euocatus. Et
 subdit. Sit vox sine clamore. incessus sine tumultu. q
 es sine desidia & dum ab aliis luditur: tu aliqd sancti
 bone tique tracti non sis arrogans. non audax. admone
 libenter. repben de paciēter dicenti esto tacit⁹ audit⁹.
 Requirenti facilis responsor: contendenti facile cede.
 Nec ille. Vnde Claudianus in maiori. Non tibi quod
 liceat: sed quid fecisse decebit occurret mentē domet
 respectus. Hec igitur vanitatum amatores si conspice
 rent ebrietatibus & castrimargis non insisterent sed
 legibus ritus viam suam moderarent. Vnde Apuleius
 lib⁹. de deo Soctis. Solet apud prudētes viros esse in
 operibus elaboratis iudicatio. In rebus autem subiti
 neis venia plixior. Nulla inqt res potest eadem festi
 nata esse & exanimata: nec est quisquā qui sil possit
 habere laudem diligencie: & gloriā sceleritatis. Itaque
 cum moderamine omnia sūt facienda. Nam quicquid
 bene fit satis cito fit ut dicebat Augustus cesar narra
 re Suetonio li. xii de cesaribus. Et in puer. sapientū

dicit: q̄ mora omnis odio est: sed facit sapiēciā. Vnde
 Socrates. Velox cōsiliū sequit̄ penitēciā: maximeq̄
 cōsilio congrua sūt festinācia & ira. Et varro in suis sen-
 tenciis. Impericie signum est exigere difficilimū fieri
 cito. Que omnia designant enī moderamine & matu-
 ritate singula fore pagenda. Vnde Camfre. in poeta
 Si quis habet fundare domum non currat ad actū Im-
 petuosa manus intrinseca linea cordis. Premeciat̄ op̄
 seriemq̄ sub ordine trito. Interior prescribit homo to-
 tūq̄ figurat. Que verba nihil aliud sonant nisi q̄ sicut
 artifex sapiens nature: precogitat quid faciendum sit
 Sic in moribus moderate agendum est. Vnde Qui. in
 eplis. Omnium properas & aduc tua messis in herba
 est. Et Tibullius. Quid fraudare vis vitem crescenti
 bus vnīs. Et in matura mala euellē cupis manu Vnde
 Petronius. Nolo qđ cupio statim tenere: nec victoria
 placet mihi parata Quia tes. Claudiano. Sepi9 incau-
 te nocuit victoria ēbe Absit tamen vt hi se tempatos
 credant: in quibus tēporancia negliencia est. Et quia
 si nocet festinacio nimia & imoderata: minime eciam
 creditur pdesse pigra & somnolenta operacio. Sepi9
 tamen pigre nature creduntur. Humanāq̄ iudicia in
 hoc fallunt̄. Nam omnis virtus in medio sistit: vt pus
 deductum est. Ille eciam temporatus existit: qui nec
 festinacione seducitur nec corpore seu desidia detine-
 tur. Vnde Lucan9 libro. pri9. Semper nouit differre
 pacem. Et in puer. sapientū dicitur: & iam celeritas
 indefiderio norma est. Vnde Plinius ad Corneliū taci-
 tum. Est graciosior multis accio breuis. Et simachus in
 ep. In re apta piget esse plixū in arduis autē reb9 m̄
 tū. Itaq̄ vera tpancia mediū in agēdis tenere debet
 Vnde Valerius li. iiii. Nihil tam preclarū aut magni-
 ficum est: sicut qđ imoderatum non videtur. Illa igit̄
 potencia tuta est que viribus suis modū iponit. Vnde
 Pichatus moderacione pectus suum instructū habu-

H
II

teq; alium poetam cōtra se p̄tinacissimum cum posset
affligere non curauit. Vnde stacius in thebaidos li. x.
Da spaciū teneq; morem male cūcta ministrat impe
tus. Et idem li. xi. Hic miseris furor ē instare piculo
quod faciunt intemporati inagendisq; subiti

Capitulum vi. de modestia lingue

Lingua iniqua pacem p̄turbat: gemit lites:
incenditq; iras. ob hoc preceteris membris tē
poramento maxime eget. Vnde Quintilian⁹
li. de causis. Nihil inq; difficili⁹ credo q̄ silēciū virtu
tem habere: faciliter enim sermōne p̄mptissimo delin
quimus: sed tacendi constanciam ferre non possumus
Quamobrem in prouer. dicitur. Neminem cito accu
saueris vel laudaueris. Nullum sine teste loci esse pu
taueris. Quod tacitū esse vis nulli dixeris: quia non
poteris ab alio silenciū exigere: si turpim nō prestas
Libencius igit audias quā loquaris. Nam qui nescit
tacere loqui nescit. Sed tamen dissolucio mūdū occu
pat: ita vt iuuenes sint senes. femine p̄t viri loq; au
deant: nullosq; verecundie freno lingua trahit habena
Et p̄pter hoc Ambro. li. de offi. Sicut inq; in senibus
grauitas & in iuuenibus a lacritas sit. Sic & in adoles
centibus verecūdia velut quedā vera virtus & nature
dote commendat. Hec in ipso corporis motu gestu &
incessu tenenda est. Nā verecūdia est verba feda sup
fluaq; reprimere vel respuere. Sed hec verecundia ab
scessit: qua tamen nihil graciosius est ad solandū animos
vt inquit Quintilian⁹ li. viii de oratoria institucione
Heu heu quid dicam quia senes quib; pre aliis loqui
competit ea turpia enormiaq; p̄ferre non p̄termittāt
& absq; metu verecundie virtusq; sexus iuuenes quasi
effrontes p̄ferunt. Vtinā pudorē gererēt quo medi
ance lingua temporat. Nam tes Senep. xi. ad luci
Verecundia in adolescente signum est. Et ibidem ep
xxvi. Nutriendus est pudor: quia quam diu in animo

II

dominatur aliquis bone spei locuples erit. Sed peccatum copiosa multitudo tollit pudorem: ut ait **Tuli** libro de benefi. Pudorem enim inquit tollit multitudo peccantium: & desinunt esse probra maledicta. Sed i dubie negare non possumus huius temporis linguas tam maleficas fore: ut quasi non nisi turpia placeant: serio saepe proferentes odio habent: vel simile mox arbitratur nullumque hominum genus enormibus assistere veretur eloquiis continuis: & utinam audire sufficeret & non proferre. Quorum omnium occasio est defectus verecundie quod si haberent huiusmodi vitarent nebulam. Quia teste **Vale** li. iiii. Verecundia paries est omnis honesti consiliique tutela. solennitas officiorum. magistra innocentie. cara proximis. accepta alienis. omni loco. omni tempore. fauorabilem preferens vultum. Vnde **Silvius** in suo epistolario. Quorum mens honesta est verecundia instructiva est. Sed effrontes inverecundatur quorum memoria preacta est. Quorum si mens honesta esset. conuersatio vigeret. que alias turpiloquio exinanita est. Merito ergo **Cattho** dicit. Pauca in conuiuio loquere. Et ibidem **Virtutem** primam puto compescere linguam. Proximus ille deo qui scit ratione tacere. Et subdit. Inter conuiuia fac sis sermone modestus. Vnde **Alexander** in epistola ad **Aristo**. Solet turri equitatis custodire qui parcus omnia que gesta sunt scit loqui. Quia scilicet optima custodia est linguam scire refrenare. Vnde **Socrates**. Sepultus sit apud te sermo quem solus audieris. Vnde olim pitagoricorum disciplina erat discipulos tacere per quinque annos & postea eruditos loqui: ut refert **Ieronimus** super ecclesiasticum. Idem refert **Guellerinus** de chonch in exordio sue prebationis quam duci normanorum ascripsit. Vnde **Garnfredus** in poemate. Non manus ad calamus preceptum non lingua sit ardens ad verbum. Quorundam tamen silentia laude indigua sunt: eorum scilicet qui loqui nesciunt aut qui

tacēt vbi loqui congrueret. **Q**ue enim gracia tibi si ta-
ceas loqui cum nescias. **N**am maius est non dixisse qđ
noueris quam siluisse quod nescis. vt ponit **S**idoni⁹ in
suo epi li. v. **R**ursus nec laudandi sunt quorum tacit-
nitas nocet: expedit enī casibus cōgruis loqui. **V**nde
Quidius li. de arte amandi. **Q**ui sermone placet: noti-
tura silēcia vitet. **Q**ui cauit arte cauāt: qui bibit arte
bibat. **E**xigua virtus est prestare silēcia rebus **C**ōtra
est grauis culpa tacenda loqui. Itaq; tacere quandoq;
loqui est. **S**epe enim taciturnitas interroganti cōsensū
minuit. **T**emporet igitur quisq; sic linguam suam vt
nec tacendi nec verbisandi supflua annuere videatur.
Vnde **Q**uidius ii. sine titulo. **Q**uis minor est vsu quā
tacuisse labor

Ca. vii de mendacio & periurio

Mendacium linguam reddit in famen: & peri-
urium infidelitatis testimonium videt. vt plu-
rimum cum homines in vaniloquiis & men-
daciis glorientur: nec curant quid dicant solum vt lo-
quantur. **D**e quibus **S**en ad luci. ep̄ xlvii. **I**am inquit
eciam vbi causa ablata est: menciuntur consuetudinis
causa. **V**erumtamen omne mendacium fraus est: fal-
sacq; vocis significatio: cū volūtate fallēdi. **O**mnē igit
mendaciū pdicionis continet speciem. **V**nde redargu-
endi sunt qui comoditatis aut vendicionis causa men-
tiri non erubescūt. **V**nde **T**ul li. prim⁹ de offi. **I**lli be-
ralitas & sorditas sunt quescus mercenariorū: qui dū
mercantur. nihil se pficere putant: nisi mendant. **E**t
ibidem li. iii. **T**ollēdum est ex rebus omne mendaciū
Quia teste **S**imacho in suo eplari. **M**inus est alienam
sententiam spnere q̄ a ppria discrepare: quod faciunt
mēdaces: qui aliud dicunt & aliud faciunt & sentiūt:
verbisq; suis ppriis menti cōtradicūt. **A**ttendāt igit
mendaces: mendacium sic peccatū censeri: vt non solū
viciū sit apud amicū sed eciā inimicū. **V**nde **L**actā.
ii. de vero cultu. **V**ir iustus non solum homini amico

& familiari sed etiā inimico & ignoto existimabit mē
 riri non esse suū: nec aliquando pmittit vt lingua a suo
 sensu discordat. **H**uius autem ratio est quia vt dictū
 fuit: omne mendacium viciū est quia scienter committit
 alias mendacium non esset. **S**i autem iocose mēciarīs
 & si peccatū mortiferū non est. **H**abitū tamen pparat
 mortis. **A**bsint ergo a quocumq; fideli mendacia: quia
 princeps mendaciorum dyabolus est: cui subseruiunt
 eius filii mendaces. **I**nter quos potiori correptione in-
 digent: qui sua mendacia iuramentis affirmant. **N**am
 teste **Q**uintiliano libro viii. **I**urare nisi vbi necesse est
 graui viro parum conuenit. **S**i tamē quis ita iurabit
 hesitabit auditor: an iuramento assisteredebeat. **C**ui
 dubietati sane respondendū apparet: iuramento absq;
 necessitate vtēdum minime expedire puta si est illicitū.
Vnde **T**ul. li. i. de offici. **E**st ius bellicum: fides
 q; iurisiurandi. **E**t iuramentū sepe seruandum est: sed
 non semper. **Q**uod enim ita iuratum est vt mens fieri
 oportere conciperet: id seruandum est. **Q**uod autem
 aliter conciperet nullum periurium est vt si pdonibus
 predimendo capite pactum non tenueris: nulla fraus
 est: etiā si iuraueris. **N**ā cū pirata sit: omnis **O**mnium
 hostis ē nec iuramentū nec fides sibi debz esse communis.
Vnde **T**ul. libro ii de offi. **S**i iquit pmiseris alicui te
 daturum beneficium: & postea scias eum esse malum:
 aut dabis aut non. **S**i des sciens peccas. **S**i non etiam
 peccas: pmisisti enim. **C**ui dubietati respondit: q; sapi-
 entes nūq; penitent de eo quod pmiserunt: vt dicūt
 stoici. **H**oc tamen verbum supbum est. **N**on est inquit
 turpe mutare consilium. **V**nde idem in philippica xii.
Optimo ē posita pempti mutatio consilii. **N**ihilomin⁹
 tamen premissa obediencia iusticie astare iuramentis
 vir quilibet bonus tenetur. **V**nde **A**lexander narrante
Valerio. **I**uramenta sua violare noluit. **V**nde cum iret
 ad dissipādum ciuitatem nomine lapsatum: hominem

habuit **A**naximinem preceptorem suū. **S**ciens igitur
Alexander q̄ p̄ciuitate interPELLERET iuramento p̄ue
 nit dicens se non facturum quod p̄ciisset. **T**unc autē
Anaximines postulauit vt dictam ciuitatem destrueret
Quod audiens **A**lexander ciuitati sue pacem reliquit
Nunc autem principes sua iuramenta sic non seruant
 nec solū frangunt ea que ex voluntate p̄sonali fecerūt
 sed etiā ea que ex iure regni vel dominiū p̄decessorū
 more seruabantur. **N**imirum igitur si p̄ditorum aut i
 fidelium seruitorum: comitiuam habent. **S**uis enim p̄
 iurijs talem p̄merentur. **D**icunt enim illud **E**upodii
Amplector sanctos: q̄ dant bona semina fraudes. **Q**uia
 scilicet prauas societas amplectunt: sed tandē fraus
 repellit fraude iuxta illud **Q**uidi li. iiii de arte amādi
 luridice fraus est concessa repellere fraudem. **E**ciam
 si vera fuerit mens ipsius: quia non sistit mendacium
 in eo quod cogitas: nec in eo quod verba significant q̄
 profers. **S**ed tunc mentiris quando fallere tendis au
 ditorem. **T**unc autem fallere tendis: quādo illud scis
 nō fore verū qđ credis auditore ex verbis cape tuis

Capitulum viii. de regimine t̄pato corporis

Ex temperie corporis redditur homo bonus: a
 dissolucione autem vita fit īmunis. **N**am tel.
Oratio li. sermonū homo factus est ad vnguē
 quia scilicet sub terminis p̄scisis vita eius constituta
 est. **O**b hoc viuat sub lege p̄scisa vt moribus op̄posit⁹
 inueniatur. **N**am magnū opus ē mores posuisse bonos
Sepius autem fit vita īmodesta temeritate superbie
 inurgente. **V**nde **C**laudianus in maiori. **I**nquinat egre
 gios adiuncta superbia mores. **V**eteres autem nō ita
 vixere. **N**am superbie fastu derelicto: conuersionū
 quoq; & ebrietatum gulositate spreto: moderamine ri
 to vitam duxerūt. **V**nde **I**heronimus contra Iouinianū
 allegat stoicum narrantem qualiter sacerdotes egipti
 mundi negocijs postpositis in templo semper deū cor

II

luerunt: rerumque naturas studiosissime cōtemplati sūt
nunquam se mulieribus miscuerunt: nunquē cognatos
siue p̄pinquos siue liberos viderunt: ex eo tempore: q̄
se diuino cultui mācipauerunt: carnibus & vino semp̄
abstinuerūt propter castitatē: & pane raro vescebant̄
ne onerarent stomachum. **O**leum tantum in pulmētis
nouerant: & hoc parum propter nauseam. **C**ubile eis
erat de foliis contextum palmarum. **V**tinā enim tem
poribus istis: viri sapientes. precipue sacerdotes. vitā
suam pariter moderarent: tunc perirent excessus: aut
saltem minuerentur quibus humana vita maculatur.
Vnde lucanus li. ii. **I**mmota creacionis secta fuit tenē
modum: quia scilicet ab exordio rebus singulis vite
moderamen inditum est. **V**nde p̄hi veteres humnam
vitam tripartitam distinxerunt. vt refert **F**ulgenci⁹
li. ii. mittologiarum. **P**rimam dicunt cōtemplatiuam
& illam applicauerunt minerue: que grece immortalis
virgo dicitur: quia sapiencia est immortalis. **E**st autem
minerva dea sapiēcie: & athenis sic vocabatur: in cui⁹
memoriam veteres sapientes noctem elegerunt: eo q̄
sapiencia in tenebris maxime lucet: scilicet in anxietya
tibus occurrētibus. **R**ursus aliam vitam dixerūt acti
uam: quam attribuerunt Iunoni: que quasi ab amando
dicta est: que Iuno regnis preesse dicit: & sceptro de
pingitur: & diuiciarū crediderūt esse deam. **I**n cuius
memoriam pauonem acciperunt: qui diuiciis compāt̄
eo q̄ posteriora nudat quando anteriora ornat. **S**ic di
uicie ad tēpus vite ornant: sed postrema hominis nu
da deferunt. **R**ursus terciam vitam. vitam voluptariā
dixerunt: quam veneri ascripserūt: eo q̄ dea volupta
tis creditur. **E**t alio nomine dicta est frodis quasi spu
ma. **R**efertur enim q̄ nata sit ex genitalibus **S**aturni
in mare p̄iectis. **H**anc veteres nudam depinxerunt:
eo q̄ suos amatores denudare solet. **I**n cuius memoriā
rosas acceperunt: quia sicut rosa delectat & cito mar

cessit: sic & libido. Alii autē eā vt colūbā depinxerūt
cum sint in coitu feruide. Alii vero in hui⁹ memoriā
concham marinam: eo q̄ libidini tota imixta est. Hec
Ieronimus. Audistis igitur triplicem vitam p̄hos de
scripsisse. Quarū prima sapientū est & tempatissima
Secunda in mundo viuencium in quo modestia cōpe-
tens seruari potest. Tercia que voluptuosa dicit̄: Ipsa
in qua est quā manuducunt vanitatis amatores ebre-
tatem sectantes: omnemq; vite regulam sp̄nentes.
In qua vita fama perdit̄: diuicie consumunt̄ corp⁹ cor-
rumpitur. vita breuiatur. visus minuit̄. senectus cele-
ratur. sensus dissoluuntur. studium periclitat̄. & fere
innumerabiliū viciorum genera huius vite occasione
agregantur. Hec enim vita solum curat de corpore &
tamen curādo ipsum exterminat. O quam laudabilis
cura fedum nutrire corpus: & saccum stercorum tāta
munire custodia. Vnde Sen ad lucil. ep̄ xiiii. Multis
seruiet qui corpi seruiet: qui pro eo nimīū timet: qui
ad illud omnia refert: q. d. q̄ magna seruitus est regē
corpus. Expedit tamē sic ipsū regere: vt vite honeste
non de rogetur. Quod intempati non faciunt. Vnde
idem vbi supra subdit. Sic inquit nos regere debem⁹
tanquam simus sine corpe scilicet in vita presenti. Et
subdit. Agatur eius cura diligentissime: ita tamen vt
cum exigit ratio vel fides: etiam in ignem mittendū
sit. Et idem ep̄ xxii. Corpusculum rem necessariā ma-
gis crede quam magnū: nihil enim sine fine illo fieri
potest. Itaq; nutriendum est corpus: non ad voluptatē
sed ad necessitatem: eo q̄ corpus non est domus volup-
tatis anime sed potius comodatum hospicium. Vnde
idem ep̄ lxx. Vide vt aduersus hoc corpus possis liber
esse vt migraturus. Expedit igit̄ corpus tempate re-
gere: ne sui itemperies scelera germinet. Si enim im-
petus primos refrenare non possis: occurrente tamen
ratione sapiens potest: qui peccatorū exordius obstat

Quia teste **Sen** ep̄ lxxxv. **F**alius est viciorū incia p-
hibere quam impetum regere. **S**ed diceret si corpus
domari potest: animus tñ videtur superari non posse.
Quōdo igitur quis tempate viuit. **V**nde **Cicero** **N**ul-
la inquit est tanta vis corporis que frangi non posset:
animum vero vincere aut iracundiam p̄hibere nemo
potest. **Q**ui enim hoc fecerit: non sūmis viris sed deo
sublimius est. **Q**ue verba videntur innuere animum
temporari non posse. **H**oc tamē non ita credas nec ex
verbis istis intelligas impossibilitatē sed difficultatē
quia scilicet animi passiones difficulter reprimūtur ab
eo signanter qui vitam dissolutam & intempatā habz
Omnes tamen animi motus sedula corporis castigaci-
one: discretōq; consilio reprimi vidētur posse: sic saltē
vt ad peccatum mortale non ducunt

Capitulum ix. de prudencia acquirenda

Prudēcia sapiētes homines reddit. quo ad ea
que agenda sunt sine qua nullus p̄speros ter-
minos vite attingere potest. **H**ec enim prudē-
cia non solum presēcia sed eciam preterita & futura
concernit. **V**nde **Therencius** in **Adelphis**. **I**stud est sa-
pere non solū quod & ante pedes habes videre: s; ecia
illa que futura sūt p̄spicere. **V**nde **Iheronimus** cōtra
Ruffinū narrat **P**itagoricōs dixisse duo tēpora maxi-
me p̄spiciendā fore **I**ntuenda sunt enim ea que acturi
sumus: & ea que gessimus quia scilicet prudens p̄teri-
ta debet meditari: vt eorū exemplo deliberare queat
in posterum quid sit factur⁹: & quo fine opus futurū
terminare valebit. **V**nde **Boe.** ii. de cōsolacione p̄sa i.
Non quod ante oculos est situm sufficit intueri: quia
rerum exitus prudencia metitur. **E**t **Quintilianus** li.
viii. **P**rudētis inquit est vt sui operis principium in-
telligat: & cur id bonum sit sciat. **V**tq; non p̄niciosū
est vires fiducia pre ferre quia scilicet stulticia est sic
in p̄p̄riis viribus confidere scilicet vt non premeditē

quod posset accidere. Vnde **C**amfre. in poe. **C**ressum
 precurrent oculi: preconsoles mentem. & vires meti
 re tuas. **S**i fortis es aude grandia. **S**i fragilis impone
 minora: quia scilicet vnusquisq; prudēs opus debet as
 sumere iuxta quantitātē virium que suppetunt ei. **S**i
 tamen virtus debilis fuerit spe atq; fiducia debet ani
 mari. Nam sepe fragiles spei gracia viriles fiunt. **E**t
 idem subdit ibidē **C**amfre. **S**i posse sit artum dilates
 animum. **S**i corpus sit debile mens fortis: & exiguas
 vires supplere memēto scilicet per spem grandē vires
 suppleri debēt. **H**oc enī agē magna ars atq; prupēcia
 est. Vnde **Q**uidi⁹ li. i. de arte amādi. **A**rte cito naues
 remis diriguntur. **O**mnibus enim ars & prudēcia p
 dest. **S**ed plures stulticiam prudencie pponunt. **I**deo
 non attendunt hoc nocere posse quod sepius dicunt.
Quos redarguit **Q**uidius lib⁹ de ponto. **T**u modo fac
 timeas: & que tibi leta vident: dū loqueris fieri tristi
 cia posse tuo. Nam teste **V**irgilius li. pri⁹ **R**es animū
 incongnita pturbat. **P**rudentes igitur student pcon
 gnoscere quid sint acturi. **R**ursus si prudēs quis fieri
 cupiat: veteres conspiciat dies: & antiquorum exem
 pla suis oculis pponat: pro vt faciēdum instruit. **S**en
 libro vii de naturalib; questiōib; **H**ec enim via pru
 dencie summa est veterum exemplis doceri pprisq;
 periculis sibi cauere. **Q**uod minime faciunt seculi sapi
 entes quorum sapiencia stulticia est. **P**referunt enim
 virtutibus inutiles diuicias: cum tamē virtutib; diui
 cie seruire habeant. Vnde **S**en ad luci. ep̄ lxxxī. **S**er
 uiant deteriora melioribus scilicet virtuosus fortuita
 que nihil habent magnificum: nisi quia illa mirari cō
 sueuimus. **S**i enim diuicie ex se bone essent: pficerent
 suum possessorem: quemadmodum virtutes hominem
 reddunt virtuosum. **S**ed procul dubio diuicie & opes
 sepi⁹ prauis assunt: quā virtuosis. Vnde **S**en ep̄ lxxxī
Illud inquit quod contemptissimo & pessimo contingē

potest ex se bonum non est cuius modi sunt opes. Leuonibus enim contingunt sepe diuicie: ob hoc tamen virtuosae non sunt pretermittenda. Nam teste **Tul** li. de paradoxis. Ea non sunt optima existimanda que naufragio aut incendio amitti possunt. Sed virtutis precium grande est: quia nec eripi nec surripi potest: nec incendio nec naufragio amittitur. Iaceat igitur utilitatis species & valeat honestas: ut inquit **Tul** li. iii. de officiis. Absit igitur ut prudens animus figat in his transitoriis que non sunt nisi forinseca ornamenta: hominemque interius non perficiunt. Vnde **Apuleus** libro de deo **Socratis**. Eque diuites spectare solemus ut equos quos mercamur neque enim in equis emendis phalleras consideramus sed ipsum equum nudum & solum ut sit ad speciem modestus ad cursum levis. ad vecturam validus. Sed hominum stulticia hoc est illos prudentes & virtuosos putare: quibus ridet fortuna. Vnde **Seneca** ad **Lucilium**. Quando stultus est qui equum emptum: non ipsum respicit: sed stratum & frena. Sic insipiens est qui hominem ex veste aut fortuna estimat. Vnde idem epistola lxxvi. de diuitibus loquens ait. Cum inquit presenti populo elati incesserunt. Nemo tamen eorum quos diuicie extollunt magnus est. quod dicitur sole virtutes a prudentibus magne existimantur. Et ideo epistola lxxxii. Abstrahamus inquit diuicias honores &c. que opinione nostra cara sunt. tunc enim vilia preciosa fiet.

Capitulum x de prouidencia circa fortuita

Prouidus debet intueri presencia preterita & futura. Nam ex preteritis homo docetur futura cauere: & presencia regulare. Stulti autem ista non considerant: sed de presentibus solum sollicitantur. In processu temporis communiter deficiunt. Vir autem prouidus rebus qui bene utitur: tempore opportuno non indigebit. Prudens igitur intueatur quid sibi contingere posset: & casibus prouideat fortuitis. Vnde **Tul** lib. de officiis. Illud inquit magni ingenii est

cogitatione percipere & ante constituere: quod euenire
 posset: & quid agendum sit cum euenierit. **Et** **Sen** ad
 lu. ep. iiii. **A**dversus inquit omnia que accidere possunt
 te ad apta & indura. **Et** subdit. **N**oli huic tranquillitati
 confidere. **M**emento enim mare concutitur. **L**amen-
 tandum igitur est quia rerum possessores abutuntur
 eis: temporeque necessitatis sibi succurrere nequeunt: eo
 quod providi non sunt. **A**lii vero ita providi sunt quod ea que
 habent ita custodiunt: & pecuniam. quod uti etiam ubi
 congruit non audent. **I**taque laboribus assiduis. & for-
 san criminibus interuenientibus plurimi opes agregant
 quibus minime prosperantur. **H**orum autem nulli providi
 sed amborum mentes stulticia occupat. **U**nus enim stol-
 da dispensatione: alius tenacissima detentione bonorum
 insipiens comprobatur. **U**nus peccat qui se nunquam egere
 formidat. **A**lius deficit eo quod indigere sic timet: quia
 nil sibi sufficit. **U**nde **O**racius in li. carminum. **N**on
 possibilitatem multam notabis id est recte beatum. **R**ectus
 enim occupat nomen beati: qui scit deorum muneribus
 sapienter uti: duramque pauperiem ferre. **I**taque beacior
 est qui scit pati angustiam: quam qui bonorum amplam
 possidet copiam: nec etiam felix aut prudens esse dicitur
 qui bonorum prodigus dispensator inuenitur. **U**nde
Cicero. **R**erum inquit mobilium facultas non stat in
 copia expendenda sed in bene utenda illa. **E**t didimus
 ad **A**lexandrum. **B**eatius enim rerum conditor varias
 rerum species formavit in mundo: quarum usum huma-
 no arbitrio promisit discernendum. **N**am hominem deus
 constituit principem rerum: ut eius provide & prudenter
 utatur. **E**t licet omnia bona sint: sepius tamen nocent
 homini bona. non ex se. sed humano ab usu. **U**nde **Q**ui.
 si de tristibus: nihil prodest quod non ledere posset. **E**t
 prosper libro epigram. **E**t bona que pravis nature dono su-
 persunt **A**ugment peccati pondera. **C**uncta bonis prestant
 quos mors ipsos beatos. **E**fficit. ut fumant premia. **E**t

Maximianus. Non res in vicio sed malefacta cadunt
 Que verba nihil aliud sonant nisi q̄ provide rebus est
 vtēdum: alias in rebus peccat homo: etiam licet que
 in se bone sunt. **Animaduertat** igit̄ prudens qd tēpus
 exigit. Nam teste **Socte.** Melius est cauere q̄ pauere
Et in puerbiis sapientum dicitur. Quod bonum est in
 alieno malo fugiendum aspice: nec debet prospici solū
 fortuna presens licet prospera. **Vnde** **Therencius** in
 phormione. Dum maxime sūt homini p̄spere res: tūc
 maxime meditari oportet. Quo pacto aduersus erū
 nam agat. Quod improuidi non faciunt Ideo concuci
 ente eos diffortunio desperāt quoniam futura non p̄
 cogitant. **Vnde** **Sen** ad lucil ep̄. lxxxvi. Precogitati
 mali mollis est ictus. Sed stultis & fortitudine confi
 dentibus. Omnis videtur noua rerum facies inopina
 Magna q̄ desperationis pars apud imperitos est mali
 nouitas Ideo sapiens asuescit si malis futuris torquet̄
 & facit graue leue diu cogitando. Quot enim huius
 modi iprouides vidi iaculis imminentibus fere insensa
 ti fiebāt **Sed** prospera manēte fortuna tāto applausu
 titillabant: vt tota eorum spes. gaudio mirabili. licet
 in consulto putabāt non de esse. Si igitur puidius es
 p̄cogita te cadere posse. **Et** si tibi casus venerit: ne pu
 tes inopinatum tibi accidisse **Vnde** **Cattho.** Si fueris
 felix: que sūt aduersa caueto. Prospice que veniūt hos
 casus esse ferendos. Nam leuius ledit quicqd̄ puidi⁹
 ante. Quod tibi suspectum zc̄ Namq̄ solent zc̄ **Tran**
 quilis zc̄ **Rebus** in aduersis zc̄. Ex quibz apparet fō
 tuna prospera existente amicos sibi debere providere
 p̄meditando casus eis possibiles vt leuius ledāt **Quoz̄**
 p̄meditacio alieno experimento opportune concitat̄
Vnde **Tibulius.** Felix quicumq̄ alterius dolore desis
 tit posse cauere suum. **Et** **Ouidius** libro iii de arte a
 mandī. Discite a paleis vestris meditari quēlis. Quia
 vt idem ponit libro de remedio. Queuis apparēt recia

vitat auis. **S**ed forſi tan congruit vt excogitemus cau-
 ſam inſipientie huius ſeculi. **P**lures enim puidē non
 viuūt qui tempus non diſcernūt a tempore: nec agere
 congruas diſcernunt horas. **V**erūtamen ueste ſapiēte
Omnia tēpus habent. omniq; negotio tempus eſt. **E**t
 magna pars prudencie eſt temporis oportunitatē ob-
 ſeruare. **V**nde **Q**uidius li de reme. **T**emporibus me-
 dicine congruis date proſūt. **E**t date non apto tempo-
 re iura nocent. **P**ripius obſta ſero medicina paratur
Hec verba ſonant: quod prouidus ſui operis oportuni-
 tatem querat: tēporeq; cōgruo agere diſponat. **V**nde
Cattho **T**emporibus mores iſipiens zc **S**tulticiam zc
Itaq; omnia tempus habent. **V**nde **Q**uidius de ponto
Leta quidā letis lete cecini cano trifticia triftis. **C**on-
 ueniens operi tempus vterq; ſuum. **Q**utinā hi ſaltem
 qui ſe doctos putant prouide viuerent: temporibusq;
 ſingula diſcernerent congruis. **D**ices enim quod ſa-
 pſens non es. **T**u ergo cōſilium quere vt ſi pprio ſen-
 ſu te regere neſcis: alieno ſaltem cōſilio d rigi ne re-
 cuſes. **V**nde **P**lautus **P**riusquam incipias cōſulto &
 vbi cōſuleris maturius opus facito. **E**t **T**ul li. de ſe-
 neſtute. **N**on viribus aut velocitate corporis res mag-
 ne geruntur: ſed cōſilio auctoritate & ſentencia. **N**ā
 cōſilio qui non vtitur: nimirū ſi ſui operis bonū finē
 non ſortitur. **V**nde **T**ul **P**hilippica xi. **M**aiorum cō-
 ſilii eſt prouidere nequid triſte accidat: ſed animi eſt
 fortiter ferre ſi eueniūt **I**taq; laudabile eſt & cōſilio
 prouidere triſtia: & paciēter ferre omnia. **N**am teſte
Quintiliano li. ii. **P**lurimū in cōſilio valet auctoritas
Nā n & optimus & prudentiſſimus cōſul haberi de-
 bet: cui de virtutib; atq; honeſtis credē omnes velint.
Sed plurimi inconſulte viuunt: ſtultorumq; cōſilia q
 ita dici non merentur querunt. **S**apientum enim cō-
 ſilia recuſant: eo q; cōſentire ſapiētibus non intendunt.
Nemo tamen tam prudens ex proprio ſenſu quin alie

II

no egere posset. **V**nde **S**idonius in suo eplari libro iiii
Plurimum laudo si viuentes moribus suis applicant.
Quociens autem negociaturi sunt consilia peritorum
Vnde **C**attho. **C**onsilium archanū zc **V**tile consiliū zc
Nullius sensū zc **E**t **G**amfre. in poe. **S**i vis bene duci
certo te cōmitte duci **N**ec tamē hi consilio vti vident
qui proprie voluntati maxime innitunt: nec vota que
runt aliena vt cōsenciant: aut vt se dirigant: sed vt tēp
tent prudētem: & vt mores habere videant prudentū
De quibus **A**puleus li. de deo **S**ocratis. **Q**uidam per
angustam portam reptantes: consilia non ex suo corde
sed ex alienis vocibus colligunt. **E**t vt ita dixerim nō
animo sed auribus cogitāt Itaq; animum suum cōsiliis
acceptandum non appetunt. **C**um tamen **Q**uintiliano
li. vii dicat. **N**ouerit quisq; quid factururus sit: non tñ
ex preceptis. quinimo in sui natura iuenit vt consiliū
capiat formāde acciōis. **N**am teste **S**en ad lu. ep̃ xxiii
Boni viri auiditas tuta ē que subit ex bona cōsciēcia &
bonestis consiliis. **P**auci enim sūt qui cōsilio se suaq; re
gunt. **O**b hoc more eorum qui in flumībus natant non
transeunt sed feruntur **S**ed turpe est non ire sed ferri
Et subito in medio turbine rerum stupere & querere
quomodo huc veni **I**ngt **S**en ep̃la xxxvii. **P**rudētes
igitur consilia querant non precise vt audiant: sed eci
am vt acquiescant vt veniente prosperitate leticia su
bita & incongnita non sit. **V**t eciā aduersis imminen
tibus terere non oporteat. **V**nde **T**ulius libro primo
de officiis. **F**ortis animi & constantis est non pertur
bari in rebus asperis: sed consilio vti nec a ratione dis
cedere vel recedere. **V**nde boni ingenii est fortunas
precipere & ante constituere quid euenire posset &
quid agendum sit cum euenierit. **S**i quis enim hoc fe
cerit prosperitate non seducetur: nec asperitate des
perabit. **I**deo in prouerbiis sapientum dicitur. **Q**uid
diu deliberandum est quid statuendum est simul: nec

tamen sufficit consilium capere nisi maturum fuerit. Consilia enim leuia. quandoque non dirigunt. sed potius deuiant. Vnde Socrates velox. Consilium sequitur penitencia: maximeque consilio contraria sunt festinacio & ira

Capitulum xi. de facili credulitate
Prudētis est vt de facili non credat. Vnde Petronius nunquam recte facit qui credit cito. Nam quod cito creditur cito fertur in consilium. Itaque nec sapienter viuit nec prudenter. Et ergo credulitas nec suspicionis modum habeat sicut opinio: nec certitudinem mox accipiat. sed se medio modo non gerat. Quia teste Varrone in suis sententiis. Eides est media & opinionis & sciencie neutrum attingens. Prudēs igitur non defacili credat quicquid audit: eciam famosum si extitit. Nam plurima sunt famosa: que eciam sunt mendosa. Ideo Tullius in secundo rethorice. Facta non famam spectari oportunum. Eciama Terculianus in apologetico fame non credit nisi sit inconsideratus sapiens. Quia sapiens non credit incerto ne forte illud os mendacis seminauerit quod sepe fit aut ingenio emulationis: aut arbitrio suspicionis: aut asueta quibusdam menciendi voluptate. Vnde Alexander didimo & didimus. Alexandro scripserunt non fore semper credendum. Vnde Seneca in ippolito. Constemne famam. Et libro de quatuor virtutibus. Prudentis proprium est examinare consilium: & non cito facili credulitate ad falsa prolabi. Sed inquiramus: cur tam facilis est plurimum credulitas. Multi enim facillime credunt: eciam si falsum est quod fieri cupiunt. De quibus Seneca in hercule furente. Quod mihi fieri noluit hoc facile credunt. Hi enim laudandi non sunt: quia eorum stulticia credulitatem gignit. Sed nec sunt commendabiles qui nulli credere volunt nisi videant quod audiunt. Nam teste Seneca epistola iii.

ad lucillum. **V**icium est omnibus credere & nulli. **E**t
Quintilianus causa xv. **F**acinus est illud tantum cre-
dere quod est de rebus humanis actum. **P**rudētes ta-
men promptius bona quam mala credere debent. Ipso
rumq; auris ad crimina credenda difficilis esse debet
vt in prouerbiis sapientum dicitur. **V**nde **Q**uidius li-
bro septimo methamorphosios. **F**aciens etasq; ius vi-
debant adulterium credere prohibebant in ore. **Q**ue
verba sonant sepius diuersa esse iudicia. **V**erumtamen
bonus potius ē credendū. **P**lurimi tñ potius malis q̃
bonis credunt. **V**nde **Q**uidius libro quarto de fastis.
Nos in vicium credula turba sumus **I**deo **C**attho dicit
Nil temē credū **V**nde p̃sper li. epig. **N**on pateāt faci-
les tenuis rumorib; aures **N**ā eas nescire iuuat: credē
nō libeat **N**am cēcior aure arbiter ē ocul⁹. **I**ngt **G**am-
fre. in poe. **S**ed illud **Q**uidii primo libro de remediis
verificat̃ **D**um sibi quisq; placet credula turba sumus
Ideo idem **Q**uidius li qua de arte amandi. **N**on cito
credideris quam cito credere ledet **E**xemplum nobis
non leue proceris erit. **E**t **Q**uidius in epistolis. **C**ur
solet magnis rebus in esse fides. **Q**uia igitur plurimo-
rum stultorum credulitas leuis est **I**deo falsa plurima
pro veris habentur erroresq; gingnuntur. **E**t pro te-
nendis promulgantur: a quibus discedere facile non ē
si credulitatem exhibueris. **V**nde **S**eneca libro tercio
de beneficiis. **N**on est leue a cognito & damnato er-
rore discedere. **N**am superbe stulticie est perseveren-
ciam dicere. **Q**uid inquit semel dixi qualecumq; fixū
negocium sit. **T**ales enim suos verentur reuocare er-
rores. **N**on est tamen turpe cum ratione mutare consi-
lium. **V**nde **S**eneca ad lucillum epistola prima. **C**eci-
ducem q̃nerūt: nos autem sine duce erramus. **E**t ideo
difficilius ad sanitatem prouenimus: quia nos egrota-
re nescimus. **H**ec autem omnia mala faciunt errores
qui ex leui crudelitate sustinentur. **N**on tamen dico

aliquem hominem errare qui possit saltem quantum
 ex humana perfectione contingit: se ab errore reuoca
 re. Nec tamen inde laudandus est sed illaudabilior.
Et vt verius dicam detestabilis in errore qui perseue
 rat. Vnde **T**ulius in philippica xii. Cuiuslibet homi
 nis est errare: nullius autem nisi insipientis in errore
 perseuerare: posteriores enim cogitaciones vt aiunt:
 solent esse sapientiores. **E**t idem libro de legibus. **N**o
 est viri boni errare & diligere quod perse non est dili
 gendum. Vtinam ergo erroribus nullus se implicaret
 quibus sapientia offenditur & perditur prudentia.
Ad quam eciā obtinēdā homo per errores indisponit.
Quia teste **V**alerio libro nono. **T**emeritati proximus
 est error: & ad ledendum per quem homo non sponte
 sed vanis concitatus imaginacionibus: culpis sepius se
 implicat. In hoc quidam multi decipiuntur: quia error
 in temeritate fidem rectam credere putant. Itaq; fal
 sitas veritatis imaginem sepius monstrat: nunquid
 enim enūcciacio veridica videtur: que iuramentis af
 firmatur: nutibus & signis solidatur: testibusq; firma
 tur. **H**ec enim omnia falsitati quadoq; suppetunt. Ita
 falsum pro vero sepius accipitur: nec de facili vnum
 ab alio discernitur: quando referens mendosus non cre
 ditur. **A**ut quando auctoritate preficitur ab ipso pro
 latum. **Q**uid igitur prudens facturus erit: aut falso
 credet quod non videt: aut discredet. cum tamen dis
 credendi color non assit. **R**euera si prudens fuerit de
 facili credet: sed deliberacione prehabita. **S**i discredē
 di causa non interuenerit sub quadam temperie absq;
 temeritate se sibi non consentire aut saltem non dissen
 tire poterit. **S**apientes enim quadoq; nullius errore
 formidant: vbi precipue falsitas veritatis speciem de
 tulit. Vnde **Q**uidius libro de remediis. **E**t mala sunt
 vicina bonis errore sub ipso pro vicio virtus crimina
 sepe tulit. **E**t arator libro secundo. **R**epellitur error:

in diuersa trahens cum spiritus efficit vnum

Capitulum xii de Stulticia

Stulticia hominem bestiis equat. & angelorū a cetis elongat. Stulticia enim titubare hominem cogit & criminum pondera non sentire facit. Generat vaniloquium. nutus incompósitos. dissolutos risus. & omnium maleficiorum genera de facili stulto contingunt. Vnde Lactancius libro de vera iusticia. Stulticia est in factis dictisque per ignorantiam boni: atque recti erratio. Et Tullius de senectute. causata est stulticie inconstanciam atque peruersitas: quod omnes eam adeptam exoptant & adeptam recusant. Et idem libro primo de natura deorum. Stulti nec vitare venienciam: nec ferre presenciam possunt. Discernamus tamen stulticiarum varietatem. Quidam enim stulti sunt eo quod naturalibus donis ab exordio geniturae carent. Horum siquidam stulticia excusabilis extitit nec peccata gerit. Similiter etiam post genituram quis a casu non pro curato: si in eam inciderit. Aliorum autem stultorum genus est quorum desiderium est histriones haberi & causacionibus quosque irritare: in plautis dissoluciones ostendere: atque tanto magis gloriari quanto ab eis turpius aliquid fit vel narratur. Quibus etiam nulla adest conplacencia nisi in turpibus: & in operibus ab omni ratione discrepantibus. Hi enim miseri & serui sunt. Vnde Tullius libro de paradoxis. Stultorum sentenciam fuit quia omnes insaniunt. Hi enim aliorum crimina de tegunt: & suorum pre nimia multitudine obliuiscuntur. Vnde Tullius in tustulianis questionibus libro tercio Stultorum proprium est aliorum vicia cernere & suorum obliuisci. Et Silo stultus si qua refert: nil ut puto refert. Ipsius enim verba nullo pondere digna sunt. Absit tamen ut eos stultos putemus quorum cautela est stulticiam tempore & loco simulare. Plures enim stultis nocere non

de dignantur qui tamen sapiētibus emulantur. **V**nde
Cattho. Insipiens esto cum tempus postulat aut res.
Stulticiam simulare loco prudencia summa est. **E**t
Quidius libro tercio de tristibus. **F**orsitan hoc studi-
um poscit furor esse videri. **S**ed furor hic eorum
stulticia prudencia est. **S**ed hi stulti sunt quorum fi-
nis ineptus: desideria pua. & mores inonestatis spē-
gerunt: excessusq; continue sectant: & omni tempore
temporamento contrariantur. **C**um tamen **S**eneca e-
pistola xxviii ad lucillum dicat. **M**agni inquit ani-
mi est mediocra malle quam nimia: necesse est enim
vt exeat cupiditas naturalem modum atq; transiliat
stultorum mens. **Q**uia scilicet stultorum appetitus
evanescit: eo q; nature limitibus non refrenatur. **I**deo
stulti nuncupati sunt: quorum leticia & tristicia amē-
cie modum ostendit. **V**nde **S**imachus in libro episto-
larū. **L**eticia res loquax est atq; ostentatrix sui. **Q**uod
de leticia stultorum intelligendum est. **N**am improbo-
rum leticia cito ad planiciem cadit: eorumq; laus &
lasciuia nunquam habent concordiam: vt ex prouer-
biis sapientum colligitur. **N**empe stulti in singulis ex-
tremis: & in suis leticiis gestis & consultis ita glo-
riantur: vt se posse cadere non timeant. **S**ed teste **E**-
nodio. **N**ulla fides letis integra nec dubiis. **E**t **C**am-
fredus in poetria. **S**irenis exemplar habe docearis in
illis casibus in letis semper peyora caue. **O** igitur stul-
ti attendite quomodo vestra leticia: tristicia est. exul-
tacio casus. **R**isus plactus. laus dedecus. munera quo-
q; facta vobis. viam perdicionis vobis ministrant: ves-
trisq; nutibus stultis hominum tempora vane detine-
tis: criminibus quoq; in vobis & ceteris fomentum
ministratis. **V**nde **Q**uidius libro primo de arte aman-
di. **M**ens erit apta capi tunc cum letissima rerum. **E**t
seges in pingui luxuriabit humo. **P**ectora nimium gau-
dent nec sunt attrita dolore. **I**psa blanda possunt tunc

subit arte venus. Heu lamentabilis leticia que veneri
famulatur que stultorum leticia nuncupatur. **A**tten-
de enim illud **Q**uidii libro de ponto. **T**u modo fac ti-
meas & que tibi leta vident. **D**um loqueris fieri tris-
tia posse puto: quod stulti minime considerant

Capitulum xiii de stulto amore

Fatius amor iudicium impedit rationis: & in
propria causa vnusquisq; frequenter seducitur
Amor enim excecatur & vere iudicare non per-
mittit. **P**rudēs igitur si fieri cupis: medio interposito
tuam discerne causam: & alterum si prestituas. **E**t de
illo quod iudicaueris: de te ipso arbitreris iudican-
dum. **N**osci enim teste **A**ristotile libro secundo de ani-
ma. visum causari sine medio non posse: & obiectum
sensui suprapositum. sensacionem impedit. **S**i igitur
tu tibi propinquior sis & immediacior quam res que
cumq; visui supraposita: quomodo ergo de te iudicare
poteris. **T**u igitur medium queris: & in alio conside-
ra quod de te iudicare cupis: quia plurimos proprius
excecatur amor. **N**am vt ex prouerbijs sapientum colli-
gitur: q; amare & sapere vix a deo conceditur quia sci-
licet raro accidit: vt homo sapienter iudicet de eo qd
amat. **V**nde **V**arro in suis sentencijs dicit **N**ullus tam
modeste iudicat sua sicut aliena. **H**oc autem accidit
eo q; nemo sibi inuidet. **N**am olim **t**hobares magnus
Alexandro dicebat. **N**atura inquit mortalium hoc no-
mine praua & sinistra dici potest: eo q; in suo quisq;
negocio ebecior est quam in alieno. **E**t **T**herencius in
adelpis. **H**omine inquit imperito nihil iniustius:
qui nihil rectum putat nisi quod ipse fecit. **O**mnium
q; hominum vere natura est: vt aliena melius iudicent
quam sua. **V**ir igitur prudens vt de proprijs bene iu-
dicet aliena consideret. **S**ed reuera teste **P**linio in epis-
tola ad cornelium. **T**acitum sue quisq; inuencionis fa-

uet. Et Quintilianus libro secundo. Aliena quoque
 cia magis vult quisque reprehendi quam sua. Vnde Lac-
 tancius libro de falsa sapientia. Nemo potest de se rec-
 te iudicare: sed aliena melius quam sui iudicat. Et Tu-
 lius libro primo de officiis. Nescio inquit quomodo sit
 ut magis in alius quam in nobis metipsis cernamus si
 quid delinquitur. Hec enim omnia proprius facit a-
 mor. Vnde Seneca epistola xxvi ad Lucillum. Vna est catena
 que nos alligatos tenet: scilicet amor. Vnde aliqui sunt
 qui nihil rectum: nisi quod placet dicunt. Vnde in-
 quit Ovidius in epistolis. Et Ovidius libro de ponto
 Quod fecit quisque tuetur opus. Et Marcialis coquus
 Qui enim damnat sua vota libenter quasi diceret nul-
 lus. Vnde Amandus. Sic mos est hominum quicquid
 sibi fecerit ipse. Vile licet maneat approbit esse tamen
 Ecce audiuius quomodo omnes homines in factis
 propriis male iudicant. Et ideo suorum delictorum
 correctionem non assecuntur. Quoniam teste Maxi-
 miano non intelligenti: nulla sequitur curatio morbi: nec
 solum tamen homines peccata propria non intelligunt
 sed etiam bona que si fecerint subiuuare valde conten-
 dunt. Iuxta illud Petronii. Omnes a pertis oculis bo-
 na sua computant plurimi: etiam alios putant velle
 quicquid volunt: & in aliis esse quod in ipsis sentiunt
 Itaque imprudentissimum iudicium ipsorum est: non
 tantum quo ad ea que de ipsis iudicant: sed etiam quo
 ad illa que de aliis ex se ipsis arbitrantur. Vnde Iulius
 Celsus libro secundo. Que volumus libenter credi-
 mus: & que sentimus Alios quoque sentire speramus
 Horum autem iudicium fallibile nimis est & sepius erroneum
 Nec tamen reprobo alteri si facias quod tibi fieri pe-
 tas: alium tamen tuis desideriis conformem non sperasti
 mabis. Attendant igitur sapientes ut recte iudicent
 ut proprio amore non decipiantur: nec etiam virtuti
 preferant. Vnde Iuuenalis libro tercio. Summum

credo nefas scelus preferri pudori. Quod faciunt plures naturalibus desideriis sua crimina imponentes: eodemque pacto quo de seipsis male iudicant friuole se excusant. Heu quam cecus est in viciis amor inquit Claudianus in maiori. Prefata verumtamen desideria: nature nullus imponat sed malicie. Nam viciū omne nature metas excedit. Vnde Prudencius summa quies nil velle plusquam postulat usus. Sit victus vt simplex alimonia vestis & vna. Expletumque modum nature non trahat. Que verba nihil aliud sonant: nisi quod naturale desiderium contentatur habere victū & vestitū: & si ultra desideramus nature inscendimus metas Absint igitur huiusmodi vana: absit amor in vtilis rerum. Vnde Theodolus. Mortales cuncti quid contendunt adipisci nec si perficiant vite crimina querant: quia scilicet res sic debent desiderari vt eorum delicta non committantur

Capitulum xiiii de fortitudine & constancia mentis.
Fortitudo est virtus qua cetera solidantur: & sine qua in bono non perseveratur. Expendit igitur volentibus spiritualiter proficere vt sint animo fortes: quia fortitudo est qua omnia roborantur & moderantur. Vnde Aristoteles tercio ethicorum. Fortitudo inquit tenet medium inter timores & audacias. Et Tullius in secundo rethorice. Fortitudo inquit est concepcio considerata periculorum laborumque perpeccio. Et alibi. Fortitudo est verum magnarum & humilium concepcio laborisque cum vtilitatis ratione perpeccio. Et idem quarto rethorice dicit. Fortitudo est concepcio laboris & periculi: cum vtilitatis ratione: & commodorum compensatione. Et idem in Tusculanis questionibus libro quarto dicit. Fortitudo est affectio animi legis summe in proponendis rebus obtemporans vel conseruacio stabilis indi-

ta rebus: que formidolose vini repellunt. **E**x quibus
 omnibus clare apparet: quod fortitudo habet in arduis lo-
 cum: & in grauib; probatur hanc siquidem virtu-
 tem si quis habuerit: minas non timebit: immo nec
 mortem pauebit. **Q**uia teste **T**ulio in libro inuectiua-
 rum. Nequaquam viro forti: turpis accidere potest
Et **Q**uintorcius de gestis **A**lexandri libro quarto ait
Fortium virorum est magis mortem contemnere qua-
 vitam odisse. **E**t **C**assiodorus epistola vicesima ter-
 cia. Licet sub ocio laudabilis fortitudo sit: dum ta-
 en se probandi non habet spacium. **O**culta est lux tota
 meritorum. **H**ec enim virtus in aduersis maxime pa-
 tet. **V**nde **V**alerius libro quarto. **F**ortiter se in ad-
 uersis gerere debet: qui aliud quam fortunam senien-
 tem in adiutorium sui pudorem conuertere vult. **T**unc
 enim vir est animo fortis: quando aduenientibus ma-
 lis & bonis: robuste perseuerat. **N**ec tamen optanda
 sunt pericula vt fortem se quis ostendat. **S**ufficit eni
 pericula si contingant: valde tollerare. **V**nde **S**eneca
 ad lucillum epistola quadragesima septima. **N**on sum
 inquit tam demens vt egrotari cupiam: sed si egrotan-
 dum fuerit sufficit vt nil effeminate faciam. **N**on eni
 pati tormenta optabile est: sed pati fortiter. **E**t idem
Seneca libro tercio de naturalibus questionibus. **H**u-
 mano inquit animo a bonis artibus robor venit: & a
 consideratione nature. **C**ur enim hominem: aut fe-
 ram aut sagittam aut lanceam timeam: nisi quia peri-
 cula me expectant. **V**nde **L**actacius libro de vero cul-
 tu. **T**imidi & inbecillis est animi aut dolorem metue-
 re: aut egestatem aut mortem: que omnia si quis non
 horruerit fortissimus iudicatur. **Q**ui autem deum me-
 tuit illa omnia non metuit. **V**nde **G**alterus libro quin-
 to. **N**ulla rei nouitas. peruertere forcia debet pecto-
 ra. **Q**uasi diceret quod nullus propter infortuium debet
 desistere: aut ex fortuna decidere. **I**llos tamen fortes:

II

non dicimus qui delictorum suorum existunt defensores qui non verentur cum male fecerint: se validos nuncupare. Quia teste Quidio libro secundo sine tit. Felix q̄ qd amat defendē fortit̄ audet. Quasi diceret q̄ illi sunt felices qui amant que palam defendere audent. O igitur milites precipue cristiani: assit animis vestris fortitudo: ne subeat demonis versucia viribus si caueritis animos erigite quia vincere vos nullus potest: nisi propria libertate succumbatis. Vnde sicut in prouerbis sapientum dicitur. Nunquam periculum sine periculo vincitur: nihil magnum in rebus humanis nisi animus fortis. Quid enim prodest tua sapientia in periculo si non prosit: quid temporancia si cadere te permittit. Omnes enim virtutes sine virtute sunt: si fortitudo comes non fuerit. Quinimo virtutis nomen fortitudini maxime competit. Nam a viribus virtus: & in viribus fortitudo est. Nimirum igitur si fortitudo virtutis nomen pre ceteris habet. Vnde Galterus in Alexandreidos libro sexto. Nihil inquit est q̄ fortis & ardua virtus deserat in expertum mouet enim omnia & omnia temptat. Et Quidius libro de ponto. Omnia deficiunt. animus tamen omnia vincit. Ille etiam vires corpus habere facit. Et idem libro decimo methamorphosios Audentes deus ipse iuuat. Vnde prosper in libro epigramaton. Qui valet in aduersis onerata ducere vitam. Hic magis est animi. Vnde Oracius in libro carminum. Rebus in angustis animosus atq; fortis apparere potest. Vtinam igitur commemoremus predecessorum fortitudinem animorumq; validitatē. Refert enim Gustius in abreviatura pompey libro secundo quomodo in maratorio prelio quidam adolescens animo floruit valde cuius nomen themistodes. Refert enim q̄ hostes post prelium innumeras cedes fugam acceperunt quod cernēs prefatus adolescēs ad naues hostium fugit: & cum manu

dextera naue tenuit nec prius dimisit: et manu amitteret:
 quia amissa sinistra quam manu naue tenuit, morsu naue
 detinuit. Itaque nec cedendo fatigatur nec manibus apertis
 victus est. Unde ad ultimum velut rapida fera detritis di-
 micauit: ducetque milia persarum: eo prelio ceciderunt.
 Ecce quam laudabilis victoria que fortitudine vendi-
 cata est. Unde Seneca epistola xiii ad Lucillum. Non
 potest magnus spiritus athleta habere nisi sanguinem
 suum viderit. Tunc enim profectus animum non proi-
 cit, sed cum magna spe ad pugnam descendit. Quia
 nam tantum inhereret nobis fortitudo, exercendo mi-
 liciam christianam: quam tam plurimi pro temporali pro-
 rectione habuerunt. Hi enim sunt laudabiles: sed illi
 multum laudabiliores: nec tamen putemus omnes pug-
 nantes fortes debere appellari. Virtutem enim non ha-
 bent fortitudinis si illicito titulo punignant ut inde lu-
 crum sperent. Unde Tullius libro primo de officiis.
 Fortes quoque & magnanimi sunt habendi: non qui
 faciunt punnam sed qui propulsant iniuriam. Inueni-
 tur enim qui laboribus susceptis periculisque additis
 non querat mercedem aut gloriam. Animaduertant
 igitur seculi punnatores qui lucrum & fastum ex
 suis laboribus expectant. In ipsis enim nulla virtus
 est. Nam virtus mercedem terrenam non querit. Non
 dico tamen quod fortitudine gaudere non possis: si dam-
 na tua que inimicorum occasione tulisti: recuperare
 non valeas. Horum tamen adeptio finis tuus esse non
 debuit: quia preter ista vir armiger rem publicam tu-
 tularis. Sed procul dubio illud Tulli verificatur in tu-
 tularis questionibus libro primo. Nemo inquit sine
 magna spe seipsum pro patria offert ad mortem. Vi-
 nam tamen spes fiat: sub spe non superbie sed eterne
 glorie ut fortitudo que virtus est tali spe median-
 te habeatur.

A red Roman numeral 'II' is written on the page.

Ca. xv. De perseverantia in bono
Ene agere parum prodest sine boni operis p
 seuerantia. **V**nde in proverbiis sapientu dicitur. **N**ihil prodest didicisse bene: & facere si
 cesses. **N**am turpe est bona cepta deserere. **V**nde **Q**ui
 tilianus libro quarto de oratoria instigacione perseveran
 dum est. quia sepius et si vires deficiunt animo tamen perse
 uemus. **N**am teste **T**ulio in primo thorice. **P**erseue
 rantia est in ratione bene considerata: stabilis perpetua
 que permansio. **I**lli igitur perseverant qui bona incepta
 continent. **D**iceret forsan te perseverare non posse
Que teste **S**eneca in thieste. **L**eue quidem est miseri
 as ferre: sed ferendo perseverare graue est. **E**t idem
 in hercule furente. **P**er multa inquit opera virtus lax
 ari solet. **Q**uibus attentis mirum est: si quis perseue
 rare possit. **H**uic autem dubietati respondeo omnino
 agendis modum debere preberi: ut enim perseueres non
 oportet ut laboribus incessanter insistas: sed ut mala
 euites. et horis oportunis bonis intendas. & si frequen
 ter bona facere nequeas: saltem dum feceris diu perse
 uera. **I**uxta illud **S**eneca in edipo. **Q**uod sepe fieri
 non potest: fiat diu. **S**ed quod dicemus de his qui non
 gloriantur: nisi excogitando meritorum varietatem
 nullamque obseruantes stabilitatem. **V**na etenim die vo
 ta ieiuniorum obseruant. altera die studio tempore di
 spensant: orare inde pretermittunt: et continere in postea
 preordinant. et postea hiis omnino contraria faciunt. **R**ur
 sus vno tempore velut heremite viuunt et altero publi
 co conuiuii assistunt. **T**ales enim vna die videbuntur tam
 melancolicos: tam maridos et pallidos ut in se mortui cre
 dantur. innumerabilesque penas pro regno celorum pati exi
 stimantur. **E**isdem quoque postmodum videbis risibus de
 ditus et iocis. porcorum ebrietatibus dissolutos: mulie
 rum tactibus infectos: & quicquid a sua voluptate sub
 traxerint hoc postmodum inepte superaddunt. **I**n ipsis

enim nulla est perseverantia. eo quod ab eis non desideratur
 nisi fastus & apparerentia. Talibus utique prodesse si potius
 studerent in bonis inceptis perseverare quam si novi-
 tatem meritorum et ut melius dicam apparatus excogi-
 tare sollicitentur. Unde Seneca ad Lucillum epistola. xvi.
 Plus operis est ut proposita custodies quam ut honesta pro-
 pones. Perseverandum est enim et assiduo studio atten-
 dendum quousque bona mens fiat bona voluntas. Et idem
 epistola. xxii. Turpe est credere hominem luctari cum
 officio quod semel recepit. quia vir non est fortis ac stren-
 nuus qui laborem fugit. Et Oracius in libro carminum
 Equam memeto rebus in arduis servare mentem. Nempe
 qui vult et fortis et perseverans fieri: potius in bonis cre-
 scere quam incepta deserere debet: nec cum fortuna de-
 bet mutari. quod tamen instabiles faciunt. Unde Quidi-
 us in libro de tristibus. Rara inquit virtus quam nomen
 fortune gubernat. Que maneat stabilis confugit illa
 pede. Nam qui cecidit stabili non erat ille gradu. Ut in-
 quit Boetius primo de consolacione. Et Quidius li. epi-
 stolarum. Cepisti melius quam desinis ultima primis. Ca-
 dunt dissiles hic vir. et ille puer. Quasi. d. quod constans
 melius desinit. et alius inconstans facilliter decedit. Sed
 plurimi se viros appellant qui femineis moribus titu-
 bant: minimeque perseverant. De quibus Oracius in epi-
 stola. Quod petiit spernit repetit quod nup omisit. Estuat
 & vite discouenit ordine toto. Quod faciunt inconstan-
 tes qui sue instabilitatis caluniam locis imponunt. Ita
 quod loca incessanter mutant. nec tamen per amplius ab his
 bona contrahunt. Unde Socrates. Cuidam quarenti cur
 mutacio locorum nihil sibi prodesse ad adeptionem bono-
 rum. Respondit quid miraris nihil tibi peregrinari pro-
 desse: cum te circumferas. Quasi diceret qui viciosus est
 non ex mutacione loci: sed mentis variatur et meliora-
 tur. Unde Seneca epistola. xxviii. Animum debet mu-
 tare non celum. Fastum enim si pertransieris mare: secum

te vicia quocūq; pueneris. **Q**uerēs q̄re fuga ista te n̄
adiuuēt. quia tecū fugit. **E**t epi. lxxix. **F**requēs de lo
co migratio instabilitas animi est. **H**ec enī om̄ia ideo
dicta sunt. q̄a instabiles viri locū statūsq; pmutāt. cre
dentes deforis mederi. cum sūt tñ interior moribus.
mētē enī et nō extrinseca mutare p̄hibemur. **V**nde
Oracius libro carminū. **I**mpiger extremos currit mē
cator ad indos. **P**er mare paupiem fugiens per saxa
pgit. **O** ciues ciues nō animum mutāt qui transmare
currūt. **N**ūquid plures iuuenes cōspeximus: quibus
paterna doctrina dicebat. **D**iscurrite p orbem vt sapi
entes sitis. **H**eu discursus iste sapientes nō facit: sed i
stabiles animo. **T**ales etenī vbiq; sūt et nusquam ha
bitant. eo q̄ vbiq; habitant: sed nullibi resident. **V**nde
Marcialis coqu9. **D**ic mihi quo veniā: dic mihi qua
te pte requiram. **Q**uisquis vbiq; habitabit nusquā ha
bitabit. **Q**uid p̄dest igitur homī laboranti vt cōgrue
viuat si non p̄seuerat. aut quid inimicos homines vin
cere: et vicia non domare. **Q**uid enim peccatis subicif
& si molas posset deferre nihilomin9 fragilis est. **V**n̄
Seneca libro septimo de naturalib9 questioib9. **Q**uid
est igitur i rebus humanis precipuū? **E**t respondet
animo omnia vicisse. **N**ulla enim victoria maior ē q̄
vicia domasse: innumerabiles siquidem fuerūt qui po
pulos et vrbes habuerūt. **E**t subdit quid mai9 quam
contra calamitates esse fortem. **E**t cōcludit quid isā
nio quid anhelō: quid sudo: quid terram: quid forum
verso. **M**ultum opus est maius vt a sordibus disceda
mus: et a torpore nos ducamus: & tantūdem in occul
tis subtilibus veritatem inquiramus. **D**icit autē pec
cator & vir instabilis quomodo permanebo aduersus
fortunā dum videro premissa grandia munera: que n̄
de difficili animus resilit. **Q**ueso attende fortunā mu
tabilem: & animū stabilem fieri debere. **T**este enim
Seneca ep̄stola. viii. ad lucillum. **C**ogitate inquit nī

bil esse mirabile preter animum. **O**mnia enim fortui-
ta lapsa interiunt. **A**nimus autem bonus perseverat
Vnde idem epistola. lxxi. **E**adem inquit virtute: et ma-
la fortuna vincitur et bona ordinaliter acquirunt. **V**ir-
tutem intelligo animosam et excelsum: quamquam incitat
quicquid infestat. **N**on inquit mirum est in tranquil-
litate non concuti: sed illud mirare ubi omnes iacent ali-
quid stare. **D**ices forsitan: quis stabilem me faciet. nunc
enim paupertas me affligit. nunc timeo exilium: nunc
in carceror: nunc infirmor. **Q**uomodo igitur subsistat?
Cui querele respondet **Seneca** epistola. xxiii. **F**iam
pauper. **E**t subdit. **I**nter plures ero exul: viaque ubique pe-
nis alligabor. **A**d hoc enim natura me genuit: ut corpori
gravi astringar. **I**nfirmabor cessabit languor sanitate.
vel morte moriamur ut melius vivam. **I**n omnibus igitur
animus supstat sapientis et constantis. **F**ugiamus igitur
fortuita. **Q**uia teste eodem **Seneca** epistola. xxxvi.
Immores fortuna ius non habet: sed animus ad tranqui-
lum terminum venit qui in eodem habitu est scilicet qui
perseverat.

Capitulum xvi.

De incostancia

Este **T**ulio li. de natura deorum. **I**nconstancia
non debet cadere in virum sapientem. **V**erum
est tamen quod multi tanquam epicuri nulla vo-
lunt stabilitate firmari. **V**nde narrat **Seneca** libro de
constancia sapientum quod epicuri corpori multum pep-
cerunt dicentes: non licet sapientem ferre molestiam
Qua propter voluptatem tanquam felicitatem summam
elegerunt. **N**on decet tamen hominem mobilitate seu
fragilitate sic agitari ut per quacumque tribulatione in-
mutetur. imo licet in tribulationibus constitutur.
nihilominus tamen constanter debet tollerare. **N**arrat
enim **Augustinus** libro nono de civitate dei capitulo
quarto. **Q**uod licet **E**neas multas tribulationes haberet
in parte sensitiva. usum tamen rationis in mente non
perdidit. **I**deo **Virgilius** de eo inquit. **M**ens in mota

manet lacrimae voluntur inanes. **Q**ua propter libro
tercio de nugis philosophorum narratur **S**ocratem dixisse
se sapientem offendi non posse. ymo aduersus omnes
fortunam constans & immobilis manet. **V**nde **V**alerius
in libro quinto de morte **S**ocratis refert: quod forti ani-
mo refert: constantique vultu pocionem venenosam. li-
cet mortiferam accepit. & cum eius vxor lamentaretur
dicens. **V**ir meus innocens moritur. **S**ocrates dice-
bat. male conqueris. **N**am si me diligeres cupere debe-
res ut innocens moriar. **T**urpe est enim morte dignum
mori. Ipse enim **S**ocrates omnes mundo seruientes mi-
seros vocauit. **N**am cum ab eo peteretur quis miser
esset. Ipse respondit: miser est qui nunquam miser fuit.
Quasi. d. quod ille miser est qui nunquam miseras mundi
sustulit. **N**am veteres legimus in magnis angustiis per-
seuerasse. et licet onerosa fortuna ipsos persequeret.
nihilominus animo constantes permanserunt. **N**arrat
enim **V**alerius libro quinto quod **A**naragoras philosophus
audita morte filii sui quem maxime diligebat immu-
tatus permansit. **V**nde sibi ea annunciata ita respondisse
refertur. **R**em inquit nouam seu expectatam non an-
nuncias. sciebam enim quod omne natum ex me esset mor-
tale. **S**ciebam insuper. quod sicut nullus moritur nisi pri-
us vixerit. **I**ta nullus viuunt: nisi moriturus sit. **I**bidem
etiam recitat **V**alerius. **X**enodoxes audita morte sui
primogeniti mirum in modum commotus fuit. **V**nde dum sacrifici-
caret & coronam in capite haberet. ut mortem filii sui
audiuit coronam de capite pro lamentatione tantummodo
deposuit. **C**um tamen interrogaret qualiter mor-
tuus fuisset. sibi relatum est. quod in bello pugnando mor-
tuus esset. **Q**uo audito ipse **X**enodoxes statim coronam
reposuit. et sub iuramento sacrificiorum affirmabat.
quod plus gaudebat de virtute filii quam bellando habe-
bat: quam de ipsius morte tristaretur. **E**x his igitur
patet quod predictorum virorum animus fortuna perit

bari non potuit. Vnde Valerius libro septimo de quo
 dam alio philosopho narrat q̄ cum filii eius sibi ablati
 fuissent. omniaq̄ bona dissipata: interrogatus fuit qd
 perdidisset. Ipse autem respondit: q̄ nihil. dicens om-
 nia mea porto mecum. quia scilicet virtutes & scien-
 cias in animo secum gerebat. Nec tamen in solo virili
 sexu talem mentis constanciam legimus. ymo etiam i
 muliebri fragilitate perseveranciam commemoratam
 reperimus. Narrat enim Ambrosius libro tercio de
 virginitate q̄ mater quedam eiusq̄ filia itantum ama-
 uerunt castitatem. q̄ maluerunt in flumen precipita-
 ri quam lubricitatis dedecore contaminari. Vnde cū
 violari se timerent se mutuo amplexantes. & quasi co-
 reas letas ducentes in flumen se proiecerunt. Insuper
 Augustinus primo de ciuitate dei de lucrecia narrat
 q̄ cum a Tarquino violata fuisset. parentes statim cō-
 uocauit: et pre grandi animi constancia parentibus p̄-
 sentibus se interfecit: legens sue castitatis integrita-
 tem violatam fuisse. Si igitur muliebris animus mor-
 ti non pepercit. Vir igitur fortis perseveranter in bo-
 nis operibus permanere debet atq̄ vicia constāter de-
 bet detestari. Vnde Seneca epistola. liii. Nūquam in-
 quit cum viciis satis litigam⁹. Ea igitur persequi de-
 bemus: sine modo et sine fine. Nam in viciis non ē mo-
 dus neq̄ finis. quia mentem sine fine laniant. Si igit̃
 extrahi non possunt cum illis potius cor est euellendū
 Ex hiis concludamus constanciam maximam habē-
 dam ad mala cōpescenda. Huius autem temporis nul-
 la est constancia virorum. sed fragilitate imminente.
 modiciq̄ timoris occasione decidunt. Queso tamē vt
 veterum constanciam conmemoremus. Narrat enim
 Valerius libro quinto capitulo sexto q̄ vir quidā dic-
 tus Codrus mōti se exposuit etiam vltra vires: vt sui
 victores deficerent. vnde Augustinus libro quīto ca-
 pitulo. xviii. de ciuitate dei narrat de quodam qui se

in foueam precipitauit: eo q̄ audiuit a diis fuisse dictum q̄ romani perdiderunt id quod optimum habebant. **N**arrat eciam de bruto qui filios suos occidit q̄ fuerunt cōtra rempublicam. **V**nde poeta. **N**atus que pater noua bella manentes ad penam pulcrā pro libertate vocauit. **I**dem narrat de alio. qui filium occidit: eo q̄ contra voluntatem imperii fecerat licet pro patria pūgnasset atq̄ vicisset. **N**am estimabat peius imperium contemnere: quam absq̄ voluntate imperii eciam pro patria gloriose vincere. **H**is igitur exemplis colligimus antiquos constantes fuisse. **I**deoque famosus atq̄ ratione sue animositatis nomen acceperūt

Capitulum. xvii.

De constancia

Nillum redditur laudabile opus si constancia defit. vbi autem quis permanet constans: sui operis precium adipisci meretur. **N**empe cōstancia veritatem predicat. iudices prauos redarguit & omnium virtutum genera ad salubrem portum ducit. **N**unquid diogenes veritatem singulis dicere non formidabat. **N**arrat enim **V**alerius libro sexto q̄ liter **A**ristippus diogeni olera lauanti dicebat. **O** diogenes. si dionisio adulari velles: talia non ederes: **C**ui diogenes. **S**i tu inq̄t edere velles **D**ionisio adulaciōes non dares. **E**cce quanta viri cōstancia. qui maluit pauperiem ferre pro veritate dicēda: quam adulari: et ex inde ditari. **S**ed nec in solis viris constanciam reperi mus. sed eciam feminas animo fōtes extitisse legim⁹ vnde narrat **V**alerius libro quinto qualiter mulier q̄dam absq̄ demeritis a **P**hilippo condemnata: constanter dicebat. **O** **P**hilippe vtinam vētrem tuum magis sobrium inuenissem. **N**am oris tui crapula: non est iusticie amica. **H**is igitur verbis coegit eum de causa sua inquirere et iustius iudicare. **I**nsuper narrat qualiter: cum dionisius tirānus propter nimiam crudeli

tatem deberet succumbere. mulier quædam alta voce
 orabat. vtinam dionisius in columis esset. Quod cum
 audisset dionisius: ipsam interrogauit cur hoc diceret.
 Ipsa autem respondit. Cum essem puella tiranum cru-
 delem habuimus: crudelior successit. tu autem tertio
 adueniens ceteris crudelior fuisti. Peto igitur vt ma-
 neas: timens ne peiorem post te habeamus. Ecce quã
 ta mulierum constancia que veritatem dicere non eru-
 buerunt. Laudanda est igitur virtus constancie vel fõ-
 titudinis. Quam siquidem virtutem Mactrobius legi-
 tur libro primo sic descripsisse. Fortitudo seu constan-
 cia est animum super periculum erigere: nihilq; nisi tẽ-
 pia metuere. fortiter aduersa tollerare: & humiliter
 prospera. Qui enim hac virtute caret nullam in suis
 operibus prosperitatem habebit vel obtinebit. Nam
 per ipsam constanciam martires preualuerunt: confes-
 sores vsq; ad obitum perseuerauerunt: & principes do-
 minari meruerunt. Narrat enim Valerius vbi supra
 Qualiter Pompeius cuidam viro antiquo: suam et a se
 improperauit dicens ipsum mortuum fuisse in senec-
 tute & exinde resuscitatũ. Cui senex respondit: Non
 mentiris inquit pompeie. quia cũ mortuus essem iui-
 ad inferos ibi vidi multos de te conquerentes eo q; in-
 iuste per te condemnati fuerunt: atq; perdicionis eo-
 rum causa fuisti. Verumtamen tũc temporis magnũ
 erat pompeio malum aliquid dicere. Viri igitur cri-
 stiani constanter in via domini ambulare debent non
 timendo eos qui occidunt corpus. sed in domino fidu-
 ciam constituere. vnde Tullius in secundo rethorice
 confidenciam sic describit. Confidenciam inquit est vir-
 tus per quam magnis & honestis rebus animus cum
 spe certitudinis fiduciam collocabit. Hanc tamen fi-
 duciam plurimi non habent. quia neq; in deo: neq; ho-
 minibus confidunt. Cuius oppositum legimus de A-
 lexandro secundum Valerium libro secundo. Qui cũ

infirmaretur . et suus medicus nomine **Philippus** po-
 cionem ei dare vellet . tunc quidam dictus **Permenon**
Alexandro scripsit : vt caueret ab insidiis **Philippi** . cu-
 ius litteras cum legisset pocionem indilate sumpsit : et
Philippo litteras legendo tradidit . Itaq; prius pocio-
 nem sumpsit : quam medico nūciaret suspicionem . **Nā**
 rat eciam ibidem q; cum **Alexander** audisset quendā
 familiarem multa mala de eo dixisse : relato rem respu-
 it dicens . **N**on est inquit credibile vt non diligar ab
 eo quem tanto tempore amaui . **C**onfidenter igitur
 cedamus de deo : non solum de proximo confidentes .
Nam **Iacob** claudicabat . & tamen preualuit . quia do-
 minus cum illo erat . **N**arrat enim **Valerius** libro ter-
 cio . **Q**ualiter cuidā claudus in acie existenti vnus in-
 perauit dicens : quid ibi faceret . **I**lle respondit propo-
 no pugnare & non fugere . quia claudus fugere non
 potest . licet igitur claudus esset tamen confidebat .
Narrat insuper de quodam cui dicebatur q; sagitte ad-
 uersariorum propter multitudinem obscurabant solē
 Ipse respondit i vmbra spaciari delectabilius est . **H**oc
 enim ex magna confidentia dicebat . **I**nsuper de quo-
 dam ibidem narratur . cui cum diceretur q; muri ca-
 stri quod obsidebant erant excelsi . Ipse respondit . pro
 mulieribus alti sunt . sed non pro viris qui ipsos fece-
 runt . **C**onstanter igitur et confidenter speremus in
 domino . **Q**uia teste propheta qui sperant in domino
 non confundentur

II

Tractatus quartus libri secundi est de virtutibus capitalibus Cuius primū capitulum est de Humilitate

Uiri gloriosi humilitatis gr̃cia deo placuerūt. Vnde narrat Gregorius in dialogo libro primo capitulo xv. qualiter Constantinus humillimus fuit. Nam cum qdam ipsius Constantini audiisset famam, accessit vt videret ipsum, quem cum vidisset ait. Ego credebam istū hominem grandem esse. sed nihil habet de homine. Quod cum audisset. Constantinus: gracias agebat dicens: tu solus qui oculos in me apertos habuisti. Ecce magis amabiliter despicientem quam laudantem. Vnde Augustinus super Iohannem. omelia. prima. Vera inquit humilitas est in nullo superbire: in nullo murmurare: in nullo ingrātū esse vel querulū: sed in omnibus deo gracias agere. Et idem Augustinus in epistola .xxxvi. Non est inquit: alia via ad obtinendū veritatē nisi humilitas: quia ea vnusquisq; seipsum cognoscit. Et ibidem narrat de quodam rethorico qui cum interrogaretur quod preceptū in rethorica magis est obseruandum. Respondit q̃ pronunciatio. Et cum secundo tercio et quarto ab eo idem peteretur: ipse pariter idem respondebat. Sic inquit Augustinus. Quociens de preceptis humane legis interrogas me quod magis obseruandum: nil aliud respondere licet: nisi serua humilitatem. Que qdam humilitas non errorem sed scienciā gignit: si vera fuerit. Vnde Anselmus libro de similitudinibus capitulo. xxvii. Septem inquit sunt gradus humilitatis. Quorum primus est cognicio sui. Secundus est dolor de culpis ppetratis. Tercius est sui peccati cōfessio. Quartus voluntaria persuasio scilicet q̃ fateatur se peccatorem. Quintus contemptus sui. Sextus tollerancia iniuriarum. Septimus gaudium humilitatis. Quorundam tamen sciencia non humiliat sed i

II

flat. Quo ad hoc tamen non sciencia sed ignorancia ē
Quia teste Gregorio .xxiii. moralium. Vera sciencia
non extollit sed lamentari facit. Vnde dicitur Ecclesi
astes. pmo Qui addit scienciam addit et dolorem. Vn
de Bernardus: de gradibus humilitatis: humilitatē
sic describit. Humilitas est virtus q̄ verissima sui cog
nitione sibiip̄si quisq̄ vilescit. Ideo humilitatem Au
gustin⁹ suadē sup Iohannē omelia. xv. dicens. Vt om
nium morborum cupido & ēpitudo curaretur descen
dit filius dei et humilis factus est. Si ego te pudeat
imitari humilē seruū: humilem deū saltē imitare. Vn
de Mathei. xi. Discite a me q̄a mitis sum et humilis
corde. Et Gregorius. xxxiiii. moralium. Quanta igitur
humilitatis virtus est per quam deus sine estima
tione viuebat homo: licet magnus esset: factus est par
uulus. Item Iheronimus epistula. lxxxvii. Illam inq̄t
sequamur humilitatem quam deus docuit: quia multi
eius vmbra: pauci vero veritatem attingunt. Aufe
rantur igitur omnia figmenta verborum: cessent simu
lati gestus: quoniam non ceremonia: sed iniurie paciē
ciam humilem probat. Attendamus enim quoniam p
humilitatē virgo sublimata est: et omnis superbia po
stulat casum. Nam pheton cecidit superbus vt dī pri
mo methaphisice. Et thedalii filius aera scandere vo
lens precipitatus est. Romaniq̄ sua superbia subiecti
sūt: quoniā supbis deus resistit teste propheta. Nam
et humilitatis exemplū a Cristo suscepimus. Omēsq̄
supbos legimus deiectiones. Nunquid superbia Babilo
nis linguas diuisit. vt dicit i gen. Nunqt Amon propt
superbiam suā ab omnibus adorari voluit. sed in pati
bulo suspensus fuit: quod parari fecerat. Hester. ter
cio. Nunquit propter superbiam Balthasar interfectus
et Nabuchadonofor de folio eiectionis est. Danielis. tcio
Nunqt Nichanoris supbia debellata fuit. pmo mach
abeoz viii. Et Antiochus propter superbiam insanabi

II

li plaga a domino percussus .vt dicitur .ii. macha. ix.
Nempe sicut fecit superbia casum. sic et humilitas ex
altat. **N**am **D**avid fuit minimus inter fratres suos su
per quos tum exaltatus est .vt patet primo **R**egum.
xvi. **R**ursus **M**anasses precessit **E**ffraim. qui tamen
Effraim benedictionē recepit. vt patet. gen. xxviii.
Nunquit **A**donias natus est ante **S**alomonē: et tan ē
Salomon obtinuit regnū. vt dicitur. ii. **R**egū. xxiii.
Illi ergo maiores fuerunt: qui tempore posteriores et
corpore minores: fuerunt scilicet humiliores. **Q**ui au
tem ambitionem preamauerunt mox per ruinam con
sumti sunt. **N**am **C**hore et sui complices perierunt ga
dominiū ambierūt: & **M**oisi detrahebant. **I**tem **A**bso
lon ambiens regnum & detrahens patri deiectus est
secundo. **R**egum. xv. **N**am **A**bimalech pcurabat do
minium: sed postmodū ī crimina maxima incidit quo
niam fratres proprios occidit. **E**t **R**oboam abiciosus
pessime regnavit. tercio. **R**egū. xiii. **Q**uomodo enim
fieri poterit vt sistat firmo gradu superbus: nam qua
liter fixus erit qui violenter scandere aliosq; transcen
dere presumit. **N**unquit precipue lugeat: cum nullū
violentū perpetuum natura teste. **F**astus namq; super
boꝝ fundamento caret: ratione cum non roboretur: a
lias supbia nō esset. **Q**ui enī ratione erigūt superbi n
sunt. **S**ed nunquid difficile est id permanere quod in
altū eminet si fundamento nō solideat. **E**cce vides su
perbis dei iudicio: congruere casum

Capitulum secundum de humilitate quomodo exaltat
& superbia deprimit

DE humiliare exaltacio est. **I**deo apostolus
secundo. **C**orin. vltimo dicit. **I**psi vos pro
bate an agnoscatis vosmetipsos. q. d. q. ho
mo cognoscens semetipsum defacili humili
atur. **I**deo beatus **A**ugustinus ī libro **S**oliloquioꝝ orā
do dicebat. vtinam nouerim te & nouerim me. **N**am

qui cognoscit se videt quia cinis & putredo est. **V**n-
 de. gen. xviii. dicitur qualiter **A**braham loquens cū
 deo. dicebat. loquar ad deum meum. cum sim pulvis
 & cinis. **D**e cognitione hac loquitur **B**ernhardus sup
Can. omelia. xxxvi. dicens **V**olo inqt profunde aīam
 scire pmo seipsam: quod postulat ratio ordinis: quoni-
 am apud nos sumus primum nobis. **T**alis eciam scien-
 tia nō inflat: sed humiliat. **V**nde **M**acrobius libro pri-
 mo narrat qualiter in fronte templi. **A**ppollinis scrip-
 tum erat. **H**ec est via ad beatitudinem si teipsum ag-
 noueris. **V**nde vox de celo descēdisse creditur dicens
 scito teipsum: vt tradit **P**olicratus libro. iiii. ca. ii. **C**ui
 concordat. **I**uuenalis. dicens q̄ ista vox de celo descen-
 dit dicens gnotus olitus id est scito teipsum. **N**ā **A**u-
 gustinus. iiii. de ciuitate dei. ca. primo. **S**cienciā in-
 quit celestium atq̄ terrestrium magnam estimat. **b**uā
 num genus. **S**ed profecto meliores sunt qui huiusmo-
 di scienciis seip̄os nosse preponūt: quia laudabilior ē
 animus cui nota est sua infirmitas: quā qui ea non re-
 specta vias fidez scrutatur. **I**nsuper **B**ern. super r. can.
 omelia. xxxvi. **S**uperbia inquit ignorancia ē cui qua-
 cum melior estimas quam sis: tua decepatrix cognicio
 esse mentit̄. **N**am vicia sepe virtutes fore se simulant:
 vt ait. **G**regorius. xxxi. moralium ponens exempla
 et dicens. q̄ dissoluta misericordia pietas habetur: &
 pertinacia cōstancia creditur: iactancia libertas voca-
 tur: pigricia maturitas nuncupatur: inquietudo solli-
 citudo nominatur. et sic de aliis. **M**ulti igitur sibiip̄-
 sis menciunt̄ dum sua vicia virtutes putant. & se ig-
 norantes crimina multiplicāt. **H**omo igitur examina-
 re debet cōscienciā: vt quod malū est cōrigat. & quod
 bonum teneat. **N**am de sanctis animabus in **E**zech. le-
 gitur q̄ corpus eorum erat plenum oculis. **E**t hoc de
 viris iustis **G**rego. expoīt sup ezech. li. pmo **O**me. vii
 & xxi. **C**eterū. **H**ugo de claustro anime. **S**icut inquit

II

conuentus hora statuta ad capitulum confluit vt mala corrigat. Sic rō ad secreta cōdis debet uenire. Et quod nepl as ē cōrigē luxta illud. **Isaie. xlii.** Preuari catores rēdite ad cor. Et ibidē. **lxiii.** Reduc me ad memoriā vt iudicemur sīl quoniā cogitacōnes iustoz iudicia. **Prouer. xii.** Non qdē iudicia ad iudicandū seip sos. luxta illud. **Eccle. xxxi.** Precurre prior in donū tuam & illam aduoca ad cor. Et **Ezech. iiii.** labia eoz reflexa intrinsicus per circuitum. Quod quidem **Grego. libro. ii. or. e. ix.** exponit de vera cognitione sui: ex qua sequitur humilitas. Vnde **Seneca** libro tercio de ira narrat qualiter **Sixtus** oī die se interrogabat q̄ liter vixisset sicut alias tactum est: pariter ecīā quisq̄ facere debet. Veruntamē sicut ait **Grego. sup Ezech. libro primo. or. e. ii.** Sicut aqua concussa seu mota nō representat imaginem intuentis. Sic anima inquieta seipsam cognoscere non potest. Tunc anima est inquieta quando humanis sollicitudinibus occupat̄. Si vis ergo teipsum cognoscere intra cubile dom⁹ tue: & excludere omnia preter deum: vt docet. **Aug⁹. in suis meditationibus.** Si quis enī ad hoc perueniat vt sua cognita fragilitate clarissimē concludat se mortis expectatorem: assiduū peccatorē fore se cernet: se cinerē: se vilem: inmundum ignarum: inmemorem beneficiorum dei. His nempe cognitis non erigetur in altum. Vnde **Lactā.** Non laudibus berebit: sed humili placitu fatebitur eos tātumodo laudibus dignos: quorum mens tendit ad superna preuio sincero contemptu sui. O vir perite quid tibi pericie aut lecture profunt: si te tibi propinquum ignoras: & agnoscis intuitū fidērum forsan cunctoz motus proprios & actus: planctarum situs: que forsitan usq̄ ad minuta queris & peccata tua gūissima non cernis. Scis tamen quia nihil tibi facilius vel vtilius: quam si vera tui agnitione conuertaris. Obstat fortassis vanum seculi lumen cuius intu

itu mens excecatur veritatem: & non perpendit ei9 de-
decus: se9 supra se non reflectit

Capitulum

tercium. Quomodo humilitas facit homines acceptos

Humilitas hominem reddit acceptum: ama-
bilem: et sublimem: quando precipue humi-
litas nō est coacta. Vnde Aristotiles. v. me-
tha. Qui humiliatur sponte melior est quā qui humili-
atur vi. Si enim humiliaris: te rennuente: que gracia
tibi. Tunc enim mereris: quando in medio voluptatū
& honorum te ipsum corde vilipendis. Vnde. Bruno
Humilitas est virtus qua homo verissima sui cogni-
tione vilescit. Ideo Seneca ad Lucillum episto. vii. Re-
dige te ad parua ex quibus cadere nō posses. Vnde. Va-
lerius maximus. libro. iiii. refert. qd cū Valerius om-
nia insignia sub titulo consulatus accepisset: tūc fasti-
gium magistratus ad humilem habitum deduxit: om-
nemq; superbie fastum contempsit. Vnde. Prudencius
libro de conflictu viciiorum. Humilitas inquit intēdit
gressum mediocriter omniaq; parce erigit. Et Ouidi-
us libro. iiii. de tristibus. Tu quoq; formida nimium
sublimari semper propositiq; tui contrahi vela precor
Nam teste Oracio libro epistolarum. Paruum parua
decent. Omnis est autem homo paruus Quare Verifi-
cator ait: spernere mundum: spernere nullum: sper-
nere sese: spernere corpus proprium: quatuor hec bona
sunt. O quanta eorum stulticia qui in seipsis gloriant
Non aduertunt enim omnes superbos coruissē: sed po-
tius presidia ubiq; petunt: nullū reuerētur: nulli obe-
diunt: luciferiq; videntur vestigia sequi: eo qd de boīs
si habuerunt: deo gratias non impendunt: & si fortūa
diabit eos: tunc deum negligunt & postponunt: seip-
sosq; deificos putant. Legimus tamen qd. xenophon sa-
crificaret & deum reuereri non pretermisit. licet ma-
iorem filiorum suorum in prelio cecidisse: ipso sacrifici-

cante audiuit: vt refert **V**alerius libro .v. Hoc enī su-
 perbia in dei fieri non p̄mittit. **T**anta est enī vt siq̄s
 nedum filium immo eciam nociuum aliqd accepit sta-
 tim insurgit: blasphemāt deū irreuerenter: & ceruicē
 contra deum omnipotentē erigere nō formidat. **H**eu
 quam stulta superbia q̄ deo submitti recusat. **N**am te-
 ste **V**irgilio in. buccolicis. **A** loue est principium: sed
 a deo est omne bonum: ad cuius obedienciā homo co-
 ditus est. **S**ed transgressionis primā preuaricaciōem
 superbia creauit. **V**tinam igitur illi obediremus cui⁹
 imperium mens vitare non potest: cuius dominiū to-
 ti presidet orbi. **I**lli queso obediamus cui obedire ser-
 uire est. **C**ui seruire regnare. **D**e qua obediēcia dicit
Hugo. **V**era obediencia inquit. est pro amore dei ser-
 uare mandatum dei: plurimi tamen non dei manda-
 tum: sed proprium arbitrium sectantur. **V**nde **C**assio
 do epistola. lxxiii. **A**nim⁹ dolosus nō sequitur dei ar-
 bitrium sed suas explicat voluntates **V**nde **T**herēci⁹
 in adelph. **Q**uid tu illic agis: nemo obtpat: pauci enī
 obediunt deo. **C**um tamen versus in **G**eor. libro. iiii.
 dicat. **E**st legum seruāda fides supna volūtas **Q**uod
 mandat fieri q̄ iubet parere necesse est. **V**eruntamen
 nullus diuinas infringere timet: tantaq̄ hominum te-
 meritas vt suum nutū diuine preferant legi: maiora
 q̄ legum statuta contemnunt. **M**inime igitur maiori-
 bus obediunt. **I**uxta illud **S**alustius in cathe. **Q**uomodo
 poteris in minori negocio legem tenere: si eam in
 maiori neglexeris. **N**am leges sūt sicut tele aranearū
 quibus infirmiora animalia capiuntur & validiora nō
 sic leges obseruare pauperes coguntur & a superbis
 leges spernuntur. vt ponit **V**alerius libro. vii. **V**nde
Oracius in. epistolis. **S**unt qui turpe putant parere
 minoribus: & q̄ iuuenes didicere: senes recusant fate-
 ri. **H**ec enim superbia facit bonisq̄ moribus obedire
 non permittit. **S**uperbia homines reddit īgratos dei

hominiq; beneficia cognoscere dissuadet. Quot sūt ei qui superbie tumore seducti: parentes faciunt: pauperes a quibus bona primitus susceperūt. Alii quoq; suos magistros reuereri vereūt a quibus eorum doctrina exortum cepit. **O** superbia facis vt homo seipsū negligat: beneficiq; accepti immemor fiat: & ingratum eum reddis: cui maxime congruit beneficia cognoscere suscepta: eo q̄ inest ratio & mens qua singula talia cognosci possunt. Vnde de ingratitudine loquēs. Seneca libro primo de benefi. Inter vicia inquit maxia nihil est frequentius quam ingratitudo animi. Et ibidem libro. ii. Quidam inquit fortune gratias agunt & in angulo erit non ad aurem. Et subdit ingratus ē qui remotis arbitris agit gratias. Idem ep̄. x. ad Lucillum. Nihil carius estimamus quam beneficium qd̄ diu petimus: nihil vilius quod cum cepimus ingrati sumus. Quod verum est apud superbos. Sed humiles bona suscepta cognoscunt suaq; gratitudine vendicant amicos.

Capitulum. iiii. de superbia fugienda

Superbia est eleuacio indebita mentis: q̄ iurare meretur casum: hominem infatuat: amicitiam seperat: generat iurgia: pacienciam tollit: excessus suadet: correctōnem respuit: eloquium tumescere facit: mores elatos reddit: deprecari dissuadet: se flectere non permittit: nullumq; viciū magis proprie demonibus hominem equat. Vnde. Plautus in aulularia. Res nimis singularis est homo superbus non paciens. Nam superbi minores despiciunt: maioribus inuident: & ab equalibus dissenciunt. Vnde sicut in prouer. sapientum dicitur. Cito fit ignomina superbi gloria. Nec cum illis existimo superbos: qui famulatum hominum sic accipiunt q̄ eos non contemnunt. Vnde. Seneca ad. Lucillum. ep̄. xlvii. In homines inquit similes nobis non agimus superbiam minimamq; seruitutem exigimus. Verum q̄ corpus famulari per

mittimus: sed non minus apreciamur. Ipsos enim fra-
tres eadem naturam nobis progeniuit. Proch dolor tñ
superbia de die in diem crescit. Illi quoq; qui superio-
res sunt nobiliores volunt nuncupari. Iuxta illud. Sa-
lust. in iugurtino. Superbia racione nobilitatis malū
est. Hii enim ceteros rusticos vocant: condicōnisq; ser-
uili eo tamen pacto quo ceteris iniuriuntur: se igno-
biles fore ostendunt. Nobiles enim n̄ sūt nisi q; faciunt
ea opera que nobilia sunt. Si enim adest fortuna pro-
spera cur superbiunt: scientes q; solida non est. Vnde
Tullius libro primo de offi. In rebus autem prosperis
superbia fugienda est & arrogancia. Nam aduersas
res & p̄sp̄ras imoderate ferri leuitatis ē scilicet in-
sipientie. Vtinam superbi versificatoris documētum
menti cōspicerent. Aut enim. Vnde superbit homo cu-
ius concepco culpa: nasci pena: labō vita: necesseq; mo-
ri: vana salus hominis: vanus labor: omnia vana. Inter
vana nihil vanius est homine: post hominem vermis:
post vermem fit cinis. Heu heu sic cedit in cinerē glo-
ria nostra suum. Vnde primas. Si tibi gracia si tibi sa-
piencia formaq; detur. Sola superbia destruit omnia
si committetur. Et prosper libro epig. Sola est innu-
meris armata superbia telis: quia scilicet sola supbia ī
finitas sagittas gignit peccatorum. Vnde ironice.
Iuuenalis libro .iiii. superbis ita loq; tur: quia tu galli-
ne filius albe: vos vilis populos nati infelicibus omēs
Que verba pretendunt vt nullus presumat de sem̄e
vel matre iactare seipsum. Omnes enim eiusdem na-
ture sumus: nec pulcritudo debet gignere fastū. Ve-
runtamen teste. Ouidi. libro. primo de fasto. Fastus
inest pulcris sequiturq; superbia formam. Si tamē at-
tenderent pulcri se turpes futuros: clare cernerēt eo-
rum gloriam existere vanam. Inquiramus igitur vn-
de oriatur in homine fastus aut presumcio. Si enī ex
malo. tunc superbie occasio non est. Si ex bono: cur su-

perbit: cum non ab ipso: sed ex deo sit. **S**tultus ē enī
 qui de non suo iactanciam facit. **V**nde **G**alterus libro
 secundo in **A**lexandreidos: **P**arcite mortales aīas ex
 tollere fastu. **P**arcite victores ingrati viuere summo
Victori vires ceptrum diadema triumphos. **D**iuicias
 dare qui potuit auferre valebit. Itaq; omnia bona ex
 deo sunt. **S**i quis eciam ex bonis superbiam accipiat
 bonis iam caret. **V**nde prosper in libro epig. quod q̄s
 non cecidit proprium sibi viribus aptat. **H**oc ipso quo
 se stare putat cecidit. **E**cce vides omnem superbiam po
 stulare casum: licitaq; ratione carere. **N**am fastus ho
 minis non ex ratione sed ex mera stulticia deriuatur.
 Itaq; stulti omnes illi sunt qui de sua fortuna aut sapi
 encia superbiunt: qui ceteris se sapientiores existere
 credunt: qui doctores eos se posse īstruere presumūt
 dicente. **V**arrone in suis sentenciis. **C**ontra omnes sa
 pere decipere est: id est nō sapere. **E**t **T**ulius libro de
 achada. **I**nepte q̄s minervam docet & si ūester pudet
 docuisse minervam. **E**uanescunt igitur mundi sapien
 tes: quorum superbia mera insipientia est. **A**mbiunt
 enim principatus dominia: plateas familiā: & seipsos
 non possident seq̄ ipsos ignorant. **V**nde **S**eneca libro
 de quatuor virtutibus. **N**e inq̄t in re alciori te ponas
 in qua stanti tremendum: descendenti cauendum est
Et ibidem ep̄. lxxiii. **A**mbiciosus non tam iocundum
 est multos videre subiectos: quam graue ante se habe
 re parem. **H**ec enim ambiciosorū stulticia ē sibi parē
 pati non posse: alijsq; preesse peroptant: sibi autem si
 preessent superbia non tumescunt. **V**nde in prouerbi
 is sapientum dicitur. **V**is habere honorem do tibi im
 perium magnum. **I**mpera tibi nullum enī imperiū vti
 lius: quam sibiipsi imperare. **V**nde **S**ocrates **S**tultū
 inquit est: vt imperare quis velit alijs: cū sibiipsi im
 perare non possit. **E**t **F**ulgencius libro. ii. miccologi
 arum **Q**ui plus querit esse quam licet: minus erit quā

vellet. Si quis igitur ascenderit: sic scandere studeat
 vt cadere non oporteat. Vnde Mocrbius in libro sa-
 turnalium Ad summum inquit gradum claritatis cū
 veneris egre consistes & cicius quam ascendas cades
 Ve autem regibus & principibus qui gloriam mūdi
 quasi perpetuam arbitrantur. Casus enim nō habent
 timorem: quia forte non cognoscunt deum maiorem.
 De quibus Sidonius in suo epistolari libro. ii. sicut in-
 quit hominibus reges imperant. Ita dominandi desi-
 deria regibus dominantur. Cur igitur superbiunt re-
 ges. His enim subseruiunt quibus preesse se iactant.
 Nam si rex bonus es: tunc sollicitaris quit faciat ser-
 uus: vt malum corrigatur: bonumq; premiatur. Stu-
 des enim quid imperabis: quoniam remp. defensabis
 quas leges facies: quibus officia cōmittes: quo pacto
 emulos contentabis: quo tramite amicis conplacebis.
 In his enim ōnibus tibi famulantibus subseruis. Cur
 igitur superbis? Diceres enim q̄ hec omnia aliis con-
 mittes: quomodo igitur regis. Reuera rex nō es nisi
 populum regas: quem si rexeris vt prefertur famula-
 ris. Absit igitur vt superbiā ex dominio suscipias: qđ
 fecisse legitur Allex. Vnde Valeri. libro. viii. Fastus
 inquit Allexandri pectus infaciabile laudis accepit i-
 numerabilesq; mundos audiens fore a democrito eos
 concupiuit. Heu inquit me miserum qui mundo vno
 dotatus sum. Cui Allexandro vt refert tharcus qui-
 dam dixisse fertur. Si inquit corporis tui magnitudo
 animo par esset: orbis te non caperet. Vna enim manu
 orientē: & altera occidentē contingeres Sed quid re-
 spondit. Ignoras nunquid arbores magnos diu cresce-
 re: postmodum tamen vna hora extirpantur. Ex his
 principes omnes documentum accipiant: & superbiā
 siquam gerunt deserant. Quia teste Caltero in libro
 Allexandreidos Quā friuola gloria mundi quā rerū
 copia fugitiua hominum. Et Plaut? Qui preesse cu-

pit prodesse recusat. Magnus Alexander mihi exemplum est: cui non suffecit orbis. Postmodum suffecit excisa defossa marmore terra. Quinq; pedum fabricata domus quam nobile corpus exiguo regeuit humo. Que omnia concludunt superbie fastū vitare debere.

Capitulum. v. de vana gloria.

Inanis gloria ideo sic vocata est quia inutilis et vana est: & sicut stulti hi merito arbitrantur qui viribus se putant diuites fieri. Sic stulti videntur hi quorum desiderium et sollicitudo vanitas est. De quibus Oracius in libro sermonum. Gaudent pre nomine molles agricole. Et Auius. Hic quocumq; noua sublatu laude tumescit. Et marcial coquus. Cum voco te dominum noli te capere fastum. Sepe etiam seruum sic resaluto meum. Nā plurimi in solis vocibus gloriantur: & ex honore vano in seipsis tumescunt: proprioq; ore laudibusq; se extolunt. Quos redarguit Catbo dicēs. Non te collaudes nec te culpaueris ipse. Hoc faciūt stulti q̄s gloria vexat inanis. Quid dicemus tamen quia singuli gloriā ex operibus expectant. Vnde narrat Valerius libro. ix. q̄ cū suffodes iam senex tragediam pro certamine misisset: audiēs se vicisse et superasse pregaudio expirauit. Et Plinius in ep̄. ad Arranum. Necesse ē vt laudis sue spacio & cursu & peregrinatione quisq; letetur. Eandem sententiam tangit Tul̄ in tul̄. ques. libro. i. Nos inquit alit ars omnisq; intentum ad studia glorie habentes. Quibus omnibus attentis q̄busdā apparet ex operibus posse gloriam capere: congrue. Huic autē dubietati respondendum sic apparet. Nam si bene feceris si te benefecisse leteris: nec vana gloria utilis ē. Sed obest: si de tuo suscipias opere gloriam quā deo non referas: & de quo gratias deo humillime non impendas. Talis enim gloria non tua est: sed dei. Si enī ex bono opere sic leteris: q̄ tamē deo regratieris: tua

tunc leticia nō est inanis q̄a bono limitatur fine. **Sed** illa gloria vana est & inanis quā ex te & in te accipis qua mediante proximum despicias inflarisq; & iactantis tumescis. **Absit** hoc a iustis: gloria ippocritarum est: quorum opera ficta: quorum etiam merces vāitas est. **De** quibus **Tul.** libro primo de offi. **Tocius** inq; iusticie nulla capitalior quam eorum qui quod agunt simulant: vt boni viri videantur. **Et** ideo libro. ii. ibid. **Omnia** ficta celeriter tamquam flosculi decidunt: nec simulatum quitquam potest esse diuturnū. **Et** li. iii. **Homines** aliquid agentes & id similes perfidi sūt inprobi & maliciosi nullum eorum illorum factū vtile esse potest. **Nam** teste eodem **Tul.** libro de amicicia. **Omniū** rerum simulacio viciosa est. **Tollit** enim iudicium veri. **Nec** tamen reprobandi sunt qui peccata sua tegunt ne peccandi occasionem aliis prebeāt. **Sic** enim agere ippocritis non est: sed vera est eorum gloria: qui non ad aliud se bonos ostendunt: nisi vt gloriētur & laudes habeant: & promoueantur & dominantur. **Itaq;** hi mali non sunt: eo q̄ malam mentem eorum tegunt. **Sed** quia bonum simulant quod non intendunt hominūq; iudicia sub spem glorie subuertunt. **Hi** vulpibus similes apparent atq; lupis. **Vnde** **Par.** 9. p. ticulum veterem retines si fronte peritus. **Astutam** rapido seruas sub pectore vulpem. **Et** **Prudenci** 9. **Latitat** lupus ore cruento lacteolam mentitus ouem sub fellere molli. **Vnde** **Oracius** in pœtria noua. **Nunqd** te fallant animi sub vultu latētes cuiusmodi sūt ippocrite. **Ipsi** enim se ostendunt vt deo famulari credant demonisq; sunt filii: sed lucem gerere videntur. **Si** ei opera eorum vera existerent: mercedem veritatis ex operibus non exspectarent. **Vnde** **Plinius** ad **Catulli** um. **Magnitudo** animi nihil ad ostentacionē: sed oīa ad conscienciam refert: recteq; facti nō ex populi sermone mercedem: sed ex facto petit. **Nam** sicut opera

sunt: sic premia conformia querunt. In quorum perso-
 na loquens **B**œcius .ii. de consolacion. Nos inquit nec
 ad populares aures inanescq; rumores recte facere te-
 ramus: & relicta consciencia virtutisq; prestancia de a-
 lienis sermonunculis laudem captamus. **H**orum ete-
 nim vita fictio est: & mores sunt imagines absq; vita
 & ideo delentur & decidunt. **Q**uia teste **S**enecæ libro
 de clemencia. **N**emo potest diu ferre personam fictā
Cito enim in naturam suam recedunt quibus veritas
 non subest. **Q**ue autem ex solido nascuntur tempore i-
 melius proficiunt. **N**empe vani & ipocrite sic cogno-
 scuntur. **R**aro enim perseverant: & viuendi manerē
 mutant: laudes amant: iactanciaq; faciliter producūt
 :adulari gloriantur: a quolibet reuereri expectant: qd
 agunt arbitrantur bonū: de aliis vero prauē iudicant
 :corrigi nolunt. **C**orriendi vero occasionem querunt.
Que autem faciunt aut facturi sunt sibi precipi dolēt
Arbitrantur enī proprio sensu se regere posse: in aliis
 tamen obedienciam petunt: viuendiq; normam nō ha-
 bent vnicam: & in agendis semper extremisunt: in om-
 nibus singularitatē student: & quod facere soliti sunt
 :multos si facere videant mox viuendi modū nouū ex-
 cogitant: gestibus & signis pluribus ceremoniis se o-
 stendant: faciliterq; se incuruant: & humilitatem quā
 minime habent maxime fingunt: dū loquuntur ab omi-
 bus audiri cupiunt: sed neminis sermonē benigne au-
 diunt: inuite salutant nisi signo vel nutu: vt meditaci-
 one aut oracione vacari arbitrentur: ad iracundiā fa-
 cile mouentur: & turbati cum fuerint mordaciter ir-
 ritāt: sueq; superbie veneno tumescunt: studiosēq; mē-
 dicant: & malum de aliis aperte dicūt: vt ī seipsis ha-
 beri non credatur: vt exinde gloriam accipiant: nō li-
 benter laudant: nec laudantes auscultant: frequenter
 murmurant: & sub nebula detrahēre n̄ cessant. **S**i ve-
 ro sui status plurimos videant: hos palam secūtur: vt

ex eorum conforcio famam vendicet. **R**eculant tamē
parem quenquam eis fore: sed maiores ippocritas eis
sectantur vt laudis participes fiant: minoresq; cupiūt
sequaces: vt eorum doctores videantur: cum paribus
vero voce & mente contendunt. **H**is enim signis cog
noscunt ippocrite: & in consimilibus premiātur. **E**orū
enim opera atq; premia vana sunt. **R**ursus eorum tan
ta est temeritas vt omnia presumāt: nihilq; difficile
arbitrantur eis: intollerabilesq; labores inchoant: sed
tandē fatigati de corporis debilitate se excusant: sub
tali enim pretextu balneis dum placet vtuntur: quia
dum volunt infirmantur. **E**o enim pacto quo fingunt
virtutem non habitam: pariter infirmitatem fingere
sciunt: & cū infirmitatis species acceperint plus qui
buscumq; aliis volunt plangi: nec potest eis sufficient
seruiri. **P**ruritus enim atq; lenimenta: lanā mollem: li
tea odorifera: & queuis oblectamenta carnis: sub nu
be fecte infirmitatis postulant. **R**ursus cū ippocriti diu
tissime vacauerint: si exinde honores non percipient: si
opes non obtineant: si secularibus vacantes desideriis
videant ipsi preferri si conspiciant suum deprimi sta
tū: & odio a cunctis haberi. **T**unc mores prehabitos
deserunt: & secularibus se conformant postremoq; ce
teris dissolluciores fiunt: & solum hoc plangunt qd vo
luptatibus non dederunt tempore quo ippocriti serui
erunt. **H**orum igit inutiles labor: ieiunia friuola: fruc
tum non capiūt ex operibus suis: vane glorie deditos
seducit laus ab adulatoribus oblata: qui quantum in
eis est eos interficiunt: quos suis laudibus inficiunt.
Nam teste **Q**uidio libro. xii. metha. **E**t obest sua glo
ria multis. **I**deo **M**atheus in thobia. non credes titulus
fame: teq; consule credeq; menti. **E**t **M**arcial coquus
Hunc volo laudari qui sine morte potest. **A**bsit tamē
qd eos laudari prohibeam in quibus virtus est. **Q**uia
teste **Q**uidio libro de ponto. excitat auditor studium

laudatq; virtus crescit: & immensum gloria calcar
 habet. **E**t idem. **iiii.** de tristibus. **N**on paruas dat a^o
 gloria vires. **E**t sedula facit pectora laudis am^o. **A**b-
 sit igitur ut hos virtuosos laudari non debere dicam⁹
 periculum est quosdam laudare. **N**escis enim quis vir-
 tuosus sit. **C**redis enim virtutes augeri laudibus: &
 virtuosos forsan suis spoliabis virtutibus. **S**int igit^r p-
 ce laudes tue: nisi virtuosum agnoscas quem laudave-
 ris: quo cognito laudare non desistas: temporibus op^o
 tunis ut sibi virtutes accrescant: dicente **Seneca** libro
 de quatuor virtutibus: lauda parce vitupera parcius
Queso tamen ut pluries eorum laudes commemorent^r
 plures enim alios laudant q^a principibus placet. **S**ed
 hec laus modica est: dicente **Oratio** in epistolis. **P**ri-
 cipibus placuisse virum non ultima laus est. **A**lii vero
 bonos laudant: non in eo q^d boni: sed vicia eorū qui ex
 fama boni sunt cōmendant. **H**ec enim laus stulta est.
Vnde **Varro** in suis sentenciis. **Q**ui in magnis excel-
 lit inuitus laudabitur. **N**ouim⁹ enī temporibus istis
 quosdam ex fama bonos: quibus turpia immo turpissi-
 ma contigerunt: sed omnia prosunt in laudē illis. **N**e-
 scit enim vulgus a fama recedere solita. **B**onos igitur
 laudemus in eo q^d boni sunt: de peccatis vero laudare
 caueamus. **V**nde **Cassius** epist. **iiii.** **D**ebemus inquit oī-
 bus bene gerentibus impendere laudes: non quidā fal-
 sas sed veras. **Q**uia teste **Sidonio** i suo epistolari li. **ii.**
Sicut vera laus ornat. **I**ta falsa corrūpit. **E**t **Valerius**
 libro. **iii.** **P**ublica religione cōsecrata virtus nulla pri-
 uata laudacione indiget. **E**t **Plinius** in quadam epi.
Hoc ipsum amantis est: amatum nō honorare laudib⁹
Verūtamen virtus laudanda est. **V**nde idem **Plinius**
 in epistola ad **Cornelium** thicianum. **P**rauum ac ma-
 lignum est non admirari hominē admiratione dignis-
 simū. **E**x quibus omnibus colligitur q^d licet laudibus
 virtutes non egeant: virtuosos tamē laudare discrete

& parce congruit: dummodo laus virtuti non credat
 abesse sed saluti prodesse. Redarguendi igitur sunt q
 per invidiam laudare recusant: & qui more adulator
 falsis sermonibus applaudēt. Vnde **Quidius**. **Lauda**
rio inquit tātum glorie tollit: quantum falsitatis imi
 scet. Et **Therenci**9. in **adelp**. **Coram** inqt aliquo lau
 dare verecundum est: ne adulacionis causa fieri videat
 In hoc positus est mūdus q omnes mendaciter lauda
 ri cupiunt: & qui non laudant aduersarii putant. **Vir**
 tamen circūspectas potius laudibus egere q abnuda
 re cupere debet. Nescis enim quanta sit demois astu
 cia: de laudibus enim tibi propinatis mucronē sue tēp
 tacionis efficit. Absit igit vt laudes appetas: si tamē
 acceperis ipsas deo referas. Vnde **Seneca** ad **Lucillū**
 epistola. lxxii. **Quid** inquit letaris ab hominibus lau
 dari. **Reuera** minime prodest: nisi forsā stabilis exti
 teris virtusq laudibus crescat: quod raro contingere
 videtur. **Queso** enim si lauderis vt teipsum agnoscas
 nec aliis plus de teipso q tu tibi credas: dicente **Ca**
thone. **Cum** te laudat aliquis etcetera. **Plus** aliis de
 te. Et **Oracius** in epistolis. **Percunctatorem** fugito.
 Et subdit **In**uciet tibi peccat pudorē. **Vtinā** igit lau
 des q audis te cadere non faciant. **Si** enim ministra
 ueris vt virtutes acquiras. **Heu** qualis conuersio si ti
 bi noceant attēde quia tibi n nocebūt si teipsum noue
 ris. **Ideo** ei aliqui laudibus decipiūtur quia sui imme
 mores sūt: & laudum pre copia se cognoscere preter
 mittūt. Vnde **Galterus** i **Allexandreidos** li. vii. **Dum**
 secūtur profugi bona momētanea mūdi. **Allicit** illece
 bris aīum caro nec finit esse principii memorem: vl
 eius imaginis instar. **Bona** enim nūdi laudes quādo
 q arbitrātur: quibus occurrētibus sepius homo n re
 mīscitur sue facture & seipsū ex toto ignorat. **Quid**
 quid tñ audieris veritatem preferas aīo tuo. **Quia** te
 ste **Lactān**. libro de vera religiōe. **Nullus** suauior aīe

ribus: quam cognitio veritatis. **V**eritatem autem illi
 non habent: qui verbis laudantium magis intendunt
 quam proprie iacture: quam in seipsis nouerint. **V**erū
 tamen seipsum qui nouerit faciliter errat verbo sedu-
 citur resurgere nescit. **I**n quorum persona loquitur
Seneca epist. 1. **C**eci inquit ducem querunt: nos autē
 sine dūre erramus: & ideo ad sanitatem difficulter p-
 uenimus: quia nos egrotari nescimus. **I**lli enī se egro-
 tari nesciunt qui sue mentis delicta nō nouerunt. **N**ī-
 hil melius tñ quam seipsum cognoscere. **N**am cogni-
 cio sui: superbiam vitare discet: & laudibus non decipi
 prestabit. **N**ec paruum donum est seipsū cognosce-
 re. **D**e celis enī processisse legit. **V**nde **M**acro. libro
 primo de somno **S**cipionis. **D**e celo inquit descendit
 gnotos olitos: id est: scito teipsum. **V**nde refert qd cui-
 dam querenti quo itinere ad beatitudinem pueniret
Vox delphici oraculi respondit. **S**i te agnoueris bea-
 tus eris. **V**nde in fronte templi hec sententia scripta
 fuit. **H**omini necessaria est cognitio sui. **H**is omnib9
 attentis nec laudes nec opes: nec fama superbiā in te
 generabit teipsum si cognoueris. **C**onspicias enim ex
 uili materia te progeitum menstruis in utero nutrit
 turpitudinibus videbis tuam infanciam maculatā fu-
 isse: iuuentutis qd tua fuere tempora plurimis exposi-
 ta periculis: senectus te persequitur: & mors petit oc-
 casum: peccatisq; forsan inuolutus es. **N**ulla tua est p-
 speritas secura. **E**cce quanta humilitatis incitamenta
 ergo te cognosce: superbiam vitare si velis. **S**ed nun-
 quid laudib9 auditis desistere poteris a fastu: aut opi-
 bus si diteris. **N**unqd ex eis tibi gloria vana cōsurget
 nequaquam enim si te bene conspexeris. **V**nde **M**arci
 alis coquus. **A**rdua res hec est opibus non fēdere mo-
 res. **Q**uia propter diuicias cor exaltari nō debet. **V**n-
 de **G**alterus in **A**lexandreidos libro. viii. **Q**uid tibi
 diuiciis opus est esuriē pariunt: quanto tibi plura pra-

sti: tanta plura petis: sicq; famē: rursus defectū copia
 nutrit. **P**rudens igitur pecunius nō gloriē vt ex lau
 dibus tumorem accipiat: sed se cognoscere discat. **V**n
 de **T**ulius in oracōe sua. **P**ro cēto illud esse volo vt q̄
 lis es cognoscas: talēq; homines existimēt. **Q**uid enī
 prodest laudibus vanis extolli. **N**am teste eodem in
 tus. quest. libro. iiii. **H**omo qui sine materia in vanita
 te versatur: nullam effigiem eminentem virtutibus
 sed vmbra imaginis glorie sectat. q. d. q̄ vir vāitati
 b9 supbie dedit9: more imaginis debilis ē. **V**nde **V**a
 leri9 maximus narrat **S**ocratem dixisse. **C**onscienciā
 plus quam famam attende. **P**er famam enim falli po
 teris per conscienciam nunquā. **V**nde **S**en. ep. xxvi.
Remoue existimacionem hominum: dubia semper est
 & in vtramq; partem diuiditur. q. d. de laudibus pa
 rum esse curandū. **V**nde narrāte **V**alerio libro. viii.
 laudari noluit **A**risto. sed de seipso in neutram loquē
 dum predicabat. **Q**uoniam se laudare vituperare est
Vnde **S**imachus in suo epistolari. **O**mnis ostentacio
 non caret suspicione mendacii: quia quitquit assumit
 proprium: non mutatur. **E**t **Q**uintilianus de oratoria
 institucione libro. iiii. **V**erecūdius est dicere sua: quā
 aliena laudanti. **E**t **Q**ui. li. iiii. sine titulo. **Q**uis furor
 est: que terre latent ī luce fateri. **E**t que clara facies
 facta referre palā. **V**nde **C**atbo. **N**e sis ventos9 si vis
 bon9 esse videri. **N**empe qui se laudat: se superbū: &
 consequenter viciosum monstrat. **V**nde **Q**uintilianus
 libro. viii. de oratoria institucione. **V**iciosa ē res iactā
 cia pariterq; fastidium & plurimum odiū **E**t subditā
Qui enim supra modū se extiterit alios despicere cre
 ditur. **O**b hoc **P**rudencius libro de conflictu viciorū
 & virtutum: desine grande loqui: frangit deus omne
 superbum. **M**agna cadunt: inflata crepant: tumencia
 premuntur. **S**candunt celsa humiles: tradunt ad ima
 feroces. **E**t **C**an. fre. in poetria noua. **V**incat op9 ver

bum; minuit iactancia famam.

Capitulum. vi. de habenda paciencia.

Paciencia vincit maliciam: vir quoque paciēs superat emulos: nec potest eā prebere victoriam quam paciēcia donat. Ipsa enim mala tollerare; benigne facit. Itaque pati qui nouerit ferre: impassibilis ē: sibique nemo nocere potest: eo quod nocuum nihil sibi apparet. Vnde Lactancius libro de vera iusticia. Paciencia inquit est malorum que aut afferuntur aut accidunt: cum equanimitate tollerancia. Vnde Plato. Tocius inquit philosophie robor ē paciencia. Et Tullius in primo rethorice. Paciencia ē honestatis siue humilitatis cum rerum arduarū ac difficilium voluntaria ac diuturna perpeffio. Hanc siquidem pacienciam habent sapientes: ut ex prouerbis sapientium collitur. Sapientes enim merito dolores ferre debent quia doloribus castigatur corpus & anime subicitur. dicente Seneca ad Lucillum epistola. lxxviii. In remedium cedunt honesta solacia. Et quiquit animū erexit etiam corpori prodest scilicet ad correctionem. Et subdit: noli mala tua tibi facere grauiora & te querelis onerare. Nam leuis est dolor: si nihil illi opinio adiecerit. Et idē Seneca epistola. vi. ad Paulū. Feramus equo animo & utamur foro: quod fors concesserit: donec in victa felicitas finē malis imponat. Nam apud attheniē. Solon patientissimus fuisse legitur: ut tangit. Valerius libro. vii. Et Terculianus in Apologitico. Epicurus inquit omnem cruciatum doloremque dānauit. Reuera noui plurimos esse impacientes potius opinione propria quam vexatione extrinseca. Quia teste Quintiliano libro. vi. subit libens pietas penam. Et idē Quintilianus causa decima. Nulla pena est nisi inuito: nullū habemus nisi in impacencia dolorem. Et ut quiquit crudele sit metus facit. Verū quod multi suis stimulationibus viros etiam virtuosos ad impa-

cienciam redigerunt. dicente **S**eneca libro primo de
 clemencia temeritas hominū & contumacia sepe tran-
 quillissimis pectoribus impacienciam extorsit. **O** uti
 nam in vita mortali in qua pro certamine cōstituti su-
 mus pati disceremus. **S**olent enī milites fame siti ip-
 sis nō recusantibus vexari. **N**ilites igitur cristiani ea
 libenter ferant que aduersa fortuna pro certamine mi-
 nistrat nocumenta. **T**unc enī fortuna victa est: virum
 patientem si inuenerit. **Q**uoniam teste **P**rudencio li.
 de cōflictibus viciiorum. **E**cce modesta grauis stabit
 paciencia vultu. **P**er medias imota acies variosq; tu-
 multus expectabat: defixis oculis & leta manebat. **I**n
 de quieta manet paciencia fortis ad omnes. **O**mnib9
 vna comes virtutibus associatur. **N**am vidua est vir-
 tus quam non paciencia ferat. **V**nde teste **L**ucano li.
 secūdo. **G**audet paciencia duris. **E**t **Q**uidius li. ii. de
 arte amandi. **C**ede repūgnanti cedendo victor abibis
Et idem **Q**uidius li. ii. de remediis. **P**osse pati facile
 est tibi: nisi paciencia defit. **F**lumen perpetuo torrens
 solet citius ire. **S**i tamen hec brevis est illa perhēnis
 aqua. **Q**ue verba nihil aliud sonant nisi sicut aqua tor-
 rentis quandoq; intrat flumen quod est altius eiusq;
 aquā perpetuat: sic paciencia omnia vincit: & vir pa-
 ciēs: forciores se superat. **I**deo **M**artialis coquus igit
Qui sua metitur pondera ferre potest. **E**t **S**eneca ad
Lucillum epistola. viii. **B**onus quitquit accidit ei eq;
 animo sustinebit. **S**ciat enī ita accidisse lege diuina q;
 vniuersa procedunt. **H**ec siquidem ratio magnam pa-
 cienciam suadet. **N**am si cōsideres a deo singula fieri
 cui nulla vis resistere potest. **C**ur igitur molestum ti-
 bi ē ea sustinere: que deo placēt. dicēte **S**eneca epist.
 lxxiiii. ad **L**ucillū. **P**laceat homini quitquit deo pla-
 cet. **E**t idem in **H**ercule furēte. **N**ullo premetur one-
 re paciēter qui tulit. **N**am virtutis domare ē. **E**t sub-
 dit. q; durū fuit: pati memisse duce ē **V**nde **V**alerius

libro. iiii. Non parua gloriæ contentu doloris acquiritur: quia titulus sapiencie dat. Et Theretius in Echi-
 ra. ex quo tibi fuerunt comoda eius equum est ferre
 incomoda. Vnde Macro. libro saturnaliu. Qui suos do-
 lores anxietatesq; dissimilant paciencie beneficio ad
 maximam voluptatem. Et ibidem refert iniurias eni-
 tulit libenter. Vt autem pacienciã quis obtineat con-
 sideret an aliquid mali gesserit: & si culpabilem se re-
 periet penas correspondentes suo crimini imponat.
 Quas tunc libenter ferat ex quo propria facta illas me-
 ruerit. dicente Cathone. Quod merito pateris paci-
 ter ferre memento Cum reus tibi sis ipsum te iudice
 damna. Vnde Valerius li. iiii. refert q; cum Siracusa-
 nus a Dionisio tyranno repulsus esset: tunc accessit ad
 domũ Theodori pro tunc principis in vrbe: ad fores
 tamen diutissime expectauit: & suo complici tunc dix-
 it: pacienter hoc ferendum est: quia forsan aliquod si-
 mile fecimus: cum in gradu nostre dignitatis essem?
 Vnde Ouidius libro epistolarum. Leuiter ex merito
 quitquit patitur ferendum est. Et idem Ouidius li.
 ii. sine titulo. Equo animo penam quam meruere fe-
 rant. Attendam? eni vere paciencie comoditates Nã
 paciencia excitat animũ & corpus laboribus exercitat
 Vnde Galterus in Allexandreidos li. iiii. Excitat intus
 dum vires: dolor paciẽtis sepe re'atũ: vis illata leuat:
 minuitq; coactio culpã. Omnia descēdunt a sũmo cul-
 mine rez. Que verba designãt duas paciencie comodi-
 tates. Dat eni paciencia exercitiũ & contra culpam re-
 mediũ. Vnde Galter? libro. vi. Asperior sanat grau-
 ores pocio morbos. Et Matheus in libro de Thobia
 nomine passa dei redolet: tribulacio pcit passio delec-
 tat lesio pena sapit. Reuera paciencia merita auget de-
 uocionem confert q; cremēta & in aduersitatibus cre-
 scit. Vnde Arator libro. v. Mitissima sors est penarũ
 quas vota gerunt: regniq; facultas ppetuo p rege pa-

ti mensuraque virtus crescit in aduersis. Si enī quis p
 nomine dei penam sufferat: hoc libenter agat: quia p
 illo certat: que superabundāter omnib9 rebus pensat
Rursus consideremus egros: pro sanitate plurima fla
 gella pati: que licet aspera sint: libenter tamen ferunt
 sub spe future sanitatis. Nunquid ergo pro salute mē
 tis penas: si occurrāt: libenti animo ferri congruit. **V**n
 de **Q**uidi9 libro primo de remediis. Sepe bibi succos
 quāuis inuitus amaros **E**ger & fateor medicus turpi
 ter eger eram **V**t corpus redimes ferrum pacieris &
 ignes. **Q**uia scilicet pene sunt tollerande: p corporis
 medela. **V**erum q̄ pro corpore homines omnia ferūt:
 sed pro mente raro: eo q̄ corporis molestias sentiunt:
 anime vero calumniam non aspiciunt: veteres tamen
 plurimi penas innumerabiles tollerasse referuntur: ip
 so dicente libro de tristibus. **T**ot mala sum passus q̄t
 in ethere sidera lucent. **P**aruac̄ quot siccus corpora
 puluis habet. **E**t eodem libro. **F**ert sapiens omnis ca
 sus patienter amaros. **F**rena nec indomiti more recu
 sat eas. **Q**uia scilicet sapientes libenter ferunt que tol
 leranda sunt. **A**nimaduertant amatores mundi quāta
 dulcedine vitam deducūt sepius sceleratam: cui9 mol
 licies asperitatem gignit penarum succedencium p
 delictis in quibus delectant̄. **E**orum tamen arbor spi
 nosa est sed rosas conspiciunt dulces: & arboris spinas
 non attendunt: quia extrinseca delectamēta degustāt
 & delicta intrinseca nō increpant. **H**i simulantur arbo
 ri spinose producente rosas. dicente **Q**uidio libro de
 ponto. **S**epe creat molles aspera spina rosas. **I**upiter in
 multos temeraria fulmina torquet. **Q**ui penam culpa
 n̄ meruere pati. **P**er amplius illi igitur penam pacien
 ter ferre debent: qui propriis delictis eam meruerūt
Quoniam letari habēt qui deliqrunt si penis in hac
 mortali vita afficiantur. **Q**uanquam enī cum peccato
 ribus dissimulat deus: nil tamen inultum manebit sed

pena grauior multū post obitū apparebit. **V**nde pro-
 sper li. epig. **M**ulta diu summi suffert paciēcia regis
 suspendēs eq pondera iudicii. **E**t subdit. **E**t curat me-
 dicus vulnera vulneribus. **A**d veniā tendūt iusti pia
 verbera regis. **I**ra breuis rectis gaudia longa dabit.
Quia scz post vitā presentē deus sceleratos punit: &
 iustos premiabit. **E**t illos per penā: istos p gloriā et-
 nā. **A**bsit igit vt quis impacies facit ex vite presentis
 modico verberare. **S**ed poti9 medicoz consilio adiuue-
 mur. **C**onsulūt aut mēbra morbida trūcari: vt reſidua
 corporis pars valida maneat. **H**uius etenim vite ſolacia
 poſtponam9: carniſq maceracōnem non recusemus. vt
 ſalus futura nobis preſteſt. **V**nde **C**laudianus **T**raice-
 tur & art9 vt liceat ſecure viuere mēbris. **E**t i puer.
 ſapi. dr. **F**eras quod ledit: vt quod pdeſt feras. **Q**uia
 teſte **Q**ui. li. i. ſine titulo. **L**eue fit quod bene fertur
Recolo impacientes etenim plurimos viros vidiffe: qui
 buſ oīa nocebāt. **A**lios aut conſpexi pacientes quibus
 oīa pſpera videbātur. **N**am quanto quis minus nouit
 pati tāto ſeuſius & frequēci9 affligit. **Q**uāta enī pena
 hiſ adeſt qui de oībus vindictā q̄runt: verbisq impo-
 tunis oītra ſingulos otendūt. **E**t ſi ſpes ſupandi affue-
 rit nunq indulgēt niſi pcuciat. **V**tinā attēderēt illud
Catbonis **Q**uem ſupare poteſ interdū vince ferendo.
Maxia etenim mox9 eſt paciēcia virtus. **C**ū recte viuas
 ne curas verba maloꝝ. **A**rbitrii noſtri n̄ eſt quod quiſ
 q loq̄tur. **D**ices forſitan pati moleſtū fore tibi: eo q
 pacē cū homībus q̄ris: ſed hominū impietas te anxiat
Vtinā attēderes illud pſpi in li. epig. **I**mpia pars mū-
 di parti eſt infeſta pioꝝ. **E**t ſubdit **P**uſſant exterius
 diuerſis motib9 hoſtes. **I**nt9 ciuile eſt & ſociabile ma-
 lū. q. d. q̄ anxietas a malis deforis impuſſo viro n̄ no-
 cet ſi eiſ mens ab intus quieta ſanaq eſſet. **S**ed for-
 taſſis ſupbia mentem occupat: ob hoc leuiſ infeſtacio
 irā cōſtat beneficioꝝq collata poſſeſſio rigidiores ſe

pe animos facit. Itaq; gracia defursu collata fomentu
 frequenter impaciencie ministrat. Ob hoc magister
 Teilo sic ait. de gcia vita: corrumpere vita: ne vite me-
 rita demerearis ita. Heu vnde hic accidit q; munera
 dei paciencie cōtrariantur: nō quid ex se: sed ipsa qui
 habet impaciētes: eoz occasione fiūt. Quid est q; nul-
 lus verbera tollerare potest: sed ex modica iniuria quis
 q; mouet. Attēdamus enī q; verba vērto cōpantur: &
 tūc minime nocēt qn de ipsis nulla cura prebetur: aut
 qn obliuione tēduntur. Turpe est enī illi9 reminisci q
 affligaris. Vnde in puer. sapientū dī. Iniuriarū reme-
 diū est obliuio. Niserrima enī fortuna est que inimico
 caret. Si enī null9 inimicus facit iniuriā tibi: multos
 facit tū inuidia. Vnde viri boni est pati: nescireq; ac
 facere iniuriā ei9. Nam iniuria est infamia ei9 qui fa-
 cit. Ideo teste Varrone ī suis sentēciis. Contemnendi
 sūt: ineruditoz cōtemptus. Et Salustio ī iugurtino Bo-
 no viro sanctius est vinci: q; malo iniuriā vincere. Vn-
 de Sen. ad Lucil. epi. lxxvi. Equo animo audiēda sūt
 impatoris cōiicia ipse: cōtemptusq; honestoz tibi cura
 est: si ab impitis cōdemnaris. Nam ab eis laudari ho-
 nor nō est. Eoz igit irritacōes tanq; friuolas asperne
 & benigne patere. Si enī animaduetam9 vetez tolle-
 rāciam exēplo dotabimur eoz singulaq; pati discem9.
 Vnde Cassiā9 in li. collacōnū refert q; Soctes iniuriā
 ti nocere noluit. Quinimo cū qdā corruptorē pueroz
 eum vocasset: tūc discipuli eius irruere volebāt in eum
 Sed Soctes ait. O sodales qescite: corruptor enī sum
 sed me cōtineo. Eciā de ipso Socte refert Iberoni.
 cont Iouinianū li. i. q; paciētissimus fuit. Nā vxores
 duas cum haberet: ipsas sepius irridebat: eo q; prop̃
 ipsū disceptabāt. Cur igit prop̃ me disceptatis. nam
 fedissimus homo sū: naribus simus: frōte caluat9: frō-
 te pilosus. Nouissime tū prefate vxores impetum mu-
 tuum verterūt in eū a qua; fedissima eū deturparūt

Qui nihil respondit: nisi sciebam in futuris ut ista tonitrua imber sequeretur. Ipse etiam **S**ocrates teste **Sen.** ad **Lucillu** dixisse refert: quod nihil patitur qui secum pacienciam habet. quod dicitur quod paciendo: paciens vir non patitur: quia ex pena non molestat. Itaque impacientes maxime patiuntur & maxime agustiantur. Si autem pacienciam haberent quod virtus est tunc paciendo non pateretur.

Capitulum .vii. de Ira.

Ira perturbat animum: sensum non permittit discernere verum: & illum plus affligit cui adhaeret: quam eum contra quem ipsa mouetur. Nam spiritus inest agustia iratis. Tibi igitur parcas: aliis si non parcas. Vnde de ira loquens **Tul.** in sua oratione pro **Marcello** Iracundia inquit consilio est inimica: & est victoria insolens atque superba. Vnde **Epicurus** Ira immoderata insanientem gignit. Et **Eunodius** Ira iuste suum plusquam alios lacescit actorem. Vnde **Tul.** in **tul. ques. li. iiii.** Ira inquit est libido puniendi eum qui tulisse videtur iniuriam. Sed si paciencia habet: ira conpescenda creditur. Vnde **Oraci** in epistola. Tu conpescere cathenis iram. Quoniam teste **Cathone** Ira odium generat: concordia nutrit amorem. Ira impedit animum et cetera. Eandem etiam tangit sententiam **Prudencius** li. vi. de conflictu viciorum. Et **Virgili** li. ii. **eneidum**. Furor inquit mentem totam precipitat. Et **Lucan** li. iii. Inuenit animum precipitari furor. Vnde **Quidi** li. iii. de **ar. ama.** Ora tumet: nigrescut sanguinis vene: quibus extinctis iniuria suscitatur ignes. Et li. **metha.** Sepe suum feruens oculis fert ira furor. Et idem li. de **ponto.** Que non obruit taciti **cesaris** ira. Addita sunt penis aspera verba meis. Que omnia nihil aliud designant nisi quod ira maxime affligit iratos. Sic igitur stulti putantur qui seipsum affligunt: sic & magna insipientia est eorum qui facilius irascuntur. Nam ira gravissimus dolor est: & quanto prius: tanto gravior. Vnde in **puer. sapientum** dicitur: quod bonus animus lesus multo gravius irascitur.

II

Nam pbi hominis iracūdia grauissima ē. Si igit̃ pro-
bus es: tātō magis irasci timeas. Eodem enī pacto te
affligis: sensū confundis: & cum hoc peccabis. Itaq; salu-
tis viā postergabis. Discas igit̃ benigne pati vt tuus
in pace q̃scat anim⁹. Vnde **Galter⁹** in alexandreidos
li. i. **B**ādicis indign⁹ erit molliq; potiri fortūa. Qui
dura pati ul' amara recusat. q. d. q̃ n̄ ē dign⁹ bonis po-
tiri qui aduersa ferre nō valet. Si enī prudens aspice-
ret bona q̃ ex paciēcia sibi affuturāt: fortassis benigne
vitaret iras. Sed teste **Quintiliano** ca. v. Humane in-
firmitatis ista natura est: vt ex omnib⁹ accidentibus
grauissimū putat quisq; qd̃ patit̃. Veruntū teste eodē
ca. x. Nulla pena est nisi inuito nullū habē⁹ nisi ab im-
paciencia dolorē: & vt aliquid crudele sit metus facit
Vnde **Iulius celsus** li. i. Homini illa inest malicia: non
virtus pauli semper ferre nō posse. Facilius enī repe-
riunt̃ qui vltro morti se offerūt: quā qui diu dolorem
facilit̃ ferāt. Quia teste **Salust.** i. cathe. Nulli morta-
lū iniuria putat viciū. Vtinam tñ hec recederet cō-
dicio a nobis: vt irā refrenaremus: qua corpus extir-
pamus: animū debilitam⁹: sensūq; eneruam⁹: omnisq;
boni spēs ira destruimus. Quēso dic mihi si sapiens es
cur irasceris. Estimo enī q̃ p̃ue volūtatis extiteris. In-
iuriā enī si accepisti & paciencia tibi pro nomine **Cri-**
sti affuerit: tunc ira cessabit. Et si tua virtus tāta nō
fuerit: & te vindicare queras: aut hoc potes aut non.
Si potes cur irasceris cum emendare poteris. Si autē
vindicare nō possis: cur irasceris. Nosci enī q̃ ira tua te
non vindicabit: sed ex ea solum hoc reportabis q̃ fati-
gaberis tu ipse: & exinde letabit̃ inimicus tu⁹. Iuxta
illud **Psalmista** Exultabunt inimici mei si motus fue-
ro. Itaq; dum irasceris vindictā quam i. alio desideras
i. teipso facis. Quēso igit̃ vt miseriariis tui. O ira effre-
nata quot perdidisti viros: quot prelia seminasti: quot
fratres diuisisti: quot necasti: quot te feriente: quot

subito & improvisè decesserūt. Nultos enī ad stulticiā deduxisti tuisq; stimulis plurimos expirare fecisti. Et te molestante: quidam suspendio: alii submersione alii proprio mucrone se necauerūt. Omnia enī delicta suū auctorē ad tempus delectāt aut delectare creduntur. Nam delectat supb9 ī fastu: lubric9 ī luxu: edax in gustu: piger in requie: auarus in desiderio. Sed tu ira nil nisi flagella confers. Miror enī cur te homines nō fugiūt ex quo nihil delectacōnis apparentis ul' ex istentis in te inueniūt. Tu enī ira machinas enses: gladios & arma reperisti: & omniū crudelitatum genera te nocente pcefferunt. Vnde Tibulius Quasi fuit horrendus pri9 qui ptulit enses: Quā ferus & vere fer9 ille fuit. Sed teste Quidio li. i. de ar. amā. Nec enim lex ulla inequior ē: Quasi necis artifex arte perire sua. Vobis igit' pceite: vobis indulgeatis o vos irati. Quia teste Galtero in alexandreidos li. viii. Non veri simile est alieno cuiq; pcere qui sibi non pcit. Sapiens at' discat mitigari suosq; sensus refrenare: nemo est enim adeo tam ferus qui non mitemscere possit: Inquit Praeius ī epistol'.

Ca. viii. de odio & crudelitate

S odio habeas quenquā tu ipse odiosus eris: munera tua deo non placebunt: peccatorūq; veniam non impetrabis quia misericordiam non meretur: proximo misereri qui contendit. Discas igitur eum diligere quem amare ex precepto teneris iureq; nature. Nam amicitia bona spūalia atq; tēpalia congregat: & menciū vnitatē conseruat. Vnde Valerius li. ix. Ire & odii affectus magnus ī peccatorib9 humanis excitant fluctus. Ille pro cursu celerior. Hic nocendi cupidine pertinacior. Et nota q' per h' ille demonstrat affectum ire: & per li hic affectum odii. Et subdit Quasi vebemens est contra rempub. odiū. Nil est quod bono cōmuni tantū obsit sicut odiū. Et q' quam sint omnia odia mala vt cōmuniter tñ neq'iora

sunt illa que latent. **V**nde in puer. sapiētū dī: **M**ulto
 rum odia sub occulto latent. **E**t sequit: **P**eiora sūt rec
 ta quam aperta. **I**n hoc tñ positus ē mundus q̄ semp ī
 eo iurgia erūt. **V**e tñ iurgiosis. **N**am princeps odioꝝ
 est diabolus qui p̄ magna pte impat mūdo. **D**ifficul
 ter igitur pax vniuersalis erit. **V**nde **Q**ui. ī ibin: **D**e
 sinet esse purus cōtrius ignibus humor: **E**t tepidus
 gelido flabit ab ortu noxus: **E**t ver autumno hiemi
 miscebitur estas: atq; eadem regio vesper & ort⁹ erit
 scz antequā sit vera pax mundo. **N**am mūdus ī malig
 no positus est paceq; nunquam fruetur veraci & vni
 uersali: sed sufficit sapiēti propria pace quietari: odia
 fugiat: rancores euitet: & cum pace mentis virtutib⁹
 intendat. **N**am odium reddit hominem crudelem &
 a natura propria discedere hominē facit. **N**am refert
 a **V**alerio li. ix. q. **O**thus qui postea dictus ē **D**arius
 crudelissimus extiterat: virosq; optimos interfici mō
 te cōmuni nō ptentabatur: sed crudelissimum mortis
 tormentum excogitauit. **S**i enī crudelis erat crudeli
 tatem postea repire meruit. **N**ā sicut dī ī puer. sapi.
Multos timere debet: quem multi timent itaq; respu
 e crudelitatem & matrem crudelitatis irā. **V**nde **S**e
 neca ī agamennone. **R**udis est tyrannus morte qui pe
 nam exigit. **E**t ī declamacōnibus li. iii. **S**celus est oc
 cidere. **E**t li. i. de clemencia dicit. **F**erina ista rabies
 est sanguine gaudere atq; vulneribus. **T**ale enī gaudi
 um facit hominem ī siluestre animalis transire. **V**nde
Lactā. ī li. de vero cultu. **Q**ui hominem quamuis ob
 merita damnatum ī conspectu suo iugulari pro volun
 tate petit: consciāz polluit: tāquam si homicidii quod
 sit occultus spectator & particeps fiat. **A**bsit igit ab
 homine crudelitas que proprie nature cōtradicit. **V**n
 de **T**ul. ī li. i. de offi. **M**agnitudo inqt animi remota
 cōdicōne humana feritas quedam fit & inhumanitas
Et idem li. iii. **H**ominum nature quam maxime siq̄dē

debemus inimica est crudelitas. Vnde Valerius li. ix, crudelitas horridus est habitus: truculenta species violentus spiritus: vox terribilis. Vnde ibidem refert de crudelitate illius qui nouum genus cruciatus excogitauit. Nam thauz eueum fecit in quo cruciandi reclusi debantur. Sue tamen adinuentionis experientiam prius merito gessit: Hanibale iudicante: qui Hamibal tam crudelis extitit: ut in flumine Gollo de corporibus Romanis ponte facto exercitum transduxit. Sed recedat queso ab animo tuo crudelitas queq. Crudelis enim si fueris male peribis. **Capitulum ix.** de contencione & procacitate.

Ex contencione immodestia promulgatur: excitantur iurgia: & exinde secreta sepius reuelantur. Vnde contendere nulli sapienti congruit: neque rei perfecte. Pocius enim exprimitur res quanto imperfectiores: tanto ad contencionem promociore. Nam videmus inter feminas frequentius lites: Inter canes latratus: Inter pauperes strepitus: & in omni re contencio eo citius oritur: quanto imperfectior est mens seu status eorum qui contendere sollicitantur. Ideo sapiens est qui contenditibus respondere non curat. dicente Carbone. Rumores fuge: ne incipias nouus autor haberi. Nam uulli tacuisse nocet esse locutum. Et Iuuenalis li. iiii Torrens dicendi copia: est multis mortifera. Nam in multiloquio non deest peccatum. Vnde in puer. sapientum dicitur. Turpia ne dixeris: paulatim enim pudor per uerba excutitur. Quia scilicet contenciosi defacili inuerecundi efficiuntur: bonosque mores corrumpunt. Iuxta illud Menadi comici Corrupti bonos mores fabulaciones pessime. Mirum est tamen cum tacere facilius sit quam loqui: cur tam difficile pluribus est contenciones euitare ex quibus iurgia seculantur. dicente Qui. de ar. a. Exigua est virtus prestante silentia rebus. Ac contra: quis est culpa tacendi loqui. Nempe ex locutione superflua ira intenditur: & frequent

II

tristitia gignit: atq; plurima colloquia lete inchoant
que tibi terminatur fine. **V**nde **Q**ui. li. de poto. **T**u
modo fac timeas: & que tibi leta vident. **D**u loqueris
fieri tristitia meditare posse. **S**ed pchdolor humana
ebetudo nil tollerare potest: sed verbis & contencionib9
ex tminiū pcacissimū iugit querit. **E**t quod indecen
cius est illi frequēter magis contendunt quibus loquen
di minor facultas cōpetit: aut nature maleficō: aut fō
tune casu. **V**nde **S**imachus i ep̄is. **L**etitia inquit lo
quax res est: & ostentatrix sui. **E**t subdit ad ppositū.
Nature lex est vt qui balbuciūt plus loquūt. **A**ffectāt
enī copiā sermonis pudore defectus. **R**ursus verboz
pcacitas & turpitudine ex mala vita sepius causat. **N**ā
qui male viuit raro bene loqui potest. **V**nde **T**uli9 cō
Salustiiū. **N**on qui ita viuit sicut tu: alit quā tu loqui
potest: nec q ita sicut tu loquit vita honestior ē. q. d.
Praui eloquiū prauā indicat vitam. **M**ala enī vita p
uos sermones generat. **H**ec aut omnia ideo dicta sunt
vt caueat sapiēs verbo itatē & contencōez: quibus lites
oriunt & impaciēcia generat. **N**empe contencō veri
tati: & cōsequēter omniū discipline inimicat. dicente
Seneca i suis puer. **N**imiū altcando veritas amittit
Et **Q**uintilian9 li. ii. de ora. inst. **N**on ē inquit contē
cō bona consciēcia: sed victoria litigātis premiū. **I**deo
stulticia est cū verbosis contendere: quia nō bene loqui
sed solū vincere querūt. **Q**uāobrem idem ca. xvii. **C**ō
tēciosi inquit quod probare nō possunt affirmationis
temeritate astruūt. **D**e quibus **L**actā. li. de vita bea
ta. **Q**ui contēdicendi studio insaniunt: dum sua falsa de
fendūt: aliorum eciā verba subuertunt. **V**nde **C**atho
Contē verbosos noli contendere verbis: **S**ermo datur
cunctis animi sapiencia paucis: **L**is minimis verbis
et cetera: **L**itis preterite et cetera: **S**unt quedam iē.
Que ferre iē. **S**apiens igitur non sit procax nec ad li
tes promptus. **N**ā via sapiencie veritas ē: cui contencio

contradicit. Iuxta illud Ambro. Contencio ē imping-
 nacio veritatis per cōfidentiā clamoris. Vt quid igit̃
 condiscis aut enī obscurū est illud pro quo contēdis. ex-
 pecta quousq; clarū fiat. anteq; clamore verbum tuum
 cōfirmas. Si vero illud clarū est quod dicis: cur igit̃
 cōtendis? Nam stultum est in meridie sole lucēte can-
 delam accēsam deferre. Vnde Quin. libro v. de ora-
 insti. In rebus inquit apertis tam stultū est argumen-
 tari: quam stultum in clarissimo sole mortale lumē af-
 ferre. Hominū tamē hec est procacitas q; vbi ius nesci-
 unt maxime clamitant. & vbi veritatis clarū habēt
 testimoniū minime contentant̃. nisi impetuosus inter-
 ueniat clamor. Vtinā attēderent illud Xenophon philo-
 sophi dicētis. Ego cōsciēcia teste didici maledicta cō-
 temnere. Reuera cōtencio omne malum aggrauat. et
 si pro bono fiat. ipsū tamē bonum in malum cōmutat
 Vnde Seneca ep̃. prima ad Lu. Cum fatuo inquit de-
 lectari nolo. Non enī longe mihi querendū. me enī ip-
 sum video. ideo plures cōtenciosi sunt. quia singulos
 reprehēsbiles putant. & omnes deridēdos estimant.
 eaq; solū bene dicta arbitrant̃ que proferūt ipsi. Si tū
 suos defectus cōspicerent: obiurgari non quererent.
 Vnde Iuuenalis li. p̃mo. Loripedem rectus deridet;
 ethiopem albus. quasi diceret. q; aliū deridere non ha-
 bet qui vicia gerit. Ceterq; nō sufficit multis cōtencio-
 nibus & derisionib; pacem maculare quinimo anathe-
 mate maledictionib; pluribus alios infestant. quoz
 tanta est procacitas: q; non nisi malū aliis affectant.
 Dicunt enī illud Qui. li. p̃mo sine titulo. Di tibi dēe
 lōgas iemes perpetuāq; sitim. Et illud Qui. in ibin.
 Terra tibi fruges: amnis tibi deneg& vndas. Dene-
 get afflatus ventus & aura suos. Nec tibi sol calidus
 nec sit tibi lucida p̃bebe. Destituāt oculos sidera cla-
 ra tuos. Nec tibi vulcan? nec se prebeat tibi aer. Nec
 tibi det tellus nec tibi pontus iter. Exul inops erres:

alienaq; limina lustrēs. Exiguūq; petas ore tremen-
te cibū. Nec corpus querulo nec mens vacet egra do-
lore. Noxq; die grauior sit tibi nocte dies. Siquis miser
semper: nec sis miserabilis ulli. Gaudeat aduersis vir:
femināq; tuis. Qui mala cū tuleris plurima atq; feras
Causaq; non desit: desit tibi copia mortis. Optatāq;
fugiat vita cobarta necem. His etenim verbis maledic-
tionibusq; cōsimilibus stulti litigant. iram concitant.
& quietem mētis subuertunt. quoz cōtemnendus est
sermo. rixaq; spernenda. Iuxta illud Varronis in suis
sentēciis. Cōtemnendi sūt ineruditoz cōtemptus: si
vis ad summa progredi.

Capitulum. x. de abstinentia & sobrietate.

Dictus modestus honestatē corporis sanita tēq;
atq; mentis prosperitatē cōseruat. Vnde Se-
li. de quatuor vir. Ede citra cruditatem. bi-
be citra ebrietatē victus tibi sit ex facili. nec ad volup-
tatem: sed ad cibum accedere: palatum tuum fames
excitet non saporēs desiderio paruo redime scilicet mo-
dico cibo vel potu. quia hoc tantū curare debes ut de-
sinet Ideo Therēcius in andreidos. Arbitror inquit ī
vita vtile esse ut edax vllus sit. Et Ibero9 contra Io-
uinianū. Galienus inquit doctissimus Ipocratis inter-
pres athletas quoz vita est ars sagenaq; dicit in exhō-
tatione medicine. nec viuere posse diu: nec sanos esse
animasq; eoz ita nimio sanguine: & adipib; inuolutas
nihil tenue: nihil celeste ornant. sed semper de carni-
bus et victu & veneris ingluuie sollicitantē cogitare.
Absit igit a viro sapiente crapula. Nam veteres cum
parsimonia vixisse legunt. Vnde Socrates solē occidē-
te cōuiuium cogitato. Ipse enī Socrates temperatissi-
mus extitit. & vnica refectione serotina cōtentabāt.
Ipsinq; temperāciam cōmendat Agellius libro pmo.
Plurimoz tamē exorbitāt iudicia. Suam enī gulā pre-
textu vite excusant. Dicunt enim viuere oportere. q;

verum est. sed castrimerge voluptas nō est via ad vi-
 tam. sed dissipatio nature est. Vnde Boe. li. ii. de cō.
 Paucis minimisq; natura contenta est. cuius societate
 si superfluous vrgere velis: aut in iocundum: aut ī oci-
 um vertetur. Itaq; nil congruentius viro sapiēti & iu-
 sto quā sobrietas. dicente Ouidio ī epistolis. Est vir-
 tus placidis abstinuisse cibis. Nec cōqueraris si te fa-
 cit abstinentia fragilem. Nam fragilitas moderata se-
 pius nutrix est virtutum. Iuxta illud Valerii libro. ii.
 Quasi mater quedā valitudinis est fragilitas. Ne igitur
 timeas per abstinentiam fragilis fieri si modera-
 ta fuerit. Tunc enī viciis alimenta tollis: quādo inep-
 ta fercula atq; pocula rennuis. Ideo. Seneca li. de mo-
 ribus. Abstinentia inquit est summa medicina. Et Va-
 lerius libro. ii. Fuit inquit antiquorum simplicitas in
 cibo capiēdo humanitas simul & continencie iudex
 certissima. Itaq; per cibi simplicitatem obtinuerūt vt
 eorū humanitas cū continēcia esset. Et subdit Maxi-
 mis inquit viris prādere & cenare ī propatulo erat ve-
 recundie: quia nec epulas habebant quas oculis popu-
 li subicere erubescerent: vini etiā vsus olim Romanis
 feminis ignotus fuit: ne in aliquod dedecus plaberēt
 Et Agellius li. i. Parsimonia inqt apud veteres Ro-
 manos: & victus atq; cenarum tenuitas non solum do-
 mestica obseruacione ac disciplina: sed etiam publica
 animaduersione legum custodita est. Vnde didimus
 ad Allexandrū. Gens inquit Pragmanoz; pura & sim-
 plici vita viuit: nullis rerum capit illecebris: nihil ap-
 petit amplius: q̄ racō nature flagitat Facit inquit ali-
 monia nobis luxurie sagittas non perquirunt: sed tanq̄
 tellus ferro laborata proferit alimoniā. Hanc nostris
 mensis apponimus. Et hinc est q̄ nulla genera mōbo-
 rum scimus: sed diuturna salute perfruimur. Medici-
 ne inquit remedium nobis parsimonia est que nō solū
 illapsos potest curare dolores: sed etiam procurare ne

veniant. His igitur verbis atq; exēplis clare apparet
maxime vtilitatis fore sobrietatē: qua corporis & mē-
tis prosperitas roboratur: qua mediante veteres sani-
tate atq; virtutibus floruerūt. **N**os tamē sobrios aut
abstinentes non credimus quibus mos est aquā bibe-
re: panem grossum cōmedere: nisi ex his contentantē.
Nam tunc vere abstinens esses quando in parsimonia
vita non molestaris: sed delectaris. **N**ullū enī coactū
virtus est. **V**nde **Seneca** ad **Lucillum**. **N**on ē inquit
iocunda res aqua & polenta aut frustum ordeacii pa-
nis. **S**ed summa voluptas est posse capere etiā ex his
voluptatem: & ad id se duxisse: quod eripere nulla fo-
tune equitas possit q. d. q. virus abstinencie tūc sūma
est q. quando quis abstinet: abstinendo delectat. **I**dē
Camfredus in poe. dicit. **Q**uando te reficis dapibus
non sis ita plenus vt nihil apponi queat. **E**t subdit: nō
quantum possit: sed quantū profit. **E**t magister **Lei-**
lo. **V**is ne inqt coronari: vis deliciis saturari istud tibi
presto dictū breue. **S**obrius esto: nam qui sobrius nō
est: sed potius edax: brutis cōparat. **E**t sic corpore &
non mente pascitur. **V**nde **Quidius** libro. i. de ar. a.
Certa tibi dabitur a nobis mensura bibendi: **O**fficiū
prestant mensq; suum fouet. **R**euera sobrietatem ī se
amare habet in aliis qui querit petūt enī oēs p̄res fili-
os sobrios: & vxores fore abstinentes. **N**unquit igit
vita tenui cōtentari debēt: ex quo eam desiderāt his
quos amāt **N**am **P**riamides **E**lenam rapuit speciosissi-
mam. **S**ed eam odio habuisset: si auide comedentem
prospexisset. **Q**uia scilicet omnes sobrietatem in suis
vxoribus petūt. **V**nde **Quidius** libro. iii. de ar. a. **C**a-
pere cibos digitis est quidam gestus amandi. **P**riami-
des **E**lenam auide se spectet edētem: oderit & dicat
stulta rapina mea est. **V**eruntamē vt frequencius gu-
la impat multis ebrietatiq; plurimi intendunt: quib9
nulla dies leta videtur in qua non crapulant. **V**tinam

attenderent illud **Tibullii** li. ii. **Mixta**q; lieo sobria lū-
pha meo. **Et Lucanus**: **Discite** quam paruo liceat pro-
ducere vitam. **Et** quantum natura petat: non exigit
egros. **Quia** scilicet edēdū est citra saturitatem: &
signanter si quis fuerit eger scilicet viciis: aliquibus
infirmis deditus. **Quinimmo** etiam viris studi-
osis vita sobria maxime appetit. **Vnde Eunodius** **Li-**
bertas semper studiis referatur honestis. **Nulla** fides
letis integra nec dubiis āplectiē sanctas: q̄ dant bona
semina fraudes: post culpas anime sūt holocausta dei.
Capitulum. xi. de Ebrietate.

Ebrietas mentem ebetat & secreta reuelat: ge-
stus deturpat: eloquium scandalizat: nūc leti-
ciam ineptam: nūc clites generat: corporis vi-
res exterminat. **Cadere** iubet: & bene agere phibet:
requiem impedit: sensus alienat: obliuionem inducit:
libidinem mouet: nauseam prouocat: visū minuit: mē-
brorū tremorem causat & ab omni virtute hominē de-
stituit: precipue continuata si fuerit. **Vnde Galterus**
in alexandreidos li. i. **Racionis** vile sepulcrum ebie-
tas. **Ob hoc Quidius** li. i. de ar. a. **Vina** parāt animos
faciuntq; coloribus aptos: **Tūc** veniunt risus tūc pau-
per cornua sumit: **Tunc** dolor & cure ruga q; frontis
abii: **Quia** scilicet ebrietas sepe calorē & venustatem
extrinsicam ostendit: & lubricitatis deuia querit. **Et**
subdit: **Iurgia** precipue vino causata caueto: **Et** nimi-
um faciles ad vera bella man9. **Ideo Quidius** li. ii. ibi
dem dicit. **Qui** canit arte canat: qui bibit arte bibat.
Quia teste eodem li. ii. de remediis: **Vina** parant ani-
mos veneri si plurima sūmis: **Vt** stupeant multo cor-
da sepulta mero. **His** etenī verbis damna patent que
per ebrietatem generant. **Vnde Seneca** ad **Lucillum**
epistola. lxxxiii. **Nibil** aliud est ebrietas quam volun-
taria insania. **Quine** viciū intendit: & detegit: ve-
recundiā remouet: verba dubia: oculos vinctos: gres-

sum errātem; vertiginē capitis: & huiusmodi causat
Nam ebrii sero omnia promittunt: sed mane obliuio
 tradunt. **V**nde **M**arcialis coquus: **O**mnia promittis
 cum tota nocte bibisti: **N**on faciunt quamquā pocula
 nostra rerum. **S**i enī per ebrietatem comoditas resul
 taret: si vini replecio corporis valitudinem augeret:
 ebrietas fortassis excusacionem haberet. **I**psa tñ om
 nia incomoda infert nulliusq; speciem honestatis habz
Vnde **S**eneca libro. i. de naturalibus ques. lubes inqt
 me cū luxuria litigare: quotidianū istud & sine effec
 tu iurgium est: litigemus tamen. **E**t subdit. **V**bi inqt
 est ebrietas continua: ibi corpus incalescit: nec ebrios⁹
 sitim extinguit. **E**ius enī sitis nō est naturalis sed fe
 bris: & cor eius luxuria coquit. **H**i ergo quanto plus
 saciari putant: tanto magis pocula popat: quia effre
 natus est appetitus eoz: & seclusus ab omni iugo raci
 nis: cum quibus eciam litigare turpe nimium est: ex
 quo ratio minime dominatur eis. **V**nde in prouer. sa
 pientum dicitur. q̄ absentem ledit: qui cum ebrio liti
 gat. **N**am qui ebrius est: & licet sit corpore presens:
 tamen non adest mēte: quia usu rationis caret: eiusq;
 mens absens est: nec litiganti adest. **S**i igitur stultū ē
 litigare cum absente: quod ergo ebrioso petis inferre
Ipsius non sunt sermones quos profert: sed crapulæ su
 o veneno fauces & liguā deturpans: inexecrabilia ver
 ba sepius prorumpit: & leticiam quandam stulticiam
 vanam & loquacitatem gingnit. **V**nde **S**imachus in
 epistol. **L**eticia res loquax est atq; ostētatrix sui. **N**ā
 ebriosi cum suis crapulis letificati fuerint iactancias
 emittunt: laudibus propriis intēdunt: & quicquit p
 ferunt stulticiam innuunt plurimosq; sapientes ad ig
 nominā ebrietas deduxit

Ca. xii. de Gula

Gula superfluitas est. **O**mne autem superflūū
 recusandum est: alias enī corpori nocet. **G**ula
 etenī sua voluptate animū allicit ad praua: &

more serpentino occulta venena sua diffundit. Iuxta illud **Virgi.** i. bucco. **T**rahit sua quęq; voluptas. **E**t sequitur: **Q**ui legitis flores & humi nascencia fraga: **O** pueri fugite hic latet aguis in herba: quia scilicet i. vita delicata & gulosa vicia venenosa latitant. **N**empe i. magna seu grandi cōmessacione vicia crescunt: & caro rebellionis sumit audaciā. **V**nde **P**etrus riga **S**piritus ad corpus victus ab hoste redit: **V**irtutes anime sic princeps destruit armis. **E**t subdit ad propositum **C**ui pat cocus dans renouansq; cibos: **N**ā neq; quis poterit virtutis tangere culmen: **S**i dominetur ei ventris inimicus amor. **V**eruntū mūdi sequaces gule studio tantumodo vacant & conuiuiorum adinuēciones excogitant: ciborumq; varietatem student: & i. ferulorum abundantiis gloriantur. **H**ec autē omnia **D**io: genes philosophus spreuisse legitur: narrāte **V**alerio libro. iiii. **H**eu quid tibi si ventre repleto pigitrari incipias. **S**i enī comedere gloria tua est. **C**ur igitur tantum comedisti vt tibi desit gloria tua: cū edere āplius non possis. **R**euera cōmessacio: turpis est gloria. **V**erū tamen qui in ea gloriantur: sua gulositate ea priuant. **S**i enī sobrietatem non diligis: eo q; virtus sit: saltem sis sobrius vt comedere petas: & edēdo delecteris. **N**ā absq; desiderio manducare nulla complacencia est. **D**iscant igitur cōmessatores euitare gulam: vt eorum gloria licet inepta nō perdat. **V**tinam tamē abstinerēt non cōmessandi sed penitendi causa propter deum. **I**dē enī quod sine merito faceret in deum referēdo sibi perficeret. **E**t fortassis illud onus abstiēdo nō inuenirēt quod cōmessando reportant. **V**nde **T**ulius. ii. rethorice. **C**ommedere inquit oportet vt viuas: nō viuere vt comedas. **S**ed prochdolor teste **S**eneca libro. vii. de naturalibus questionibus. **H**omines inquit nō sūt ad propinam dentibus & ventre & ore contenti: sed eciam oculis gule insistent. **E**t idem **S**eneca ad **L**ucillū ep.

lx. **T**aurus inquit paucissimorum iugerum pascua impletur & vna silua pluribus elephantibus sufficit. **H**omo vero & terre pascitur & mari. **V**eruntamen fames ventris hoc non facit. **S**i enim regularet quis vitam suam delectabiliter modico cibo temperaretur. **C**iborum enim varietas & delicacitas: sepius opinione potius: quam vera estimatione creditur. **N**oui: quod plurimi cibi magnis sumptibus parati iubentur deportari: quibus tamen accidit: ut eos postponant ferculis quotidianis: quibus uti soliti fuerunt. **V**nde **Q**uintilianus libro. viii. In gradibus cenis sepe hoc nobis accidit: ut cum optimis satiati fuerimus. **V**arietas tamen ex vilioribus quandoque nobis grata est Itaque edacitas non ex necessitate & bonitate: sed potius fertur voluptate. **V**nde **L**uca. **O** prodiga res: luxuries nunquam paruo contenta pascu: **A**mbiciosa fames & laute gloria mese: **D**iscite quam paruo liceat producere vitam. **E**t **E**unodius: **T**ubera pediculus turtur & tinus: **N**on explet vterum corpora mille tuum. q. d. quod gulosi satiari non possunt: cum tamen venter humanae modicus existat. **I**deo **M**arcialis coquo: **L**iber non potes & gulosus esse: **L**iber eris cenare foris si maxime velis: **B**egetanam tuam si donet vna sitis. **Q**ue verba nil aliud sonant: nisi quod vir gulosus seruus est & subiectus castrimargie & auiditati: quod sepius puenit ex diuiniis forinsecis: quibus omnis regula violatur. **O**b hanc enim causam legimus **A**ugustinum ex domum propriam diuinare noluisse. **N**am teste **P**etronio. **I**ngeniosa gula est. **D**ebet igitur homo temperari & id sumere quod pro vita satis est. **V**nde **B**ernardus in microsimo. **E**ffluit occidio: corpore totus homo: **S**ic sibi deficiens peregrinus indiget escis: **S**udat in hac vitam denubilatque dies quia seorsum transit homo vitam: diesque suos cum cibo mortali quo uti habet. **M**agna igitur ineptitudo est cum epicuris in conestatione gloriam constituere quam omne bonum corporis & anime retardatur

Capitulum. xiii. de penitencia non deferenda.

Penitencia medicina est anime in remediū peccatorum. Quam graue est igit̃ infirmo medicinam expectare: tā onerosū & magis est sapiēti aut esse debet: penitenciam delictis ppiciam differri. Vnde Seneca libro de moribus. Multos inquit vitam ducentes mors incertā preuenit. Omnes itaq; dies veluti vltimus ordinandus est. Itaq; nulla dilacō faciēda est. Et idem Sen. epistola. i. ad Lucillū. Quicquid etatis inquit retro est mors tenet. Stultum igitur est deferre illud: quod te postmodū posse facere: nescis. Et epistola. lxxi. Id agamus vt omne tēpus nostrum sit: ac non erit nisi pri⁹ nostri esse ceperimus: nihil tantundem habebimus. Et. v. libro de beneficiis: Quis extremo die audiat dicere: vixi: Et quod dederat cursus fortuna peregi. Hoc enī dicere non possunt qui penitere deferūt: qui bene agere procrastināt. Tales enī non viuunt sed laguēt. Quia teste Quidio libro de ponto. Nā genus mortis male viuere. O igit̃ quam reprimenda est eorum stulticia: qui de die i diem se vinituros putant. Insipientibusq; dilacionib⁹ totam vitam absq; meritis termināt. Quibus Marcialis coquus ait: Cras te victurum: cras dicis post viuo sp: Dic mihi cras istud post: post viuo quando venit. Et subdit: Quasi lōge cras istud ubi ē: aut vnde petecū. Nunqd apud partos armenosq; latet: Cras istud quāti dic mihi posset emi. Et concludit: Non ē crede mihi sapiētis dicere viuam. Hec insapientia hominum ē q̃ in spe transsumit dies suos: & usq; ad senectutē absq; bonis moribus peruenērūt. Vnde Seneca epistola xiii. ad Lucillum. Quid turpius quam senex viuens insipiens. Et epistola. xxiii. Quidam tunc viuere incipiunt quando desinendum est. Et epistola. lxi. Ante senectutem curauī vt bene viuerem: vt i illa bene moriar. Reuera prudentes hoc faciūt qui licet absq; bono

opere aut penitencia abire non permittūt: quod facere stulti negligunt. Vnde Possideus: Vnus inquit dies hominum eruditorū plus valet: quam imperiti longissima tempora. Sed vnde plurimum gignitur stulticia: ita q̄ non certo tempore confidēt. Hoc enī ideo accidit quia vel tanquam bruta sine mortis consideratione viuunt: aut vitam futurā nō spernat: aut deū iudicem nō credūt: vel sua peccata grauia nō putant: vel propter spem misericordie diuine ea nō curāt. Quod tamen gentiles plurimi fecisse leguntur. Vnde Sen. ad Lucillum epistola. xxviii. Inicium inquit salutis ē noticia peccati. Nam qui se peccare nescit corrigi nō vult. Ideo quantum potes teipsum argue scilicet per penitenciam. Quia teste eodem Seneca ī agamennōe Quem penitet peccasse bene innocens est. Vnde li. de moribus. Alteri semper ignoscito: tibiipsi nunquam quia scilicet vnusquisq; p̄ delicto semper peniteri habet. Illum autem penitet cui verecundia delicti adest Vnde Socrates: Peccatum geminat quod non est pudibundū. Ideo Quidius ī epistolis: Erubui geminos pudor deiecit ocellos: Hic satis intacita signa fatētis erant. Et. ii. de tristibus: Heu mihi cur vidi cur noxia lumina feci. His aperte concluditur gētiles p̄ suis delictis penituisse. Per amplius igitur gens pro criminibus penitere debet siue tenetur cristiana: cū sit ex gracia obligacior: in lege celsior: in spe pocior: ī uocatione specialior. Assit igitur pro sceleribus penitēcia vt sine dilacione euanescant. Vnde Sedulius libro i. Culpa fugit: cedūt lacrimis delicta fusis. Et Prosper libro epig. Conuerti namq; ad deum certissima vita est. Et pacem offensi querere: sola salus. Qui terret parcat: qui percutit ipse medetur sc̄z p̄ penitēciā.

Capitulum. xiiii. de Liberalitate

Liberalitas vendicat amorē & hominē ad mag-
nos promouet honores. Vnde liberalitatē de

scribit **Didimus** ad **Alexandrum**. **L**iberalitas est rei communicatio nesciens pati dispendium cum in alterū participata transfunditur. **E**t sicut ex vna face si lumina plura succendis nullum damnum sequitur. **S**ic nec liberalitatis beneficiū incomodum affert. dicēte **Boetio**. ii. de consolacione. **D**iuicie magis effundendo quā coaceruando nitent. **T**unc enī preciosa est pecunia cū translata in alios largiendi usu desinit possideri: auaricia semper odiosos claros largitas facit. **V**nde **Cassio**. epistola .xviii. **L**ibenter inquit omnibus prebeamus assensum quociens est vox iusta poscentium. **N**ec decet esse difficile beneficium quod non patitur largitate decrementum. **H**i tamen liberales putandi nō sūt: quorum largitas: & vt melius dicam: expensa immoderata est: sed sua prodigalitate aut fit cum reciproca vtilitate. **V**nde **Seneca** libro .i. de beneficiis. **C**onmendat beneficium non ex quātitate muneris: sed ex voluntate bene facientis. **B**eneficium inquit est beniuola actio spontanea atque gaudiosa: nec refert quid dedit sed qua mente. **E**t subdit. **M**agis inquit nos obligat qui parua dedit magnifice & libenter: quam qui dando se accepturum putauit muneris sui occasione. **V**nde **Varro** in suis sentenciis. **E**x animo dātis censetur munus magnum. **E**t ī prouer. sapiētum dicitur. quod bis grātū ē quod opus est: quia scilicet muneris circumstantia bona est quando qui dat indigenciam respicit recipientis. **H**is etenī documentis clare apparet beneficia eo fieri laudabiliora quo fiūt discretius animo quā meliori. **V**nde **Matheus** in libro de **Thobia**. **A**ffectus preit effectum. **N**on aspice quantum sed ex quāta fuit at sedulitate datum. **V**erus amicus dantis ī affectu nō dacione patet: **D**a cito: da gratis grātum: ne gracia fiat venalis: **P**rodigus mensuram excedit: **L**argus honoris seruit fructificat: **P**ecus auarus eget. **E**st ancilla simplex elemosina mortis: **A**ntidotum venie porta sa

luti iter: **L**iberat a mortis laqueis elemosina sordes:
Abluit actori: dulce procurat opus: **V**itam prepetuat
 venturum prestat honorem. **V**nde **M**arcialis coquus
 Grande suum precium muneris actor habet **Q**uas de
 deris solas semper habebis opes. **E**rubescant igitur aua
 ri sua largiri timentes. **N**am terrena possessio solū co
 modata est: quam distribuere recusant: **I**mperante do
 mino cuius est. **V**ult enim deus ut pauper nō egeat his
 q̄i tua potestate posita sūt. **V**erum q̄ distributio sapi
 enter & caute fienda est. **N**am iuste & merito largiē
 da est facultas: sue necessitati succurrens. **I**taq̄ consi
 derare oportet personam: tempus facultatem: obsega
 impenfa: & huiusmodi que liberalitatem concernunt
Vnde **T**ulius libro .i. de offi. **L**iberalitate et inq̄t be
 neficencia: nihil ē natura hominis accomodacius: sed
 hec multas debet habere cauciones. **V**idendū est enī
 primum ne obsit: vel illi cui datur beneficiū vel alte
 ri. **S**unt enī multi cupidi splendoris & glorie qui ali
 is eripiunt quod aliis largiuntur: & sic aliis nocēt ut
 in alienis liberales existāt. **N**os autem ea liberalitate
 utamur que amicis profit: & nemini obsit. **D**einde at
 tendamus ne maior sit liberalitas quā facultas: & tan
 tundē ut pro dignitate cuiquam tribuat quod est fū
 damentum iusticie. **N**ihil enī liberale est quod iustū
 nō est. **D**einde spectandi sunt mores eius in quem be
 neficium conferatur & animus eius circa nos: & con
 munitas & societas vite: & ad nostras utilitates offi
 cia prius collata. **H**ec **T**ulius. **C**ommemoremus cum
 temporis huius largiciones. **R**apiunt enī principātes
 laborantibus ut distribuāt pigritatibus nec cernunt
 persone qualitatem sed propriam volūtatem: eaq̄ se
 pius prebēt que dare illicitum est: nō tamē est libe
 ralitas iniustum munus offerre. **V**nde **S**en. i. libro de
 beneficiis. **N**ocua inquit impetratibus nō dare: sed
 negare beneficiū estimamus. **N**am turpissimū damni

genus est inconsulta donatio: grauiusq; ē beneficium malo dedisse. Ideo Cattho di. Cui des videto. Et Mōcro. i. libro saturnalium. Beneficiū dādo accedat digno. Itaq; consulte & prouide largiēda sūt bona collata bonis. Nūc tamen hoc cōtingere videmus: q; solis diuitibus muēra dātur: nec dāt diuites egētibus: sed pauperes diuitib9 prebēt. Iuxta illud Therēcii i phormiōe Quasi inique paratum est: vt hi q; minus habēt semper dicio ribus aliis addāt. Et Marcialis coquus. dāt opes nullis nunc nisi diuitibus.

Capitu. xv. de Beneficiis cito & gratuite dandis
Beneficiū eo grācius: quo cicius & sine spe mēcedis tribuitur. Vnde Seneca lib. ii. de beneficiis. Ingratum est beneficium quod diuiter manus dantis hesit. Grauiissimis inquit viris nulla res carius constat: quā que precibus emptā est molestiniū est enim verum onerosū dimissu vultu dicere rogo itaq; maioris gracie munus diu perpendit. Ab Antigono enī Cunicus petiit talentum. Et respondit Antigonus plus esse quā Cunicus petere debēt. Repulsus igitur petiit denarium. Et respondit Antigonus minus esse quam regē deceret dare. Turpissimā ergo huiusmodi cauillationem inuenit: vt neutrum daret in denario regem in talento cunicum respexit. Cum posset denarium ciuico dare: & talentum tantū rex. Nihil tamen tam exiguum est q; nō honesto: regis humanitas tribuat. Ex quibus apparet q; vir liberalis dilacionis occasionem querere nō debet: sed presto id cōmonicare quod decens concernit. Nec tñ dādi tanta debet esse velocitas vt inconsulta fiat donatio: sed deliberacione prehabita si munus hoc exigat nūq; dandum cito & hilariter debet impendi. Vnde Sen. libro. i. de bene. eos reprehendit qui difficulter & displicenter dant aut qui fatigati distribuunt: aut qui i consulte impēdunt. Vnde sic Augustinus inquit: aut

donum distulit: aut timide negavit: aut promisit: sed
difficulter & superductis superaliis aut superbia ab-
iecit: aut fatigat⁹ dedit. His enī modis munera libe-
re non impenduntur. Nec tamen deliberatio reproba-
tio est: quia si stulte aliquid prebet: laudem non mere-
tur: & q̄ inuite prebet gratias habere non debet. Vn-
de **Varro** in suis sentenciis. Fictē refert gratiam inui-
te danti: vix datum est: ne putes beneficiū: sed predā.
Semel dedit qui roganti bis qui non: extorquere autē
est plus quam semel rogare. Vnde **Eunodius** Argu-
mentum est nil merentis rogare diei. Et ī prouer. sa-
piētum dī. Beneficium vero bis dat qui celeriter dat.
Et **Catbo**: Quod prestare potes ne bis promiseris ulli.
Plurimos tamē nouimus quibus mos erat plurima p-
mittere & modica dare: & si qd dederit hoc fastidio
aut pre pudore: aut pro sperato seruicio vel mercede
hoc faciunt. In quibus omnibus nulla liberalitas ē: qā
nil dant sponte absq̄ reciproco munere. Et si quid de-
derint illud impropertant & homines ipsi seruos fie-
ri suadēt. Veruntamen teste **Seneca** libro. ii. de bene-
ficiis. Taceat qui beneficium dedit: narrat qui acce-
pit. Et libro. iii. Qui dat beneficia deum imitatur: q̄
autem repetit fenerator est. Et **Therencius** in audre-
ida frequens commemoratio beneficii exprobratio ei-
us est. Vnde **Tullius** libro de amicicia. Meminisse in-
quid debet beneficiorum ipse in quem collata sunt: nō
commemorare autē qui contulit. Et ī prouer. sapiētum
Beneficiū qui se dedisse: dicit: petit. Vnde **Stoici** be-
neficium a collatore dixerunt non debere predicari.
Pro vt narrat **Seneca** libro. vii. de be. Et **Marcialis**
coquus: Que mihi prestiteris in eum semperq̄ tene-
bo. Et subdit: Crede mihi quāuis ingētia postume do-
nes: Actoris tamen periūt dona garrulitate sui: quot
sunt tamen qui distribuere nil vellent nisi famam vel
comoditatem exinde se habituros sperarent: iactāciis

quoque tumescunt & in omni conuiuio que dedere & quod non referunt & si quid dederint t. Hoc ideo faciunt ut cultibus & reuerenciis referantur. Horum enim munera beneficia non sunt: quia non alteri: sed sibi prodesse querunt. Verumtamen beneficium gratuitum esse debet sine spe reciproce utilitatis. Vnde Seneca li. ii. de bene. Hic beneficii inter duos lex est. Alter enim oblisci statim debet: & alter memor accepti semper esse debet. Et subdit. Detrahenda est inanis iactatio: res quod loquentur nobis tacentibus. Nam teste Varrone in suis sententiis. Turpissimum est in datis sperare. Et in prouer. sap. dicit. Quod pulcherrimum est: omnia prestare nihil exigendo attendere: nihilominus habet beneficia qui prebent non solum ut commodum ex dato non sperent: sed etiam ut bonus sit ipse cui beneficium impendunt. Quia teste Seneca de bene. li. ii. Nullus malo beneficiū dare potest: quia quicquid ad illum peruenit: prauo usu corruptum & quicquid illi commiseris illud onus suum & miseriam facit. Quaecumque enim illis contingunt in suam naturam vertunt. Vnde Tullius li. ii. de offi. In beneficiis inquit collocandis mores hominum non fortunam sequi honesta ratio est. Attendant igitur beneficii collator persone qualitatē & nullam exigat commoditatem.

Capitulum. xvi. de Beneficiis recognoscendis.

Sicut illiberalis est qui sub spe mercedis munera prebet: sic ingratus nulloque beneficio dignus est qui susceptum non recognoscit beneficiū. Plurimum enim ingratitudo munera dare prohibet et hominum liberalitatis executione carere iubet. Vnde in prouer. sap. dicit. quod ingratus unus miseris omnibus nocet. Reuera beneficiorum memoria fragilis est. Et Seneca ad Lucillum. Nullū inquit maius habet malū cupiditas quam quod ingrata est acceptorum. Vix quod multi munera prebentes ingratos eos faciunt quibus dant: eo quod in ipsis diffidunt: & se perdidisse quod dederunt di-

II

rūt. **I**uxta illud Seneca li. i. de beñ. Multos quidē in
gratos expimur sed plures facimus: ipse autem pdit
beneficia qui se perdidisse cito credidit. **N**ihilomin⁹
tamen turpissimū est ingratitudinis viciū: mentēq;
molestat ingratam. **I**uxta illud Seneca epistola. lxxxi.
ad **L**ucillū. **T**orquet inq; se ingrat⁹ & macerat odit
q; que accepit: quia redditurus est: beneficia extenu-
at: & iniurias dilatat & auget. **V**eruntamen sapientes
beneficium cōmendat & qui gratus ē assidua commē-
moracione delectatur: qui eciam beneficium dedit ex
ingratitudine: prudens si fuerit non anxiatur: ingra-
titudinem nulli imputat nī i fortune: & benigne intē-
pretando suffert nec mutat animum suū aduersus be-
nemeritos. **S**ed prochdolor plurimū ingratitudo hoc
patrauit excidium: vt benefacere proximo videatur
pluribus periculum. **N**am beneficia qui susceperunt
frequēter solēt eos fugere a qbus acceperūt: pre pu-
dore quem gignit superbia ingratitudinis mal. **A**lii
vero vno suscepto beneficio ad aliud mox absq; rubo-
re currūt: & beneficium munificorum i fastidiū ver-
tūt. **A**lii vero beneficium cum susceperint: superbie
cōferēcium atribuūt: illosq; infamāt a pbus receperūt
affirmātes ex muneribus nī nisi gloriā querere & fa-
ctum. **A**lii vero qui suscipiūt beneficia indigēcie cōfe-
rētis atribuūt dicētes penes se. **I**deo is dedit qā mei
 eget vel indigebit: nouit enī me i aliquo sibi pficere
posse: aut mee familie sperat obsequium. **D**icūt enim
plures beneficia conferri fraudis sub cōtextu. **D**icunt
enī dona ideo ipsis fieri vt subripiat vxor: vt filia ra-
piatur: ancilla seducetur: famulus subtrahatur: vel vt
familiaritate secretum aliquod eliciatur. **H**is enī mo-
dis: plurimi: beneficia que gratis dantur: i venenū &
obprobrium mutant. **I**taq; munificēciam plurium re-
tardant. **R**ursus alii dona cum acceperint minime re-
cognoscunt: sed quod mutuo susceperint dari sibi cōtē

dunt restituereq; recusant. Ideo **S**eneca li. i. de bñfi.
Docendi sunt inquit qui libenter recipiunt: libenter
 reddere: & eos quibus obligati sunt animoq; non tan-
 tum equare: sed etiam vincere. **V**eruntamen teste eo-
 dem li. iiii. de benefi. inquit **S**unt nonnulli qui cū ali-
 quid susceperint nihil se debere testant̃. **A**lii vero mu-
 tuum susceptum mox remittunt: ne videantur debi-
 tores fieri. **S**ed qui nimis cito soluere cupit: inuitus
 ingratus est. **Q**uod ita intelligas: quia debere inuito
 sepius superbia est. **S**ed qui humilis est bonis obliga-
 ri non debet vereri. **E**t ingratitudo ē mutuo aliquid
 capere absq; vsu illius rei: causa non indigencie vt con-
 pariat qua comparēte mutuum fieri nō debet. **S**icut
 enī qui concedit vult sibi mutuum reddi: sic etiam ex
 vsu capto beniuolenciam sperat. **I**ngratus est igitur q
 non reddit quod accepit. **I**ngratus etiam qui mutua-
 te rei vsum contemnit: vtq; enī fraudet largitorem. **V**n-
 de **M**ethodorus. **B**eneficia inquit crescunt mora: &
 tñto plus soluendum est quanto tardius. **E**t subdit
 ad ppositum. **I**ngratus est inquit qui beneficiū red-
 dit absq; vsu. **N**am sepe quod datur exiguum est: qđ
 autem sequitur ex eo magnum pulcherrimū est: tamen
 cum fuerit moderate data reddi licet. vt inquit **V**ar-
 ro in suis sentenciis. **S**ed quomodo ista possunt conueni-
 ri. **V**nus enī docet vsum mutuate rei capere: alius sua-
 bet cito reddere. **R**euera vsum mutui spernere ingra-
 titudo & superbia est. **E**t cito non reddere facultate
 habita etiam ingratitudo est. **I**lle autē cito reddit q
 vsu capto conuencionis tempore opportuno restituit
Qui vero dedignatur vsum capere conuencionis & ter-
 nere formam: non dico q cito: sed nimis cito reddit.
Nam qui cito mutuat non solum id sperat quod largi-
 tur sibi restitui sed beniuolencie fidem & amorem ex
 inde captare licite intendit. **A**bsit tamen q munus re-
 ciprocum expectat. **A**bsit etiam qui recipit vt solue-

II

re contendat. Fortassis dices te accipisse: quod reddere non potes. Aut enī te posse sperasti dū accepisti: aut non. Si hoc sperasti fortuna improuisa est te nō posse. Spera ergo q̄ tue fortune miserebitur ipse a quo accepisti: qui si recuset fortunam patienter patere: cui9 mos est instabilem esse. Si vero te reddere posse presciuisti: cur igitur accepisti & fraudasti tuū largitorē. Vnde in prouerbis sapientum dicitur. Fraus ē accipere quod non possis reddere. Et subditur. Plurima beneficia accipit qui scit reddere. Vnde Catō inquit. Beneficii accepti memor esto. Vnde refert Seneca q̄ rex Archila9 Socratem frequēter inuitauit ut ipsum honorare posset: sed Socrates rennuebat: dicēs se nolle ab eo beneficia accipere: cui non posset paria reddere. Istis igitur documentis colligitur q̄ gratus est: & qui beneficium reddit: & qui suscepti beneficii usum respuit. Aliud est tamen beneficium petere: aliud est beneficium datum accipere. Nō decet enī ut diues pauperē petat: diues tamē munus a paupere dat gratanter accipiat. Iuxta illud Catonis. Exiguum munus & cetera. Accipito placite & cetera.

Capitulum. xvii. de Paupertate voluntaria.

Ditissimus est sufficiēcia qui habet: nec est indigēcia nisi ex immodesto appetitu. Nā stultum est appetere quod habere nō possz. Si autē potes habere: hoc posse tibi sufficiat. Nil aliud petūt homines eciam sepius ambiciosi: nisi quod habere possūt. Si autem ex insufficiēcia aut molestia aut paupertate aliquid ctingeret peti quod haberi nō possit tūc fortassis irreprehēbiles essent hi qui diuicias iugit desiderant: aut qui rerum modicitatē habēt. Sed hec ominia nisi angustiam prebent: homo cētus per sufficiēciam rebus ex modicis fit leuior & hilarior diuitib9 cōtinuis desideriis vacantibus: quorum mens est inquieta & tristis & sollicita rebusq̄ suis precupidita

re uti non audent: sed his agregant quibus postremo sunt inderisum. Contentare igitur exiguo domo tua & in pace viuas his utendo que tibi sufficere possunt. Vnde **Quintilianus** ca. xii. Humile inquit tuguriū cum sufficiencia regnum effecit. Et **Varro** in suis sentētiis. Nō essem⁹ si nescirem⁹ esset quid paupertas. Illi autem quid sit paupertas nesciunt qui suam modicitatem mediante sufficiencia paupertatem non arbitrat̃ur. Quia teste **Valerio** libro. iiii. Locupletē facit non multa possidere: sed pauca desiderare. Et **Seneca** ad **Lucillū** ep̃. i. Non puto pauperem cui quātumcūq; satis est. Et idem ep̃. ii. Pauper est: non qui parum habet: sed qui multum cupit. Quid enī refert q̃ntum in horreis iaceat. Et subdit. Optimus inquit diuiciarum modus est: habere quod necesse est: & proximos habere quod satis est. Et idem ep̃. iiii. Magne inquit diuicie sunt contenta paupertas lege nature. Nā lex nature scit quo egeamus. Petit enī non esurire: non siti re: non algere: sed non est necesse maria temptare. Castra sequi: aut ex fortuna aliqua pēdere. Ideo **Plaut⁹** in aulularia. Sibimet esse sufficientem primū bonum est. Posco enī ut attendamus veterum sufficienciam paupertatēq; placitam. Nam de **Diogene** refert **Seneca** q̃ potencior erat **Alexandro** omnia possidente: quia plus erat q̃ ille nollet accipere: quā q̃ ille posset dare. De ipso eciam **Diogene** refert **Valerius** li. iiii. q̃ munera **Dionisii** tyranni respuebat. Nam cum **Diogenes** olera lauaret **Aristippus** ei dixit. Si **Dionisio** adulari velles non ita esse. Cui **Diogenes**: & si inquit ita esses velles **Dionisio** non adulareris. Vnde **Ieronimus** contra **Iovinianum** de **Diogene** dicit q̃ duplici pallio vsus fuit propter frigus pro talario habuit: clauamq; ob fragilitatem: & senectutem ad mēbra sustētanda ferebat: in doleoq; volubili se habere domū iactabatur: & in vestibulis portarū morabatur: tepore

II

q̄ frigoris os dolei ferebat in meridiem: & iuxta mō-
tum solis voluebat. Et cum quendam puerum cū ma-
nu bibentem vidisset: tunc suum fasculum ad terram
proiecit dicens nesciebam q̄ natura poculum haberet.
Ecce quanta sufficiencia & quāta leta paupertas. **V**n-
de **E**pīcurus inquit. **H**onestā res est leta paupertas.
Illa vero non est paupertas si leta non est: sed miseria.
Si enī alicui sua non vident amplissima: licet etiā to-
cius mundi dominus sit: tamen miser est. **Q**ueso enim
ut ad naturam viuas: nūquid porro pauper eris. **S**ed
ad opinionē si vixeris nūquā eris diues. **N**am exigū
um desiderat natura: sed opinio immensū: multisq̄ pa-
rasse diuicias miseria fuit. **R**euera penes me cōsimiles
sentencias sepius reuoluentes didici q̄ quanto quis ē
infelicior pauperior & miserior: quanto de opibus ob-
tinendis curiosior. **Q**uosdam etenī noui quorum totū
stū diū ditari fuit: non quidem per sufficiēciam: sed
per abūdāciam: quibus etiā cura non fuit quo pacto
vel fraude facultates sibi aggregarēt: eozq̄ somnia de
solis numinis erant: turpiq̄ questu etiam notorio re-
pleri non erubescabant: qui tamen ī plenitudine desi-
deriorum suorum decesserūt & ad mortem dum ago-
nisarent sollicitudo eorum tota de facultatibus erat &
fraudis ex timore lectum fieri petebant in loco pleni-
tudinis bonorum suorum: pluribusq̄ mouentibus
de salute anime ut cogitarent: audire otemnebāt. **I**ta
q̄ in sui desideriis vitam utinam feliciter terminabāt.
Mala cupiditas **O** desiderium insatiabile: cur homi-
nē inuoluis. **N**ō potest enī corp⁹ nisi modicas vestes
ferre: paucisq̄ cibis venter pascitur. **A**bscedat ergo ī
festa cupiditas ut leta paupertate vitam manu ducā⁹
dicente **C**athone. **C**um te infantem natura nudum
creauit. **P**aupertatis onus pacienter ferre memento
Quod nimium est fugito paruo gaudere memento
Mooda nature: nolo tibi ipse deesse: **S**i cotentus es

fuero quod postulat usus. Et Gamfredus in poetria
noua: Liber is est viciis qui non inseruit habundans.
Cui satis est quod habet: pauper qui plus cupit. Vnde
de Galterus libro. iiii. in alexandreidos. Animū nul
lius egentem non res efficiunt: sed sufficiencia. Quā
uis sit modicum si sufficiat nulli9 egebis. Et Nathe9
libro de Thobia: Non rerum cumulus sed sufficiencia
mentis dicat: sufficiant paucula diues eris. **Capi**
tulum. xviii. de Auaricia vitanda.

Auaricia abisso comparatur insatiabili: sic enim
aqua sine fine deglutit: sic auaro nil sufficit.
Veruntamen teste Salustio in cathelinario Aua
ricia fidem & probitatem ceterasque bonas artes subuer
tit: & pro his superbiam crudelitatem: deū neglere
omniaque venalia habere docuit. Auaricia pecunie stu
dium habet quam nemo sapiens concupiuit. Hec enim
virile effeminat animū: insatiabilis est: nec copia vel
modicitate minuitur. Vnde in declamacionibus libro
iii. Muliebrium viciorum fundamentum auaricia est
Vnde idem ad Lucillum epistola. lxxiii. Stulta inquit
auaricia mortalium proprietatem discernit: nec quicquam
suum esse credit: quia semper diffidit. Quamobrem
Quintilianus libro. viii. Equae deest auaro quod ha
bet: sicut quod non habet. Quia teste Boetio libro. ii.
de con. Auaricie nihil satis est. Vnde Tullius libro. ii.
de offi. Nullum vitium deterius est auaricia. Et li.
de senectute. Quid inquit sibi auaricia velit nō intel
ligo. Quid enim absurdius esse potest quo minus restat
vie: eo plus querere deuia. Quod faciunt aliqui senes
quia quanto sunt seniores: quantoque minus sunt viu
turi: tanto fiunt cupidiores. Cessat igitur auaricia in
animo tuo: quia teste Tulio in. ii. rethorice. Auaricia
omnem hominem ad quoduis maleficiū impellit. Vnde
de Valerius libro. ix. auariciā sic describit. Auaricia
est lucrorum latentiū indagatrix vorago auarissima:

II

cupiditate miserrima. **H**ec occidi suavit & ad desperationem plurimos induxit. **V**nde refert q̄ cum **S**ep-
tunulus propter multitudinem auri & argenti in ma-
ri se periturum videret: mergi maluit quā suas opes
in mari proici. **H**ic enī diuicias nō possedit sed ab eis
possessus est. **A**uarus nempe plus quam in deo in suis
opibus confidit: nulliq; p̄ficere curat. **E**x his que ha-
bet pauperes odit & diuitibus eciam non amicat. **V**n-
de in prover. sapi. dicitur. **A**uarus: nisi cum moritur
nihil recte facit: nec potest auaro aliquid pei⁹ optari
quam vt diu viuat. **N**ulli enī auarus bonus est: sed in
opi pessimus: negandi causa: nunquam auaro deficit
sapienti tamen congruit pecunie imperare & non ser-
uire. **N**am pecunia non faciat: sed irritat. **V**nde **O**ra.
in epistolis. **S**emper auarus eget. **O**b hoc versificator
Cur homo qui cinis es per auariciā sepelis es: **E**ri cur
heres: eris qui non eris heres: **Q**uando sepultus eris
quicumq; sepultor es eris: **D**ici sepe putes tu qui sub
marmore putes: **N**ō hodie quid heri nouus heres im-
perat eri. **S**ed ad hec homines nō attendūt nec consi-
derant diem extremum in quo omnia deserent. **V**nde
Galterus ī alexandreidos libro. viii. **Q**uid tibi diui-
ciis opus est. **E**t subdit. **Q**uanto tibi plura parasti: tā-
to plura petis & habēdis acrius ardes. **E**t **Q**uidius li-
bro. i. metba: **E**ffodiunt opes irritamenta malorum:
Iamq; nocēs ferrum ferro nocēcius aurum. **E**t li. iii.
Inopem me copia fecit. **E**t li. xii: **A**uarus vix spes ip-
se suas animo capit. **E**t **M**aximianus: **P**er maximos
pactos pena est recumbere rebus: **Q**uas cum posside-
as est violare nephas: **E**fficior custos rez: magis ipse
mearum: **C**onseruās aliis q̄ perire mibi: **E**t semper re-
tinēs nil timuisse puto: **A**uri cecus amor fatuū mibi
vincit amorem. **E**t **Q**uidius li. ii. sine titulo: **Q**uerit
auarus opes que lassant ipsa tenerdo: **E**quora perdu-
citur naufragus ore bibit: **Q**uia scilicet mare sepius

absorbet quod auari magnis laboribus acceruat. Hi etenim bona tanta auiditate tam diu custodiunt quod perduntur consumuntur aut saltem deteriorant: pauperibusque dare nolunt ea quibus uti non possunt. De quibus Iuuenalis libro. v. dicit. **D**iuites bona plurima custodire nituntur pauperibusque non permittunt erogare. Ideo sic ait: **C**rescit amor numi quantum pecunia crescit: **M**agnis porta malis cura maiori seruant: **M**iseram est magni custodia census. Nam teste **T**ulio in primo rethorice. **C**upiditas est genus omnium libidinum. Et in prouer. sapi. dicitur. quod cupiditatis regnum: est interitus. Vnde **V**alerius libro. vii. Inutiliter est aliquid cupere & in eo perseveranter morari. Hec dulcedo vicina exicio est. Ideo **S**eneca ad **L**ucillum ep. xxviii. **N**emo inquit numero idem est qui fuit pridie: nam quicquid vides currit cum tempore: nihilque stabile vel solidum est. Et nos tamen ea cupimus tanquam sint prospera semper nobis: aut tanquam simus ea semper habituri. Reuera hec auaricie condicio est in egestate cupere & bonis aduenientibus per amplius desiderare. Vnde **T**ulius libro de padoxis. **N**unquam expletur neque faciat sitis cupiditatis: nec solum agendi libidine cruciantur homines sed amittendi metu. Vnde **D**idi. ad **A**lexandrum. **E**tenim ferocissima pestis est: cupiditas que solet egenos quos capit efficere. **O**mnis enim cupidus egenus est: quia & si bona habet ipsis uti non audet. Vnde refert **E**limandus quod in obsidione banbailis tricenti prenestinii reclusi fuerunt victibusque carebant: cumque inter eos auarus quidam cibum recepisset: maluit alteri pro ducentis denariis vendere: quam sue fami providere. Itaque ipse auarus cum suis ducentis denariis fame mortuus est: sed emptor: dei providencia vixit. **E**cce quanta cupiditas que hominem ita detinet ut potius seruiret cupiditati quam proprie salutis. Vnde **L**ucanus libro. iiii. **E**s ferrum mortemque timere au

ri nescit amator. Et Virgilius li. iii. eneidū: Quid n̄
mortalia pectora tangit auri vana fames. Ideo Catho
dicit: Dilige denariū sed parce dilige formā. Illi enī
parce denarium diligūt qui pro sola necessitate ipsū
diligunt atq; querunt. Sed formam isti desiderant q
denarios vendicant nō pro necessitate sed pro sup̄flua
auaritate: quod faciunt diuites. Iuxta illud Petronii
Diuitis hoc magnum facies erit omnia cernens: Qui
tenet & sicco conquerit ore famē. Et Marcial' coqu9
Fortuna multis dat nimis: nulli vero satis: signanter
auaris. Vnde Prosper li. epig. Nec pax sollicitis: nec
modus est cupidis. Et magister Teilo. Non bene dig
nus equo cui carior est equus equo. Quod tamen acci
dit auaris qui res vltra equum & iustum diligunt.

Capitulum. xix. de Rapina & fraude.

Raptor nil suo raptu licite quiescat. Quicquid
enī pretextu fraudis acquiritur male possideēt.
Vnde Tullius li. iii. de offi. Detrahēre aliquid alteri
magis est contra naturam quam mors. Et i Philippica.
Male inquit acquisita male dilabuntur. Nempe
difficile ē vt quis ex rapina prosperet. Si enī quis su
is diebus gaudere videatur his que rapuit eius tamē
prosperitas: aut nō erit diuturna: aut i successoribus
nō durabit. Iuxta illud Senece i ep̄. ad Lucillū. Nul
li inquit cui rapina feliciter successit: gaudium rapti
durauit in posterum: nec mirum quia nullū violentū
perpetuum. Rursus mirum apparet: aut displicibile
nimis eos videri maiores raptores quibus bonorū ple
nitudo maior collata est: & qui possessionibus amplio
ribus fruuntur capere pauperibus sollicitantē. Quin
immo raptores a raptoribus rapiunt. Vnde Plautus
in aulularia: Sepe condita luporum fiunt rapine vul
pinū. Itaq; vulpes quandoq; lupis rapiūt ea que lupi
rapuerūt. Hoc enī merito contingit vt arte praua ar
tifex pereat sua. Difforme est tamen virtutis gloriā

magnitudine prede amittere. **S**ed proculdolor diebus
 istis rapere multis non apparet turpitudine pudibunda
 quoniam magni latrones latronum sunt iudices: eosque
 non castigant: quorum preda affertur eis: sed solum il-
 los iudicant & rigore sententiant: quorum rapine non sus-
 fragantur eis. **Q**uot enim regibus & principibus serui-
 unt raptores qui pauperum bona: nunc propria aucto-
 ritate: nunc solida temeritate tollunt. **Q**uandoque etiam
 delicta negant: & negare si nequeant ad satisfactionem
 cogi non formidant: quia fauorem iudicum non senti-
 unt minas inferre & verbera: sepe omnes extorsionis
 vias excogitant. **E**t hoc fortassis quia dominos suos pa-
 ria vel maiora facere vident. **V**nde illud **Quidius**. li.
 methama. accidisse videtur: viuunt inquit ex rapto
 non hospes ab hospite tutus. **E**t idem **Quidius** libro
 sine titulo: **F**ac cito per multas preda petita manus.
Vtinam qui rapiunt illud attenderent. quod ait **Ora-**
tor li. i. **A**uri cesset amor qui pectora semper adurit.
Quo rapit mortale genus quo pollulat omne: **D**e radi-
 ce malum cum vis violencius ardet: **S**timulantque rapi-
 nis addita lucta fame. **I**gitur raptores attendite se-
 culi diuicias transitorias fore: cur igitur in perditionem
 animarum eas capitis. **Q**uid enim prodest habere
 quod alterius est perpetuoque obligari aut restituere: alii
 vero morte mala moritur raptor. **V**erumque cupidi-
 tas mundi honores fere singulos predomat: superbia
 quoque ad rapinam plures inducit: quia plurimi ex fa-
 ctu consueti statum quem nequeunt tenere cupientes:
 cum ex se non habeant: aliis rapiunt: & malunt ex rap-
 tu pompam ostendere: quam in simplicitate absque fraus
 de manere. **V**eruntamen teste **Seneca**. ad **Lucillum** ep. v.
Magnus inquit ille est qui fictilibus sic utitur quomo-
 do argento. **I**llos tamen non reprobis in quibus honestas
 maior: quam ex fictilibus apparet: si accedens facultas
 prestat. **E**t ideo subdit ipse **Seneca**. **N**ec ille minor est:

qui sicut argento fictilibus utitur. Infirmi animi est diuicias non posse pati. Lamentandum tamen pompas nimias ad inuentas fore: quibus rapine occasio datur eo quod infelicem se putat: qui statibus vicioz non equat. Sed teste Ouidio li. i. de remediis. Decipimur cuncti gemmis auroque tegunt omnia. Et Marcialis coquus Non nisi deliciis ouenit illa vestis. Hec enim verba de vestibus presertim seculi merito intellegi possunt. In quibus non nisi vanitas & curiositas est: pro qua curiositate imitanda raptores fiunt plurimi vanitate seducti. Si enim regibus sufficeret honestas absque pompositate: tunc non exigerent a populo questus. Eorum enim ex actiones rapine sunt: quia hoc solum petere habet: quod licita materia cecidit: aut quod necessitati eorumque honestati congruit curiositate sublata. Commemorem enim antiqua quedam tempora detestanda: que tamen redisse videntur. Narrat enim Valerius li. ix. Quod Antiochus rex Syrie: seductus superbia clauos aureos in equis: vasque argentea in pompam comparauit innumera bilibusque pompis suum apparatus figmentauit: cui optabilis erat preda potius quam iusticia. Rursus Plinius li. xxxiii. de historia naturali refert de Pompeia coniuge Neronis que soleas ex auro suisque iumentis ferramenta fieri iubebat. Et carrucas ex argento & quam plurima alia vana potius quam sana & que absque rapina rarissime fiunt. Nunquid principi sufficere habet ut honeste & granditer uiuat familiaresque prosperos habeat. Nunquid dissolutio corporis esset: si caput aliis membris victum auferret. Mox enim illa membra mortificantur que alimento carent. Sic in politica mors est: quando principis rapina subditos in pace viuere non permittit. Non sic etenim Didimus fecit Bragmantorum rex. Ipse nempe domorum curiositatem non requirebat sed speluncis & cauernis contentabatur. Vnde ipse Didimus ad Alexandrum. In exstruendis inquit domibus

II

igne saxa non soluimus: nec ad mixcione pulueris ci-
meta sponim⁹: sed in telluris: spelūcis monciūq; late-
bris habitam⁹. **H**ulli⁹ igit̃ ventoz fremitus: nullius
turbinis tempestatem formidam⁹. **N**am tuci⁹ nos de-
fendit ab imbre spelūca quā tegula: cuius gemin⁹ est
nobis vsus māsonis dū viuiamus: & sepulture cū mo-
rimur. **S**i enī cōsimilib⁹ principes nostri cōtenti essent
rapine studia nō quērerēt: sed pompaz fastigiū rape-
re primit⁹ suasit: diebusq; istis nō pretermisit. **N**am di-
eb⁹ istis omnia discorta placent: & laici crines habent
mirabiles: nouaq; nomina ī vestib⁹ tv inquit **P**etroni-
us. **V**nde **D**idim⁹ vbi sup̃. **N**ullus inq; nobis p̃ciosus
est amic⁹. **F**emineq; nostre non ornant̃ vt placeant: se-
velāt pudore: nec sciūt ī agēda pulcritudine pl⁹ affec-
tare quā nate sūt. **N**am quis potest opus nature cor-
rigere: quod cū fuerit aut infructuosū ē aut criminō-
sū. **S**ed dieb⁹ istis viri: p̃cipueq; femine vestimētōz
nouitatē excogitat̃ & ornatuū: p̃e magnitudine atq;
p̃e sūptuositate rapinose fiunt aut enormib⁹ delictis
se exponūt: & scelez suoz p̃textu pompas manu te-
nēt. **Q**uicquid tñ mali occasione accipiūt & si nō rap-
tim indebite tñ vendicatū est. **M**erito igit̃ sapientes
veteres tales fast⁹ p̃hibuerūt. **V**nde **S**imachus in epi-
stolis. **O**dii ī paruo cōpore longa velamina. **I**lla enim
vestis decent̃ induit̃ que nō t̃bit puluerē: nec ī humū
dimissa calcat̃. **V**nde **V**alerius li. ix. **Q**uid aut̃ vltari⁹
de feminis loquar: quaz omne studiū ad curiositatem
& cultū hortat̃: virosq; excellētes a cōtinēcia diuertūt.
Hec aut̃ omnia ideo presentib⁹ inserui q; pompaz cu-
riositas plurimos facit raptōres.

Capitulum. xx. de **F**ortune instabilitate
Fortuna instabilis est. Igit̃ stultus ī ea qui cō-
fidit. **S**i elephas arboris frandat̃ ī casu: frequē-
tius solēt fortune amatores ī ea decipi. **V**nde ī p̃uer.
sapi. d̃r. q; fortuna vitrea est: & cū splēdet frangitur:

male igitur geritur quicquid sub fortune spe continetur.
Stulti igitur diuites & auari qui spem suam fortune commiserunt. Nam teste **Sen.** ep. viii. ad **Lucillum.** Non est tuum quod fortuna fecit tuum. q. d. omnia fortune munera dubia sunt. **E**t **Tul.** in. ii. rethorice. Sola inquit virtus in sua potestate est: omnia que preter eam: fortune sub sunt dominationi. Errant igitur qui in rebus prosperis omnes impetus fortune subegisse putant. Sapientes autem qui cogitant etiam in temporibus prosperis casus aduersus formidare. q. d. omnia fortune beneficia ruinosum sunt. Omnia enim fortune munera insidie sunt. Inquit **Seneca** ubi super. O si fortuna immutabilis esset quam infelices miseriam: & quam felices locupletes essent. Deo enim seruire non oportet. **V**nus namque suo disfortunio desperat: & alius sua prosperitate fere beatus esset: sed voluit deus ut fortuna mutationi subiaceret: ut sic diei nox: & nocti dies succedit: ita prosperis aduersa: & aduersis prospera fortuna succedat: ne calamitosus diffidat: & locuples inaniter gloriatur. **V**nde **Iulius celsus** li. iiii. **F**ortuna inquit plurimos quos beneficiis ornauit ad duriores casum reseruat. **V**nde **Hildebertus** de exilio suo. Nuper eram locuples multisque beatus amicis. **E**t subdit: Heu mihi nulla fides est constantia rebus: Res ipse quod sint mobilitate docet: **E**t velut a summo summa ruina gradu: **C**uncta ideo ancipitis pendet mortalia casu: **E**t spondet propria nobilitate fugam. Quicquid habes hodie: cras te fortasse relinquit. **A**ut modo dum loqueris desinet tempus tuum: **I**lludit fortuna vices reges superbos: **A**ut seruos humiles non sinit esse diu: **I**lla mihi quondam vultu blanda serena: **M**utauit vultus nubila facta suos. **H**is enim verbis fortune mutabilitas prependitur. **V**nde **Quintus** li. iiii. de trist. Passibus ambiguis fortuna volubilis errat: **P**ermanet in nullo etiam tenaxque loco: **S**ed modo leta manet: modo vultus sumit acerbos. **E**t idem **Qui.** li. de potestate. **H**ec omnia sunt hominum tenui pendencia filo: **E**t subi

to casuq; voluere ruūt: **L**udit in humanis diuina potē
cia rebus: **E**t certū tempus vix habet hora fidem. **E**t
Gamfredus ī poē. no. **N**ulla fides rez; sequit post mel
la venenū: **E**t claudit nox aī diē: nebuleq; serenū: **T**ur
bida facta diē ducētq; crepusculo noctē. **O**igiē auari
his testimoniis vestrā ppendite spem mutabilē: posco
ne domū vēto expositā cōseruatis. **C**adet enī in tēpore
quo fortassis reedificare n̄ valebitis. **H**ec nāq; don⁹
fortūa est: q̄ leui solet dep̄mi casu. **V**nde **B**oē. li. i. de
cōsolacione: **Q**uātas rerū lubrica versat fortuna vices:
Premittit ī sōtes debita sceleris noxia pena **A**c puēsi re
sidēt celso maiores solio: scāq; calcāt colla nocētes: **N**ā
īpios sublimatos sepe videm⁹: bonosq; depressos. **V**n
de idē. ii. de cōsō. **O**stēdit fortūaz aduersam esse melio
rē p̄spera. **I**lla inquit scz p̄spera sp̄ sp̄e felicitatis blan
de mētē. **H**ec aut scz aduēsa vera ē sp̄. **I**lla fallit: ista ī
struit. **N**empe videm⁹ plures pre inopia fieri insipiē
tes. **I**llos aut stultos aut ingnaros expimur quib⁹ ing
nota ē fortūe aduersitas. **I**deo pluribus oportunū fu
it penuriā pati: vt fortūe discere mutabilitas. **E**x cu
ius stulta confidencia plurimi seducti sūt & que p̄spe
ra prius florere fortūa: infelicissime quādoq; corrue
runt. dicēte **B**oē. ii. de cōsō. **O**mnis inqt rerū subdita
mutacio: nō sine quodā conflictu cōtingit animorū. **E**t
subdit. **I**nfelicissimū fortunii genus ē se meminisse fu
isse felicē. **V**nde **V**aleri⁹ li. vi. narrat quomodo **A**lti
biades habuit duplicem fortūaz. **P**rima fuit p̄spera q̄
diuicias opulētissimas cōtulit & eximiā nobilitatē ha
buit. **A**ltera vero fortuna fuit aduersa qua cecidit in
plurimas angustias. **F**uit enī exulatus odiosos & ege
nus. **R**efert insup de **D**ionisio siracusano qui cū pene
toci⁹ **S**icilie tirānidē accepissz opibusq; & exercitib⁹
sublimatus fuisset: tādē nihilomin⁹ p̄pter inopiā pu
erulos **C**arintheoz lrās docuit. **V**nde idē **V**al. li. ix.
cōcludit. **H**umane inqt vite curs⁹: modo aspero: modo

trāquillo motu pagit & sine racioe cōsumit. **Et** **Señ** li
bro. vii. de naturalibz ques. Nescit fortūa q̄scere: n̄c
leta nunc t̄stia defert. Itaq; i. p̄speris n̄eo cōfidat: & in
aduersis nemo deficiat. **Al**ne enī sūt rez vices. **I**deo
Salust i. **Cat**he. Fortūa simul cū moribz mutat. **O**
igī q̄ magna insipiēcia i fortūa tā volubili cor suū fi
gere: & spez suā cōstituere. **E**rubescāt igī hī qui se sa
piētes existimāt et p talibz volūt haberi. **E**rubescāt i
q̄ eo q̄ plurimos diuites expti fuerint corruisse: fōtu
neq; munera instabilia fore: nihilominus toto conatu
pecunias ineptasq; diuicias cōgregare sollicitātur: qui
bz ita ardēt vt deū & seipos eaz occasioe deserāt mal
lētz innumerabilibus fraudibz & mēdaciis pire vitā
suā: q̄ suis puari denariis aut facultatibz vanis. **V**t iāz
attēderent illud **Señ**. i. declamacionibz li. iiii. **L**udit
de suis fortuna muneribus: q̄ dedit aufert: q̄ abstulit
reddit: nec vnq̄ est tucius illā expiri quā cū locum in
iurie n̄ haberet. **E**t idem **Señ** i. thieste. **R**es inquit de
us nostras celeri citatas turbine versat. **E**t i. puer. sa
pientū dī. **L**euis est fortuna cito reposcit quod dedit
Vnde **Qui**. ca. xii. tristiū. **L**argit̄ quodcūq; licet for
tūa recipitq; **E**st ḡcilis subito qui modo grossus erat
Et **Cat**ho: **L**abiē exiguo quod & cetera: **I**ndulget fō
tuna mal & cetera.

Capitulum. xxi. de Contemptu seculi & diuiciarum
Q Vicquid in seculo est: si anxium est iure sp̄ni
tur. p̄spez casu facili deperdit. **S**apiēs est igi
tur ipse a quo fortuna seculi cōtemnitur. Itaq;
in vtrāq; fortuna aliquid displicet. **V**na etenī fatigat
altera vero casū expectat. **T**ucior est tñ aduersa quā
p̄spera: eo q̄ in ipsa cicius vicia vitant. **V**nde **Quintor**
cui li. vii. **F**acilius est aduersam quā p̄speram fortu
nā regere. **E**t **Señ**. in **Hercule**: **F**ortuna peior amorē
inflammat magis. **E**t **Qui**. li. de ponto. **F**ortuna mi
serrima tuta est. **N**ā timor euentus deterioris abest.

Vnde ipsemet Quidi. infinita se fuisse passum refert
Vnde li. tris. ca. i. inquit: Tot mala sū passus quot in
ethere sidera lucēt. Et ca. iiii. : Linea quot punctos:
quot amena rosaria flores: Quod saporifera grana pa-
pauer habet: Silua feras quot alit: quot pisces nutrit
vnda: Tot premor aduersis. Et versus. ii. Enidū: Nō
mibi si ligue centū sint corpora centum: Omnia pena
rū pcurrere nomina passum. Audisti igitur virorum
predictorū fortunā aduersam: Illa namq fortassis ipsos
fecit sapientes: Nam & fere omnes qui sapientia flo-
ruerunt: Aut aduersitate pro tempore succubuerunt
Aut gracia diuina speciali illustrati fuerūt. Nunquid
Affricanus tanta p̄speritate floruit: sed postmodum
corrui: vt ponit Tul' li. de offi. Et ideo cōcludit: In
rebus p̄speris superbia fugienda est. Et Therenci⁹ i
phormione: dum homini maxime res assunt: eū tunc
meditari oportet. Quo pacto aduersam erumnam fe-
rat ne aliquid in postez sit ei nouum. Vnde Gamfre.
in poe. no. Insidias ponit semper sors aspa blanda: An-
ticipatq fugā melior fortuna repente. Ex quibus cla-
re innotescit q̄ falsa est vanitas seculi hui⁹. Vnde Boe-
ci⁹. ii. de cōsō. Quam multis amaritudinibus humane
felicitatis dulcedo respersa est: que cū iocunda vide-
tur: eam tamē qui tenere velit nō potest. Heu qualis
est hec felicitas. teste Varrone i suis sentenciis. Non
enī est felicitas que secum capit miseriam: cuiusmodi
est fortuna huius seculi. Vnde Tul' li. de paradoxis.
O qui te beatum: qui te florentem putas: te miserie:
te erumne premunt: te tue libidines torquent: tu die
nocteq cruciaris: te cōsciencie stimulant: te maleficorū
tuorū metus examināt. Quia vt inquit Prosper libro
epig. q̄ si peccās gaudt feliciter ea vti: infelix nimis
est p̄speritate sua. Si igitur diues es & peccator sis:
infelix es. Si autē peccatum recusaberis: tūc felix es
sed diues non eris: eo saltē modo quo diuites accipi sō

lent: quibus mos est incessanter appetere: & vlt̃ suam
 necessitatē que possident: cum metu nulli comunicādo
 custodiri. **A**ttende enī illud **C**athonis: **C**um fueris fe-
 lix que sūt aduēsa caueto: **N**on eodē cursu respondent
 vltima primis. **O**igit quāta seculi huius diuitū stul-
 ticia: qui de futuris nō cogitant: quasi dies omnes pa-
 cis essent. **H**i enī potius ceci sunt quam illi qui corpo-
 ris oculū carēt. **V**nde **T**ul' ī oratione de responsis aru-
 spicum: miserior es: cum ī omnem fraudem: oculos ca-
 pis: quam si omnio oculos non habueris. **N**empe illi nō
 fraudant & fraudantur & qui male coquescant vt di-
 uites fiant: & qui suis diuiciis in quibus sperāt ex to-
 to priuantur. **C**onsiderem⁹ igitur diuites seculi quo
 abierunt. **I**n terram enī redacti sunt: eorū decessit me-
 moria: nec suis potuerūt diuiciis redimere vitam. **C**ō-
 temibilis est igit̃ hec facultas que maiori necessitati
 succurrere nequit. **R**euera diuicie potius nocent quā
 prosint & hoc non ppendunt qui seculum anāt. **V**nde
Vale. narrat li. viii. q̃ cū **A**naxagoras post longā pe-
 regrinationē studiū: ad patriā redisset: possessionesq̃
 suas desertas cū vidisset sic ait. **S**aluus inquit nō esse
 nisi iste periissent. **E**t **S**oc̃. philosophus natione **T**he-
 banus suas diuicias in mari piecit dicēs. **A**bite pessi-
 me diuicie: ego vos mergam: ne ego mergar a vobis.
Rursus **S**albon cū omnia sua bona incēdio p̃didisset:
 cuidā interroganti an doleret quia omnia perdidisset
Respondit. **O**mnia inquit bona mea mecū porto. **P**ec-
 tore eī illa gestabat nō humeris. **V**nde **D**idim⁹ ad **A**l-
 lexandrū. **N**os inquit non sumus incole huius mundi
 sed aduene. **I**uxta illud **A**ppostoli. **N**on habemus hic
 manentē ciuitatē. **S**apiens est igit̃ qui seculum contem-
 nit & ea que in ea sunt. **V**nde **V**arro in suis sentēciis
Nunc in segetibus: nunc in herbis & frumentis bona
 sūt: sed nolite ibi spem nimiam habere. **N**am sepe au-
 diui inter os & offam multa interuenire nō posse. **V**n

de **S**en ad **L**ucil. ep̃. xii. **D**iscedunt aliquādo ista bo-
na insidiosa: in quibus si aliquid solidū esset: aliquādo
implerēt: sed sitim concitant. **E**t ep̃. xvii. **N**emo inqt
tam timidus est: quā malit semper pendere quā semel
cadere. **I**llos autē pendere dicit quibus vanitas seculi
non placet sed in ea viuit ad tempus. **I**lli vero cadunt
qui a felicitate mundi ī qua sperabāt decidūt. **E**t ide
o ep̃. lxii. **C**ontemnere inquit aliquis omnia potest:
sed habere omnia nō potest. **I**taq̃ breuissima via ē ad
diuicias: contemtus diuiciarum. **E**t ep̃. lxxxiiii. **R**elinq̃
diuicias: relinque voluptates: q̃a molliūt & enervāt.
Vnde **E**mpedecles tria dixit esse precipue appetēda
scilicet mobilis affluencie contemtus: future felicitatis
appetitus & mentis illustratio: quoz̃ primo nil bone-
stius: secundo nil felicius: tercio nihil ad amboz̃ adep-
cionem efficacius. **H**ec enī **E**mpedeclem dixisse refert
Aristotiles li. de vegetabilibus. **M**agne igit̃ est bone-
statis seculum contemnere. **N**am honestatis ē de vili-
curam non habere. **O**mnia autē mundi bona vilia sūt
& caduca. **V**nde **T**ul. ī oratione pro domo sua. **C**adu-
ca sūt inquit & nobilia tempoz̃ munera. **E**t idē ī or-
atione sua pridie quam iret in exilium. **P**resencia inqt
negligamus: & posterioritate glorie seruam⁹. **V**tinā
de his essemus de quib⁹ **P**rosper ī li. epig. ait. **E**st &
in hac vita requies multis data: quoz̃ animos mund⁹
non tenet occiduus: quos desiderijs nullis peritura fa-
tigant: & quib⁹ omne bonum est **C**ristus & omnis ho-
nor. **E**t subdit. **Q**ui rez̃ nil cupiunt perdere nil metu-
unt. q. d. q̃ hi felices sūt in mundo qui non sperant in
mundanis: aut qui mundo mortui sūt. **V**nde magister
Zeilo: **S**i mundo morieris: moriēdo nō morieris: **M**ū-
dus clamat aue: sed aue ouertitur in oue: **E**ius cerne
vices o flos sex modo dices: **S**i mundū sequeris: post
esse fuisse queris: **H**ic stat⁹ absq̃ statu: hic locat ī cru-
ciatu: **H**ec tria verba fidē nō dent tibi postmodū p̃dē

Post pēdet cecidit: pridem modo nō sibi fidit. Vnde
 Versificator. Spēnere mundum: spēnere nullū: spē
 nere sese: spēnere se spēni. Quatuor hec bona sūt: sed
 fortassis mundum spēnere mundana blandicies non
 permittit: sed allicit & inficit: mirandaq; mendaciter
 promittit: & ita seducit: vt beatos se credant qui for-
 tuita possidēt. Vti tamen narrat Val. vii. Anaxago-
 ras cuidam interroganti: quis non esset beatus. Nēo
 inquit ex his quos tu felices existimas beatus ē. Nō
 enī diuicie faciūt quem beatum. Poci⁹ enī pauperes
 spiritu beati sūt. dicente Sen ep. iiii ad Luciliū. Ille in-
 quit est beatissim⁹: & secur⁹ sui possessor qui crastinū
 sine sollicitudine expectat. Hec tamē de beatitudine
 & felicitate pprie accepta intelligi non debēt. Nullus
 etenī in vita pnti pprie beatus aut felix est. Nam te-
 ste Prospero i li. epig. Felices nō faciunt opes aut be-
 atos. Nam mundi ex opibus brevis aut peritura vo-
 luptas: Edita ppetua semina mortis habet. Et Catho
 Felices obiuunt quoz; sine crimine vita est. Itaq; beati-
 tudo non in diuiciis cōsistit nec in vita: sed post vitam
 bonam plene habetur. Vnde Qui. li. iiii. metha. Vltia
 semper dies expectanda homines dicq; beatos: Ante
 obitum nemo supremāq; funera debet. Quia scz post
 mortē boni beati erūt. Sapiens igitur mundum cōtem-
 nat vt post mortem domino viuat. Ca. xxii. de Cō

Diuicie nulli⁹ certitudinis sūt. Cōtētu diuiciar;
 maioriq; necessitati succurrere nequeant. Vn-
 de Varro i suis sentēciis. Eodē inquit animo
 dimittende sūt diuicie quo accipiēde. Et Lactā. li.
 de falsa sapiēcia. Laudatur Democrit⁹ eo q; agros su-
 os reliquit: eosq; pascua publica passus sit fieri. Et Ca-
 tho: Despice diuicias si vis animo esse beat⁹: Quas q;
 suscipiunt mēdicant semper auari. Et Terculian⁹ i ap-
 pologerico. cōtemtorē diuiciar; Diogenē cōmendat vt
 superius audisti. Nempe diuicie non cōpetūt homini

vt proprium bonū: sed vt valde forinsecū. Qui teste **Se**
 nece ad **Luciliū** ep. lxxxi. **N**on est tuum: quod fortu-
 ra fecit tuum. Et **Varro** i suis sen. **N**emo suum putet
 quod ext ipsū est. Et i puer. sa. dr. **N**ihil proprium di-
 cas quod mutari potest. Sed diuites huius seculi que
 habent: propria dicunt. **N**ec attēdunt quibus maliciis
 diuiciarū occasione subiacēt. Vñ **Prosper** li. epig. **T**er-
 renis opibus cū diues gaudet iniquis: **V**eris se miser
 nescit egere bonis. Et sequit: **A**c bona iustorū nullū ab
 noxiat dānis: **H**ostis forcia ignis & mare nō metuūt
Omnis virtutum semp substantia salua est. q. d. q. sa-
 piēs nō diuicias mutabiles sed virtutes acquirere de-
 bet: quia nō pecuniis sed virtutibus pficit vita. **V**n-
 de **Galter** i **A**lex. li. i. **Q**ui auferre pecunia mores
 non afferre solet: **Q**uē vere morū non rez copia ditat
Quē virtū extollit habz quod preferat auro: **N**ō eget
 exterius qui moribus intus abundat: **N**obilitas sola ē
 animū que moribz ornat. q. d. q. virtū extollere habz
 & preferi auro: **N**ō eget exteriū q. moribz ornat intū
Et **O**ra. i. epestol. **I**mpat aut seruit collecta pecunia
 cuiq: stulticia pascūtur opes. **V**ez si stulti diuites fu-
 erint sapiētes reputant. **S**ed pcul dubio bene stulti
 arbitrādi sunt: quia nihil insipientius quā suā felici-
 tatē labili fortune prebere. **I**nquirendū tamen cur ho-
 mines diuicias ita intēdunt: eazq: occasione cur se fe-
 lices putant. **I**deo hoc fortassis est. **Q**uia teste **O**ra. i.
 epistol. **V**xorem cū dote fidemq: & amicus & genus
 & for mā regiam pecunia donat. Et **P**etronius: **I**s q.
 habet nūmos secura nauigat aura: **F**ortunamq: suo tē-
 perat arbitrio: **C**armīa cōponit: declamat: increpat om-
 nes. Et **I**uena. li. i. **Q**uātum quisq: nūmoz sūat tā-
 tum fidei habet: quia scz tantū subseruiunt sibi homi-
 nes: eiq: credunt: qntum pecunie habet. **H**is itaq: ver-
 bis & cōsimilibus diuites huius seculi suā fortunam au-
 torisunt & felicitatē similibus ex causis in diuiciis cō-

stituunt. **S**ed picul dubio modica sūt illa que prebent
 diuicie bona. **N**am diues nō secure nauigat aut itine
 rat: quia quanto quis dicior tanto timidior: . **S**i gau
 det carmine: ī luctum verteē carmē eius. **S**i imperat
 tandē obediet mōti. **S**i īcrepat: īcrepabiē & luet iudi
 ce deo. **A**ttēdam⁹ ergo q̄ fortūe p̄spere comoda lau
 dabilia non sunt: ed incomoda nostris mentibus reno
 uemus. **N**am vt Plautus ait ī aulularia. **P**ecunia rez
 atq; sollicitudinum causa & caput ē. **E**t **A**gellius pri
 mo noctium actica⁹. **S**apiēs inquit dixit eum egere
 multis qui multa habet magnamq; indigenciam nasci
 non ex magna inopia: sed ex copia magna. **E**t **S**en ad
Lucil. ep̄. xiiii. **T**errena inquit bona libertatē non ex
 torquent. **N**ostri enī essemus: si ista nostra non essent
Et idē li. de moribus. **F**acilius est pauperi otentum
 effugere: quam diuiti inuidiam. **H**ec igitur vt posco
 damna onumeraremus vt prelibatis comodis opa ē⁹
Nunquid audiui⁹ q̄ diuicie prebeāt sollicitudinē:
 causant indigenciam: inuidiam gignunt: libertatem
 tollunt. **N**unquid hec incomoda graua sunt. **Q**uia te
 ste **S**ocrate. **D**ammum non nisi exabundancia raro ve
 nit. **E**t **S**idoni⁹ diuicias dicit esse causas maloz. **C**ur
 igit ī eis speramus ex quo incomoda ferūt: nulla⁹ sta
 bilitate sistunt. **V**nde **V**aleri⁹ li. vi. **N**ullo ī loco: nul
 la ī perōna diuicie stabilibus radicibus insistent: sed
 flatu incertissimo fortūe buc & illuc deuolāt. **E**t **M**a
 cia⁹ coquus: **C**allido afflatu nūmos fur aufert ab arch
 a: **P**rostermit patrias in pia flamma lare: **D**ebitor vsu
 ram pariter cū sorte negabit: **N**on reddit sceleris seīa
 iacta fruges: **D**ispensatorem fallax spoliabit amica.
Quia scz diuites omnibus picul subiacēt eozq; diui
 cie. **N**unc enī fur tollit: nunc ignis oburit: nunc vsu
 ra rapit: nunc terra non germinat fructū: nunc famili
 ares fraudant. **E**cce quam sunt incerte diuicie. **Q**uā
 obrem sapientes sunt aliquibus semper spernunt. **S**ed

dicunt aliqui quod paupertas est eis nimis grauis. **F**ortas-
 sis enim ideo grauis: non quia in se grauitatem habeat
 sed cupiditas animi mali eam moleste supportat. **N**il tamen
 lecius ac tucius est vera paupertate. **V**nde secundus
 philosophus. **Q**uid est autem paupertas nisi odibile bo-
 num: sanitatis mater: curarum remocō: sapientie repara-
 trix: negocium sine damno: possessio absque calumnia &
 sollicitudine felicitas. **V**nde **S**eneca ad **L**ucil. **M**ultis ad
 philosophandum obstitere diuicie: paupertas autem ex-
 pedita & secura est: non circumstat illam turba seruorum
 ad quos pascendos transmarinarum regionum est optanda
 fertilitas. **E**t subdit. **S**i vis vacare animo oportet
 quod pauper sis aut pauperi similis. **E**t **Q**uintili. cā. vii.
Paupertatis proprium est exercere libertatem. **E**t **L**uca
 9 li. v. **D**at vires fortuna minor euitate tuta facultas
Et fortunatus pauper in angusto regnat abundans. **V**e-
 runtamen teste **L**ucano li. i. **F**ecunditate viroque paupertas
 fungitur: sed hoc in merito. **Q**uia ut inquit **I**uuenalis
 li. i. **F**elices humiles pauperesque spiritu amabit: **I**llos
 namque celi regnum sublime recepat. **V**nde legimus quod
Aristotiles paupertatem grauem non habebat: sed pau-
 peribus non posse succurrere dolebat. **S**ed tamen nunquam
 in derisum pauperes habentur. **G**rauis est ergo pauper-
 tas. **R**euera derideri: tollerari ratione potest: quia ex
 natura pauperes omnes sumus: & si fortuna quosdam
 sublimauit in derisum sublimitas conuertetur eorum. **V**nde
Iuuenalis li. i. **N**il habet infelix paupertas durius in se
 quam ut ridiculos homines facit. **C**ommune namque hoc
 viciū est sed nimis ambiciosum: quia ex natura omnes
 pauperes sumus: & fortuna vertetur in ruinam: eorumque
 qui diuiciis gloriati sunt: aliquando dicent illud: nec pri-
 mo peccauimus vanitate seducti sumus. **V**tinam igitur
 unusquisque attenderet illud sapientis **E**ccllesiastici. v.
 dicentis. **N**oli attendere ad possessiones iniquas: quia
 non perdunt in tempore vindicte & tribulationis. **V**nde

II

Augusti. v. de ci. dei ca. xxiii. Impatores inquit felices non dicimus: vel quia diucius imparent: vel quia Impatores filios suos delinquerēt: aut quia hostes dormuerunt: aut quia diuicias obtinuerēt. Hec enī omnia huius vite munera sūt: quibus similia etiam cultores demonum accipere meruerūt: que non p̄tinēt ad regnū dei. Quibus verbis apparet bona temporalia hominē non facere felicē. Et ideo Augusti. ibidē subdit. Impatores felices dicim⁹ si iusta imperāt: si per obsequia humiliter salutantiū nō extollunt: sed se homines minerint. Si suam potestātē ad cultum dei dilatandū applicant. Si plus amēt futuri regni habere cōsortes: quam vanitatis huius seculi cohortes. Itaq; omnia huius mundi munera sunt. Vnde Aristotiles ad Alex. Alexander inquit nolī appetere transitoriū quod oportet te cito relinquere: sed pete diuicias incorruptibiles. Vnde Hermogenes ferē dixisse q̄ plenitudo p̄fectionis in principe est abstinere a pecuniis. Vnde Mat̄. vi. Multos p̄didit aur⁹ & argentū. Et Eccle. viii. Qui aurum diligit non iustificabitur.

Capitulum. xxiii. de Negligencia & Pigricia

Piger indignus est bonis: & qui sollicitudinem non habet: nullo meret̄ beneficio dotari. Ad hoc enī natus est homo vt laboret cōpore pro victu: & mente pro virtutibus adipiscendis. Sed pigricia multos desides facit: eo q̄ laborare plurimi formidant. Nam teste Tul. ī tul. ques. li. iiii. Pigricia est metus cōsequētis laboris. Quidam enī sūt adeo molles q̄ non nisi pigrescere querunt. Nam teste Aristotile. iiii. Ethi. Mollicies est fugere laboriosa. Sed quid est quod quidam ad vanitatem solliciti sūt & p̄ bonis pigrescunt. Hos enī excitat Persius satiricus Mane inquit piger surge: surge inqt: quia instat surgendi ratio. Et Gamfrē. in p̄e: Grandia quid faci⁹ turpe null⁹ imagine pigri: Scis ne morē pigri si m̄ae

citetur obaudire: **S**i citetur adhuc iterata voce sonora
Mane vigil stertit: tantūdemq; timorre coact⁹: **O**re
 tamen lentus linguam mouet & mihi quid vis: **I**nquit
 surge veni nox ē pmitte quiescā: Immo dies est surge
 deus meus heu: **E**go surgo: vade sequar: **N**ec eū seq̃t
 qui decipit: **E**t cū nō venies: dudū respōdit venissem
Sed mihi vestes quero nō statim inuenio: **C**aput huc
 illuc vertit vel staltit. **I**taq; vanis excusacionib; pigri
 suū torporē defendere nitunt̃. **Q**ueso attendas quo ē
 mite honores: virtutes: sciēcie: diuicie solent acquiri.
His enī demtis quos deus sua speciali gracia illustrat
 omnes sua sollicitudine & diligēcia tali sibi oquescāt.
Nam teste **T**ul. i. **t**ul. ques. li. iiii. **T**ardis mentib; n̄
 facile omittant̃. **E**t **V**irgil. i. **B**ucco. **T**ardere venere
 bubulci. **O**mnis enī tardus brauiο carebit. **V**nde **C**a
 tho: **P**lus vigila semp ne somno deditus esto: **N**am di
 uturna quies: viciis alimēta ministrat. **V**nde **Q**ui. li.
 ii. s̃n titulo: **I**nfelix tota qui solet q̃scere nocte. **S**tul
 te quid est somn⁹ gelide nisi mortis imago. **V**nde phi
 losophus. **Q**uid est somnus nisi mortis imago: laborū
 quies: infirmanciū votum: miserorū desideriū: quia mi
 seri semp pigrescere peroptāt. **S**ed vir prudēs sic de
 bet esse deditus somno vt vigilie intēdat. **V**nde **A**ra
 tor: **C**ōpore somn⁹ erat huic: sed vigilabat i illo: **Q**ue
 nescitur mire fides hec cantica clamat. **Q**uia scilicet
 viri fideles p suis amicis vigilant semp. **Q**uāobrē pi
 gros redarguit **Q**ui. li. preallegato: **O** malē presto q̃
 es o sempē dedita somno: **P**ectora nuda bono quantis
 pates ipse ruinis: **Q**uem nox sola tenet nescit vigilare
 piculo: **N**ec tamē reprehēdenda est debita quies na
 ture ogrua. **Q**uia teste **O**racō i p̃e. **E**t quandoq; bō⁹
 dormitat **H**omer⁹. **I**taq; pigricia mala: sed somn⁹ mo
 deratus bonus est. **N**empe pigri sua seq; negligūt: &
 velut bruta i fecib; suorū delictorū deuoluūtur: & oci
 ositate desides fiunt: omneq; licitū exercitiū fugiunt

Verumtñ fomentum vicioꝝ ocium est. Vnde Sene. ep.
 lxxviii. ad Luci. Gloriari ocio mors est. Et Qui. i. de
 reme. Ocia si tolles piter cupidinis actus: Contēteq;
 iacent & sine luce faces: Quā platanus riuo gaudet q̄
 populus vnda: & quam limosa canna palustris humec
 ta venus ocia amat. Que verba hoc sonāt q̄ ocium fomē
 tum est libidinis & omniū vicioꝝ. Vnde Quintil. cā.
 xxxvii. ad omne votū: fluēte fortuna: lasciuit ocium.
 Et cā. iiii. Neceſſe ē vt facim⁹ ardor ocioſus defacili
 in malū prumpit. Et ideo puerbium Grecoum olim
 erat iſtud. Quam quiſq; nouit artē in hac ſe exercet:
 vt refert Tuſ. i. tuſ. queſ. li. i. Vnde Didim⁹ ad Al
 lex. Auariciam nō exerceam⁹: ocium turpe deuitemus
 Nec tñ omnis requies ocium vocatū ſaltē reprehendi
 le. Anima enī ſedando & quieſcendo fit prudēs teſte
 ōmētatore & philoſopho. vii. philiſicoꝝ. Viri quoq; ſtu
 dioſi apud vulgū ocioſi dicunt qui manibus non labo
 rant: non tamē pigreſcunt: quia mente cōtemplantur.
 Horꝝ autem ocium ſi ita vocari debeat: laudabile ē. Vn
 de Tuſ. i. tuſ. queſ. li. v. Quid enī dulcius ocio litera
 to. Ocium enī litterati eſt ſtudio. Sed agricole &
 alii opifices litteras nesciunt: corpore niſi laborent
 in vicia facili⁹ cadūt. Vnde Sen. ad Lucil. ep. lxxxii.
 Ocium inquit ſine litteris mors ē & viui hominis ſe
 pultura.

Ca. xxiiii. de Caſtitate & Pudicitia

Caſtitas hominē facit angelicū. in mente viu
 ciorem: in apparatu pulcriorem: in vita diut
 niorem: in fama & geſtu honeſtiorē. Et caſti
 tatem non obſeruanti: difficile eſt alicui ſtudio aut vir
 tuti intendere. Nam libido totam mētem occupat: &
 totū cōp⁹ extenuat: & tādē vires ſingulas deſtituit.
 Ideo Didi. ad Allex. Nos mēbra libidini nō dam⁹. Nec
 tamē re pbādi ſūt q̄ copulati coniugio ppter bonū & nō
 ppter libidinē cōueniūt. Quia teſ. Sixto pitagorico i ſuis
 ſentēciis. Adulter eſt i ſuam vxorē amator ardencior

quia sc3 speciē adulterii sapere videt: quia sua vxore
 ex ardore abutitur. **H**ic tamen adulteriū large captū
 est. **C**auēat tamē coniugati pretextu coniugii libidine fer
 uere presūmāt. **N**am veteres omnem libidinē feruen
 tē respuerūt: vxoresq; ad lubricitatē incitātes aspre
 uerunt. **V**nde **V**ale. li. vi. narrat q̄ **S**ulpicius gallus
 vxorem suam dimisit eo q̄ vidit eam capite discooptā
 deforisq; suo appatu allicientē. **I**deo **T**ibulius: **C**asta
 precor coniunx maneat sanctiq; pudoris: **N**ec sis queso
 casta metu: sed mente fideli. **S**ed lamentandū est pu
 diciciam iam fere perisse ex toto: & femine ī quibus
 pudor existere debeat vt plurimū viros puocāt: con
 iugii fidem deserunt: virginesq; suum querūt violatorē
 & vidue suum amasium. **V**eteres quoq; a lubricitate
 sepius non cessant. **T**ales etenī nūc tēporis vt frequē
 ter sunt mulieres: & si factis talia non exerceant: vix
 tamē mente frequēcius vt corrupte inueniunt & me
 tu potius quam pprio continent affectu. **V**nde **Q**uidi9
 li. iii. sine titulo. **E**t q̄a metu demto casta n̄ ē eadēq; ca
 sta. q. d. q̄ mulier metu continens casta non est. **E**t ideo
 subdit: **V**t bene seruetur iam corpus adultera mens ē
Nec mentē seruare potes licet omnia claudas: **O**mnib;
 exclusis intus adulter erit. **S**ed nunquid est scan
 dalosū si carnis luxus rationi supeminet. **Q**uis enī vel
 let acille fedi sibi acillari cui9 caro luxuriosa ē **O**b hoc
 olim sapiētes loca solitaria & deserta elegerūt: ne im
 petibus luxurie ebriarentur & fatigarētur. **V**nde re
 fert **I**bero. contra louinianū q̄ cum **P**lato esset philoso
 phus elegit sibi villam **A**chademie procul ab vrbe vt
 libidinē euitaret. **R**ursus **T**erculian9 refert q̄ **D**emo
 critus oculos sibi eruit: eo q̄ mulieres aspicere sine cō
 cupiscencia non potuit. **O** quam periculosus est femi
 narū intuitus. **N**am teste **I**beronimo vbi sup̄. **I**nutile ē
 inquit crebro videre per que aliquando sapiens capt9
 est: & eoz te expimēto omittere. **H**ocq; ppende: nam

Pitagorici solitudinē & desertā ob hoc inhabitare ele-
 gerunt. Vnde Agellius refert q. Demetrius sibi o-
 culos eruit ne a bonorū studio impediret. Vnde Domi-
 nianus in Euangelio ait. Si oculus tuus scandalizat te erue eū
 & pice abste. Heu attēdamus qualiter oculis plures
 offenduntur. Nam teste Quintiliano causa .i. To-
 cius hominis libertas est oculos pēdidisse: oculi sūt per
 quos paupētate ferre non possumus: oculi nostra tota
 luxuria. Hi vos in omnia quotidiana vicia precipitāt
 Vnde Seneca libro de reme. fortuito. Intelligendum ē
 partē esse innocentie cecitatē. Oculi enī sūt irritamē-
 ta vicioz & duces scelez. O vtinā oculos: sic vanitati
 non exhiberem: quia impudicus oculos impudici cor-
 dis est nūcius. Ideo Oui. ii. tristiū. Heu mihi cur vi-
 di cur noxia lumina feci: Peccatū est oculos habuisse
 meum. Nam plurimi non peccarēt: si peccandi occasi-
 onē non viderēt. Et maxime libidinē excitat oculus.
 Ob hoc homo debet se mēdoeste regre ne ī vanis figa-
 tur. Nam sicut piscis capitur hamo: sic oculo vir capi-
 tur lubrico. Nec solum tamē quis cauere habet vt va-
 na non intueatur: sed etiā qui pulcritudinē habet libi-
 dinis incitatiū cauere tenetur ne quis eius occasiōe
 peccet. Vnde narrat Val. li. iiii. q. cum quidam pulc-
 rimus esset: & femine vni sollicitaret oculos ad aspec-
 tū: ne peccandi alteri esset occasio pulcritudinē suam
 sedauit: & oris decorē vulneribus abstulit. Maluit ei
 turpis fore quā aliene libidinis irritamētū esse. Rur-
 sus Augusti. li. i. de ci. dei refert q. cū Marcus Mar-
 cellus urbem ornatissimam Siracusanorū cepisset: suis
 militonibus precepit vt castitatē obseruaret: edictū
 q. fecit nequis corpus libez violaret. His igitur exē-
 plis patet olim viros illustres pudicos fuisse: alienūq;
 thoz cum possent violare noluisse. Vnde Boet. li. iiii. de
 co. approbat sentēciā Euripidis qui dixit carentē li-
 bidine esse felicem. Et Valerius li. iiii. refert. q. cum

Scipio esset. xxiiii. annorū & multos obsides in vrbe
 carthagine clausos ī sua potestate haberet: accidit vt
 ibi esset virgo pulcerrima iuuenis & adulta quā vio-
 lare voluit licet sibi adducta fuisset: sed potius indibi
 lo sponso suo inuiolatā tradidit: & preciū redemciōis
 allatū repulit: exindeq; gratiam apud vniuersos pme-
 ruit. **Q**uot sūt similia faciētes timeo q; pauci. **P**ocius
 enī vnde laguendū est viri nobiles lasciuie studēt: ve-
 neri subseruiunt: puellas virginesq; iugiter violare q-
 rūt. **E**t tūc credūt magnā miliciam exercuisse quan-
 do iuenculam ignominie tradiderunt. **O** quale duel-
 lum: **O** qualis triumphus puellam fragilē & innocen-
 tē vincere: & victā contaminare: suisq; sepius garriferis
 pstituentā exhibere. **H**i enī satellices leonesq; habēt
 quos nutriunt & stipendiant: vt virgines filias pau-
 perū rapiant eozq; nutui subducant. **E**cce quales scu-
 tiferi: tales enī sunt quales domini: quib; subseruiunt
 omnes enī **V**enerem colūt. **R**ursus claustra monacho-
 rum & religiosoz violant: coniugia discrimināt: suaq; fe-
 dissima luxuria: oēs si possent coignare feminas vel-
 lēt. **S**i castra vel vrbes ceperint: hoc primum est q; co-
 gitāt vt libidini vacent. **H**oz siquidem vita non no-
 bilis sed ignobilis est: vilissima quoq;. **V**nde **Q**ui. i. li.
 suaz epistolaz. **N**ulla repbabilior arte ledens pudicā
Hi tamē satis fecisse credunt: si virginem corruptam
 suis donis muīficēt: s; beu facultates qd tribuēt pti
 sed virginitatis decorem nunq; prebere. **F**ortassis enī
 voluptatum ob occasionē mulieres pducunt: in quib;
 alia quasi sollicitudo non est: ornatus nanq; excogitāt
 vt se pulcras ostendant: impudicissimisq; nutibus vi-
 ros inficiunt suisq; criminibus risibus & vestib; viros ad
 libidinē scitare meditantur. **V**tinam **L**ucrecie exem-
 plum acciperēt de qua refert **V**ale. li. vi. **D**ux inquit
Roman9 erat: cui9 sub tēpore pudica **L**ucrecia a **T**ar-
 quino regis superbi filio p vim stuprata est: & cū suā

iniuriā corā amicis deplorasset ferro qđ clam secū at-
tulerat se interemit. **N**on tñ ap̃ banda ē ī mortis il-
lacione: cum nullus mortē sibi inferre debeat: sua autē
castitate laudē p̃meruit: quia non sponte sed vi succu-
buit. **V**nde **P**rosp li. epig. **M**ens illēsa: nihil violato ī
corpe p̃dit inuita carnis vulnera non maculāt: nec cri-
mē facti recipit nō mixta volūtas velle sed enī magis
facinus quod tollerare nocet. **Q**ue verba nihil ali-
ud sonant nisi qđ ille peccāt femine que sua volūtate li-
bidini cōsentiunt: violatē vero culpam non habēt. **S**ed
restat questio grandis que sit violata mulier. **P**lures
enī violatas se dicunt: que modicis verbis obedierunt
Veꝛ qđ mulier fragilis est: & facili occasione vt pluri-
mū seducitur: veꝛ tamē violari non credit nisi inquan-
tum in ea est: eciam vsq; ad atrocissima verbera vellet
resistere vsq; ad mortē: aut nisi ob p̃brii maioris preti-
more ignominiam suā permisisse cōteste: quod fecisse
Lucreciam legim⁹. **P**lus enī stuprū quam mortem ti-
muit: nec violatorē formidauit dicentē ei: te interfici
am: sed tunc tremor in eam irruit cū subiunxit. **V**nū
enī ex garciferis tuis te interfecta iuxta te in lectulo
ponam: & dicam pre dolore tui stupri hanc necem
me pegisse. **Q**uibus auditis nimiz si femina fragilis
paruit: ob p̃briū enī plus morte timuit: quia postmo-
dum restituto honore mortē vita preelegit. **H**ui⁹ autē
valitudinis nescio femine si reperirētur: scio tamē im-
pudicissimum genus earum vniuersas fere plateas oc-
cupare. **E**t que impudice sunt alias pudicas sibi simi-
lari p̃tractant: vt multitudine & cōformitate erubescē-
ciam libidinis sue effugiant. **E**t tractare si nequeant
satlē verbis eas scandalisunt. **E**t similes eis omnes ali-
as predicant que simulantur his de quibus narrat **V**a-
lerius in libro preallegato. **R**efert enī qđ coniuges **T**eu-
tunicorum ordinauerunt **M**arium vt virginib⁹ festa-
libus mares dona promitterēt: promittebātq; & affir-

mabant illas virilis concubitus futuras exptas: quia scz se iactabant q illas puerteret: sed quod petebant non obtinuerunt. Et ideo ipsa nocte laqueis se suspendere. Huius autē maleficii plurima sunt que nō cessant puellas ad venerem ocitare: suadereq; libidinem & criminis pondus: falsis p oracionibus alleuiare. Tales maculant policias: & eaz; sub ymbra innumerabilia crimina fiunt: eo q eaz; sexus suspicione caret. Ideo talib; tractatib; indubie: & pchdolor infinitis penis se exponūt

Capitulum. xxv. de Luxuria.

Luxuria omniū virtutum ē inimica. Ipsa via perditionis: obpbrior; iter: facultatum desolacio: studior; licitor; impedimentum: sanitatis excidiū. Ipsa vitam breuiat: mortem inducere festinat: iuuetutē minuit & decorē: infirmitates gignit: & agguat corp; & sordidat mentē: obdurat sensus: obnubulat visū: & precipue minuit. Ipsa fons & origo omnium calamitatum anime & corporis. De qua loquēs Vale. li. ix. Blā dum malum inquit est luxuria: quam accusare aliquādo facilius est quam vitare. Et li. iiii. refret idē. q cū Sophodes senex esset: & quidā ab eo quereretur an veneris rebo vteret. Respondit questioni. Dic mihi verba meliora. Libenter enī istac veni & ex veneris dominatione furia pfungor: & merito: quia teste Tulio li. i. de offi. Luxuria inquit cum omī etate turpis sit: senibus maxime fedissima est. Et li. de senectute. Opresclaz; mun; etatis senectutis si auferat nobis quod i adolescēcia viciosū est: scilicet libidinē corporis. Vnde Sen. in declamacionib;. Adolescēs luxuriosus peccat: senex luxuriosus insanit. Et subdit: que malā faciam habēt sepius impudice sūt. Non enī deest illis animus sed corruptor. His enī documētis apparet luxuriam maxime vitare debere. Quia teste Salustio i Catilinario: multos pessima luxuria atq; auaricia vexant. Et Fulgē. ii. mittologiaz. Quamuis inquit i om;

nibus libidinis amor sit turpis. **T**urpius est tamē inbo-
 nestis. **N**am luxuria maiestati contraria est. **S**ed hoc ha-
 bet luxuria quod excecatur: nec ppendit homo quid faciat.
Idem **F**ulgē. ubi sup li. iii. **A**mor inquit cū piculo se-
 pe concordat: & dum solum ad id vocat quod diligit nū-
 quam videt quod expedit: quia luxuria amor cecus ē.
Quamobrem veteres libidinē aspreuerūt tanquā hono-
 ris inimicā. **N**am refert **A**ugusti. i li. de ci. dei. **S**ci-
 pio vasita prohibuit theat. seu loca meretricia: que licet
 possint absq. fraude iusticie pmitti: nullo pactu tamē
 debēt suaderi: plurimi tamen omnem delectacionē in
 suis libidinibus credunt. **Q**uibus teste **E**limando om-
 ne delectamentū in libidine est: & quicquid ext libidi-
 ne occurrit offensio est. **A**ccusant igitur non tempora
 sed theatra: in quibus ad aram luxurie victimę truci-
 dantur. **O** quam vile spectaculum: quam sedum colle-
 gium feminaz: p solo vicio ogregataz: ppriam enim
 carnem vendicioni exponunt & pretextu vite sue for-
 nicacione victum sibi acquirunt: quas non excusat car-
 nis temtacio: aut fragilitas sexus: aut violencia. **N**ul-
 lo enī ferunt amore eciā corrupto. **S**i enī amarēt bu-
 mane fragilitatē excusacionē pticiparēt: s; nec amant
 nec amare querūt: sed ex fetidiori luxurie sue parte
 expectabili cupiditati subseruiunt. **H**az nempē feti-
 dius est corpus cadauer putredo: cuius vetorem tēra
 resoluit. **S**ed illaz horror luxurie turpitudinib; iugit
 crescit. **D**e similibus ait **T**heodolus: mēs robusta vi-
 ri leuitate cadit muliebri: qā scilicet femina impudi-
 ca laqueus est viri. **E**t ideo subdit. **D**eflent assirii quod
 crediderunt mulieri. **N**unc tamē id luuenalis li. ii. ve-
 rificatur. **E**st inquit eadem sūmis pīt minimis libido
 quia plurimi diebus nostris veneri vacāt. **S**ed queso
 vt feminaz discāt amatores que sit eaz delectacio &
 vita. **N**empē ex amore femineo non nisi dolores gene-
 rant: nec est amor quietus sed anxius: non ampliatiu9

sed corrosiuus. **Vñ. Qui. li. ii. de ar. a.** Quot lepores
 in atbo quod apes nascuntur in ibla: **Cerola** quot faces
 pallidis arbor habet: **Littore** quot conche tot sunt in a
 more dolores: **Quod** iuuat exiguum est plus est quod ledit
 amantes **Ecce** quantum lucet amatores feminarum reporta
 uerunt seu reportant: suo cum infelicissimo amore: se pu
 rant felices & ea consumunt in voluptatibus: que gradum la
 bore acquisierunt. **Attedunt** enim exemplum de quo ferunt
 quod **Taidis** meretricis manus ioco palpitans quesuit qua
 tum hoc est. **Que** ait: mille denariis. **Cui Demoste**
 nes: ego precio tanto non emo: & merito: nam stultum est
 magno precio id emere: cui dolor succedit. **Nunquid**
 omnes tales **Veneris** amatores ut plurimum lugent: consumen
 tis voluptatibus suis facultatibusque consumtis. **Lugent** ne
 pe vite preterite lacrimosa scelera recolunt consumpta affec
 rant: se deceptos lamentantur & laboribus expedit ut conue
 scant bona que voluptuose consumserunt. **Animaduertant**
 igitur illud **Quidii. vi. methamar.** Nihil est quod effre
 no captus amore audet: nec capiunt inclusas pectore flama
 mas. **Vnde Versifica.** Femina corpus opes animam vim
 lumina vocem: Polluit: anihilat: necat: eripit: orbat: ac
 bat. **Et alibi:** Corpus opes animam omnia federa famam
Delibitat perdit necat odit destruit aufert. **Ecce** quanta
 incomoda que amatores feminarum studiosissime perqui
 runt. **Vnde Ibero.** cum Iouinianum ex dictis **Aristoteli Plu**
tarchi ait quod. **Senece** hec verba colligit. **Amor** inquit for
 mare scilicet mulieris rationis obliuio est: insanie proximus est
 & fedus minime conueniens sapientium. **Turbat** consilio altos:
 & generosos spiritus fragit. **A** magnis cogitationibus de
 hibet: hominesque querulosos iracundos temerarios facit
Pluraque tempore suspiracionibus lacrimis & questionibus perdit
 odium facit & ipse nouissime odium est & cetera. **Vñ Se**
neca in de clau. li. i. **Nibil** est tam mortiferum ingenio ut luxu
 ria. **Et li lxxx.** **Luxuria** blanda pestis victrix orbis: in
 mensas opes auaris abstulit. **Et Claudianus** in maiore.

Luxuries predulce malū ē: & etetat caligine sensus.
 Et idē ī minori. Disuasor honesti lux⁹ & humanas a-
 breuiat copia mētes. Reuera inenarrabilia sūt damna
 que luxuriā imitantē. Et Galter⁹ ī Alex. Te nō emol-
 leat Veneris pdiga luxuries. Nec forcia pectora fran-
 git mētis morbos amore: bacho Veneriq; noli vacare.
 Qui ceteras sub dis subiuga vetusti periit de libro va-
 cātis. Libertas animi Veneris flagrāte camino. Mēs
 habz interi⁹ rixas que bella moueri: incipit & suadet
 rationis vile sepulcr⁹ scz caro. Ebrietas rigidos ener-
 uāt hec duo mores scz Bach⁹ & Ven⁹. Et li. vi. nil sūt
 in tactū null⁹ cōtēta libido. **Ca. xxvi. de Voluptate**

Voluptas carnis generat incontīnē. **C**arnis
 ciam. Incontīnēcia vero dāna infert: que supe-
 ri⁹ cōmemorata sūt. Et sicut virt⁹ deperit ni-
 si actib⁹ roboret⁹: sic voluptate pretermīssa carnisq; de-
 lectamentis omīssis lubricitas infrigidat⁹. Ideo Tul⁹ li
 de senec. Voluptas inqt impedit cōsiliū rationis ac mē-
 tis oculos perstringit. Et Sen ad Lucil. ep. xxiiii. in-
 quit voluptates ī tormēta vertunt⁹: epule. crudelitātē
 generant: neruozq; torporem libidinēq; & articulorū
 damnacionē. Vnde Val. li. vii. Aristotilis inquit vti-
 lissimū preceptū est: vt voluptates abeuntes cōside-
 remus. Si enī cōsiderate fuerit: pretermittent⁹. Proch-
 dolor tamē teste Lactā. li. de fal. sa. Voluptas inquit
 a cunctis appetit⁹: sed honesti vim non habet. Ideo li.
 de vero cultu. Illecebre inquit voluptatū arma sūt illi-
 us cuius opus est expunpnare scz diaboli. Scit enim
 quia mortis fabricatrix est voluptas. Vnde Archita-
 tarantin⁹ dicit. Nulla inquit pestis capitalior quā cō-
 poris voluptas: cuius auide libidines temerarie inci-
 tant lites rezq; publicazq; euersiones. Nullū deniq; sce-
 lus: nullum facinus est: ad quod suscipiēdum nō libido
 voluptatis impellat. Et Tul. libro de senectute cācē
 sentenciā refert allegādo predictā Architā tuātinū

Et Virgilius in bucco. **T**rahit suum quencq voluptas
 Et Qui. li. i. de ar. a. **C**ura est sua cuiq voluptas. **V**e
 rūtame teste **C**athone. **P**auci voluptati debetur plu
 rima saluti. **M**orbi & cetera. **V**n **P**rosp li. epig. **N**on
 semp vere est felix impleta voluptas. **H**is itaq testi
 moniis clare deduciū q voluptas nutrix est libidinis
 omniūq scelez carnis. **M**erito igit est vitanda. **H**i
 tamē voluptatē amant qui delicate viuūt: & escaz va
 rietate replent & exinde luxuria infestantur. **I**deo re
 fert **T**ul. li. de senec. **P**latonē dixisse: escas esse volup
 ratē maloz: qui scz in gula vicia nutriunt. **V**nde **Q**ui.
 li. i. sine titulo. **N**ox & amor vinūq nihil moderabile
 suadēt: Illa pudore tacet liter amorq metu: **I**mpia sub
 dulci melle venena latēt. **H**ec enī tria querūt volup
 tuosi vt scz noctē vt euitēt pudorem: & libertatē amo
 ris: vt neminē timeant: vinaq postulāt: vt luxurie fo
 mēta nubēt. **I**taq voluptatibus carnē & spīritū infici
 ūt: & quanto voluptas maior est: eo magis animū a se
 de sua & statu dimouet. **S**ed teste **Q**uinti. li. iiii. **F**al
 lit voluptas. **E**t **B**œ. i. de o. voluptatū appetēcia ple
 na est anxietatis: facietas vero penitēcie. **S**i igit viue
 re cōtinēter cupis voluptati ne intēdas ne deliciis va
 ces. **Q**uod faciūt seculi amatores qui nil aliud prēter
 carnis edia somniant: melos & carmina querūt: coreas
 & iocos: & qcquid voluptati subseruit. **S**ed tes. **Q**ui.
 li. iiii. de ar. a. **R**es est blanda cauer scilicet volupea
 tis. **S**ed eodē **Q**ui. teste. ii. de re. **E**neruant animos: ci
 thare cant9 lireq. **N**am cantibus & vanis armoniis li
 bido sepius vendicat: & voluptate enutriūt. **S**i enī so
 brie viueres & delicate n foueres corpus tuū: periret
 rebellio carnis: lubricitas discederet: & innumerabili
 um temptationum genera sub iugo rationis teneres.
Sed vite delicacitas: cōmessacionū supfluitas: luxum i
 cessant pcurant. **V**nde **M**ocro. li. sat. **E**a que ex tactu
 atq ex gustu voluptas est: omniū rez sedissima ē: eos

II

q̄ maxime: q̄ se his duob̄ dederūt voluptatib̄ īcōtinē
tās ītēpatos dicim⁹. **V**n. **T**ul. in li. de fine boī & mali
Vna voluptas multis obs̄curat voluptatib̄ in vita vo
luptaria. **A**bscedāt igit̄ hi qui voluptates virtutibus
pretulerūt sicut **A**riscipiani aliq̄ scoici. vt tangit **Au**
gusti. v. de ci. dei. **H**oz̄ eciam sequaces sunt adulteri
ceteriq̄ libidinosē viuētes. **V**oluptas enī nō solum eā
libidinē puocat quā natura nō phibet: sed eciam vsq̄
ad ab vsus īdicibiles ocitat. **N**ā voluptuose viuēs: bru
tis bestialior fit atq̄ immoderacior: nam bruta indici
bilē zodome crimē respuūt: quod voluptas ī quibus
dam puerissimis hominib̄ quandoq̄ plantauit. **B**ru
ta siquidē sue nature leges n̄ ita infringūt: quia teste
Qui li. ix. met̄ba. **N**on vaccam vacce: nec equas amor
equarū vrit: **Q**ues aries sequit̄ sua femina ceruū. **V**n
de igit̄ hoc enorme viciū p̄cessit: vt ceteris animalib̄
p̄fecti⁹ & celsius: sc̄z homo ordinē nature quādoq̄ sub
uertere presumpsit. **H**eu in limitibus nature tot sunt
peccandi genera. **M**agna igit̄ illi⁹ ē iniquitas qui hec
omnia transcendit: nescio quis peccatū hoc adinueni
re potuit. **A**rbitror enī nullum ex natura: primo ipsū
excogitare posse: sed demones delictoz̄ inuētores qui
feminis se copulasse ferunt virisq̄ a quib̄ gigantes le
gunt̄ p̄cessisse: nō quidē eoz̄ ex semine quia nō habēt
sed ex translato viroz̄ semine cōsimilia fecisse narrant.
Hi igit̄ demones qui nature sue leges subuerterēt ho
mines quosdā vt estimo ad hanc enormitatē deduxe
runt vt zodomite fierēt & p̄ feminis masculos acce
rēt. **Q**uod fecisse legit̄ **N**ero vt narrat **E**unodi⁹. **L**u
dit inquit in aucipite cōstans fallacia sexus femina cū
patit̄ pagit cum turpia mas est. **I**deo **Q**ui. li. epistola
rum. **S**ūt p̄cul a nobis iuuenes vt femina compti. **R**e
uera miror nimisq̄ mirari nequeo que libido aut cōpla
cēcia impari sexu existat. **N**ulla enī ratione aut ratio
nis colore hoc viciū excusari potest: seu quouis modo

alleuiari: de ipso tanquam de indicibili taceamus: & eam
 lubricitatem reprobemus. In quam frequenter prochdolor
 decidunt homines quam voluptas enutrit: nunc adulte
 ri: nunc raptus est stupra: hominum societati interfere
 nant: tanto usu fornicaciones exercent ut pro erube
 scencia non habeant. Vix enim vere mulier adultera nu
 cupari: viri quoque iugiter adulterari minime timent.
 Refert tamen Valerius li. vi. quomodo filius Telenti
 propter adulterium utroque oculo priuari condemnatus fuit.
 Itaque adulteria olim sic impunita: sicut nunc non pmitte
 bant. Nam teste Theren. in andria. Ingenium omnium
 hominum perliue est ad libidinem. Et Oui. li. de poto. Ve
 neris dānosa libido non solet immetos sepe venire: sed
 thoros: sed potius quiescunt coniugia rumpit. Ideo consulit Ti
 bulius li. iii. Ne inquit nos decipiant pendencia brachia
 collo: Nec rapiat blanda sordida lingua prece. Nempe
 eloquia victa: que blanda videntur utriusque sexus: homi
 nes sepe decipiunt. Ornatibus quoque & muneribus alliciunt.
 Iuxta illud Oui. i. de reme. Decipiunt culta gemis au
 roque tegunt: Parsque minima est ipsa puella sui: quia scilicet
 puelle plurime plus ferunt in ornatu: quam in proprio cor
 pore toto. Suis igitur apparatibus ducunt homines ad via
 pdicionis: ibique felicitatem querunt ubi non nisi feditas &
 corruptio est. Attendant igitur sapientes quibus coniugatur con
 ciis. Nam qui tangit picem inquinabitur ab ea. Sic vir iu
 tus feminarum cuiusvis de difficili continens est. Vnde Oui
 dius. ii. de reme. Non facile est thaurum visum retinere in
 uenta. Ut pene extinctum cinerem si per sulphurem tangas vi
 uit. Et ex modico maximus ignis erit. Itaque modica oc
 casione libido totum hominem urit. Sed quid sapientes fac
 turus erit ut caste viuatur: sibi namque expedit ut feminarum
 visum & tactum fugiat: sobrie viuatur: vitamque voluptuosam non
 viuatur. Nam teste Oui. ubi super. Diuiciis aliter luxuri
 osus amor: Non habet unde suum paupertas pascatur amo
 re. Et subdit ad propositum: Vina parant animos veneri:

II

si plurima sumas. Ideo Catbo inquit: Cū te detineat veneris dānosa voluptas: Indulgere gule noli que veneris amica ē. Nempe si sobrie vixeris faciliē castus eris. Si autem p castrimargiam castitatem neglexeris ad omnium viciorum precipitium faciliē declinabis.

Capitulum xxvii. de. Inuidia

Inter vicia min⁹ excusabile inuidia est: occasi onē enī nō habet: nec verā nec eciam apparētē. Quid enī tibi si bene pximo fuerit: aut cur inde anxiaris. Si aut quis lugeat q̄le tibi gaudiū exinde assurgit. Dices enī q̄ te offendit sed tūc n̄ inuidia sed ira & vindicta tuū delictū erit. Rursus dices bonum alienū tibi obesse aut maleficiū pdesse: eo q̄ pspitas pximo collata tui esset: si nō foret ip̄e aut si casu vel obitu deciderit. Sed tūc peccatū tuū nō pprie inuidia s̄ poci⁹ ambicō: v̄l avaricia ē: tūc aut inuides quādo ex ppria malicia: alteri⁹ bonū videre neq̄s: aut malū cēnere letaris. Si enī exinde nec bonō decreseat: nec malū ctingat. Inexcusabilis vtiq̄ malicia tua ē. Vnde inuidus quasi nō vidēs dict⁹ ē: quia qui inuidet: pspitatē nō libent̄ videt. De cōsimili vicio legīt p illud Qui. li. de pōto. Ledere viu⁹ liuor & iniusto corpe dentes solēt: quia sc̄z inuidi iustis sp̄ inuident quoz malicia liuor: merito nūcupat̄. Vnde Claudi⁹ i minori. Rabiē liuoris acerbi: nulla q̄s placare p̄t. Et Oraci⁹ i episto. I: Inuid⁹ alteri⁹ marcescitq̄ munerib⁹: & videt illius p̄spa cū lacrimis. Inuidi tñ mai⁹ tormētū habēt quā & tirāni imponūt. Vnde Marcial⁹ coqu⁹. Rurpiē quiq̄ sua inuidia. Nullū enī mai⁹ flagellū mētis ē: q̄ sit inuidia. Corp⁹ nāq̄ deficcāt: faciem pallidat: suspiria gemebūda infert: cor t̄ste facit: dēciū rugit⁹ cōcitāt: debere petit: ignominia alteri⁹ libēt enarrat: s̄ honorē pferre rēnuīt. Querit enī inuidia: nō qd vel quomodo dicat. Sibi enī sufficit vt maledicat: penes se murmurat: seipsū affligit: ne deforis venit: s̄ ex interiori

malicia manat. **H**oc enī viciū demones hñt: humane ī
uidētes pñ: quoz filii pdicōis: sūt homines inuidi: al
teri⁹ bonū pferre dolētes: quib⁹ mos ē: omne qd pxi
moz ē appetere: ecīā si meli⁹ possideāt. **D**icūt ei illud
Qui. li. i. de ar. a. **F**ertilior seges ē alienis sp ī agris:
Vicinūq pec⁹ grādi⁹ vber habet. **I**mpia nequissi
ma inuidia: quot viros pdidisti: quot degdasti bonos
& prudētes. **C**etera enī mala occasionē licet nō suffi
cientē: aliquib⁹ tamē apparētē exhibere possunt. **S**ed
tu inuidia tue malicie causam ignoras. **E**st enī quis su
pbo quia diues: quis iracūdu⁹ quia lesus: gulosus quia
edacib⁹ cōiunctus lubric⁹ quia mulier infestat: q⁹ pi
ger quia piguis aut senex: auar⁹ quia deficere timet
Sed nō apparet cur quis inuid⁹ existat: nisi ex ppria
malicia: qua quis seipsū puocat: & de bono alieno do
lorē sibi generat. **V**nde ī puer. sap. **I**nuidia ē siquidē
animi dolor ex alienis comodis. **N**ulli enī inuidet bō⁹
vir & prudēs. **E**t subdiť. **S**cies ei multīs abūdare vir
tutib⁹ ī se: q alienas amat. **V**n̄ **T**ul. ī orōe p **C**ornelio
Est hui⁹ seculi malicia quedā atq labes virtuti velle ī
uidere: ipsūq florē dignitatis infringere. **E**rubescāt
igit inuidi q sui criminis occasiōz nesciūt. dicēte **T**uli
o ī **t**ul. ques. li. iiii. **I**nuidēcia ē egritudo suscepta ppt
alteri⁹ res psp̄eras: cū nihil noceāt inuidēti. **I**deo **S**o
cr̄tes ait: malū alienū: tuū ne feceris gaudium. **N**epe
magnis tñficiis affligit qui sp dolet vbi pxi⁹ psp̄at
Nā alteri⁹ molestia ex cōpassiōe quadam naturali ani
mū molestat. **E**cīā inuidi recusantes saltē ad tp⁹ quā
quam nō ppēdāt bonū ppriū. **E**t si rursus de bono al
terius dolet: ī quo igit gaudebit. **H**ec enī miseria inui
doz ē: q seipsos affligūt: nō solū aduersitatis occasiōe
quod faciūt irati: sed ecīā ppria malicia & imaginaci
one. **Q**uid enī obfuisseť **F**abio: si regi **A**ntiocho naues
elargit⁹ fuisseť quas secuit & interitui dedit. **N**arrat
enī **V**ale. li. vii. q cū **F**abius regē **A**ntiochū supasser

III

dimidiāq; pte suarū nauū ex pacto recipere deberet
tunc **Fabi**9 naues singulas p mediū iussit diuidi: vt re
gē **Antiochū** classib; priuaret. **Sed** quid sibi profuit:
nūquid mali9 fuisset ex quo victor erat q; pactū p spe
re tenuisset. **Hoc** tñ fieri inuidia nō pmissit: que nulli
us bonū pmittere potest. **Heu** noui quoniā inuidia fe
ra pessima ē: suaq; veneno: eo cicius inficit & pungit:
quo aliquē virtuosiorē sentit. **Quoniā** teste **Tul.** i. ii.
rethorice. **Virtutis** comes ē inuidia. **African**9 siqui
dem dicit. **Industria** virtutē: virt9 gloriam: & gloria
emulos opauit. **Et Salustius** i iugur. **Post** gloriā me
mineris inuidiā sequi Itaq; inter mortales difficilimū
ē gloriā: inuidiā vincere: nā diabol9 il'9 sator ē. **Con**
sideret igit prudēs: quā gūe peccatū ē inuidia: q; spon
te & ex ppria malicia i animo accipit. **Vnde** **Tulius** i
philippica. ii. **Hec** inquit grauiora sūt mala: q; animo
accipiūt quā que corpe ferunt. **Miserabilis** igit ē q; i
se quis suscepit scel9: q; q; alteri9 facin9 suscipe cogit.

Explicit liber Zophologii secundus

Incipit Prologus i libz eiusdē terciū

Status omnis humanus ruinosus ē: nulloq; iu
re status debet vocari: nisi rebo declinioribus
cōpetur. **Omnes** enī diuites & potentes olim qui flo
ruerūt modico terre āgulo cōclusi sūt. **Itaq;** mors cūc
tis pōpis & honorib; tminū imposuit. **Quāobré** huic
libro terciō prologum de morte premitto. **Arbitror**
enim mortem fore speculum quorumlibet statuū mū
di. **Nam** qui se moriturum considerat: si celsus est mi
nime gloriatur: cernens suo principatui ignotum finē
preberi. **Si** pauper quis est tollerancie remediū mors
ipsa prestat: eo q; facilius dolorem animus gerit quē
nouit breui cursu cōsumari. **Fiat** igitur processus vt
in precedentibus per capitula.

Incipit tractatus Primus libri Tercii zophologii qui

est de casu statuū mūdi & cōsideracōne mortis. Cuius
 primū Capitulū ē de Miseria & huius vite breuitate

Olte hui9 cursus brevis: anxietatib9 fatigat9
 Itaq9 vita presens nihil aliud videt9 nisi mi-
 seria brevis. Vñ lob. Homo natus de mulie-
 re breui viuēs tpe repletur multis miseriis
 Et ex puer. sap. colligit9. q9 homo vite cōmodat9 ē: nō
 donat9. Lex enī vniuersal9 ē: q9 iubet & nasci & mori
 Itaq9 male viuūt qui se sp9 viuuturos putāt. Népe nō ex
 debito s9 ex mutuo viuim9. Queso igit9 ne q9 dicat tot
 vel tot ānos habeo q9 āni tui nō sūt: s9 mutuo accepisti
 Vñ cui9 dicēti. xl. ānos habeo: rñsū ē: xl. cōmemoras
 quos nō habss: q9 preterierūt: & si essent nō haberes: q9
 nō possideres. Hec tāgit Sen. li. de naturalib9 ques. Hi
 igit9 sileāt qui pre grādi iuuetute de futuris ānis glo-
 riāt9. Hi etiā sileāt qui de sua vetustate laudē sibi att-
 buūt mirādāq9 se senuisse & vidisse iactāt. Nā isti glo-
 riāt9 de eo quod iā preterit. Iuuenes aut9 i eo spāt: cu-
 i9 securitatē ignorāt. Vñ. Qui. li. i. sine tit. Labit9 oc-
 culte: fallit9 volubil9 etas: Et celer amissis labit9 ānis
 equ9. Et id9 li. iii. de ar. a. Fluūt āni more fluētis aq9.
 Neq9 preterit itez9 reuocabit9 vnda: Nec q9 preterit
 redire hora potest. O quomodo putas eos fastib9 ele-
 uari qui solia mūdi obtinēt: eo q9 sui trāsūt9 p9ximita-
 tē negligūt. Quāta enī temeritas esset eoz9 qui absq9
 vsu viuerēt: ex quo modica dominacō eoz9 extollit cor-
 nua. Attēdāt enī illud Qui. li. v. metbamar. Cūcta i-
 quit fluūt nihil ē quod toto pstat i orbe. Ipsa q9 assidu-
 e voluūt tpe motu. Et id9 Qui. li. vi. de fastis: Tpa la-
 buntur tacitisq9 senescimus annis. Et Petroni9. Heu
 heu nos miseros quam totus homuncio nil est. Nil er-
 imus cuncti postquam nos auferat ortus. Nunquit i-
 gitur laudabile foret si nosipsos consideraremus: die-
 rumq9 breuitatem oculis anteponeremus. Tunc enim
 superbia periet: diuicie sufficerēt pauce: diuinuq9 cul-

III

tui singuli vacarent. Porro nullus tam effrons tam in
penitens inueniri posset quin tremore mortis recoci-
liari deo disponderet. Nouimus tamen quod oportet: sed
tamen non attendimus: & cum occurrerit memoria quod
dam: tunc percrastinamus mundi vanitatibus nos oc-
cupamus: faciliter cogitare desistimus. Utinam attē-
deremus illud Maximiani: Cuncta trahit secum ver-
titque volubile tempus: Nec patitur certa currere que-
re via: Iam nihil est totum quod viximus omnia secū:
Tempus preteriens horaque summa trahit: Rursus si
breuitas: vitam spernere non docet saltem hoc faciet
ipsius breuitatis miseria. Nam teste Appolleio libro
de deo Socratis. Fortuna caduca sigillatim mortales
voluto tempore vocat. Anxiusque mentibus & obnoxiiis
corporibus viuunt. Vnde quidam philosophus dictus Secundus
Quid est inquit homo: & respondit menses incarnata: fatalinata tem-
poris: speculatio vite: incipit motus: transit viator: loci
hospes: anima laboriosa: pueri temporis habitaculum. His igitur
attēdis quod sapiens de vita penitus sollicitabitur: in qua nisi mi-
seria reperitur. Et licet bruta vite miseriam habent augustinus tamen
est vita humana cui natura minime prouidit: bestiis autem
necessaria dedit. Vnde Plinius in historia naturali libro vii.
Ceteris inquit animalibus varia teguntur etiam natura tribuit
ut coria: spinas: penas: squamas: arboribusque corticem: ho-
minem autem nudum natura produxit. Dicente Catbone. Infan-
tem nudum cum te natura creauit: Paupertatis onus patietur
ferre memeto. Et Sidonius in suo epistolari libro v. Quod ne-
cessitas abiecta nascendi: miseria viuendi: dura moriendi
Et Vale. libro ix. Humane inquit vite cursus motu aspeo per-
agitur: & fere sine ratione consumitur. Mirum est igitur cur sapien-
tes: qui se reputant: tantis cunctis miser vite fometa con-
quiescant. Nullus enim in corpore viuens felix esse potest. Si quod
tamen felicitas fuerit: ideo est: quia vita penitus mente abicitur
futuramque bonis operibus expectat. Nam dicit Plautus in
aulularia. Timor cupiditas auaricia felicem non sinunt

esse hominem: scilicet in presenti vita. **V**nde **B**oecius
 libro. iiii. de consolacione. **D**ignitatibus inquit fulge-
 re vis & preire ceteros honore cupis: sed tantundem
 obnoxiiis periculis patebis: gloriam petis: sed securus
 esse desistis. **N**empe mihi consideranti quid mors sit:
 lugeo & gaudeo: **G**audeo vsuz vite future visa mag-
 nitudine: cuius aditus bona mors est. **S**ed lugeo quia
 corpus formidat: mortem languores habere timescit:
 & in cinerem redigi recusat. **R**euera tamen sapiens
 si fuero: plus adest mihi gaudium quam luctus. **N**am
 si mors me molestat: spes futuri seculi: magis me di-
 lectat. **N**oui enim q mors transitus quidam brevis ē
Vnde **H**ildeburtus de exilio suo. **M**ors est inquit hic
 hominis semper quadam condicione mori. **E**st homi-
 nis nudum nasci nudumq reuerti. **E**st hominis putre-
 scere solis lumenq fateri. **E**t miseris gradibus in cine-
 rem redigi. **R**es & opes prestantur: ei famulantur ad-
 horā. **E**st locuples mane: vesp paup erit. **E**t **M**arcia.
 coquus. **G**audia non remouet: sed ad gaudia volare
 facit: & hoc scilicet post mortem. **V**nde **M**aximianus
Quam dura premit miseros condicio vite: **N**ec mōs
 humano subiacet arbitrio. **D**ulce mori miseris s; mōs
 optata recedit: **Q**uis cum tristis erit precipitata ve-
 nit: **M**orte mori melius: quam mortis ducere vitam
Pena minor certam subito proferre ruinam: **Q**uamq
 ptimeas sustinuisse diu. **E**t subdit: **Q**uod bona tunc
 humi: tot modo damna fleo: **N**onne placet melius: cer-
 tis cōfidere rebus: **E**uentus varios: res nona semper
 habet: **F**elix qui potuit: tranquillam ducere vitā: **E**t
 letos stabili claudere fine dies. **H**ec **M**aximianus. **E**x
 quibus concluditur breuitas miseriāq vite presentis.

Ca. ii. quomodo presens vita est carcer anime

Am anima rationalis deformis immortalisq; ē.
Sibi igit carcer ē: corpi iūgi mortali: carnisq;
 pmtitudo vel pnitas. spiritū ad scelera trahit
 Et velut mācipat9 cāceri: sic anima fenestroelis angu
 stis res de foris cōspicere potest. vt tangit **Hildeber**
 tus in de exilio suo. vñ loquendo in persona aīe sic ait
 Egrediar sed nescio quo: et nescio quādo: et fortassis
 dies iste sūmus erit. Est igitur ponēda dom9 qua libe
 rasti: carcere ppetuo iure carere queā. Itaq; anima pe
 tit vt ext9 corp9 sit: cācereq; careat sibi ergo corpus
 tediū est. Vñ et sapiētes plures corporis tedia volen
 tes vitare seipsos int̄fecerūt. vñ nārante **Eusebio** i cro
 nicis āno īperii **Augusti. xli. Marcus Porti9 Catho**
Latin9 declarat tedio duplicis quātane seipsū i terfe
 cit. In hoc autē attestari minime debet: quia se necare
 null9 iure p̄t. Cōpam atq; **lucreciā** hac ex causa redā
 guit **Aug9** li. de ci. dei. Sufficiat at̄ p̄libata historia
 q̄ cōgnoscat q̄ vita p̄ns tediōsa ē. ipsiusq; carcer ē aīe.
 Nā corp9 sordidū cōstrīgit animā. vñ prudēci9. **Estu**
 at et sordes acta iūcta recusat. s. aīa. vñ **Galter9** i alex
 ādreidos li. vii. Allicit illecebris animā caro: nec sinit
 esse principii memorē quod ei9 imaginis īstar. Facta
 sit &c. q̄a. s. cāne īclināte anima sepi9 obliuiscit̄ q̄ sit
 imago dei. qñ scz opib9 se nō cōformat rōi. Eandē sen
 tēciā t̄agit **Bern. i microsmo. Sed** lectō q̄rē p̄t: an mo
 ri appetere liceat vīsa miseria hui9 vite. Cui respōdē
 dū occurrit q̄ vir sapiēs currē ad mortē nō tenet: sed
 vitā exuē: vt dñs dispoit libenti aīo debet. vñ **Señ.**
 ad lu. epistola. xxiiii. Quotidie inqt morimur. quoti
 die enī demit aliq̄ ps vite. Et subdit. Ridiculū ē cur
 rere ad mortē tedio vite. vir inqt fortis et sapiēs non
 debet e uita fugē s̄ exire. Et idē epī. lxxviii. Nec vi
 ta sit tedio: nec mors timōē. Et subdit. Quicqd enim
 expectatū ē diu leui9 accedit. Itaq; si mōtē absq; timō

re expectaueris: iā nō ita fōmidāb. vñ **Quītorcius** li. iiii. **Eorciōz** viroz ē magis mortē cōtemnē q̄ vitā odisse. Et **Valeri⁹** maxi⁹ li. ix. **Racō** vitā diligē mōtē nō timē p̄cepit. Vñ **Epicur⁹**. **Ridiculū** ē currē ad mortē tedio vite. Et subdit. **Quid** inq̄ tā ridiculū ē q̄ appetē mōtē cū vitā inq̄etā tibi feceris metu mōtis. Nā se uicia ē noluisse mori. vt inq̄ **lucā⁹** li. v. **Nē** pe aliud ē vitā cōtemnē. aliud nō timēdo mortē: vitā odisse. Nulli enī phas ē vitā odio habē. Ipsaz autē p̄tē nere sapiētis ē. vñ **Galter⁹** i alexandreidos li. vi. **Fortis** animi ē cōtemnē vitā: nō tñ odisse. Aliq̄ tñ vitā nō ex virtute: s̄ ex miseria cōtemnūt. quibz laus nō debetur. vñ **Marcial⁹** coqu⁹. **Reb⁹** i angustis facile ē cōtemnere vitā. **Fortit** ille facit: qui miser esse p̄t. Ex dictis igit colligim⁹: q̄ nec ad mōtē currēdū ē. nec vita p̄sens amāda ē. Qui enī mortē q̄rit dies breuiat i quibz p̄ficē debet. Qui vero vitā diligit aīaz i carcerae non metuit. Vitā igit p̄t non odisse: s̄ cōtemnē. **Liber** igit vt nō leteris aīam i mōtalē: cōruptibili corpi applicaē.

Capitulum. terciū de cōtemptu mortis

N sapiēcie est fōmidāe qd̄ euitaē nō p̄t. **Quod** cū acciderit ipi sapiēti: vtiq̄ meli⁹ ē. s̄ nūquid mortē formidāe nāta petit. **Quis** igit quātū cūq̄ sapiēs mortē nō timebit. **Nēpe** absq̄ delicto mortē formidāe potes: si eā quodā nātalī desiderio i futes. **Sz** sapient si desideraueris: eā nō timēdā cōcludes. **Aliud** enī ē primis motibz i pellētibz timē mortē. **Aliud** deliberacōe p̄habita nō cōtemnē mortē: quod faciūt i sapiētes. vñ **Sen.** de remediis fortuitoꝝ. **Stultū** ē timere quod vitari nō p̄t. Et idē li. vi. de nātalibz q̄stionibz. **Cōtemnē** mortē et omīa q̄ ad mortē ducūt. siue sint bella: siue sint naufragia siue grauia pondera. **Nū** quid āpli⁹ facē p̄nt quā q̄ corp⁹ ab aīa resoluat quod nulla potēcia: nulla diligēcia euitaē p̄t. Nā sepacō cōporis et aīe hoīs vtrāq̄ p̄tē sue nāte restituit. Nā tre

debet corp⁹ cū ex illa plasmatū fuerit. celis autē ī mor-
 talib⁹ ī mortalē aīa debet. Sapiēs igitē cōtemnat mortē
Vñ Valeri⁹ li. ix. Corpis et aīe societas: nō firmo vī-
 culo cohēt: sed facile diuidit. Nā stultū ē ī eo cōfidere
 quod leui pdiēt casu. **Vnde Varro ī suis sentēciis dicit**
 q̄ duplex malū ē. cū mōleste ferim⁹ qđ necesse ē. **Et**
Scñ. li. iiii. de natalib⁹ q̄stioib⁹. Pusilla res ē: vitas ho-
 minis: s̄ ingēs res cōtem⁹ vite. Hanc qui cōtempserit
 secur⁹ videbit maria turbari: secur⁹ q̄ cōspiciet horri-
 dā faciem fulminātis celi. Quid inq̄t ad me q̄ magna
 sint quib⁹ pereō. **Ex quib⁹ cōcludit q̄ vita cōtemnenda**
ē. **Ex cui⁹ cōtemptu** seq̄tur cōtempt⁹ mortis. **Et idē**
ī crocīde. Optata res ē: sine mōtis metu mori. **Et idē**
ī thieste. Abeant q̄stus discedat timor. **Et itm ī her-**
cule etheo. Nūquid ille miser ē cui est facile mori. **O**
 vtinā diuites hui⁹ mūdi cōspicerēt: mortē vtiq̄ nō ita
 timerēt: quā ideo formidāt. quia sua possessa diligūt
 nimis. q̄a timēt his priuari ī q̄bus cōfidūt. Si enī ī bo-
 nis post mortē fuīss cōfiderēt: mortē vtiq̄ nō timerēt
 Vtinā attēderēt illud **Scñ. epi. xxvi.** Que inq̄t q̄rela
 ē aut īcomodū: s̄ quēq̄ diuitē deserūt diuicie. **Et q̄s**
exit⁹ meli⁹ quā ī finē suū nata soluēte dilabit. Nē e-
 mors p̄cessit et mors secuta ē. vt ponit idē **Scñ. epi.**
lxxvii. Nemo īquit tā inpit⁹ ē: vt nesciat se q̄nq̄ mo-
 rituz esse: et cū p̄pe accesserit tremat et plorat. Non
 ne īq̄t tibi videt stultissim⁹ qui fleuit. eo q̄ āte mille
 ānos nō vixisset. **Eq̄ stult⁹ ē qui flet:** eo q̄ post annos
 mille nō viuet. **Hec inq̄t pia sūt.** nō eris: nō fuisti: vtz
 q̄ t̄p⁹ alienū ē. **Quid enī fles:** ad hāc legē cū natus sis
Et epi. lxxxii. Nō autē ē mors gloriosa: s̄ fortit⁹ mori
 gloriosū ē: q̄ demēcia ē fugē: cum retroire non possis
Vñ Tul. philippi. ca. viii. Turpis fuga mōtis: omīq̄
 mōte peior ē. **Qui igitē sapiēs ē mortē nō metuat.** **Vñ**
idem ī tul. ques. li. ii. Quia mori necesse ē. q̄a mōs nil
 habet quod sit horredū. Ideo mortē non timeo. **Vnde**

refert valerius li. vi. q. cū Theodorus sireui⁹: regē li
 simatū i crepasset: eo q. qdā mī⁹ degeste fecerat: ob hoc
 li simat⁹ iussit Theo. cruci affigi. Et tūc Theodor⁹
 ait. Mea siqdem nihil inest. humi aut in sublimi vt
 putrescā. Vnde Catbo. fac tibi pponas mortē nō esse
 timēdā. Que bona si nō ē: finis tñ illa maloz. Nō me
 tuit mortē q. scit otemnē vitā. Vñ lucā⁹ li. viii. Mōs
 vltima pena ē: nec metuēda viris. Si enī aliquo pacto
 mors effugi posset: aut si post mortē nulla vita esset:
 vtq. formidanda foret: s. a nullo euadi potit: sancteq.
 moriens post mortē vita fruet potiori. null⁹ sapienti
 restat pavor mortis. Vñ Secūd⁹ philosoph⁹. Quid in
 q. ē mors. Et respōdet extrem⁹ somn⁹: diuitū pavor
 paupū desideriu: ieuitali euēt⁹: latrocinū hoīs: fu
 ga vite resolutō omniū. Nā teste Oracō i poetria: de
 bem⁹ morti: nos nostraq. Et Iuuenalis. Mortalia fac
 ta pibūt: s. aduc sub iudice lis ē. Vñ Ouidi⁹ li. episto
 laz. Occurrit aīe peūde nulle figure morsq. minis pe
 ne q. mora mōtis habet. Et idem li. x. metha. Omnia
 debent mortis: sedē pperā⁹ ad vnā. Ecce igit apte cō
 spicim⁹ mortē vitari nō posse. Ni mix⁹ igit si otemnē
 da cōsiliū. Attēdam⁹ enī q. teste Claudiano i minori:
 Omia mōs capit. Vñ morti loquēdo sic dicebat. Quic
 quid liquid⁹ cōplecti aer: quicquid alit tell⁹: q. quid
 maris equora ve⁹: quid flumū voluūt: quid nutrire pa
 ludes. Cūcta tuis pīt cedūt aīalia regnis lunaris sub
 iecta globo q. septimus auras ambit et etnis mortalia
 sepat astris: Sub tuū purpurei veniūt vestigiū reges
 Deposita luxu turba cū paupe mixti. Omnia mors e
 quas. Vñ Ouidi⁹ li. quarto sine titulo. Omne sacrum
 mōs iportūa pfanat. Qībo obscuras mittit illa man⁹.
 Viue pius moriēte cole sac colentē. Mors tñ a tēpl i
 canabsta trahit. Que verba nihil aliud sonāt: tā claudi
 cū quā ouidii: nisi q. oīa q. cūq. sūt sub ocauo orbis lune
 pibūt. Omnisq. homo pius vl impi⁹ suos morte dies

terminabit. Nempe mori naturale ē: et omnia in id petūt
 resolui ex quā pcesserūt. vñ maximian⁹: **O**rtus cuncta
 suos repetūt matrēq; regrūt: et reddit in nihilū quod
 fuit añ nihil. **E**t lucan⁹: **C**apit oia tell⁹ q̄ genuit sub
 celo. vnde **S**tacius in thebaidēs: **M**ille modis leti mise
 ros mors vna fatigat. **E**t p̄sper li. **E**pig. **F**erro peste
 fame vinculis ardore calore. **M**ille modis miseros
 mors rapit vna omnes. **Q**uibus attentis mors contē
 nenda est: quā euitare etiā null⁹ sapiēs p̄t. Innumera
 biles enī laqueos omnibus tetēdit: et insperate veniet
 vnde **E**unodius. **M**ors nō expectatis ordinib⁹ veniet
 ipsa enī est omniū mortaliū finis: et ipsa finem habet
 quādiu seculū presens manebit. **Q**uīymo et mors pec
 cator⁹ semp mors erit: **E**st ergo sine fine finis. vñ ma
 gister **Z**eilo. **M**ors omne duz p̄s graue triste futuz
Fine carēs finis et plena ruina ruinis. **O**mnia enī mōs
 cadere facit. **S**ed post illā viuētib⁹ pie celsus iudex
 de⁹ mirāda p̄mittit. **V**ir igit sapiēs qui mortē otem
 p̄nit **C**apitulū quartū de morte bona et de p
 paracione ad illam

Mors bona: vitā mortalem: ieternā omutat. **N**e
 q̄ enī bene moriētibus mors vere otingit. sed
 vita multo celebrior assurgit. vñ **M**ercurius
 trimegist⁹ ad asclepiū. **N**os quidē passiuis notis opta
 m⁹: si diuine placeret pietati: vt nos mūdanna custo
 dia absolutos: p̄tes supiores natē restituat. **E**t hec est
 merces pioz sub deo diligent cū deo viuenciū. **E**t oui
 di⁹ li. iiii. metha. vltima semp expectāda dies homi
 nū ē: dicitq; beat⁹ ante obitū nemo debet. **N**ā vita pre
 sens beatitudine frui nō potest. **E**t ideo mors dicitur
 bona qua vir pius deo coniūgit. vnde **G**amfre. in poe. no
Quādo qdem mors vitari nō potest: necessario homo
 trāseat in formā virtutis. q. d. q̄ de necessitate faciēda
 ē virt⁹. **N**ā tūc virt⁹ ē si bene appetis: quod bene ha
 bere potes: tūc mortē bene habes qñ vt bene moriaris

puides. vnde **M**acro li. primo de somno **S**cipionis di-
 cit: mort ē p̄antibus esse appetēdam: ipsamq; philoso-
 phiā esse meditationē moriendi. vñ plato duas mōtes
 homīs nouit: quaz vnā naturā alteram virtutes pre-
 stat. **H**omo enī moriē cum anima reliquit corp⁹ solu-
 tū lege natē. **M**ori aut dicitur secūdm virtutē cum
 ipsa anima aduc ī corpe cōstituta corporeas illecebras
 philosophia docēte cōtempnit. et cupiditatū dulcedi-
 nes relinquit et alias passiones exuit. **E**t hāc mortem
 dicit plato sapiētibus esse appetēdā. **S**ic enī mori nil
 aliud est: nisi vite voluptates cōtempnere. et futurā
 vitā desiderare. vñ **M**arcial coqu⁹. **O** dulcia defecta
 moderatrix carminū ligua: **C**antatō cign⁹ funeris ip-
 se sui. **I**taq; cignus cantat dū ē morit⁹. **S**ic eciā sapi-
 ens letari debet si moriē: melius viuatur⁹. **S**ed mors
 a pluribus formidat. eo q; pauci ad bene mori prepa-
 rant. **Q**uomō enī bene mori poteris: si tu mortis casū
 nō preuides. et vt bene moriaris bona opa non pficis
Nempe si scires te bñ moritur⁹. morti forsan ita nō cō-
 tradiceres. **V**is autem scire que mors erit tua. viuere
 sic studeas vt bene mori queas. **Q**ual enī vita fuit ta-
 lis ipsa mors erit. **V**ñ **T**uli⁹ ī libro de senectute. **M**e-
 ditacō igit esse debet ab aolescēcia vt mortē nō negli-
 gamus: sine qua meditatione trāquillo aīo nēo potest
 esse: cū certissimū moriendū sit: incertoq; tpe. **S**apiēs
 igit qsq; egssio aīo moriē et ab hac vita discedat tāq;
 ab hospicio. **C**ur igit multis mors ē ita onerosa. **I**deo
 est: quia iōpinate moriūtur. nec de futis bonis post
 mortē habēdis sollicitātur. **V**nde **T**uli⁹ li. de padox-
 is. **M**ors terribilis ē his quoz cū vita pmiū extingui-
 tur. nō aut his quoz laus post vitā manet. vñ idem in-
 tus. questi. li. primo. **T**ota igit philosophoz vita ē: vt
 ait **C**atho cōmēoracio ē mortis. **N**ā quid aliud agimus
 cū a voluptatibus carnis vel corporis animū reuocam⁹.
Tūc enī animā a cōpe segregam⁹: vt bene mori assue-

scam⁹. Ille igit̃ viuēs moriē. qui carnis desideria non
sequit̃. Nā quid ē mors: nisi se pacō anime a corpore.
que tūc sepat̃. qñ voluptates ipsius nō imitant̃. vñ
Seneca ī agomēnone. **O** quā miser homo ē: nescire mo
ri. Illi enī mori nesciūt q se tanq̃ morituros nō dispo
nūt. Nullū enī bonū adiuuat habentēz nisi ad cuius a
missionē prepat⁹ ē anim⁹. Inquit Seneca ad lucillum
epi. iiii. Quasi dicēt q ad mortē aliq̃s sic se debet pre
parare vt ea q possidet sic diligat q pdere nō timeat
vñ epi. xxvi. ait. Qui mori didicit: fūire natē didicit
Sup omnē enī potēciā mors ē. et ext̃ omnē custodiā
Quid enim ad illum scz morituz: claustra et custodia
Mors enī libez hostiū habet. Illū igit̃ lauda et mirāe
quē nō piget mori: cū amat viuere. Que enī ē virtus
cū cogaris exire. Sapiens enim iuitus necessitatē non
effugit. Hec Seneca epi. liiii. **O** vos igit̃ seculi sapien
tes discite preuenire mortē: viā prepate vobis. n̄ dif
feratis. Nescitis enī horā q mors ventā sit. vñ Versi
ficator. Ne sis secur⁹ hodie vel cras moriturus: Int⁹
siue foris ē plurima causa timoris. Cūctis sis horis: ho
minis memō int̃ioris. Sed imēores illi iueniūt̃ tur qui
corpis desideria implere tātūmodo nitunt̃. vtinā aut̃
aduerterēt̃ corporis edia: fut̃is aīe solaciis coopari non
posse. Vnde Salustius ī Cathe. Mors inq̃t erūnarū
reges est. non cruciatus. nec mors mala ē. quia nullū
malū gloriosū: mors aut̃ gloriosa ē. vñ et Senomann⁹
mortē sibi intulit vt felicit̃ post mortē viueret: narrā
te lactān. et licet bene fecisse nō credat̃: vite tñ futu
re celsitudinē attestat̃. vnusquisq̃ igitur prepet se vt
morte gloriosa finiat vitā. Naz teste Seneca li. iiii. de
natalibz q̃stionibus. Mors ē lex tributū officiūq̃ mor
taliū: maloz omniūq̃ remediū. Et subdit. Mōtis igi
tur nomē: ne formides effice illam cogitatione multa
tibi familiarem: vt illi obuiam exire possis. vnde ex p
uerbiis sapientū colligitur q dum vita est grata: con

dicio mortis est optima. **E**t boe. li. primo de solacio
 ne. **M**ors hominū felix: que se nec dulcibus annis ige
 rit: et mestis sepe vocata venit. **H**ec etenim sepe cōside
 rans clare aspicit bene viuere oportere: bene cupienti
 mori: bonaq; mors prebebit que vita nō potest exhibe
 re presens. **V**nde **S**eneca epi. xxiiii. **M**ultū fuit car
 thaginē vincere: sed amplius mortē non timere: cuius
 beneficio nil anteferēdū. **E**t licet vt prelibatū est bōa
 sit: nulli tñ mortem licet inferre. vnde **S**eneca in ago
 mēnone. **R**udis itaq; tirānus est: morte qui penā exi
 git. **V**ita igitur quātum deo placz: vnicuiq; permittē
 da est: nisi sceleribus mors pmeret. **E**x prelibatis igi
 tur suscipiat documētum lector: vt scilic3 bene viuen
 do mortis vendicet ppiciū diem. legemq; moleste
 nō ferat oībus equā. **N**am teste boecio secūdo de con
 solacōe. **M**ors iuoluit homilē pariter et celsū capit
 equatq; sūmis infima. **E**t oraci9 in libro carminū: pal
 lida mors equo pulsat pede. **P**auperū tabernas regū
 q; tures. **E**t **C**laudianus ī minori loquēdo morti ait
Omnia mors equas tu damna tuta nocentes. **T**u req
 em datura piis: te iudice sentis: Impia cogent iura cō
 missa fateri. **V**nde hildebert9 cenomanens. **M**ors do
 minū seruo. mōs sceptrā ligonibus equat. **D**issimiles
 simili cōdicionē trahens. **E**t **S**eneca libro. iiii. de natā
 libus q̄stionibus. **N**ihil inquit interest vtrū me lapis
 vnus elidat an totus mons pmat. **N**am hoc habet na
 tura precipuū q; cum ad exitū venim9. equales omēs
 sum9. **Q**uibo attentis mōs benigne sufferenda est anī
 moq; sollicito vnusquisq; ita se disponere debet vt mō
 te veniēte obitu sacro decedat et pacienter angustias
 illius suscipiat

Ca. v. de paciencia mortis sub spe future glorie

Militēs gradibus piculis se exponūt: eciam sub
 spe temporalis honoris et glorie. **N**ūquid igi
 tur mors sapienti spiritualiterq; militāti exi-

guū generat fastidiū: si spes in mēse incogitabilisq; glorie habeat. **N**empe veteres huius vite scilicet future sub cōfidentia vsq; ad mortē letabūde triūpharūt. vñ **X**enophon narrat qualiter tirus maior moriens dixit. **N**olite arbitrari o filii mei carissimi me cū a vobis recessero: nusquam aut nullū fore. **N**ec enī dum essem vobiscum animū meū videbatis. sed eū scz animū esse in hoc corpore ex eis rebus quas gerebā itelligebatis. **E**undem igit in celis esse credite: ecia si nō videbatis. **P**erieret igit stulticia eoz atq; stultissima assertio: q vitā futurā abnegant animāq; putant mortālē. **R**euerā **P**lato eam imortalem credidit: vt patet ī suo phēdeone. quē trāstulit **C**icero. in quo validissimis agumētis. anime imortalitas asserit. put narrat **M**acro. li. ii. de somno **S**capionis. **V**nde cū librum predictum platonis quidam legisset dictus terreprocos ambraciensis animeq; imortalitatē didicisset e muro se precipitem dedit pre desiderio melioris vite. vnde **T**ulius libro de senectute. **N**on est inqt lugenda mors quā in mortalitas cōsequit. **E**t idem ī tul. ques. li. primo. **N**emo sine magna spe imortalitatis se p patria offerret ad mortem. **E**t nescio quō inheret mentibus. q. seculo rū quoddā auguriū futuroz. **I**lludq; ī maximis ingenis et altissimis animis maxime existit et appet. facili me quo quidem dempto scz augurio futuroz. **Q**uis esset tam amens qui semp in laboribus et piculis viuerz q. d. nullus. **S**i igit innumerabiles gentiles olim morti sponte subiacerūt: et corpi pprio p republica tuēda nō pepererūt: aut fuerunt amentes quod absit: aut future glorie iocūditatē expectauerūt. **Q**igit quā ī felices qui post mortē animā cū corpore euanesce credunt. **C**ontra quos **Q**ui. li. v. metha. dicit: morte carent anime. **E**t **S**tacius in thebaidos li. vii. **I**te alacres vestri nunquā morientē honores. **S**i enim vetez omniū sapientū scripta legerem? omnes vitā eternā sperasse

reperim⁹. Vnde arator li. ii. **O** quātum p inania cur-
rit mens ignara boni certeque humanum trāscendunt
gaudia votum. **E**t Tuli⁹ li. de senectute. **O** preclara
dies cū ad illud diuinū animoz consilium cetumque pfici
scat. **E**t idem Tul⁹. philippica. xiiii. Grauis a natura
nobis data est vita. sed memoria dat vite sempitna. q̄
si nō esset lōgior quā hec vita. quis tūc esset tā amēs
qui maximis laborib⁹ et piculis ad sūmam laudē glo-
riamque cōtendere putaret. Quasi dicet null⁹. put tan-
git idem Tul⁹. li. iii. in alio libro vbi sup. **E**t idem in
tul. q̄sti. libro primo. Cumque inquit corp⁹ facibus &
omnes cupiditates īflāmare soleam⁹. Profecto beati-
erim⁹ si relictis corp'alib⁹ totos nos ī contemplandis
rebus ponam⁹. q̄a innata est mētib⁹ nostris īfaciabil
quedā auiditas videndi scz ipsū deum. Quid amplius
Nūquid Mercuri⁹ Trimegistus in asclapio dicebat.
Post mortē vitā eternā: bonis deū datuz. **E**t Quītili-
anus libro quāto. Siquis sciat quis finis ē: bonorūque
felicitas. nūquid videbit sibi priuatura morte pitu-
r⁹. q. d. Talis utique post mortē de fūta vita cōsidera-
ret. quia scz illi p mortem se perire nō credūt. qui de
vita eterna cōfidūt. Quā vitam cōmemorat Seneca
ad lucillum epi. xxiiii. **O** qñ ille veniet dies quādo in
honorē tuū menciaf. **E**t epi. lxxi. Miraris hominem
ad deos ire: et deos ad homines ymo ī homines. Nul-
la enim bona mens sine deo ē. **E**t idē epi. xvi. ad pau-
lū. Feram⁹ equo aīo et vtamur foro quod fors cessit
donec īuicta felicitas: finem material imponat. Ecce
quātis testimoniis eciā gētiliū: vita fūta predicat &
speratur. Vnde p̄sper li. epig. Semp erūt quod erāt
eterna gaudia vite. Gaudenda quoniā causa erit ipse
deus: nec varios pariet mot⁹ diuēsa voluntas. Vnum
erit ī cūctis lumē & vn⁹ amor in bonisq; somn⁹ posi-
ta expiēcia felix. nec valet augeri nec metuet minui
ad patriā vite de noctis valle vocati: virtutū gradib⁹

scādite lucis iter. Gratiō ē fruct⁹ quā spes pductior
edit. Exulta agnoscens te verbi in carne renatū. Ex
quibus patet quanto desiderio vita futura spanda est
morsq; presens ferēda

Capitulum sextū

De resurrectione et immortalitate anime

Nil pdest sepulturaz; vanitas aut sepulchrorū
fastigium. Quid enī tibi post mortē pderit:
cū mortuus fueris tumuli curiositas. Reue-
ra nil quīymo testimoniū erit illius iactācie: quā in se-
culo dilexisti. **O** igit quā detestāda ē illa hominū cu-
riositas q; cū diē excludē extremū petunt natā q̄si ex
toto ruente. Exequiaz; tñ et sepulcroz; desiderāt pō-
pas: neq; his sufficit iānis cura in q̄ vixerūt corporali-
bus appetētes desideriis satisfacere atq; iactāciis. sed
eciā absq; dilacione cū sūt morituri: vana tñ supsticio-
ne famā iutile sibi aggregāt caroq; q̄scere petit sue
resolucionis postulās aditū spiritusq; quietē felicitā-
tis appetit: hōc tñ qui ex his duob; cōstat vtriusq; po-
stulacioni contradicit. quia licet eciā repente se videat
discessurū. Ipse tñ laborioso sensu mūdānā querit glo-
riam edē. Sed nūquid post mortē viri sancti exequi-
is aut sepulturis gloriari fecerūt. Hoc neq;quam put-
ait Augustin⁹ ī libro de cura p mortuis agenda vbi
narrat corpora quedā sanctoz; igne cremata. alia vērō
ī flumīb; piecta ne q̄liscūq; mēoria de ipsis ī posterū
habeat. hōc aut diuina pmissione factū est. vt discant
cristiani: q; tūc cristū potissime fatent. quādo vanita-
tis hui⁹ q̄cūq; munera cōtempnūt. Nā li. ii. ī de vitis
patrū narrat. q; vir quidā impius honorifice sepultus
erat. Iust⁹ aut a bestiis cōmēdabit. Cuidā igit de hoc
amirāti respondit angelus. Ille scz impi⁹ bonū parum
egit. Tempalē igit accipit mercedem. Ille vero scz iu-
stus parū peccauit. Tempalē igit ī remediū suscipit
penā rationabilit. Igit cōcludit Augustinus li. primo
de ciuitate dei ca. xiiii. q; ī exequiarum solemnitate.

pompe sepulchrorumque scripture vel sculpture solacia sunt
 potius uiuorum quam mortuorum. Et ideo antiqui sapientes de
 talibus parum curauerunt. Vnde Seneca libro de remediis for-
 tuitorum sic dicebat in sepulchris iaceo. Si diceret aliquis
 Cui respondit ille facilis est iactura sepulchri. Si enim in
 silencio quid ad me pertinet corporis sepultura. Si vero sen-
 tunc sepultura omnis pena est. Hic tamen possit moraliter queri: an
 possit animabus corpora sepelire in locis sanctis seu sacratis
 Ad hoc respondet Augustinus libro de cura pro mortu-
 is agenda dicens quod si pro defunctis supplicationes non fiat
 recta fide ac pietate: tunc spiritibus non predest loci sanc-
 titas, quia tamen loca sancta oracionibus dedicata sunt. con-
 sequenter in locis sanctis sepelire predest animabus. Vnde
 narrat ibidem Augustinus de quadam muliere que filium suum
 defunctum in basilica martiris petiuit sepelire sperans pro
 eibus huiusmodi sancti: filium de penis liberari. Hec
 spes inquit Augustinus sana fuit quia martiris oracio deo
 ob hanc causam placuit: et filio mulieris profuit. locus tamen
 in se ut proficeret non habuit. Attendamus igitur quia nec
 tumuli predest altitudo: nec sculpturarum eminencia. sed
 solum merita cum suffragiis beatorum in patria: et cri-
 sti fidelium in ecclesia presunt. Cur enim si impius es tui
 memoriam relinquere cupias. aut que tibi gloria: si tua
 impietas per orbem memoretur. Si vero iniustus es: nunquid
 te lapis facit sanctiorem. Absit quia nec sanctus est: nec
 quicquam sanctificare valet. Tuo igitur sufficit animo:
 deum fore memorem tui. nec sic mundi gloriam queras: ne
 propter sepulture fastum: sedem glorie perdas. Narrat
 enim Seneca libro de tranquillitate animi ca. xvi. Cum
 quidam tyrannus cuidam philosopho Theodorus nomine
 minaretur dicens. Morieris inquit et sine sepultura corpus
 tuum erit. Ipse autem Theodorus respondit. An inquit
 me sic ineptum putas: ut mihi cura sit: an supra terram
 vel in terra putrescam. Vtrumque enim mihi eque facile est
 Vir igitur in etate senili constitutus. mente quiescat

nec i talibus supsticioſitatibus ſolliciteſ atq; conſide-
ret q; repente moritur⁹ ſit. **N**ūquid tradit **T**uli⁹ li.
primo in tuſ. queſ. q; diogenes corpus ſuū iuſſit volu-
cribus lacerari: atq; feris pici dicens. **N**il obest mihi
poſt mortem corporis laniacio. **F**eris pſicit ad paſtum.
Nūquid ipſe ibidem narrat: q; cum anaxagoras inter-
rogaret vbi corpus ſuum ſepelire vellet. **R**eſpondit q;
vbi cūq; idem enī ſibi eſſet. **N**ūquid ligurgus rex cor-
pus ſuū i mari pici iuſſit: ne ipſi⁹ titulo leges ſue in-
ſurgerent vt tradit **P**ompei⁹ li. iiii. **H**ii ergo caruerūt
ſepultura nō tñ perit eoz⁹ memoria. quia mēoria eoz⁹
remāſit in virtutū operacōe. **V**nde Iero. cōtra Iouinia-
nū narrat q; popul⁹ maſſagetaz⁹ cōgnatos et ppinq;ſ
deuorāt. **D**icūt enim iſti q; decēcius eſt vt ab amicis
pocius quā a vermibus ōſumatur. **E**t quamq; illorum
ritus inſan⁹ eſſet: inducimur tñ ad ſepulchraz⁹ ſpernere
pompan

Capitulum ſeptimū

De conſideracione mortis

Ecceſiaſtici. xxxviii. dicit ſapiens: memēto no-
uiſſimoz⁹ et noli obliuiſci. **E**t alibi dicit. **M**ēo-
rare nouiſſima tua: & ieternū nō peccabis. **S**;
que ſūt nouiſſima: vtiq; terra & lim⁹. **V**n **T**uli⁹ libro
primo in tuſ. queſ. narrat **S**ocratē dixiſſe q; philoſo-
phoz⁹ vita eſt: cōmemoracō mortis. **E**t **A**lphorabius
libro de diuiſione: narrat **P**latonē dixiſſe q; philoſo-
phia eſt ſollicitudo mortis. **E**t per mortē itelligit mō-
tificacionem prauorū deſiderioz⁹. **V**n **S**eneca episto-
la. xvii. **M**editare inquit mortē. **E**a enim meditari li-
bertas eſt. quia ſc3 per eius meditationē vicia q; ſunt
ſeruilia euitant. **N**am i vita **I**oh. elemoſinarii legitur
q; olim quādo impatores coronabant eis monumenta
mortuoz⁹ oſtendebant: atq; i terrogabant quale monu-
mētum ſibi fieri vellent. ne ſui ſolacii celſitudo eos ad
ſupbiam eleuaret. **Q**uāobrem beatus **G**regori⁹ libro
ix. moralium. **C**um inqt clpa animū temptat: neceſſe

est vt breuitatem vite sue aspiciat: ne inocentē morte
 iminēte iniquitas rapiat. **Et idem Gregori⁹** i quinto
 moraliū. xxi. ca. dicit: q̄ iminēte tempestate et flucti-
 bus tumentibus. nulla nauigantib⁹ rez tempaliū cu-
 ra. nulla carnis delectacio ad mentē reduciē: omnesq̄
 res in despectum erit: si cessat amor viuendi: si timor
 precogite⁹ mortis. **Hanc fidem** recogitabat Iob dicēs
Nudus egress⁹ sū Iob primo. nec tñ ex mortis cōside-
 ratione debet anim⁹ desperare aut irasci: sed potius i
 virtutibus p̄sperari. **Vñ Seneca** li. iii. de naturalib⁹
 questionibus circa finem sic inquit. **Cur enī irasceris**
sustine paululū. ecce venit mors que nos pares faciet
Et epi. lxxxv. Mors oīa equat: et omnes pares mo-
 riemur. **Et ecclesiastes. v.** Sicut egress⁹ est nud⁹ de
 vtero matris. sic reuertē. **O vtinā** mortis mēoria no-
 bis adesset. **Tūc** enim indefinēt bene agere sollicita-
 remur. et in nostre vite diuturnitate mīme confidere-
 mus. tanq̄ nunc morituri essem⁹. **Sic ad vite future**
opcionē p̄perarem⁹. **Ideo sapiens Ecclesiastes. ix.** di-
 cebat. **Quodcūq̄ p̄t manus tua instant opare.** **Et ibi-**
dem xi. mane semīa semen tuū scz dum viuīs: vt veri-
 ficet illud p̄phete. **Veniētes autē veniēt cū exultaciōe.**
Vñ Apostol⁹ ad gallathas vltimo. dum temp⁹ habē⁹
 opemur bonū. **Quonīa** ista vita est mors viuencium: si
 cut alia vita moriēcium. vt inquit **Augustin⁹. iiii.** cō-
 fessionum. **Ideo Iob. xiiii.** Breues dies homīs sūt. **Et**
ibidem. vii. Dies mei cōsūpti sunt absq̄ vlla spe. **Vnde**
Augustin⁹ de verbis domī sermone. xvi. inqt. **Breuis**
vita ē et breuitas semp incerta. **Et ibidem s̄mone. vii.**
Quid ē diu viuere nisi diu torqueri. **Et sermone. iiii.**
Diu viuere quid est nisi ad finē currere. **Nā** vita ista
 filis est morti. vt ponit **Seneca episto. lxxxiiii.** quia
 quod viuimus p̄ximū est nibilo. **Si igitur** vita ē bre-
 uis et mors ineuitabilis. cur igitur de sepultura felici-
 non consideramus. **Quis est enim** qui non videbit mō

tem inquit ppheta. Omnes enim morimur et quasi a
qua dilabimur in terram. vt dicitur secūdo Regum.
xiiii. Vnde in quodam veteri libello n̄ratur historia
de quodam iuvene qui timore mortis ductus religio
nē ingressus est. quem pater eius dolens. accessit et
ipso inuito de religione extrahere voluit. Cum tamē
iuuenis hoc vidisset dixit patri suo: q̄ faceret quicqd
vellet dūmodo sue patrie vnam cōsuetudinem tollēt:
Cumq; pater interrogaret que esset illa cōsuetudo. fi
lius respondit. q̄ hec cōsuetudo erat. vt iuuenes sicut
et senes morerent̄. Quo audito pater suum filium in
religione permanere permisit. Vnde Math. iiii. Vigi
late quia nescitis qua hora dominus vester venturus
est. Et Apoca. iii. Si non vigilaberis veniam tanquā
fur et nescies qua hora veniam. Meditanda est igit̄
dies mortis. vt per vite merita obitum sanctum me
reamur. Vnde luce. xiiii. Quis rex iturus cōmittere
prelium: nonne prius sedens cogitat. Nam cogitaē de
bemus vt bene moriamur. vnde Mathei. vi. dicitur.
Thesaurisate vobis thesauros in celis. Na3 mūdus est
illa ciuitas de qua n̄rat Barlaam: q̄ ciuitas fuit cui9
mos erat vt principē omni āno mutaret. et in fine an
ni dabāt sibi p̄ premio vnum ouē: ipsumq; spoliabāt
et faciebant exulem. Accidit tñ vt quidam sapiens
ibi principaret̄ qui audita lege bona sua atq; diuicias
in alienam patriam misit. Itaq; in exilio positus: se lo
cupletem inuenit. Sic enim nō in mūdo: sed in celo p̄
fecisse debemus. Illi enim in celestibus p̄ficiscuntur:
qui nō de presenti vita: sed de requie p9 mortē medi
tantur. Quoniā sicut dicit Seneca li. ii. de natura re
rum ca. vltimo. Vndiq; tela in nos iaciunt et oēs reser
uamur ad mōtē. **Ca. viii. De puidēcia futoz**
Sic viuere congruit: vt de futis diebus cogite
mus vitamq; presentem sic transire p̄has est
vt de futura p̄re cogitem9. Sed amatores h9

seculi viuūt solum. et p nunc viuere curant: nec de vi
 ra futura pudent. Et ideo fame et siti: in iehenna in
 ferni cruciant. Quoniā sicut lob dicit. xxvii. diues cū
 dormierit nihil secum auferre aperiet oculos suos et ni
 hil inueniet. Super quo Gregori⁹. xviii. moraliū dat
 exemplū de diuite epulone qui est sepultus ī inferno
 vt dicit luce. xviii. Et de stulto pporēte dilatare lō
 rea sua. Cui dictum est: hac nocte diaboli repetēt ani
 mā tuam. quia scz illa nocte mortuus est. vt dicit luce
 xii. Quid igitur nobis pfuit supbia. Sapientie cūto
 qsi dicēt nihil. Nā subito morient et media nocte ve
 nit. vt dicit lob. xxxiiii. Sup quo Grego. xxv. mora.
 Subitū est inquit quod ante non cogitatur. Qui ergo
 dum viuūt de morte seu de futā vita non cogiāt sub
 ito moriunt: quoniā mors peccatoz pessima: iuxta p
 phetam. Oigitur mors quā amara est mēoria tua ho
 mini iusto. Scribitur Ecclesiastici. xli. Et licet ara
 ra sit eius memoria tñ utilis est vt peccator cōuerta
 tur. Vnde Beda de gestis angeloz narrat qualiter de⁹
 multis ostendit penas infernales et gloriā celi vt con
 uerterent. Aliqui tñ correctionē: et aliqui desperacio
 nem ex inde susceperūt. Vnde narrat de quodā fabro
 qui vidit infernum sathanam et demones infernales.
 exinde desperatus sine penitentiā mortuus est. Absit
 tñ a nobis vt sic horrendā iehēnam formidem⁹ vt eci
 am futurā gloriā sperem⁹: Exemplo Stephani q mō
 tuus intuens in celū. vidit celos apertos et gloriā dei
 vt patet actuū. vii. Nam qui sic moriunt licet secūda
 carnē moriant: nihilomī⁹ vitā amabiliorem acquirūt
 Quoniā mors carnis non est nisi ymbra mortis. vt ait
 Gregori⁹. x. mora. Sed mors illa est terribilis q mo
 ritur anima per peccatū. Nam tūc moritur corp⁹ qñ
 anima ipsū deserit. Sed tūc morit anima qñ a deo de
 ferta est. Vt inquit Augustinus. xiii. de ciuitate dei
 ca. primo. Quāto igit melior ē deus anima: tanto mōs

anime magis formidanda est quā mors corporis. Nam
et zuzanna mortē anime potius quā corporis timuit.
Vnde danielis. xiii. Ipsa dicebat. **M**elius est me absq̃
ope incidere ī manus vestras quā peccare in cōspectu
dei. **I**nsuper **A**ugustin⁹. xii. de ciui. dei ca. xxx. dupli
cem mortē designat: scz illā primā que ē corporis. et se
cūdam que est anime dicens. **P**rima mors animā vo
lentē pellit. **E**t secūda volentē animā ī corpore tenet
sed tempus venit q̃ anima viuere nō poterit deū non
habendo: nec doloribus corporis moriēdo carere. quia ī
inferno mors est sine vita. mors etiā sine morte quia
sine fine. **D**e tali morte **A**poca. xx. **Q**ui diabol⁹ miss⁹
fuit ī stāgnū ignis et sulphuris: vbi et bestie et pseu
do pphete cruciabunt die ac nocte in secula. **N**ec tñ
sole pena erūt in flagellis demoniorum: **Q**uī ymo pena
maxima erit a visione dei beatifica priuari. **V**n̄ **C**ris.
sup **M**atth. omelia. xxi. **M**ulti inquit iebennā abhor
rent. ego autēz causum illius multo amariorē puto
quoniam melius esset sustinere mille fulmina quā faci
em illā māsuetam videre auersam a nobis atq̃ dicentē
illud **M**athei. xv. **I**te maledicti in ignem eternū. **S**ic
igit viuam⁹ vt mortem postmodū hui⁹modi nō incur
ramus. sed potius illam supernāz beatissimā vitā con
sequamur. **Q**uā cōsiderās **A**pistol⁹ ad philippēn. pri
mo dicebat. **C**upio dissolui & esse cum cristo. **V**ir enī
iustus sperat in morte sua. **S**cribitur puerbioz. xiiii
Et ideo quidā ppheta **N**umeri. xxiiii. dicebat videli
cet balaam: moriatur aīa mea morte iustoz. **T**unc enī
de exilio liberatur & intrat hereditatē. **I**uxta psalmi
stā dicentē. **C**um dederit dilectis suis somnū: ecce he
reditas domī manet ineternū. **E**t lob. xi. dicit. **C**um
te consūptum putaueris orieris vt lucifer. **N**am teste
Seneca epistola cētesima. **M**ors viri virtuosi est dies
natalis eius

ExPLICIT tractatus primus libri tercii.

Incipit tractatus secundus eiusdem qui est de statu
ecclesiasticorum: Cuius primum capitulum est quod
viri Ecclesiastici debent habere curam subditorum in
moribus & scientia

Viri Ecclesiastici tanquam ecclesie vigi-
les atque custodes pro eius munitione:
certare debent. Vnde ysaia. lxi. Super
muros tuos iherusalem posui custodes tota
die et nocte. perpetuo non tacebunt. vnde
Bern. super cantica omelia. xlvii. Vi-
ris Ecclesiasticis suadet ut sint vigiles pro dormientibus
et pro animabus pro quibus sunt rationem reddituri. Boni
inquit custodes vigilant atque insidias explorant. consilia
malignantium anticipant. laqueos deprehendunt: et ten-
dacula emulatorum dissipant. Hi sunt fratrum amatores
et populi christiani qui multum orant pro populo &c. Ita
quod de ipsis verificari poterit illud primo Cor. iii. dei
agriculture estis dei edificatio estis. Et sequitur: ut sa-
piens architector fundamentum posui. Nunc tamen quod
lamentandum est cum beato bern. ibidem Omelia. lxxv.
dicere possumus. Quoniam pauci sunt qui non querunt quod
sua sunt. Ex omnibus caris eius scilicet ecclesie diligunt mu-
nera: nec possunt pariter diligere christum. quia manus
dederunt mamonae. Vnde enim estimas talibus rerum
affluenciam affluere. ut puta vestium splendorem: me-
sarum plenitudinem: vasorum argenteorum congeriem: nisi de
bonis spoliis. Et inde est quod ecclesia inopes et nuda derelinquitur.
Nec student ornare spoliis sed spoliare: non
custodire sed perdere. Non instruire sed perstituerunt: non
querunt pascere gregem sed mactare et deuorare: dicen-
te domino per prophetam. Qui deuorant plebem meam
sicut escam panis. Ideo Iero. epistola. lxxxviii. Obser-
uo inquit te iteque atque iterum: ne officium clericatus ge-
nus antique milicie inuanius assummas: et ne lucra secu-

III

li i cristi militia queras : ne plus babeas quam quādo clericus esse cepisti. **E**t sequitur : procuratores et dispensatores domorum alienarū . Quomō possunt esse clerici q pprias iubent cōtemnere facultates . **N**ūqd enim ecclesiam fraudare sacrilegium est : aut accepisse quod pauperibus : aut esurientibus erogandum est . **E**tenim optimus dispensator est qui nihil sibi rseruat . **V**nde in decreto dis. xvi. dicitur . q clerus debet esse immunis a cupiditate . Lamentandum tamen est q vi ti ecclesie suis cupiditatibus populum innocentē a fili gunt . **I**nfestant atq corrūpunt . **E**t licet clericos se dicant . vanis tamen occupationibus laicis preferuntur . **Q**uamobrem diuine sentencie iaculum timēdum est : ne cum peccatoribus intereant . **N**ihilominus cum ad uertendum est : q apud gentiles sacerdos ministri tēplorum viuebant atq populum moralibus exhortationibus instruebant . **V**nde plato in thimco libro primo ait . q athenienses sacerdotes . xii . erant et a populo se peratim diuinebant : ne aliqua profana cogitatione eorum castitas atq vita pollueretur . **V**nde Seneca in libro declamationem recitat . quomō apud gētiles nullus obtinere poterat sacerdocium si homicidium vel fornicationem cōmisisset . **S**ed nunquid ille est homicida : qui malo exemplo innocentem seducit . **N**ūquid ille pollutus est qui carnales libidines consequitur : atq delectaciones sectatur . **A**ut igitur gētiles sacerdotes digniores erant : aut tempore moderno sacerdotum pauci merentur . **A**tendamus igitur **H**eronimū contra Iouinianum dicentem . **S**toicus inquit vir eloquentissimus de vita antiquorum sacerdotum loquēs ait . **Q**uoniam post positis negociis semper in templo fuerunt : & rerum naturas atq causas : siderumq motus studiosissime contemplabantur . & nūquam se mulieribus miscuerunt : nūquam cōgnatos liberos v propinquos viderunt ab eo tempore quō diuino cul

tui seruire ceperunt: ac carnis et vino semper absti-
nuerunt ppter tenuitatem sensus & vertiginem capi-
tis: et libidinis refrenacionem. **P**ane raro vescebant
ne onerarent stomachum. **C**ubile de foliis palmarum
cōtextum habebant. et ocio nūquam torpebant. **E**t
subdit idem **I**heronim⁹. **Q**uomodo euripides refert
q̄ ppheta **I**ouis in creta regione non solum a carnibus
sed etiam a cōtīs cibis quibuscumq̄ abstinebat. **I**nsup
ibidem idem refert verba Iosephi libro secūdo & ca-
pitulo. xviii. dicentis. q̄ p̄ barisei et saducei atq̄ esei:
ab vxoribus et vino semper abstinuerunt. et quotidi-
anum ieiunium in naturam vertebant. **E**t morabant̃
ibi quidam veteres: alii eorundem imitatores scilicet
cautes & asclipides. **I**tem pigmalion narrat q̄ in oriē-
te esus carniū non habebatur. **E**t **A**mbulus narrat
quomodo apud persas viri doctissimi farina & oleri-
bus tātummodo vtebantur. **H**is igitur exemplis de-
cens apparet: vt sacerdotes cristiani potius quam gē-
tiles virtutibus floreat. **Q**uoniam duplici honore
digni sunt qui bene presunt prespiteri. **V**nde dicitur
prima ad **T**himotheum quinto. **N**empe **I**heronimus
epistola nonagesima octaua refert: **Q**uod sacerdotes olim
castissimi erant: virginesq̄ veste & appollini eis ser-
uientes in perpetua sacerdotii virginitate viuebant.
Absit igitur vt viros **E**cclēsiasticos libido seducat. et
innocentes laicos sacerdotum exemplum inquinet

Capitulum secundum de exemplaritate prelatorum.

Viri ecclesiastici & potissimi prelati: si malam vitam duxerint: subditorum mores corrumpunt. Debent igitur vite sanctitati oracioni quoque & bonis operibus iugiter intendere. Quia teste Bern. Viri ecclesiastici pascere debent populum dei oracionum fructibus. & pro populo dei debent intercedere. ipsi quoque populum debent deo reconciliari exemplo Moyfi: de quo Exodi. xxxi. qui deo dicebat. Aut dele me de libro vite: aut remitte eis hanc noxam. Nunc tamen prelati uxorem ancille postponunt: et ancillam preferunt. quia suis derelictis ecclesiis absque magna necessitate secularibus occupationibus preintendunt. et in suis ecclesiis si fuerint: de ipsius protectione non sollicitantur. sed qualiter sua crimina liberius exercent iugiter meditantur. Deberet autem Episcopus attendere sui nominis interpretacionem. Scops enim intencio interpretatur. Et ideo Episcopus dicitur quasi superintendens. Necesse est autem eum qui prefertur superintendere: ut inquit Augustinus libro. ix. de ci. dei. capitulo. xix. Episcopus igitur non habet potius operis quam honoris. Vnde Bern. ad Eugenium libro secundo. Nomen inquit episcopi non sonat dominium: sed seruium. Ideo prelati Actum secundo dicitur. Attendite vobis & uniuerso gregi in quo posuit vos deus episcopos regere ecclesiam dei. Item Bern. ad episcopum. Te nonne ait. Secundum etymologiam nominis: ille pontifex dicitur qui seipsum facit pontem inter deum & proximum. Ille enim pons pertingit usque ad deum: quoniam non propriam sed dei gloriam querit. Etiam usque ad proximum venit: quando per pietatem non sibi sed proximo desiderat prodesse. Bonus inquit pontifex seu mediator offert deo preces. populorum benedictionem & gloriam deo imponit. et pro excessibus delinquentium maiestatem inuocat. atque peccatores pro diuina iniuria pu-

nit. nec de suis operibus lucrum: sed dei gloriam expe-
 ctat. Insuper Ieronimus centesima epistola loquens ad
 episcopum in generali. Domus inquit tue conuersatio
 nis constituta est in gracia publice discipline. quicquid
 feceris: id faciendum omnes putant. Caue igitur ne ma-
 num committas. quoniam qui reprehendere volunt re-
 pudiantur si delinquentes fore videantur. Et subdit.
 Subuenire pauperibus: visitare languentes: gaudere
 cum gaudentibus debet scilicet prelatus. Etiam sit ce-
 corum baculus. studentibus cibus. spes miserorum. so-
 lacium lugentium. Ex his igitur patet qualiter prela-
 tus etiam ab interpretatione nominis de sua sponsa eccle-
 sia curam habere debet. Sed nunc illud apocalipsis se-
 cundo verificatur. Nomen habes quod uiuus & mortuus
 es. Quia scilicet nomen sanctitatis habent prelati: et
 mortis opera in se et in suis subditis exercent. Et licet
 omnia vicia in prelato turpia sint. illa tamen magis sunt
 cauenda in quibus ancilla: scilicet caro dominatur. scili-
 cet gula & luxuria. quia inter vicia magis infamia sunt
 et per talia prelati ecclesie honestatem magis offendunt.
 Ideo apostolus dicebat quod non oportet Episcopum esse
 vinolentum: scilicet vino plenum. Super quo verbo Ie-
 ronimus epistola. xliii. Vinolencia inquit comessatorumque
 excessus in prelatis non sint. quoniam venter estuans
 mero de facili spumat in libidine. Nam in vino est luxu-
 ria. Qui autem luxuriatur mortuus est. viuens vero
 qui inebriatur: mortuus & sepultus est. Nunquid Noe
 ad vnius hore ebrietatem femora nudauit: qui per sex
 centos annos sobrietatem protexit. Genes. x. Nunquid
 Loth nesciens quid faceret: libidinose se miscuit & in-
 cestum commisit. et quem Sodoma non vicerat: vina sub-
 iecerunt: ut dicitur Gen. xviii. Quapropter sacerdoti-
 bus legalibus bibere vinum prohibitum erat. ut patet
 Leuitici. x. ad designandum quod prelati & sacerdotes no-
 ue legis sobrii esse debent. Vnde luce. xxii. Non gra-

uatur corpora vestra crapula & ebrietate. Vnde Gregorius primo mozt. Cum inquit maiores voluptati de seruiunt. nō mirū si in minoribus lasciuie frena laxantur. dum inquit scilicet nos prelatos letos aspiciunt: scilicet subditi ipsi tunc ad illicita resoluuntur: Vnde libro secundo de vitis patrum: parte decima legitur q̄ abbas quidam dictus Vatita: postquā factus fuit episcopus: vitam asperiores q̄ prius ducere incepit. Et cur hoc faceret dum interrogaretur respondit. Dum essem in heremo: corpusculum meum gubernare volebam ne infirmare. Nunc autē in seculo positus assunt excessuum occasiones plurime. Ideo maxime abstinendum est. Nam & si infirmari icepero: aderunt succurrentes. Similiter etiam legit eodē capitulo: parte prima de Abbate: qui episcopus factus: vitam quam i heremo prius duxerat non pretermisit. deo tamen reuelante sue vite asperitates quodammodo mitigauit. Hec igitur omnia designāt: qualiter prelati anallā: scilicet opera carnalia vlt̄ quecunq̄ secularia suis ecclesiis postponere debent: vt bonis exemplis sibi subditū populum dirigant: iuxta illud Numeri. xviii. Excubate in custodia sanctuarii. et in ministerio altaris ne oriatur indignatio super filios Israhel.

Capitulum tertium De electione prelatorum.

P Relatus vices dei gerit. quāobrem vocacione dei sublimari debet. Vnde apostolus ad Hebreos quinto. Nemo sibi sumat honorem: nisi qui vocatur a deo. sicut Aaron. Quid tamen dicemus quia Apostolus prima ad Thimotheū quinto dicit q̄ si quis episcopatum desiderat: bonum opus desiderat. Attendamus enim qualiter Apostolus episcopatū bonum opus vocat. quasi diceret. Qui vult episcopari debet bene operari. Sed plurimi volunt episcopi vocari: et tamen non curant veridice episcopari. Nam sicut inquit Augustin⁹ quinto de ci. dei. capitulo. xix. Ille

non est bonus prelatus nec episcopus qui nō proficere
 sed preferri querit. **I**nsuper **I**eronimus epistola .xlii.
Episcopatum inquit desiderat qui non dignitatē: sed
 laborem querit. non delicias: sed opus: sic q̄ humilitas
 in eo non decreseat: nec per fastigium dignitatis ip̄e i
 tumescat. **V**n̄ **E**cclēstici: vii. **N**oli querere fieri iu
 dex: nisi valeas virtute irrumpere iniquitates. **V**nde
Gregorius: xxi: moꝝ. **S**ancti inquit viri cum presunt:
 non in se potestatem ordinis: sed equalitatem condicio
 nis attendunt: nec preesse gaudent hominibus: sed pro
 desse. **S**ciunt enim q̄ antiqui patres non solum reges
 hominum: sed eciam pastores pecorum fuisse cōmemo
 rantur. **C**ur enim de tua dignitate audes superbire.
 nunquid in vtero te fecit qui & illum. **I**ob: xxi. **O**m
 nes enim nature vnus sumus. **N**am **G**regorius vbi su
 pra concludit. **M**anu inquit humilime consideracionis
 deprimendus est tumor elacionis. **V**nde **I**ob: xxx. **E**le
 uasti me: et quasi super ventum ponens elisisti me val
 de. scio tamen quia morti trades me. **O**q̄ humilis cō
 sideracio in plato si fuerit. **I**deo p̄pheta dicebat. **N**eq̄
 ambulauī in magnis neq̄ in mirabilibus sup me. **N**am
 teste **G**rego. moralīū secūdo. **M**undana felicitas tanq̄
 aura subleuat: vt repēte deterius & inferius ruat. **E**t
 idem moralium: xvii. **Q**uanto inquit alcus quis erigi
 tur: tanto curis grauioribus onerat̄. illisq̄ populis mē
 te & cogitatione supponitur: quibus dignitate supra
 ponitur. **H**omo inquit in sublimi eleuatus tantos sup
 se sustinet: quantos suppositos regit. **E**t ibidem cōclu
 dit. **I**psa inquit occupacio secularium dignitatum tan
 to facilius viciis premit̄: quanto maioribus curis gra
 uatur. **Q**uapropter **A**nshelmus libro de similitudinib⁹
 capitulo: xxv. prelatos ambiciosos compat pueris ve
 nantibus papiliones: qui dum secuntur illos in foueas
 cadunt. **E**x quibus concluditur q̄ quilibet prelatus in
 nomine scilicet & in fama virtutum crescere debet.

Quapropter **H**ugo cōcludit q̄ canones rationabiliter
diffiniunt nullū esse in episcopum eligendū: nisi prius
in sacris ordinibus fuerit religiose conuersat⁹. **P**lures
tamen insipientes sūt viri qui vita maculati ad presi-
dium sublimātur. et qđ detestādum nimis est ad pre-
sidium tanquā ad patrimonium curritur. verūtamen
q̄ exemplo negligūtur. **A**duertamus enim quomodo
fembrosius in **E**piscopum electus omnino recusauit.
Nunquid mulieres publicas in suam domum ingredi
Necic: vt illis visis electio reuocaretur. **N**unquid fugā
acceperit: sed reuerti coactus est: vt in ipsius vita legi-
tur. **N**unquid **G**regorius fuit electus: et columba ful-
gida super ipsum descēdente cognitus est. **N**unquid bea-
tus **M**arcus pollicem abscidit: vt indignus sacerdocio
haberetur: vt dicitur libro secundo qui dicitur paradi-
sus. **N**unquid beatus **A**mmenius cum fuisset electus
in episcopum: et ad benedictionem duceretur: euadere
q̄ non posset: aurem suam sinistram ferro resecauit di-
cens. **N**unc probatur non posse qđ cupitis compleri.
quia nullus aure precisa debet ordinari. **C**ui **D**orothe-
us episcopus respondit. **L**ex inquit ista iudeorum est.
sed ego inquit virum auribus truncatum: morib⁹ pro-
bum: nō dubito facere episcopum. **C**um igitur vim in-
ferrent: beatus **A**mmenius respondit. **S**i me vltra co-
geritis: eciam linguam meam propter quam mihi mo-
lesti estis abscindam. et tunc ipsum dimiserunt. **I**n sup-
libro tercio historie triptite de quodam monacho le-
gitur: qui electus in episcopū recusauit. **S**ed **T**heophi-
lus sibi suadebat. **V**idens igitur monachus q̄ euadere
non posset: ad se venientibus respondit. **C**ras determi-
nabitur quid faciendum sit. **V**nde in crastino fusa ora-
cione migravit. **S**i igitur viri sancti prelationem recu-
sauerunt: **C**ur igitur peccatores eciam publici prela-
cionem conquescant. **N**am teste beato **G**regorio in suo
pastorali capitulo: ix: **V**irtutibus eciam pollens ad re-

gimen coactus accedere debet. Et idem in quadā epistola ad Senonenſ archiepiscopum. Multi inquit non tanta fiducia & alacritate currerēt ad bonores: si sentiret onera grauiā: & metuerēt periculum dignitatis. Sed ambicio infaciabilis est: et de gradu ī gradu scandere petunt. Verūtamen qui coniungitis domum ad domum: absit igitur vt fiant prelati: nisi qui meliores sint: vt debitos suscipiant a subditis honores.

Capitulum quartum de cura & electione prelatorum

P Relatus curam gerit animarum: aut gerere debet. Quamobrem ipsius electio nō fauore: sed sola caritate fieri debet: sic vt eligat non qui dilectior: sed qui melior aut comodior videt. Nā hec est voluntas dei vt ille presideat qui melior: publiceque vtilitati comodior est. Vnde Ieronimus epistola xlii. Electio inquit facienda est non ob aliquam comoditatem temporalem eligencium vel emolimentū spem nec ob humanam intercessionem vel suasionem vel cōminacionem: vel inordinatam affectionē. sed sūt eligendi ob diuini honoris cumulationem: ob ecclesie dei vtilitatem: ob profectus seu vtilitatis animarum spem: et ob morum ipsius eligendi atq; virtutum perfectionē. Hoc eciam satis notatur ī Decreto. xxvii. v. vi. distinctionibus. Quamobrem Gregorius moralium. xxiii. Curam inquit animarum suscipere non presumant: nisi qui bella temptationum subierunt. Vnde dominus ad Moysen Leuitici sexto dicebat. Cōgrega omnem cetum tabernaculi in electione Aaron & filiorum: vt scient omnes q̄ qui prestancior est ex omni populo doctior sanctior & virtutibus eminencior: ille eligat ad sacerdocium. Super quo ait Origenes. Illi inquit qui eligunt aliis modis q̄ predictis: timeant dei iudiciū: atq; sibi imputant damnum & perdicionem animarū: & ecclesie dei ruinam que destruitur per institutionē mali prelati. Vnde Gregorius in dyalogo libro quarto:

capitulo: xxxix: narrat de **P**ascasio qualiter erat i loco
 penarum: et cum interrogaretur: cur hic esset. **Q**ui re
 spondit q nulla alia de causa: nisi q consenserat in par
 tem **L**aurencii contra **S**imachum: ipsum eligendo i pre
 latum. **Q**uapropter **G**regorius i registro libro primo
 ait. **N**ecessse est vt omnes culpas & negligencias sibi im
 putet qui ministerium virtutis infirmo comisit. **S**i
 cut igitur prelatus eligendus est vt bene agat. sic pa
 riter electionem acceptare non debet: nisi vt in deo p
 ficiat. et hoc cum humilitate & tremore. **V**nde **Au**
gustinus: ix. de ciui. dei. capitulo: xix. **N**on est inquit
 in accepcione amandus honor in hac vita: sed opus qd
 per eundem honorem fit vel potenciam. **I**deo aposto
 lus dicebat. **Q**ui episcopatum desiderat: bonum opus
 desiderat. **Q**uia episcopatus nomen est operis: non ho
 noris vt dictum est. **Q**uapropter **G**regorius in suo re
 gistro libro: vii. ait. **Q** sicut locus regiminis desiderā
 tibus est negandus. sic & fugientibus est offerendus:
 ne quis sumat sibi honorem. **E**t ibidem libro: ix. **Q**ui
 ambit aut se ingerit proculdubio repellendus est: eo q
 nitiē ad alciora descēdere. **C**ongruit igitur vt i crescē
 do decrescat. et in ascendendo descendat. **Q**ui igit eli
 gitur discat qd doceat: & informet qd teneat. **N**ā ca
 sum appetit qui ad sūma loci vestigia postpositi s gra
 dibus per abrupta querit ascēsum. **H**ec ille. **I**deo **Y**sa:
 vi. dicitur. **E**cce ego mitto & cetera. quasi diceret. q
 nullus ex se debet presumere. **I**deo **G**regorius in suo
 pastoralis: libro secundo: capitulo: vii. **N**ullus inquit se
 extollat ex electione: sed magis se humiliat. **E**t **B**ern.
 epistola ad episcopum **T**enoneā. **N**oli inquit altum sa
 pere. quia altum sapere difficile est & omnino inusita
 tum. et quanto inusitacius: tanto periculosius. **N**ō igi
 tur se felicem putet qui aliis preest. **V**nde **A**ugustinus
 epistola: lxvi. **P**eto inqt vt cogites nihil esse in hac vi
 ta & hoc tempore felicius lecius & hominibus accep

tabilius: episcopi: aut presbiteri: aut dyaconi officio: si
tamē non presumptuose aut adulatorie res agitur. sed
nihil apud deū miserius tristius & dānabilius si hec ma-
le fiant.

Capitulū quintū De moribus sacerdotū.
Sacerdotes dicti sūt quasi sacra dantes. Ideo
sacrā debent ducere vitam: iuxta illud **Ysaie**
li. **M**ūdāmini qui fertis vasā domini. quia tñ
presbiteri a sanctitate eius debita recedunt: ideo iugo
indebito deprimuntur. Nam **Leuitici: xxii.** dicitur q̄
sacerdotes sancti & immaculati esse debent. et qui ha-
bebat maculam: nō debet offerre panem. vt si cecus vel
claudus esset. Super quo **Gregorius** in suo pastoralī.
libro secūdo. capitulo: xi. Cecus ē inq̄t qui diuine con-
templacionis lumen ignorat. Claudus autem est qui
viam vite nō valet tenere. Ideo **Apostolus** ad **Ro. xiii.**
monet abicere opera tenebrarum: et induere arma lu-
cis. Illi enim sacerdotes arma induūt qui in virtutib;
proficiunt. Nam teste **Ieronimo** epistola: xxxiii. Cleri-
cus dicit̄ a cleros grece quod est fors latine. Et prop-
terea vocantur Clerici: quia de sorte domini sunt. aut
quia dominus est fors eorū: scilicet possessio. Cleri-
cus igitur se talem debet exhibere vt possideat domi-
num: et ipse possideatur a domino. Vnde **Hugo** libro
secundo. parte tertia. capitulo quarto. Signaculum in-
quit clericorum est corona qua signatur clericus depu-
tatus ad ministerium dei: cui seruire est regnare. Nā
corona regale decus est quod non īmerito clericis dat̄
iuxta illud **prima Petri secundo.** Regale sacerdotiū.
Et ibidem subdit **Hugo:** q̄ capitis coma clerico in mo-
dum corone tundatur: et sūmitas capitis desuper de-
nudatur: vt per hoc detur intelligi q̄ ad regiam pote-
statem assummitur: vt reuelata facie gloriam domini
contempletur. Quapropter clerici comam nutrire pro-
hibentur: vt patet in **Decreto** dis. xxiii. Clerici coma-
ti a sollicitudinibus temporalibus exemuntur: ne va-

nitatibus mentes eorum impediantur. Vnde Ieroni-
 mus epistola :xxxiiii. **N**egociatorem inquit clericum
 tanquam pestem fuge. quia nemo militans deo: impli-
 cat se negociis secularibus. Et ideo de ipso Ieronimo
Policratus refert libro: viii. capitulo. xiii. qualiter a
 mensa sua tres clericos exclusit: quia incompofiti erāt
Dicebat enim viro honesto & graui non licere in eius
 conforcio aliquem incōpofitum habere. Inhonestum
 est igitur aliquem se clericum profiteri: & vanis occu-
 pationibus detineri. ne de clericis verificet illud **T**re-
 norum: iiii. **Q**ui nutriebatur in croceis amplexati sūt
 stercora. **N**unquid olim sacerdotes **N**asariorum ob vi-
 te continenciam caput radebant: & capillos in igne sa-
 crificii ponebant: vt dicitur **N**umeri: vi. **I**lli enim mo-
 raliter capillos radunt qui temporalia mente deserunt.
Et tūc deo sacrificant: quando deo famulari disponūt.
Hec enim omnia corona clericalis designat. **N**unc ta-
 men clerici suam vocationem pretermittunt. et ideo i
 subiunctiones plurimas incidunt. **S**ed apud egipcios sa-
 cerdotes omnia reliquerunt. et ideo eximi sicut dictū
 est apud **P**haraonem meruerunt. **V**nde Ieronimus ad
Eustachium epistola :lxxxiiii: narrat q̄ in egipto tria
 fuerunt genera monachorum. scilicet **C**enobitarū qui
 in cōmuni viuebant. **E**t **A**nachoritarum qui solum in
 deserto habitabant. **E**t alii quorum genus dicebatur
 in lingua egipciaca **E**nuch: qui bini vñ trini habitabāt
 simul. **E**t de primis scilicet **C**enobitis loquens Ieroni-
 mus ait q̄ nullus in cibo erat strepitus: sed pane & li-
 guminibus pascebantur: soli q̄ senes vino vtebant. alia
 q̄ plurima laudabilia narrat **P**hilo: prout allegat Iero-
 nimus. **D**e aliis vero scilicet **A**nachoricis narrat Iose-
 phus q̄ creberrimam vitam duxerūt. **C**lericorum igi-
 tur & signanter religiosorum vocatio est ad diuinum
 cultum et non ad mundanum occupamentum. **V**nde
Anshelmus de similitudinibus narrat in somnis se vi-

disse angelum dei describentē sibi quis esset verus monachus. et concludit ibidem q̄ verus monach⁹ est ille qui locum sue habitationis perpetue eligit: in quo perpetue habitare disponit. **S**ed nunquid lamentandum est q̄ viri ecclesiastici atq̄ religiosi mūdo abrenūciasse se dicunt. et tamen curis temporalibus maxime intendunt. non attendentes verba beati **B**ernhardi in quodam sermone dicentis: q̄ natus filius dei elegit pauperem domum: & tenuit paupertatis formam. **A**ut igitur deus vel mūdos fallitur & errat. sed diuinam impossibile est falli sapienciā. **M**elior igitur est stat⁹ ille quē elegit. **E**t idem **B**ernhardus in sermone in vigilia natalis domini. **Q**uid inquit paupertate dicitur: quid preciosius: qua regnum celorum emitur: & gracia acquiritur. **V**nde Ieronimus epistola. c. xvi. **A**postoli inquit gloriantur q̄ omnia dimiserunt: & secuti sunt saluatorem. **N**unc autem viri ecclesiastici **C**ristum secuntur vt mun⁹ accipiāt. aut vt sua liberius desideria impleant. **V**erūtamen **M**athei quinto dicit. **B**eati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum celorum. **E**t **M**athei: xix. **S**i vis perfect⁹ esse vade & vnde omnia que habes & da pauperibus. **M**undo igitur spreto debet vir religiosus tanquam agricola animam suā excolere: scilicet vicia extirpare: & virtutes inserere. **V**nde **A**ppollius libro de deo **S**ocratis ait: q̄ sicut volens acute videre purgat oculum. sic desiderans in virtutibus proficere debet colere animum. **Q**uapropter **A**ugustinus de verbis domini sermone: xii. **Q**uid inquit p̄dest plena bonis archa: inanis consciencia bona vis habere: & bonus esse non vis. **E**rubescere debes de bonis tuis: si domus est plena bonis: & te malum habet. **E**t ibidem concludit. **B**ona exteriora si contra peccatorem possent: ad deum clamarēt: iuxta illud **A**bagug secundo. **L**apis de pariete clamabit. **Q**uid enī p̄dest stulto habere diuicias cū sapienciā emere non posset. **E**cclē.

fiastes quinto. Non igitur diuicias: sed scienciā & virtutes acquiramus: vt eximi promereamur: iuxta prophetam dicentem. Nolite tangere cristos meos: et in prophetis meis nolite malignari.

Capitulum sextum De continencia virorum ecclesiasticorum.

Viri ecclesiastici ad hoc deputati sunt vt in castitate deo famulētur. Quale enim obsequium erit: si mēs tua polluta fuerit. aut quomodo sacrificium offeres deo si tua vita maculata extiterit. Sit igitur vita tua continens & imaculata: vt deo pro te & pro aliis placere posses. Sed vnde est q̄ ecclesia tantis luxuriis inquinatur. quis concubinas seminauit. Reuera estimo q̄ cōforcia: cōuiuia: colloquia cum mulieribus solita: viros ecclesiasticos a contēplatione retardantes voluptate & lasciuia corruptissima inficiunt. Attendamus enim quid dicat Ieronimus. Gladius inquit ingens species mulieris. Nam qui tangit picem: coinquinabitur ab ea. Vnde Augustin⁹ dicit q̄ asper sermo atq̄ rigidus & brevis semper cum mulieribus est habendus. quia si mulier audit amabilia: tūc surgit vt hostis demolitur: hominem deprecatur. mentem inclinat. animum atq̄ mentis statum effeminat. corpus eneruat. bursam euacuat. rationem cōmaculat. proximum scandalizat: & deum negligit. Insuper Bernhardus libro de contemptu mundi sic inquit. Colloquium mulierum non est nisi virus animarum: prebens sub mellis dulcedine pocula fellis. nā decor illarum laqueus est fallax animarū. illaqueāt stultos: ducunt ad tartara multos. Vnde Crisostom⁹ de Chanaea in sermone dicit. Mulier est caput peccati. arma dyaboli. expulsio paradisi. corruptio legis. A qua si cauere cupis: fuge illam. quia vt serpens inficit & venenat. Vnde in vitis patrum libro secundo: parte quarta legitur: qualiter sancta mulier monacho cuidā moniales intuenti dicebat. Si monachus perfectus esses:

illas non ita respexisses. Item ibidē parte secunda de
Arthenio abbate legitur q̄ cū mulier quedam sibi po-
 stularet vt ī oracione haberet memoriam eius. Ipse re-
 spondit. Rogo deum vt ipse auferat memoriam tuam
 de corde meo. **I**nsuper ibidem parte quarta legitur de
 muliere sancta in monasterio egrotante: que nō permi-
 sit vt frater eius eam visitaret: ne ipsius occasione in-
 ter feminas staret. **V**nde dixit ei. **V**ade frater ora p̄
 me. quia **C**risto annuente videbo te in regno ce'orum
Ceterum **A**ugustinus libro de cura pro mortuis agē-
 da narrat de lobanne nobili monacho qui habuit spiri-
 tum prophecie. qui cum videret mulieres quasdam ī-
 festas esse vt ipsum viderent. tunc dixit. **E**amus vbi
 non est mulier. **E**x hiis igitur patet qualiter fugienda
 est libidinis occasio. **I**deo apostolus ad **R**o: viii. dice-
 bat. **N**on estis in carne: sed in spiritu.

Capitulum. vii. De moribus prelatorum.

Prelati vices **C**risti gerunt. **D**edecus igitur
 magnum est si contradicunt domino a quo cō-
 stituti sunt: non vt terrenis insistant: sed vt bo-
 nis moribus populum dei instruant. **V**nde **H**ugo par-
 te: viii. capitulo. xiii: dicit q̄ episcopi vtuntur sanda-
 liis que sunt calciamenta prelatorum ne terrenis pol-
 luantur. et baculo vtuntur vt rebelles corrigāt. qui re-
 curuatus est vt mites retrabant. **O**rnantur annulo vt
 ecclesiam sanctam sponsam profiteātur. **E**t ibidem cō-
 cludit **H**ugo q̄ vestimenta sacerdotum et prelatorum
 virtutes eius debitas designant. **T**unica mundiciam.
Zona continenciam. **S**tola pacienciam. **C**asula carita-
 tem. **S**ed heu nunc: nec virtutes habent: nec de subdi-
 tis sollicitantur: iuxta illud **Z**acharie: xi. **O** pastor &
 ydolum derelinquens gregē. **V**nde ī tractatu de: xii.
 abusionibus prelatus negligens numeratur. **O** quanta
 abusio: quia se dicunt rectores: nec tamen regunt: sed
 de temporalibus curam tantūmodo accipiunt: **C**ōtra

III

exhortacionem **B**ernhardi libro quarto :ad **E**ugenium
dicentem. **M**emento inquit saluatorem yconomum ha-
buisse ludam. **Q**uid igitur episcopo turpius quam incum-
bere suppellectili & substancie sue omnia suscitari. de
singulis morderi. de suspicionibus moueri ad queuis
perdita. **A**ttendat enim prelatus qualiter **P**hutifer om-
nibus traditis **I**oseph: quid haberet in domo sua nesci-
uit: vt dicitur **Gen.** xxxix. **A**lius igitur temporalia di-
spensat. et tu de disciplina provide id nemini tradas:
sed super moribus manum vlciscentem adhibe. vt qd
enim diuino cultui viri deputantur: si pre ceteris deo
non famulantur. **V**nde **Exodi:** xviii. **P**rovide tibi vi-
ros de omni plebe potentes & timentes deum. exem-
plo **P**haraonis qui noluit committere pecora nisi viris
doctis: vt patet **Gen:** xxxvii. **N**unc tamē verificatur
illud **Ysaie** tercio. **D**abo pueros principes eorum. **N**ā
plures prelati sunt pueri. quia nescii & inexperti com-
periuntur. **A**ttendat enim prelatus quoniam archite-
ctor fundamentum cum prospicit: grandesq; lapides i
fundamento ponere solet: sicut fecit **S**alomon tercio re-
gum: quinto. **L**apides enim grandes viros virtuosos
designant: super quibus ecclesia fundata est: iuxta illud
ad **E**pheios secundo. **S**uperedificati estis super fun-
damentum apostolorum & prophetarum. **H**ii columnę
erant vt dicitur ad **G**allathas secundo. **N**unc tamē ad
ecclesie prelatos dici potest illud **Ysaie:** xlix. **V**enerunt
seruitores tui destruentes te. **M**erito igitur **B**ernhar-
dus miratur libro quarto ad **E**ugenium. **C**ur prelati
tot inueniunt quibus curam animarum committunt: et
tamen conuenire nolunt: quibus suas facultates in curam
exhibeant. **V**erū tamen qd ars arcium est regimen ani-
marum: vt ponit **G**regorius in suo pastoralis: libro pri-
mo capitulo primo. **A**d huiusmodi igitur regimen exercē-
dum: sapienciam & virtutem habere maxime necesse
est. **F**ortassis etiam aliqui pretermisso sapiencie studio

solis facultatibus intendunt. Verū tamen teste apostolo ad Thimotheū: oportet episcopū nō esse auarū.

Capitulū. viii. De oracione faciēda vt vn9 oret p alio

Quid enim oracioni efficacius. reuera nihil. Vnde de Luce: xi: dicit. Si quis perseuerauerit pulsans. Et subditur. surget & dabit illi. Et ad Thimotheum secundo. Volo inquit vos orare in omni loco leuantes puras manus. Tunc enim manus sūt pure: quando consciencie sunt munde. Tunc enim oracio magne ē efficacie. Vnde prima Iohānis tercio. Si cor nostrū nō reprehenderit nos: fiduciā habemus quicquid pecierimus accipiemus. Et Iohānis: xvi. Si quid petieritis patrem meum in nomine meo dabit vobis. Vnde Trenorum tercio. Leuemus corda cum manibus. Super quo dicit Gregorius: q̄ ille cum corde manus leuat qui oracionem suam cum operibus roborat: quoniam virtus oracionis est celsitudo caritatis: vt dicit Gregorius libro secundo super euangelia. Nempe Christiani tanquā fratres oracionibus & aliis munimentis spiritualibus se debent iuuare: ne ab hoste dissipent: quoniam debemus animas pro fratribus ponere: vt dicit Iohannis tercio. Si enim vn9 pro alio intercesserit: tūc Christianorum cōgregacio erit terribilis vt castrorum acies ordinata. Scribitur cāticorum sexto. Super quo dicit Gregorius libro secundo super Ezech. Omnia: viii. Tunc est acies ordinata quando in nullo est icorrupta oracio. et quando per inimicicias locus non vacuatur nec dissipatur. Nam si per caritatē fideles vniuntur: tunc malignus hostis ingredi non potest. Cur enim voluit deus vt ex vno homine totum genus humanum diffunderetur: nisi quia vult q̄ omnes homines sibi inuicem adhereant & vniantur: inquit Augustinus: xii: de ciui: dei. capitulo: xxi. Nam caritas multos animos vnum: & multa corda vnum facit. vt inquit idem Augustinus super Iohannē Omelia: lxxxiii. Nūc

tamen corda hominum diuisa sunt: nec vnus alteri succurrere curat: nec in temporalibus nec spiritualibus subsidius. quibus prima Iohannis tercio dicitur. **Qui** habuerit substantiam huius mundi: & viderit fratrem suum necessitatem habere: et clauferit viscera sua ab eo. quo modo caritas dei manet cum illo. quasi diceret quod non. **Vnde Ephe. iiii.** Supportantes inuicem in caritate. **Illi** enim in caritate se supportant qui corporis necessaria sibi inuicem exhibent: & deuotis oracionibus pro delictis alienis quantum in eis est deum mitigant. **Legimus** enim apud antiquos tantam fuisse erga proximum dilectionem: quod pro salute proximorum non solum orare: ymo etiam quaecumque flagella tollerare disponebant. **Vnde** in libro qui paradysus dicitur: legitur de **Serapione** qui alio nomine dicitur **Syndonius** quod se vendidit paganis precio. xx. solidorum. et eis seruiuit donec eos ad fidem **Cristianam** conuertit. **Cum** ab eis recederet: peccuniam restituit. **Illi** autem suadebant ut pauperibus eam daret: sed ipse renuit dicens. date eam vos quia non mea sed vestra est. **De** eodem etiam legitur quod **Manicheo** cuidam se vendidit: cui seruiuit: et tandem eum conuertit. **Si** igitur proprium corpus pro salute proximorum exposuerint veteres. nos merito & per amplius oraciones impedere debemus. **Vnde** apostolus secunda **Cor.** ultimo dicebat. **Ecce** libentissime impendam: et superimpendar pro animabus vestris. **Nempe** phas est ut aduertamus quoniam **Abraham** semper sollicitus fuit altare domino edificare: eiusque nomen inuocare. **Sic** vir cristianus preces domino fundere sollicitus esse debet. **Quoniam** teste **Augustino** epistola: xlvii. **Oracio** beatam vitam facit quam omnes appetunt. **Quid** enim aliud oportet orare: nisi quod cupiunt homines. **Et** subdit. **Oracio** plus gemitibus quam sermonibus agitur. plus fletu quam affatu. absit in oracione multa locutio: sed non desit feruens interio. **Vnde** Iob: xxxi: dicebat. **Quis**

mibi tribuat adiutorem vt desiderium meum omnipotens audiat. Super quo verbo dicit **G**regorius :xxii. moralium. Vera inquit postulacio non est in oris vocibus : sed in cogitacionibus cordis. apud aures dei non fiunt verba : sed desideria. Ideo de **M**oyse **E**xodi : xiiii. dicit. Quid clamas ad me. quasi diceret. quid clamor prodest. Et de **A**нна primo regum. x. dicitur q̄ orabat et non loquebatur. Vnde **M**athai : vi. Intra cubiculum tuum : & clauso hostio ora patrem tuū. Nam in vitis patrum parte vltima narratur q̄ **I**ulianus apostata misit quendam demonem vt portaret ei quoddam repositum. qui demon transiens per locum vbi erat probus monach⁹ : vlteri⁹ nō potuit : eo q̄ dictus monach⁹ orabat. Quod cum audisset Iulianus cito interemptus est. Oracio igitur demonem eicit atq; superat. Debeamus igitur sine intermissione orare : & nō deficere : vt inquit apostol⁹ prima **T**himo. v. Et prima **P**etri : iiii. dicit. Vigilate i oracione : et hoc i spiritu & veritate.

Capitulum. ix. De predicatoribus.

Predicatorum vocacio veritas sit : et non propria comoditas. Si enim predicans regnum dei propriam comoditatē veritati preponat. sua predicatione parum proficere valebit. Veris autē verbi diuini exclamatoribus ait dominus per prophetam. Preparabit veritas mea in eis. Nempe libro tercio historie triptite. capitulo : viii. dicitur q̄ cum delectacionis disputatione tractaret negocium fidei. vn⁹ quidem ex predicatoribus verbi dei laicis obuiauit dicens. Audite fratres quoniam artem dyaleticam non tradidit nobis **C**ristus : nec apostoli vanam verborum fallaciam : sed puram scienciam fide & bonis operibus seruandam. Ipsos igitur imitando veritas est dicenda. Insuper ibidem narratur qualiter senex quidam veritatem sic hortabatur cuidam philosopho dicēs. **O** philophe audi dogmata veritatis. Vnus est creator omni

nium. et verbum eius quo creauit omnia fili9 eius est
 Hoc igitur si credis: noli inuestigare studio. Ad cui9
 verba philosophus mirabili quadam virtute cōuersus
 est. Vnde psalmista: lxxvii. Dabit enim dominus verbū
 euangelisantibus virtute multa. Nā in vita sancti Ce
 sarii legitur q̄ spiritus sanctus sermonem suum dispo
 nebat vt hominum consciencias sua predicatione con
 uerteret. Ex quo potest colligi q̄ non ex nobis: sed ex
 spiritu sancto in predicatione loquendum est. Insuper
 Augustinus sexto libro confes. de seipso narrat q̄ ipso
 predicante: Alippius intrauit. quo intrante Augusti
 nus p̄dicare cepit valde mordaciter cōtra ludos quos
 dam quibus Alippius intentus erat. De ipso tamen
 Alippio nullo modo cogitauit. et tamen Alippius om
 nia propter se dici credebatur. Et subditur q̄ Alippius
 cōuersus ē. eiusq̄ correctio Augustino fuit attributa.
 Et ideo subdit Augustin9. Per me inquit licet me ne
 sciente bene operatus es domine. Simile eciam de eo
 dem Augustino ī eius vita narratur: quomodo ipso nō
 cogitāte: sed deo ministrāte: contra errorē Manicheo
 rum in mensa sedendo loquebatur. ibiq̄ interfuit qui
 dam qui Manicheus erat: qui post biduum venit ad
 eum flens & confitens se fuisse Manicheum quousq̄
 audiuit eum loqui. Patet igitur qualiter predicatio a
 spiritu sancto ministratur & per ipsū roboratur. Nūc
 autem plures predicātes potius proprio ingenio q̄ in
 diuina inspiratione confidunt: nec veritatem curāt p̄
 mulgare: sed potius auditoribns placere volentes dul
 cia quedam proponunt. itaq̄ non docent cum docere
 non teneantur. Quibus Osee quarto dicitur. Quia tu
 repulisti scienciam: ego te repellam ne fungaris mibi
 sacerdocio. Illi enim scienciam repellunt qui veritatem
 predicare negligunt. Quibus Gregorius: xxi: moraliū
 sic inquit. Absq̄ iure ecclesie fructus comedūt qui ec
 clesiastica comoda ad vsum corporis accipiunt: et ex

hortacionis ministerium populo non impendunt. **N**os inquit pastores officium preconis suscepimus: sed ecclesiastica alimenta corpori debita suscipimus et quod subditorum est non impendimus. **Q**uod est contra illud **E**zechielis tercio. **A**udies verbum ex ore meo et annuntiabis eis. **C**eterum **G**regorius primo libro: omelia secunda. **P**repositus sine culpa non est: quando verba vite subiectus populus non audiens ex sua culpa non moritur. Ille enim occidit qui tacendo morti consentit. **Q**ui igitur preest si tacuerit: reus mortis tot vicibus inuenitur quot permittit tacendo duci ad mortem. **E**t ibidem omelia: xviii. **P**ensemus inquit cuius damnationis sit sine labore mercedem laborum percipere. quasi diceret quod viuētes ex bonis ecclesie ad veritatis predicationem debent insudare. **N**am doctrina a sacerdotibus expectatur: ut sonant precepta veteris legis: ut inquit **I**eronimus epistola: xliii. **E**t **A**postolus ad **T**imum. **O**portet inquit episcopum doctrina esse fidelem ut potens sit exhortari sana doctrina. **I**lle enim potens est qui non solum verbis sed etiam bone vite exemplo predicat. **Q**uoniam peccatori dixit deus. **Q**uare tu enarras iusticias meas: & assumis testimonium meum per os tuum. quia scilicet predicantes sermonem efficacem non habent si operibus verba contradicunt. **Q**uapropter **G**regorius moralium: xxx. **T**unc inquit est sermo viuus & efficax cum predicator in vita pura & sancta atque perfecta est. sicut fuit **S**tephanus: de quo **A**ctuus septimo dicitur quod non poterant resistere sapientie & spiritui qui loquebatur. **I**nsuper libro quarto ecclesiastice historie legitur quod sancti patres cum olim conuenerint ad concilium **N**icenum: ibi philosophi disputationes & dubia mouerunt in tantum quod maximum fuit spectaculum: maximaque congregatio audiencium. nec poterat quidam philosophus ibi existens ab aliquo concludi. **V**ir igitur quidam sciencia simplicissimus: san-

III

ctus tamen et bone vite cōtra philosophū arguere vo-
luit. sed assistentes propter derisionem non permitte-
bant. nichilominus tamen constanter ad philosophum
accessit hec verba dicens. **I**n nomine **I**hesu cristi philo-
sophe audi. quoniam deus vnus est qui fecit omnia in
verbo: scilicet filio quem credimus hominem factum
& mortuum & passum. **Q**ue verba cum audisset: tan-
te fuerunt efficacie q̄ philosophus credit: et **C**ristian⁹
factus est. Itaq̄ & ille qui a nullo concludi poterat p
humanam scienciam a simplicissimo viro conclusus est
Ex quo patet q̄ vite sanctitas: et non intellectus inge-
niositas: predicantis verbum efficax reddit. **C**eterum
eodem libro capitulo secundo legitur q̄ mulier quedā
captiua fuit apud gentem **Y**bernorum: que in sua cap-
tiuitate vitam sanctissimam ducebat. **A**ccidit tamen
q̄ adolescens quidam egrotaret: cuius mater per sin-
gulas domos ibat remedium petens. **A**d illam igitur
captiuam cum venisset interrogauit: an remedium p
filio suo sciret. que respondit q̄ aliud remedium non
sciret: nisi q̄ **C**rist⁹ in quem credebat ipsum sanare po-
terat. **O**ratione igitur fusa infanem sanum reddidit
cuius mater miraculum per totum regnum promul-
gauit. **R**egina igitur hoc audiens cum infirma esset:
ad predictam captiuam accessit. et fusa oratione sanita-
tem accepit in nomine **I**hesu cristi. **Q**uapropter regi-
na **C**ristum esse verum deū suo marito nūciauit. **C**ūq̄
rex conuerti differret: accidit in venacione vt in tene-
bris maximis esset. **C**ristum igitur inuocauit dicens.
O **C**riste si deus es nunc me libera. **E**t protinus luce
clarescente liberatus & conuersus est. **E**ccelesiam igit̃
edificari fecit. et ad **C**onstantinum vt sacerdotes mit-
teret scripsit qd̄ & fecit. **C**ūq̄ columna quedam eccle-
sie humana virtute eleuari non posset. predicta capti-
ua oratione impetrauit hoc vt eleuaretur cunctis ad-
miratibus. **V**nde patet q̄ vite sanctitas plus facit ad

cōuersacionem q̄ sciēcie īgeniositas. Vnde Ysaie: xxx
dicitur. Super montem excel sū ascende tu qui euāge
līas syon. Ille enim super montem ascendit qui in san
ctis operibus uiuit. Ille autem euangelīsat qui diuinū
verbum predicat. Vnde Ezchielis pri mo. Speculato
rem dedi te qui in alto conspicias.

Capitulum decimum De scolasticis.

Il cet omnia scire bonum sit. diuine tamen veri
tati potissime intendendum est. quia nec fal
lit nec fallere potest. Legimus enim gen: xvi
qualiter Abraham ancillam domine subiecit. Sic om
nes humane sciencie diuino scrutinio debent ancillari
Vnde Augustinus libro secundo de doctrina cristia
na sic inquit. Homo quicquid extra sacram scripturā
didicit: si noxum est ibi damnabitur. si vtile est ibi in
uenitur. Vnde idem Augustinus epistola tertia. Nul
le inquit littere compande sūt duobus preceptis do
mini ī quibus est omnis ars. Ibi enim phisica. quia cau
sa omnium naturarum deus est. Ibi Ethica. quia nō ni
si diligendo deum vita bona formatur. Ibi Loyca. q̄
deus lumē est anime. Ibi salus reipublice. quia nisi do
minus custodierit ciuitatem & cetera. Ibi est sacra sa
piencia Prouer. viii. inquit. Audite nāq̄ de rebus
magnis locutura sum. et apperientur labia mea vt re
cte predicent. veritatem meditabitur guttur. hec enī
dat intellectum paruulis. Vnde Sapientie: vii. Opta
ui inquit scilicet sapienciam: et datus est mihi sensus.
et inuocaui: et venit in me spiritus sapiencie. In hac au
tem sapiencia teste Hugone in didasco. parte quinta.
In proprio ingenio non est confidendum. quia potius
oratione q̄ studio acquiritur. Vnde Mathei. xi. Abscō
disti hec a sapientibus & prudentibus: et reuelasti ea
paruulis. Vnde Cassianus in col. patrum. Cupientes
inquit ad noticiam scripturarum pertingere: nequaquā
debent suos labores cōmentariis impendere. sed om

nem industriam mētis & intencionē cordis erga emē
 dacionem vicioꝝ detinere. quibus expulsis sacrā scrip-
 turam contemplantur: sicut ab oculo purificato colo-
 res intuentes. **N**arrat eciam **C**assiodorus libro de in-
 stitucione scripturarum: q̄ ipse cū explanacionē cuius-
 dam questionis inquireret. septem diebus ac noctibꝫ
 oracione p̄stitit quousq; deo reuelāte cognouit. **H**uius
 igit sapiēcie studium potissime bonis operibus exerce-
 tur. **V**nde hugo vbi supra. **B**ene inquit scripturam stu-
 det qui ea que audit opere complet. **V**nde libro: ix.
 historie triptite de quodam abbate narratur qui cum
 audisset versum istum psalmiste. **D**ixi custodiam vias
 & cetera. et tūc āplius noluit audire dicēs sibi sufficē
 si qđ audierat posset īplere. **V**nde anno vite sue: xlix:
 interrogatus an predictum versum didicisset & com-
 pleuisset: respondit q̄ vix implere potuerat. **N**on igit
 in magnis difficultatibus: sed in bonis operibus sacre
 scripture studium versatur. **V**nde ecclesiastici: lxxxii.
Pie agentibus deus dedit sapienciam. **Q**uis enim tam
 stultus vt eum dicat sapientem: cuius vita mala ē dis-
 soluta & enormis. **O**mnis enim dissolucio ex insipien-
 cie radice manat. **I**lle igitur putandus est sapiens qui
 opera sua dirigit sapienter. et ea que facit: sapientē fa-
 cere decet. **N**am iste est fructus vere philosophie. scili-
 cet bene loqui secundum suum statum. et consequen-
 ter bene viuere vt dicit **A**puleꝯ de deo **S**ocratis. **V**n-
 de **A**ristippus philosophus cuidam tiranno interrogā-
 ti quid studium philosophie sibi prodesset. respondit:
 vt cum omnibus hominibus secure & intrepide sciam
 fabulari. **N**am apostoli populum dei sic conuerterunt
 quia vnumquēq; secundum suum statum docuerunt.
Nunc dominis: nunc seruis: nunc patribus: nunc filiis
 nunc vxoribus veritatem suadentes. **V**nde **E**pheſ. v.
Viri diligite vxores vestras. **E**t ibidem: vi. **F**ilii obe-
 dite parētibus. serui obedite dominis. **I**tem prima **P**e

tri secundo. **S**erui subditi estote & cetera. **E**t ibidem
tercio. **M**ulieres sint subdite viris suis. **E**t prima lo
hannis secundo inquit. **S**cribo vobis patres. scribo vo
bis adolescentes. scribo vobis infantes. **I**nsuper genti
les conformiter fecerunt. **V**nde **P**ompeius libro: viii.
& **P**olicratus libro: vii. capitulo: iiii. pariter narrant
qualiter **P**itagoras audiens urbem **C**ratomoz esse dis
lutam venit vt doceret. **I**taq; alio affatu viros: alioque
matronas hortabatur: vnicuiq; veritatem predicans.
Itaq; secūdm statuum varietatem leges & mores de
scripsit. **R**acione igitur pociori diuini verbi predica
res animo valido debent detegere. **S**ed plurimi i suis
abditis prōximis detrahunt: quorum peccata corrige
re vbi phas est negligunt. ibiq; locuntur vbi tacendū
est. **N**am ecclesiastici: xii: dicitur. **V**bi non est auditus
non effundas sermonem. **C**ongruit igitur loquendi tē
pus & locum explorare. **V**nde primo saturnalium le
gitur q; **S**ocrates grecus orator in conuiuio existēs ro
gatus fuit vt de fonte sue eloquencie aliquid propone
ret. qui rēnuīt dicens. **N**il inquit tam gratum est phi
losofie sicut locis & tēporibus aptare sermones. **V**n
de **E**cclēstici: xi. **P**rudencie statera ponderabuntur
quia scilicet loquendum est secundum exigenciam lo
corum & personarum. **V**nde **V**alerius libro sexto: ca
pitulo vltimo narrat de **S**enocrate qui cum gratis elo
quiis mores astrueret: vidit quendam superuenientē
cuius crimina grandia erāt. et ideo materiam de qua
loqbat prēmisiit vt pcta illi detestari posset. **H**ē **E**c
clēstici: xxxvii: dicit. **C**ū viro irreligioso de sanctita
te tracta. & cū iniusto de iusticia. **V**n **S**eneca epistola
. c i. dicit: q; talis debz eē p̄sus vt ad ipsū veniēs semp
aliquid ferat: & i aliquo meliore. **P**ocius igit in ver
bo p̄dicantis p̄fect9 debet haberi. **Q**uoniā sicut dicit
Coz. primo. **S**ermo me9 & p̄dicacio mea nō est i per
suasionibus humane sciencie: sed in diuinis eloquiis.

Tractatus tercius Libri tercii qui est de statu principum & nobilium. Cuius capitulum primū est de Clementia nobilium & principum.

Sint principes clementes exemplo antiquorum. Narrat enim Valerius libro: viii. capitulo quinto de quodam qui propter homicidium morti condemnatus erat, et cū morti proxim⁹ esset: ait iudici. Meā non recuso mortem. sed meos defleo paruulos: quos tibi recōmendo. Misericordiam igitur obtinuit pietatis causa. Itaq; innocencia veniam impetrauit: vbi pietas paruulorum indulgeri fecit. Narrat eciam de quodam qui libidinis causa condemnatus erat. sed veniam impetrauit: eo q̄ suam impericiam sponte declarauit. Beati igitur misericordes quoniam ipsi misericordiā consequentur. Mathei quinto. Narrat enim Augustinus libro: viii. de ciui. dei. de quodam: cuius nomen Axes: qui morti condemnatus erat: et homicidii reus habebatur. Iudicantibus tamen diis. xii. absolutus est a sententia sex deorum illorum. xii. qui venerabantur apud Athenienses: quibus lex erat q̄ si voces iudicū erant equales: tūc absolutio iusticie preponebatur. Si igitur gentiles deum non cognoscentes indulgere studuerunt. merito & potius cristiani iudices hoc facere debent: vt scilicet potius indulgenciam q̄ rigorē exercent. Verū tamen iudices prelatiq; plures fauore vel ira seducti: causas subditorum non discutiunt. sed cū rigore sue temeritatis subditos affligunt. Vnde narrat Augustinus. vi. confes. capitulo. xi. de Allippia collega suo quomodo apud Carthaginem fuit deprehensus de furto: sed sine causa. Accidit tamen diligenti discussione facta q̄ īmunis erat. quia puero quodam reuelante qui furtum cōmiserat repertus est. Et concludit ibidem Augustinus. Non arbitror inquit ob aliquam causam deum hoc permisisse: nisi q̄ vir ille scilicet

Alippius qui tantus futurus erat inciperet discere q̄
 homo non de facili iudicandus est. **V**nde de ipso nar-
 rat q̄ assistendo & iudicando pretulit equitatem cui-
 cūq; potestati. **I**uxta preceptum domini **Exodi: xxiii.**
Nec iudicio plurimorum acquiescas: scilicet vt a vero
 deuias. **E**t ibidem. **N**ō declinabis iudicium pauperis.
Vnde **Leuitici: x.** **N**on iniuste iudicabis. **E**t subdit.
Noli facere iniquum aliquod in iudicio: sed omnia i re-
 gula pondere & mensura. **I**deo iniunxit beatus **A**mbro-
 sius **T**heodosio imperatori: vt ante tricesimum diem
 nullum condemnaret morti. quia non ex libito uec ad
 libitum procedendū est. **N**ā & de domino **Gen. xviii.**
 capitulo dictum est qualiter clamor **S**odomorum ve-
 nit ante eum. non tamen statim condemnauit. sed ait.
Descendā et videbo & cetera. quia scilicet cū magna
 deliberacione iudicandum est: et non cum ira vel furo-
 re. **S**apiencie. xii. **E**t tu cum tranquillitate iudica. **I**ra
 enim iusticiam non operatur. **I**acobi primo. **V**nde **S**e-
 neca libro de ira narrat de quodam iudice tirāno qua-
 liter tres milites innocentes propter iram suam con-
 demnauit: quia redierant sine suis cōmilitonibus siue
 sociis: imponens eis q̄ illos i terfecissent. **P**recepit enī
 cuidam militi vt primum duceret ad locum supplicii.
Cūq; tamē duceret eū venit cōmilito siue socius illius
 qui ad supplicium ducebatur. et tunc ad iudicē rediit
 vt ille excusaretur. **Q**uod videns iudex iratus est. pri-
 moq; militi dixit. **T**e iubeo interfici: quia semel dam-
 natus es. **S**ecundo dixit similiter. quia causa damna-
 tionis tui cōmilitonis fuisti. **T**ercio dixit. **E**t te iubeo
 occidi. quia iussu occidendi precepto nō paruisti. **I**deo
Isidorus libro tercio de sūmo bono. capitulo: xxv. **I**u-
 dex inquit iracundus examen iudicii intueri nō valet
 quia caliginem furoris excecatur non videt. **V**nde **Au-**
gustinus epistola. xxxv. ante finem concludit dicens.
Nō debet inquit iudex vendere iustum iudicium aut

III

detestari verum iudicium: licet vendat aduocatus ius
suum patrociniū: et iuris peritus verum consiliū. Il
li enim inter utrāq; partem examinis adhibentur. Isti
vero ex vna parte consistunt. Nihil igitur turpius. nil
sordidius q̄ iudiciū vendere: vt ponit Augustin⁹: vii.
confes. Nam iudicium si fiat ad precium: sordibus cō
putatur: vt ait ibidem libro quinto. capitulo secundo.
Quia cum iudex sit dominus iusticie. si igitur iusticiā
vendit. suam dominam precio exponit. Verū tamen il
lud Osee tercio verificatur. Puellam inquit vendide
runt vino vt biberent: scilicet iusticiam. Sed qui emit
non letetur: vt dicitur Ezechielis primo. quia vendi
tor & emptor peccant. Tales enim figurantur Nume
ri. xxii. in Balach qui corripit Balaam muneribus &
excecavit. Vnde Petronius sic ait. Quid faciūt leges
vbi sola peccunia regnat. aut vbi paupertas nullo iure
vincere potest. Iam igitur iudicium nihil est nisi pub
lica merces. Quapropter tulus libro tercio. capitulo
xi. ait q̄ a maioribus hoc accepimus q̄ contra iusticiā
nihil agamus. Maiores enim predecessores vocantur
Vnde agellius libro quinto de ymagine iusticie vultū
senex depinxit: verbaq; veneranda colorauit. Et sequi
tur. forma virginali aspectu vebementi sine formidi
ne eam intronisaui. Quia scilicet iudices formidari nō
debent qui iusticiam agunt. Vnde valerius libro. vi.
capitlo tercio narrat de iudice vrse qualis fuit excore
at⁹ eo q̄ nullā iusticiā faceret. et sup ei⁹ pellē filiū ei⁹
tanq̄ iudicē sedē assistētes cogerūt. Faciēda ē igit iu
sticia: admixta tamen decenti pietate: sicut Ioseph fe
cisse legit. Capitulū secundū de bonis principibus

P Rincipes sunt constituti vt populum foueāt
& protegant. Vnde Moyses orabat vt deus
provideret hominem propter multitudinem
populi: qui posset exire & intrare ante eos: vt dicitur
Numeri: xxvii. Olim non genologia: sed merita subli

mabant. quia bonis: et non tantum generosis principa-
 tus debet. **N**am **Q**uintius cum propriis manibus cole-
 ret terram: factus fuit consul. Itaque ab aratro vocatus
 est ad dominium. **E**t cum suo consilio victoria adepta
 fuisset: ad pristinam paupertatem reuersus est: ut nar-
 rat **A**ugustinus quinto de ciui: dei. capitulo: viii. **N**o
 igitur dominandi ambicio: sed succurrendi atque regen-
 di auuiditas principibus adberere debet. **V**nde **V**alerius
 libro: viii. capitulo tercio de **A**rtilio narrat qualiter ab
 aratro vocatus est ad imperium romani populi suscipien-
 dum. **E**e ideo de illo tempore dicit quod patrie rem vnus
 quisque non suam augere properabat. pauperque in diuite
 imperio: diues in paupere aduersari malebat. **V**nde **S**o-
 linus libro quinto. capitulo quarto loquendo de popu-
 lo cuiusdam insule. **P**opulus inquit ille eligit spectatum
 moribus & inueteratum clemencia. **N**am de regibus
 israel dictum est. **R**eges israel clementes sunt. **N**u-
 quid **I**oseph clemens extitit. **N**unc tamen qui domina-
 tur tyranni sunt: et sue fortitudini domineas: & non deo
 que obtinent ascribunt. **N**ichilominus omnis potestas
 a domino deo est: ut dicitur **R**o. xiii. **E**t **I**ohannis. xix.
 dicitur. **N**on haberes in me potestatem nisi tibi esset
 datum de super. **E**t sic verificatur illud **O**see. viii. **I**p-
 si regnauerunt et non ex me principes extiterunt. **S**ci-
 licet mali: quorum dominia diuine ordinationi non sunt
 imputanda: sed subditorum prauitati. **I**uxta illud **I**ob: xxxiii.
Ipse enim facit regnare hominem ypocritam super pec-
 cata populi. **E**t **O**see: xiii. **D**abo tibi reges in furore
 meo. **S**i igitur populus nunc peccat: non mirum si prin-
 ceps impius regnat. **N**am principes impii sunt qui cum
 furore agunt. tantummodo rapiunt: muneribusque iusticia
 peruertunt. **E**t qui positi sunt in defensam populi: ipsi
 offensam inferunt. **Q**uius oppositum **R**omanos nobis
 legimus fecisse: ut narrat **P**ompeius libro: xviii.
 quod cum **T**yneas **R**omam fuisset missus a **P**irro ut pacem

confirmaret: grandia munera secum detulit, sed susci-
pere **R**omani noluerunt, et sic ille graciā inuenit. **V**n-
de **R**omani iudices hostia claudabant: ne cum muneri-
bus intrare posset. **S**imilia narrat **V**alerius libro quar-
to. capitulo. xiii. et libro: viii. capitulo quarto de **P**y-
tracio **M**illeno qualiter partem agri de consensu om-
nium sibi oblatam refutauit dicens virtutum gloriam
magnitudine minui. **S**ed quid dicemus. **N**ā teste **S**e-
neca epistola: xviii. **P**hares rex neminem salutauit sine
munere, et tñ **E**cclēstici: xx. dicitur. **Q**uoniam ence-
nia & dona excecāt oculos iudicum. **I**deo propheta in-
quit. **Q**ui munera super innocentem non accepit: sem-
per habitabit in tabernaculo tuo. **V**nde **G**regori⁹ mo-
ralium: x. **T**res inquit sunt acceptiones munerum ad
que ex fraude festinatur. **N**ā accipi solet a corde gra-
cia, ab ore gloria, a manu pecunia, a quibus iustus de-
bet excutere manus. **E**t idem in registro libro quinto
Encenia inquit vestre sanctitatis accipere nolui, quia
incongruū est pauperibus quicquā accipere. **V**nde **S**a-
lustius narrat qualiter **R**oma in cupiditatem versa ē,
et ideo ipsa cito peritura nunciabatur. **D**e quo **I**uue-
nalis. **O**mnia inquit **R**ome cum precio fiunt. **A**tten-
dant igitur principes vt non propriam comoditatem:
sed reipublice vtilitatem intendāt. **Q**uia teste **A**ugu-
stino super **M**atheū. x. **G**entiles olim ob amorem rei-
publice filiis propriis non pepercerunt.

Capitulū terciū De pietate & misericordia principū
Quoniam principib⁹ sit cōmissum vniuersi regimē:
expedit vt mēbrorum defectibus compati di-
scant, alias enim respublica diuturna fore non
potest. **V**nde **Q**uidius libro de tristibus. **S**i quociens
peccant homines sua fulmina mittat. **I**upiter ex alto
cito inermis erit. **Q**ue verba sonant principem debere
misereri. **V**nde & veteres clementes extiterunt. **V**n-
de narrat **V**alerius libro quinto q̄ **M**arcellius hostes

suos **S**yracusanos cepit. Inter quos fuerat vnus qui
 erat ditissimus: quem intuens **M**arcellius: & confide-
 rans suum infortunium: a lacrimis abstinere non po-
 tuit. **N**arrat insuper qualiter **C**esar aspiciens caput
Pompey inimici sui: lacrimas dedit. **V**nde **S**eneca.
Magnarum virium est offensam negligere. **E**t **B**oe-
 cius. **M**aximum genus vindicte est posse vlcisci. nam
 sufficit posse. **I**tem **V**alerius vbi supra narrat qualiter
Cesar audita morte **C**athonis emuli sui fleuit: et pa-
 trimonium suis liberis incolume reseruauit. ipsosque
 fouit & protexit. **H**oc eciam recitat **A**ugustinus quinq-
 to de ciui. dei. capitulo. ix. **V**nde **v**irgilius. **T**u reges
 imperio populum romanum memento. **P**arcere subie-
 ctis: & debellare superbos. **E**t alibi. **S**it piger ad pe-
 nas princeps ad premia velox. **V**nde **S**olinus de **C**esa-
 re dixit qd clemencia potius qm armis vincit. **I**tem **V**a-
 lerius libro quinto de **A**lexandro narrat qualiter vi-
 dens in suo exercitu militem antiquu frigoris tempe-
 state afflictum: sibi compassum: propriis manibus eu
 accepit de sua sede sublimi descendens: et in sua sede
 eum posuit. **E**t ideo **I**acobus in sua canonica ait. **I**udi-
 cium sine misericordia fiet illis qui non faciunt mise-
 ricordiam. **V**nde veteres clemetes extiterunt. quia si-
 cut narrat **V**alerius libro quinto. capitulo primo: **M**ar-
 cus marcellius clemetissimus fuit. **N**am cum multos
Siracuzanos captiuos haberet: ipsosq afflictos videret
 flere cepit pre nimia cordis tristitia quam habebat de
 infortunio eorum. **I**nsuper **V**irgilius: vi. **E**neid. nar-
 rat qd **E**neas piissimus fuit: sic dicens. **T**u regens im-
 perio populum **R**omanum memento. **H**ec tibi artes
 erunt pacemq imponere recte. **P**arcere subiectis &
 debellare superbos. **I**tem in historia **T**roianorum legi-
 tur qd **T**ytus tante clemencie fuit qd omnibus prodesse
 cupiebat: nulliq nocere studebat. **I**tem **V**alerius libro
 quinto: capitulo primo recitat qd **P**ompeius regē **A**r-

menie cū cepisset. qui tñ contra Romanos multa mala gesserat: ac etiam Meīdatē Romanis īfestissimū suis viribus protexerat. Nihilominus ipse Pompeius regem Armenie predictum benigne suscepit. et dyadema quod de capite suo abiecerat: ei imposuit: atq; in pristinam fortunam restituit. iudicans eque pulcrum esse facere reges sicut vincere. Quapropter Seneca libro primo de clemencia: capitulo quinto sic dicebat. Nullam inquit rem magis q̃ clemenciam principē habere decet. Vnde libro eodem: capitulo quarto narrat de quodam qui diebus cunctis vite sue semper studuerat qualiter de hostib; vindictam habere posset. Cūq; tamen semel contigisset q̃ hostem vincere non poterat a sua vxore consilium petiit quid facturus esset. Ipsa respondit q̃ more medicorum facere deberet. Nam experti medici dum vident q̃ vna medela nō prodest: aliam contrariam tribuunt. Sic pariter dicebat viro suo q̃ deceret vt temptaret: si clemēcia sibi proficere posset: ex quo vindictam exercere non posset. Nihil inqt cum crudelitate bucuq; profecisti. Nūc igitur tēpta qualiter tibi succedat cum clemencia. Hiis igitur dictis vir gaudisus fuit & leto animo inimico suo pepercit. quem exinde amicum fidelissimum adinuenit. Patet igitur q̃ vtilior est clemencia crudelitate. Nā inimicum vincere si laudabile est. laudabilius tamen est sine inimico viuere. maximeq; laudabile inimico indulgere. Ideo concludit ipse seneca libro preallegato: capitulo: x. q̃ licet apes aculeum habeant. rex tamen apum aculeo caret. Clemencia igitur virtus est que principi debetur. Ideo Christus Luce: vi: dixit. Estote misericordes sicut pater vester celestis misericors ē. Tradit enim Policratus libro quinto: capitulo: vi: q̃ Plato suis discipulis sepius dicebat. Cum potestas seuit ī subiectos: idem est ac si pupillum tutor persequatur. Sicut igitur tutor erga pupillum debet esse clemens

sic viri cuiuscūq; potestatis debent proximorū fauere iuri. Naturale enim est q̄ animal quod est potencius: etiam sit clemencius. Nam Catulus ab Hynnulo nihil patitur. Leo etiam homini prostrato indulget. Vnde Vegecius libro quarto: capitulo quarto narrat q̄ Philippus muliercule cuidam paupercule in tantum miseratus fuit: q̄ licet ipsa verbis ipsū infestaret. nihilominus de facultatibus suis secretissimis eam recreauit. Quapropter multum rationabiliter Seneca libro primo de clemencia: capitulo quarto: ad clemenciam hortatur dicens. Libet vt clemens sit qui vult deos esse sibi clementes: vt talis sit vnusquisq; quales sibi vult esse deos. **Capitulum quartum Quomodo principes debent colere deum.**

Sicut narratur in historia triptita: libro primo q̄ Constantinus factus cristianus: cultum diuinum in tantum dilexit q̄ tabernaculum ad istar ecclesie factum secum deferri iubebat. Cui sacerdotes & ministri ecclesie assistebant: precibusq; intendebant. Romanorūq; diuerse cohortes eius exemplo similiter fecerunt. varium tamen diem secundum diuersas opiniones elegerūt. Vnde sacerdotes & dyaconi dominicam diem coluerūt. Alii vero feriam sextam pre-tulerunt. quia dominus in ea passus ē. Vnde apud Romanos feria sexta prius celebrabatur. nec rationabili causa hoc caruit. quia sicut narratur vbi sup̄ Constantinus in virtute sancte crucis plurimas victorias obtinuit. Nam cum preliaturus esset: quasi in somno constitutus vidit signum crucis in celo: & angelos dicentes **O** Constantine in hoc signo vinces. et extunc signum crucis iussit preferri ante se tanq̄ vexillum victoriale. Etiam habetur hoc libro: ix. ecclesiastice historie: capitulo. xix. vbi dicitur q̄ in dextera sua signum crucis gerebat ex auro factum. Non mirum igitur si Romani sextam feriam ante diē dominicū diu coluerūt.

quia tamen in resurrectione consumacio facta fuit nostre redemptionis. Ideo ecclesia diē dominicā colendū ordinauit. **N**ec tamen illi colūt qui iocis insistant: seu qui ocio torpent. sed isti tantū qui bonis operibus orationibusq; insistant. **P**osco igitur vt attendamus quanto studio predecessores nostri dies celebres coluerunt. **N**arratur enim in historia triptita: libro secundo q̄ **T**heodosius apud **T**essoloicam ciuitatem fere septem milia hominum iussit occidi: eo q̄ indignat⁹ erat q̄ suos quosdam iudices lapidauerant. **H**oc tamen pacto ad **M**ediolanum rediens ecclesiam ingredi voluit. cui occurrens de foris beatus **A**mbrosius: sic eum alloquebatur. **O** imperator attēde: quia dominus vnus ē rex omnium & creator. **Q**uibus ergo oculis aspicias dei tēplum. aut quibus pedibus calcabis sanctū illius pauimentum. qualiter manus extends de quibus adhuc sanguis iustus stillat. quoniam hīs manibus sanctum domini corpus suscipies. **V**nde subdit. **F**orte enim recognitionem peccati prohibet potestas imperii. decet tamen vt ratio vincat potestatem. **R**ecede igitur: tuāq; non queras augere iniquitatē. **H**is autē sermonibus obediens flendo ad regalia remeauit. **C**ūq; tamē octo mensibus ecclesie ingressu priuatus fuisset. diesq; natiuitatis saluatoris appropinquasset. tūc **T**heodosius lacrimis & gemitibus feruentissime lugebat dolēs q̄ tante diei cultui non assistebat nec assistere valebat. **S**ed cum tātas lacrimas vidisset **R**uffinus milicie sue princeps: causam tanti gemitus inquisiuit. **Q**ui **T**heodosius ait. **T**u **R**uffine luges. et ego lamenteor. **N**am meis seruis tēpla aperta sunt. me autem exorantem ingredi prohibet. **R**uffinus autē apud **A**mbrosiū exhibuit se intercessorem: sed nil obtinuit. **T**heodosius autem lacrimis & precibus sibi veniam dari meruit. et ī cunctis tanq; filius ecclesie obediuit. **E**x hac igitur historia discat fidelis quantum fuit in **T**heodosio cultus

diuini desiderium. quantum diem celebrem venerari petiuit. quanteq; obediencie extitit. **E**t ideo dominus sibi benedixit: et in dei virtute inimicos superauit: vt dicitur vbi sup: capitulo: xxviii. **D**ecet igitur princeps deum & ecclesiam colere. **N**am veteres cum omni genere musicorum deos suos colebant. qui tamē dii in ualidi: nulliusq; potestatis erant. **P**ocius igitur deum verū. tenemur venerari. **N**arrat enim **V**alerius libro tercio: q; **A**lexandro sacrificante astat ei vnus thuribularius: cuius brachio carbo ardens illapsus est ī tantum q; caro eius aliquo modo cōburebat ex lapsu vnus carbonis. atq; circumstātes hoc odorabāt. nihilominus tamē dolorem silencio cooperuit: & brachium īmobilem tenuit: ne forte **A**lexander sacrificium dimitteret. **E**cce quantus zelus ad deorum cultū. **A**ttaendamus qualiter **D**avid: licet occupetur duodeci regnis nihilominus tamen sepius in die laudes deo refundebat. **V**nde dicit in psalmo. **S**epies in die laudē dixi tibi. **I**tem refert **C**assianus de **B**eato **A**nthonio qualiter tota nocte orauit. et cū sol oriretur de mane dicebat. **O** sol cur me impedis ab huius veri luminis claritate. **N**am tota nocte ī contēplacione steterat. **I**tem de beato **E**usebio legitur qualiter a vespere sabbati vsq; ad solis ortum diei dominice īmobiler manibus extensis permanebat. **E**x quibus omnibus concluditur q; diuino cultui insistendū est: maxime cum beneficia suscepimus. **V**nde **G**regorius in omelia. **C**um inquit augetur dona; rationes etiam crescāt donoꝝ. **T**anto igitur humilior atq; ad seruiēdum deo prompcior quisq; esse debet ex munere: quanto se obligatiorem esse cōspicit ī reddēda ratione. **Capitulū. v. de morib; principū**

Nobiles sic nuncupari nō merentur: nisi bonis & honestis morib; floreāt. **Q**uia teste **C**assiodoro epistola: ix. decet quēq; honorē quem gerit nomine moribus exhibere. **V**nde **T**ul. in philip.

prima. Vos nobiles quedā spectare decet: non peccu-
 nam: neq opes violentas: sed caritatē ciuium & glori-
 am concupisse. Quia teste **Cassiodoro** epistola tertia.
Conuentus sapientum dignitas est imperanciū. **Eru-**
 bescant igitur huius temporis nobiles quibus mos est
 ex sua nobilitate peccandi suscipere audaciam: vanāq;
 iactanciam ex suis parentibus promulgant: eo tamen
 pacto quo parentes sua virtute nobilitatē receperūt.
 eodem pacto isti sua viciositate nobilitatē terminaue-
 runt. **Expedit** enī teste **Sydonio** ī suo epistolari: libro
 quinto: nobilem esse sine superbia. sine inuidia poten-
 tem. sine superstitione religiosū. sine iactancia littera-
 rum. **Nunc** autem filii nobiles se putant qui fastū suis
 incessibus monstrant. **Habent** enim calcios acutos vt ī
 gressibus ambulare discant. ferunt dextrocheria: ar-
 millas & ornamēta & vestium varietatem: atq; dispa-
 ritatem excogitant. **Non** sunt tamen arguendi ex ho-
 nestate: sed ex pomposa vanitate. **Cur** enim dominea
 obtinent: nisi vt regāt. sed regere quomodo possunt si
 se regere nequeant. **Dicit** enim **Socrates** q; qui mul-
 tarum rerum potestatem habet: primum conscienciā
 purgare debet. **Stultū** enim est vt imperare quis ve-
 lit: cum ipse sibi imperare non potest. **Et** subdit. **Age**
 sic alienum vt tuum non obliuiscaris negociū. nulliq;
 impones quod tuipse pati non posses. hoc exhibe qd̄ ti-
 bi optaueris exhiberi. **Si** bene egeris ipse tibi perso-
 ne auctoritatē dabis. **Quomodo** igitur isti dicunt pri-
 cipes quorum potius superbia q̄ sapiēcia regnat. nec
 curant leges obseruare quibus alios astringūt. **Impor-**
 tune enim necant. stuprant. rapiunt. adulterant: & si-
 milia facientes anathemisant. **Verūtamen** **Catbo** ait.
Patere legem quam tu tuleris ipse. **Si** enim attendat
 princeps qualis eius nominacio fuerit: peccare verebi-
 tur: cum sit datus populo non tantum in domineū: sed
 etiam in exemplum. **Nam** teste **Seneca**. **Principem**

peccare non decet cum possit. Precorq; q non solú ma-
 nus & linguam: sed etiam oculos continere debet. Vn-
 de Galterus in Alexandreidos libro. vi. Maiestas re-
 gia magni ponderis esse solet. Et Ovidius quarto tri-
 stium. O qui nominibus generosis flores exuperas: ac
 morum nobilitate genus. Animaduertant igitur prin-
 cipes: et nobilitatē exornent moribus: vt potius virtu-
 tibus q pompis intendant. Nam superbia reges pluri-
 mos seduxit: et adhuc forsan captiuat. Plures nāq sūt
 qui tanto tumore superbiunt q suis subditis loqui de-
 dignantur. turpeq putant popularibus exhibere collo-
 quium. Narrat tamen Valerius libro. vii. q Publius
 Valerius consul Romanus adeo semp plebem dilexit
 vt merito Publiculus cognominatus sit. Et Eutropius
 refert q cum Vulpus ab Auicēna redargueret eo q
 nimis cōmunis esset. respondit dicens talem impera-
 torem debere esse priuatis: qualem sibi imperatorem
 priuatus optasset. Quia igit quilibet imperatorē op-
 tat sibi ppiciū. ideo ipse debet subditis ppici9 & cō-
 munis esse. Capitulū. vi. De diuiciis principum

P Rinceps est oculus plebis. qui contagiosus si-
 fuerit: mox interficit. Vnde Stacius in The-
 baidos. Regna cum scelere omnibus ex his
 sūt grauiora. Vnde Quintilianus capitulo tercio. Hec
 est inquit superiorū condicio vt quicquid faciunt pre-
 cipere videātur. Et Boecius tercio de conso. Imperan-
 te nequicia virtus non solum premio caret. verū etiā
 sceleratorum pedibus subiecta calcatur. Et Ovidius
 sexto de fastis. Sic agitur censura: et sic exempla pa-
 rantur. Cū vides alios qd monet ipse facit. Et libro se-
 cundo sine titulo. Quod decuit reges cur mihi turpe
 putant. Et Iuuenalis libro tercio. Omne viciū de tan-
 to despectius crimē in se habet: quanto maior qui pec-
 cat habetur. Vnde in prouerbiis sapientū dicitur. In-
 ferior horrescit quicquid peccat superior. Et Claudia

nus in maiori. **C**omponitur orbis regis ad exemplum
 nec sic inflectere sensus humanos edicta valent: q̄ vi-
 ta regentis. **M**obile mutatur semper cū principe vul-
 gus. **H**is igit̃ testimoniis clare apparet periculofissi-
 ma in principibus scelera fore. **E**orum enim exemplo
 populus delinquit. **V**nde **C**assiodorus epistola tertia
 dicit sub iudice bono populum corrigi. **P**orro inquit
 facilis recti persuasor est innocens iudex. **N**am subdi-
 tus predicabili conuersatione pudet mores probabiles
 non habere. **S**ed prochdolor sicut planeta planetarum
 scilicet **S**ol eclipsatur. sic in principibus lumē honesta-
 tis rarissime cernitur. **V**nde **S**eneca in **A**gamēnone.
Non intrat regnum lumen aut fides: sed precio vincit̃
Et **Q**uidius libro secundo sine titulo. **C**uria pauperi-
 bus clausa est: dat census honores. **I**nde grauis iudex:
 inde seuerus eques. **E**t: vi: de fastis. **R**egia res scelus
 est. **E**t idem ī epistolis dicit. **I**mpat̃ heu populis timi-
 de non imperat iure. **P**ossidet & viciis regna minora
 suis. **Q**uibus verbis īnuitur regna delictis fore subie-
 cta. **E**t quanq̄ in principe omne delictū sit graue. qđ
 tamen aliis nociuius est grauius est. **Q**uia teste **T**ulio
 libro secundo de officiis. **N**ullū inquit vicium est de-
 terius auaricia: presertim in principibus & rempubli-
 cam gubernantibus. **H**abere enim questui rempublicā
 non solum turpe: sed eciam sceleratum & nephariū est
Rursum ī principe audacitas festinataq̄ preceptio no-
 cet. **V**nde **S**uetonius libro secundo de. xii. cesaribus
Augustum redarguit eo q̄ nil melius questui arbitra-
 tus est. **V**nde **S**alustius in **I**ugurtino. **A**nimi cupidi-
 tas cōmune nobilitatis malum ē. **C**eterū turpis amor
 principi minime competit. **V**nde **F**ulgencius secundo
 mittologiarū. **Q**uāuis inquit omnibns libidinis amor
 turpis sit. nunquā tamen deterior q̄ in honorato. **N**ā
Iupiter in cignum conuersus est: cum **L**eda concubuit
 que peperit ouum: vnde tres nati sūt: scilicet **C**astor.

Pollux. & **H**elena. **V**nde **L**eda a ledendo dicitur: im-
mundiciâq; designat. et nomine Iouis principes itelli-
guntur. **O**mnis igitur principat9 libidine maculatur.
Vnde referunt poete in huius rei testimonium cignû
illum plenum esse viciis: ipsosq; clamante aues tacent.
Helena etiam quâ **L**eda gerit discordia seminum fuit.
Similiter. **C**astor malû exemplû nuncupatur. **P**ollux
vero a prodendo dicitur. Itaq; omnis mali libido occa-
sio est. **R**ursus principi sūme impaciencia nocet. **V**n-
de **S**tarius in **T**hebaidos libro primo. **G**entilis animo
subiit fragor inuidia atq; parens odii metus. **S**ed nec
ob hoc huius viciis ablatis principes vt cōmuniter scele-
rantur. **N**ā auaricia: libidine: impaciencia molestant.
Vnde **P**etroni9. **V**enalis populus venalis curia primû
lâq; maiestas auro corrupto iacebat. **V**nde autem hec
procedant vicia inquiram9. **T**imendû est enim ne pra-
uorum societas ad prauum eos inclinet. **A**liqui eni sce-
lerati: peccatisq; pleni principes sectantur vt placêdo
ditentur. **I**n hoc autem placere studêt q; crimina sua
dent. **H**ii comparant animalibus querentibus non ho-
minem: sed predâ. **I**uxta illud **S**eneca libro de reme-
Meli musce secuntur cadauera lupi. frumenta formi-
ce. ita turba predâ sequit: non hominem. **N**empe fami-
liares regum eos sepius euertunt. **I**uxta illud **B**oecii
secundo de consō. **R**egû familiares regiam potestaté
sepius prosternunt. **E**t **V**arro in suis sentenciis. **A**mi-
cis inquit diuitum palee sunt.

Capitulum. vii. De paciencia & clemencia principû.
Quanto quis in gradu est sublimior. tantum ad
q; misericordiam & clemenciam existere debet
prompcior. **V**nde **S**eneca libro primo de cle-
mencia ad **N**eronē. **N**ullum inquit ex omnibus magis
q; clemencia regem aut principem decet. **A**pes enim
aculeum habent. sed rex apum aculeo caret. **S**aluû re-
gem clemencia in aperto monstrabit. **V**nde est in ex-

pugnabile munimentū amor ciuium. Quid inquit pul-
 crius est quā viuere cunctis optantibus pacem. Ve-
 recundiam eciam peccandi facit ipsa clemencia. Nec
 minus principi turpia sunt multa supplicia: q̄ medico
 multa vulnera. remissiusq; imperanti melius paretur.
 Natura enim contumax est: & facilius ducitur q̄ arta-
 tur. Attendat igitur princeps vt clemens suis ciuib;
 sit: nec recuset misereri ipse qui venia indigere potest.
 Nam teste **Tulio** libro primo de officiis. Nihil ē lau-
 dabilius: nihilq; dignius placabilitate et clemēcia. que
 tamen ita probanda est vt adhibeatur reipublice fera
 seueritas: sine qua ciuitas administrari non potest. Et
 idem **Tulius Philip. ii.** Prediū inquit caritate & be-
 niuolencia ciuium oportet esse septū: nō armis. Discāt
 ergo reges & principes misereri: & iracundie veneno
 non intumescant. Ipsi nāq; mestos debent cōsolari: peri-
 culum ergo si eorum iracundia alios prouocet. Nam si
 turbacionis occasionem habeat: posco vt deserat: iuxta
 illud **Galteri i Alexandreidos** libro primo. Vindictā
 suffer donec pertranseat ira. Ne meminisse velis odii
 post verba. Nam teste **Quidio** tercio tristium. Quan-
 to quis maior: tanto placabilis ire. Et faciles motus
 mens generosa capit. Itaq; ignobilitatis signum est se-
 pe irasci. Et difficile recte iudicat ipse cuius mentem
 ira possidet. Vnde **Tulius** libro primo de officiis. Nū-
 quam inquit qui iratus ad puniendum accedit: medio-
 critatem illam tenebit que est inter nimīū & parum.
 Ideo **Seneca** in troyadē. Quo inquit plura possis: plu-
 ra patienter feras. Et libro primo de clemencia. Rex
 leſus animum in potestate habeat. longeq; sit exorabi-
 lior in suis iniuriis q̄ in alienis. Nam quemadmodum
 magni animi non est qui de alieno liberalis est: sed qui
 qđ alteri donat sibi detrahit. Ita eum clementem non
 facit alieni doloris tollerancia: sed propriorum stimu-
 lorum paciencia. magniq; animi est iniurias in summa

potencia & paciencia pati. Nec quicquā glorioſius eſt:
 principi ipſe leſo. Vnde **G**alterus in **A**lexandreidos
 libro primo. Inſtabile eſt regnū quod non clemēcia fir-
 mat. **A**nimaduertāt queſo domini & principes homi-
 nes ipſos eſſe. nec principatus naturam propriam ab-
 ſtulit: cuius eſt miſereri & fratri proximo indulgere.
 Vnde **T**herencius in adelphis. Vt homo es: ita mores
 geras. Nā teſte **C**laudiano ī maiore. Munera ſola deſ
 equat clemēcia nobis. Pax maiora docet: peragit tran-
 quilla poteſtas qđ violenta nequit. Et ſubdit. Nunq̃
 libertas graciosior extat q̃ ſub rege pio. Vnde **Q**uintus
 torcius libro ſexto. Regum ducūq; clemencia non eſt
 in ipſoz numero eſt que cōmunia ſunt et ingenioſita-
 tem mentis que validitatē inſinuat. Hiis ergo teſtimo-
 niis clare deducitur clemenciam principi maxime con-
 gruere: que talis ſit vt nec iuſticie deroget: nec fauore
 gignatur. Sed clemencie ſuperbia detrabit: que quo-
 rundam principum corda ſic detinet vt miſereri & cle-
 menciam exhibere nolunt. ſed offenſi mox interimere
 omnes cupiunt. ergo ſimiles ī natura homines & pxi-
 mos: virtutibus forſan eis celebriores deprimere cu-
 rant. Huius autem ſuperbie & impietatis nutritrix eſt am-
 bicio quā multi ſolia ſibi nō debita vſurpare preſūper-
 runt. Eodēq; pacto quo ſuperbia eos ītronſauit impie
 pariter regnare facit. Verūtamen principat⁹ nō debet
 ambitione obtineri aut ſuperbia poſſideri. Vnde **G**al-
 terus in **A**lexandreidos libro: viii. Tucius eſt nō aſcē-
 dere q̃ poſt aſcenſū regredi. Veteres enim ſapientes
 principatum recuſarunt potius q̃ ambierūt. Vnde re-
 fert **S**eneca libro tercio de beneficiis q̃ **A**ntigon⁹ ho-
 ſtem ſui patris cum ſuperaffet. nihilominus prelium
 belli ad patrem tranſtulit. Et ſubdit. Hoc eſt regnū
 nolle regnare cum poſſes. Vnde **V**alerius libro. iiii. re-
 fert **F**abium officium conſulatus recuſaſſe: multis ta-
 men deprecantibus. Et libro ſexto refert de **M**anilio.

III

consimilem historiā: qui cōsulatum recusando: **M**ores inquit vestros ferre non potero: nec vos imperiū meum perpeti poteritis. **N**on sic tamen hīs temporibus principatum homines recusant. sed auidissime currūt eiusq; occasione superbiunt & superbe regnant: atq; sine clemencia principantur.

Capitulum. viii. De ludis principum.

P **R**incipes subditorum sūt exemplar. **S**i igitur ludorum vanitatibus intendunt. et ludorum ineptoz; enormitates adinuenire studeant. Ipsoz; porro familiares atq; subditi consimilibus occupationibus se faciliter occupabunt. et sic putabūt viuere sane quando ea faciunt que suos dominos facere videntur. **Q**uis enim taxillorum aut alearum ludos magnificauit? **P**rincipes & domini inconsulti hoc fecerūt. **N**ec tamen reprobandum est si quis solacio spiritū suū recreat. **S**ed reprobatissima est eorum vita: quibz; mos est totum tempus vite sue ludis & stultiloquiis exhibere. **H**ii nocturnas vigilias amant: & ludorum vanitati se ad fatigationē intollerabilē incendunt. **S**ed cū lucente die surgere debeant vt populum regant & foueant: ipsi tamen somno tunc sunt dediti. et tandē ex vite dissolutione & maleficiis corporis & anime grauissime decidunt. **R**ursus hii cū refectionē sūperint ad militare exercitiū non contendunt. nec virorū illustrium acta commemorant in exemplo. sed feruētissimo ineptissimoz; desiderio taxilloz; alearūq; fortunis se cōmittunt. **Q**uorū occasione periuria obsecrationes & forsan blasphemias conficiunt & miscent. Itaq; mēs que ex iocis recreari deberet: ludis talibus ineptissimis inquietat. **I**deo **S**eneca in puerbiis dicebat. **A**lea tor quanto in arte doctior: tanto est nequior. **V**nde refertur qd **T**hemistides dicebat non decere magistrat9 ludis vacare: sed a quibuscūq; leuitatibus debent animū arcere ne respublica ludere videat. aut ne relicta

grauitate perire potest. Vnde Seneca epistola quin-
 quagesima. Quid mihi lusoria illa componis: nō est io-
 cādi loc⁹. Nunq̃ refert Augustinus libro: viii. de ci-
 dei. capitulo: xvi. quomodo cuidā Romano in somno
 dictū fuit vt ludi prohiberentur. Et in sūma de casi-
 bus libro primo dicitur q̃ ludētes ad aleas vel taxillos
 peccāt non solum ludētes: sed etiam cōmittentes. quia
 ibi sunt desideria lucrādi. volūtates spoliandi. ibi mē-
 dacia: periuria: blasphemie: & huiusmodi. quoniā alea
 mendaciorū & periurioꝝ mater est: vt dicit Policra-
 tus libro primo. Vnde de Achillo legim⁹ q̃ cū miss⁹
 fuit ad Corinthēos vt fedus cum eis cōtraheret: inue-
 nit duces & seniores cū aleis ludentes. Ideo absq̃ ver-
 bo reuersus est dicens cum taxillatoribus se nolle con-
 trahere societate. Nempe reges & principes ludos le-
 ues exercere: & insistere istis non licet. Quia sicut nar-
 rat Policratus vbi supra. Rex Parthorum dedit talos
 aureos regi Demetrio i signum obprobrii: eo q̃ nimis
 leuis erat in moribus & iocis. Vt igitur grauior effi-
 ceretur: ideo talos aureos sibi contulit. Vnde Crisostomus
 per Matheū omelia: vi. dicit q̃ deus non dat ludere:
 sed dyabolus. Si inquit luserimus: ante certamē defi-
 ciemus. Nec tamen ludi honesti per hoc reprobantur.
 Quia teste Seneca de tranquillitate: philosophi sapiē-
 tes quandoq̃ ludis vacauerunt. sicut Socrates qui cū
 puerilis esset ludere nō erubescibat. Et Catho. Laxa-
 bat animū curis publicis fatigatum. Et concludit ibi-
 dem q̃ assiduus labor frangit vires. Et dat exemplū
 de agris qui melius fructificant si quietē interpositā
 habeant. Vnde sicut somnus ē necessarius: si tamē cō-
 tinuus fuerit mors est. Sic ludus honestus mentē di-
 sponit. si tamē fuerit assiduus mentem ebetat. Vnde
 Cassianus libro: vii. coll. narrat de sancto Iohāne apo-
 stolo qualiter cum p̃dice letabatur: quod cum videret
 iuuenis quidā mirabat̃ virum tam sanctum & senem

hoc facere. **C**ui sanctus Iohannes ait. Quid portas in manu, qui respondit: arcum. **C**ui Iohannes. Cur arcum tenes non habes semper. **C**ui iuuenis. ne assidua curatio vires eius minuat. **S**anctus inquit Iohannes. modica laxatio: scilicet temporata leticia homines meliorat & vires fortificat.

Capitulum. ix. De dominio principum quomodo debet esse virtuosum.

Non debent principes putare eorum imperia diuini iussionibus preferenda. **N**am a deo ceperunt domineum quod habet. et ineptissime dominantur. nec merentur principari: nisi inquantum virtutibus spollent. **P**eruersorum tamen principum malicia tempore nostro perfidencium ita viget: ut dominari potius credantur peccandi licentia quam virtutum excellencia. **H**ii enim principes peruersi id solum habent dignitatis quam fallax hominum opinio credit. ut tangit Boetius tercio de consolatione. capitulo. iiii. **A**ttendant igitur principes qui terre dominantur corporibusque mortalibus mortales. **C**ur igitur superbiunt. cur momentanea luce tumescunt. **R**efert enim Ieronimus epistola. c. xix. **E**t Valerius libro ultimo ante finem: qualiter rex Perses de sublimi loco exercitum suum perspexit. in quo cum vidisset fere infinitam multitudinem hominum fleuit: considerans quod post centum annos omnes isti mortui essent: nullusque viveret. **E**t addit idem Valerius quod suam conditionem: scilicet mortalitatem in aliena specie deplorabat. **S**i enim animaduerneret quanta est in mundi principibus annexa calumnia: nunquam aut raro appeteret. **V**nde Egesippus libro. iiii. narrat de Vespasiano qualiter cum esset in obsidione Iherosolimica audita fuerunt noua quod Nero fuit occisus. **E**t ideo Vespasianum in imperatorem milites elegerunt. **S**ed Vespasianus omnino renuit. & milites omnino instabant. **I**taque minis mortis ipsum infestabant. **I**lle autem indignum se reputabat. sed milites suadebant ut imperium acciperet. quia potius cura erat quam honor. **V**nde Valerius libro. vii. capitulo secundo narrat quomodo

liter dyadema sibi traditū diu conspexit anteq̃ capiti
 imponeret dicens q̃ dyadema magis faciebat hominē
 nobilem q̃ felicē. quia si considerentur sollicitudines
 principatū nūq̃ acciperent. **Mirū** igit̃ q̃ hec huma
 na iura primogeniture putamus: & celestia omnino ne
 gligim⁹. **Nempe** veteres principatū nō querebāt. **Vn**
 de narrat **Valerius** libro quinto: capitulo sexto de quo
 dam qui cū exiret portā ciuitatis: corona subito impo
 sita fuit capiti eius. atq̃ dūmodo reuertereť ipsum in
 regem postulabant. sed reuerti noluit. quinymo sibi p
 petuum exiliū indixit. **In** cuius rei memoriā in predi
 cta porta ipsius effigies inclusa posita fuit. **Ceterū** **Va**
 lerius libro. vi. capitulo primo narrat de quodā qui cū
 perdidisset **Asiam** regionē & quasdam vicinas gētes
 graciās egit primo. secūdo gaudens: q̃a modico regno
 vteret̃. **Nūq̃d** **Iohānis**. vi. legit̃ qualiter **Cristus** fu
 git in montē quando cognouit q̃ populi veniebant et
 eū raperēt & regē facerēt. **Sup.** quo **Cristi**. omelia: **xxi**
Cristus inq̃t fugit erudiēs nos fugere mūdanas digni
 tates atq̃ contemnere ea que sūt: scilicet tēporalia de
 ridere: & futura adamare. **Modernis** tamen tēporib⁹
 omnes ad dignitates currunt. non tñ sapienciā aut vir
 tutes querunt. **Quibus** loquit̃ **Bernhardus** ad **Euge**
 niū secundū. **Simeas** inquit in tecto est sicut rex fatu⁹
 in folio. **Vnde** sicut turpitudine symee quando plus ascē
 dit magis patescit. sic homo indignus tanto fetidior
 quanto in gradu celsior. **Quamobrē** **Augustinus**. ix. de
 ciui. dei capitulo. xiii. narrat qualiter iuncte erāt edes
 virtutū & honorum que p̃ diis & deabus deputabāt
 ad designandū q̃ vir honoratus per dignitatē vel per
 potestatē debet esse virtuosus. **Et** ideo ille edes: scili
 cet domus erāt coniuncte. **Nec** tamē reprobāda est po
 testas seu hominū dignitas. **Quoniā** omnis potestas a
 dño deo est: vt dicit̃ ad **Ro.** xiii. **Sed** reprobādi sūt il
 li qui sine meritis dignitates assumunt: aut in digni

tatibus cū fuerint se & alios puerse regunt. et de mo-
 dica gloria quā habent ne priuent timētes in nullis cō-
 fidūt. **Nā** Tullius libro tercio de officiis: capitulo. vii.
 narrat de **Dionisio** tirāno qualiter barbitonfores time-
 bat ne ipsū interficerēt barbā eius si raderēt. Ideo pi-
 los barbe comburebat. **Narrat** insuper de **Alexandro**
 sergeo: qui de vxore timebat. **Vnde** anteq̃ cubile īgre-
 dere ē explorari faciebat: an eius vxor gladiū vel aliud
 instrumentū haberet. finaliter tamē ab ea īterfectus
 fuit. **Insup** **Valerius** libro vltimo ante finē narrat de
Masmissa rege qui cū dormiret custodiā sui corporis
 non hominibz: sed canibus cōmisit. **Hec** enī omnia con-
 tingūt. quia īpii ad dignitates eleuant. et vite huius
 exiguā gloriā supne felicitati anteponunt. **Aduer-**
 tāt autē illud **Iob**. Omnis potentat⁹ vita brevis. **Vn-**
 de **Iob**: xxiiii. **Eleuati** sūt ad modicū & nō subsistent.
Nā vita ē vapor ad modicū apparens. **Iacobi**. iiii. **Om-**
 nis caro fenū. & omnis gloria ei⁹ quasi flos feni. **Rur-**
 sus in principibz nō solū superbiā & gulā cerno redar.
 guēdas. **Vbi** autē gula regnat: ibi nulla honestas: sed
 dissolutio castrimargie semper comes est. Itaq̃ nobili-
 bus maxime ptinere dinoscit sobrietas: ex quo nobiliū
 statui p̃cipue cōgruit honestas. **Fortassis** tñ qui se nobi-
 les dicūt: suā vocacionē diuerterūt. **Qui** enī sunt eda-
 ciores curialibus qui tñ de nobilitate se iactāt. **Pota-**
 ciones enī serotinas habēt. & mane suis sensibz nondū
 excitatis pocula petūt. **Hec** autem non est nobiliū: sed
 ignobiliū: nō ad vitā: sed ad mortē via. Talibz autē cō-
 messatoribus quoq̃ occupacio ī cibis & potibz ē loquū
Ysaias quinto capitulo dicēs. **Ve** qui potētes estis ad
 bibendū vinū. **Vñ** **Seneca** epistola. lxxxvii. narrat de
 quodā potente qui maiore partē noctis in cōuiuio exi-
 gebat. et fere die tota dormiebat. **O** quanta vite indi-
 screcio. corp⁹ suis cōmessacionibz distempant & inqui-
 nāt: & animā pdere nō formidāt. **Vnde** **Ysaie** quinto,

Ve qui cōsurgitis mane ad ebrietatē sectandā. Et sub
diť. Cithara & tympanū & tibia & vinū in conuiuiis
vestris: et opus domiui non respicitis. Hoc siquidem
viciū maxime habēt curiarū sectatores: qui iugit pret
missa salute cibus & potibz vacāt. Vñ Policrat⁹ i plo
go narrat q̄liter Socrates phus ea oremnebat q̄ aulici
ambiūt. scilicet q̄ curiales petūt. Quamobrē Valeri⁹
libro quinto: capitulo primo. Ventre inqt distentū ci
bo sequit̄ voluptas genitaliū. Idē ponit Grego. episto
la. xxxvii. Insup Seneca cōmessatoribus sic loquit̄. O
miserabiles quoz palatū nō nisi ad p̄ciosas escas exci
tat̄. Nō enī viuit q̄ libidini & somno viuit. Vñ Vir. in
suo Eneid. libro primo Didonē redarguit: eo q̄ i con
uiuiis tēpus detinebat. Idcirco dicebat. Infelix Dido lā
gūq̄ bibebat amorē. Et ibidē dicit̄. Prima quies epu
lis mēseq̄ remote. Crattheres magnas statuūt & vina
coronāt. Sic strepit⁹ tectis vocēq̄ p̄ ampla volutant.
Ex quibz colligit̄ cōmessatoz enormitas i quibz suum
paradisū sperāt. **Capitulū. x. de tirāide principū**

P Rincipes & domini constituti sūt vt nō disti
pēt plebē: sed vt foueāt. nō vt bona subiectis
auferēt: sed poti⁹ id qd̄ habēt benigne cōser
uent. Sed p̄chdolor dominia q̄ plurima i tirāide mu
tata sūt. multiq̄ principes paupes subditos opprimūt
et vt ipsos p̄textu iuris cōfundē videant̄: p̄uissimas le
ges excogitāt. Quibz Ysaie dī. Ve q̄ condūt leges ini
quas: et scribētes iniusticiā scripserūt vt opprimerēt in
iudicio pauperē. Vñ psal. Sedet i insidiis cū diuitibz
i occultis vt interficiat innocentē & cetera. Hii enī simi
les sūt Castori: de quo narrat Solinus li. iiii. ca. xxxv.
Qui cū hominē inuaserit ipsū non deserit quousq̄ ossa
ei⁹ cōfregerit. Sic tales paupes i pace nō pmittūt quo
usq̄ totalit̄ eneruauerit. vñ Michee. iiii. Pelles eoz de
sup excorauerūt: & ossa eoz cōfregerūt & cōsciderūt.
Hii tñ inexcusabiles sūt: & tñ aliena capiunt. Quibus

III

Ambro. li. primo de offi. loquit̃. **D**iues inq̃t eras. qua
ergo ex causa aliena rapiebas: egestas non compulit.
Ideo te feci diuitē vt excusacionē nō haberes. **T**e feci
potentē vt nō inferres: sed repelleres violenciā. **E**ripi
te igit̃ egenū & pauperem de manu p̃toris liberate.
Nā teste **S**eneca epistola. lxxix. **E**a isti faciūt q̃ crea
ture irracionales facere abhorrēt. **Q**uoniam teste **A**ri
stotile li. vi. de aīalib. **N**on ē mod⁹ auiū vni⁹ speciei
q̃ vna comedat aliā. **I**sti tñ suos fratres deuorauerunt
Vnde **M**ichee. ix. **Q**ui comederūt carnē populi mei.
Nēpe attēdere debēt quoniā paupes exaudit domin⁹.
qui tñ paupes cōtra eos clamāt: & iusticiā a deo petēt
Vnde **E**cclēsiastici. xxxix. **L**acrime vidue ad maxillas
descendūt: & ascēdunt vsq̃ ad celū. & de⁹ exauditor
nō delectabit̃ in illis: scilicet p̃cipib⁹ tirānis. quoniā
p̃pter multitudinē calumniarū clamabūt. vt dicit̃ Iob
xxxv. **V**e igit̃ qui cōgregat auariciā domui sue. quia
de piet̃e lapis clamabit: scilicet cōtra eū: vt dī **A**bagug
primo. **N**arrat enī **P**etr⁹ **D**amiani de quodā qui p̃xi
mus morti erat: et a sanctis **A**ndrea & **G**regorio val
de affligebat̃: quia sex nūmos a paup̃cula vidua acce
perat. **V**n̄ **E**cclēsiastici. xxxiiii. **Q**ui offert sacrificium
ex substācia pauperis: quasi qui victimat filiū in cōspe
ctu patris. **L**egim⁹ enī de **T**iberio ī cronicis breuib⁹
q̃ cū sibi suaderet̃ vt tributa augmētari iuberet: respō
dit. **B**oni inq̃t pastoris nō est pec⁹ deglutire. **V**n̄ **I**saiē
xxxiii. **V**e qui p̃daris: nōne & ipse p̃daberis. **H**ui enim
crudeliores sūt lupis. **Q**uia de lupab⁹ ī historia **R**oma
nōz legiūt quomō nutrierūt **R**omulū infantem exposi
tū bestiis. **I**sti vero pauperes subditos tanq̃ lupi rapa
ces lacerāt. **V**n̄ **C**ris. omelia: xxxiii. **Q**uid inq̃t ouis in
medio lupoz. quid colūba ī medio accipitrū. **I**mpius
enī iudex siue domin⁹ vt leo rugiēs & vrsus esuriens
princeps impius super populū pauperē. **N**am paupes
sunt sicut oues in medio luporum. **Capitulum**

xi. Exemplum Atheniensium de iusticia principum

Exemplū Atheniensium qui iusticiam pprie comoditati ptulerūt. Vñ narrat Valerius libro sexto ad Tiberiū: capitulo quinto: qd cū Themistides Atheniēsis regē grecoꝝ fugasset: eiusq thesaurū aggregasset: studere cepit qualiter Atheniēsis Greciā subiugare posset. Cum igit deliberacione die quadā Atheniensiu cōsiliū ingressus fuit vbi erāt septē sapiētes deputati: put Atheniēsis mos erat. Postulauit igit Themistides vt vnus eoz secreto cōsiliū suū audiret. et si valeret: palā diceret. si vero nō: silēcio teneret. Destinatus igit fuit Aristodes cui secreta dixit bonū esse vt cū classibus suis Lacedemoꝝ naues vicinas eis subiugaret. quia exinde posset mari dominari et cōsequēter Grecis emulari. Nam licet Atheniēses greci essent. grecos tñ ptunc aduersarios habebant. Rediēs igit Aristides ad cōsiliū: qd Themistides dixerat narrauit. Quo audito: ipsi septē sapiētes vnanimiter cōcluserūt. Nō decet inquit rē istā facere. quia & licet speciē videat habere prudēcie: tñ tradit iusticie. Patz igit qd veteres olim pl9 iusticiam qd ppriā comoditatē amauerūt. Narrat igit Valerius li. v. De Corru dio ciro: qui ad euitandū sediciones: leges cōstituit. vt cōsiliū ciuitatis null9 cū gladio intraret. Ipse tñ Corru dius ex lōginquo itinere veniens oblit9 ē deponē gladiū quo p̄cinct9 erat. et ita cōcionē intrauit. Cū igit monit9 fuisset de fractione legis: ipse statim surrexit: et sup gladiū quē habebat icubuit spōte: malens mori qd iusticiā seu legē p eū violari. Ideo Catbo inqt. Patere legē quā tuipse tuleris. Et licz i hoc imitari nō debeat qd seipsū interfecit. i hoc tñ amorē iusticie quē gerebat ostēdit. Verūtāmē exēpla viri boni: et precipue boni p̄cipes iusticiā affectuosissime diligē debēt: vt tanq dies vera equitate luceāt. Cur enī antiquitus cōsules Romani pauprimi fuerūt: nisi quia maluerūt iusticie

fauere: q̄ iusticie detrahēdo quouis modo ditari. **H**o-
 r̄u enī paupertatē narrat **A**ugustin⁹ li. iii. de ciui. dei.
 capitulo. xix. **V**nde **V**aleri⁹ ī suo cōsulatu tā paup ex-
 titit vt de re collectis a populo nutrire. **N**arrat insup
Vegeci⁹ libro. iiii. de re militari: q̄ cū quidā regulus
 de hostib⁹ victoriā habuisset: et ad magnos vocaretur
 honores. Ipse tñ in solita paupertate voluit manere. In-
 sup **A**ugustinus vbi sup de **Q**uintio narrat q̄ de pro-
 priis manib⁹ terrā colebat quando fuit ad ducatū vo-
 catus. **C**ū vero dux fact⁹ fuisset: solitā paupertatē non
 p̄termisit. **E**t cōcludit ibidē q̄ plures a cōsulatu & se-
 natu repulsi fuerūt. quia munera p̄ iusticia subuertē-
 da sūperūt. **Q**uoniā sicut dicit **D**eutro. xxi. **D**omin⁹
 aduersat̄ erga omnē iniusticiā. **C**eterū narrat **V**aleri⁹
 libro. v. et **A**ugustin⁹ quinto de ci. dei. capitulo. xviii
Quoniā **B**rut⁹ p̄ tribunali sedēs filiis suis nō pepcit.
Vnde quia **T**arquinū exulē reipublice dissipatorē re-
 ducere volebāt. ideo pprios filios virgis fecit cedi: &
 securi pcuti. **V**n̄ **V**irgili⁹. **N**atos te pater noua bella
 mouētes. ad patrē pulcra p̄ libertate vocauit. **E**t **H**e-
 limand⁹ historiograph⁹ narrat de **E**lyo: qui cū senex
 esset: et impatoris exercitiū exercere nō posset: abia-
 tū fuit sibi vt ppriū filiū impatorē constitueret. **I**pse
 autē respōdit. **S**ufficē inqt debet vt egoipse regnaue-
 rim cū nō mererer. quia nō sanguini: sed meritis prin-
 cipat⁹ debetur. **I**deo sapiēs **E**cclēsiastes. vii. dicebat.
Noli q̄rere fieri iudex: nisi valeas virtute p̄rumpere ini-
 quitates. **E**x hiis igitur patet. q̄ licet cōmunit̄ homo
 vincat̄. parcere autem sanguinis amore aut eciam lau-
 dis cupidine: vt inqt **A**ugustin⁹ libro. viii. de ci. dei.
 capitulo. xv. **N**ihilomin⁹ tamē veteres omnia iusticie
 postposuerūt. quoniā ancilla: scilicet omnis fauor atq;
 vtilitas postponēda ē iuri. quoniā impii iudices in cor-
 ruptione sua pibūt: percipiētes mercedē iniusticie: vt
 dicitur prima **P**etri secundo.

Capitulum. xii. Quomodo victoria a deo est.

Non in multitudine exercitus victoria belli : sed de celo victoria ē: vt dicitur primo Machabeorum. iiii. Vnde Moyses manus ad celum leuabat. et ita vincebat. vt dicitur Exodi: xvii. Nam sicut in archa homines saluabantur: eo quod ipsa erat super aquas. Sic etiam si mens contemplatiua fuerit ad celestia tendens. et aquis: id est vanitatibus si presuerit saluari poterit. Vnde deuterio. xx. Appropinquante bello stabit sacerdos ante aciem et sic loquitur. Nolite metuere: quia dominus noster in medio est vestri. Sic etiam Theodosium fecisse legimus. Quia sicut legitur in historia Romanorum: cum se vidisset a suis hostibus circumseptum: oracionibus vacari cepit: et signo crucis anteposito victor effici meruit. Sed quod dicemus de hiis qui in propria virtute confidunt. et archam: id est paradisum ingredi non curant. quinymo ecclesiam virosque ecclesiasticos infestant persequuntur & laniant. Tales enim in momento peribunt. quia dux eorum dyabolus interitum eorum querit. Narratur in historiis preallegatis Romanorum quod quidam dicitur Maschelizzech romanus quidam prepotens ecclesiam dei violauit: et in ea existens crudeliter extraxit. Ideo turpi excidio interiit. Attendamus igitur historiam de Achille quam ibidem legimus: de quo fertur quod cum Italiam dissiparet: ad eum accessit vir sanctus Leo papa dicens vt inceptam crudelitatem dimitteret. sed papa mortuo interrogatus fuit. Cur papae sic presto obediisti. Qui respondit quod papa sibi loquente senem reuerendum viderat gladium in manu tenentem. terrore cuius in tantum expauit: quod non obedire non ausus fuit. Itaque ecclesia non debet a pugnatibus interimiri. Vnde narrat Paulus dyaconus libro xii. historiarum suarum. Et Orosius libro: vii. de oratione mundi: quod cum Romani a Gottis captiuarentur: illi soli euaserunt qui in nomine Christi ecclesiam ingressi

fuerunt. Vnde Gotti Romanos capere poterant. sed ob reuerenciam nominis Christi in ecclesia manentes liberos dimittebant. Quamobrem Augustinus primo de ciui. dei: Romanorum ingratitude increpat: eo quod dicebant nomen Christi eis obfuisse. et tamen eorum ydola succurrere non valebant. Ideo ipsi in nomine Christi liberi facti fuerunt. Ex qua historia inferunt aliqui quod ab illo tempore citra principes temporales libertatem in ecclesia malefactoribus concesserunt. Quonia laus eius in ecclesia sanctorum inquit propheta

Capitulum. xiii. De principum humilitate.

Superbia semper petit casum. Nullus igitur principatus stabilis ubi superbia regnat. Vnde Gen. xi. dicitur quod homines propter superbiam suam turrim erexerunt. et exinde ipsi qui vnius ydeomatis erant: diuisi fuerunt. Attendamus enim quoniam superbia diuisit angelos. superbia depressit Neronem. omnis quod sedicio a superbia exordium accepit. Ideo Seneca Lucillum sic monebat. Cunctis esto benignus. omnes tibi pares facies. inferiores superbiendo ne contemnes. superiores debite viuendo non metuas. Vnde in libro de nugis philosophorum de Iulio cesare legitur quod suis militibus nunquam dicebat: ite. sed semper venite. quia scilicet non solum volebat sibi serui: sed etiam seruire promptus erat. De quo ibidem legitur quod cum quidam veteranus quadam die dum damnaretur coram iudicibus: rogauit Cesarem ut descenderet et inuaret eum. cui Cesar dedit bonum aduocatum in sui adiutorium. Cui veteranus ait. Ego inquit te periclitante in bello Asiatico non quesui aduocatum. sed ego pro teipso puguui. Vide inquit vulnera que pro te suscepi. Tunc Cesar videns vulnera erubuit: et mox ad verbum eius descendit: timens ne superbus aut ingratus videretur. Vnde dicebat. Ille se militem nescit amare qui non laborat ut militibus carus sit. Insuper Seneca libro quarto de ira.

de humilitate **A**ntigoni regis narrat q̄ quadā nocte
audiens suos milites sibi contradicētes: eo q̄ Rome ip
sius onera maxima differebant. Ipse igitur **A**ntigon⁹
clamdestine descendit: et ipsis nesciētibus quis esset:
eos iuuabat in portandis oneribus. Ipsisque tandem
dixit. **N**unc inquit maledixistis **A**ntigono: cuius vi
cio in has misérias incidistis. **N**unc igitur bene optate
ei. quia eius laboribus interuenientibus penam gran
dem euasistis. **E**cce igitur quanta principum humili
tas. **S**ed nunc posco quid dicemus: nisi quia fastum et
superbiam querunt. **E**t principes in suo sceptro glori
antur. **D**uces in solio. et Imperatores in dyademate
gloriantur. **S**ed reuera vir quantumcūq̄ sublimis
existat: attendere debet illud Iob dicentis. **S**piritus
meus attenuabitur: & dies mei breuiabuntur. et solū
mibi superest sepulcrū. **V**nde Ihesus filius **S**yrach di
cebat. **O**mnis inquit potestas vel principatus brevis
vita. **E**t **G**olorius philosophus de **A**lexandro loquēs
sic dicebat. **O** q̄ friuola gaudia mundi: q̄ rerum fugi
gitius honor. **N**am cui non sufficerat orbis: modico
fossa sufficit terre. **H**oc enim non attendunt huius tē
poris principes. s̄ in suis fastis assidue eleuant **A**lexā
dro similes: de quo narrat **V**alerius libro: viii. q̄ quia
audiuit a quodam suo comite q̄ plures mundi essent.
Ideo non contentabatur vni mūdo principari. **D**e quo
scilicet **A**lexandro egregius versificator sic ait. **V**ir
bone quid curas res viles res perituras. **N**il pfutu
ras damno q̄nq̄ futas. **N**emo diu māsīt in tēbine: s̄ cito
tēsit. **E**st brevis atq̄ leuis ī mūdo gl̄ia quis. **Q**ui fuit
hic imus: hic erit ordine prim⁹. **V**n̄ **Q**uītin⁹ n̄rat q̄
vir quidā can⁹ **A**lexādro dicebat. **V**ide inqt ne cadas
cū pueneris ad culmē ad qđ peruenire cōtendis. **M**e
rito igitur **S**apiencie quinto dicitur. **Q**uid vobis pro
fuit: aut diuiciarum iactancia quid contulit. transie
runt omnia sicut vmbra. **E**t Iheremie: xxxi. dicitur.

III

Statue tibi speculum pone tibi amaritudines. dirige cor tuum in viam rectā. scilicet humilitatis & gracie. **O** q̄ indocta est illa persona que de se presumit: & de vita fragili atq; incerta eleuatur. **V**nde Innocencius papa superbos sic alloquitur. **C**ur inquit superbis vermis & cinis. cur diuicias pauperibus dispergedas ac cumulas. **C**um propheta dicit. **D**ormierunt somnum suum et nihil inuenerunt viri diuiciarum in manibus suis. **V**ite igitur breuitas: & possessionum instabilitas hominem sapientem & humilem reddunt. **P**osco enim cōmemoremus historiam **V**alerii. vii. narrantis de quodam rege cui cum dyadema traderetur: diu cōsiderauit q̄ capiti imposeret dicens: q̄ dyadema magis facit hominem nobilem q̄ felicem. quia si quis cogitet quantis sollicitudinib; & periculis dyadema sit plenum: nunq; reciperet. **I**ta ratione principatus non eleuabatur: sed humiliabatur. **V**nde **S**eneca. **A**lciori inquit rei te non imponas. quia status tremendus atq; regentibus peius instat in periculum q̄ subditis. quia princeps omnes timet. ceteri vero vnum principem timeant. **E**t concludit. **S**i vero inquit prudens eris: vbi q̄ idem eris. et non extollaris laudatus: nec turberis iniuriatus. **Capitulum. xiiii. de castitate principū**

Princes incontinens subditorum maculat vitam suo prauo exemplo. **V**nde timendum ne luxuriosus princeps subditorum filias & coniuges violat. **M**agna igitur securitas in domino est si castus princeps extiterit. **N**empe viri veteres & celebres castitate florentes: laudis premium vsq; huc meruerunt. **Q**ueso enim vt **S**cipionis castitatem memoremus. **N**arrat enim **v**egecius libro tercio de re militari: capitulo. x. q̄ **S**cipioni **A**ffricano virgo pulcerissima et nobilis adducta fuit. quam licet naturaliter affectaret. nihilominus eam diligentissime custodiuit. **E**t cum captiua esset: eam redemit. suoq; sponso qui non

dum eam cognouerat: virginem tradidit. **Q**uius no-
 men **A**llitius. et p[er] dote nupciali munera grandia pre-
 buit. **S**imile eciam de **A**lexandro legim[us]. Insuper de
Octauiano legimus in **P**olicrato libro primo: capitu-
 lo: x. quomodo virgo **C**leopatra ad eum accessit. cui[us]
 q[uod] oculus ratione pulcritudinis sollicitauit. **V**er[um] tamē
 eius pulcritudo pudicie nō obfuit. **V**nde poeta. **V**ul-
 tus adest precibus: faciesq[ue] intacta porat. **C**eterū **V**e-
 gecius libro quarto: capitulo tercio narrat quomodo
Hanibal vigiliis & abstinenciis corpus suum macera-
 bat: per quam abstinenciam extinguebatur. **L**egimus
 insuper abstinuisse **G**aium prout narrat **P**olicratus li-
 bro quinto: capitulo sexto. **E**t ideo **E**ccelesiastici: x. di-
 citur. **V**e terre cuius rex puer est: et cuius principes
 mane comedunt. **B**eata autem terra cuius rex nobilis
 est: et cuius principes vescuntur in tempore suo: ad re-
 ficiendum subaudi: non ad luxuriandum. **A**tendam[us]
 enim quomodo amor mulieris eneruauit **S**ampsonis
 potenciam. infatuauit sapienciam **S**alomonis. fedauit
 sanctimoniam **D**avid regis: prout ait Ieronimus epi-
 stola: xxx. **E**t subdit. **N**ec **S**alomoni sapiēci[us]. nec **D**a-
 uid sanctior. et tamē vterq[ue] a muliere deceptus. **N**ul-
 lum enim imperium durabile: nec principatus stabilis
 quando regnat in principe libido luxurie. **V**nde **P**oli-
 cratus libro sexto: capitulo: xii. dicit q[uod] imperium **R**o-
 manum exhaustum est **N**erone imperante: cuius gu-
 la omnia deuorauit & maculauit. libido exhausit. aua-
 ricia & superbia cum luxuria exinaniuit. Insuper **E**ge-
 sippus libro primo loquens de **A**nthonio. Ille inquit
 scilicet **A**nthonius non victus est virtutibus tuis.
 sed magis victus est moribus suis. **V**icit enim eū **C**leo-
 patra vxor cū qua maluit vinci q[uam] sine ea vincere. **N**ū-
 quid enim **V**alerius narrat qualiter vrbs **B**olinen[sis]
 erat optime legim[us] regulata. **S**ed per luxuriam pro-
 lapsa est. **E**t ideo concludit. **Q**uid fedius. quid damno

sius est luxuria per quam virtus atteritur: et sempiterna gloria in infamiam vertitur: animique & corporis vires expugnantur.

Capitulum. xv. De moribus principum.

Dicit Augustinus primo de ciui. dei. capitulo xxi. et narrat versum poete dicentis. **M**oribus antiquis res stat Romana. Nam quod diu Romani morales fuerunt: tam diu orbi prefuerunt. Vnde idem Augustinus libro quinto de ciui. dei. capitulo xiiii. verba Catonis narrans dicit. Nolite inquit estimare maiores vestros armis rempublicam augmetasse. Nam si ita esset: vobis adesset equorum armorumque copia. res igitur publica augetetur. sed rempublicam libido contaminauit. auariciaque opulentiis priuauit. Nam quia laudamus diuicias: sequitur inertia. Ideo iuxta bonos et malos nulla differentia datur: omniaque virtutis et tanquam premia ambicio possidet. Hec in effectu dicit Augustinus. Ex quibus verbis concluditur quod morales virtutes rempublicam manu tenuerunt. Atque exinde colligitur quod vita spiritualis in huiusmodi moribus consistit & roboratur. Vnde Augustinus libro primo capitulo: xxxiiii. loquens de Scipione dicit quod non censebat ille: scilicet Scipio rempublicam esse felicem reuentibus moribus. Et eodem libro: capitulo secundo. Et Romani inquit deciderunt: non murorum casu: sed morum defectu. neque ignibus eorum tecta ardebant. sed corda cupiditatibus inardescabant. atque presidendi potius quam corrigendi voluntas romanos contriuit. Et quia quasi homo ciuitas est. huius valde sunt sensus. ciuesque vires siue anime: quibus imperat voluntas. Debet igitur tanquam ciuitas moribus ornari. Quia sicut ait Seneca epistola: xl. Mos est mentis habitus ex quo singulorum operum assiduitas manat. Item Polycratus libro quarto capitulo tercio dicit quod a virtutibus fiunt mores. et a moribus virtutes acquiruntur. Sed quia

multi vicia: prauos mores nō credunt propter assiduitatem: vt ait **Seneca** libro de vita beata. Ideo absq̃ pudore homines criminibus seruiunt. virtutesq̃ non curant acquirere. **Et** concludit idem **Seneca** q̃ aliter est agendum in via morum: & aliter in via pedum. quia in moribus non est tuta via: quam sepius multi sequuntur. sed in via pedum frequenter contrarium est. **Et** si mores congruunt sapienti: maxime tamen principi. **Sed** queso inquiramus: vnde principum corrumpuntur mores. **Est** ideo enim q̃ fastus & superbia hoc faciunt. **Nam** si princeps humilis existeret: moribus floret. sed superbia tollit sensum: moresq̃ corrumpit. **Vt** inam attenderēt principes verba **Darii** loquentis **Alexandro**. **Vnde** fertur in historia **Alexandri** qualiter **Darius** vulneratus et in lecto positus **Alexandro** dicebat. **Fili Alexander** vt plenius tua sapiēcia nouit: totus mundus in corrupcione positus est. **Sic** enim diuina prouidencia a principio ordinauit vt nihil esset constans vel firmum. sed totum variacioni subiectum. **Cum** autem quis ad dominiū ascendit culmen: vt non iam hominem: sed deum se existimat: mox ad ima ruit. **Et** dum eius casum se meruisse nouit: et deorum benignitatem inuocauerit ne laqueum dissipationis incurrat. subito deorū misericordia subleuatur. **Et** subditur. **Confidera** inquit fili mi quid fui heri: & quid sum hodie. **Heri** nāq̃ rex regum & dominus dominantium vocabar. et nunc absq̃ potestate lugeo. quia vana supersticione seductus diis volui assimilari. **Confideranda** etiā est ipsius **Nabuchodonosor** historia: qui dum eleuaretur corruit. sensum perdidit. et tanq̃ brutum cum feris vixit. **Tamen** humiliatus postmodum restitutus fuit. **Ideo** propheta dicebat. **Quoniam** iniquitatem meam ego cognosco. **Absit** igitur superbire propter bona que in mundo sunt: in quibus nulla securitas est. **Vnde** **Bernhardus**. **Nusquam** securitas est:

III

neq; in celo neq; in terra: neq; in paradiso. **N**āq; de celo cecidit angelus de sede maiestatis. **A**dā cecidit de paradiso voluptatis. **E**t de mūdo cecidit iudas de stola sanctitatis. **H**umiliemur igitur considerantes diei finalis terrorem. **V**nde **G**regorius. **T**ūc inquit erit superius iudex iratus: inferius chaos horrendum: a dextris peccata accusantia. a sinistris infinita demonia ad supplicia trabentia. **I**nterius erit consciencia vr̄s: & exterius mundus ardens. **Q**uid igitur faciet peccator. **N**am latere impossibile erit. et patere horribile. **E**cce quanta humilitatis occasio. **D**e quodam rege legim⁹ in legendis sanctoz: qui cum vidisset duos **C**risti pauperes: de curru descendit vt ipsos honoraret. **Q**uod videns frater eius ipsum increpauit dicens q̄ non decebat regem sic humiliari coram pauperibus. **Q**uo audito rex iussit suis preconibus vt eum citarent cum familia & liberis. quod videns ille qui regem reprehenderat: cum habitu humilitatis coram rege accessit cū liberis & familia. **Q**uem cum vidisset rex ait. **O** ingt stulte preconem fratris timuisti. et licet non peccaaueris: tamen te humiliasti ad verbū precons fratris tui vterini. **N**unquid igitur precones pocins **I**hesu cristi pauperes formidari & reuereri debemus: cū de ipsis veritas ī euāgelio veritas dicat. **Q**ui vos honorat: me honorat. et qui vos spernit: me spnit. et qđ vni ex minimis istis feceritis: mihi fecistis. **H**umilis igitur nostra mens existat. nullum spernat: sed futurum iudicii terrorem concernat. **V**nde Ieronimus. **S**iue comedā: siue bibam: semper illa vox vt mihi videtur resonat in auribus meis. **S**urgite mortui venite ad iudicium dei. **Q**uia tamen domini & principes fastum et superbiam amant. ideo in suis auribus si resonaret vox **E**zophonie prophete: humiliarentur. **D**icit enim **E**zophonias capitulo primo loquendo in persona dei. **I**n illa inquit die visitabo super principes et super filios regis: et super

omnes qui arroganter ingrediuntur super limen iniquitate & dolo. **Et sequitur.** Disperierunt omnes inuoluti argento. et qui dicunt in cordibus suis: non bene faciet dominus. **Et sequitur.** Fortitudo eorum in direptionem erit: & domus eorum in desertum. edificabunt domos: & non habitabunt in eis. plantabunt vineas: et non bibent vinum. **Et subditur.** Conturbabo homines et ambulabunt ceci: quia domino peccauerunt. et effundetur sanguis eorum. sed argentum & aurum eorum non potest eos liberare in die ire domini. **Vti** nam principes talibus verbis corrigerentur: moribusque suis rempublicam dirigerent exemplo **Titi:** de quo legitur: qui tam modeste rempublicam rexit: ut de sola clemencia argui posset. **Vnde** mores principum pulcerrime suadet **Seneca** libro de quatuor virtutibus: capitulo tercio. **Impone** inquit concupiscencie frenum. ede citra saturitatem. bibe citra ebrietatem. obserua ne in conuiuio aut in aliqua comunitate hos damnare videaris quos non imitaberis. nec deliciis tibi presentibus inherebis: nec non absentes desiderabis. **Et sequitur.** Odibilem hominem facit risus: superbos elatos: ac etiam malignos & furtiuos. **Si** igitur risus iocos exigit. hos tamen dignitatis sapientie gere. sit tuus incessus sine tumultu. et quies sine desidia. adulationes evita. non acerba: sed blanda verba timebis. esto viciorum tuorum fugax. aliorum vero non curiosus scrutator. docentium esto facilis auditor. requirenti facile responde. superiores recte viuendo non timeas. senior esto iudicio quam sermone. vita quam vultu. clemencior esto fame bone: neque tue zizanitor: neque aliene inuidus. ad iram tardus. ad misericordiam pronus. in aduersis firmus. in prosperis cautus. que nosti sine arrogancia postulati comunica. et que nescis sine occultatione ignorantie tibi postula imptiri. **Hec** enim omnia licet non eodem ordine: documenta sunt **Seneca** ubi supra. qui

III

bus modestia & morum honestas suaderetur que principi-
pibus maxime pertinere dinoscitur. Nam teste **I**sido-
ro. ix. **E**tymologiarum. capitulo tercio. Rex dicitur
a regendo. nec est rex qui nō regit. In principibus igitur
non ambicio: sed de subditis cura esse debet. Nam
teste **G**regorio. xi. in mora. Hii principes vocātur qui
cogitationibus principantur. Et ibidem. xxvi. Illi enī
principes sunt qui elacionis gloriam inclinant. qui li-
uores mitigant. furores extinguūt. qui temptationi-
bus nō cōsentiunt: sed regendo preesse nouerunt. Vnde
Oracius in carmine lirice: sicut narrat **A**ugustinus
quinto de ciui. dei. capitulo: xiii. dicēs. **L**acius regnas
audum domando spiritum. Et **C**laudianus loquendo
ad **T**heodosium dicebat. **L**icet inquit late domineris
si tamen praua cupis. si duceris ira: seruicii iugum pa-
cieris. Si autē tollis & leges interius feras: tunc omnia
iure tenebis. Insuper de **V**alerio imperatore octuage-
nario legimus cum adhuc virgo esset: & sue felicicatis
premia recoli audiret: tunc ait. De vna inquit tantūmo-
do victoria gloriōr. et requisitus que fuisset. Illa respō-
dit. quia inquit inimicorum dominia: scilicet carnem
meam domauī & superaui. Hoc enim narrat **V**alerius
i quodam suo paruo tractatu. Illi igitur reges sūt qui
se regere nouerunt. Vnde **G**regorius mox. iiii. Illi in-
quit regnant qui corpora sua regere sciunt. qui desi-
deria temperant: & cogitationes legibus regulāt. Et
ideo ve terre cuius rex puer est. Scribitur **E**cclēsia-
stici. xi. Nunc tamen principes seipsos regere non cur-
rant: & regna regere se iactant. Et qui suos inimicos
se vincere dicunt: modica temptatione vincuntur. Vnde
Seneca epistola. lxxxvi. Multi inquit hostem vin-
cunt. sed vincuntur cupiditate. et cum agere videan-
tur: eciam tamen ipsi aguntur. Et epistola centesima
de **A**lexandro loquens ita dicebat. **O** inquit victor tot
regum atq; populorum ira atq; tristitia succubuit. Et

omnia pro se in sua potestate habebat. sibi tamen imperare maximum imperium est. **I**nsuper **E**cclēstici. xxxviii. **S**i vis inquit omnia subicere: subice te rationi. **M**ultos enim reges si te rexerit ratio. ab ipsa enim discis quid. & quemadmodū aggredi debeas. **E**t epistola. c. xvi. **A**nimus inquit noster modo est rex: modo tyrannus. **N**am rex est cum honesta petit atq; corporis salutem querit. **S**ed tunc tyrannifacit quando turpia iubet & iura contemnit. **V**nde **A**ugustinus quarto de ciuitate dei. capitulo tercio concludit: q; qui peccat: seruus est tot dominorum quot viciorum. **N**ā melior est qui dominatur animo suo expugnatore vrbiū: vt scribitur **P**rouerbiorum. xvi. **D**e bono igitur rege potest dici illud **P**rouerbiorum secundo. **R**ex qui sedet in folio iudicii: dissipat omne malum intuitu suo. **C**apitulum. xvi. **D**e largitate principum.

Quod dicitur **P**rouerbiorum. xix. **D**iuicie erogate addunt plurimos amicos. **E**t **P**olicratus libro tercio capitulo: xvii. narrat qualiter **T**itus ratione liberalitatis factus fuit amabilis: atq; sui patris auariciam tanta liberalitate curauit vt tota eius complacencia in largiendo foret. et tāto animo munera dare affectabat q; ultra posse dona promittebat. **E**t cum redargueretur dicebat. **N**emo inquit a facie principis debet recedere tristis. **V**nde cū quadā die nihil contulisset dicebat. **O** amici mei hunc diem perdidisti. **N**ullum enim viciū deterius auaricia: signanter in principibus: vt ait **T**ulius libro primo de officiis: capitulo. xxiii. **N**empe largitas facit principes famosos et claros: vt ponit ibidem **T**ulius capitulo. xviii. **E**t **B**oetius primo de consola. capitulo quinto dicit q; claros largitas facit. **M**oraliter igitur auferenda est auaricia de cordibus vt celestis glorie claritatem promere amur. **N**am sicut liberalitas in seculo reddit homines famosos. sic largicio in **C**risti nomine facta facit raptos.

III

re celos. **R**eprobande sunt tamen plurimorum principum largiciones stulte. **V**nde **S**eneca libro primo de beneficiis: capitulo secundo. **R**espiciende sunt inquit facultates quas prestamus: atque persone quibusdam? **E**t reprobatur largitatem **A**lexandri qui dedit urbem cuidam elemosinam petenti. **E**t cum ille diceret quod sibi talis fortuna non conueniebat. **A**lexander respondit. **N**on curo inquit quid te recipere deceat: sed quid me dare congruit. **H**ec vox inquit **S**eneca regia videtur & animosa: sed est stultissima. quia decet considerare quod cui: quando: & quare largimur. **I**tem **S**eneca ibidem de nimia cupiditate redarguit **A**ntigonum. **C**ui quidam cum peteret talentum respondit: quod plus petebat quam decebat habere. **I**lle igitur videns se repulsum percipit denarium. **C**ui **A**ntigonus. **N**on decet inquit regem tam modicam rem dare. **I**taque pro cauillatione nihil se daturum conclusit. **S**i igitur **A**lexandri indigesta reprehenditur liberalitas. potius **A**ntigoni detestanda est cupiditas. **N**empe **T**ulius libro primo de officiis: capitulo: xvii. dicit quod largitas debet exerceri cum intencione ordinata: non ad iactanciam & pompam sed ad profectum suscipiendum. **N**am fatuam largicionem sequuntur rapine. **I**taque non sua sed aliena distribunt. **V**nde **A**mbrosius libro primo de officiis. **N**on est inquit largitas si largieris uni: et alteri extorqueas. **E**t subditur. **P**erfecta inquit largitas est necessitatibus singulorum occulte subuenire: ut liberalem laudet os pauperis: & non labia propria. **N**esciat sinistra tua quod faciet dextera tua. **M**athei sexto. **E**t **t**ulius libro primo de officiis. capitulo. xiiii. **E**a inquit liberalitate utamur que prodest amicis. noceat nemini. **N**ihil enim liberale est quod non est iustum. **I**nsuper **S**eneca libro primo: capitulo. xiiii. de clemencia. **N**on est inquit liberalis qui est de alieno liberalis. **C**eterum non sufficit de suo dare proprio: sed congruit bilariter & libere dare

Vnde **Seneca** libro primo de officiis: capitulo. vi. **B**eneficium aspere datum vocat panem lapidosum: quē esurienti capere necessarium est: tamen acerbum. **V**nde **Valerius** libro quinto: capitulo primo narrat de legatis **Carthaginensiu**: qui cū venissent **Romam** ad redimendum suos captiuos: pecuniam grandem detulerunt. sed **Romani** captiuos exhibentes pecuniam respuerūt. vnde **Carthaginenses** **Romanorū** famam preconisabant dicentes. **O** magnificencia gentis **Romane**. nam beneficium accepimus quod nunquam dedisse mus. **V**nde per liberalitatem **Romani** famam atq; dominia sibi conquestarunt. **S**ic pariter pauperibus **Cristi** bona erogantes: regnū celorum sibi acquirunt. Ita q; liberalitas decens est in principe maxime. nihilque turpius in ipso auaricia. **V**nde **Innocencius** sic dicebat **Quid** inquit profunt tibi o frater diuicie. quid glorie quid leticie: cum non liberent hominem a morte. non defendunt a verme. non eripiunt a febre. **E**cce qui iā sedebat gloriosus in aula: modo iacet despectus in tumba. et qui vescebatur deliciis in cenaculo: modo consumitur a vermibus in sepulcro. **E**t subditur. **T**imeant igitur diuites illud **Iacobi**. **A**gite nunc diuites penitentiam. plorate in miseriis que aduenient vobis cum dicetur. **D**iuicie vestre putrefacte sunt. et vestimenta vestra a tineis comesta sunt. aurum & argentū vestrum vastauit erugo. et in nouissimis diebus thesaurisatis vobis iram domini. et in luxuria enutritis corda vestra. **P**auperes igitur **Cristi** fame perierunt: quos nō subueniendo occidistis. **E**t ecce sanguis eorum clamat ad dominum de terra: et dicit. **V**indica domine sanguinem nostrum. **H**ec **Innocencius**. **N**ec tamen pena cōminata animum ab auaricia debet reuocare. quoniam secundo dictamen rationis honor preferri debet vtilitati. **V**nde **Valerius** libro sexto narrat qualiter **Alexander** postquam habuisset victorias contra

Darium: sibi **Darius** misit legatos postulantes ut fili
am eius cum ducentis milibus talentis auri in uxore
acciperet. atque partem regni sui cum hoc. quod facere
Alexander recusavit. Quod cum vidisset quidam pri
nceps de familia **Alexandri** **Permeon** dictus dixit. Si
ego inquit **Alexander** essem: huic oblacioni consenti
rem. Cui **Alexander** respondit. Si ego essem **Permeon**
acquiescerem. quia cum sum **Alexander**: ideo non ac
quiescam. Ex qua historia colligitur quod **Alexander** po
tius honorem quam cupiditatem amabat. Nempe auari
cia signanter in principe pessima est. Ideo **Apostolus** di
cebat. Nec auaricia nominetur in vobis: que est idolo
rum seruitus. Et **Ecclesiastes**: xv. dicitur. quod diuicie con
gregate in malum domini sui pereunt in afflictione pes
sima. Ideo **Catho**. Dilige denarium: sed parce dilige
formam. Quia scilicet pecunia non ad cupiditatem:
sed ad necessitatem exquirenda est.

Capitulum. xvii. De paciencia principum.

Exemplo apostoli secunda **Corinth.** iiii. dicen
tis. In omnibus inquit tribulationem patimur.
sed non angustiamur. aperihamur: sed non desti
tuimur. persecutionem patimur: sed non delinquimur
Fratres confortamini in domino & in potencia virtutis
eius. Scribitur ad **Ephesios** sexto. Attendamus quan
ta fuit in antiquis paciencia animi atque constancia. Nar
rat enim **Policratus** de cesare **Augusto** libro tercio: ca
pitulo: xvi. quod mire paciencie fuit. Unde dicebat quod vir
habere debet in auribus diligenciam. in lingua taciturni
tatem: & in animo quietem. Hec enim didici a iuue
tute mea. Unde **Gregorius** secundo moralium dicit quod
princeps refrenare debet impacienciam ex considera
tione paritatis sue cum illis quibus preest. Unde **Se
neca** libro primo de clemencia dicit quod princeps debet
cauere iracundiam que deformat hominem exteriorē
et confundit interiorem. Quapropter **Seneca** libro pri

mo de ira. Nihil inquit eque profuit iratis sicut intue-
 ri suam difformitatem. Nam ira faciē turbat. ora pul-
 cerrima defedat. curuos vult⁹ ex tranquillissimis red-
 dit. omnisq; decor relinquit iratos. Et ideo vt ait Six-
 tus q; iratos profuit aspexisse speculum: vt imago re-
 percussa ostenderet homini suam difformitatem. Quo-
 niam ira iusticiam dei non operatur. Iacobi primo. De-
 cet igitur in tribulacionibus constanter manere: vt sit
 fortitudo & decor indumentum eius. atq; verificetur
 illud Ecclesiastici. xvi. Vsq; ad senectam permansit
 illi virtus. Etenim in libro de vita cesaris legit q; Ce-
 sar patientissimus fuit. atq; de sibi dictis iniuriis vin-
 dictam non egit: sed dissimulauit. atq; cum suos aduer-
 sarios subiectos habebat: sepius pepercit. Nam vir no-
 bilis audiens impropria: debet cogitare eorum stulti-
 ciam seu ignoranciam: vt ponit Seneca libro tercio de
 ira: vbi narrat q; cum Imargines historiā scriptorū
 quedam contra cesarem scripsisset: monuit cesar q; ser-
 mone moderaciori vteretur. quod facere rēnuebat.
 nec tamen cesar se vindicauit. sed solum domum suam
 interdixit. Et ideo concludit Seneca. Non qui offen-
 dit fecit quod voluit tanquam inimicus. sed qui pru-
 dēs erat aliene stulticie remisit. Insuper Seneca de mi-
 ra paciencia Antigoni narrat ibidem. qui cum multa
 impropria audiret dicebat q; militem decebat non so-
 lum certare baculo: sed eciam animo. Viriliter igitur
 agite: & confortetur cor vestrum omnes qui speratis
 in domino: Iuxta prophetam. Quid prodest ira: ani-
 mum suum affligere. Qui enim sapiens est: discit pati
 nec de leui mouetur.

Capitulum. xviii. De legibus principum.

In legibus pollicia regulam nescit. Vnde Ro-
 mani suis legibus suā polliciam sublimarunt:
 vt ponit Polycratus libro sexto: capitulo. xii.
 Et Tullius in prima sua rethorica libro primo ait: q;

omnes leges ad commodum reipublice referende sunt.
Et sicut medicina corpori pdest. sic reipublice leges.
 Insuper **A**mbrosius in suo exameron: omelia quinta
 dicit q reipublice est vsus esse cōmunes atq obserua-
 ri deuotione cōmuni. patres reuereri quorum cōsilio
 respublica gubernetur. nec tamen leges sunt quibus
 mala imperantur. Quoniā lex est recti preceptio: pra-
 uis depulsio. vt ait **T**ulius de natura deorum. **V**el lex
 est ius scriptum asserens honestum: prohibens contra-
 rium: vt ait **G**racianus. **N**am lex est interpret equita-
 tis: rerūq diuinā & humanā compos: vt ait **C**ri-
 sippus. **E**a propter veteres legibus pollicias regula-
 runt. **S**icut **S**olon & **L**igurgus. **S**ed crescentibus vi-
 ciis leges perierunt. vt ait **S**eneca epistola. lxxxiii.
Vnde **A**ugustinus libro primo de ciuitate dei. capitu-
 lo: xvi. **E**t **A**gellius libro primo narrat q apud Athe-
 nenses leges **S**olonis in asseribus ligneis incise erant
 vt sempiternae manerent. **N**am leges sunt sicut capi-
 strum vel frenum: vt ait **C**risostimus super iobānem:
 omelia. xxxvi. **N**unc tamen vnusquisq voluntatem p
 lege capit. **A**busio tamen maxima est: populus sine le-
 ge: vt dicitur in tractatu de. xii. abusionibus. **I**lle po-
 pulus sine lege est: qui licet legem se habere profitea-
 tur. diuinam tamen censuram non imitatur. **Q**uia te-
 ste **A**ugustino libro quarto de ciui. dei. capitulo sexto
Omnis lex est inanis: nisi ipsius censura diuine legis
 imaginem gerat. **Q**uapropter diuina sapiēcia prouer-
 biorum: viii. ait. **P**er me inquit reges regnant. et le-
 gum conditores iusta discernunt. **F**idelium igitur ci-
 uitas lege diuina reguletur. quia tunc ciuitas est dei:
 quando rex est veritas. lex est caritas: et mod⁹ ē eter-
 nitas **I**nquit **A**ugustinus epistola quinta. **S**ed ciuitas
 tunc est dyaboli: quando rex est mendacitas. lex est i-
 pietas. et modus est instabilitas. **H**uius enim ciuitatis
 ciues sunt impij homines: qui lege diuina relictā: vt

litate equitati preferunt. Sed lex diuina licet sit vna omnibus. tamen sufficit q̄ multiplex est in fructu & virtute. Vnde Iob. xi. Multiplex lex eius. Ipsam tamē plures sufficere non putant: aut ipsius obseruanciam spernunt. sicut Athenienses qui licet haberent optimas leges. maluerunt tamen suis moribus q̄ legibus vti: vt ait Valerius libro quinto: capitulo tercio. Tales enī sūt sic tele araneaz̄ que animalia infirmiora detinent sed validiora abire permittunt. quia tales condunt leges quas iubent obseruari: sed ipsi obseruare nolunt: p vt ait Valerius libro septimo: capitulo primo. quia eorum leges solū pauperes opprimūt: & diuites in suis maliciis non puniunt: Iuxta illud prouerbiorum: xvii. Qui iustificat impium: & condemnat iustum: abominabilis est vterq̄ apud deum. Legibus igitur ipsius Christi regulemur in presenti vita dum viuimus.

Capitulum. xix. De consilio principum.

P Rinceps abq̄ cōsilio plebē faciliter dissipabit. Nulla enim pollicia absq̄ cōsilio prosperari potest. Vnde Tuli⁹ libro de officiis capitulo: xxii. Modica inquit sunt arma foris: vbi consilium interius fuerit. Et ibidem concludit q̄ ciuitati Atheniensium plus profuit consilium Solonis q̄ victoria Themistidis. Insuper Seneca de tranquillitate animi circa principū dicit q̄ ille sol⁹ reipublice nō pdest qui de pace vlt de bello curat: s̄ q̄ iuuentutē exhortatur atq̄ bonis preceptis virtutem instituit: atq̄ ruentes ad luxuriā seu pecuniam retrahit. Et Tullius libro de senectute: capitulo tercio: consules comparat illis qui regunt nauem. Sana igitur & matura imitāda sunt consilia que in senibus reperiuntur vt frequenter. Vnde Roboam dereliquit consilium senum: et iuuenem adhesit consilio. et ideo regnum amisit: vt dicitur quarto regum: xii. Nam in antiquis est sapiencia: vt dicitur Iob: xi. Narrat enim Valerius libro sexto: capitulo primo de

quodam sene: cui iuuenis minabatur dicens. Plures inquit gladios habeo. Senex autē respondit. et ego multos annos. quasi diceret. ideo te non timeo. Insup **A**ugustin⁹ epistola: xviii. ad **D**iriscorum narrat de **T**hermone philosopho qualiter habitu simplex erat. accidit tamen vt rogaretur qualiter vellet canere cum lira: sicut olim facere mos erat. qui recusauit se nescire dicens. **C**ui mulier quedam ait. Quid igitur nosti. Respondit. Rem inquit publicam ex parua noui facere magnam. Non igitur leuia sed matura sunt querenda consilia. Quia teste **T**ulio libro primo rethorice: capitulo: xxiii. Prudentis est bene consiliari. Et cōmentator dicit q̄ bona consiliatio est habitus coniecturatiu⁹ secundum ratiocinationem operabilium. Et bonus cōsiliator dicitur ille cui talis habitus inest. cuiusmodi est homo iustus & sapiens. Vnde sexto ethicorū dicit q̄ homo est naturaliter consiliatiuus. non tamen quicūq; sed qui sapiens est ille consulere nouit. **A** sapiente igitur perquire consilium: vt dicitur **T**hobie quarto. et non ab insipientibus: vt dicitur **E**cclēsiastes: viii. Cum stulto consilium non habeas: vt dicitur ibidem. Vnde **P**rouerbioꝝ: xxiii. Astutus omnia agit cum cōsilio. Et **S**eneca in tractatu de virtutibus sic inquit. Si prudens esse cupis futura prosperitate. et quomō possunt contingere: animo intende. nihil tibi subitum sit: sed totum ante prospicias. Qui enī prudens est nō dicit. Non putauī hoc fieri. non enī dubitat: sed expectat. non suspicatur: sed cauet.

Capitulum. xx. De militibus.

Militibus eo pacto virtutes competunt quo milites interpretari volunt. Miles enim vir est quasi ex mille electus. Sed qualis electio erit nisi virtutibus floreat ipse qui tot homines precellit. Militibus igitur virtutes competunt tam corporis et mentis. vt corpus in bellis valeat: et mens bona prou

dencia dirigatur. Et quanq̃ omnem virtutem militē
 habere decor esset. quasdā tamen sibi congruere legi-
 gimus. Decet enī militē fore strēnum & promptum
 ad licitos & honestos labores: iuxta illud Quintiliani
 causa sexta. **L**abori oportet insistere vbi effectus pro-
 mittitur. quia naturalis est fauor pro laborātibus: vt
 inq̃t idē Quintilian⁹ li. iiii. de oratoria institutione. **V**n-
 de Seneca ad Lucillium. **G**enerosos animos labor nu-
 trit. nec est viri timere sudorē. **N**ā mollicies est fuge-
 re laboriosa: vt inquit Aristotiles tercio ethicorū **V**a-
 stant ergo milites huius tēporis: in quibus nō strēni-
 tas: sed mollicies est. **L**oco galee pileum castoreū acci-
 piunt. **P**ro lancea baculum scepro similem. pro armis
 vestes rubricatas & politas. et omnem milicie laborē
 ad voluptatem transtulerunt. **V**erūtamen teste **V**ir-
 gilio in **G**eorgicis: libro primo. **L**abor omnia vincit.
Et **M**ath. in **T**hobia. **E**st carnis cultura labor caro nu-
 da labor. **F**it sterilis spinis obsita messis inops. **V**ere
 autem milites ociosi ad labores tardi. **N**am teste **V**ale-
 rio libro: viii. **O**cium industrie maxime videtur con-
 trarium. Itaq̃ milites exercicio frequenter debēt abi-
 litari: vt laboribus subesse non ita timeant. **N**am teste
Camfredo in poe. **A**rs tritos: vsus promptus mutacio
 reddit. **A**rtifices aptos tria concurrentia sūmos. **E**t
Ouidius quarto tristium. **I**ngeniūq̃ meū longe rubi-
 gine lesū. **T**orpet et est multo q̃ fuit ante min⁹. **F**er-
 tilis assiduo si non remouetur aratro. **N**il nisi cum spi-
 nis gramen habebit ager. **C**ontulit ingenium penitē-
 cia longa malorū. **Q**ue verba inuunt: exercicio indige-
 re volentem fieri virtuosum: eum precipue cuius va-
 cacio milicia est. **V**nde magister **Z**eylo. **L**aborare ne-
 cesses: aderunt post semina messes. **P**ost lacrimas ris⁹
 post exilium paradisus. **F**le si solari: ieiuna si faciri.
Da si ditari serui si vis dominari. **V**nde **T**ulius ī tus.
 questionibus: libro primo. **G**recoz inq̃t puerbium est

Quam quisque nouit artem: in hac se exerceat. Erube-
scant igitur nobiles pigri & pusillanimes quibus non
est mos prelia: sed edia sequi. Non irruunt contra ho-
stes: sed proximis emulant. Castra vi non capiunt: sed
feminas & puellas violare non metuunt. vitam non ex-
ponunt pro reipublice defensione: sed potius breuiant
dies ex gula & comessatione. Non petunt naues ut tra-
seant flumina: sed nauium vite odorifera poscunt bal-
nea. Non se vento exhibent aut pruine: sed umbram
domiciliorum sectantur. Hiis enim modis exercitium
milicie pretermittunt. Rursus militantibus congruit
ut sint fideles. In hoc enim milicia fundata est: ut nul-
la fraude vituperetur. Vnde in prouerbijs sapientum di-
citur quod etiam hosti congruit tenere fidem. Qui enim
fidem perdidit: nihil potest ultra perdere. Et Quintilia-
nus causa tertia. Non habet inquit causam loquendi:
cui credi non potest: aut cui ablata est omnium verbo-
rum fides. omnisque sermonis auctoritas. Abscedant igitur
hii qui se dicunt nobiles: et tamen fraudibus infi-
delitatis sua prelia exercent. quod promittunt: minime
tenent. Verumtamen teste Tulio libro primo de officiis:
Fundamentum primum iusticie est fides. Et Seneca
ad Lucillum epistola. lxxxviii. Fides est sanctissimum
humani pectoris bonum. nulla necessitate cogitur ad
fallendum. nullo premio corrumpitur. Vnde refert Va-
lerius libro septimo. quod cum Fabius pactionem cum Ha-
nibale fecisset: ut captiui mutuo redimerentur: & non
necarentur. accidit ut Hannibal multos ex suis recepisset
quos redimere urbs Romana recusauit. et ideo aruum
cum frumento vendidit ut Hannibali parcium pactum
fideliter transmitteret. Vnde Valerius libro. viii. Bo-
ne fidei venditorum: nec commodorum spem augere: nec in-
commodorum cognitionem obscurare oportet. Et libro. ix.
Occultum & insidiosum malum est perfidia: cuius vires sunt
mentiri & fallere. nephariisque vinculis circumdat. et

tantum incomodi fert humano generi: quantum salu-
 tis bona fides prestat. **N**ihilominus teste **Salustio** in
Iugurtino. **P**aucis carior fides quam pecunia. **O**mnes ete-
 nim fideles esse honestum est. **I**llos tamen precipue quo-
 rum status militaris. quorum vacatio est rempublicam de-
 fendere. **N**empe tales si fidelitate careant: nimirum
 si eorum hostes fidelitatem eis non teneant. **I**taque perdi-
 cio utranque partem pugnarum fugabit: unam vi. aliam
 perditione. **E**t sic absque fidelitate nulla fiet defensiva. sed
 undique gignetur offensa. **A**udiui etenim sepius quoddam
 genus hominum fidelitate carere. **M**irum est igitur
 oppositi milites fidelitatem in eis expectant. **I**nfini-
 tis nempe perditionibus fraudati sunt ab eis: in quibus
 confidere non cessant. **V**nde **T**ullius in rethorica prima
Suma inquit clementia est in eorum fide spem habere: quo-
 rum perfidia tociens deceptus sis. **H**eu heu nusquam
 tanta fides. **I**nquit **V**irgilius quarto **E**neid. **E**t **L**uca-
 nus. **N**ulla fides regni sociis. **E**t subdit. **N**ullis credi-
 te. **E**t **Q**uidius libro de ponto. **E**t cum fortuna stat ca-
 ditque fides. **Q**uia scilicet multi extra manus hostium
 positi: promissa observare contendunt. **N**ihilominus
 nulla grauior est infamia: nullum peius infortunium:
 quam infidelitatis habere nomen. **N**ec sapiens miles tan-
 tum odit hostes fideles: quantum comilitones infide-
 les. **V**nde **Q**uidius libro primo de arte amandi. **R**ed-
 dite depositum pietas sua federa seruet. **E**t **L**ucanus
 libro: viii. **A**rdua quippe fides robustos exigit annos
Tanquam diceret: quod robustus animus fidelis est. sed
 fragilitatis & nimie iuuentutis est frangere fidem.
 de qua **A**rator libro secundo. **H**ec est vera fides quam lex
 imitatur amoris. **M**ediusque tenebris atque radicata fides.
Fit laurea iustis ex precio quod terror agit. **M**ensu-
 raque virtus crescit in aduersis. **Q**ue verba nihil aliud
 sonant: nisi quod nulla ex causa frangenda est fides. sed fi-
 delitas in aduersitate probatur & crescit. **E**t sicut mi-

lites fideliter obseruare debent quod promittunt. Ita attendere debent ne a captiuis aliud ipetrant qđ infidelitatis occasionem exhibere possit. Attendāt eciam ne mala occasione quosq; inuadāt. Nam genus infidelitatis est nō solum a pmissō recedere: sed eciam friuole aliis insidiari: aut proximos pre aliis emulari. Hesito enim an titulo prauo pugnātes in hostibus fidelitatem reperire mereantur. aut vtrum pmissa obseruare teneantur. Sic enim estimo vt quanq; arbitror fidelitatem semper bonam esse atq; laudabilem. Quia quicquid non viciosū pmittitur: iure tenet. Nihilominus tamē iusto dei iudicio fit: vt qui inique & absq; ratione preliantur: in promissis decipiant. Itaq; estimo hoc illos mereri. difficile est tamē vt credā alios in pmissis non teneri: vbi pmissum vicio caret: vt prefertur. Estimo eciam qđ consciēcia hos nō obliget. Hoc tamē vult milicia vt fidelitatem in omnibus obseruare nominetur. Attendant igitur milites vt iuridice prelia suscipiāt. Vnde Ouidius libro de arte amandi. Iudicem fraus est concessa repellere fraudem. Arma qđ iarmatos sumere iura sinunt. Et libro primo sine titulo. Sepe sepatus inuadere pficit hostes. scilicet iuridice. Et libro secundo. Pigra reluctanti cessat in hoste manus. Et tercio tristium. Pugna suum finem cum iacet hostis habet. Attēdat autem miles ne de se aut in suis confidat. eciam ius si habeat. Quia teste Catbone Victorem a victo sepe superari videmus. Et Claudia nus ī maiori. Sepius īcaute nocuit victoria turbe. Sit ecia miles animosus ī iure suo: iuxta illud Ouidii ī epistolis. Nō faciūt molles ad fera tela manus. Certamē premia magna mouet. Milites igit iure suo faueāt fideliterq; preliant. alienoq; iure minime derogēt: ne infidelitas inde oriatur. Que enim tibi milicie gloria si patriam propriā inuadis. si ex ira vel superbia preliari concitaris. aut si pprio opere vinceris. aut si maius

damnum ex casu q̄ comodū ex victoria sperare videar-
 ris. **N**omine enim comodi nō solū facultates: sed etiā
 famā & honorem intelligi puto. **N**empe qui ex predi-
 ctis causis prelia susceperunt: quoꝝ opus iure laudeq̄
 caret. **Q**uia teste **T**ulio ī **A**nthonium. **O**mnino nulla
 causa iusta est cuiq̄ contra propriū pugnare. **E**t idem
Tulius pro **M**arcello. Iracundia inquit & supbia con-
 silio inimica est. **C**uius occasione prelia fieri non debēt
Rursus in puerbiis sapiētum dicit q̄ bis punitur qui
 p̄priis perit. **D**iu igit̄ preparādum bellum est vt vin-
 cas. **C**eterum **S**uetonius libro secundo de: xii. cesari-
 bus: **A**ugustus inqt cesar preliū suscipiēdum omnino
 negavit: nisi emolimēti maior spes q̄ damni met⁹ ostē-
 dere. **H**is itaq̄ allegacionibus clare patet pugnam
 iusta ratione tantūmodo assumi debere. **I**taq̄ felicitas
 nō solū in p̄misso: sed etiā in aggressu circūspiciēda ē.
Capitulum. xxi. De fidelitate militum.

Milicia dedecus patitur: nisi fideliter exerceat̄.
Et in milite nil pulcrius est q̄ fides eius: non
 solum erga homines: sed etiam maxime attē-
 dere habet vt sua milicia deo subseruiat. **N**ull⁹ enim
 miles tantum principi: quantum deo tenet. **A**ttendāt
 igit̄ milites dominis suis fideles vt sint: deo non tamē
 neglecto debere existere. **V**nde **P**olicratus libro pri-
 mo: capitulo quinto dicit q̄ duo sūt precipua ī milite.
 scilicet electio. & sacramentū: vt scilicet federis pro-
 missum teneāt. **E**t **V**egecius de re militari loquēs di-
 cit q̄ totius reipublice in hoc cōsistit salus: vt tyrones
 scilicet milites: nō tantum corporibus: sed etiam ani-
 mo prestantissimi compareant. atq̄ iuramēta sua prin-
 cipibus obseruēt. **V**erū tamen est q̄ milites p̄cipi tē-
 porali potius q̄ deo fidem seruāt. **V**nde prochdolor il-
 la sollemnis consuetudo inoleuit: qua fiebat vt quilibz
 miles ipsa die qua miles fiebat ecclesiam ingrederet̄:
 atq̄ gladio sup altari posito & oblato sollemniter iura-

III

bat q̄ pro defensione fidei certare: & deo perpetue famulari vellet. Vnde **V**egecius libro quarto capitulo primo narrat quomodo milites deo iurare debeāt: suo q̄ principi per deum: scilicet de fidelitate seruanda. Narrat enim **T**uli⁹ libro primo de officiis. capitulo: xi. quomodo **P**ompilius imperator filiū **C**athonis ī suo exercitu admittere noluit: nisi prius cum sacramento fidelitatem sibi iuraret. **H**ec autem omnia dicta sunt: quia fideles: scilicet milites **C**risti vsq̄ ad mortem certare debent. vt scilicet eciam p̄tegať ecclesia: et legis cristiane veritas p̄mulgeť. Vnde **P**olicrat⁹ libro. vi. capitulo. vii. **H**uius inquit milicie est ordinate tueri ecclesiam: & perfidiam impugnare: sacerdocium venerari. pauperem defensare. iniurias placare. et si opus est animam ponere: vt scilicet de illis verificetur illud prophete. **G**ladii ancipites in manibus eorum. **N**unc tamen hominum milicia fidem cristianam non fouet. sed potius deprimit. **V**erūtamen legimus apud antiquos hūc morē habuisse. quia scilicet milites hostiam diis consecrabāt. Vnde **V**alerius libro tercio: capitulo secundo de **I**ulio cesare narrat q̄ p̄hibuit spoliare templa. et ideo per biennium mansit inuitus: donec presumpsit insurgere cōtra deos **A**ppollinis: atq̄ inuadere templū **D**elphicum. **I**dē eciam narrat **P**olicratus vbi supra. **I**tem **E**gesippus narrat quomodo nō p̄misit spoliari templa. et ideo sibi pepercit **A**lexander. **E**x hiis patet q̄ milicia ecclesiam debet defensari. **M**oderni tamen milites coram mulieribus de bellis narrant. et coram simplicibus de victoria illustrium militū se iactāt nec tamē habēt bellādi vsū vel artē. quia lasciuię potius q̄ milicie intendunt. **V**erūtamen lasciuia miles eneruat: vt docet **S**eneca epistola: liii. Vnde ibidē ait q̄ indurandus ē militis animus. et eciam blandimētis voluptatū p̄cul abstrahēdus. **N**empe **H**anibalē indurātū visibus et laboribus: fomenta eneruarunt. **A**rmis

inquit vicit: fuit tamen viciis victus. **A**ttendendum est igitur quomodo **G**edeon cum tricentis viris qui aquam non biberunt: sed curuatis genibus diutissime penam sustulerunt. Ipsi tamen victoriam obtinuerunt. **S**ic enim milites non in voluptatibus neque in laboribus exercere debet militia: ut tanquam animalia diuisa sint in perpetuum signum federis. **C**apitulum. xxii. de bellis exercendis

P Bellum illicita occasione susceptum: malo iuridice debet fine terminari. **V**nde **A**ugustinus quinto de ci. dei. capitulo: xxii. concludit quod bellum nunquam fieri debet sine grandi necessitate: et sine iusta causa. **N**am **I**udith sexto legitur quod **A**lbite alloquendo **O**lofernem: postquam plurima dei beneficia recitauit: concludit dicens. **N**unc ergo perquire si est aliqua iniquitas eorum in conspectu dei. et ascendamus ad illos. quia tradens tradet deus illis tibi. **S**i autem non est offensio populi huius coram deo suo: tunc non poterimus resistere ei. quasi dicat: quod non est bellandum: nisi cum iusta causa. **S**i autem causa iusta fuerit: non est timendum. **V**nde **N**umeri: xiiii. **N**olite timere: deus vobiscum est. et **L**euitici: xxvi. **S**i in preceptis eius ambulaueritis. **E**t sequitur. **P**ersequimini inimicos vestros & corruent coram vobis. **N**ec tamen sufficit ut bellandi causa iusta fuerit: sed etiam ut iusti sint qui preliantur. **V**nde **I**osue septimo legitur quod propter peccatum ipsius **A**chor multi de populo fuerunt occisi. **P**rinces igitur sunt informandi tempore belli ut dicit **E**cclastes tercio. **S**ed nunc procho dolor videmus prelia: aut sine iusta causa fieri: ab iniustis personis bella completi: atque modernorum dominia in tyranniam mutata sunt. nec dominantur ut foueant: sed ut spoliare studeant. **A**t tendamus enim illud **I**ob: xv. **N**umerus annorum incertus est tyrannidis eius. quia scilicet dominium tyrannorum breue est: et casum de iure postulat. **Q**uinimo signum maximum piclitationis domini est quando princeps

III

ad tirāniam inclinatur: aut suos officiales tirānizare p
mittit. **I**deo **E**ccelesiastici. x. dicitur. **R**egnum a gente
in gentem transfert. et propter iniusticias & contu
mēlias & diuersos dolos: vt patuit primo regum: xii.
Quapropter quicūq; tyrannus est: de piclitatione sui
dominii formidare debet. Ille autem tyrannus est qui
rex est: vt ponit **A**ugustinus secūdo de ci. dei. capitu
lo secundo. **E**t **A**restotiles: viii. ethicoꝝ ponens diffe
renciam inter regem & tirānum dicit q̄ tirānus ē qui
comodum proprium intendit. **R**ex autem dicitur qui
subditorum querit vtilitatem. **V**nde puerbioꝝ: xviii
Leo rugiens & vrsus esuriens: princeps impius super
populum pauperem est. **D**ux indigens prudentia mul
tos opprimit per calumniam. **D**e quibus **I**saie primo
dicitur. **P**rincipes tui infideles socii furum omnes di
ligunt munera. **V**nde **S**eneca libro secundo de natuta
libus questionibus capitulo primo. **P**ocius inquit deo
rum opera decet celebrare q̄ **P**hilippi & **A**lexandri
latrocinia. **N**ec precipuum in rebus humanis ē in clas
sibus mare transire: seu emulorum iniurias subegisse.
Nulla iquit maior est victoria q̄ vicia domuisse. quia
īnumerabiles sūt qui vrbes & populos habuerunt in
sua potestate. sed paucissimi peccatis caruerunt. **N**ūc
tamen principes vicia domare non curant. sed omni ti
rannia preintenta subditoꝝ vtilitatem atq; virtutum
acquisitionem pretermittunt. nec bella intercipiunt
vt iusticiam foueant. sed pocius vt suis pompis & iac
tantiis satisfacere queant. **T**ales enim non reges: sed
tiranni sunt. quia non aduersarios: sed subditos inuade
re petunt. **D**e quibus **P**olicratus libro: viii. capitulo
primo diict q̄ tiranni sūt qui non legibus: sed proprio
arbitrio imperant. **R**eges autem sunt qui proprium
arbitrium legibus submitunt. **E**t idem **P**olicrat9 li
bro tercio cōcludit q̄ tyrannum occidere equum & in
stū est. **V**nde **T**ulius libro tercio de officiis: capitulo

septimo. **N**ulla inquit est vobis societas cum tirānis: sed potius sūma distinctio. **N**eq̃ enim contra naturā est tirannum spoliare si possis: sed etiam necare est honestum. **E**tenim mēbra amputanda sūt si sanguine & spiritu careant. ceterisq̃ mēbris noceant. **I**lla igitur īfirma hominum feritas & inhumanitas a cōmunitate segreganda sunt ne subditam plebē cōtaminare posset.

Capitulum. xxiii. de regimine militum.

Milicia prosperari nequit: vbi nulla virtus: vbi null9 habitat sensus. **V**nde **R**omani teste **P**olicrato libro sexto: capitulo septimo. **P**reualuerunt aduersus multitudinem **C**allorum. proceritatem **G**ermanorum. vires **H**ispanorum. dolos **A**ffrorū et hoc per fidelitatem & sapientiam. **S**ic etiam p̃ fidē atq̃ veritatis studium: quēcunq̃ peccatorum cōtagia subiugare poterimus. **V**nde quantum ex narrationib9 colligitur: milites olim pocius ingenio & sapientia p̃ualuerunt q̃ viribus corporis. **S**ic pariter in via mor9 pocius est procedendum secūdum sapientiam **C**ristiane legis: q̃ secūdū vires corporis. **N**am sicut in **G**en. legitur. **E**sau in viribus corporis erat forcior **I**acob. et tamen ab ipso: scilicet **I**acob **E**sau subplantatus fuit. **N**on igitur in viribus propriis confidendum est. sed ī sapientia legis meditandum est. vt scilicet non vobis sed scripture sacre cōsiliis acquiescamus: in qua thesauri sapientie absconditi sūt. **V**nde **P**ompeius libro. xi. narrat q̃ **A**lexander a patre suo exiguā miliciam accepit. **V**erū tamen docta & in p̃liis asueta erat. **E**t ideo ipsa mediante: innumerabiles hostes suppressit. **S**ic enī dum nascimur modicam miliciam & modicas virtutes accipimus. **S**i tamen in fide instruamur: & in bonis operibus exercitemur: contra hostes preualebim9. **V**nde **V**egeci9 libro quarto: capitulo primo narrat q̃ **A**ssita licet nauium vsu non indigeret. ne tamen milites torperent: iussit naues edificari: et milites ibidē

III

exercitari. Sic nunquam ociosi esse debemus ne carnis desideria succumbere nos faciant. Plures tamen non exercitium bonorum sed malorum frequenter. Nihilominus tamen narrat Vegetius ubi supra qualiter Carthago suis militibus precepit: ut rapinas non facerent sub pena abscisionis dextre manus. Quia inquit militem prodari non licet. Insup in libro de vita cesaris exemplum satis conforme legitur. Non debemus igitur in pravis sed in licitis operibus exercitari: atque non de proprio sensu: sed de consilio sacre scripture confidere tenemur. Vnde narrat Valerius libro primo: capitulo septimo quod disciplina militaris Romano imperio: multarum urbium dominationem: atque regnorum & gentium regimen largita est. Simus igitur sapientes. quoniam vita hominis milicia est super terram. Dicit enim Polycratius libro sexto: capitulo. viii. quod militum vocatio est: ut non permittant rempublicam egere aut perire. Non sunt igitur milites qui propriam animam in peccatis damnari permittunt. Vnde Egesippus libro quinto allegat dictum Tyri dicentis quod in exercitu non solum requiritur virtus corporis: sed etiam mentis. nec contra hostem fortitudo: sed etiam discipline norma. ne scilicet miles sit crudelis vel impius: aut ne prede potius quam victorie sit intentus. Vnde Luce tercio de militibus dicitur. Contenti estote stipendiis vestris. Et est verbum beati Iohannis baptiste. Plures autem huius temporis viri se iactant nobiles: indeque superbiunt: & alios contemnunt. ceterosque rusticos nuncupant. et tamen ipsi qui talia frequenter dicunt: vilissimis operibus suam nobilitatem offendunt. et cum aliis iniuriantur: se ignobiles attestantur. Utinam illud Iob. xxxv. attenderent. Nunquid non in utero fecit me qui & illum. Super quo gregorius primo moralium. capitulo secundo. Omnes inquit homines natura fecit aequales. De nobilibus tamen inquit propheta Osee. ix. Gloria

eorum ab utero est & partu. Et Boecius libro tercio de consola. capitulo. vi. O inquit q̄ inane & q̄ inutile quis videat. Et declarat ibidem qualiter nobilitas nō est nisi laus parentū. nec debet aliquis gloriari de laude aliena. Vnde Ieronimus epistola. c. iiii. Non est inquit gloriandum de nobilitate carnis. quia nec virtutes nec vicia parentū imponenda sūt filiis: nisi supple fuerint imitatores parentum. Et Crisostimus super Matheum: omelia quinta. Nobilitas inquit siue bonitas parentū non valet: nisi fuerimus ipsi boni. Et omelia. xlix. concludit q̄ non valet habere Iob in patrem si ne operibus Iob. Et omelia. ix. sic dicit. Nihil inquit prodest malis bonitas parentum. et nihil obest bonis malicia. Etenim illi non sunt nobiles qui a splendore parentum recesserunt: sordibus & nequiciis vacantes: vt declarat Valerius libro. iiii. capitulo quinto. Quāobrem de tali nobilitate Iuuenalis dicebat. Omne inquit viciū tanto maius: quanto maior est qui peccat. Nā ille nobilis est qui virtutibus claret: vt ait Seneca epistola. xlv. Nam talis nobilitas donum nature est. Nec debet exinde quis gloriari. Quinymo quisq̄ tanto debet esse humilior ex munere: quanto se obligatiorem esse conspicit in reddenda ratione: vt inquit Gregorius omelia. xi. libro primo. Et Apostolus ad Corinth. quarto. Quid inquit habes quod non accepisti. Quid gloriaris quasi non acceperis. Ideo Ieremie. ix. dicit. Non gloriē sapiens in sapientia sua: nec fortis in fortitudine sua. Ea enim que natura dedit. nec laudem: nec vituperium faciunt. sed ea solūmodo que libere contrahunt & fiunt. Ideo Apostolus prima ad Corinth. secundo. Gloria enim nostra hec est: testimonium conscientie nostre. quasi diceret: q̄ non ex naturalibus debemus gloriari. sed ex moribus siue propriis operibus.

Sophilogii tractatus tercius
Libri tercii finit foeliciter.

Tractatus quartus libri tercii de Statu plebeio
rum Cuius primum capitulum est de Diuitiis & eo-
rum statu

Quoniam qui sectantur auariciam virtutibus ut plurimum non intendunt. Sed quid prosunt diuicie si virtutes non habeant. Narrat enim **Valerius** li. iii. q. **Scipio** omnia temporalia post ponens virtutes pretulit. Vnde cum ipse accusaretur apud senatum romanorum: Ipse respondit. Cum ego affricam vobis subiecissem: nil aliud exinde nisi cognomen deportavi: quia scilicet fuit dictus **Scipio** affricanus: eo quod affricanos romanis subiecerat. & ideo statim subdit. Locupletior inquit sum inuidia quam pecunia: quia scilicet homines plus inuidebant suis virtutibus quam suis pecuniis: quia etiam potius virtutes quam pecunias que rebat. quia sicut dicitur puer. xv. Conturbat domum suam qui sectatur auariciam. Et puer. xviii. Qui auariciam odit: longi sunt dies eius. Nunquid narrat **Valerius** li. v. q. consules romani intantum pauperes erant quod dum morerentur liberis suis nil relinquebant. Vnde senatus romanorum eorum liberis providere consuevit. Insup li. ii. de nugis philosophorum de **Archagogle** rege legitur quod aurum tanquam fictilia spreuit. Vnde dicit quod prestancius est fulgere moribus quam rebus. Ipse enim ut ibidem dicitur: rex **Cicilie** fuit. & hoc propter fortunam. quia pater suus fictilis erat: & inde vasis fictilibus utebatur. Vnde dicebat non debeo propter fortunam meam negare naturam. Ceterum **Valerius** libro de **Tiberione** quodam narrat quod licet ditissimus esset fictilibus tamen utebatur dicens maior est thesaurus continencie quam pecunie. Vnde cum sibi munera presentarent ipse respondit deferte inquit thesaurum uestrum: & meum mihi relinquere. Ipse enim novit illud. i. **Chorinth.** v. Quoniam auari regnum dei non possidebunt. Insup **Valerius** libro. iiii. de **mercurio** narrat quod fuit abstinentie norma & spectaculum

fortitudinis romanoꝝ. Ipse enim in disco humili cōme-
 debat. & in domo exigua morabatur. de foris igit̃ se-
 mel legati fuerant sperātes ppter sui inopiam mune-
 ribus eum corrūpere posse. sed non preualuerunt. **Vn-**
 de respondisse fertur. **M**alo locupletibus īperare: q̃
 locuples fieri. **M**unera inqt vestra deferte: & memē
 tote q̃ n^e acie vīcar n^e peccuniis cōrupt⁹ ero. attēdat
 enim illud **A**postoli. **E**phe. v. **S**citote intelligētes q̃
 omnis avarus nō habet hereditatem ī regno dei. **Q**uo-
 niam avaricia est idoloꝝ seruitus. **N**unc autē illud isa-
 lxi. uerificat̃. **O**mnēs in viam suam declinauerūt vnus
 quisq̃ ad avariciam suam: & tanq̃ desperantes semet
 ipsos tradiderūt omnes in avaricia **E**phe. iiii. **A**ttēda-
 mus ergo facultatum abundanciam esse amicam auari-
 cie: pacisq̃ inimicam. **N**am abraham & loth fuerūt di-
 uisi: quia substantia eoz̃ erat multa. **V**nde **A**ugu. ser-
 mone. lv. **D**ifficile est inqt habere diuicias & nō ama-
 re ipsas. **I**deo periculose sūt suis possessoribus. **Q**uam
 obrem cristus. xviii. dicebat. **S**i vis pfectus esse vade
 & vende omnia que habes &c. quoniam facili⁹ est ca-
 melum p fo. a. int̃. q̃ di. in reg. ce. **V**nde **S**apiēcie. v
Quid vobis pfuit supbia quid diuiciaz̃ iactancia. **E**t
 sequit̃. **T**ransierunt omnia tanq̃ vmbra. **I**deo **S**eneca
 sic dicebat. **N**on est inqt homo estimandus ex his que
 fortuna dedit. **V**nde **A**bacuc. ii. **V**e ei qui multipli-
 cat non sua: vsq̃ q̃ aggrauat contra se densū lucum. **E**t
 lbero. ep̃. xcvii. **O**mnis inqt diues iniqu⁹ aut heres ī-
 iqui est. **E**t prima **T**himo. vi. **Q**ui amat diuicias fru-
 ctum non capiet ex his. **Q**uappter **G**rego. xviii. dice-
 bat. **D**iu inqt cum rebus nostris durare non possum⁹
 quia illas aut moriendo deferemus: aut ille nos viuen-
 tes quasi pereundo nos deferent. **Q**uia cum diues dor-
 mierit nihil secū affert. vt dicit̃ lob. xxvii. **V**nde **L**u.
 vi. **V**e vobis diuitibus qui habetis hic consulationem.
 vestram. **V**nde **A**ugu. de uerbis domini sermone. xii

sic dicebat. **Q**uid pdest plena bonis archa: inanis con-
 sciencia bona vis habere & tamē bon⁹ esse nō vis. **E**ru-
 besce de bonis tuis: si domus plena est bonis: & habet
 malum hospitem. **N**am teste **S**e. ep̄. vii. **M**unera for-
 tune sūt insidie. & ep̄. iiii. **S**egetē nimia libertas spē-
 nit: rami onere frangunt: ad maturitatē nō uenit ni-
 mia fecunditas. **V**nde **G**rego. in registro. iiii. **O**mnia
 inqt in hoc mundo mutabilitatis ordo corrumpit. **N**ō
 igit in p̄speris eleuari: nec in aduersis turbari debe-
 mus sed aduersitatis memoriam tanq̄ humilitatis an-
 choram in mēte teneamus. **Q**uoniam sicut dicit p̄uē
 primo. p̄speritas stultoꝝ perdet eos. **V**nde **A**ugu. ep̄
 lxxxi. **M**und⁹ est periculosior blādus q̄ molest⁹: quia
 in abundācia temporalium timēda est: ne cupiditas se-
 ducat. quia dicit **G**reg. xviii. mora. **P**rosperitas gres-
 sus obliquat vt vix ad bona redire possunt. **Q**uāobré
Augu. ep̄. i. concludit q̄ nihil est infelicius felicitate
 peccācium qua scilicet felicitate penalis nutrit iniqui-
 tas & mala voluntas uelud hostis interior roboratur.
 & subdit. **S**i inqt deus pollere p̄mittit iniquos in pro-
 speritare tunc indignat̄ grauius si delicta ip̄nita per-
 mittant̄. **Q**uap̄pter **S**eneca de prouidencia ait: q̄ ni-
 hil est infelicius eo cui nunq̄ accidit aliqd aduersi. **E**t
 ponit ibi exemplum de regulo qui secūdum quantita-
 tem tormentoꝝ gloriā habuit maiorem. **V**nde **G**re-
 mora. vi. **Q**uasi inqt p̄ amena prata in carcerem ueit:
 qui p̄ presentis vite p̄spera ad interitum currit. **I**deo
Iob. xviii. **P**recipitabat eum consiliū suū scilicet p̄-
 speritatis humane. **V**nde **S**ene. ep̄. xxxvii. **R**es inq̄-
 ta felicitas que animum exagitat: mouet cerebz: & p̄
 vno genere ad aliud irritat quosdam p̄ sup̄biam: alios
 p̄ luxuriā: istos inflat alios mollit. **Q**uāobrem **V**ale.
 li. vii. ca. ii. narrat dictum **S**alomonis dicētis. **N**emi-
 nem dum uiuit esse beatum: quia fortune subiect⁹ est
 Idem eciā narrat qualiter cuidā querenti quis beat⁹

esset. Respondit. Nemo inquit beatus est ex his quos tu felices putas sed ille beatus est qui miser a te creditur. quasi diceret quod bona temporalia nullum beatum faciunt. Attendendum enim est quod multi diuites fuerunt qui postmodum corruerunt: sicut de pluribus narrat Vale li. vi. ca. ultimo. Sicut de Crasso qui locupletissimus fuit: & postmodum egens factus derisorie ab omnibus vocabatur. Idem etiam narrat de Casso qui apud romanos valde claruit intantum ut diceretur patronus senatus: postmodum tamen in conspectu fori romani a carnifice laniatus fuit. De temporalibus igitur non est glorandum. Unde Augu. de uerbis domini sermone. xiii. Magne inquit virtutis est qui felicitate temporali luctare ne alliciat: ne corruptionem inferat. Unde Philippus. iiii. In omnibus constitutus sum scio humiliari & abundare. Super quo Grego. super ezech. li. ii. omel. vii. Magna inquit est mire scientie disciplina atque toto cordis nisu discenda: scire scilicet prospera sustinere & aduersa. Et ideo Seneca li. de prouidentia. Fugite inquit delicias fugite eneruantem felicitatem qua animu madescunt: que si excesserit periculosissima est atque mentes ad imaginaciones vanas euocat. Cur igitur confidunt homines in virtute sua & in multitudine diuiciarum suarum gloriuntur.

Capitulum. ii. de Pauperibus & eorum statu

Pupertas de se mala non est: sed paupes quia doque mali. & quod optimum est scilicet celum potius paupertate quam diuitiis emit. Unde Iaco primo dicitur. Nonne deus elegit pauperes in hoc mundo. Nam desiderium pauperum exaudit dominus inquit propheta. Narrat enim Grego. circa finem sui dialogi qualiter ipse prohibuit: ne sui scilicet fratres accederent ad quendam religiosum in morte: prohibuit etiam ne ipsum sepelirent. eo quod ipso viuentem habuit tres aureos quos iussit pici super eum in detestationem sue cupiditatis.

tatis. **Q**uanta diffidencia si credis egere aut perire
 dum eterno regi famularis. **N**onne qui habet omnes
 thesauros te ditari potest ipse signanter qui liberalis-
 simus: qui potētissimus qui omnia nouit quibus indi-
 gere potes. **V**nde **Matth. v.** **B**eati pauperes spiritu q
 scilicet ueram in spiritu humilitatem atq; sufficienciā
 habent. **V**nde **Grego. diala. i. ca. xii.** **P**arū pdest pau-
 pertas nisi affuerit humilitas: quoniā pauperem sup-
 bum odit deus. **E**t alibi dicit. **Q**uoniam paup est nō q
 minus habet: sed qui plus cupit. **E**x quo patet q; vera
 paupertas spiritum humilem & faciatum reddit. **S**i
 ergo omnes faciri appetimus cur paupertatem nos
 omnes abdicamus. **N**arrāt enim naturales q; ceru9 li-
 cet siciat non tamen bibit quousq; plenitudinem aque
 inueniet ex qua potest faciri. **C**ur igit de torrente h9
 caducitatis potamus: cur in temporalium acq;siōe so-
 licitamur. **E**xpectemus enim illam plenitudinem glo-
 rie celestis in qua faciri valeamus quoniā omnes secu-
 li fontes & flumina non nisi amaritudo sūt. **V**nde apo-
 sto. **Matth. xviii.** dixerunt. **E**cce nos reliquimus omnia
 & secuti sumus te: quoniā apud te est fons vite: & in
 lumine tuo videbimus lumen. **N**unqd experimur q;
 omnis avarus sitit: hec nō immerito: quia avaricia ca-
 lor est qui sitire facit: quem dii infernales semināt ip-
 sisq; ignib; atrocissimis adurunt. nā vt predixi omīs
 avaricia idolor; seruitus est. **C**oncernamus enim illud
 quod narrat **Valerius li. iiii. ca. iiii.** de **Fabricio** qui re-
 futauit aux; & argētum sibi missum. **I**tem **Diogenes**
 omnia spreuit. **T**este enī **Seneca li. de puidencia.** **D**e
 mocrity diuicias piecit tanq; onerosas & libro de trā-
 quillitate animi sic ait: narrans de quodam qui cū om-
 nia pdidisset gaudens eciā dicebat. **I**ubet inq; fortūa
 expedicius philosophari. **V**nde li. ii. de vitis patrum
 dicit q; thesaurus monachi est voluntaria paupertas **E**t
 de quodam ibidem dicit: qui uendit euāgelium vt

pauperibus succurreret dicens. Verbum inquit vediti:
quod iubet omnia vediti & dare pauperibus. His igitur
verbis patet paupertatem merito esse tollerandam mun-
diq; diuicias contemnendas fore. Vnde narrat Ihero.
ep̃ xxxv. q. Cratbes thebanus homo quodam ditissi-
mus cum ad philosophandum athenas pgeret magnum
pondus auri abiecit: quia non putauit se simul diuicias
& virtutes posse possidere. Insup idem Ibe. ep̃. xvi. d.
quodam philosopho narrat qui multaz possessionu pre-
cium in pelagus piecit dicens. Abite inquit in pfundum
maris. Malo enim vos submergere: qm vt submergere
a vobis. Ecce igitur qualiter sapientes hi mundana dul-
cedinem tanq; amaritudinem spreuerunt. Quinimo in
hoc solu putabant ditari cum i diuiciis cor non apposue-
runt. Nam de Fabricio narrat Valeri li. iiii. ca. iiii. q.
locupletem & diuitem ipsum faciebat non multa possessio
sed modicum desiderium. Solas enim virtutes diuici-
as putabat. Insup de zenone philosopho narrat Agelli-
us q omnia temporalia contempsit: quia cum fortunam su-
am bonam semel perdidisset dicebat. O inquit felix for-
tuna que me iubet lecius philosophari. Hoc idem nar-
rat Sene. de tranquillitate animi. & Tuli9. ii. de tus-
ques. Ecce patet quomodo felix est leta paupertas. Qui
autem volunt diuites fieri incidunt in laqueum dyaboli:
in desideria multa. Iuxta Apo. Attedamus ergo
illud Isa. xliiii. Elegi te in camino paupertatis: quia sci-
licet in mundo ad paupertatem voluntariam vocati su-
mus vt nil cupiamus vt habeamus: sed solu habeamus
vt viuamus. Vnde Cris. sup Math ome. iiii. Paupertas
inquit est caminus qui calidior est igne. Sicut enim egens
non dicitur aggrauari de medicamento nec de purga-
mento: sic pauper de paupertate non grauatur. Ideo. iii.
ca. Thobias dixit. Fili mi pauperem vitam gerimus:
sed multa bona habuerimus si deum timuerimus. Et
Seneca ep̃. ii. Nonesta inquit res est leta paupertas: nec e

paupertas nisi leta sit. Nam cui cum paupertate bene
conuenit diues est nec paup est qui paz habet sed qui
plus cupit. & Grego. sup ezech. li. ii. ome. vi. Ille inqt
paup est qui appetit quod non habet. Qui tn non ha
bet nec habere petit diues est. Ideo puer. v. dicit. est
diues quis cum nihil habeat quasi diceret q diues est
qui nihil appetit: licet nihil habeat. Quobrem Gre.
vbi sup. Paupertas inqt est inopia mentis: nec consistit i
qualitate possessionis. Lamentandum est tn nuc q q
libet studet nuc esse filius pcuratoris scilicet h9 mun
di. Omnes enim auaricie student: & tamen diuicie con
seruate sunt in malum domini sui atq pereunt in afflicci
one sua vt dicit Eccle. v. Augu. in libro confessionu di
cit q transies p vicum vidit quendam paupem hilarē
& letum: & ingemuit: suisq sociis dixit. Omnibus co
natibus laboremus vt ad securam leticiā puenire pos
simus. In paupertate tamen cristus nos precessit. Vnde
Augu. subdit. Ille letabatur: ego anxius eram: ille secu
rus ego trepidus. Vnde dicit poeta. Quere tuta fa
cultas pauperis angustiq laus. O munera nōdum in
tellecta. Vnde Nat. v. dicit Beati paupes spiritu &
Isa. xlix. Pauperum suoz miserebit. Vt igit heredes
simus nō mūdo: sed cristo nascamur vt simus filii &
heredes: nec queramus diuicias terre sed gracie & glo
rie dei. Quoniam sicut dicit Isa. xxxiii. diuicie salutis
Sapientia & sciencia timor domini ipse thesaurus ei9
Et ideo Grego. mora. xxi. Minus inqt inops est qui
non habet vestem q qui humilitatem. Et ideo odibil
est deo paup supbus. Ecclesia. xxxv. Racionabiliter
igit concludit Augu. v. de. ci. dei. ca. xviii. q ipse de
us est opulencia menciū: & sua plenitudine facit ho
mines felices. eius igit diuicie sunt appetende Quoniā
gloria & diuicie in domo eius dicit ppheta. Heu si at
tenderemus quanta mala diuiciarum occasione: fiunt
quantusq dolor ipsarum gignitur occasione: paup

tem opibus preponeremus. Nunquid enim Absolon per
 capillos suspensus est ut dicitur. ii. Re. xviii. Sic enim di-
 uiciarum amatores ipsis suspenduntur & pereunt. Etenim
 attendere deberent verba Apo. Pbi. iiii. dicentis. Om-
 nia propter Christum detrimentum feci & arbitror ut ster-
 cora ut Christum lucrificam. quoniam non perderunt diui-
 cie in die ultionis. puer. xi. Vnde Oracius in suis epi-
 stolis ep. xii. sic dicebat Si rectus fueris non estimas ut
 copia maior a lone donari possit tibi tolle querelas. Pau-
 per enim non est cui res suppetit usus: si uentri si late-
 ribus pedibusque tuis nil diuicie maius regales addere
 possunt. Item Seneca de reme. fortu. sic dicebat. Pau-
 pertas mihi grauis est respondit Sed tu paupertati quia
 non in paupertate viciu: sed in paupe. Illa quidem hilaris
 & tuta. Vnde iuuenalis cantabat vacuus coram latro-
 ne viator Quamobrem Augu. li. d. verbis Apo. sermone. xx
 viii. Paupertatem suadet dicens. Non inquit displiceat tibi
 paupertas tua: quia nihil ea dicitur inueniri potest. Vis
 cognoscere quod locuples sit qua celum emitur. Vide igitur
 quibus thesauris conferri posset quod paupertati vi-
 demus indultum. Nempe ut ad regnum celorum pueni-
 ret diues sua possessione obtinere non potuit. Vnde Isa.
 xxix. Pauperes homines in sancto israhel exultabunt. Et
 propheta. Tibi derelictus est pauper: orphano tu eris ad-
 iutor. & Luce primo dicitur. Diuites dimisit inanes: eo-
 rumque spes vana est: eo quod pro confidentia diuiciarum salutis
 eterne gloriam adipisci premittunt: atque se putant a deo
 haberi odio: si eorum facultates ab eis tollantur: quibus tamen
 seducuntur. Fingit tamen Seneca in suis declarationibus
 quod ciuitas olim fuit in qua lex fuit posita: ut nullus alie-
 num caperet aut damnificaret quod si quis faceret atro-
 cissimis puniendus erat verberibus. Contigit quidem
 quod vir desperatus laqueo proprio suspenderet. Quod vi-
 dens quidam sibi copaciens laqueum gladio scidit ne
 ille moreretur. Ille autem qui se suspenderat coram iudi-

ce veniens querelam fecit: cur ille laqueū suum dam-
nificasset. **Q**uanta insania de laqueo fracto conqueri
tur: & de vita recuperata & obseruata nō letatur. Sic
enim plures in diuiciis ppriis se suspendunt & mortē
eternam ppter ipsas incurrunt. Et si deus eoz facul-
tates minuat ipsi tunc cōqueruntur & deum odiosum
eis arbitrant. **Q**uāta stulticia. Nam de terrena sub-
stantia querelam faciāt: & vite eterne felicitatē quā
ppter diuicias pdebant non plangūt. Ea ppter beat⁹
Iacobus in sua epistola ca. ii. dicebat. Nōne deus ele-
git paupes in hoc mundo vt nos faceret diuites in fi-
de & coheredes regni quod pmisit deus diligentibus
se

Capitulum. iiii. de Mercatura

Quercancia fideliter fieri debet nec pretextu
vendicionis aut empcionis fraus ī pximo ex-
cogitari debet nec vsura tractari. Vnde exo.
xxii. nec vsura opprimes eum scilicet pximū
Et Leui. xxvi. dicūt. Peccuniam tuam non dabis ad
vsuram. Et Lu. vi. Mutuū dantes nihil inde speran-
tes. Ideo ppheta dicit. Qui pecu. su. nō. de. ad vsurā.
Vnde Ambro. li. iiii. de offi. sic ait. Cur inqt ad frau-
dem cōuertis nature industriam: cur affectas inopiā
pximi: cur optari facis pauperibus sterilitatem & cū
exploras quādo tempus sterile erit: hanc vocas indu-
striam que est fraudis astucia. Et quod vocas remedi-
um latrocinio cōiunctum est. Nunqd iudeis phibitū
fuit ne fratribus snis accomodauerint ad vsurā. Deu-
xvi. Vnde Augu. ep. xxxvi. Quid dicam de vsuris nī
si quia crudelior est: qui substantiam subtrahit diuiti-
q̃ qui fenore trucidat pauperem. Itē Criso. sup Ma-
ome. v. Nihil inqt vsura turpius: nihil crudelius. Nā
vsurarius lucrum suū alterius aduersitatem facit. In-
sup Tuli⁹ li. primo de Tus. ques. Cathōe querēti qđ
expedit faciendū in re familiari. Respōdit bñ pascere
bene vestire bene arare &c. Sed cum quereretur an lice-

ret fenorari id est ad vsurā cōcedere. **R**espōdit. **Q**uid est inqt hominē occidere quasi diceret q̄ fenorari idē est quod hominem occidere. **C**ōmemoremus enī histo-
riam que habet in historia tripertita li. primo despe-
ridiano episcopo qui pauperibus mutuabat triticum
volens q̄ tēpore p̄speritatis quod acceperāt restitue-
rent vt aliis pauperibus subueniret. **A**ccidit tamē q̄
quidam mutuo semp accipiebat & nunq̄ reportabat:
sed cūq̄ semel ad episcopum venisset vt triticum acci-
peret. **D**ixit ei episcopus vade accipe. **I**lle autē abiit
sed cū in horreo nihil inuenisset episcopo retulit. **C**ui
episcopus miz̄ inqt q̄ tu solus horreū vacuū inuene-
ris. **E**t ille tunc fassus est delictum & totum restitu-
it. **N**ō igit̄ indebite est acqrenda p̄ximoꝝ substantia:
& pociori ratione fratrem frater offendere nō debet
quoniam qui vendiderit uel offenderit sui sanguinis
immemor est. **A**ttēdant igit̄ mercatores vt fideliter
in sua mercacione p̄cedant. **V**nde puer. ii. diciē. **A**b-
hominacio est apud deum pōdus iniquū & statera do-
losa. **V**nde **M**ath. vi. **A**dbuc ignis in domo impii the-
sauriq̄ inigtatis & mēsurā plena ira est. **E**t subditur
Nunqd iustificabo stateram impiam & pōdera dolosa
in quibus diuites eius repleti sūt inigtate: & habitato-
res ī ea loquebantur mēdacium & lingua eoꝝ fraudu-
lenta in ore eoꝝ. **Q**uap̄pter deus **L**eu. xix. precipie-
bat mercanciaz fidelitatē dicēs. **S**tatera iusta & eq̄
sint pōdera & iustus medius equusq̄ sextari⁹. **I**nquit
tamē **T**uli⁹ li. iii. de offi. ca. xii. **A**n liceat uenditori:
rei quam uēdit vicia p̄mulgare. **V**nde narrat ibidem
disputacionē **D**iogenis & antipatris sui discipuli. **N**ā
Diogenes sic dicebat. **Q**uid inqt stulcius q̄ uēditiō ē
vicia rei quam uendit narrare seu tanq̄ preco dicere:
domum pestilētē uendo. **I**n cōtrarium tamē antipa-
ter sic dicebat. **N**isi inqt vicia narret imp̄be facit &
p̄ximum decipit. **C**ōcludit igit̄ **T**uli⁹ q̄ nō boni viri

sed fallacis est vicia rei celare uedendo. Nam Diogenem defendit utilitas: sed antipatrem prefert honestas. Vnde narrat ibi exemplum de quodam qui cum intellexisset quod quidam alius suum ortum uedere vellet fecit piscatores ad suum ortum venire cum nauiculis & tubis & si pisces ibidem essent: quod videns emptor carius emit: sed icrastinum nec pisces reperit: quinimo audiuit ibi pisces nunquam fuisse: & sic deceptus est. & ideo Eccle. xxxi. dicitur. Cum negociatore & emptore tractat dirigendo eos.

Capitulum. iiii. de Seruis & laboratoribus

Nempe legimus primo Reg. xii. quod Ioab licet victor esset: noluit tamen ciuitatem capere. ut victoria non sibi sed domino suo ascriberetur. Sic etenim apud gentiles suis dominis serui fideles erant. sicut narrat Valerius li. iiii. ca. viii. Idem etiam habet in vita cuiusdam cesaris quod licet quidam seruus cesaris ab Anthonio fuit captus: quia cesaris inimicus erat ut seruus ille cesarem abnegaret nunc seruicia uel beneficia nunc supplicia exhibebat: sed nihilominus seruus constanter dicebat. Iube me iugulari quia nec salutis beneficio nec mortis supplicio cesaris miles esse desinam aut tuus esse incipiam: gracia cuius constancie dictus seruus apud Antonium incolumitatem impetrauit. Ibidem etiam narratur de quodam alio qui potius voluit mori quam a suo domino seperari. Vnde Scipio ei salutem putabat dummodo vellet eum Pompeio famulari. Seruus autem ait: gracias tibi ago: quia gracie seruicium offers: nulla tamen ratione deseram dominum meum. Milites igitur christiani nulla ex causa debent christum deserere: & alteri scilicet mundo & mamone seruire. unde apo. Corin. viii. Quis sepabit nos a caritate christi: quasi diceret nullus. Insuper Valerius li. vi. ca. viii narrat de seruo Papinonis qui cum audisset aliquos esse deputatos ut dominum suum occiderent: Ipse cum do-

mino suo vestem & anulum commutauit & loco **Papini**
 onis interfici voluit. **C**onforme etiam ibidem habet ex-
 emplum de seruo **Ancii** qui miranda supplicia pro domino
 suo tollerare voluit. Item **Seneca** li. iii. de benefi. ca.
 xiiii. narrat similem historiam preallegate historie se-
 cundum **Valerium**. Narrat insuper de quodam seruo ma-
 cerando venenum petenti: obedire cupiens loco veneni
 medicamen obtulit: & exinde domino suo ueniam im-
 petrauit. **C**eterum **Pompeius** li. iiii. narrat quod **Anaxillas**
 filios suos reliquit paruulos sub tutela serui sui **Specta-**
 tores fidei quem tantum dilexit ut ei amor quasi fi-
 lialem precelleret amore. Ideo propheta nos ammonet di-
 cens. **S**eruite domino in timore. & ex. e. cum & quia ser-
 uus qui scit voluntatem domini sui non faciens: plagis va-
 pulabit multis. Inquit dominus in euangelio **Matth.** Nunc
 tamen seruorum viget infidelitas quia nec deo nec hominibus
 fideliter famulantur. Nam qui peccatis seruiunt deo fa-
 mulatum non prebent nec impendunt. Tales enim similes
 sunt seruo de quo narrat **Pompeius** li. xviii. Narrat enim
 quod cum aliqui serui victores fuissent: ordinauerunt inter
 se ut inter dominos suos ille rex esset qui primo solis
 splendorem mane videret: qua ordinacione facta seruus
 cuiusdam qui **Strato** dicebatur: suo domino suavit ut ve-
 sus occidentem intueretur. Itaque dies magna extitit &
 fulgorem ille non videbat. Huius tamen fraudis cogni-
 cione habita **Strato** fuit rex factus. Sic enim multi
 dominos suos seducunt & per adulationes impediunt ne vi-
 deant orientem: scilicet ne veritatem agnoscant: & suadet
 intuitum occidentis: scilicet opera tenebrarum. Non sic
 igitur sed in christo famulandum est. Vnde **Matth.** xvii.
Redдите que sunt cesaris cesari & que dei deo: quia quicquid
 humana seruicia in christi nomine impleri debent
 atque ipsorum occasione diuina opera non debent pretermitti.
 Vnde **Val.** li. iii. ca. iii. narrat quomodo seruus qui-
 dam barbarus subito interfecit **Astrubulam** eo quod do-

minum suum occiderat: & cum ratione homicidii vehementer cruciaretur: nihilominus letabatur: eo quod impietatem serui concusserat. Sic etiam pro defensione nominis christi certare debemus atque blasphemantes siue emulantes suo nomini: sanis correctionibus & consiliis inuadere. Vnde Eccle. x. In cogitatione tua regi non detrabas. Ideo Apo. Ephe. vi. dicit Seruite domino cum timore & tremore & simplicitate cordis. Sed fortassis pluri mi se putant infelices eo quod aliorum sunt serui: alii quoque qui dominant eis famulantes despiciunt utinam utriusque conditionis homines attendant quoniam nec famulari de decus est nec dominari fastus esse debet.

Capitulum. v. de peregrinatione

Quia presens est quasi quoddam peregrinagium ob hoc status peregrinorum vita laudabilis est dumodo recta intentione discant peregrinari. Queso igitur ut veterum peregrinationes conmemoremus. Attendamus enim quoniam sicut dicitur Gene. xii. Abraham terram propriam atque cognationem dimisit & ad mandatum domini ad alienam terram profectus est. Quapropter benedictionem dei promeruit. Sic enim vir cristianus relinquere debet domum propriam scilicet propriam voluntatem & quoscunque amicos & parentes ut domino precepto obediat. Nam cristus dicit qui non odit patrem & matrem & odit animam suam non potest esse discipulus meus. Sed que est terra ad quam proficisci debemus nisi celestis gloria in cuius spe tantum fideles peregrini venire debemus. Quoniam testatur apo. non habemus hic manentem ciuitatem: sed futuram inquirimus. Sed quid est quod Abraham altare domino consecrauit: nisi quod fideles peregrini in hac mortali vita diuino cultui insistere debeant. quoniam laus eius in ecclesia sanctorum inquit propheta. Sed nunquid Abraham suam uxorem voluit vocare sororem. Sic debent peccatores. siquidem uxor caro nostra est: cui deus animam nostram de-

sponsauit. **S**ed dum peregrinamur in egipto scilicet i
 hoc mortali mūdo: carnem tanq̃ vxorem nō amare de
 bemus: sed potius amore quōdam naturali ipsam dili
 gere tenemur. **Q**uoniā teste apo. **C**orinth. primo. **S**i
 spiritu carnis inqnamēta mortificaueritis viuetis. **S**z
 quid est **P**haro nisi dyabolus qui nostram carnem sub
 iugo tenere cupit: & ad peccatum itēdit pducere. **S**i
 tamē vir id ē spiritus iustus fuerit sicut **A**brabā fue
 rat: deus **P**haraonem scilicet dyabolum cōcutit & ab
 eius seruitute animam eripit: quoniam nō vidi iustū
 derelictum: nec semen eius querens panem: teste **D**a
 uid. **E**x his igit̃ patet qualiter sit pegrinandum non
 in carne sed in spiritu: non hic manēdo. sed cor ad ce
 lestia erigēdo. **E**xperimentur enī q̃ plāta valde crescit si
 in aliena terra plātata fuerit nec potest in ppria ter
 ra scilicet vbi seminata siue primo plantata sit germi
 nare sicut in aliena terra: **I**deo cristus dixit. **N**emo ac
 ceptus est ppheta in patria sua. **V**t igit̃ in virtutibz
 & graciis pficiamus: **I**deo mūdi hui9 caducitate spre
 ta ad regnum celeste toto mentis affectu peregrine
 mur. **A**t tendamus enim quoniam peregrinus domum
 quietam non habet: ad terminum quietis tendit: quā
 tum ambulat semp meditat̃: & cū hospite semp ratio
 nem ponit. **S**ic enim cōgruit vt cum deo sepe cōpute
 mus: nunc delicta fatēdo: nūc p beneficiis ei impēda
 mus laudes & graciā: acciones & quantum ambula
 mus scilicet quantum pficimus: quantū melioremur
 frequenter meditari debemus. **N**am sicut narrat **S**e
 neca li: iiii. de ira ca. primo. **P**hilosophus quidā dictus
Sextinius omni die cōputabat sua merita atq̃ demeri
 ta: vt sciret de quanto melior aut deterior esset. **P**lu
 rimi tamē sine cōsideracione vie peregrinant̃ quia vi
 te sue qualitatem nō considerant. **A**lii vero tarde ālu
 lantes tminum attingere nequeūt: quia scilicet in tē
 poralibz occupant̃, & viam salutis eterne ambulare ne

III

gligūt. Et si ambulare ceperint scilicet si aliqd bonū
facere disposuerunt cito fatigant cito attedian. quia
sūt impotētes uel p nimiam iuuetutē scilicet ignorā
ciam uel p nimiam senectutē scilicet peccatoꝝ aut pp
ter nimiam corporis grauitatem scilicet diuiciaꝝ fa
cultatem. Inquam ergo cur angeli mouentes celum
non fatigantur. Hui⁹ enī ratio est: quia sūt imateria
les atq; pure spirituales. Vt igit i bonis operibus nō
fatigemur: non carni sed spiritui subiciamur. Cōme
moremus enī **P**latonis philosophi pegrinationem de
qua fert in libro qui dicit suda. quod est ad italiam p
fect⁹: imo ad italiam pficiscebat vt **P**itagoricoꝝ phi
losophoꝝ doctrinam audiret. Et de eodem narrat **Po**
licratus li. iiii. ca. v. q; in egiptum peregrinatus fuit
vt vacaret astrologie. ibiq; vt a pluribus credit didi
cit oracula prophetarum. Exinde tamen in italiam
rediit & pitagoricum tharentinum securus est. Qui
imo vsq; ad indos & medos pfectus fuisset: nisi bella
caletica phibuisent. Insuper de **P**itagora philosopho
Policratus narrat li. vii. ca. iiii. q; p scienciis acqren
dis in pluribus regionibus pfectus est. Vnde p moti
bus fideꝝ cognoscendis: iuit primo in egiptum & de
inde in babiloniam: & exinde regressus est ad regio
nes cretaꝝ uel lacedonioꝝ: vt minois & ligurgi leges
inclitas pcipe valeret. Ex quibus patet qualiter pro
sciencia eciam humana acqrenda philosophi pfecti sūt
Nunqd ergo magis decet p celesti vita adipiscenda:
peregrinari: cristo dicēte illud **M**ath. xxv. Venite be
nedicti patris mei percipite regnum &c. In hoc enim
mundo gloriari non debemus. Nam vita presens trāsi
toria est: & tanq; peregrinaginiū continuis subiacer
motibus. Tanq; igit peregrini in hac vita viuere de
bemus: nostram felicitatem in hac vita mortali nō cō
stituendo. Nam filii **A**brahe. xl. annis peregrini fue
runt: & postmodum terram pmissionis obtinuerunt.

Quid enim est spiritualiter peregrinari : nisi affectu
 abdicare quaecūq; terrena sūt : & in mēte celestia desi
 derare. **V**nde **M**atth. xv. **Q**ui vult uenire post me ab
 neget semetipsū &c. **S**up quo **G**rego. li. vii. sup euā
 gelia ome. xxii. **T**ūc inq̃t nos ipsos abnegemus cū vi
 tamus quod p uetustatem fuimus : & ad hoc nitimur
 vt p merita renouemur. & ponit exemplum de oleri
 bus que transponunt vt pficiant : & eradicant vt cre
 scant quasi diceret q̃ spiritualiter pegrinandū est : vt
 in meritis pficiamus. **T**unc enim peregrinamur quā
 do in nulla re terrena affectum ponimus. **M**ulti tñ p
 egrinant q̃ suum onus secum deportant. **N**unqd enim
 experimur q̃ peregrinus oneratus nimis affligit. **S**i
 enim illi peregrini onerati sūt : qui licet p mundū dis
 currant : ad suas tamē possessiones habent affectum &
 quocūq; vadunt secu in desiderium cupiditatis depor
 tant. **I**deo **S**ocrates cuidam interroganti : cur sue per
 grinaciones sibi non pdesent. **R**espōdit dicens. **C**ur
 inq̃t miraris pegrinaciones tibi non pdesse. **L**icet enī
 hinc inde transferaris : illud tamē te opprimit quod te
 de patria expulit. **Q**uid enī pdest terrarum vanitas
 aut fuga : quid iuuat si cum fugis onus tecum defers
 quasi diceret q̃ paz pdest pegrinari nisi a mūdanis af
 fectibus mens peregrinetur : nec sufficit pauperem es
 se : sed nil cupe oportet. **N**ō pdest instabiliter p urbē
 p̃gredi : sed pondus oportet excutere. **M**ulti enim p
 mundum discurrunt : aut quia locum non inueniūt in
 quo suorū viciorum plenitudinem exercere possint aut
 quia iactanciam de suis itineribus sperant. **N**ec tan ē
 de peregrinatione corporali hoc tantūmodo verū est
 sed eciā de spirituali. **Q**uia multi peregrinari
 in meritis pficere fingunt dant elemosinas aliisq; lar
 giter munera impendunt : ecclesias visitant : quia tñ
 laudem vel commodum exinde sperant tēporalem. **I**deo
 secum onus deferunt : & peregrinationis cōsumacionē

non attingunt. Talibus loquitur Gregorius. ome. predicta
Vidimus inquit quosdam habitum non animum mutasse
 Ita ut religiosam uestem sumerent & preterita vicia
 non calcarent: sed potius remanent cum ire stimulis: cum
 horrore malicie & ad proximi lesionem feruescunt atque
 de bonis operibus ostentis superbire: huiusque mundi lucem quere
 re student: & de solo habitu exteriori sanctitatis fidu
 ciam habere curant. Hi igitur cum suo onere pergunt: &
 ideo defacili fatigantur. Sed illi onus deponunt qui pro
 nitatem ad malum mortificant & euellunt. Quod fa
 ciebat Diogenes philosophus de quo dicitur in collatio
 nibus patrum quod cum intuens eum: diceret ei iniurias
 Tunc discipuli Diogenis volebant in eum irruere. Sed
 Diogenes prohibuit dicens. Quiescite o sodales hic enim
 mihi dixit: quoniam oculi mei pleni corruptione sunt
 Reuera talis sum scilicet corruptus quantum ex natura
 sed me contineo. Ex qua quidem responsione patet qua
 liter Diogenes ab omni libidine animum spoliabat: &
 ideo virtutibus & sciencia tanquam peregrinus exorna
 tus floruit

Capitulum. vi. Quomodo senes debent esse virtuosi
Senectus est etas uenerabilis. Ideo senes mor
 ribus honestis ornari debent. Vnde Policra
 tus li. iiii. ca. viii. narrat Lucinum dixisse: quod
 senes tanquam medici inter homines commorari de
 bent nunc consilia prebendo: nunc tristes consolando: nunc
 dolentibus compatiendo. Et Varro in suis sentenciis.
 Causa irridenda est in senes prerilitas quam stupenda in pu
 ero morum optimorum constancia. Et Seneca ad Lucium. epi.
 iiii. Hoc inquit peius est si habemus auctoritatem senum
 & vicia pueroz. & epi. xiii. Quid turpius quam senex ue
 re insipiens: siue viuere insipienter senem. & epi. xxvii
 Numera annos tuos & pudebit eadem uelle: que volu
 eras puer. Verumptamen videmus sepius senes viciis inuo
 lutos. Vnde Simachus in suo epistolari. Scio senes ad

capeſcendum labores ſenes fieri: ſed eoꝝ vicia cum tē
 pore creſcunt. Et **M**arcialis coquus. Heu mei āni ma
 le cōputantur. **Q** ſenii tempora vicia vidēt. **H**is itaq;
 verbis clare pateſcit turpe eſſe ſenes nō eſſe moriera
 tos. **I**n quibus licet omnia vicia turpia ſint: illa tamen
 ſūt fetidiora in quibꝫ frequencius delabuntꝫ: cuiuſmo
 di ſūt auaricia & luxuria. **V**nde **S**eneca li. de moribꝫ
Monſtro ſimilis eſt auaricia ſenilis. **Q**uid enim ſtulci
 us q̃ vita deficiente viaticum augere. **R**urſus de lu
 xuria ſenium **T**ulꝫ narrat li. primo de offi. **L**uxuria
 cum omni etati turpis ſit: ſenibus maxime fediffima
 eſt. & **S**eneca. ii. declamacionū. **A**doleſcēs luxurioſus
 peccat: ſenex luxurioſus iſanit. & **t**ibulius libro p̃mo
 ſenibus loquens ait. **Q**uid tibi nunc p̃deſt molles colu
 iſſe capillos: & manibꝫ fingere velle comas. & ſubdit
Tollere nūc curua albos ſtirpāe capillos. **E**t facie dēp
 ta pellem cōfidere nouā. Itaq; ſtultoꝝ quorūdam ſenū
 ſollicitudo eſt reuocari: & iuuenis apparere. **S**ed te
 ſte **Q**ui. li. primo de faſtis. **N**eq; cia eſt que te nō ſinit
 eſſe ſenē **Q**uia malicia quorūdā ſenes ſic execat q̃ ſuam
 ſenectutē fateri recuſant: & plus iuuenibus: ſaltem af
 ſectu libidini vacāt. **O** vtinā ſenes delicta relinquerēt
 exquo ab eis deſeruntur: & ſi peccatis ſeruierūt ſuffi
 cit reſiduum temporis q̃ deo exhibeāt: & quod natu
 ra reſpuit ad viciū odio habeant. **V**nde **T**ulꝫ li. primo
 de ſenec. **O**p̃clarū munꝫ etatis ſenilis: aufert enī vi
 cium carnis: auctoritatē prebet. **V**nde in ſenatu ſenū
 ſentēcia principatū habebat: plurimaq; ſenectus bono
 rum ſtipēdia prebet: dat enim loquēdi audaciam: ut
 refert **V**alerius libro vi. **N**am cum **P**aſcellius iuriſpe
 ritꝫ multa loqueretꝫ ad morum correccōem ab amicis
 redargutus eſt. **Q**ui reſpōdit duo ſunt que prebēt lo
 quendi licenciā ſcilicꝫ ſenectus & orbitas. **N**am ſenex
 conſiderat q̃ parum eſt viuiturus & ſic mundi gloriā
 perdere non timet. **R**urſus ſenectus vehemenciam li

bidinis tollit. Vnde fulgēcius libro mitologiaꝝ dicit.
 Igniculus iuuetutis algescit in senio. Et si senes hui⁹
 modi algore in seipsis non sentiāt. Hoc ideo est: quia
 in iuuentute libidini vacarūt qua exuere non possunt.
 Ideo Sen ad luci. epistola iiii. Ante senectutē inquit
 curauit ut bene viuerē: in illa ut bene moriar. Nempe
 hi felices sunt quibus collatū est ī bona viuere senectu
 te. Plurimi tamen se putant infelices: eo q̄ senes sunt
 & moleste ferūt senectutis anxietates: que tamē sūt
 in remedia peccatoꝝ: sed in crimina ipsa mutāt. Vnde
 Oracius in poetria. Multa senē circūueniunt incomo
 da: vel quia carere timet rebus: vel quia dolet iuuenū
 delectabilib⁹ vti non posse. Vides enim p̄ximam mor
 tem & in spe sceleratissima lāguescis. Nam teste Tu.
 in libro de senectute. Nemo tā senex est qui se per an
 num viuere posse non putat. Vnde in prouer. sapiētū
 dicit. Heu quam multa penitenda incurrunt homines
 diu viuendo. Quāobrem Secundus p̄us de senectute
 loquens. Quid est inq̄t senectus est optatum malum:
 mors viuenciū. Incolumis lāguor: mors spirans. Sed
 dicūt senes ad plura vicia se procliuos. Quod si ita est
 ideo est: quia intēporate viuūt & frigidam senectutē
 cibis idigēstilibus onerāt: & ex inde natura fastidita
 in mala plurima icidit. Quāobrem senex sobrietate
 vitam suam regulare deberet. Vnde Tul⁹ libro de se
 nectute: loquens more senum ait. Utendum est inquit
 exercitacionibus modicis: & tantum cibi & potus ac
 cipiendum est ut vires reficiantur non ut opprimant.
 Nam exercitacio & tēporācia eciā in senectute vires
 conseruant. Sed intēporati senes si fuerint faciliori
 occasione corpus dissoluunt. Attendant igit̄ senes suū
 finem eis appinquaturum: & ob hoc se corrigant: ut
 docet faciendū Sen de naturalibus questionibus. Nil
 enim peccata vitare melius suadet: quam vicinitatis
 mortis contēplacio. Quēadmodum vir crescit in ānis

Ita debet in virtutibus crescere. Et cum beato Paulo euacuare ea que paruuli sunt: vt scribitur prima Cor. xiii. Vnde Seneca epistola decima. Gracias ago senectuti mee. quia quicquid nolle debeo: hoc velle nō possum. Senectus igitur nō solū virtutes postulat: ymo etiam i homine quasi in vite radicem virtutum humilitatem generat. Vnde Ambrosius in suo exameron: libro primo de bona senectute loquens ait. Senectus in bonis moribus dulcior: in consiliis vtilior: ad constantiam subeunde mortis paracior. ad reprimendas libidines forcior. Sed moderna senectus ideo seducitur. quia nemo quantumcūq; fractus sit in viribus: decepteque senectutis se putat breuiter moriturum. ymo quisq; quantumcūq; senex adhuc putat se per annū viuaturum: vt inquit Ieronimus in quadam epistola. De tali igitur senectute loquitur Hugo libro secundo de claustro anime dicens. Inter abusiones seculi huius hec sola maior est. senis obstinacio qui morti proxim⁹ mortis non abhorret aduentum: qui quasi ad hostium mūdi huius positus foris spectat. nec tamen vite presentis attendit egressum. nec future considerat ingressum. Audit nuncios mortis: et credere non vult eis. Tres enim sunt nuncii mortis. casus. infirmitas. & senectus. Casus dubia nunciat. Infirmitas grauiā. Senectus autem certa. Casus nunciat mortem latentem. Infirmitas apparentem. Senectus presentem. Ex incertitudine mortis habetur timor. ex grauitate infirmitatis dolor. ex certitudine senectus non obstinacio: sed afflictio & humilitas sequi deberet. Vnde Valerius libro .viii. senes floruisse virtutibus narrat. Nā de quo dam recitat qui cum centesimum iam annum attigisset interrogatus fuit. cur tam diu viuere vellet. Qui respōdit. nihil habeo quod senectutem meam accusat. Nō enim est gloriandum seni de senectute etatis: nisi afflit sapientie et virtutis senectus: prout ait Seneca

epistola. lxxxv. quia non ut diu viuiamus curandum est: sed ut bene viuiamus optandum est. Quid tamen sepius contingit experimur viros plures quanto seniores tanto de vita curiosiores. Attendamus enim Cyprianum libro de. xii. abusionibus sic dicentem. Quid inquit stolidius fieri potest. quam si senex ad aliam vitam festinare contendat. quando totum corpus ad interitum preparat. dum oculi caligant: aures surdescent: capilli defluunt: facies palescunt: dentes in numero minuuntur: cutis arescit: flatus thabescit: pectus suffocatur. Tussis urget: genua tremunt: talosque pedes tumor inflat. His igitur omnibus agrauiatur senex stolidus: si mentaliter senex fieri negligat. Et subdit. Quid superest nisi dum vite huius defectus apparent cogitare congruit quomodo vite future aditus comprehendatur

De sapientia senum

Capitulum septimum

Uiri senes experientia et intellectu atque sapientia debent florere. In hoc enim homo deo maxime similis est: quando sapientia & intellectu fulgescit. Dicit enim auicenna libro naturalium parte quinta. quod intellectus post octuaginta annos roboratur. Et Tullius libro de senectute ca. quarto dicit. quod memoria industria atque ingenium vigent in senibus. quod est intelligendum de senibus non decrepitis. Studiosissime igitur senex querere sapientiam debet. Unde Seneca epistola decima sic dicebat. de seipso loquens Gracias ago senectuti. eo quod lectulo me affixit. Et sequitur. In libellis mihi plurimus sermo est. quod. d. quod summe sibi studium placebat. Unde tullius libro secundo de senectute. Arma inquit senectutis sunt artes & scientie et exercitationes virtutum. quia nihil iocundius senectute sapata studiis virtutum. Vigent inquit senes consilio & auctoritate. Nempe si veritatis amica est sapientia: senibus autem veritatem dicere licet. Senes igitur

sapienciam adamare debent. **N**arrat enim valerius li. vi. ca. ii. **Q** cum senex quidam interrogaret. quibus liberius cōueniebat veritatem dicere. **I**pse autē respōdit. q̄ senibus & pauperibz. **N**am senex videns q̄ uiuiturus parum sit: veritatē dicere non formidat. **P**auper autem similiter non timet. quia non habet qd̄ perdat. **D**icit enī Seneca ep̄. lxi. **Q** nihil aliud sperat senectus nisi ductum ad mortē. **Q**uapropter idē Seneca ep̄. xiiii. cōcludit. **N**ihil inquit est turpius quā senex insipiens. quia scz mori minime formidat. nec tamē molesta debet esse senectus. quinimo est etas iocū dissima. **N**unquid dulce est cupiditates fatigasse aut reliquisse. **I**nquit Seneca ep̄. xii. **N**umera ergo annos tuos. & pudebit eadem velle quā volueras. mori ante te vicia. **I**nquit Se. ep̄. xxiii. **D**efine igit eadem velle senex: quā voluisti puer. opusq̄ tuū sit malis imponere finem. **I**nquit Se. ep̄. xxvi. **Q**uid enī stultius quā via deficiente augere cibum viaticum. **I**nquit Seneca libro de moribus. **E**t subdit. **H**onestior est inquit qui ad quietem senectutē retulit: quā qui in ocio inuenit & tūc laborare incipiat. **V**nde **C**atho. **F**ac tibi succurrant iuuenis quā feceris ipse. **Q**uāobrem Seneca libro v. de naturalibz questionibz circa finem sic inquit. **E**x quo igit non restat seni spes de vita. & impossibilis ē sibi diuturna dilacio mortis. **R**estat ut studeat bene mori cū sanctis patribus. **E**t ut bene moriā: nil vtilius quā si bene viuāt. **V**nde **E**ccl̄. xxv. **Q**ue in iuuentute tua non cōgregasti: quomodo inuenies in senectute tua quasi diceret nunq̄. **Q**uapropter **D**eutro. xxxiii. dicit. **S**icut enī dies iuuetutis tue: sic & senectus tua. **E**t **E**ccl̄. xxv. **Q**uā speciosa inquit veterana sapiencia. **E**t sequit coronam senum multa sapiencia. **T**radit enim Seneca ep̄. lxxix. **Q** senes non solum docere quinimo & discere debent. **E**t cōcludit. q̄ nulli etati magis q̄ senectuti discere cōuenit. vbi enī maior corporis egri

tudo. ubiq; nauis magis egra. ibi rector sapiēciōr exigitur. **S**enes enī ut dicit lib. **S**aturnalium. fragiliores atq; ad infirmitates decliniores sunt ceteris etatibus. **M**aiori igit indigēt sapiēcia regi. **R**ursus quia necesse est principem sapientē esse. **S**apiēcia autē in senibus maxime est. decet igit principari senes. **V**nde **P**lato in **T**hi. dicit. q; non decet rem antiquam a postgenitis regi. **Q**uapropter **L**igurgus rex in suis legibus ordinauit iuuenes senioribus famulari debere. vt tradit **P**ompeius. **C**uius ratio colligi potest ex xxviii. capitulo li. ii. **R**etho. vbi **A**ristoteles multiplici laude senes cōmendat dicēs. q; in senibus est cōtinēcia. quia frigidi sūt. nec ex ossibus infestant. **S**unt insuper misericordes. quia humanam fragilitatē ratione senectutis maxime experiunt. **F**aciliter enī misereēt. quia molestias in proprio corpore gerit. **I**tem in suis eloquiis non sunt pertinaces. **N**am quia seipso aliosq; deceptos viderunt. **I**deo sine ambiguitate quicquid dicūt asserūt. **Q**uod faciēdum acadēmici philosophi crediderunt. **V**t tradit **P**olicratus libro i. ca. iiii. **S**i igit libido regna cōsumpsit. **S**i curiositas **A**bsolonem suspēdit. impietasq; **N**eronem. **S**i pertinacia cū manicheis arrianos concussit. **N**on ergo iuuenem decet principari. **V**nde **P**ropheta. **S**uper senes intellexi quia mādāta tua que sūi.

Capitulū viii. **D**e iuuenibus & eorū statu. **I**uuenes talem vitā ducere debent in postēz. qualem ducere in exordio inceperunt. **I**psis igit maxime expedit moribus intendere bonis. & virtutes adipisci. bonis vsibus & disciplinis. **V**nde **S**eneca libro de moribus dicit. **E**ducacio & disciplina mores facit. & id sapit quisq; quod didicit. **V**nde **Q**uintilianus libro primo. **P**arentes aliosq; corrigit filios qui suos nō instruerēt. **V**tinā inquit liberorū nostrorū mores non ipsi perdere mus. **I**nfanciā enī statim deliciis soluim⁹. mollisq; educacio quam indulgēciam vocamus. mentis pariter et

corporis vires frāgit. Et idem Quintilianus libro ii.
Ingenia inquit puerorū nimia seueritate emēdacionis
deficiunt. quia sicut ex defectu correctionis neq̃ fiūt.
sic ex nimia seueritate obscurantur et desperant. dum
omnia timēt nihil conant̃. **M**oderate igit̃ erudiendi sūt
Nam teste **Q**ui. de arte amandi. In puero est etas mol
lis & apta regi. **I**ngenium celeste: suis velocius annis
surgit. Et idem in epistolis. **T**eneros ledunt iuga pri
ma iuuetus. **F**renaq̃ vix patiē: de grege captus equus
Sic male vi xq̃ subit prios mores rude pect̃. **Q**uia de
difficili doctrinā suscipiunt homines rudes & annosi.
Ideo cōgruit in etate tenera doceri. **V**nde **H**oracius i
epistolis. **Q**uo semel est imbuta recens seruabit odorē
Testa diu tractari mollius etas imbecilla solet. **Q**uib̃
verbis aperte cōcludit̃ etatem iuuenilem discipulis ap
tissimam fore. **S**ed prochdolor **S**eneca teste i declama
cionibus li. i. **T**urpent ingenia desidiose iuueturis. nec
labore regulant̃: cantādī salutādīq̃ obscena studia. ef
feminatos tenent. **C**apillum frangere & ad muliebres
blādicias voces extenuare: mollicie corporis cū femi
nis certare. & immūdiſſimis rebus se extollere nostro
rum adolescētum mos est. molles enermesq̃ nati in vi
cio manent. expugnatores sūt aliene pudicicie negligē
tes sue. **H**uiusmodi sūt eciā hui⁹ temporis iuuenes fre
quenter. talibusq̃ surdidant̃. in quibus nullus est pu
dor sed inuerecūde turpitudines suas faciūt. **V**erū
tamē teste **S**eneca ad **L**u. ep̃. xi. **V**erecūdia inquit bo
num in adolescente signum est. **S**ed vnde tanta disso
lucio iuuenum procedit. **P**arentū nanq̃ atq̃ rectorum
suoꝝ exempla turpia impios efficiunt illos. **P**orro enī
difficile est iuuenē immodestū & iniquum esse. si cum
bonis & honestis nutriať viris. **V**nde **T**uP. li. ii. de of
ficiis. **P**rima inquit adolescētis cōmendacio proficiſci
tur a modestia & disciplina parentum suoꝝ. & defaci
li in bonum deflectit̃. si cum bonis & honestis assidue

fuerit. **V**erum q̄ ipsi adolescentes bonos viros ut com-
 muniter fugiūt quia redargui recusant. sed eos qui re-
 gere habent verberibus aut minis domare ipsos tenē-
 tur. dum tamen modus in omnibus teneat. **V**nde **V**ir-
 gilius in **G**eor. li. iii. **H**ortari namq̄ insiste domādi nō
 cesses. dū faciles animi iuuenū dum mobilis etas **T**ūc
 enim maxime sūt dociles quando sūt tenerrime etatis.
 sed libido & lasciuia ipsos infestat. & quā debent deo
 exhibere iuuetutem veneri ī suam perdicionē offerūt
luxta illud **Q**uidii ii. de fastis. **C**um iuuenilibus an-
 nis luxuriant. **E**t idem li. i. sine titulo **M**ilitat omnis
 amans et habet sua castra cupido. **Q**ue bello est humi-
 lis veneri q̄ cōuenit etas. **E**t **C**laudianus ī minori. **T**e-
 neris est lubrica moribus etas. **O** vtinam iuuenes ad-
 uerterent suam perdicionē luxuriam fore. qua totus
 homo destituit. **E**t si libidini quis iuuenis bereat: tur-
 pi vita: pollutaq̄ infamis fiet. **S**ed reuera teste **S**ene-
 ca in troiade. **I**uvenile viciū est regere non posse im-
 petum. **H**oc enī idem viciū iuvenile. quia carnis im-
 petibus vt plurimū solēt iuuenes obtemperare. **S**i enī
 iuuenis es: si anxiaris carnis molestia. aut mores si ig-
 noras cōsilia prudentum querere quibus cōuersare vt
 dirigas. **V**nde **S**idonius in libro epistolari iii. **P**luri-
 mum inquit laudis est si iuuenes moribus se applicant
 & quociēs de negotioꝝ meritis ambigunt: ad peritoꝝ
 cōsilia recurrunt. **H**oc tamē facere negligunt. sed in
 spe vite diuturne desides fiunt. & sue pulcritudinis
 occasionem abusus quā plurimos peragunt. **S**ciant ta-
 men q̄ eoz pulcritudo vanitas est. **V**nde **S**ecūdus phi-
 losophus. **Q**uid est pulcritudo: flos marcidus: carnalis
 felicitas: humana cōcupiscēcia. **E**t **S**eneca in ippolito
Res est forma fugax. **E**t ad **L**u. ep̄. xviii. **C**ogito in-
 quit mecum: quā imbecilles sūt hī quoꝝ lacertos hu-
 merosq̄ miramur. **E**t **P**etronius. **R**aram facit mixtu-
 ram cū sapiencia forma. quia scz pulcritudo nihil facit

ad sapienciam. Igitur fertur Aristotilem dixisse. quod lin-
 ceis oculis homines vterentur: ut melius viderent: & co-
 pus penetrarent. Tunc circumspectis visceribus: etiam pul-
 cerrimum corpus turpissimum videretur. Ideo Boetius
 tercio de con. Te inquit pulchrum videri non tua natura sed
 spectaculum oculorum facit infirmitas. Cur igitur iuvenes
 in sua pulcritudine gloriantur: cur inde superbi fiunt: qui
 non ipsi pulchri: sed eorum pellis forsitan venusta est. Vnde
 Oui. xii. metha. Forma bonum fragile quodcumque
 accedit ad annos: fit minor specie & carpit ipsa suo nec
 viole semper nec lilia candida florent. Et idem Ouidius
 iii. tristium. Ista decens facies longis viciabitur annis.
 Rugaque in antiqua fronte senilis erit. Cumque aliquis di-
 cet hic fuit formosus dolebis. Et speculum medax for-
 mabis esse tuum. Vnde Scalpharius in bucolicis. Non
 hic semper eris perdur & gramina flores. Perdit spina
 rosas nec semper lilia candent. Donum forma brevis est
 Quibus attetis de sua pulcritudine superbiere sapientes non
 habet: nec iuvenes in suo decore aut vigore gloriari de-
 bent: & in vite diuturnitate sperare non debent. Vnde
 Tuli li. de senectute. Frustra igitur sperat adolescens
 vel permittit se diu victur. Quid enim est stultius quam in
 certa per certis habere. Facilius enim in morbos adole-
 scentes incidunt: grauius egrotant tristius curantur. & in
 hoc melioris condicionis est senex: quia quod sperat ado-
 lescens senex iam consecutus est. Ille enim vult diu viue-
 re: & ille diu vixit. Absit ergo ut quis iuuentum gloriatur
 in his muneribus que caduca sunt: sed viuatur cum timo-
 re dei: prudentes imitentur: parentibus obediat: & in mo-
 ribus viuere assuescat: in quibus perseverare honestum est
 Nam iuvenes cum senuerint eam volunt ducere vitam
 quam in iuuentute ducere consueuerunt. Ipsis igitur con-
 gruatur a primeua etate: eos mores quos in pueris tene-
 re ipsos libeat. Vnde Eccle. xi. Letare iuuenis in ado-
 lescencia tua: & in bonis sit cor tuum in diebus iuuentu

tis tue. Nam in his delectari est nobis naturale in qui-
bus i infancia delectari incepim⁹ vt patet quito ethi
Ideo Eccle. xxv. dicitur Iuuentute tua inqt non congre-
gasti quasi dicat q non inuenies. Ideo sapiens puer. v
dicit. Ne des inqt alienis honorem tuum: & annos tu-
os crudeli: ne forte impleant extranei viribus tuis c⁹
contrarium plurimi faciunt iuuenes qui suis tantū do-
minis temporalibus famulari student: & ppriam dese-
runt salutem: & suis obsequiis dominos impugnat su-
amq animam damnat. Iuuenes igit mores acqrēt qui-
bus insistere in senectute desiderat: qui eciam sani sūt
bene operant ad diem extremā differat. Vnde Gre. in
suo pastoralis li. ii. ca. xiii. Amonēdi sūt inqt incolomes
vt saltem corpus exerceant ad salutem mentis. ne ac-
cepte incolumitatis gratiam ad abusū inclinent: ne eci-
am deteriores fiant: aut ne oportunitatem salutis pro-
merēdi despiciant. Nepe si peccatis nulla debet pena
aduc plurima vicia ppter corporis sanitatē sūt vitan-
da. Vnde Seneca epistola. xcix. Multos inqt morbos
multa fercula ferūt. Et medicina quōdam paucarū hē-
barū sciēcia fuit: sed postmodum mille inuēte sūt cōdi-
ture vt auditas castrermargie exercitari posset. Nā de
sideratibus alimēta egritudines cōtingunt: nūc pallō
nunc neruorum vino madencium tremor: nūc oculorū
nūc aurū enormitas: & innumerabilium fetoz onera
crapula gignit: quoniam ppter crapulam multi obie-
runt: & qui abstines est adiciet vitam

**Capitulum . ix. quomodo debent viuere coniuges in
amicicia**

Apostolus dicit Ephe. v. Viri diligite vxores
uestras sicut cristus ecclesiam. Nepe veteres
in coniugio eciam vsq ad mortem se amaue-
runt. Vnde narrat Vale. li. iiii. ca. v. q Gra-
ebus Corneliam vxorem suam intātum dilexit q pro
ipsa a morte liberanda mori voluit: atq seipsū iteritu

serpentis occidi precepit: quia sibi aruspex seu diuinatio
 dixerat suam uxorem a morte aliter liberari non posse
Idem narrat ibidem quod **C**ulpacius audita morte uxoris
 gladio pectus suum percussit. **N**arrat etiam ibidem
 quod **E**mplacius uxorem suam tantum dilexit: que cum de-
 cessit postulauit ut sibi iungeretur: atque pariter cum ipsa
 cremaretur. **E**cce quanta viroque dilectio. **S**ed nunquam fe-
 mine viros sic amauerunt. **N**arrat enim ibidem **V**ale
 ut cum **I**ulia filia cesaris vidisset vestem sui coniugis sci-
 licet **P**ompeii magni conspersam cruore: ipsa territa
 metu: ne sibi facta violencia fuisset: partum quem in
 utero habebat pre nimio dolore emittere coacta fuit
Narrat enim ibidem **V**alerius quod **P**orcia filia **C**atbo-
 nis cum vidisset viro suum scilicet **B**rucum interemptum: ferrum
 postulabat ut seipsam interficeret. & quia ei non da-
 batur ideo carbonem ardentem ore haurire non dimisit
 & nouo genere mortis consumpta est. **I**bidem etiam de
 uxore **M**ethidraci regis legitur que viro suum intantum
 dilexit quod seipsam in habitum virilem transformauit totum
 sibi capillis suum decorem ex toto aspreuit ut sui con-
 iugis periculis interesse posset. **V**nde cum **M**ethidra-
 cus a **P**ompeio fuisset deuictus ipseque fugeret ei uxorem
 semper insecuta fuit: suique viri persecutionem alleuians
 per omnia consolata fuit. **S**i igitur gentiles in coniugio tantam
 amicitiam seruauerunt. **N**unquam igitur fidelibus est opor-
 tunum ut in eis amicitia reperiantur. **N**am prosperitatis amicitia
 mater est. **F**edus enim coniugii ab amore inchoatur: et
 amore manu tenetur. non quidem amore voluptatis sed
 gratificatione societatis: sub spe obtinende proles. **V**nde bu-
 go li. i. parte secunda de sacramentis ca. vii. inquit. Bonum
 coniugii est ut spes proles deuote expectetur: amanter su-
 scipiatur religiose nutriatur. **E**t ibidem ca. iii. **I**nstitutio
 inquit coniugii ante peccatum fuit ad officium ut natu-
 ra multiplicaretur sed post peccatum est ad officium &
 ad remedium. **A**d officium ut proles habeatur: & ad re-

medium vt viciū euitē. Merito ergo Apo. prima Corinth. vii. dicebat. Qui habent vxores sint tanquā non habētes: quia scilicet nō libido sed proles querenda est. Vnde Ibero. contra Iouinianum. Vir ideo debz amare vxorē vt non ferať ad uoluptatis impetū quia nihil fetidius est q̄ vxorem diligere sicut adulteram. et narrat ibidem de quodam qui vxorē suam tantum diligebat q̄ eius presēcia carere non poterat. & idō dicit Ibero. Origo amoris honesta sed magnitudo deformis quasi diceret q̄ coniugium honestū est: sed tal' amor vilis est. Cōmemoremus enim veterē castitatem. Narrat enim Vegecius li. ii. de continēcia Alexādrī q̄ cum fuisset ei tradita virgo pulcherrima: cuidam tamen principi desponsata illam nō aspexit: sed cum donis ad vizū suū remisit: & exinde omnes principes sibi recōcilauit. Similiter etiam narrat Valeri. de Sci li. iiii. Insup etiam de Zenocrate philosopho qui cum esset apud athenienses cuidam puelle pulcherrime nobilium vsui deputata. Quidā nobiles promiserūt precium argenti dare si posset corrumpere continēciam Zenocratis. At illa promisit: & si non posset precium duplicatum restituere consensit. Nocte igit ad Zenocratem accessit quem mutare non potuit. Mane igit nobilibus petentibus precium respondit nō de statua pignus posui: sed de homine quasi diceret q̄ Zenocrates sue racōne immobilitatis erat quasi statua erea.

Capitulum. x. de fidelitate coniugum

Teste Hugone de sacramentis li. primo parte secunda ca. vii. Quilibz eoz scilicet coniugum debet tenere fidem alteri. Vir enī nō habet potestatem sui corporis: sed & mulier et econtra vt etiam habet prima Corinth. vii. Vnde Ambro in suo exameron. Nolite viri querere alienum thoz. Nolite insidiari aliene copule quia graue ē adulteriū. Nam deus Euam fecit de costa Ade atq̄ iussit

ambos esse in corpore vno & i spiritu vno viuere. **C**ur
 igit vnum corpus seperas: cur vnum spiritum diuidis
Adulterium siqdem nature vicium est. **N**am bos &
 equus suos cōpares diligunt. **T**radit enim **A**lexander
 li de naturis rez q ciconia abhorret adulterium. **V**n
 de cum femella alteri ciconie coniūcta fuerit: tūc su9
 cōpar conuocatis multis ciconiis: ciconiam adulteram
 interemit. **E**t narrat exemplum quomodo miles qui
 dam ciconiam adulterantem viderat: sed ad suum cō
 parem rediens se lauabat. miles tamen impediuit ne
 post adulterium se lauare posset. **I**taq multis adueniē
 tibus ciconiis: ipso vidēte ciconia adultera iterempta
 fuit. **E**cce igit patet q natura fidelitatem cōiugii po
 stulat. **N**ēpe quondā inter cōiuges maxima fidelitas
 viguit. **N**arrat enim **V**ale. li. vi. ca. vii. q cum **V**ulpi
 cia a matre sua diligentissime custodiret: ne viz suum
 in cicilia captū insequeret. **I**psa tamē mutata ueste cū
 duabus ancillis & totidem seruis clādestine fugiens:
 ad viz suū peruenit: nec recusauit se p viro suo capti
 uam facere: vt cōiugii fidelitatē obseruaret. **N**arrat
 insup ibidem q viz suum non obstāte periculo mortis
 in sinu atq cubiculo custodit. **S**i tamen comptus fuisset
 ambo fuissent pariter necati. **I**tem narrat **S**olinus
 libro. x. ca. vi. ac ecia **T**u. li. ii. de tus ques. q in india
 licet plures mulieres habeant vnum viz est tāta fide
 litas ipsaz ad viz q viro mortuo: corā iudicibus acce
 dunt atq cōtendunt que ipsaz cum viro sepiliet. **I**lla
 q feliciorem se putat que cum viro sepeliri meretur.
Alie vero cum nota infamie viuūt: & pre tristitia fre
 quenter moriunt seu discedunt. **S**i igit plures femie
 vni viro sūt tam fideles: nunqd igit peramplius in re
 ligiōe cristiana vna debet viro esse fidelis & ecōuerso
Capitulum. xi. quomodo coniugia legitime sunt con
 trabenda

Quoniam ut ait magister sententiarum li. iiii. dis-
 xxvii. Matrimonium est legitima coniunctio
 maris & femine unionem cristi & ecclesie re-
 presentans: quia scilicet in cristo omnia ma-
 trimonia firmari debent. Vnde Vale li. iiii. ca. primo
 narrat quomodo Themistides quendam viz filiam uni-
 cam habentem consulebat qualiter eam desponsare debe-
 ret: scilicet utrum pauperi aut locupleti aut virtuoso
 unde dicebat. Malo inquit viz peccunia: quam peccuniam vi-
 ro indigentem: quasi diceret quod preferende sunt virtu-
 tes diuitiis. Sed nunc matrimonia sunt fere omnia cor-
 rupta & per auariciam peruertuntur. Et ideo posuit le-
 gem Ligurgus rex: quod virgines sine dote desponsarentur
 sicut narrat Pompeyus li. iii. Quedam etiam matri-
 monia per concupiscentiam contaminantur Cuius oppositum
 docet Isaac qui uxorem incognitam de remotis par-
 tibus adductam accepit. ut patet Gene. xxv. Sic enim
 non per concupiscentiam uxor sumenda est ut honorabile
 sit coniugium & thorus immaculatus Hebr. xii. Sed
 aliqui fornicationibus & adulteriis vacantes: matri-
 monia dissuadent. Contra quos dicit Augustinus. v. de ciui-
 dei ca. i. Quod matrimonium fit inter homines ut bone-
 sta inter eos concordia habeatur. Vnde idem Augustinus. dicit
 in quadam omelia quod deus nuptius interfuit presciens
 hereticos futuros matrimonia prohibentes. Sed quid di-
 cemus quod multi sapientes uxorem ducere dissuaserunt.
 Vnde Vale. ubi superius narrat qualiter Socrates cuidam
 adolescentulo querenti utrum uxorem ducere deberet. Re-
 spondit quodcumque feceris noueris te penitentiam acturum
 Nam continere carni penosum est: & uxorem habere sol-
 licitudo est perpetua. Item Theophrastus li. de nuptiis
 matrimonium dissuadet. Vnde querit an sapiens uxorem
 ducere debeat: & concludit quod non. Quia impedit studia
 philosophie: & sumptus exigit: variaque onera & si in do-
 mum regendam commiseris seruus eris. Si autem tuo

arbitrio aliqd seruaberis: fidem sibi habere nō putabit & sic iurgia querit: & venena diffundet. **E**t subdit. **S**i inqt pulcra cito adamatur: & difficile custodiē. **S**i autē feda molestum est possidere quod nemo dignatur habere. **E**x quibus omnibus matrimoniū disuadet dicēs. q̄ multa sūt molestie nupciaz. **C**eterz Ibero contra Ioninianū quomodo **C**icero rogatus fuit ab Ircio vt sororem suam uxore duceret. **I**lle autē respōdit se nō posse uxori & philosophie operam dare. **H**is autē non obstātibus matrimonia sūt licite contrahenda: licet castitas sit prebonoranda. **E**t licet viris studiosis et ecclesiasticis matrimonia non cōpetant put predicte narrationes concludūt: nihilomin⁹ alijs seculariter viuētibus licite matrimonia cōpetūt. **V**nde. 1. **C**orin vii. **V**irgo cogitat que dei sūt: que autē nupta est cogitat que sūt mūdi. **A**duertēdum tamē q̄ inducendo uxore & manu tenēdo multa exigūt paciēcia atq̄ cautela. **N**arrat enim Ibero. vbi sup̄ q̄ duas quidam uxores habebat que propter ipsū litigabant. **S**ed cū turpissimus homo esset: ipsas deridebat: eo q̄ propter ipsū disceptabant. **A**ccidit tamē ut simul contra ipsum vnirent atq̄ iurgiis infestarent. **C**ūq̄ autem resisteret aquam immundam sup̄ ipsū proiecerunt: qui terso capite respondit sciebā vt post hec tonitrua futura erat pluuia. **I**taq̄ p̄ pacienciam vxores superauit. **N**ēpe in vxoribus plures sūt importunitates: quā ppter prudēcia magna exigūt. **V**nde narrat Ihe. vbi supra q̄ **M**arcus **C**attho licet vxorem humili loco natam accepisset. Ipsa tamē vinolēta importuna & supba erat. & cōcludit. **N**on putet igit̄ aliqs si pauperem duxerit sibi de concordia satis puidisse. **I**nsup̄ ibidem narrat qualiter **P**hilippus rex macedonū vxorem habuit: quæ ipsū in cubiculum introeūtē exclusit: qui exclusus iniuriam tollerauit atq̄ versu tragico seipsū cōsolari studuit. **I**tem **G**orgias libz de cōcordia edidit: quē grecis

III

gātibus recitauit. **C**ūq; recitaret quidam ei⁹ inimic⁹ dictus. **M**ellancius respōdit. **T**u inq; vnus regni cōcordiam precipis: & in domo tua tres personas concō dare non vales: quia vxor eius ei quia castus erat iniuriabat & ancille que pulcrior erat inimicabat. **H**ic de forsan exorta est cōsuetudo q; scilicet p quiete habēda vxores nolunt ancillas pulciores eis tenere. **E**x his igit narracionibus cōcludit Ibe. q; importunitates maxime sūt matrimonii. **V**nde ibidem recitat q; licet **E**picurus voluptatis amator esset: cuidam tamē intē rogāti an liceret vxorem ducere. **R**espōdit q; sapiēti non congruunt cōiugia: quia multa incomoda mixta sūt in nupciis. & subdit. **G**raue inq; viro sapienti venit in dubium vtrum malam vel bonam ductur⁹ esset vxorem. **Q**uia sicut scribit **H**ordocus. mulier cum veste deponit verecūdiā. **V**nde **I**bero. ibidē narrat quomodo **M**ellancius vxorem (licet castam) repudiavit & cum argueret ab amicis pedem a lecto tanq; les⁹ esset deposuit dicens. **L**ect⁹ inq; quem cernis nouus & elegās est. sed nemo scit preter me quātum premit q; si diceret sic est de vxore. **L**icet igit cōmendāda sint legitima cōiugia nihilominus caute sūt cōtrahēda

Capitulum. xii. de parētibus erga filios & ecōtra

Sicut dicit viii. ethi. pater filio est causa essendi & causa nutriēdi & causa discipline. **V**nde **E**cē. vii. **F**ilii tibi sūt erudi illos. & puer xxiii. **N**oli subtrahere disciplinam a puero. **I**deo **A**po. heb. xii. **Q**uis inq; filius quem non corrigit pater. **N**ēpe ueteres filios suos erudiebāt. **V**nde **P**olicratus li. vi. ca. iiii. narrat qualiter **O**ctavianus imperator filios suos ad gradum militarem & cursū: et saltum fecit exercitari: suasq; filias in lanificio fecit instrui: ut si fortuna filios suos suppedicaret saltē suis laboribus viuere possent. **I**nsup **T**u. li. i. de tus. ques. narrat qualiter **L**igur. iuuenes suis laborib; erudiuit

venando currendo esuriendo siciendo algendo estuando
Nam qui bene instruunt in teneritate: quando perfecti
sunt de facili ad bona inclinant. ut ponit **Bene**. li. i. de
pudencia dat exempla dicentes qualiter natis corpora in ma-
ri dura sunt. Similiter agricole habent manus duras &
milites habent agilia membra & huiusmodi: que omnia con-
tingunt usu & exercicio acquirunt: & si signanter iuvenes
imbuant. Ideo dicebat **Apo Ephe. vi.** Educate illos:
scilicet filios in disciplina & correctione domini. Nun-
quid **Brucius** filios proprios fecit cedi: eo quod **Tarquinus**
dominationem restituere predebant. ut narrat **Va.**
li. v. ca. viii. Nunquid **Cassius** & **Marcilius** torquatus
aliquos plures filios correxerunt. Cur igitur patres filio-
rum crimina supportant. Narrat enim **Augu. v. de ci.**
dei. ca. viii. qualiter **Aulus** filium suum mortis suppli-
cio condemnauit eo quod eum **Cathelina** inimico suo ami-
ciciam contraxit. Horum tamen feritas non est approban-
da: quia licet filios corripere exterminare tamen sepius
non licet nec libet: quia tunc paternalis disciplina pro-
dest quando clemencia adest. Vnde **Va. li. iiii.** narrat de
quodam cui filius suus insidiabatur: qui cum precepisset
filium suum in desertum adduxit ibique gladium tradi-
dit ad caput amputandum: & cum filius vidisset gladi-
um abiecit dicens. Mi pater queso mee indulgeas iu-
uentuti. Ecce qualiter patris dulcedo filium conuer-
tit. Insuper eodem li. ca. vii. narrat qualiter **Antiochus**
filius **Seleuci** regis incidit in amorem grauissimum
sue nouerce: in tantum quod proximus morti erat. Quod
igitur medici percepissent causam morbi patri retulerunt
quod audiens pater propriam coniugem filio concessit di-
cens. In filio magnam pudorem fuisse: eo quod usque ad mor-
tem amorem dissimilauit. Seueritas igitur parentum er-
ga filios quandoque bona non est: sed correctio cum cle-
mencia semper utilis est. Nunc tamen parentes filios cor-
rigere pretermittunt. & ideo quando sperant ex eorum

operibus letari tunc desolant. Attendant enim qualiter Helii a deo punitus fuit eo quod filios suos corrigere pretermiserat. Vnde dicit. i. Re. iii. Vnde Grego. in dialogo li. iiii. ca. xiiii. narrat de puero qui consueverat deum blasphemare patre permittente. & ideo in sinu patris est percussus & interemptus. Insup Boe. li. d. dis. sco narrat de filio Lucrecii qui fuit absque disciplina nutritus. Vnde in aleis & meretriceis operibus totam vitam suam occupavit. & a patre de morte sepius redemptus fuit. uibilominus tamen tandem morte condemnatus est. nec a patre propter penuriam redemi poterat. Cum lacrimis igitur a patre osculum petiit & cum pater accessisset: nasum illius morsu acutissimo secuit dicens. Quare meis erroribus non obfuiti sed incastigatus euasisti: magistri mei documentis non obediui quasi diceret quare me non castigasti. Vnde Tu. li. i. de officia. xxvii. dicit quod optima hereditas a patribus traditur quando virtutum & bonorum operum exemplum exhibetur. Sicut igitur aquila valde diligit filios suos & in locis altissimis facit ipsis nidum: ne coluber violet fetum: aut veneno nequeat nocere. Sic pater filios suos a consorcio peccatorum debet seperare: ne ipsorum exemplo polluantur. Hoc enim exemplum tangit Ibero. super Isa. ca. ultio. Sicut enim in nidis aquilarum reperitur lapis preciosus qui dicitur herices ut ponit Solinus li. viii. ca. vi. Sic in vita filiorum virtutes reperiuntur: dummodo nidus eorum ab istis inferioribus seperatur. Tunc enim nidus seperatur quando in iuuentute mala turpiaque consorcia vitare filius docetur.

Capitulum. xiiii. de filiis erga parentes

Hodi. xx. dicitur. Honora patrem tuum & matrem tuam quod est mandatum primum in promissione ut bene fiat tibi. Vnde Apo. Ephe. vi. Filii obedite parentibus vestris. Quia teste Boe. li. de consolo. Si menti humane inserta est boni ueri

q̄ cupiditas: t̄atō magis insertum est suos parētes fili-
 is honorare: quia scilicet filii debēt honorare parētes
Narrat enim **V**a. li. vi. ca. iiii. de quadā filia que ma-
 trem suam in carcere nutriuit lacte mamillaz suarum
Narrat eciā de alia que patrem suū in custodia tradi-
 tum atq̄ in vltima senectute cōstitutū tanq̄ infātem:
 alimonia sui pectoris nutriuit. **I**nsup **S**olinus li. i. cir-
 ca finem narrat de filia que inuēta est nutriēs ab vbe-
 ribus patrem suū. & in memoriam t̄ati preconii loc⁹
 ille cōsecratus est. **P**osco igit̄ cum **S**ene. li. iii. de bñ-
 fi. ut filii parētes honorāt. **I**ngramus tñ an liberi da-
 re possunt maiora beneficia parētibus q̄ acceperint.
Et videt̄ q̄ non. quia teste **A**resto. magistris & paren-
 tibus non potest reddi cōdignum. **H**oc eciā conclu-
 dit **S**eneca vbi sup. narrat exēplum de **S**ci. qui patrē
 suū in prelio seruauit. **E**t ca. xxiiii. ponit exemplū de
 enea qui patrem suū seuissimum p̄ medium inimicorū
 atq̄ igniū detulit. **N**arrat eciā de quibusdā iuuenib⁹
 qui p̄ vrbes vagauerūt ad liberandū parētes **M**erito
 igit̄ **E**ccl. iii. dicit̄. **Q**ui honorat patrem suū vita viāz
 lōgiori. **E**t ibidem qui honoret patrem suū & matrē
 suā iocūdabit̄ in filiis: & in die oraciōis sue exaudiet̄.
Narraē enim in historia **B**aalam & **I**osaphat q̄ quidā
 paterfamilias de vxore sua adultera: tres filios habere
 videbat̄: sueq̄ uxori impperabat adulteriū dicens.
 q̄ illoz trium vnus tantūmodo su⁹ erat: sed quis erat
 declarare nolebat. **C**ūq̄ igit̄ mortuus fuisset filiū suū
 legitimū successorū bonorū suorū dimisit ipsum
 tamē non nominauit. **A**d iudiciū igit̄ vocati sūt: ut
 videret̄ quis ille esset. **I**udex igit̄ ptulit sentēciam ut
 qui forcius percuteret i corpus patris mortui cum sa-
 gitta: ille obtineret hereditatem. **D**uo igit̄ illoz sagit-
 ta mediāte corpus valide penetrauerūt: sed accedens
 tercius pcutere nolebat: sed cū lacrimis corpus patris
 veneratus fuit: & ideo uerus filius declaratus ē. **V**m

de Va. li. v. ca. iiii. Inqt pueros diligere parētes pri-
ma lex nature est. Vnde Petrus rauemias. Tolle inqt
a sole radium & non lucet: riuū a fōte & arescit. Ra-
mum de arbore & deficcat: mēbrum a corpore & pu-
trescit. Sic sepea filium a deuocōe paterna & iā non
est filius sed collega illoz de quibus dicit. Vos ex pa-
tre dyabolo estis. Nūqd Ambro. in exameron narrat
qualiter ciconia parētes suos nudatos tegit: illos fouz
et alimēto pascit: & i uolatu subleuat. Et cōcludit Am-
bro. Nō est inqt graue q̄ pietate plenū ē: nec ē onero-
sum quod soluit nature debito. Heo non recusant auel
patrem pascere & tamē eas lex scripta nō stringit nec
hoc accipiunt ex precepto: sed gracia naturalis officii.
Hec Ambro. Vnde Augu. xxii. de ci. dei. ca. ix. nar-
rat qualiter filii a matre maledicti mēbroz tremorē
incurrunt: & in ecclesia sancti stephani sepulti erāt. &
cōcludit q̄ timēda est parentum maledictio. Conme-
morādum est enim qualiter saluator noster parētibus
obediuit. Iuxta illud Luce. ii. Erat autē subditus illi
O q̄ mirabile q̄ deus subditus est hominibus: qui tñ
dominat̄ angelis: sed nō mīz quia testāte Apo. Phil.
ii. Humiliauit seipsū factus obediēs vsq̄ ad mortem.
Attēdamus ergo qualiter Rechabiti a domino lauda-
ti fuerūt: quia patri suo obediuerūt scilicet ipsi Iona-
dab filio Rechab a quo Rechabite dicte sūt. Vnde le-
re. xxxv. Nunqd nō accepistis disciplinā: nec obedistis
verbis meis. Preualuerūt sermones Ionadab filii Ra-
chab qui precepit filiis suis vt nō biberēt vinū: & nō
bibunt usq̄ indiem hāc: quia obediuerūt precepto pa-
tris sui Ego autē locutus sū ad vos & nō obedistis mi-
hi dicit dominus. Filii igit̄ parētibus obediant

Capitulum. xiiii. de obediēcia filioz erga parentes

Parentibus post deum maxime obedire de-
bemus. Quia Exo. xx. dicit. Honora patrē
et matrem &c. Et Eccle. iii. Qui honorat

patrem suū vita viuet **l**giori. Et Apo. Epheseos. vi
Filii obedite parētibus uestris. Idem habet Colloſen.
 iii. Nepe deſiderāda eſt eſt patris benedictio: & timē
 da eſt matris maledictio. Vnde Augu. xi. de ci. dei.
 ca. ix. q̄ fuerūt x. fratres. vii. maſculi & tres femelle
 et propter maledictionem matris puniti fuerunt tre
 more horribili. Quoz ſc̄z vnus fratru & vna ſorum
 ſanati fuerūt in eccleſia ſancti ſtephani Metēſis. Ti
 menda eſt igit̄ parētum maledictio. Nam teſte Va. li
 v. ca. iiii. Prima lex nature eſt parētes diligere. Vnd
 narrat ibidem qualiter filia quedam matrem in carce
 re p̄ capitali crimine condēnatam ſuo lacte nutriuit.
 Nam cuſtos filiam ad matrem ire pmiſit: nō tñ aduer
 tebat illam nutritionem. Qua viſa cuſtos iudicibus re
 tulit: qui audiētes tātā filie pietatem matri penam
 remiſerūt. Inſup idem narrat de quadā filia que pa
 trem ſuum i vltima ſenectute cōſtitutum ſuo lacte
 nutriuit. Idem etiā narrat Solinus li. i. q̄ in memoriā
 tātē pietatis locus ille cōſecratus eſt. Vnde Va. vbi ſu
 pra narrat de filio Creſi. qui cum mut⁹ erat & un⁹ d̄
 numero perſaz patrem ſuū interficere uellet lugebat
 eo q̄ dicere nō poterat q̄ rex erat pater ſu⁹ ne ipſū in
 terſicerēt. Accidit igit̄ q̄ qui mutus erat racōne ſue
 pietatis quā erga patrē habuerat loq̄ mereret. Oigit̄
 ingt Va. optima rez ē natura q̄ pietatis ē dñā & ma
 giſtra. Vnde ibidē narrat qliter populi Citaz contra
 Dariū pug nabāt: ſed cū ueniſſent ad loca monumēto
 rū ſuoz parentū ſtatim ſuā feritatē atq̄ crudelitatem
 pdiderūt: & redeūtes ceſſauerūt pugnare. Inſup nā
 rat de Coroliano qui exulat⁹ a romanis ad Volſtos ro
 manoz inimicos iuit: quoz imperiū acq̄ſiuit: & roma
 nis infeſtiſſimus fuit cū quib⁹ federari nullis precib⁹
 voluit. Quod vidēs ei⁹ mater que rome manebat ac
 ceſſit cū filius quā ſupplicante exaudiuit atq̄ caſtra q̄
 poſſidebat matri petēti exhibuit dicens. Expugnaſti

inquit irā meā & patriā precibz liberaſti. Vnde cōtinuo
 romanos infeſtare pretermiſit. Ex his narrationibus
 patz q̄liter filii parētes tueri tenent. Ad quod ppoſi-
 tum Se. li. iii. de benefi. ca. xvi. querit an liberi ſuis
 parētibz ad cōdignū q̄ ſuſceperint beneficia reddere
 poſſint. Et declarās hāc q̄ſtionē videt cōcludere: q̄ pa-
 rētibz ad cōdignū reddere nequaquā poſſibile ē. Vñ po-
 ſuit exēplū de Sci. q̄ p patre ſaluādo in prelio mortis
 periculoſo ſe expoſuit. Ibidē eciā narrat de Enea q̄ ut
 patrē ſuū ſenē liberaret p mediū inimicoz ipſū detu-
 lit atq̄ p grādes ignes trāſire n̄ formidauit. Etenī na-
 tura vnūquenq̄ obligat: vt parētes tueat. Nā ut poſt
 Ambro in examerō ome. ii. Ciconie hui9 ſūt nature:
 q̄ parētes nudatos ſuis pēnſ tegūt ciboz fouēt & plu-
 maz ſuaz uolatu ſubleuāt & deferūt. & ibidē cōclu-
 dit. Non eſt inquit oneroſū quod ſoluit nature debito

Capitulum. xv. de verecūdia mulierum

Dominus in muliere poſuit verecūdiā natu-
 ralē: ut ipſa ad peccatū puocare formidet vi-
 roz ut famulet cōdita ē: nō quidē ut ſibi i ſi
 diet ipſe tñ ſui ſtat9 neglecto more fictis blā-
 dimētis adulationibus & nutibus viroz excidiū pec-
 rant & ſcādalu ignominioſum iugiter gignere ſollici-
 tant. Vnde Ibero. ep̄. c. viii. Ille inquit oculos criſtiāos
 ſcādaliſant que ſpurciſſimo vngēto faciē vngūt oculos
 q̄ depingunt q̄z facies nimio cādore deformes fiunt
 & tanq̄ ydola inueniunt. Ipſas enī nec ānoz numerus
 nec alia uenūſtas docere poteſt q̄ uetule ſint: & capil-
 los cū pdiderint alienis capillis uerticem ornāt: & pre-
 teritā iuuetutē in rugis ānilibz polluūt. Erubeſcat igi-
 tur mulier criſtiana ſi naturā cogat i decorē: ſi carnis
 curā facit in cōcupiſcēciis. Q̄ ignis iuuenū fomēta li-
 bidinū ipudiceq̄ mētis excidiū ē ornatus iſte: nec eſt
 criſti ſed anticriſti ut inquit idem ep̄. xlix. Vnde Am.
 in ſuo examerō ome. vltima. Noli delere bonā picturā

dei & assumere picturā meretricis. Illa pictura viciū ē
nō decoris: fraudis nō simplicitatis. Fallit enī & deci-
pit ut neq; illi placeas cui placere desideras: tuoq; di-
splices actori: dū videt opus suū deletū. Nā artifex ī
dignat si opus suū deleat. Graue igit̃ crimē est: utpu-
tes q; meli9 depinget homo q; de9. Vnde Cuiller9 pa-
risiens li. de vniuerso narrat d̃ quadā muliere que dū
insistēt pectinationi atq; curiositate capilloz: alia que
dā mulier apparuit dicēs: qd̃ maximū cruciamentum
tollerabat quia huiusmodi curiositati dum viueret in-
sisteret. Non igit̃ in talibus sed ī virtutib; crescere de-
bēt: ut nomini ppetuo hereditari possint. Debēt enī
esse sobrie caste & taciturne. Vnde Va. li. ii. ca. pmo
Narrat q; mulierib; olim vsus vini ignot9 fuit: ne ī ali-
ud dedec9 laberent. Vnde Eccl. xxvii. Mulier ebriosa
ira magna cōtumelia & turpitudine ei9 nō teget. Nūc
tñ illud Se. ep. xcix. verificat dicētis. Mulieres non
minus viris potāt: q; nimo oleo & mero viros puocant
suiq; sexus beneficiū suis viciis pdiderūt: & q; femina-
rū est exuerūt morib; virilib; iplicate sūt. Quāob-
rem Va. li. ii. ca. i. dicit q; ab excessib; cauere debent
quia ventrē plenū seq̃ voluptas. Ideo teste Ihero. ep.
xxvii. Viri atiq; cauebāt ne vxores vinum biberent
Vnde Va. li. vi ca. iii. narrat q; Mecell9 vxorē fuste
pcussam interemit: eo q; vinū bibisset: nec tñ exinde
reprehēsus fuit: quia iustū omnes estimabāt illā debe-
re violēter mori que sobrietatē debitā violauerat Vñ
Augu. ix. cōfessionū narrat quomodo decrepita que-
dam mulier suam filiā adhuc puellam regebat cū ma-
ximo moderamine ut sobrietatis in postez sibi cōsue-
tudo maneret. & ibidem cū mater sua qdā vice a mo-
deramine solito recessisset: ei9 ācilla eā redarguit: &
eam meri bibulā vocauit. Quo audito stimulo pcussa
suā fetiditatē respexit: & īde abstinuit. Anāduertāt
igit̃ mulieres ut sobrietate floreāt: & pudiciā quæ

ipsis cōgruit ne polluant. Vnde Eccl. xxviii. Sicut sol
 oriēs ī mōtibz altissimis diei est pncipiū Sic mulieris
 bone species ī ornamētis domus sue: quoniā gracia su
 pra graciā mulier sancta & predotata est: ut ibidē dī
 Attēdamus igit quāto affectu ueteres castitatē ama
 uerūt. Nā grad⁹ maxim⁹ abusiois est femina sine pu
 dicitia. Vnde sicut prudēcia custodit viz ita pudici
 cia feminā. Narrat enī Va. li. vi. ca. i. de pluribz mu
 lieribus que maluerūt pdere vitā q̄ pudicitia. Vnde
 greca quedā femīa cū violēter a nautis ī naui fuisset
 accepta libidinis occasione: ipsa hoc vidēs ī mari se p
 iecit: & ideo apud grecos laudibz extolli meruit. Nar
 rat insup de quodā qui filiā suā interfecit: eo q̄ Apī⁹
 Claudi⁹ violenter ad stupr ipsam inducere volebat.
 Malebat enī pudice filie esse īterēptor q̄ corrupte pa
 ter. Vnde Ambro. de virginitate ca. iiii. narrat de Pe
 lagia que cū essz apud Antio. etatis. xv. ānoz & a pre
 donibus circūseptā se videret matre absente suisq̄ so
 ciabus in aquā se piecit malēs mori q̄ violari. & licet
 non deceat ppter pudicitia se interimere: nihilomin⁹
 laudādi sūt veteres in hoc q̄ pudicitia tantū amaueūt
 Augu. enī tradit pmo de ci. dei ca. xvi. q̄ pudicitia ē
 virtus mētis que nō potest inuite auferri. Si igit cōr
 pus violēter cōtaminat nihilomin⁹ pudicitia manet:
 dū mēs integra fuerit. p pudicitia igit predictē mu
 lieres seipsas interficere nō debuerāt: nisi forte inspi
 rate hoc fecerūt: vt tāgit Augu. vbi sup ca. xvii. Vnd
 sic ait. Femine que ī flumīe se precipitauerūt aut hoc
 fecerūt humanitus decepte: & sic errauerūt: aut diui
 nitus ispirate & sic obedierūt. Quicqd tñ sit ī hoc cō
 mēdabiles fuerūt qui pudicitia dilexerūt. Animaduē
 tendū enim q̄nto zelo pagani pudicitia seruauerunt.
 Narrat enī Solin⁹ li. vii. ca. xv. Q in india est quedā
 regio: in qua nulla libido inuenit atq̄ pecculanciā esse
 ignorant homines. Itaq̄ ibi nulla sūt coniugia: nulliq̄

hoīes ibi nascunt̃: & tñ plurimi homines ibi comorant̃
 nullus tamen ibi admittitur nisi castitatis uotum pro
 sequitur: et castitatem si quis non seruauerit in predi
 cta regione submouetur atq; perpetuo exilio datur.
 Insup̃ **V**a. li. vi. ca. primo narrat de quodam qui filio
 suo dicebat q̃ non solum uirginitatem illibatam serua
 re debebat: sed eciam oscula sincera sine admixtione li
 bidinis. Ceterum **I**beron. contra Iouinianum recitat
 qualiter **D**iullius uxorem tante pudicicie duxit. **V**t
 omnibus continentibus esset exemplum. **A**ccidit igit̃
 q̃ vir suus quosdam cōfabulantes audiuit dicentes: q̃
 os fetidum haberet. **Q**uo audito ad uxorem accessit:
 ipsam redarguens cur sibi hoc non intimasset. **Q**ue re
 spondit: putabam omnium virorum ora sic olere. **E**c
 ce quanta pudicicia mulierum que nunq; alterius uiri
 flatum sensit

Capitulum. xvi. de uirginibus

Uirginitas nomen honorabile est: status mun
 dus vitaq; uirginea: angelos imitatur. **V**nd̃
 uirginitatis exemplum ab antiquis cepimus
 quoniam plures secundum carnem uiuere in
 tātū contempserunt: q̃ maluerūt mori q̃ carni obedire
Vnde in libello quodam qui intitulatur de uirginibus
 legitur: q̃ apud romanos uirgines que secundum car
 nem uiuere contempserūt maxime reputacionis apud
 eos extiterunt **V**nde ibidem narratur de quibusdā fili
 abus quarum mater dicta fuit **S**edasa que cum absen
 te patre duos iuuenes pretereuntes iure hospitalita
 tis suscepisset. **I**psi quoque iuuenes honori filiarum
 non indulerunt: sed eis nocte uolenciam intulerunt.
Quamobrem dicte uirgines mutuis mucronibus se cō
 ciderunt. **N**arratur insuper q̃ quedam thebana uirgo
 erat: quam hostis macedo corruerat aliquantulū dis
 simulauit uolencie sibi illate de solatorem. nihilomi
 nus suum violatorem manifestauit: & mox gladio seip

sam interfecit: nolens perdita virginitate vitam du-
 cere. **Q**uid enim ista designant nisi q̄ carni non est as-
 sciendum: quinimo melius foret a presenti vita mi-
 grare q̄ in desideris carnalibus vitā ducere. Ideo apo-
 stolus **R**o. viii. dicebat. **Q**ui in carne sūt deo placere
 non possunt. **E**t **C**allat̄. v. **S**piritu ambulate & desi-
 deria carnis non perficietis. **V**nde **A**ugu. **V**iuentes ī
 carne preter carnem āgelos vocat. libro de sancta vir-
 ginitate dicens. **S**icut familiam angelorum deus ha-
 bet in celis: sic eiam familiam virginū voluit habere
 in terris. **I**lli enim angeli sūt qui non secundum carnē
 viuūt. **E**t ideo **I**bero. ad **E**ustachium dicit. **S**tatim ī
 quit vt filius dei ingressus est sup̄ terram nouam sibi
 familiam elegit: ut qui ab angelis adorabāt: ī celo eci-
 am haberet angelos scilicet virgines in terris. **Q**ua p-
 pter **A**ugu. li. iiii. de doctrina cristiana dicit q̄ virgi-
 nes sūt illustrior porcio regis cristi. **I**lli enim virgines
 dici possunt qui non secundum carnem viuūt: sed car-
 nem spiritui subiciunt. **V**nde. ii. **C**orint̄. x. **I**n carne
 ambulantes non secundum carnem ambulemus. **Q**uid
 enim prodest homini seu femine si voluptate sua eam
 puritatem tollat: per quam imitaret̄ reginam celorū:
 scilicet mariam. **L**audabilis igit̄ est virginitas: sed n̄
 sufficit ipsa nisi bonis operibus illustret̄. **N**am & ī euā-
 gelio virgines quinq; fatue dicunt̄. & ideo ex sua vir-
 ginitate introitum ad ianuam celestem meruisse non
 credunt̄. **P**ulcrum est igit̄ si virgo sis sed multum pul-
 crius si cum virginitate operibus floreas sacris: nunc
 oracionem nunc meditationem sedule exponendo. **N**ā
 teste **I**bero. ad **E**ustachium virgo debet esse oracioni-
 bus sacris: virtuosisq; laboribus occupata. **E**t idē **I**be.
 ep̄. lxxvii. ad demetrium. **D**ebet inquit virgo esse qui-
 eta: honestaq; societate comitata non vaga discurrens
 per patrias. exemplo **M**arie quam inuenit angelus in
 cubiculo. **S**it eiam sermo virginis prudens modest⁹

et rarus: non eloquencia sed pudore preditus sit: atq;
humilis gestu: quia per humilitatē virgo Maria deo
placuit. Nam secundum Ambro. lib°. de virginitate
Virginitas supgredit humane nature cōdicionem: p
quam homines angelis assimulant. Vnde Apo. prima
Corinth. vii. Virgo inquit cogitat que domini sūt ut
sit sancta corpore & spiritu. Ibero. enim alloquens ma
trem de instructione filie ep. lxxxix. dicebat. Reddat
tibi inquit quotidie pensum de sceptoratīs floridis &
post assuescat oraciones & psalmos nocte cōsurgere.
mane canere ymnos. Et sequitur: discat lanam facere
tenere colum rotare filum & fusum tenere. Nam vir
ginitas in talibus conseruatur. Nam teste eodem ad
Eustachium. Virginitas thesaurus est irrecuperabi
lis. Caue igit ne de te dicat deus. Virgo cecidit & nō
est qui suscitet. Et cū omnia deus potest suscitare nō
tamen virginem. Si ergo ad thesaurum recuperabilē
custodiendum solliciti sūt homines: potius de virgini
tate obseruāda solliciti esse debent. Non igit discur
rant quoniam teste Grego. ome. xii. de predari desi
derat qui thesaurum publice in via portat. Solitarie
igitur maneat quoniam sicut Iob. xxiii. dicit. Per no
ctem adulter quasi fur obseruat caliginē. Nempe olī
virgines sollicitam sue virginitatis custodiam habue
runt. Vnde Ambro. li. ii. de virginitate narrat de q̄
dam virgine que fuit antiochie: cui⁹ pulcritudo appe
tebatur. Vnde violēter ad lupanar introducta fuit que
cū ibi fuisset flebat & orabat dicens. Domine qui de
disti virginibus leones domare: da mihi ut mētes ho
minum domare possē: ne violetur exiguum tēplum
tuum ne eciam paciari incestum. Cum igit oracionē
cōpleuisset. Ecce miles introiuit dicens. Ne timeas:
quoniam supueni saluare animam tuam. Mutemus in
quit uestimenta ut tua uestis me faciat uerum militē
Vnde sic factum est ut virgo militis uestē accepit: &

sic euasit & miles loco eius cū ueste muliebri ibi remā
 sit. Cūq; igit̃ alius ingrediretur & loco puellę virum
 iuenisset: alius nūciauit & loco virginis miles condem
 natus est ad mortem. Quod cum audisset puella festi
 nanter cucurrit ad locum supplicii que p̃ ipso mori cō
 tendebat et econuerso miles pro ea. Itaq; ambo cōten
 debant: & martirii palmam susceperunt. Insup̃ idem
 Ambro li. iii. narrat qualiter beata Zottberis cum es
 set pulcherrima gaudebat faciem suam martirio fedari
 ne temptationis occasio existeret. Ceterum de beata
 Brigida legit̃ q̃ cum pater eius cuidam nobili vellet
 eam desponsare. Ipsa orauit ut aliqua sibi difformitas
 cōtingeret ratione cuius coniugium vitaretur. Ipsaq;
 orante vnus eius oculus crepuit. Quod videns pater
 permisit eam velari & ad dei cultum deputari: & ocu
 lus eius sanatus est. Insup̃ & de pluribus aliis simili
 ter legimus que licet viros suos secum haberent nihil
 ominis virginitatem obseruarunt. Vnde in libro qui
 dicitur paradysus narratur d̃ Iuliana virgine q̃ ipsa vi
 dens Origenem metuentem sediciones paganorum &
 fugiētem p̃ biennium ipsum suscepit & celauit neces
 sariāq; sibi ministrauit. Narrat insup̃ Ibero. ep̃. xlv. d̃
 quadā virgine que a beato martino uoluit videri cum
 tamen ipsam ipse desideraret visitare tanq̃ morib; &
 caritate precelsam. Vnde ipsa beata beato martino p̃
 fenestriolam dixit. Ora p̃ me quia nūq; a viro sū vi
 sitata. Gracias itaq; egit sanctus Martinus eamq; bñ
 dixit. Narrat eciam idem Ibero. ep̃. lxxxix. qualiter
 cuiusdam virginis paternus cepit habitum virginis:
 ut virginis mentem permutare posset. Volebat enim
 q̃ nuberet: sed ei nocte apparuit angelus inferens mi
 nas dicens. Quomodo ausus es viri imperium pre
 ferre cristo. Nam virgines cristi sponse sūt: & secun
 agnum quocūq; ierit. Sup̃ quo Augu. de bono virgi
 nali. Gaudia inquit virginum sunt de cristo in cristo

cum cristo p cristum post cristum. Et idem Augusti.
 ep. c. xxviii. Beaci⁹ est inquit in carne imitari vitam
 angelorum q̄ ex carne augere numerum mortalium.
 Nam vberius est mente grandescere q̄ ventre graue
 scere: oracionibusq̄ celum parturire q̄ in viscerib⁹ ue
 tum nutrire. Vnde Grego. li. iiii. dialogorum de vir
 ginib⁹ narat q̄liter deo placuerūt. Nam de Tharsilla
 narrat qualiter duas sorores habebat que cum visita
 rent ipsam ait. Recedite quia meus sponsus scz Ihesus
 uenit. Ibidem etiam narrat de quadā puella dicta mu
 sa: cui beata virgo cum puero apparuit querens ab ea
 an sibi seruire uellet. Que respondit q̄ sic. Tunc bea
 ta virgo respondit & precepit sibi: ut omnino pu
 eriles mores pretermitteret: que sic fecit: & ad tantā
 maturitatem deuoluta est: ut virginum exemplar effi
 ceretur. Ex his igit̄ patet quantis laudibus antiquit⁹
 uirginitas floruit. Nam Deutro. xxi. precipit̄ virgo
 corrupta lapidari nisi pro uolencia clamasset. Insuper
 apud saxones lex olim fuit ut virgo sponte deflorata
 uiua sepeliretur: & violator sup eam suspēdi debebat
 Itē apud barbaros lex fuit ut virgo fornicaria seu spō
 te grauidata de monte altissimo precipitaretur eiusq̄
 violator capite priuaretur. Insup in prologo historie
 romanorum legitur de quadam que cum filios genu
 isset secundum legem uiua fuit sepulta. Ex quib⁹ om
 nibus satis patet quanto studio uirgines se custodire
 debeant. Nunc tamen blandimentis nunc muneribus
 seducunt̄. Vnde Ambro. li. primo de uirginitate nar
 rat de quadam uirgine pitagorea que tante fuit con
 stancie ut in tormentis non posset uinci. Vnde cum in
 terrogaretur a quodam tiranno de quodam secreto re
 uelando linguam suam morfu abscidit: ut respondēdi
 causam non haberet. Ipsa tamen que uinci non potuit
 tormentis postmodum fuit victa muneribus que pri⁹
 preualebat animo postmodū erubuit tumescēte vte ro

Capitulum. xvii. de viduis

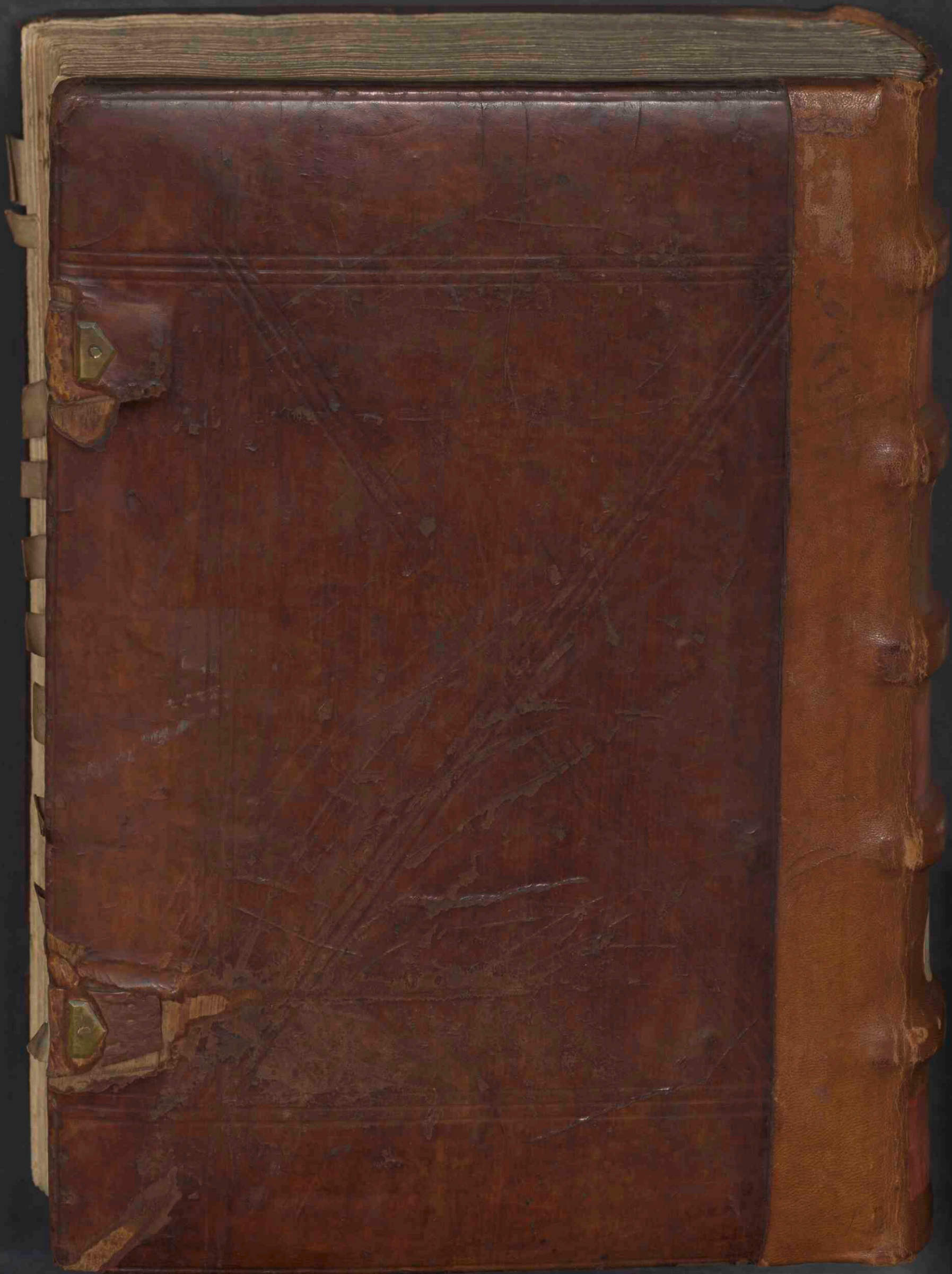
Vidualis status simplex & modestus existere debet & virum bonum si habuerit caueat ne mutet fortunam: si primo consimilem inuenire timeat plurimas autem opposite conditionis viduas conspiciamus: quia & si virum pessimum habuerint: mox post mortem ad alium currunt. Si uero bonum habuerint illius facillime obliuiscuntur & alium habere studiosissime sollicitantur. Veterum enim exemplum utinam animaduverterent. Unde Ibe. li. ii. contra Iouinianum narrat de marchia Cathonis filia que cum lugeret virum matrone ab ea petiuerunt quis dies esset in quo luctum suum terminare deberet. Ipsa respondit quod dies sue mortis esset dies in quo luctum suum terminare deberet. De alio igitur viro non cogitatur. Ibidem etiam narrat de quadam alia vidua: quam cum vicinus moneret ut alteri nuberet dicens: quod sua etas nubere deberet: ipsa respondit nequaquam hoc faciam quia si bonum virum inuenero: tunc habeo timere ne perdam. Si uero malum quid necesse est post bonum pessimum sustinere. Narrat insuper de Marcella que rogata a matre ut nuberet. Respondit se nupsisse ita valide ut amplius nollet. Narrat etiam de Valeria que cum interrogaretur an uellet nubere. Respondit licet vir meus mortuus sit vobis mihi tamen semper uiuit. Attendant enim vidue quoniam Anna fuit vidua ab adolescencia sua: & non recedebat de templo nec diebus nec noctibus. Nunquid etiam vidua Sarreptana: pro salute filiorum famem tollerauit: nec virum quesuit ut patet. iii. Regum. xvii. Nunquid celebris vidua fuit Iudith. His igitur attentis dicit Ibero. ubi supra loquendo vidue. Quid angustiarum habeant nuptie didicisti: & quasi cum canibus usque ad nauseam saturata es. Quid igitur vis rursus ingredi quod noxi-um est. Nam bruta seu aues in eadem recia non incidunt

Quid igitur petis. **I**mitare potius sanctam matrem Ihe-
 su cristi. **V**idua enim que non scit continere vel non vult
 maritum potius accipiat quam dyabolum. **I**taque **I**hero. de
 testatur secunda coniugia nisi magna inuentus fuerit
Et ideo **A**postolus prima **T**himo. v. **V**olo inquit ado-
 lescentulas & iuniores nubere. **C**eterum **I**hero. epi.
 xcvi. narrat de quodam viro qui sepelierat viginti vx-
 res: et postea accepit mulierem in vxorem que habuit
 duos maritos. **C**umque igitur fuissent matrimonio copu-
 lati totus romanus populus instanter astant videre:
 quis eorum vinceret: maritus tamen vicit: & totius
 urbis populo confluyente coronatus est: & palmum in
 manibus tenebat clamans. **O** mea vxor nube nunc fe-
 retro. **E**t ideo **I**hero. alloquendo viduam dicit. **O**bs-
 cro tibi sufficiat quod perdidisti primum virginita-
 tis gradum: & per tertium scilicet coniugium venisti
 ad secundum scilicet viduitatem. **V**nde licet coniugi-
 um precedat viduitatem tempore: non tamen castita-
 te. **I**nsup **I**hero ep. xcv. **C**auetas ne iuxta te ambulet
 procurator uel histrio nec iuuenis nitidus: sed habeto
 tecum virginum & viduarum choros: tuque sexus sola-
 cia quere: & sit in manibus tuis diuina lectio & in ore
 deuota oratio ut adolescentie cogitationes huiusmodi
 clipeo repellantur. **V**nde **A**po. prima **T**himo. v. **A**r-
 dentes inquit dyaboli sagitte ieiuniorum & viduarum
 frigore restringende sunt. **C**eterum animaduertamus na-
 rationem **A**mbro. in suo exameron ome. l. qui narrat de
 turtre quod si perdidit comparere iterare coniunctionem recu-
 sat. **D**iscite inquit igitur ab auibus mulieres quante sit dig-
 nitatis gradus viduitatis que etiam in auibus predicant
Melior tamen est nubere quam vri. id est fornicari. **I**deo **I**hero
 ep. xcv. **T**olle quod peius est & suscipe quod per se bo-
 num non est scilicet nubere: & loquitur vidue
Tophilogium editum a fratre Iacobo magni de **P**ari-
 siis: ordinis heremitarum sancti **A**ugu. finit feliciter.

Su rarusianum prope Vindobonam

6293

Cm

colorchecker DIGITAL SG

DCSG - UBU # MX - 7181

